

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

13

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

13

květen - září 1906

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1983

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 13, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1983

PŘEDMLUVA

Třináctý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje díla, která Lenin napsal v květnu až září 1906. Většina prací se zabývá otázkami spojenými s vnitrostranickým bojem po IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR, s činností a rozpuštěním I. státní dumy, analyzuje taktiku bolševiků v dumě a kritizuje taktickou linii menševiků.

Na IV. sjezdu se strana pouze formálně sjednotila. Menševici a bolševici však nadále zastávali rozdílná politická stanoviska a ve skutečnosti tvořili dvě organizace se samostatnými vedoucími orgány. Proti menševickému ústřednímu výboru, zvolenému na sjezdu, stál petrohradský výbor SDDSR v čele s Leninem. Bolševici, kteří se řídili Leninovou zásadou, že politiku sjednocení nelze směšovat se snahou zaměňovat bolševiky a menševiky a plést dohromady jejich ideová a politická stanoviska, i po sjezdu důsledně dál bojovali proti oportunistu v dělnickém hnutí.

Svazek začíná obsáhlou Leninovou prací Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR (Dopis petrohradským dělníkům), kterou Lenin napsal ihned po sjezdu a jež významně přispěla k rozvoji politického uvědomění dělníků. Lenin v ní hluboce analyzuje činnost a usnesení IV. sjezdu SDDSR, demaskuje oportunismus menševiků a zdůvodňuje stanovisko bolševiků k takovým stěžejním otázkám revoluce, jako je hodnocení současné revoluční situace a třídních úkolů proletariátu, agrární otázka, vztah ke Státní dumě a ozbrojené povstání. Lenin rovněž hodnotí výsledky sjezdu a charakterizuje úkoly bolševiků. Zdůraz-

ňuje, že je nutné „uvést zásady demokratického centralismu při organizování strany skutečně do života, dosáhnout houževnatou prací toho, aby se základní organizační buňkou staly nikoli slovy, nýbrž ve skutečnosti nejnižší organizace, aby všechny vyšší instituce byly skutečně volené, odpovědné členstvu a odvolatelné. Musíme vytrvalou prací vytvořit takovou organizaci, která by sdružovala všechny uvědomělé sociálně demokratické dělníky a která by žila samostatným politickým životem“ (tento svazek, s. 87).

Lenin píše, že bolševici musí vést co nejrozhodnější, nejotevřenější a nejnelítostnější ideový boj proti oportunistickým tendencím pravého křídla sociální demokracie, a poukazuje na nezbytnost svobodné diskuse o otázkách vnitrostranického života. Je třeba, aby sjezdová usnesení prodebatoval co nejširší okruh lidí, konstatoval Lenin, od všech členů strany se musí požadovat, aby k nim zaujali uvědomělý a kritický postoj. „Jsme-li opravdu vážně rozhodnutí uskutečnit v naší straně demokratický centralismus, chceme-li opravdu přibírat k uvědomělému řešení stranických otázek dělnické masy, musí se o těchto usneseních diskutovat v tisku, na schůzích, v kroužcích a skupinách“ (s. 91).

O výsledcích sjezdu referovali v místních stranických organizacích zpravidla dva referenti — jeden za bolševiky a druhý za menševiky. Za bolševiky byl hlavním referentem Lenin. Referoval o sjezdu stranickým pracovníkům v hlavním městě, na schůzích sociálních demokratů francouzsko-ruského okrsku a moskevského a narvského obvodu v Petrohradě aj. Jeho projevy pomohly řadovým členům strany pochopit smysl a význam sjezdových usnesení a zaujmout k nim správné stanovisko.

Na jaře a v létě roku 1906 došlo k jistému oživení revolučního hnutí. Zatímco v prvním čtvrtletí tohoto roku stávkovalo 269 000 dělníků, ve druhém čtvrtletí vzrostl počet stávkujících dělníků na 479 000. Jen během června

se zúčastnilo hospodářských stávek na 90 000 osob, což byl v roce 1906 maximální počet stávkujících.

Zesílilo i rolnické hnutí. K rolnickým nepokojům došlo v 215 újezdech, tj. v celé polovině všech újezdů evropského Ruska. Oproti říjnu až prosinci 1905 nabylo hnutí mnohem většího rozsahu také v armádě a loďstvu. V červnu 1906 došlo k nepokojům ve vojenských jednotkách v Sevastopolu, Rjazani, Batumi, Vladikavkazu a Tambově, v červenci vzplanula povstání vojáků a námořníků ve Sveaborgu, Kronštadtu a Revelu. Začátkem května 1906 Lenin v článku Nový rozmach napsal: „Prožíváme začátek nového vzestupu společenské aktivity. Jak hnutí nezaměstnaných, tak První máj, tak vzrůstající vření mezi rolníky a mezi vojáky, veřejná shromáždění, tisk a odbory, to všechno svědčí zcela jednoznačně o novém rozmachu“ (s. 97-98). V témže článku vytyčil před stranou úkol soustředit veškerou propagandistickou, agitační i organizační práci na přípravu proletariátu a rolnictva k novému, rozhodujícímu boji. Později se pak ještě nejednou vrátil k analýze politické situace a k úkolům proletariátu a jeho strany v dané etapě revoluce (viz články O současné politické situaci, Armáda a lid, Před bouří aj.). Konstatoval, že ruská revoluce jde kupředu těžkou a strastiplnou cestou. „Za každým rozmachem, za každým dílčím úspěchem následuje porážka, krveprolití, tvrdé zákroky samoděržaví proti bojovníkům za svobodu. Ale po každé ‚porážce‘ se hnutí rozrůstá do větší šířky, boj nabývá větší intenzity, stále více tříd a skupin lidu se zapojuje do boje a účastní se ho“ (s. 353).

Přestože dílčí projevy revolučního rozmachu měly širokou základnu, docházelo v tomto období zároveň k všeobecnému, i když pomalému poklesu revoluční vlny. Obě tyto tendence dané historické etapy revoluce se nutně musely odrazit na charakteru boje, na jeho zvláštnostech, formách a metodách.

Po porážce prosincového ozbrojeného povstání z roku 1905, jež znamenala přelom ve vývoji revoluce, přešla

carská vláda od obrany k útoku. V zemi řádily trestné výpravy, v jedné gubernii za druhou bylo vyhlašováno stanné právo, zřizovaly se vojenské polní soudy a přibývalo černo-
sotňovských pogromů. Carismus se ovšem pokoušel skoncovat s revolucí nejenom represemi, nýbrž i svoláním nové, „zákonodárné“ dумы. Samoděržaví doufalo, že se mu podaří vytvořením dумы odpoutat pozornost mas od revolučního boje, rozštěpit revoluční síly a odtrhnout rolnictvo od proletariátu.

Otázka vztahu ke Státní dumě se proto na jaře a v létě roku 1906 stala rozhodující otázkou, kolem níž se rozpoutal zuřivý boj politických stran a seskupení. Debatovalo se o ní na nesčetných shromážděních, na schůzích i v tisku a právě při této příležitosti se obzvlášť jasně a výrazně projevila diferenciace navzájem zápasících sil, názorně se ukázal skutečný vztah různých stran k revoluci.

Základem názorových neshod mezi menševiky a bolševiky, pokud šlo o vztah k I. státní dumě, bylo rozdílné pojetí charakteru a úkolů revoluce. O menševickém křídle ruské sociální demokracie Lenin napsal: „Vždy znovu sklouzává na totálně nesprávné a marxismus profanující stanovisko, že prý buržoazní revoluci může samostatně ‚dělat‘ jedině buržoazie, nebo že aspoň musí být její vedoucí silou. Úloha proletariátu jakožto předního bojovníka za úplné a rozhodné vítězství buržoazní revoluce není pravému křídlu sociální demokracie jasná“ (s. 89).

Bolševici hájili marxistickou, revoluční taktiku, orientovali masy na další rozšíření revolučního boje a vyzývali k bojkotu dумы; menševici nevěřili v úplné vítězství buržoazně demokratické revoluce a prosazovali bezzásadovou taktiku částečného bojkotu (taktiku účasti v prvním stadiu voleb), která vnášela mezi dělníky rozkol a pomáhala šířit konstituční iluze.

Přestože se nejuvědomělejší dělníci ani část demokraticky smýšlející inteligence nezúčastnili voleb, nepodařilo se I. státní dumu zmařit, neboť bojkot probíhal v období

poklesu revoluční vlny. K nezdaru bojkotu také přispěla rozbíječská činnost menševiků a silné konstituční iluze rolnictva.

Bojkot I. dумы byl, konstatoval Lenin později, poměrně malou chybou, která se dala snadno napravit při volbách do II. dумы. I když se bojkot nezdařil, byla bolševická taktika nesrovnatelně cennější než rozporná, nedůsledná menševická taktika částečného bojkotu. Bojkot uskutečňovaný bolševiky významně přispěl k prohloubení třídního uvědomění proletariátu, značně podlomil autoritu dумы a oslabil víru lidu v dumu.

I. státní дума (takzvaná дума Vitteho) se sešla 27. dubna (10. května) 1906. Většinu poslaneckých míst v dumě získali kadeti. Lenin vytyčil před stranou úkol využít dумы, ale nikoli pro zákonodárnou činnost, nýbrž pro revoluční agitaci a propagandu, pro pranýřování tohoto nehorázného podvrhu lidového zastupitelského orgánu. „Musili jsme udělat a udělali jsme všechno pro to,“ napsal Lenin, „abychom zabránili svolání podvodného zastupitelského orgánu. To je pravda. Ale byl-li přes všechno naše úsilí tento orgán svolán, nemůžeme se zříkat úkolu, abychom ho využili. Nelogičnost v tom mohou vidět leda buržoazní politikové, kteří nedovedou ocenit význam revolučního boje a boje za plný úspěch revoluce“ (s. 299).

V pracích zařazených do tohoto svazku Lenin poprvé zevrubně osvětluje otázky, jak může dělnická třída a její strana využít parlamentarismus.

Bolševici měli za to, že proletariát může a musí využívat parlamentní formy boje. Ve Zprávě o sjednocovacím sjezdu SDDSR Lenin napsal: „Sociální demokraté jsou pro využití parlamentního boje a pro účast v tomto boji, přitom však bez milosti demaskují ‚parlamentní kretenismus‘, tj. přesvědčení, že parlamentní boj je *jediná*, nebo *za všech okolností hlavní* forma politického boje“ (s. 63).

Rusko tehdy ještě nemělo žádný parlamentní režim, nemělo ústavu. Státní дума, svolaná v atmosféře represálií

a za situace, kdy všechna svrchovaná moc zůstávala i nadále v rukou carské vlády, byla jen fíkovým listem samoděržaví. Za těchto podmínek považoval Lenin za velmi nebezpečné a škodlivé propadat konstitučním iluzím. „Konstituční iluze,“ napsal, „to je klamná víra v existenci ústavy. O konstitučních iluzích mluvíme především tehdy, když se vzbuzuje zdání, že ústava existuje, ale ve skutečnosti žádná ústava neexistuje...“ (s. 63). Nejdůležitější úkol proletářské strany spatřoval v tom, aby bojovala proti těmto iluzím, vysvětlovala dělníkům a rolníkům, že hlavní formou zůstává i nadále bezprostřední revoluční boj širokých lidových mas.

V řadě článků obsažených v tomto svazku Lenin demaskuje kadety, kteří se pro „uklidnění“ lidu dožadovali jen nepodstatných reforem, odhaluje obojetnictví a zbabělost těchto kontrarevolucionářů, kteří se schovávají za falešné fráze o demokracismu. „Proletariát bojuje, buržoazie se plíží k moci,“ zdůrazňuje Lenin. „Proletariát svým bojem podkopává základy samoděržaví, buržoazie sbírá od slábnoucího samoděržaví jenom almužny. Proletariát před vším lidem vysoko vztyčuje prapor boje, buržoazie naopak vztyčuje prapor nicotných ústupků, dohod a čachrů“ (s. 241).

V člancích Duma a lid, Kadeti brání dumě obrátit se k lidu, Ani smlouvat nechtějí!, Pomoc hladovějícím a taktika dumy, Kadetská дума dala peníze pogromistické vládě, Smělý nápor a nesmělá obrana aj. Lenin ukázal, že zájmy kadetské dumy jsou v rozporu se zájmy lidových mas, že дума vyjadřuje zájmy buržoazie, úzce spjaté se zájmy carské vlády. Odhalil protilidový charakter návrhů zákonů, které kadeti předkládali v dumě, a poukazyval na to, že otázky půdy a svobody může vyřešit jedině revoluční boj pracujících, a ne дума. Pro odhalení kadetské politiky, jejímž cílem byla dohoda se samoděržavím na úkor lidu, měl velký význam Leninův projev na shromáždění v Lidovém domě Paninové 9. (22.) května 1906. Bylo

to Leninovo první veřejné vystoupení před masami v Rusku. Jasně a přístupně rozebral Lenin současnou situaci v zemi, přesně zformuloval vztah bolševiků k dumě i k politickým stranám a seskupením v dumě. Účastníci shromáždění jednomyslně schválili Leninův návrh rezoluce, která pranýřovala kompromisnictví kadetů, vyzývala dělnickou a rolnickou skupinu v dumě k samostatným akcím, rozhodně prohlašovala, že je nezbytné vést revoluční boj mimo dumu. „Shromáždění vyslovuje přesvědčení,“ pravilo se v rezoluci, „že proletariát bude stejně jako dosud stát v čele všech revolučních sil lidu“ (s. 121). Leninův projev na shromáždění v Lidovém domě Paninové nesmírně zrevolucionizoval široké vrstvy proletariátu.

V dalších člancích, jako Špatné rady, Co soudí soudruh Plechanov o taktice sociální demokracie, Kdo je pro spojení s kadety?, Přitakávači kadetů, odhalil Lenin hanebnou úlohu menševiků jako kadetských přísluhovačů, zaprodávajících „revoluční prvorozenství za mísu čočovice kadetského reformismu“. Menševici ignorovali třídní podstatu dumy, viděli v ní „sjednocující centrum“ revolučních sil, nejlepší prostředek k vyřešení revolučních úkolů. Svou taktiku v dumě zakládali na předpokladu, že revoluce skončila a začalo období pokojného konstitučního vývoje. Lenin ukázal, jak tato menševická taktika vedla k podřizování zájmů proletářské strany zájmům buržoazie, k zatemňování uvědomění dělníků a rolníků.

Lenin se rázně postavil proti kadetskému heslu vytvořit „odpovědný vládní kabinet z většiny v dumě“, které podporovali také menševici. V člancích Taktika proletariátu a současné úkoly, Ať rozhodnou dělníci!, Boj o moc a „boj“ o almužny, Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek!, Jednání o vládním kabinetu, Ještě jednou o dumském vládním kabinetu aj. demaskoval ideu kadetské vlády a dokazoval, že toto heslo se stalo jedním z prostředků k demoralizování lidu konstitučními iluzemi a pokusem kadetů dohodnout se se samoděržavím.

Lenin psal, že snaha vytvořit vládní kabinet z většiny v dumě, čili kadetský kabinet, není nic jiného než podvodná, obojetnická, zubatovovská reforma. Všechny kadetské řeči o výkonné moci odpovědné lidovému zastupitelskému orgánu jsou jen velká lež. Vytvoření kadetského vládního kabinetu by bylo jen novou liberální zástěrkou samoděržaví, převlečením carské vlády do pseudokonstitučního hávu. Podporou tohoto hesla by se proletariát vzdával boje, odevzdával věc svobody do rukou liberální buržoazie.

Svazek dále obsahuje rezoluce petrohradského výboru SDDSR O vztahu ke Státní dumě a O hesle Dumský vládní kabinet, které se staly taktickou platformou bolševiků v jejich boji proti menševikům v otázce vztahu ke Státní dumě. V těchto rezolucích věnoval Lenin zvláštní pozornost organizování společných akcí dělníků a rolníků a přípravě rozhodujícího úderu proti samoděržaví. Jako protiváhu hesla o dumském vládním kabinetu prosazoval myšlenku ustavit výkonný výbor z představitelů revolučních sil v dumě, jehož úkolem by bylo sjednocovat akce namířené proti carské vládě. O těchto rezolucích petrohradského výboru se hodně diskutovalo na schůzích petrohradských stranických organizací a byly drtivou většinou členů strany schváleny. Pro taktickou linii bolševiků se vyslovilo 1760 hlasů a pro platformu menševického ÚV 952 hlasů. Leninovy rezoluce schválila společná konference obvodních petrohradských organizací SDDSR, svolaná v červnu 1906 petrohradským výborem pro vypracování taktiky proletariátu vůči dumě.

Články Dělnická skupina ve Státní dumě, Volební vítězství sociálních demokratů v Tiflisu, Na okraj svolání dělnických poslanců, Buďme jednotni!, K deklaraci naší frakce v dumě, Výtky buržoazie a výzvy proletariátu, Strany zastoupené v dumě a lid aj. napsal Lenin ve spojitosti s činností prvních dělnických členů parlamentu v Rusku. Na IV. sjezdu SDDSR předložili menševici návrh, aby

byla v dumě vytvořena sociálně demokratická frakce. Lenin se postavil proti tomuto návrhu s odůvodněním, že strana nemůže považovat za své zástupce v parlamentu v podstatě nahodilé jedince, neboť uvědomělý proletariát své poslance nevolil, protože volby do dumy bojkotoval. Ale když bylo přesto rozhodnuto, aby se v dumě sociálně demokratická frakce vytvořila, sjezd schválil na naléhání bolševiků zvláštní instrukci ústředního výboru strany, která de facto zaváděla kontrolu stranických organizací nad činností sociálně demokratické frakce v dumě.

Sociálně demokratičtí poslanci I. dumy zastávali menševické názory. Do dumy se nedostali stranickou cestou, nýbrž cestou přímých nebo nepřímých, tajných nebo veřejných dohod s kadety.

Lenin se snažil zaměřit činnost dělnických poslanců správným směrem, neustále jim pomáhal svými radami, oceňoval jejich úspěchy, kritizoval nedostatky a chyby. Za velmi vážnou chybu sociálně demokratické frakce považoval její deklaraci přednesenou v dumě 16. (29.) června 1906. V této deklaraci se дума označovala za ohnisko hnutí všeho lidu, za etapu boje o ústavodárné shromáždění.

Při vypracovávání deklarace odmítla sociálně demokratická frakce návrh koncipovaný Leninem (tento návrh pak Lenin v poněkud zkrácené podobě citoval v článku K deklaraci naší frakce v dumě) a vzala za základ návrh schválený menševickým ÚV. Leninův návrh obsahoval marxistické hodnocení situace v zemi, objasňoval nejbližší úkoly strany a proletariátu, ukazoval revoluční cestu k vyřešení nejzávažnějších problémů hospodářského a politického života Ruska. Předložil masám k posouzení rozdílné názory na deklaraci a dokazoval, že sociálně demokratická frakce schválila nerevoluční deklaraci a učinila značný krok doprava i od usnesení IV. sjezdu strany. „Chápeme samozřejmě v plné míře obtížné postavení parlamentních nováčků,“ psal Lenin. „Velmi dobře víme, že je třeba být shovívavý k chybám těch, kdo začínají přecházet od konsti-

tučných demokratů k sociálním. Avšak mají-li uskutečnit tento přechod opravdu důsledně, pak jim k tomu může dopomoci jedině otevřená a přímá kritika těchto chyb“ (s. 115).

Lenin vyzýval sociálně demokratické poslance, aby vystupovali v dumě samostatně a rozhodně, aby razili hesla důsledného demokratismu a proletářského třídního boje za socialismus. Když kadeti v dumě při debatě o pomoci hladovějícím souhlasili s tím, aby se vyřešení tohoto problému přenechalo carské vládě, a navrhovali, aby se jí pro tento účel poskytlo 15 miliónů rublů, a když sociálně demokratická frakce proti tomu neprotestovala, Lenin v článku Pomoc hladovějícím a taktika dумы kritizoval tento chybný postoj dělnických poslanců a požadoval od nich, aby demaskovali pokryteckou hru kadetů a odhalili před veřejností tajemství carského rozpočtu, vrhajícího stamilióny rublů na potírání revolučního hnutí, na válečná dobrodružství atd., a aby předložili vlastní rezoluci o zásobování a posílili tak sympatie všech pracujících k proletářské straně. Sociálně demokratická frakce pak zaujala k této otázce správné stanovisko. Dělničtí poslanci označili ve své rezoluci za skutečného viníka hladovění vládu a žádali, aby se výdaje na uspokojení potřeb hladovějících uhradily snížením platů vysokých úředníků a z důchodů plynoucích z carských, úředních, církevních a klášterních statků, vyslovili se proti tomu, aby se peníze dávaly vládě pogromistů, a navrhli vytvořit při dumě zvláštní výbor pro pomoc hladovějícím, jehož členové by pak v jednotlivých místech organizovali mezi hladovějícími místní zásobovací výbory. Těmito požadavky získali sociálně demokratičtí poslanci na svou stranu trudoviky. Lenin upozornil na tento fakt v článku Kadetská дума dala peníze pogromistické vládě slovy: „Politické rozeskupování se vyhraňuje čím dál tím zřetelněji. Oktabristé a kadeti jsou pro dohodu se starou mocí. Sociální demokraté a trudovici jsou rozhodně proti“ (s. 276).

Dík neustálému tlaku bolševiků v čele s Leninem na sociálně demokratickou frakci zaujali dělničtí poslanci v dumě přes všechnu svou nedůslednost správné stanovisko v celé řadě otázek. Byl to první pokus bolševiků o spolupráci s dělnickou frakcí v dumě, a to za specifických a velmi obtížných podmínek, kdy se tato frakce skládala z menševiků a kdy bolševici, kteří nebyli v dumě zastoupeni, museli na sociálně demokratické poslance působit jedině zvenčí, tj. kritizovat jejich chyby a vyzvedat jejich úspěchy ve stranickém tisku a na dělnických shromážděních. Právě v tomto období byly položeny první základy a vypracovány stěžejní zásady bolševické taktiky vůči dumě, kterou pak bolševici s velkým úspěchem uplatňovali ve II., III. a IV. dumě. Tato taktika byla a zůstává dodnes vzorem pro parlamentní činnost komunistických stran jiných zemí, pro jejich boj za sjednocení revolučně demokratických sil proti silám reakce. Poskytuje jim bohaté zkušenosti, jak spojovat legální a ilegální, parlamentní a mimoparlamentní formy boje, jak řídit boj dělnické třídy a všech demokratických sil.

Řada článků zařazených do svazku (Rolnická čili „Trudovická“ skupina a SDDSR, Otázka půdy v dumě, Ani půdu, ani svobodu!, Otázka půdy a boj za svobodu aj.) se zabývá jednou ze stěžejních otázek revoluce, tj. agrární otázkou. V období činnosti I. státní dumy se stejně jako předtím v boji o revoluční rolnictvo střetly dvě síly: liberální buržoazie a proletariát. Před bolševiky vyvstal úkol vymanit rolnictvo z vlivu kadetů, získat je na svou stranu, spojit rolnické a dělnické hnutí v jeden společný proud. Lenin poukazoval na to, že rolníky především zajímá otázka půdy a že vyřešení této otázky závisí na tom, za kým rolnictvo půjde, zda za buržoazií, nebo za proletariátem. Vysvětloval, že otázku půdy nelze vyřešit prostřednictvím dumy, ale že je nutné ji řešit revoluční cestou. Hlavní podmínkou likvidace statkářského vlastnictví půdy a všech pozůstatků nevolnictví bylo svržení carismu a nacionalizace půdy. Požadavek nacionalizace půdy byl nedílnou součástí

Leninovy teorie o přerůstání buržoazně demokratické revoluce v revoluci socialistickou.

Carská vláda se pokusila zabránit, aby se agrární otázka projednávala v dumě. Duma však nemohla tento stěžejní problém politického a hospodářského života země obejít. Kolem agrární otázky se jasně vyhranila stanoviska všech stran a skupin zastoupených v dumě. Kadetský agrární návrh („návrh čtyřiceti dvou“) byl pro zachování statkářského vlastnictví půdy a připouštěl pouze výkup statkářské půdy, kterou rolníci obdělávali vlastním inventářem, nebo kterou statkáři rolníkům propachtovávali. V člancích Otázka půdy v dumě, Otázka půdy a boj za svobodu aj. Lenin odhalil reakční podstatu „návrhu čtyřiceti dvou“ a konstatoval, že to byl pokus opakovat reformu z roku 1861, uzavřít dohodu se statkáři na úkor rolníků.

Rolničtí poslanci v dumě se rázně postavili proti kadetskému programu. Proti „návrhu čtyřiceti dvou“ předložili vlastní návrh zvaný „návrh sto čtyř“, v němž požadovali nucené zcizení statkářské, státní, údělné, carské, klášterní a církevní půdy a vytvoření „celonárodního půdního fondu“, z něhož by se rolníkům přidělovala půda „podle pracovní normy“. Lenin označil rovnostářský „návrh sto čtyř“ za maloburžoazní utopický socialismus a vysvětloval, že za existujícího společenského řádu nelze otázku půdy vyřešit, neboť při zachování základů kapitalismu znovu dojde i při „sebespravedlivějším“ rozdělení půdy k vykořisťování a k nerovnosti. Zároveň však konstatoval, že tento návrh je praporem rozhodného boje proti pozůstatkům nevolnictví v Rusku. Proto velmi ostře kritizoval menševiky, kteří pokládali kadetský agrární program za progresivnější než program trudovický. Hlavní chybou menševiků podle jeho názoru bylo, že nedovedli od buržoazní demokracie jakožto celku odlišit demokracii revoluční, že ze strachu, aby se nepřiblížili eserům, se přespříliš sblížovali s kadety.

Požadavky trudoviků a jejich vystoupení v dumě měly

velký ohlas v celé zemi. Drtivá většina rolníků se vyslovila pro nacionalizaci půdy. Lenin psal, že rolníci v podstatě nepožadují agrární reformu, nýbrž agrární revoluci.

Vláda poděšená zesílením revolučního hnutí uveřejnila 20. června (3. července) 1906 prohlášení o nedotknutelnosti statkářského vlastnictví a o nepřípustnosti nuceného zcizení půdy. „Bylo to v pravém smyslu slova vyhlášení války revoluci,“ psal Lenin. „Byl to v pravém smyslu slova manifest reakčního samoděržaví k lidu: Nestrpím! Zdeptám!“ (s. 315). V člancích Smělý nápor a nesmělá obrana, Strany zastoupené v dumě a lid kritizoval sociálně demokratickou frakci za to, že nepovažovala za nutné okamžitě se obrátit k lidu s vlastním provoláním a iniciativně se postavit do čela boje proti vládě. Podotýkal, že sociálně demokratický návrh provolání k lidu by byl velmi účinně přispěl k sjednocení a rozvinutí revolučního boje a získal na stranu sociálních demokratů nejlepší síly revolučního rolnictva.

I. státní дума přes všechnu svou slabost a polovičatost svých rozhodnutí nesplnila očekávání vlády, a proto byla 8. (21.) července 1906 rozpuštěna. Liberální buržoazii se nepodařilo vtěsnat revoluční hnutí do úzkého rámce ubohé kadetské politiky a usměrnit revoluci do řečiště parlamentarismu. Neplodná činnost dumy i její rozpuštění se naopak nemálo zasloužily o to, že se lid zbavil konstitučních iluzí. Široké vrstvy pracujících si stále více uvědomovaly nesmiřitelnost staré moci s lidovým zastupitelským orgánem, který by měl úplnou moc. Hroutily se jejich naděje na pokojné vyústění boje, stále jasněji se ukazovalo, že jedinou spolehlivou cestou ke svobodě je cesta násilného svržení carské samovlády.

V brožuře Rozpuštění dumy a úkoly proletariátu, napsané v červenci 1906, Lenin politicky hodnotí rozpuštění I. státní dumy a vyzývá stranu, aby vytrvale připravovala masu k organizovanému a rozhodnému boji. Upozorňuje, že je nutné dělníky odradit od demonstračních stávek

a izolovaných akcí a připravovat vystoupení všeobecné, všeobecnou politickou stávkou, a to tak, aby bylo možné přeměnit ji v ozbrojené povstání. V brožuře Rozpuštění dумы a úkoly proletariátu, ale i v článku Politická krize a krach oportunistické taktiky Lenin ostře odsoudil taktickou linii menševiků po rozpuštění dумы. Místo aby masy vyzývali k přípravě a organizaci ozbrojeného povstání, vyzývali je menševici k dílčím protestům proti rozpuštění dумы. Lenin poukázal, že tyto názory jsou nesprávné, že objektivní situace postavila do popředí nikoli boj za lidový zastupitelský orgán, nýbrž za vytvoření takových podmínek, aby nebylo možné tento zastupitelský orgán rozehnat nebo rozpustit.

V noci ze 17. (30.) na 18. (31.) července 1906 vzplanula vojenská vzpoura v pevnosti Sveaborg a hned nato v Kronštadu a na křižníku Pamjať Azova v Revelu. Den před živelným povstáním ve Sveaborgu se konalo zasedání výkonné komise petrohradského výboru SDDSR, na němž byl schválen Leninův návrh usnesení o vyslání delegace do Sveaborgu (viz s. 349). Tato delegace měla na místě zjistit, jaká je ve Sveaborgu situace, a snažit se povstání oddálit. V případě, že by se mu už nedalo zabránit, měla se na povstání sama co nejúčinněji podílet, pomoci povstalcům, aby se zorganizovali, zkrotit síly reakce a navrhnout správná a opravdu revoluční hesla, jež by dokázala strhnout za sebou všechny lid. Protože však povstání ve Sveaborgu, v Kronštadu i v Revelu propukla předčasně, byla zakrátko potlačena. Avšak i přes svou porážku podala přesvědčivé svědectví o obrovské energii a odhodlanosti revolučně smýšlejících vojáků a námořníků.

Bolševici vyzývali dělnickou třídu, revoluční rolnictvo a pokrokovou část vojska, aby se poučili ze zkušeností získaných v ozbrojených srážkách a aby se houževnatě a energicky chystali k boji proti samoděržaví. Lenin se proto v tomto období ne náhodou ve svých pracích vracel k událostem prosincového ozbrojeného povstání v Moskvě

a vyzýval k hlubokému studiu historických zkušeností z boje moskevského proletariátu v prosinci 1905. Do svazku jsou zařazeny Leninovy články Poučení z moskevského povstání a Ruce pryč!, jež pojednávají o organizaci a taktice ozbrojeného povstání.

Leninova práce Poučení z moskevského povstání se stala významnou etapou v rozvíjení marxistické teorie ozbrojeného povstání. Lenin v ní všestranně rozebral konkrétní události ozbrojeného boje v prosinci 1905, objasnil, v čem byl zdroj síly i slabosti moskevského povstání, dospěl k závažným teoretickým zobecněním i praktickým závěrům, týkajícím se organizace a vedení povstání proletářskou stranou, ale také forem, metod a způsobů ozbrojeného boje dělnické třídy v revoluci.

Na základě známé Marxovy a Engelsovy teze, že povstání je umění, Lenin v Poučení z moskevského povstání poprvé všestranně osvětlil tuto otázku v souvislosti s novou historickou situací, s novými podmínkami boje proletariátu. Teze o tom, jak je třeba vést povstání, Lenin pak rozvinul a konkretizoval v dalších svých pracích, a to zejména v pracích z období, kdy se připravovala Velká říjnová socialistická revoluce, jako Bolševici musí převzít moc, Marxismus a povstání, Rady člověka stojícího stranou.

V článku Poučení z moskevského povstání Lenin zároveň odhalil kapitulantské počínání menševiků, kteří se snažili využít porážky prosincového povstání k tomu, aby dokázaly správnost své oportunistické linie, zaměřené proti požadavku postavit se do čela povstání. Na Plechanovovo prohlášení, jehož se pak chopili všichni oportunisté, že „se nemělo sahat ke zbraním“, Lenin odpověděl: „Naopak, ke zbraním se mělo sáhnout s mnohem větší rozhodností, energií a účinností, mělo se masám vysvětlit, že pouhá pokojná stávka už není možná, ale že je nutný neohrožený a neúprosný ozbrojený boj“ (s. 392).

Velkou pozornost věnuje Lenin v této své práci přerůstání všeobecné stávky v nejvyšší formu třídního boje prole-

tariátu — v ozbrojené povstání. Přejchod masového proletářského boje v prosinci 1905 od stávký k povstání nazval Lenin největším historickým přínosem ruské revoluce.

Za nezbytnou podmínku vítězného povstání považoval Lenin rozhodný, houževnatý a operativní zápas o získání vojska na stranu revoluce. Kritizoval menševiky za to, že hlásali pasivní vyčkávání okamžiku, kdy se vojsko zrevo-lucionizuje, a na příkladu moskevského povstání ukázal, že přechod vojska na stranu povstalců se nemůže uskuteč-nit jako jednorázová akce, ale že je zapotřebí o tento pře-chod směle a ofenzívně bojovat.

V Poučení z moskevského povstání se Lenin rovněž po-drobně zabývá taktikou a organizací sil uskutečňujících povstání. Upozorňuje na Engelsovu tezi, že vojenská takti-ka je závislá na úrovni vojenské techniky, a mluví o nové taktice boje na barikádách, jež se osvědčila v prosinci 1905, o taktice partyzánské války. Tato taktika s sebou přinesla nové, jí odpovídající formy vojenské organizace povstalec-kých sil — vytvoření pohyblivých malých oddílů: desítek, trojic a dokonce dvojic. Lenin kladl velký důraz na studium nové taktiky ozbrojeného boje, ale zároveň žádal, aby byla nemilosrdně pranýřována „lumpenproletářská“ pro-fanace této taktiky partyzánské války. Tímto problémem se zabývá rovněž v článcích Na okraj současných událostí a O partyzánské akci PSS, které napsal v téže době. V nich ostře kritizuje jak vulgární zkreslování taktiky partyzán-ských akcí maloburžoazními stranami (PSS, esery), tak i pokusy menševiků zdiskreditovat celou tuto taktiku vůbec.

Lenin poukazoval na spojitost mezi prosincovým povstá-ním v roce 1905 a revolučními událostmi roku 1906 a do-vozoval, že prosincové povstání „pokračovalo v létě roku 1906 v podobě celé řady izolovaných a dlých vojenských povstání a stávek. Heslo bojkotu Vitteho dumy bylo heslem boje za soustředění a zevšeobecnění těchto povstání“ (Spisy 13, Praha 1956, s. 15).

Když se samoděržaví podařilo odrazit revoluční vlnu

z jara a léta 1906, potlačit povstání ve Sveaborgu i v Kronštadtu, vyvstal před bolševiky úkol změnit v nové situaci svou taktiku, zejména zrevidovat svůj názor na bojkot dумы. V srpnu 1906 Lenin v článku O bojkotu napsal: „Právě nyní dozrála doba k tomu, aby revoluční sociální demokraté přestali trvat na bojkotu. Až bude svolána (či ‚bude-li‘ svolána) druhá дума, neodmítneme do ní jít. Neodmítneme využít tohoto fóra k boji, nebudeme však ani přeceňovat jeho skrovný význam, ale naopak budeme — poučení už získanými historickými zkušenostmi — tento boj cele podřizovat boji jiného druhu, uskutečňovanému prostřednictvím stávek, povstání apod.“ (s. 365).

Taktika bolševiků vůči dumě, kterou vypracoval Lenin, měla velký význam pro zachování strany jako masové proletářské organizace a pro politickou výchovu dělnické třídy. Stěžejním úkolem této taktiky bylo vymanit rolnictvo z vlivu liberální buržoazie a vytvořit v dumě revoluční blok zástupců proletariátu a rolnictva. Tato taktika významně přispěla k upevnění svazku dělnické třídy a rolnictva v revolučním boji z let 1905—1907.

Třináctý svazek obsahuje rovněž pět nově zařazených notiček Z novin a časopisů, které Lenin napsal pro rubriku Přehled tisku v listu Echo. Tyto polemické noticky, obsahově mimořádně výrazné, jsou věnovány různým aktuálním otázkám politického života v Rusku a jsou velmi příznačné pro tento žánr Leninovy publicistické činnosti.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

Z P R Á V A
O S J E D N O C O V A C Í M
S J E Z D U S D D S R

(DOPIS PETROHRADSKÝM DĚLNÍKŮM)¹

*Napsáno v první polovině
května 1906*

*Vyšlo jako brožura
v červnu 1906 v Moskvě*

Podle textu brožury

Н. ЛЕНИНЪ.

ДОКЛАДЪ

ОБЪ ОБЪЕДИНИТЕЛЬНОМЪ СЪЪЗДЪ
——— РОССІЙСКОЙ ———
— СОЦІАЛЬ-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ —
——— РАБОЧЕЙ ПАРТИИ ———

—
(Письмо къ петербургскимъ рабочимъ).

—
Цѣна. 25 коп.

МОСКВА.
1906.

Obálka Leninovy brožury z roku 1906
Zpráva o sjednocovacím sjezdu
Sociálně demokratické dělnické strany Ruska

Zmenšeno

Soudruzi! Zvolili jste mě delegátem na sjednovací sjezd SDDSR². Protože se nyní nemohu dostavit do Petrohradu osobně, dovoluji si vám předložit svou zprávu o sjezdu písemně a zároveň přitom vyložit některé své myšlenky o něm.

Ještě než přejdu k věci, musím předeslat jedno důležité vysvětlení. Je zcela nemožné, aby si kdokoli přesně zapamatoval, co všechno se dělo na sjezdu, jehož se zúčastnilo 120 nebo snad ještě víc lidí a který měl asi 30 zasedání. Protože jsem pracoval v byru sjezdu jako jeden z jeho předsedů a mimoto se účastnil práce i v některých komisích, nemohl jsem si během sjezdu pořizovat záznamy. A spoléhat se bez záznamů jen na svou paměť není možné. Nebyl jsem svědkem celé řady jednotlivých epizod a mnoho projevů na sjezdu jsem sám vůbec neslyšel, protože jsem nebyl buď kvůli práci v komisi, nebo z nahodilých či osobních důvodů v zasedací síni přítomen. Navíc mi zkušenosti z předešlých sjezdů (II. a III.)³ s daleko menším počtem delegátů ukázaly, že je i při sebenapjatější pozornosti zcela vyloučeno utvořit si přesný obraz sjezdu jen podle paměti. Když vyšly protokoly II.[²⁸] a III.[³⁹¹]sjezdu, četl jsem je jako nové knihy, třebaže jsem se sjezdů sám účastnil, neboť mi tyto knihy skutečně ukázaly mnoho nového a přiměly mne, abych si opravil mnoho nepřesných nebo neúplných osobních dojmů ze sjezdů. Proto snažně prosím, abyste měli na paměti, že tento dopis je jenom hrubý koncept zprávy, který si rozhodně budete muset poopravit podle sjezdového protokolu[³⁰⁴].

I

SLOŽENÍ SJEZDU

Začnu celkovým složením sjezdu. Delegáti s rozhodujícím hlasem byli jak známo voleni podle klíče 1 delegát na 300 členů strany. Těchto delegátů bylo celkem asi 110; na začátku sjezdu tuším o něco méně (nesjeli se všichni naráz) a ke konci sjezdu jich bylo snad kolem 113. Poradní hlas mělo 5 redaktorů ústředního orgánu (3 za „menšinu“ a 2 za „většinu“, protože já jsem od vás dostal mandát s rozhodujícím hlasem), a pokud se nemýlím, také pět členů sjednoceného ústředního výboru. Kromě toho měli poradní hlas delegáti organizací, kterým nebyl přiznán rozhodující hlas, a někteří lidé, kteří byli na sjezd zvlášť pozváni (dva členové „agrární komise“⁴, dále Plechanov a Axelrod, potom soudruh Akimov a několik dalších). Poradní hlas měli rovněž někteří delegáti velkých organizací s více než 900 dělníky (z Petrohradu, z Moskvy, z jihoruské oblastní organizace aj.). A konečně měli poradní hlas také zástupci sociálně demokratických stran neruských národů a národností: tři za polskou sociální demokracii⁵, stejný počet za sociální demokracii lotyšskou⁶ a židovskou (Bund)⁷ a jeden delegát za Ukrajinskou sociálně demokratickou dělnickou stranu (kterýžto název, jak se ukazuje, přijala na své poslední konferenci Revoluční ukrajinská strana⁸). Celkem mělo tedy poradní hlas 30 nebo něco málo přes 30 delegátů. Dohromady to tedy bylo nikoli 120, ale více než 140 hlasů.

Podle svého „zaměření“, pokud jde o taktickou platformu, nebo chcete-li, podle svého frakčního stanoviska se delegáti s rozhodujícím hlasem dělili přibližně takto: 62 menševiků proti 46 bolševikům. Alespoň takhle mi to utkvělo v hlavě ze všech těch nespočetných „frakčních“ hlasování na sjezdu. Část delegátů neměla samozřejmě vyhraněné názory nebo v některých otázkách kolísala — v parlamentní řeči se pro to užívá označení „střed“ nebo „bláto“.

Tento „střed“ byl na sjezdu velmi slabý, třebaže si na označení „smířlivci“ nebo „střed“ činili nárok i někteří soudruzi, které jsem na základě hlasování počítal mezi menševiky. Z významnějších hlasování na sjezdu se pamatují jen na jedno (hlasování o sloučení Bundu se stranou), kdy tito „menševici-smířlivci“ skutečně hlasovali nefrakčně. Tímto hlasováním, při kterém byli důsledně frakční menševici poraženi, pokud se pamatují, většinou 59 hlasů, se budu ještě podrobněji zabývat dále.

Tedy 62 a 46. Sjezd byl menševický. Menševici měli pevnou a bezpečnou převahu, která jim dokonce umožňovala předem se domlouvat a tak předem rozhodovat o znění sjezdových usnesení. Tyto separátní dohody na frakčních schůzích jsou při existenci určité kompaktní většiny vlastně zcela přirozené, a když někteří delegáti, zejména z takzvaného středu, na to naříkali, označoval jsem to v rozhovorech s nimi za „nářky středu na svou vlastní slabost“. Byl učiněn pokus dát otázku frakčních schůzí na program sjezdového jednání, ale ztroskotal, neboť se v praxi ukázalo, že se frakce tak jako tak vytvořily a že na jejich frakční schůze měly přístup i nezúčastněné osoby, takže to vlastně byly schůze „veřejné“.⁹ Ke konci sjezdu bylo například o složení ústředního výboru rozhodnuto — jak uvidíme dále — v podstatě nikoli volbami na sjezdu, ale prostě vzájemnou „dohodou“ mezi frakcemi. Nebudu zde tento jev hodnotit. Hořkovat nad ním je podle mého názoru zbytečné, protože dokud ještě nebylo staré dělení na frakce překonáno, nedalo se to dělat jinak.

Pokud jde o vnitřní rozdíly ve frakcích, chci poznamenat, že takové rozdíly se zřetelně projeví jenom v agrární otázce (část menševiků byla proti municipalizaci a bolševici se rozdělili na Rožkovovy stoupence, stoupence rozdělení půdy a na stoupence konfiskace s nacionalizací po zřízení republiky) a pak v otázce sloučení s Bundem. Překvapující byla dále skutečnost, že se mezi menševiky vůbec nepřihlásil ke slovu směr, který se tak jasně projevil v Načale¹⁰

gramu sjezdu stažena), že na něm *nebylo* schváleno plné znění protokolu. Protokolová komise (2 menševici a 2 bolševici) odchází ze sjezdu s neobvykle rozsáhlou a přesně vymezenou pravomocí: schválit nedokončený protokol. V případě neshod se má obrátit na delegáty sjezdu, kteří budou v Petrohradě. To všechno je velmi politováníhodné. Obávám se, že se tentokrát nedočkáme tak dobrého protokolu jako z II. a z III. sjezdu. Měli jsme sice dva stenografy a některé projevy budou zachyceny v téměř doslovném znění, a ne jen jako stručné zápisy, jak se to dělávalo dřív, ale o úplném stenografickém záznamu sjezdové diskuse nemůže být ani řeč, protože je absolutně vyloučeno, aby takovou práci zvládli všehovšudy dva stenografové, jak to ostatně během sjezdu sami prohlašovali. Jako předseda jsem výslovně trval na tom, aby tajemníci stůj co stůj pořizovali třeba i jen velmi stručné, ale dobré zápisy jednotlivých projevů, říkal jsem: Můžete se na to dívat jako na luxusní doplněk protokolu, ale potřebujeme mít základ, potřebujeme, aby byla aspoň stručně zachycena úplně celá diskuse a nejenom některé projevy¹⁴.

II

VOLBY BYRA.

POŘAD JEDNÁNÍ SJEZDU

Nyní přejdu k sjezdovému jednání podle jednotlivých zasedání. Hlasování při volbách byra bylo prvním hlasováním, které vlastně předem rozhodlo (i když se to nezasvěceným lidem může zdát sebepodivnější) o všech nejdůležitějších hlasováních na sjezdu. Kolem 60 delegátů (pokud mě paměť neklame, tuším že 58) hlasovalo pro Plechanova a pro Dana s tím, že volné místo pro třetího kandidáta zůstávalo na hlasovacích lístcích často nezaplněné. Něco málo přes 40 nebo kolem 40 hlasů bylo pro mne. Pak se projevil „střed“ a přidal tomu nebo onomu kandidátovi po desíti

nebo patnácti hlasech navíc. Byli zvoleni: Plechanov — tuším 69 (71?) hlasy, Dan 67 a já 60 hlasy.

Při diskusi o pořadu jednání sjezdu došlo dvakrát k zajímavému střetnutí, které vrhlo jasné světlo na složení a charakter sjezdu. Za prvé to byla diskuse o tom, má-li se především jednat o sjednocení se sociálně demokratickými stranami neruských národů. Tyto strany to samozřejmě chtěly. My jsme také byli pro. Ale menševici to zhatili s odůvodněním, ať prý si nejprve SDDSR sama ujasní vlastní stanovisko, a teprve pak ať se slučuje s ostatními, ať si nejprve „my“ sami ujasníme, *jací* jsme „my“, a pak ať se teprve slučujeme s „nimi“. Proti tomuto (psychologicky zcela pochopitelnému a z hlediska menševické frakce i správnému) argumentu jsme namítali, zda není divné upírat národním stranám právo, aby si ujasňovaly vlastní stanovisko *společně* s námi. Vždyť chtějí-li se „ony“ s „námi“ sloučit, pak si přece „my“ společně s „nimi“ můžeme a musíme ujasnit, *jací* jsme „my“. Zde bych chtěl ještě podotknout, že pokud jde o polskou sociální demokracii, sjednocený ústřední výbor s ní už před sjezdem uzavřel dohodu o úplném sloučení^[61]. Přesto bylo přednostní projednání této otázky na sjezdu zmařeno. Soudruh Varšavskij, člen polské delegace, to odmítal s takovou otevřeností, že za všeobecného veselí v sále dokonce na menševiky zvolal: Vy chcete nejprve bolševiky „sežrat“ nebo je „zarmordovat“ a pak teprve se s námi sloučit! Bylo to samozřejmě řečeno jen žertem a mimoto rozhodně nemám ve zvyku chytat se „silných slov“ typu „sežrat“, nicméně soudím, že tento žert nesmírně trefně vystihl svéráznou politickou situaci.

K druhému zajímavému sporu došlo kolem otázky, zda se má na pořad jednání zařadit bod o současné etapě naší revoluce a třídních úkolech proletariátu. My bolševici jsme ovšem byli pro — ve shodě s naším prohlášením* ve 2. čísle

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 237. *Red.*

listu Partijnyje izvěstija^[156]¹⁵. Z principiálního hlediska bylo naprosto nemyslitelné, aby se přešla mlčením stěžejní otázka, je-li revoluce skutečně na vzestupu, jaké formy revolučního hnutí jsou v této chvíli vzhledem k objektivním podmínkám nejdůležitější a jaké úkoly z toho pro proletariát vyplývají. Menševici, kteří zásadně odmítali, aby se tato otázka vůbec na program sjezdu zařazovala, se dostali do opravdu nezáviděníhodné situace. Jejich argumenty, jako například že jde o otázku teoretickou a že v takových otázkách není možné straně svazovat ruce rezolucemi apod., byly zarážející svou vyumělkovaností a vykonstruovaností. Ozval se dokonce smích, když jeden z řečníků v odpověď na tuším Danův projev horlící proti zařazení této otázky na program sjezdu vytáhl 2. číslo listu Partijnyje izvěstija a klidně přečetl „osudná slova“ taktické platformy menševiků: „my“ — to jest my menševici — „konstatujeme a *navrhujeme sjezdu, aby schválil*“. Tak jak to vlastně je, soudruzi? otázal se pak řečník. Včera „navrhujeme sjezdu, aby schválil“ zařazení této otázky na program sjezdu, a dnes „navrhujeme sjezdu“, aby se neprojednávala? Otázka byla na program sjezdu zařazena, ale jak uvidíme dále, menševici trvali i pak na svém stanovisku.

I I I A G R Á R N Í O T Á Z K A

Agrární otázka, lépe řečeno, otázka agrárního programu zaujala na sjezdu čelné místo. Diskuse byla velmi bohatá. Bylo v ní nadhozeno mnoho neobyčejně zajímavých zásadních otázek. Referentů bylo 5: já jsem obhajoval návrh agrární komise^[116] (otištěný v brožuře Revize agrárního programu dělnické strany^[136])* a útočil na Maslovovu

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 284–285. *Red.*

municipalizaci. Soudruh Džon municipalizaci hájil. Třetí referent, Plechanov, hájil Maslova a snažil se sjezd přesvědčit, že Leninova nacionalizace je eserovština a narodovoljovství. Čtvrtý referent, Šmidt, hájil návrh agrární komise s pozměňovacími návrhy v duchu „varianty A“ (viz tuto variantu v shora uvedené brožure*). Pátý referent, Borisov, byl pro rozdělení půdy. Jeho program byl originálně zformulovaný, ale pokud jde o podstatu věci, velmi blízký našemu návrhu, jen s tím rozdílem, že se tam místo nacionalizace podmíněně vytvořením republiky mluvilo o rozdělení půdy do vlastnictví rolníků.

Je samozřejmě nad mé síly, abych v této zprávě popsal do všech podrobností tuto velmi obsáhlou diskusi. Vynasnažím se nastínit jen to hlavní, tj. podstatu „municipalizace“ a argumenty proti nacionalizaci podmíněné zřízením republiky atd. Při této příležitosti chci poznamenat, že nejvíce se diskutovalo o Plechanovově formulaci této otázky, a to pro její polemickou vyhrocenost, která je vždy výhodná a žádoucí pro to, aby se jasně vyhranily základní tendence toho či onoho myšlenkového směru.

Co je podstatou „municipalizace“? Předání statkářské půdy (či přesněji veškeré půdy velkých soukromých vlastníků) do rukou zemstev nebo vůbec orgánů místní samosprávy. Přídělová půda rolníků a půda drobných vlastníků má nadále zůstat v jejich vlastnictví. Velkostatky jsou „zcizovány“ a přecházejí do vlastnictví demokraticky organizovaných orgánů místní samosprávy. Jednodušeji se to dá vyjádřit takto: rolnická půda ať se stane rolnickým vlastnictvím a statkářskou půdu ať si rolníci zpachtovávají od zemstev, ovšem jen od demokratických zemstev.

Proti tomuto návrhu jsem se já jakožto první referent rozhodně postavil. Není to návrh revoluční. Rolníci na něj nepřistoupí. Je škodlivý, pokud neexistuje důsledně demokratické státní zřízení včetně republiky, volitelnosti vyso-

* Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 284. *Red.*

kých úředníků lidem, zrušení pravidelné armády atd. To byly tři moje hlavní argumenty.

Za nerevoluční považuji uvedený návrh za prvé proto, že se v něm místo o konfiskaci (zcizení bez náhrady) mluvilo o zcizení vůbec; za druhé a především proto, že tento návrh nevyzývá k uskutečnění agrárního převratu *revolučním způsobem*. V době, kdy se kadeti¹⁶, tito pokrytečtí stoupenoci dohody samoděržaví s lidem, prohlašují za demokraty, fráze o demokratismu ještě vůbec nic neznamenají. Všechny způsoby agrárního převratu povedou k pouhé liberálně byrokratické *reformě*, ke kadetské reformě, ale ne k rolnické revoluci, nebude-li vytyčeno heslo, že rolníci musí *okamžitě* a hned na místě, tj. právě prostřednictvím svých revolučních rolnických výborů zabrat půdu a také touto zabranou* půdou až do svolání všelidového ústavodárného shromáždění sami *disponovat*. Bez tohoto hesla půjde o program kadetské nebo polokadetské agrární reformy, ale nikoli rolnické revoluce.

Dále. Rolníci na municipalizaci nepřistoupí. Municipalizace znamená: přidělovou půdu si vezmi zadarmo, ale za statkářskou půdu musíš platit zemstvu pachtovné. Na tohle revoluční rolníci nepřistoupí. Buď řeknou, že si všechnu půdu mezi sebou rozdělí, nebo že ji učiní majetkem všeho lidu. Heslo municipalizace se nikdy nestane heslem revolučního rolnictva. Když revoluce zvítězí, pak se *v žádném případě* nemůže zastavit u municipalizace. Když nezvítězí, pak „municipalizace“ bude znamenat leda další napálení rolníků, jako byla reforma z roku 1861¹⁷.

Můj třetí podstatný argument. Municipalizace je škod-

* V mém návrhu se mluví o „konfiskované“ půdě. Soudruh Borisov správně poznamenal, že je to chybná formulace. Je třeba mluvit o „zabrané“ půdě. Konfiskace je už právní uznání záboru, jeho stvrzení zákonem. Musíme razit heslo konfiskace. Ale v zájmu jeho uskutečnění musíme rolníky vyzývat k *zabrání* půdy. Toto zabrání půdy rolníky musí být uznáno, uzákoněno všelidovým ústavodárným shromážděním, které jakožto nejvyšší orgán svrchované moci lidu vydá právě takový zákon, jímž se zabrání půdy změní v *konfiskaci*.

livá, podmiňuje-li se jenom „demokratismem“ vůbec, a ne speciálně republikou a volitelností vysokých úředníků lidem. Municipalizace je předání půdy do rukou orgánů místní moci, orgánů samosprávy. Nebude-li ústřední moc *úplně* demokratická (republika atd.), budou moci tyto místní mocenské orgány zůstat „autonomní“ jen v maličkostech, budou moci samostatně rozhodovat jen o cínování umyvadel, zůstanou „demokratické“ jen natolik, nakolik „demokratická“ byla například naše zemstva za Alexandra III. Ale v důležitých otázkách, a zejména v takové stěžejní otázce jako statkářská držba půdy, je demokratismus orgánů místní moci ve srovnání s nedemokratismem ústřední moci jenom hračka. Neexistuje-li republika a nevolí-li vysoké úředníky lid, pak municipalizace znamená, že se má statkářská půda předat voleným orgánům místní moci i tehdy, když ústřední moc zůstane v rukou Trepova a Dubasova. Taková reforma bude jen hračkou a škodlivou hračkou, protože Trepovové a Dubasovové ponechají voleným orgánům místní moci právo zřizovat vodovody, tramvajovou dopravu aj., ale nikdy jim *nebudou moci* ponechat půdu zabranou statkářům. Trepovové a Dubasovové tuto půdu *převědou* z „kompetence“ zemstev do „kompetence“ ministerstva vnitra a rolníci budou trojnásob napálení. Proto musíme vyzývat ke svržení Trepovů a Dubasovů, k tomu, aby všichni vysocí úředníci byli voleni lidem, a ne místo toho a před uskutečněním toho všeho vymýšlet prostoduché modely nějaké liberální místní reformy.

A jakými argumenty hájil municipalizaci Plechanov? V obou svých projevech kladl největší důraz na důležitost *záruky proti restauraci*. A jeho svérázný argument spočíval v tomto: Nacionalizace půdy byla ekonomickým základem moskevské Rusi před vládou Petra I. Naše dnešní revoluce, tak jako kterákoli jiná revoluce, sama o sobě neskýtá záruky proti restauraci. Chceme-li se tedy vyhnout restauraci (tj. obnovení starého, předrevolučního pořádku), musíme se zvláště vystříhat právě nacionalizace.

Menševikům se zdál tento Plechanovův argument neobvyčejně přesvědčivý a nadšeně mu tleskali, zejména za „pádna slova“ na adresu nacionalizace (eserovština atp.). Ale kdo se jen trochu nad tímto argumentem zamyslí, snadno pochopí, že je to argument ryze sofistický.

Opravdu, vždyť si vezměte třeba nejprve „nacionalizaci v moskevské, předpetrovské Rusi“! I když ponecháme stranou skutečnost, že Plechanovovy historické názory spočívají v přehánění liberálně narodnického názoru na moskevskou Rus, nedá se v předpetrovském Rusku o nacionalizaci pudy vážně mluvit — stačí se tu odvolat třeba na Ključevského, Jefimenkovou aj. Ale zanechme tohoto exkursu do historie! Připusťme na chvíli, že v moskevské, předpetrovské Rusi 17. století skutečně existovalo něco jako nacionalizace pudy. Co z toho vyplývá? Podle Plechanovovy logiky z toho vyplývá, že uskutečnit nacionalizaci znamená usnadnit restauraci moskevské Rusi. Jenže takováhle logika není žádná logika, nýbrž sofistika nebo jen hraní se slovy bez analýzy ekonomického základu jevů nebo ekonomického obsahu pojmů. Pokud v moskevské Rusi existovala (nebo: jestliže v moskevské Rusi existovala) nacionalizace pudy, potom byl jejím ekonomickým základem *asijský výrobní způsob*, zatímco v Rusku druhé poloviny 19. století zakotvil a ve 20. století už naprosto převládl *kapitalistický výrobní způsob*. Co tedy vlastně zbylo z Plechanovova argumentu? Nacionalizaci založenou na asijském výrobním způsobu si spletl s nacionalizací založenou na kapitalistickém výrobním způsobu. Kvůli shodnému znění slov přehlédl základní rozdíl mezi ekonomickými, zejména výrobními vztahy. Argumentoval restaurací v moskevské Rusi (tj. předpokládal restauraci asijského výrobního způsobu), ale ve skutečnosti mu šlo o restauraci politickou, jako byla restaurace Bourbonů (jíž se dovolával), tj. o restauraci protirepublikánské formy vlády na bázi kapitalistických výrobních vztahů.

Upozornil někdo Plechanova na sjezdu, že se zapletl?

Ano. Soudruh, který na sjezdu vystupoval pod jménem Děmjan, ve svém projevu řekl, že se Plechanovovi nepodařilo nás tou svou „restaurací“ zastrašit. Jeho argumentace vychází z předpokladů týkajících se restaurace moskevské Rusi, tj. restaurace asijského výrobního způsobu, tj. něčeho, co je v epoše kapitalismu zhora absurdní. Ale přitom z jeho závěrů a příkladů vyplývá, že má na mysli Napoleonovu restauraci císařství nebo restauraci Bourbonů po Velké francouzské buržoazní revoluci. Jenže tato restaurace neměla s předkapitalistickými výrobními způsoby pranic společného. To za prvé. A za druhé restaurace *tohoto druhu* nenásledovala po nacionalizaci půdy, nýbrž po rozprodeji statkářské půdy, tj. po opatření veskrze buržoazním, ryze buržoazním a bezvýhradně upevňujícím buržoazní, tj. kapitalistické výrobní vztahy. Čili *ani jedna* ze dvou restaurací, které Plechanov do věci připletl, ani restaurace asijského výrobního způsobu (restaurace moskevské Rusi), ani francouzská restaurace v 19. století nemá s otázkou nacionalizace půdy absolutně nic společného.

Jak soudruh Plechanov odpověděl na tyto zcela nezvratné argumenty soudruha Děmjana? Velmi obratně. Lenin je eser, vykřikl, a soudruh Děmjan mě tady zbytečně krmí svou polívkou*.

Menševici byli blahem celí bez sebe. Mohli se potřhat smíchy nad tímto báječným Plechanovovým vtípem. Zasedací síň se otřásala bouřlivým potleskem. Otázka, zda Plechanov opravdu dobře argumentoval touto svou restaurací, byla jednou provždycky stažena z pořadu menševického sjezdu.

Jsem samozřejmě dalek toho, abych popíral, že Plechanovova odpověď byla perlou nejen nevšedního ostrovtipu, ale rozhodně i pronikavého marxistického myšlení. Přesto si dovoluji trvat na tom, že si soudruh Plechanov z bezrad-

* Jde o narážku na Krylovovu bajku Damiánova polívka^[101].
Čes. red.

nosti popletl restauraci moskevské Rusi s francouzskou restaurací z 19. století. Dovolují si trvat na tom, že „Děmjanova polívka“ se nestane „historickým výrokem“ ve spojitosti se soudruhem Děmjanem (jak se domnívají menševici oslnění Plechanovým ostrovtipem), nýbrž *ve spojitosti se soudruhem Plechanovem*. Alespoň na sjednocovacím sjezdu charakterizovali někteří delegáti Plechanovovy projevy jako „polívku à la moskevská všehochuť“ nebo jako „klobásové anekdoty“, když se soudruh Plechanov snažil při výkladu problému uchopení moci v nynější ruské revoluci pobavit své menševiky anekdotou o komunardovi v kterémsi francouzském venkovském městečku, který nezdařený pokus o „uchopení moci“ zajídal klobásou.

Jak jsem již uvedl, byl jsem na sjezdu prvním referentem o agrární otázce. A také závěrečné slovo^[119] jsem nedostal jako poslední, ale ani ne jako první ze všech pěti referentů. Proto jsem mluvil *po* soudruhu Děmjanovi a *před* soudruhem Plechanovem. Nemohl jsem tudíž předvídat Plechanovovu geniální obranu proti Děmjanovým argumentům. Jen jsem tyto argumenty stručně zopakoval, aniž jsem nějak důrazněji poukázal na naprostou bezobsažnost Plechanovových úvah o restauraci, jimiž se snažil argumentovat pro municipalizaci, ale soustředil jsem se na rozbor samé podstaty této otázky. O jaké záruky proti restauraci jde? ptal jsem se soudruha Plechanova. O absolutní záruku ve smyslu odstranění ekonomického základu, který restauraci plodí? Nebo o relativní a dočasnou záruku, tj. o vytvoření takových politických podmínek, které samu možnost restaurace neodstraňují, ale jen ji činí méně pravděpodobnou, jen ji znesnadňují? Jde-li o první záruku, pak odpovím, že úplnou zárukou proti restauraci v Rusku (po vítězné revoluci v Rusku) může být *jen a jen* socialistický převrat na Západě. Jiná záruka není a nemůže být. Z tohoto hlediska se tudíž celá otázka redukuje na to, jak a čím konkrétně může buržoazně demokratická revoluce v Rusku usnadnit nebo urychlit socialistickou revoluci na Západě. Na tuto otázku

je myslitelná jen jedna odpověď: jestliže už jen ubohý 17. říjen¹⁸ vyvolal v Evropě tak silný rozmach dělnického hnutí, pak *úplné* vítězství buržoazní revoluce v Rusku vyvolá v Evropě téměř nevyhnutelně (či přinejmenším velmi pravděpodobně) celou řadu takových politických otřesů, jež se stanou mohutným impulsem k socialistické revoluci.

Nyní si všimněme „druhé“, tj. relativní záruky proti restauraci. Co je ekonomickým základem restaurace za kapitalistického výrobního způsobu, čili nikoli komické „restaurace moskevské Rusi“, nýbrž restaurace toho druhu, jakou byla francouzská restaurace z počátku 19. století? Je to postavení malovýrobce zboží v každé kapitalistické společnosti. Malovýrobce zboží kolísá mezi prací a kapitálem. Bojuje společně s dělnickou třídou proti nevolnictví a policejnímu absolutismu. Zároveň však tíhne k upevnění své vlastnické pozice v buržoazní společnosti, a proto utvářejí-li se podmínky rozvoje *této* společnosti jen trochu příznivě (například za průmyslového rozkvětu, při rozšíření vnitřního trhu v důsledku agrárního převratu apod.), tu se malovýrobce zboží *nevyhnutelně* obrací proti proletáři, který bojuje za socialismus. Proto jsem řekl, že na základě zbožní malovýrobky, na základě drobného rolnického vlastnictví v kapitalistické společnosti je v Rusku restaurace nejen možná, ale dokonce *nevyhnutelná*, neboť Rusko je země převážně maloburžoazní. A dále jsem řekl, že z hlediska restaurace můžeme situaci ruské revoluce charakterizovat takto: ruská revoluce má dost vlastních sil, aby zvítězila. Nemá však dost sil k tomu, aby si plody svého vítězství udržela. Může zvítězit, neboť proletariát může společně s revolučním rolnictvem vytvořit nezdolnou sílu. Ale vítězství si udržet nemůže, neboť v zemi s obrovskou převahou malovýrobky se malovýrobci zboží (včetně rolníků) *nevyhnutelně* obrátí proti proletariátu, jakmile ten začne směřovat *od* svobody *k* socialismu. Aby si ruská revoluce mohla udržet vítězství, aby mohla zabránit restauraci, k tomu potřebuje *rezervu* mimo Rusko, k tomu potřebuje pomoc

odjinud. Je někde na světě taková rezerva? Ano: socialistický proletariát na Západě.

Kdo mluví o restauraci, ale přitom na tohle zapomíná, ten prozrazuje, že jeho názory na ruskou revoluci jsou krajně omezené. Ten zapomíná, že Francie koncem 18. století, v období buržoazně demokratické revoluce, byla obklopena daleko zaostalejšími polofeudálními zeměmi, jež byly rezervou restaurace, kdežto Rusko na počátku 20. století, v období své buržoazně demokratické revoluce, je obklopeno zeměmi nepoměrně vyspělejšími, ve kterých existuje společenská síla způsobilá k tomu, aby se stala rezervou revoluce.

Závěrem: Nadhozením otázky záruky proti restauraci se Plechanov sice dotkl celé řady velmi zajímavých témat, avšak k otázce samé vůbec nic podstatného neřekl, jen se vyhnul municipalizaci (a odvedl od ní i menševické posluchače). A vskutku: je-li oporou kapitalistické restaurace (nazvěme takto pro stručnost restauraci na základě nikoli asijského, nýbrž kapitalistického výrobního způsobu!) třída malovýrobců zboží právě jakožto třída, tak k čemu potom nějaká municipalizace? Municipalizace je jednou z forem *pozemkového vlastnictví*, ale cožpak není jasné, že forma tohoto vlastnictví ještě sama o sobě nemění základní a podstatné rysy *třídy*? Maloburžoazie bude nutně a nevyhnutelně oporou restaurace proti proletariátu, ať dojde k nacionalizaci, nebo k municipalizaci, nebo k rozdělení půdy. Pokud je vůbec možné v tomto smyslu od sebe příkře oddělit jednotlivé formy pozemkového vlastnictví, pak snad jen ve prospěch rozdělení jakožto těsnějšího sepětí drobného vlastníka s půdou — těsnějšího, a proto nesnadněji zrušitelného.* Ale hájit municipalizaci argumentem o restauraci je prostě k smíchu.

* Říkám „snad jen“, protože zatím ještě zůstává otevřenou otázkou, není-li právě toto těsnější spojení drobného vlastníka s jeho „parcelou“ nejjistější oporou bonapartismu. Zde však není místo na to, abych se pouštěl do detailů této konkrétní otázky.

Během sjezdové diskuse se soudruzi Džon a Plechanov, kteří měli své závěrečné slovo až po mně, ještě jednou pokusili nenápadně přeskočit od nepodařeného argumentu s restaurací k jinému argumentu, navenek sice podobnému, avšak co do svého obsahu naprosto odlišnému. Začali municipalizaci hájit už nikoli z hlediska záruk proti restauraci monarchie po vytvoření republiky, tj. nikoli jako prostředek k zabezpečení republiky, nikoli jako trvalé opatření, ale jen jako základnu v *procesu boje* proti monarchii za republiku, tj. jako prostředek umožňující snáze dosáhnout dalších vymožeností, jako opatření přechodné a dočasné. Plechanov přitom dospěl až tak daleko, že nazval vyšší orgány místní samosprávy, jež provedly municipalizaci půdy, místními „republikami“ s tím, že právě ony se stanou oporou v boji proti monarchii.

Pokud jde o tento argument, musíme poznamenat:

Za prvé původní Maslovův program^[182] i program^[1] Džonův—Plechanovův—Kostrovův, schválený sjezdem, se *ani jediným slovem* nezmiňuje o tom, že by se municipalizace měla chápat jako dočasné a přechodné opatření *v průběhu* revoluce, tj. *jako nástroj boje za další vymoženosti*. Takovýto výklad je tudíž „naprosto smyšlenkou“, kterou sám text programu nepotvrzuje, ale vyvrací. Když například já ve svém programu prosazuji revoluční rolnické výbory jako nástroj revoluce, jako základnu boje za další vymoženosti, pak také přímo říkám v samotném programu: strana radí rolnickým výborům, aby zabíraly půdu a disponovaly jí *až do svolání ústavodárného shromáždění*. V programu Maslova—Džona—Plechanova—Kostrova nejenže se nic takového neříká*, ale naopak se tu zcela zjevně předkládá plán trvalého uspořádání pozemkové držby.

* Právě proto, že se v Plechanovově programu o tom nic neříká, měli jsme plné právo porovnat na sjezdu nový výklad municipalizace s „revoluční samosprávou“ menševiků. A po dlouhém objasňování této otázky, jehož se podjali bolševici, to byl právě Plechanov, kdo byl nakonec nucen uznat, že heslo „revoluční samospráva“ nikomu

Za druhé hlavní a nejpodstatnější námitka proti kritizovanému argumentu spočívá v tom, že se pod záminkou hledání záruky proti restauraci či reakci v Plechanovově programu vlastně skrývá snaha *dohodnout se s reakcí*. Uvažte přece: cožpak svůj program, a zvláště agrární (rolnický) program, nepíšeme pro široké masy, které chceme vést? A jak to dopadá? Někteří členové, ba dokonce i vůdcové strany, začnou vykládat, že zemstva, která municipalizovala půdu, jsou vlastně republikami bojujícími proti monarchii v ústředí. A v programu se agrární převrat přímo a výslovně spojuje s demokratismem v místní správě, ale nenajdete tu *ani jediné slovo*, jež by agrární program spojovalo s *úplným* demokratismem ústřední správy a státního zřízení! Ptám se vás: Čím se mají řídit masy našich stranických pracovníků při každodenní agitaci a propagandě? Plechanovovými řečmi o místních „republikách“ bojujících proti ústřední monarchii, nebo doslovným textem našeho nového stranického programu, ve kterém se požadavek půdy pro rolníky výslovně spojuje pouze s demokratismem místní správy, ale vůbec ne s demokratismem ústřední moci a celého státního zřízení? Plechanovovy už tak dost zmatené řeči nevyhnutelně sehrají právě tak „matoucí“ úlohu jako „věhlasné“ (podle Plechanova „věhlasné“) heslo „revoluční samosprávy“. *Ve skutečnosti* zůstává náš stranický program programem *dohody s reakcí*. Není to program sociálně demokratický, ale kadetský, pokud jej ovšem nebudeme hodnotit z hlediska motivů, jež ve svých projevech uvádějí někteří naši řečníci, ale z hlediska jeho

nic neobjasnilo a mnoho lidí leda zmátlo (viz Dněvník, č. 5^[291]). Zato bolševici upozorňovali už v listech Vperjod¹⁹ a Proletarij^[106]²⁰, že heslo „revoluční samosprávy“ je nevyhovující, nedostatečné, protože neříká nic o podmínkách nezbytných pro úplné vítězství revoluce. K takovému vítězství není zapotřebí revoluční samosprávy, nýbrž revoluční moci, a to nejen místních orgánů revoluční moci, nýbrž i ústřední revoluční moci. (Viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 189–197, 219–231, 376–393. *Red.*)

reálného politického významu v současné situaci v Rusku. Jejich motivy jsou ty nejlepší, jejich úmysly jsou skrz naskrz sociálně demokratické, ale ve skutečnosti jim z toho vzešel kadetský program, prodchnutý duchem „dohody“, a ne „rolnické revoluce“ (Plechanov se mimochodem nechal slyšet, že dřív jsme se rolnické revoluce obávali, ale teď už prý se jí bát nemusíme).

V předešlých odstavcích jsem rozebral, jakou *vědeckou* hodnotu má argument o „záruce proti restauraci“. Nyní přikročím k objasnění jeho *politického* významu v období dubasovovského konstitucionalismu a kadetské Státní dumy²¹. Vědecká hodnota tohoto argumentu se rovná nule anebo minus jedné. Z politického hlediska je to zbraň z kadetského arzenálu a voda na kadetský mlýn. Rozhlédněte se kolem sebe: který *politický směr* si udělal takřka monopol z neustálého poukazování na hrozbu restaurace? Kadeti. A čím kadeti znovu a znovu argumentovali, když naši soudruzi ve straně poukazovali na rozpor mezi „demokratismem“ kadetů a jejich monarchistickým aj. programem? Tím, že dotknout se monarchie znamená přivolat nebezpečí restaurace. Nedotýkejte se monarchie! houfně křičeli kadeti na sociální demokraty, nedotýkejte se monarchie, neboť nemáte záruku proti restauraci! Než se vystavovat nebezpečí restaurace, nebezpečí reakce, to se raději s reakcí dohodnout — v tom je celé jádro politické moudrosti kadetů, celý jejich program, celá jejich taktika, nutně vyplývající z třídního postavení maloburžoazie a z nebezpečí, jež by buržoazii hrozilo, kdyby byla demokratická revoluce dovedena do konce.

K dotvrzení toho, co jsem řekl, se omezím na dva příklady. Miljukovův a Gessenův orgán Narodnaja svoboda²² v prosinci 1905^[26] napsal, že Moskva sice dokázala, že ozbrojené povstání je možné, ale že je přesto zhoubné, ne snad proto, že by bylo beznadějně, ale proto, že jeho výsledky tak jako tak smete reakce (ocitováno v mé brožuře Sociální demokracie a Státní дума²³). Druhý příklad.

Už Proletarij v roce 1905 otiskl moje výňatky z Vinogradova článku^[14]* uveřejněného v listu Russkije vědomosti²⁴. Vinogradov v něm vyslovil přání, aby ruská revoluce neprobíhala podle vzoru revoluce z let 1789—1793, ale jako revoluce v letech 1848—1849, tj. aby u nás nedošlo k *vítězným* povstáním, aby naše revoluce nebyla dovedena do konce, nýbrž aby byla co možná nejdříve okleštěna zradou liberální buržoazie, její dohodou s monarchií. Vinogradov nás strašil restaurací v osobě pruského kaprála, ale přirozeně se ani slůvkem nezmněl o takové „záruce revoluce“, jakou je německý proletariát.

Odvolávat se na to, že nejsou žádné záruky proti restauraci, je idea ryze kadetská, je to *politická zbraň buržoazie proti proletariátu*. Zájmy buržoazie ji nutí všemožně bránit tomu, aby proletariát společně s revolučním rolnictvem dovedl buržoazně demokratickou revoluci do konce. Buržoazní filozofové a politici se v tomto úsilí nevyhnutelně chytají argumentů z historie, příkladů z minulosti. V minulosti to přece vždycky dopadlo tak, že dělníci vyšli naprázdno, že dokonce i po vítězné revoluci vždycky došlo k restauraci, tak proč by to mělo tentokrát dopadnout jinak? Tak mluví buržoazie, která se přirozeně snaží oslabit víru ruského proletariátu ve vlastní sílu i v sílu evropského socialismu. Zostření politických rozporů a politického boje vede k reakci — poučuje dělníky buržoazie —, proto se musí tyto rozpory *zmírňovat*: než riskovat nástup reakce po vítězství, to raději o toto vítězství vůbec neusilovat a dohodnout se s reakcí na kompromisu!

Je to snad náhoda, že se Plechanov^[259] vyťasil s ideovou zbraní buržoazie proti proletariátu? Vůbec ne. Poté, co tak falešně zhodnotil prosincové povstání („nemělo se sahat ke zbraním“) a co začal v Dněvníku vyzývat dělnickou třídu k podpoře kadetů, aniž přitom ovšem věci označoval jejich pravými jmény, muselo k tomu nevyhnutelně

* Viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 248—253. *Red.*

dojít. Na sjezdu byla tato otázka nadhozena v diskusi k jinému bodu pořadu jednání, když došlo ke sporu o to, zač vlastně buržoazie Plechanova chválí. O tomto sporu se zmíním na patřičném místě, tady chci jen podotknout, že jsem na sjezdu shora uvedené argumenty nijak nerozvíjel, ale jen velmi obecně naznačil. Řekl jsem, že my spatřujeme „záruku proti restauraci“ v tom, že bude revoluce dovedena do konce, a ne v tom, že se dohodneme s reakcí*. A jen tohle se tvrdí i v mém agrárním programu, který je skrz naskrz programem rolnického povstání a úplného dovršení buržoazně demokratické revoluce. Například pro rolnické povstání jsou jedinou cestou „rolnické revoluční výbory“ (já ovšem tyto rolnické výbory nestavím proti revoluční moci, jako proti ní menševici stavěli revoluční samosprávu, ale spatřuji v těchto výborech jeden z orgánů této moci, který bude muset být doplněn ještě dalšími, ústředními orgány, prozatímní revoluční vládou a všelidovým ústavodárným shromážděním). *Jedině* takováto formulace agrárního programu může vyloučit buržoazně byrokratické řešení agrární otázky podle receptu Petrunkevičů, Rodičevů, Kaufmanů a Kutlerů.

Plechanovovi nemohl tento základní rys mého programu ujít. Zaznamenal jej a vyslovil s ním na sjezdu svůj souhlas. Tento souhlas však vyjádřil (taková je už jeho povaha) formou Děmjanovy polívky či Plechanovovy všehochuti**. Ano, ano, Lenin má ve svém programu myšlenku uchopení moci. Sám to přiznává. Ale to je právě špatné. To je narodovoljovství. Lenin restauruje narodovoljovství. Proti tomu se musíte, soudruzi, postavit. Lenin dokonce mluví o jakési „tvůrčí aktivitě lidu“. Copak to není narodovoljovství? atd. atp.

My bolševici — jak já, tak Voinov — jsme byli Plechanovovi za tyto úvahy upřímně vděční. Jeho argumenty

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 379. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 42. *Čes. red.*

nám šly opravdu na ruku a my jsme je vítali. Vždyť se nad tím, soudruzi, dobře zamyslete! „Protože má Lenin ve svém programu myšlenku uchopení moci, je narodovoljovec!“ O jaký program jde? O agrární. Kdo by měl podle tohoto programu uchopit moc? Revoluční rolnictvo. Směšuje Lenin proletariát s tímto rolnictvem? Nejenže nasměšuje, ale výslovně jej od něho odděluje právě ve třetí části svého programu, kterou menševický sjezd doslovně opsal do své rezoluce o taktice!

Pěkné, že? Plechanov se sám nechal slyšet, že se nesluší, abychom se my marxisté *báli rolnické revoluce*. Ale zároveň si myslí, že *uchopení moci revolučním rolnictvem* je narodovoljovství!! Ale cožpak může rolnická revoluce zvítězit, neuchopí-li revoluční rolnictvo moc?? Vždyť je to přímo absurdní, kam až se Plechanov se svými řečmi dostal. A teď už se nezadržitelně řítí po této šikmé ploše dolů. Nejprve popíral, že by v současné revoluci mohl uchopit moc proletariát. Teď zase popírá, že by v současné revoluci mohl uchopit moc revoluční rolnictvo. Ale když nemůže uchopit moc *ani* proletariát, *ani* revoluční rolnictvo, pak to znamená, že moc *musí zůstat v rukou cara a Dubasova*. Nebo se mají chopit moci kadeti? Jenže kadeti sami nechtějí uchopit moc, chtějí zachovat jak monarchii, tak pravidelnou armádu, jak horní sněmovnu, tak i podobné vymoženosti.

Neměl jsem tedy pravdu, když jsem na sjezdu řekl, že Plechanovův *strach z uchopení moci je vlastně strach z rolnické revoluce*?* Neměl pravdu Voinov, když řekl, že narodovoljovci²⁵ Plechanova v mládí tak vyděsili, že ho straší i ve spaní, i když jinak sám uznává nevyhnutelnost rolnické revoluce a i když si nikdo ze sociálních demokratů nedělá iluze o rolnickém socialismu. A neměl Voinov pravdu i tehdy, když na okraj menševické rezoluce o ozbrojeném povstání (v jejímž prvním bodu se hned na začátku vytyčuje úkol „vyrvat moc absolutistické vládě“) vtipně poznamenal, že

* Srov. Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 381. Red.

„uchopit moc“ je narodovoljovství, ale „vyrvat moc“ je pravý a hluboký marxismus? Menševici se přece nakonec opravdu dopracovali k tomu, že ve jménu boje proti narodovoljovství v sociální demokracii obdařili naši stranu programem přenechávajícím „*vyrvání moci*“... *kadetům*.

Mne ovšem jejich pokřik o narodovoljovství ani trochu nepřekvapil. Příliš dobře si totiž pamatuji, že oportunisté v sociální demokracii vytahovali tohoto strašáka proti revolučním sociálním demokratům pořád (už v letech 1898 až 1900). Právě vhod to připomněl také soudruh Akimov, který na našem sjednocovacím sjezdu pronesl takovou skvělou obhajobu Axelroda a kadetů. K této otázce se v literatuře, jak doufám, ještě vrátíme.

Teď stručně o „tvůrčí aktivitě lidu“. V jakém smyslu jsem o ní na sjezdu mluvil? Ve stejném smyslu jako ve své brožuře Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany^[137] (tato brožura byla delegátům sjezdu rozdána)**. Vyzvedám v ní proti nynějšímu, kadetskému období říjen až prosinec 1905 a tvrdím, že tvůrčí aktivita lidu (revolučních rolníků plus proletářů) byla tehdy bohatší a produktivnější než v kadetském období. Plechanov v tom vidí narodovoljovství. Já v tom z vědeckého hlediska vidím snahu vyhnout se svrchovaně důležité věci, jako je zhodnocení období mezi říjnem a prosincem 1905 (Plechanova ani nenapadlo, aby ve svém Dněvníku analyzoval *formy hnutí* v tomto období; omezil se jen na moralizování!). V politickém ohledu je to jen další důkaz toho, jak blízko má Plechanov v taktice k panu Blankovi a vůbec ke kadetům.

Abych uzavřel agrární otázku, zmíním se ještě o posledním závažném argumentu. Lenin prý je snílek — nechal se slyšet Plechanov, fantazíruje prý o volbě vysokých úředníků lidem atp. Není prý těžké sepsat program pro případ, že všechno dobře dopadne. Ale račte pěkně prosím sepsat

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 381—383. *Red.*

** Tamtéž, s. 332—361. *Red.*

program pro případ, že všechno dopadne špatně! Vypracujte program, aby byl „podkovaný na všechny čtyři“.

Tento argument se bezesporu zakládá na úvaze, kterou musí každý marxista skutečně mít na zřeteli. Opravdu by nebyl k ničemu takový program, který by počítal *jen* s nejlepší eventualitou. Jenže právě po této stránce — odpověděl jsem Plechanovovi na sjezdu — je můj program očividně lepší než Maslovův. Kdo se chce o tom přesvědčit, tomu stačí připomenout otázku *pachtu*. Co je příznačným rysem kapitalistického (a polokapitalistického) způsobu výroby v zemědělství? Vždy a všude rozšiřování pachtu. Platí to i o Rusku? Ano, a ve velké míře. A neměl pravdu soudruh Džon, když mi předhazoval, že ve svém programu nesmyslně tvrdím, že pacht zůstane i po konfiskaci statkářské půdy. Soudruh Džon se v tomto bodu mýlí dokonce trojnásob: za prvé *celá* první část mého programu se týká prvních kroků rolnické revoluce (zabírání půdy *před* svoláním všelidového ústavodárného shromáždění), čili tu nejde o to, zda pacht „zůstane“ i „po“ konfiskaci, ale počítá se tu s ním jako s faktem, protože to fakt je. Za druhé konfiskace znamená přechod vlastnictví půdy do jiných rukou, ale to samo o sobě se pachtu ještě nijak nedotýká. A za třetí je všeobecně známo, že se pachtuje jak rolnická, tak přidělová půda.

A teď se podívejte, jak jsme na tom, pokud jde o to „podkování na všechny čtyři“, o to, zda počítáme nejen s nejpříznivějšími, ale i s nejnepříznivějšími podmínkami. Maslov velkomyslně pacht úplně vyškrtává. Předpokládá, že dojde rovnou a naráz k takovému převratu, který pacht odstraní. Tento předpoklad je — jak jsem ukázal — naprosto pošetilý právě z hlediska „nepříznivé skutečnosti“, se kterou nutně musíme počítat. A celá první část mého programu právě *ve všem všudy* vychází z „nepříznivé skutečnosti“, proti níž se revoluční rolníci bouří. Proto u mne pacht nemizí v říši stínů (zrušení pachtu v kapitalistické společnosti je z hlediska Plechanovova „zdravého rozumu“

reforma stejně „fantastická“, ne-li ještě fantastičtější než zrušení pravidelné armády atp.). Čili se ukazuje, že já počítám s „nepříznivou skutečností“ mnohem vážněji než Maslov a že *příznivou* skutečnost nepropaguji mezi rolníky z hlediska kadetského kompromisu (místní republiky proti ústřední monarchii), nýbrž z hlediska úplného vítězství revoluce a vydobytí skutečně demokratické republiky.

Na tento prvek politické propagandy jmenovitě v agrárním programu jsem zvláště důrazně na sjezdu upozorňoval, ale zřejmě se budu muset k této otázce ještě víc-krát vrátit ve svých publikacích. Na sjezdu nám bolševikům namítali, že přece máme politický program a tam je na místě mluvit o republice. Tato námitka však svědčí o naprosté nepromyšlenosti otázky. Máme skutečně všeobecný zásadní program (první část programu naší strany) a programy speciální, jako politický, dělnický, rolnický. *Nikdo* nenavrhuje, aby se konkrétně a speciálně zdůrazňovaly politické podmínky té či oné reformy v oné části programu, jež se týká dělníků (osmihodinový pracovní den atd.). Proč? Protože osmihodinový pracovní den a podobné reformy se *nevýhnutelně* stanou za *jakýchkoli* politických podmínek nástrojem postupu vpřed. A je tedy nutné *konkrétně a speciálně zdůrazňovat* politické podmínky v rolnickém programu? Ano, to je nutné, protože i sebelepší znovurozdělení půdy se *může* za vlády Trepovů a Dubasovů stát nástrojem pohybu zpět. Vezměte si kupříkladu i takový Maslovův program: mluví se v něm o předání půdy *demokratickému* státu a *demokratickým* orgánům místní samosprávy, tj. zdůrazňují se v něm konkrétně a speciálně, bez ohledu na to, že existuje politický program strany, politické podmínky nezbytné pro soudobé agrární reformy. Čili je zřejmě zcela nesporné, že se agrární požadavky nutně musí vázat na zvláštní politické podmínky. Celý problém je v tom, zda je jak z vědeckého hlediska, tak z hlediska důsledného proletářského demokratismu přípustné spojovat zásadní agrární převrat nikoli s volitelností vysokých

úředníků lidem, nikoli s republikou, nýbrž s „demokratismem“ vůbec, tj. i s demokratismem kadetským, který je dnes, ať chceme nebo nechceme, v tisku i ve „veřejnosti“ hlavním a nejrozšířenějším, nejvlivnějším druhem pseudo-demokratismu. Podle mého názoru to přípustné není. Předpovídám, že tento omyl v našem agrárním programu bude muset vzápětí napravit a napraví praxe, tj. že politická situace naše propagandisty a agitátory *donutí*, aby v boji proti kadetům nekladli důraz na kadetský demokratismus, ale právě na volitelnost vysokých úředníků lidem a na republiku.

Své stanovisko k programu rozdělení půdy jsem vyjádřil na sjezdu slovy, že municipalizace je pochybená a škodlivá, kdežto rozdělení jako program je pochybené, ale není škodlivé. Proto se přirozeně kloním k rozdělení a jsem odhodlán hlasovat pro Borisova proti Maslovovi. Rozdělení nemůže být škodlivé, protože s ním budou rolníci souhlasit — to za prvé; není třeba je podmiňovat důsledným přebudováním státu — to za druhé. Proč je pochybené? Protože na rolnické hnutí pohlíží výhradně z hlediska minulosti a přítomnosti, ale nebere v úvahu hledisko budoucnosti. „Stoupenci rozdělení půdy“ mi v diskusi o nacionalizaci namítali, že rolníci sice mluví o nacionalizaci, ale ve skutečnosti nechtějí to, co říkají. Prý — nehleďte na slova, ale na podstatu věci. Rolníkům jde o soukromé vlastnictví, o právo prodávat půdu, a všechny řeči o „boží půdě“ atd. jsou prý jen ideologickou zástěrkou jejich přání zmocnit se půdy statkářů.

Na to jsem stoupencům rozdělení půdy odpověděl: To všechno je pravda, ale přestáváme s vámi souhlasit teprve tam, kde vy už pokládáte otázku za vyčerpanou. Opakujete chybu starého materialismu, o kterém Marx řekl, že staří materialisté sice dovedli svět vysvětlovat, ale my jej musíme změnit²⁶. A právě tak je tomu i se stoupenci rozdělení půdy: *správně* chápou řeči rolníků o nacionalizaci, *správně* je vysvětlují, ale nedovedou — a v tom je právě podsta-

ta věci — tohoto správného vysvětlení použít jako *hybné páky k přeměně světa*, jako nástroje dalšího pokroku. Nejde o to vnutit rolníkům místo rozdělení nacionalizaci (varianta A mého programu vyvrací všechny takové nejasné nápady už předem, pokud by je snad chtěl někdo prosazovat). Jde o to, že socialista, který dovede nemilosrdně odhalovat maloburžoazní iluze rolníka o „boží půdě“, musí také rolníkovi dovést ukázat cestu kupředu. Řekl jsem Plechanovi už na sjezdu a budu to opakovat třeba tisíckrát, že praktické náš nynější program zprofanují právě tak, jako zprofanovali odřezky, že udělají z malé chyby velkou. Budou hanobit a profanovat marxismus tím, že budou rolnickému davu, křičícímu, že půda je ničí, boží, státní, dokazovat přednosti rozdělení. My musíme rolníkům říci něco jiného. Musíme jim říci: Ve vašich řečech o boží, ničí nebo státní půdě je velký kus pravdy, ale musíte si ji umět jaksepatří rozebrat. Je-li půda státní a stát má v rukou Trepov, pak půda připadne Trepovovi. Tohle chcete? Chcete, aby se půda dostala do rukou Rodičevů a Petrunkevičů, kdyby se jim splnilo jejich přání a dostali se k moci, a tedy i ke státní pokladně? Na to rolníci samozřejmě odpovědí: Ne, tohle nechceme. Půdu odebranou statkářům nedáme ani Trepovům, ani Rodičevům. Je-li tomu takto, pak je nezbytné dosáhnout volitelnosti všech vysokých úředníků lidem, zrušení pravidelné armády, nastolení republiky: *jedinež* za těchto podmínek nebude předání půdy „státu“, předání půdy „lidu“ opatřením škodlivým, nýbrž užitečným. Avšak i z přísně vědeckého hlediska, z hlediska vývoje samotného kapitalismu, musíme bezpodmínečně konstatovat, pokud se nechceme dostat do rozporu s III. dílem Kapitálu, že nacionalizace půdy je v buržoazní společnosti možná, že napomáhá ekonomickému rozvoji, usnadňuje konkurenci a příliv kapitálu do zemědělství, snižuje ceny obilí atd. Čili v období nynější rolnické revoluce, probíhající v rámci poměrně vyspělého kapitalismu, se rozhodně *nemůžeme* stavět k nacionalizaci zcela a naprosto

odmítavě. To by bylo úzkoprské, jednostranné, povrchní a krátkozraké. Musíme pouze rolníkům vysvětlit, za jakých politických předpokladů se může nacionalizace stát opatřením prospěšným, a zároveň poukazovat na buržoazní charakter tohoto opatření (tak jak je pojata 3. část mého programu, jež byla nyní převzata do rezoluce sjednocovacího sjezdu).

Na závěr svého přehledu sjezdových sporů o agrární otázce bych ještě rád dodal, jaké pozměňovací návrhy byly předloženy k návrhu Maslovova programu. Při hlasování o tom, který návrh programu má být vzat za základ jednání, se pro Maslova vyslovilo zprvu jen 52 hlasů, *tj. méně než polovina*. Pro rozdělení se vyslovilo asi 40 hlasů (abych netříštil hlasy proti municipalizaci, připojil jsem se ke „stoupencům rozdělení“). Teprve při novém hlasování získal Maslovův návrh něco přes 60 hlasů vzhledem k tomu, že pro něj z obavy, aby strana nezůstala vůbec bez agrárního programu, hlasovali i všichni nerozhodní.

Menševici zmařili jeden z pozměňovacích návrhů na přesnější vymezení pojmu demokratický stát. My jsme navrhovali formulaci: „demokratická republika plně zajišťující svrchovanou moc lidu“. Tento pozměňovací návrh vycházel z myšlenky, kterou jsem už zhruba objasnil výše, že totiž municipalizace bez *úplného* demokratismu ústřední státní moci je přímo škodlivá a může se zvrhnout v kadetskou agrární reformu. Kolem uvedeného pozměňovacího návrhu se strhla hotová bouře. Já jsem zrovna v tu chvíli nebyl v zasedací síni. Ale pamatuji se, že když jsem se tam vracel a procházel vedlejší místností, překvapil mě neobvyklý hluk v „kuloárech“ a řada posměšných výkřiků: „Soudruh Džon vyhlásil republiku!“ „Chybějí mu záruky proti restauraci.“ „Soudruh Plechanov restauroval monarchii.“

Jak mi potom soudruzi vyprávěli, událo se toto. Menševici se při své obvyklé nedůtklivosti cítili předneseným pozměňovacím návrhem dotčeni, protože v něm spatřovali

snahu usvědčit je z oportunistu: jen se podívejte, menševici jsou proti republice! Ozvaly se rozhořčené námitky a výkřiky. Bolševici se, jak už to bývá, taky rozpálili. Žádali, aby se hlasovalo podle jmen delegátů. A to už vášně vzplanuly naplno. Soudruh Džon upadl do rozpaků, a protože nechtěl vyvolat spor a samozřejmě neměl vůbec nic „proti republice“, vstal a prohlásil, že svou formulaci sám bere zpět a připojuje se k pozměňovacímu návrhu. Bolševici potleskem vítají „vyhlášení republiky“. Ale tu se do věci vloží soudruh Plechanov, či kdosi jiný z menševiků, vznese námitky a žádá nové hlasování — a tak dojde k „restauraci monarchie“, i když podle mých informací většinou jen asi 38 hlasů proti 34 (mnoho lidí bylo zřejmě v té době mimo zasedací síň, nebo se hlasování zdrželo).

Z pozměňovacích návrhů, které byly přijaty, stojí za zmínku nahrazení slova „zcizení“ slovem „konfiskace“. Pak museli „municipalisté“ přece jen udělat ústupek „stoupencům rozdělení půdy“ a soudruh Kostrov předložil pozměňovací návrh^[61], který podmíněčně připouštěl i rozdělení. Místo původního Maslovova programu nakonec ze všeho vzešel, jak se na sjezdu vtipkovalo, „vykleštěný“ program. Bylo v něm v podstatě smícháno všechno dohromady: jak nacionalizace (určitá půda přejde do *všelidového* vlastnictví), tak municipalizace (část půdy přejde do správyvyšších orgánů místní samosprávy), tak konečně i rozdělení. Ale kdy se máme zasazovat o municipalizaci a kdy o rozdělení, to není ani v programu, ani v rezoluci o taktice přesně stanoveno. Konečným výsledkem toho všeho je program nikoli na všechny čtyři pedkovaný, ale na všechny čtyři kulhající.*

* „Vykleštěný“ Maslovův program na sjezdu nejostřeji zkritizoval jeden soudruh menševik (Strumilin), stoupenec částečného rozdělení půdy. Přečetl písemné prohlášení, ve kterém neobyčejně trefně a nelítnostně odhalil — či snad přesněji pranýřoval — vnitřní rozporuplnost tohoto programu. Bohužel jsem si nezapsal žádné poznámky s výňatky z jeho projevu.

IV
ZHODNOCENÍ REVOLUČNÍ
SITUACE A TŘÍDNÍCH
ÚKOLŮ PROLETARIÁTU

Otázka uvedená v nadpisu byla zařazena na druhé místo sjezdového jednání. Referoval k ní Martynov a já^[117]. Soudruh Martynov ve svém referátu de facto nehájil menševický návrh rezoluce, který byl otištěn ve 2. čísle listu Partijnyje izvěstija^[221]. Dal přednost „všeobecnému nástinu“ vlastních názorů a všeobecné kritice toho, co menševici označují za bolševické názory.

Mluvil o dumě jako o politickém centru, o škodlivosti myšlenky uchopení moci a o důležitosti konstitučního vývoje v revolučním období. Kritizoval prosincové povstání, vyzýval nás, abychom otevřeně přiznali svou porážku, a zároveň vinil naši rezoluci z „technického“ přístupu ke stávce a k povstání. Tvrdil, že „kadeti přes všechnu svou antirevolučnost stavějí lešení pro další rozvoj revoluce“ (pročpak to neříkáte ve svých rezolucích? zeptali jsme se) a že „stojíme na prahu revolučního výbuchu“* (proč ani tohle nemáte ve vaší rezoluci? zeptali jsme se opět). Mimo jiné také řekl, že „kadeti objektivně sehrají důležitější úlohu než eserí“. Hlavní myšlenka referátu soudruha Martynova spočívala v tom, že srovnával myšlenku uchopení moci s idejemi Tkačovovými, že vyzvedal do popředí dumu jako začátek „konstituční výstavby“, jako základní kámen celého systému „zastupitelských institucí“. Jako všichni ostatní menševici pasívně přizpůsoboval naši taktiku sebemenšímu výkyvu v celkovém vývoji událostí, podřizoval ji momentálním zájmům, potřebám (či zdánlivým potřebám) dané chvíle a bezděky tak degradoval hlavní a nejpodstatnější úkoly proletariátu jakožto předního bojovníka buržoazně demokratické revoluce.

* Slova v uvozovkách jsem našel ve svých poznámkách.

Já jsem svůj referát založil na přesném srovnání obou rezolucí, jež byly sjezdu předloženy^[95, 152]. V obou se konstatuje, řekl jsem, že revoluce spěje k novému rozmachu, že se musíme snažit dovést ji do konce a konečně, že tento úkol může splnit jen proletariát společně s revolučním rolnictvem. Zdálo by se, že tyto tři teze musí být již samy o sobě zárukou zcela jednotné taktické linie. Ale podívejme se, která z obou rezolucí prosazuje toto základní hledisko důsledněji, která je přesněji zdůvodňuje a vyvozuje z něho správnější závěry.

Nato jsem ukázal, že zdůvodnění v menševické rezoluci je zcela nedostatečné, že je to pouhá fráze, a ne zdůvodnění („Boj neponechal vládě jinou volbu!“ Není to vzorná ukázka prázdné fráze? Taková věc se právě musí dokázat, jenže ne takovouhle formou. Ale menševici právě začínají touto nedokázanou a nedokazatelnou tezí). Řekl jsem, že kdo *skutečně* považuje rozmach revoluce za nevyhnutelný, musí z toho vyvodit patřičné závěry a stanovit, která forma hnutí je *hlavní*. Vždyť právě toto je stěžejní vědecká a politická otázka, na kterou musíme dát odpověď a před kterou menševici uhýbají. Prý, když bude дума, budeme pro думу, když budou стáвки a повстаніи, budeme pro стáвки a повстаніи, ale aby sami zvážili nevyhnutelnost té nebo oné formy hnutí, to nechtějí, nebo nedokážou. Povědět proletariátu a všemu lidu, která forma hnutí je *hlavní*, k tomu se nemohou odhodlat. Ale v tom případě jsou jejich řeči o rozmachu revoluce a jejím důsledném dovršení (či jak menševici velice nevhodně řekli: *logickém* dovršení) jen prázdnou frází. Prakticky to znamená, že se proletariát nepozvedá k úloze hegemonu revoluce, který by tuto revoluci hodnotil z hlubšího a širšího hlediska a přizpůsoboval svou taktiku obecným a základním zájmům demokracie, nýbrž degraduje se jen na pasivního účastníka a skromného „pomocníka“ buržoazně demokratické revoluce.

Uvedl jsem, že menševici si osvojili jen první polovinu známé Hegelovy teze^[422], že „všechno skutečné je rozum-

né a všechno rozumné je skutečné“. Duma je skutečná, a tedy je rozumná, říkají menševici a s tím se spokojují. Ale my odpovídáme: „Rozumný“ je boj mimo dumu. Vyplývá z objektivní nevyhnutelnosti, z celé nynější situace. A proto je „skutečný“, i když v dané chvíli není tak vyhrocený. Nesmíme se otrocky podřizovat momentálním situacím, to by byl oportunismus. Musíme promýšlet hlubší příčiny událostí a promítnout si důsledky naší taktiky i do vzdálenější budoucnosti.

Menševici ve své rezoluci uznávají, že revoluce je na vzestupu a že ji proletariát musí společně s rolnictvem dovést až do konce. Ale kdo to myslí doopravdy, musí také dojít k nějakým závěrům. Když jste se rozhodli jít s rolnictvem, považujete zřejmě liberálně monarchistickou buržoazii (kadety atd.) za nespolehlivou. Ale proč to tedy neřeknete, jako to říkáme my v naší rezoluci? Proč ani slůvkem nepřipomenete, že je nutné bojovat proti konstitučním iluzím, tj. proti víře ve sliby a zákony staré absolutistické vlády? U kadetů je běžné, že na to zapomínají, vždyť jsou přece sami šířiteli konstitučních iluzí. Ale sociální demokraté, kteří v revoluční chvíli zapomínají bojovat proti konstitučním iluzím, se *politicky* stavějí naroveň kadetům. K čemu všechny řeči o „rozmachu revoluce“, o jejím „dovedení do konce“ a o „novém revolučním výbuchu“, když sociální demokraté v praxi před lidem nedemaskují konstituční iluze?

Postoj ke konstitučním iluzím je právě tím ukazatelem, podle něhož dnes můžeme nejsnáze a nejsprávněji odlišit oportunistu od stoupence dalšího rozvíjení revoluce. Oportunista se vyhýbá pranýřování těchto iluzí. Stoupenec revoluce nelítostně odhaluje jejich klamnost. Ale sociální demokraté menševici k tomu mlčí.

Menševici se neodvažují říci přímo a otevřeně, že formy boje z října až prosince jsou nevhodné a nežádoucí, ale říkají to tím nejhorším způsobem: zastřeně, nepřímou, oklikou. A to rozhodně neslouží sociálním demokratům ke cti.

Takové byly základní teze mého referátu.

Z diskuse kolem referátů stojí za zmínku tyto charakteristické incidenty. Soudruh, který na sjezdu vystupoval pod jménem Boris Nikolajevič, mne přiměl k tomu, abych ve svém závěrečném slově^[120] zvolal, že dobrému lovcí štěstí přeje.* Stěží by totiž někdo dokázal vyjádřit výstižněji „podstatu“ menševismu, než to udělal on. Podle něho je prý „kuriózní“, že bolševici nepovažují za „hlavní formu hnutí“ formu legální a konstituční, nýbrž revoluční hnutí širokých lidových mas. Je prý to „k smíchu“, protože taková hnutí neexistují, zatímco дума existuje. A mluvit o úloze proletariátu jako „hlavy“ nebo „hegemona“ a o tom, že se může octnout „ve vleku“ atd., je prý „metafyzika“ a „frazérství“.

Sundejte si své kadetské brýle! odpověděl jsem tomuto důslednému menševikovi. Pak uvidíte, že v Rusku existuje nejen rolnické hnutí, nýbrž že to vře i v armádě a že se bouří nezaměstnaní, uvidíte všechny ty formy boje, které sice dnes nejsou tak „zřetelné“, ale jejichž existenci se neodvažují popírat ani umírnění buržoové. Jenže ti mluví přímo o škodlivosti, nebo zbytečnosti těchto forem boje. Kdežto sociálním demokratům menševikům jsou tyto formy *k smíchu*. V tom je celý rozdíl mezi buržoazií a těmito menševiky. Přesně tak tomu bylo s Bernsteinem, německým menševikem, příslušníkem pravého křídla německé sociální demokracie. Buržoazie považovala a také prohlašovala revoluční formy boje v Německu na konci 19. století za škodlivé. Bernsteinovi byly *k smíchu*.

Když už na sjezdu padla zmínka o Bernsteinovi, vyvstala přirozeně otázka, za co buržoazie chválí Plechanova? Skutečnost, že celá ta spousta liberálních buržoazních novin a publikací v Rusku, dokonce včetně oktabristického Slova²⁷, Plechanova tak přehorlivě vychvalovala, nemohla na sjezdu zůstat bez povšimnutí.

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 390. *Red.*

Plechanov hozenou rukavici zvedl. Bernsteina chválila buržoazie za něco jiného, než za co chválí mne, řekl. Bernsteina chválili za to, že vydával do rukou buržoazie naši teoretickou zbraň — marxismus. Kdežto mne chválí za taktiku. To je něco jiného.

Na to Plechanovovi odpověděl zástupce polské sociálně demokratické strany a já. Oba jsme ukázali, že Plechanov *nemá pravdu*. Buržoazie nechválila Bernsteina jen za teorii, vlastně vůbec ne za teorii. Buržoazie kašle na všechny teorie. Buržoazie chválila německé pravicové sociální demokraty za to, že doporučovali jinou *taktiku*. Chválila je za taktiku. Za taktiku reformistickou na rozdíl od taktiky revoluční. Za to, že uznávali za hlavní nebo jediný druh boje boj legální, parlamentní, reformistický. Za snahu přeměnit sociální demokracii ve stranu demokratických sociálních reforem. Právě za to chválila Bernsteina. Buržoové jej chválili za to, že v období blížící se socialistické revoluce *otupoval* rozpory mezi prací a kapitálem. A Plechanova chválí buržoazie za to, že v období buržoazně demokratické revoluce *otupuje* rozpory mezi revolučním lidem a samoděržavím. Plechanova chválí za to, že za hlavní formu boje uznává „parlamentní“ boj a že odsuzuje formy boje z října až prosince, jmenovitě ozbrojené povstání. Plechanov sklízí pochvaly za to, že se v otázkách současné taktiky postavil do čela pravého křídla sociální demokracie.

Zapomněl jsem dodat, jak si menševici počínali v diskusi o konstitučních iluzích. Jejich postoj k této otázce nebyl pevný: jedni tvrdili, že boj proti konstitučním iluzím rozhodně není žádný speciální úkol dané chvíle, ale že je to trvalý úkol sociálních demokratů. Druzí (Plechanov) označovali boj proti konstitučním iluzím za anarchismus. Tyto dva extrémní a protichůdné názory menševiků na konstituční iluze byly zvláště výrazným projevem jejich naprosté bezradnosti. Když už konstituční zřízení zapustilo pevné kořeny, když už se konstituční boj stal na určitou dobu hlavní formou boje tříd a politického boje vůbec,

pak už odhalování konstitučních iluzí není speciálním úkolem sociálních demokratů, úkolem dané chvíle. Proč? Protože v takových chvílích se v konstitučních státech veřejné záležitosti řeší *právě tak*, jak o tom rozhodl parlament. Konstituční iluze — to je klamná víra v existenci ústavy. O konstitučních iluzích mluvíme především tehdy, když se vzbuzuje zdání, že ústava existuje, ale ve skutečnosti žádná ústava neexistuje, čili když se veřejné záležitosti řeší *jinak*, než jak o tom rozhodl parlament. Teprve tehdy a *jedině tehdy*, když se skutečný politický život a jeho odraz v parlamentním boji navzájem *rozcházejí*, stává se boj proti konstitučním iluzím naléhavým úkolem vedoucí revoluční třídy, proletariátu. Liberální buržoazie ze strachu před mimoparlamentním bojem šíří konstituční iluze i tehdy, když je parlament bezmocný. Anarchisté odmítají účast v parlamentě zcela striktně a za všech okolností. Sociální demokraté jsou pro využití parlamentního boje a pro účast v tomto boji, přitom však bez milosti demaskují „parlamentní kretenismus“, tj. přesvědčení, že parlamentní boj je *jediná*, nebo *za všech okolností hlavní* forma politického boje.

Rozchází se politická skutečnost v Rusku s usneseními dumy a s projevy v dumě? Nebo se u nás veřejné záležitosti řeší podle rozhodnutí dumy? Jsou politické strany „zúčastněné v dumě“ aspoň trochu věrným odrazem *reálných* politických sil v nynější etapě revoluce? Stačí položit jen tyto otázky, aby se ukázala celá ta bezmocnost a bezradnost menševiků, pokud jde o konstituční iluze.

Na sjezdu se tato bezradnost menševiků projevila zvláště výrazně tím, že svou rezoluci týkající se zhodnocení současné situace vůbec nepředložili k hlasování přesto, že tvořili většinu. Sami ji stáhli z programu! Bolševici se tomu na sjezdu notně nasmáli. Vítězové stahují z programu svou vítěznou rezoluci, tak označovali toto nezvyklé a v historii sjezdů nevídané počínání menševiků. Dokonce si vyžádali a vymohli, aby se o této otázce hlasovalo podle jmen delegátů, ačkoli se tomu menševici dosti kuriózně

bránili a předložili byru několik písemných prohlášení^[3], že prý „Lenin shromažďuje agitační materiál proti usnesením sjezdu“. Jako by právo shromažďovat materiál nebylo právem a povinností každé opozice! A jako by naši vítězové tím svým rozhořčováním jen ještě víc neupozorňovali na nemožně trapnou situaci, do níž se dostali, když se zřekli své vlastní rezoluce! Poražení trvají na tom, aby se vítězové hlásili ke své vítězné rezoluci! Přesvědčivější důkaz o našem morálním vítězství bychom si stěží mohli přát!

Menševici samozřejmě namítali, že nám nechtějí vnucovat něco, s čím nesouhlasíme, že jsou proti jakémukoli násilí atd. Ale tyto vytáčky pochopitelně vzbuzovaly úsměv a vedly k opakování požadavku, aby se hlasovalo podle jmen delegátů. Vždyť pokud byli menševici přesvědčeni, že mají v některé otázce pravdu, nijak se neostýchali „vnutit“ nám svůj názor, nebáli se „násilí“ (a nač to strašné slovo?) atd. Rezoluce týkající se zhodnocení dané chvíle nevyzývala stranu k žádným akcím. Ale bez ní nemohla strana *pochopit* zásadní důvody a *motivy* celé taktiky sjezdu.

Z tohoto hlediska bylo stažení rezoluce víc než výmluvným projevem praktického oportunistu. Když máme dumu, je naší povinností být v dumě, ale nějaké všeobecné úvahy, nějaké všeobecné hodnocení, nějaká promyšlená taktika nás vůbec nezajímá. To dali menševici proletariátu najevo tím, že stáhli svou rezoluci z programu.

Zřejmě se přesvědčili o její nevhodnosti a nesprávnosti. Je přece nemožné, aby lidé, kteří jsou přesvědčeni o správnosti svých názorů, odmítli tyto názory přímo a jasně vyslovit. Jenže vtip je v tom, že menševici nebyli schopni definitivně upřesnit jednotlivé formulace své rezoluce. Nebyli tedy schopni dohodnout se ani v jediné podstatné otázce týkající se zhodnocení situace a zhodnocení třídních úkolů proletariátu vůbec. Dokázali se shodnout jen na negativním rozhodnutí — stáhnout rezoluci vůbec z programu. Zřejmě nejasně tušili, že by schválením své

vlastní *principiální* rezoluce torpédovali své *praktické* rezoluce. Ale tím věci nepomohli. *Celá* strana, *všechny* stranické organizace mohou a musí prodiskutovat a navzájem porovnat menševickou a bolševickou rezoluci hodnotící současnou situaci. Tato otázka zůstala otevřená. Ale bude se muset řešit. A právě porovnání obou uvedených rezolucí se zkušenostmi z politického života, třeba jen s poučnými zkušenostmi s kadetskou dumou, zcela nepochybně potvrdí správnost bolševických názorů na současnou etapu ruské revoluce a na třídní úkoly proletariátu.

V

VZTAH KE STÁTNÍ DUMĚ

Za frakci, která měla na sjezdu početní převahu, referoval o otázce Státní dumy soudruh Axelrod. I on se ve své dlouhé řeči vyhnul tomu, aby navzájem porovnal a zhodnotil obě rezoluce (komise předložila dvě rezoluce^[145, 227], protože se menševici s bolševiky nedohodli), ani se nesnažil přesně vyložit všechny názory menšiny na dotyčnou otázku, ale jen „všeobecně nastínil“ význam parlamentarismu. Přitom to vzal zeširoka, pustil se do toho jako do velkého historického tématu a — a líčil, co je to parlamentarismus, jaký má význam, jak přispívá k organizovanosti proletariátu, jak napomáhá agitaci, zvyšování uvědomělosti proletariátu atd. Za ustavičných narážek na „anarchisticko-spiklenecké“ názory se nepřetržitě vznášel ve sféře abstraktních pojmů, v nadoblačných výšinách všeobecných frází a brilantních historických úvah, vhodných pro všechny doby, pro všechny národy, pro všechny historické okamžiky, ale právě pro tuto svou abstraktnost naprosto nevhodných k tomu, aby bylo možné postihnout konkrétní zvláštnosti konkrétního problému, o který nám šlo. V paměti mi utkvěl jeden zvlášť výrazný příklad Axelrodovy neuvěřitelně abstraktní a bezobsažně frázovitě

formulace otázky. Ve svém projevu se dvakrát zmínil (to jsem si poznamenal) o úmluvách či dohodách mezi sociálními demokraty a kadety. Poprvé se toho jen tak letmo dotkl a přitom se až urážlivě stručně vyslovil proti jakýmkoli dohodám. Podruhé se již zabýval touto otázkou podrobněji a řekl, že jsou koneckonců přípustné i dohody. Nesmí to však být jen pletichaření nějakých výborů, nýbrž veřejné dohody, zřejmé a srozumitelné všemu dělnictvu, které by byly velkým politickým krokem nebo počinem. Takové dohody by zvýšily význam proletariátu jakožto politické síly, jasněji a přesněji mu ozřejmily politický mechanismus a odlišné postavení, odlišné zájmy těch nebo oněch tříd. Proletariát by se tímto způsobem zapojil do určitých politických vztahů, naučil by se rozeznávat protivníky a odpůrce a tak dále a tak podobně. Celý rozsáhlý „referát“ soudruha Axelroda se skládal převážně z úvah tohoto druhu, které se ani nedají reprodukovat, leda snad ilustrovat jednotlivými konkrétními příklady.

Já jsem ve svém koreferátu především prohlásil, že nám Axelrod namaloval velmi pěkný, přímo rozkošný obrázek. Maloval jej s láskou a umem, jasnými barvami a jemnými tahy. Jen škoda, že to není obraz namalovaný podle skutečnosti. Hezký je, to se nedá popřít, ale jeho námětem jsou fantazie. Je to znamenitá studie o významu parlamentarismu jako takového, výtečná populární lekce o funkci zastupitelských institucí. Ale bohužel se z ní nic nedovíte a vůbec se nepoučíte o konkrétních historických podmínkách našeho nynějšího ruského „parlamentu“, dá-li se tomu tak říkat. Nejlíp se Axelrod prozradil svou úvahou o dohodách s kadety, řekl jsem dále. Přiznal, že význam takových dohod, které jsou za existence skutečného parlamentarismu někdy nevyhnutelné, závisí na možnosti veřejně vystupovat před masami, na možnosti skoncovat se starým „pletichařením“ a nahradit je agitací mezi masami, samostatností mas, obracením se k masám.

To všechno je moc hezké, což o to. Ale uvažte, zda je toto

všechno uskutečnitelné při ruském „parlamentním“ systému. Či přesněji řečeno, zda se v Rusku za objektivních podmínek naší reálné (a ne na růžovo natřené) skutečnosti konají opravdu masová vystoupení tohoto druhu. Copak, soudruhu Axelrode, nevíte, že vámi požadovaná vystoupení sociálních demokratů před masami se u nás scvrkla jen na ilegální letáčky, zatímco kadeti měli k dispozici noviny s miliónovými náklady? Nebyl byste udělal líp, kdybyste byl místo zbytečných výkladů o přednostech parlamentarismu (které nikdo nepopírá) vylíčil, jak to u nás doopravdy vypadá se sociálně demokratickými novinami, schůzemi, kluby a organizacemi? Přece snad nemusím vám, Evropanovi, dokazovat, že vaše všeobecné úvahy o parlamentarismu mlčky předpokládají jak noviny, tak schůze, tak kluby a organizace a že tohle všechno je součástí parlamentního systému?

Proč se Axelrod ve svém referátu omezil jen na všeobecné fráze a abstraktní teze? Protože potřeboval obejít konkrétní politickou skutečnost v Rusku mezi únorem a dubnem 1906. Tato skutečnost totiž ukazuje nadmíru *ostré* rozpory mezi *samoděržavím* a utlačeným, ale bouřícím se *proletariátem a rolnictvem*. Aby bylo možné posluchače nadchnout pro parlamentarismus jako takový, bylo třeba tyto rozpory ukázat jako méně ostré, bylo nutné je *otupit*, nastínit „ideální“ plán ideální dohody s kadety, ale hlavně *abstrahovat* od oněch ostrých rozporů, zapomenout na ně, obejít je mlčením.

Abych zvážil reálné názorové neshody a nevznášel se v oblacích, pcvrnal jsem ve svém referátu obě dvě rezoluce a podrobně jsem je analyzoval.* Přitom do popředí vystoupily čtyři podstatné rozdíly mezi menševickou a bolševickou rezolucí o dumě.

Za prvé menševici vůbec nehodnotí volby. A přitom v době konání sjezdu už v $\frac{9}{10}$ Ruska volby proběhly. Tyto volby bezesporu poskytly bohatý politický materiál

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 395—399. Red.

pro dokreslení obrazu skutečnosti, a ne našich fantazií. My jsme z tohoto materiálu přímo a přesně vycházeli a dokazovali na něm, že v drtivé většině ruských krajů demonstrovala účast ve volbách podporu kadetů, že neměla ve skutečnosti nic společného se sociálně demokratickou politikou. O tom se však menševici *ani slovem nezmiňují*. *Bojí se* mluvit o těchto záležitostech konkrétně. Bojí se pohlédnout tváří v tvář skutečnosti a vyvodit nezbytné závěry z našeho postavení mezi kadety a černosotňovci. Nehodnotí *reálné* volby a jejich *celkový* výsledek, protože *obojí mluví proti nim*.

Za druhé menševici v celé své rezoluci dumu chápou či posuzují jen jako právní instituci, a ne jako orgán vyjadřující vůli (či nedostatek vůle) určitých buržoazních živlů, ne jako orgán sloužící zájmům určitých buržoazních stran. Menševici ve své rezoluci mluví o dumě jako takové, o dumě jako „instituci“, o dumě jako „čistě“ lidovém zastupitelském orgánu. Jenže tohle není marxistický, ale ryze kadetský způsob uvažování, způsob nikoli materialistický, ale v nejhorším smyslu slova idealistický, nikoli proletářsky třídní, ale maloměšťácky rozbředlý.

Povšimněte si, řekl jsem na sjezdu, třeba této neobyčejně charakteristické formulace v menševické rezoluci: „...4. tyto konflikty (s reakcí) nutí Státní dumu hledat oporu v širokých masách...“ (cituji z návrhu, který sjezdu předložili menševici). Je to pravda, že дума může a bude hledat oporu v širokých masách? *Jaká* дума? Oktabristická? Ta asi sotva. Дума složená z rolnických a dělnických poslanců? Ta nepotřebuje oporu *hledat*, protože ji má, měla a bude mít. Дума kadetská? Ano, o ní a jedině o ní to platí. Kadetská дума skutečně potřebuje *hledat oporu* v širokých masách. Ale stačí, když si do abstraktní, idealistické a všeobecné formulace menševiků dosadíte konkrétní třídní obsah, a hned vám bude zřejmá její neúplnost, a tedy i nesprávnost. Kadeti *se snaží* opřít o lid. To je pravda. A doslova tak to o nich říká naše (bolševická) rezoluce

o vztahu k buržoazním stranám^[132]. Jenže naše rezoluce k tomu dodává, že kadeti *kolísají* mezi snahou opřít se o lid a *strachem z jeho revoluční samostatnosti*. Žádný socialista se neodvážil popřít, že podtržená slova odpovídají pravdě. Pročpak tedy menševici v době, kdy se už vědělo, že дума je kadetská, pověděli v rezoluci o dumě jen *polovinu pravdy*? Pročpak poukazovali jen na *světlé stránky* kadetů a o rubu mince pomlčeli?

Naše дума není ztělesněním „ryzí ideje“ zastoupení lidu. Něco takového si mohou myslet jenom buržoazní omezenci z řad kadetských profesorů. Naše дума je ztělesněním toho, co z ní dělají představitelé určitých *tříd* a určitých stran, kteří v ní sedí. Naše дума je дума kadetská. Řekneme-li o ní, že se snaží opřít o lid, ale nedodáme už, že se bojí revoluční aktivity lidu, pak řekneme vědomě nepravdu, uvedeme proletariát a všechen lid v omyl, prokážeme zcela neodpustitelný sklon poddávat se okamžitým náladám, jásat nad vítězstvími strany, která kolísá mezi svobodou a monarchií, neschopnost rozpoznat skutečnou podstatu této strany. Kadeti vás samozřejmě za takové zamlčení pochválí, ale pochválí vás za to také uvědomělí dělníci?

Další příklad. „Carská vláda se snaží oslabit revoluční rozmach,“ píše menševici ve své rezoluci. To je pravda. Ale snaží se o to pouze carská vláda? Nedokázali snad už nesčetněkrát také kadeti, že se i oni snaží *nejen* opřít o lid, ale *zároveň* také oslabit jeho revoluční rozmach? Cožpak se to sluší, aby sociální demokraté líčili kadety v lepším světle?

Vyvodil jsem si z toho patřičný závěr. V naší rezoluci se praví, že дума *nepřímě* přispěje k rozvoji revoluce. *Jedině* takováto formulace je správná, protože kadeti kolísají mezi revolucí a reakcí. A naše rezoluce právě *v souvislosti s dumou* přímo a jasně říká, že je nutné pranýřovat kolísavost kadetů. Nezmínit se o tom v rezoluci týkající se dumy by znamenalo propadnout buržoazní idealizaci „v její ryzí formě“.

A praktické zkušenosti už také začaly iluze menševiků

vyvracet. V listu Něvskaja gazeta²⁸ už najdete zmínky (bohužel ne soustavné), že si kadeti počínali v dumě nerevolučně a že proletariát nedopustí „paktování pánů Miljukovů se starým režimem“. Takovými výroky menševici plně potvrzují, že jsem jejich rezoluci kritizoval na sjezdu právem. Takovými výroky se menševici dodatečně připojují k vlně revolučního rozmachu, který už začal přes všechnu svou relativní slabost odhalovat skutečný charakter kadetů a potvrzovat správnost bolševického stanoviska k danému problému.

Za třetí jsem menševické rezoluci vytkl nedostatek jasné diferenciacie buržoazní demokracie z hlediska taktiky proletariátu. Proletariát přece musí do jisté míry postupovat ve shodě s buržoazní demokracií neboli „odděleně jít, ale společně se bít“. Jenže se kterou částí buržoazní demokracie se má proletariát „společně bít“ právě dnes, v období dумы? Víte dobře sami, soudruzi menševici, že дума před nás staví tuto otázku, jenže vy před ní strkáte hlavu do písku. Kdežto my říkáme přímo a jasně: v dohodě s rolnickou čili revoluční demokracií neutralizovat kolísavost a nedůslednost kadetů!

Menševici (a především Plechanov, který byl na sjezdu, znovu opakují, skutečným ideovým vůdcem menševiků) se pokusili odpovědět na tuto kritiku „prohloubením“ svého stanoviska. Tak vy tedy chcete pranýřovat kadety? vykřikovali. To my stavíme na pranýř *všechny* buržoazní strany, viz konec naší rezoluce: „odhalovat před masami nedůslednost *všech* buržoazních stran“ atd. A Plechanov s hrdoostí dodával: To jen buržoazní radikálové útočí výhradně na kadety, ale my socialisté kritizujeme všechny buržoazní strany!

Toto sofizma skryté v onom zdánlivém „prohloubení“ otázky se ozývalo na sjezdu a ozývá se i dnes tak často, že stojí za to povědět si o něm několik slov.

Oč v zmíněné rezoluci běží? O socialistickou kritiku všech buržoazních stran nebo o vymezení toho, která vrstva

buržoazní demokracie může *nyní* proletariátu pomáhat vést buržoazní revoluci ještě dál?

Je jasné, že neběží o to první, nýbrž o to druhé.

A jestliže je to vskutku jasné, pak není důvod zaměňovat jedno za druhé. Bolševická rezoluce o vztahu k buržoazním stranám mluví jasně o socialistické kritice veškeré buržoazní demokracie, tedy včetně demokracie revoluční a rolnické, avšak při stanovení současné taktiky proletariátu nám nejde o socialistickou kritiku, nýbrž o vzájemnou politickou podporu.

Čím víc postupuje buržoazní revoluce kupředu, tím víc se proletariát obrací při hledání spojence v řadách buržoazní demokracie doleva, tím hlouběji sestupuje od jejích špiček k dolním vrstvám. Byly doby, kdy nám mohli být nápomocni maršálové šlechty i pan Struve, který razil (v roce 1901) šipovovské heslo „práva a mocensky silné zemstvo“²⁹. Jenže revoluce značně postoupila kupředu. Špičky buržoazní demokracie se začaly od revoluce odklánět. Dolní vrstvy se začaly probouzet. Proletariát si začal hledat spojence (pro *buržoazní* revoluci) v dolních vrstvách buržoazní demokracie. A dnes můžeme jediné správnou taktiku proletariátu v tomto směru definovat slovy: společně s rolnictvem (to je přece také buržoazní demokracie, na to nezapomínejte, soudruzi menševici!) a s revoluční demokracií paralyzovat kolísavost kadetů!

A ještě jednou. Kterou linii potvrdily první kroky kadetské dumy? Sám život naše spory už dávno rozhodl. Sám život přiměl list Něvskaja gazeta, aby začal od ostatních odlišovat rolnickou Trudovickou skupinu³⁰, aby jí začal dávat přednost před kadety, aby se s ní začal sbližovat a začal pranýřovat kadety⁴⁴. Sám život dal za pravdu našemu heslu, že až do vítězství buržoazní revoluce je spojencem proletariátu rolnictvo a revoluční demokracie.

Za čtvrté jsem kritizoval poslední bod menševické rezoluce týkající se sociálně demokratické parlamentní frakce v dumě. Poukazoval jsem na to, že značná část uvědo-

mělého proletariátu nevolila. A že tedy není účelné, aby se těmto dělnickým masám vnucovali oficiální představitelé strany. Cožpak se strana může zaručit, že kandidáti budou skutečně voleni stranickými organizacemi? Nevznikne určité nebezpečí a nenormální situace z toho, že první sociálně demokratické kandidáty do dumy budou navrhovat *rolnické* a městské maloburžoazní kurie? První kandidáti do dumy za sociálně demokratickou dělnickou stranu nebyli zvoleni dělnickými organizacemi ani jimi kontrolováni... Pozměňovací návrh soudruha Nazara^[201], který žádal, aby sociálně demokratické kandidáty do dumy *vystlaly* místní dělnické organizace, menševici zamítli. My jsme žádali hlasování podle jmen delegátů a zanesli jsme svůj odlišný názor^[180] do protokolu.*

Hlasovali jsme pro pozměňovací návrh Kavkazanů účastnit se voleb tam, kde se teprve budou konat, ale nevytvářet přitom žádné bloky s jinými stranami, protože zákaz bloků a dohod s jinými stranami měl pro stranu nepochybně velký politický význam.

Podotknu ještě, že sjezd zamítl pozměňovací návrh soudruha Jermanského (menševika považujícího se za smířlivce), který požadoval, aby se účast ve volbách připouštěla jen tehdy, bude-li možné mezi masami agitovat a v dostatečném rozsahu je organizovat.

Zástupci sociálně demokratických stran jednotlivých národů a národností, Poláci, bundovci a myslím i Lotyšši se rovněž k této otázce vyjadřovali a vyslovovali se jednoznačně pro bojkot, přičemž kladli důraz na místní a konkrétní podmínky a protestovali proti řešení této otázky jen na základě abstraktních úvah.

V otázce sociálně demokratické parlamentní frakce se sjezd rovněž podřídil instrukci ústředního výboru^[80]. Tato instrukce, kterou bohužel ústřední výbor nezařadil mezi uveřejněná usnesení sjezdu, ústřednímu výboru ukládá,

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 402–403. *Red.*

aby podal *všem* stranickým organizacím zprávu o tom, 1. koho, 2. kdy a 3. za jakých konkrétních podmínek jmenoval zástupcem strany v parlamentní frakci, a aby pak stranické organizace pravidelně informoval o jejich činnosti. Místním dělnickým organizacím, jejichž členové se stali sociálně demokratickými poslanci v dumě, tato rezoluce ukládá, aby tyto své „zmocněnce“ v dumě³¹ kontrolovali. Ještě bych rád poznamenal, že tato závažná rezoluce, která dokazuje, že si sociální demokraté představují parlamentarismus trochu jinak než buržoazní politikáři, se setkala s jednomyslným odporem nebo posměchem jak v Dumě³², večerníku pana Struveho, tak i v deníku Novoje vremja³³.

Konečně v závěru svého výkladu o diskusi kolem Státní dumy bych rád připomenul ještě dvě epizody. První se týká projevu soudruha Akimova, který byl na sjezd pozván jako delegát s poradním hlasem. Pro informaci soudruhů, kteří nejsou obeznámeni s historií naší strany, podotýkám, že soudruh Akimov je od konce 90. let nejdůslednějším či jedním z nejdůslednějších oportunistů ve straně. To musela přiznat dokonce i nová Jiskra³⁴. V roce 1899 byl soudruh Akimov „ekonomistou“³⁵ a svému přesvědčení zůstal věrný i v následujících letech. Pan Struve jej v časopisu *Osvobožděnjje*³⁶ nejednou chválil za „realismus“ a za vědeckost jeho marxismu. Od bernsteinovců z týdeníku *Bez zaglavija*³⁷ (pan Prokopovič atd.) se soudruh Akimov v podstatě skoro vůbec neliší. Je tedy přirozené, že přítomnost tohoto soudruha na sjezdu, kde se očekávalo střetnutí pravého a levého křídla sociální demokracie, byla vítaná.

Soudruh Akimov hned po skončení referátů promluvil jako první v diskusi k otázce Státní dumy. Prohlásil, že s menševiky v mnohém nesouhlasí, ale se soudruhem Axelrodem se plně ztotožňuje. Osobně je nejen pro účast v dumě, ale i pro podporu kadetů. V tomto smyslu byl soudruh Akimov jediným důsledným menševikem, neboť se postavil na obranu kadetů otevřeně (a ne zastřenou formou na způsob tvrzení, že kadeti mají větší váhu než eseri³⁸). Otevřeně

se postavil proti mému hodnocení kadetů v brožuře Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany. Kadeti jsou podle jeho názoru „skutečně strana svobody lidu, jenže umírněnější“. Jsou prý to „osiřelí demokraté“, poučil nás tento osiřelý sociální demokrat. „Menševici musí vytvářet umělé překážky tomu, aby se nestali pomahači kadetů.“

Jak čtenáři vidí, projev soudruha Akimova opět velmi jasně ukázal, na čí stranu to soudruhy menševiky táhne.

Druhá epizoda to ukázala z jiné stránky. Šlo o tohle. V původním návrhu menševické rezoluce o Státní dumě^[226], předloženém komisí, byla v 5. bodu (o armádě) takováto věta: „Vzhledem k tomu, že se na naší půdě poprvé setkáváme s novou formou moci, *vyvolanou v život samým carem a uznanou zákonem*, která vzešla z lůna národa“ atd. Já jsem se při kritice menševické rezoluce za její mírně řečeno neobežretné a optimistické stanovisko ke Státní dumě mimo jiné kriticky vyjádřil také o podtržených slovech a žertem jsem navrhl, že bychom k nim měli ještě dodat „a pánem bohem seslanou“ (moc?). Soudruh Plechanov se jakožto člen komise na mne pro tento žert strašně rozzlobil. Cože? vykřikoval. Já se mám tady nechat „podezírat z oportunistu“? (doslova tak to řekl, mám to zapsané). Já jsem přece sám voják a vím, jaký vztah mají vojáci k moci, jaký význam má pro ně uznání moci carem atd. atp. Rozhořčení soudruha Plechanova však jenom upozornilo na jeho slabinu a ještě jasněji ukázalo, že „přestřelil“. Já jsem pak ve svém závěrečném slově^[121] odpověděl, že vůbec nejde o nějaké „podezíraní“ a že je směšné a trapné vůbec o něčem takovém mluvit. Plechanova přece nikdo neobviňuje, že věří v cara. Jenže rezoluce se neseписuje pro Plechanova, nýbrž pro lid. A tomu by se rozhodně neměly předkládat dvojsmyslné argumenty, vhodné leda pro pány Vitte a spol. Takové argumenty se obrátí proti nám, protože budeme-li zdůrazňovat, že Státní дума je „moc“ (?? už samo toto slovo dokazuje nemístný optimismus našich menševiků), a nadto moc vyvolaná v život carem, pak se

z toho bude vyvozovat, že tato zákonná moc také musí jednat v souladu se zákony a poslouchat toho, kdo ji „vyvolal v život“.

Menševici nakonec sami viděli, že Plechanov přestřelil. A shora uvedená slova, která jsem podtrhl, byla na jejich vlastní návrh z rezoluce vyškrtána.

VI O Z B R O J E N Ě P O V S T Á N Í

Obě stěžejní otázky, otázka agrární a otázka Státní dумы, upoutaly na sjezdu vedle diskuse o hodnocení současné situace největší pozornost. Nepamatuji se už, kolik dní jsme se těmito otázkami zabývali, ale faktem je, že mnozí přítomní už začali pociťovat únavu a patrně v důsledku toho se snažili stáhnout některé otázky z pořadu. Byl schválen návrh na urychlení sjezdového jednání a referentům k otázce ozbrojeného povstání byla diskusní lhůta *zkrácena* na 15 minut (zatímco referentům k předešlým otázkám se čas mnohdy prodlužoval i nad stanovenou půlhodinu). Od té chvíle se už pak všechno projednávalo povrchně a ve spěchu.

O otázce ozbrojeného povstání referoval představitel „menšiny“, která na sjezdu početně převažovala, soudruh Čerevanin, a jak se dalo čekat a jak to bolševici nejednou předpověděli, „sklouzl k Plechanovovi“, tj. postavil se v podstatě na stanovisko jeho Dněvníku, s nímž před sjezdem mnozí menševici projevováli nesouhlas. Poznamenal jsem si takové Čerevaninovy formulace jako „prosincové povstání bylo jen plodem zoufalství“ nebo „o porážce prosincového povstání bylo rozhodnuto hned v prvních dnech“. Celým jeho výkladem, zpestřovaným jako obvykle výpady proti „konspirátorům“ a proti „přeceňování techniky“, se jako červená nit vinula Plechanovova myšlenka, že se nemělo sahat ke zbraním.

Náš referent soudruh Vinter se ve svém stručném projevu marně snažil sjezd přimět k tomu, aby srovnal přesné znění obou rezolucí. Jednou dokonce musel odmítnout ve svém projevu pokračovat. Bylo to zhruba uprostřed, když ocitoval první bod menševické rezoluce, že nyní je „bezprostředním úkolem boje vyrvat moc z rukou absolutistické vlády“. Ukázalo se, že náš referent, člen komise pro vypracování rezoluce o ozbrojeném povstání, *nevěděl*, že tato komise předložila sjezdu na *poslední chvíli* v hektografovaném návrhu rezoluce *nové* znění této rezoluce^[214]. Nevěděl, že menševická část komise s Plechanovem v čele navrhla, aby byla slova „vyrvat moc“ nahrazena slovy „*násilím vyrvat práva*“.

Tato změna v textu rezoluce, předložená sjezdu bez vědomí referenta, člena komise, byla tak hrubým porušením všech zvyklostí a pravidel sjezdového jednání, že náš referent rozhořčeně odmítl pokračovat v referátu. Teprve po dlouhém „vysvětlování“ menševiků svolil, že pronese několik závěrečných slov.

Byla to změna skutečně ohromující. V rezoluci o povstání se nemluvilo o boji o moc, nýbrž o boji za práva! Dovedete si představit, jaký neuvěřitelný zmatek by tato oportunistická formulace vnesla do vědomí mas a jak nehorázně by vystoupil do popředí rozpor mezi velikostí prostředku (povstáním) a skromností cíle (vyrvat práva, tj. domoci se práv u staré moci, dosáhnout ústupků od staré moci, ale nikoli ji svrhnout)?

Bolševici na tento pozměňovací návrh pochopitelně velmi energicky zaútočili. Menševické řady zakolísaly. Menševici se zřejmě přesvědčili, že Plechanov zase jednou přestřelil a že by v praxi s takovou umírněnou a opatrnickou formulací úkolu povstání asi nepochodili. Proto Plechanova přiměli, aby obrátil. Sice si neodpustil poznámku, že jde vlastně jen o „stylistický“ rozdíl, ale přece jen svůj pozměňovací návrh stáhl. Zřejmě si chtěl tímto způsobem osladit hořkou pilulku. Všichni chápali, že rozhodně nejde jen o stylistickou změnu.

Plechanovův pozměňovací návrh jasně odhalil základní tendenci menševiků, pokud jde o povstání: stůj co stůj se mu vyhnout, zřeknout se prosincového povstání, odradit od nových pokusů o povstání, anulovat jeho úkoly nebo je formulovat tak, aby k jejich splnění vůbec nebylo povstání zapotřebí. Ale povědět to přímo a jednoznačně, otevřeně a jasně — k tomu se menševici neodhodlali. Octli se ve velmi nezáviděšhodné situaci: mluvit v zaobalené formě a v zastřených narážkách o tom, co si v skrytu opravdu mysli. Představitelé proletariátu mohou a musí otevřeně kritizovat jeho chyby, ale dělat to zastřeně, dvojznačně a nejasně je sociální demokracie zcela nedůstojné. A v uvedené menševické rezoluci se právě bezděky projevil tento dvojaký postoj jejích autorů: odrazuje od povstání, ale zároveň naoko povstání „lidu“ uznává.

Řeči o technice a konspirativnosti byly až příliš průhledným pokusem odvést pozornost, až příliš neomalenou snahou zastříť rozdílné *politické* hodnocení povstání. Aby se mohli menševici tomuto hodnocení vyhnout, aby nemuseli zpříma odpovědět na otázku, zda prosincové povstání bylo či nebylo krokem kupředu a zda hnutí pozvedlo či nepozvedlo na vyšší stupeň, museli odvést řeč stranou, od politiky k technice, od konkrétního zhodnocení prosince 1905 k všeobecným frázím o konspiraci. A jakou skvrnu nechávají na sociální demokracii všechny ty řeči o konspiraci tváří v tvář takovému hnutí *lidu*, jakým byl prosincový boj v Moskvě!

Řekli jsme soudruhům menševikům: Máte chuť polemizovat, máte chuť si „zarýpat“ do bolševiků, vaše rezoluce o povstání je plná výpadů proti vašim názorovým protivníkům. No prosím, jen si poslužte! Máte na to právo a je to vaše povinnost. Ale nezlehčujte plytkou a malichernou polemikou takovou závažnou otázku, jako je hodnocení historických dnů! Nešpiňte stranu tvrzením, že nedokáže říci o prosincovém boji dělníků, rolníků a městské maloburžoazie nic víc než jen pár jízlivostí a kousavostí na adresu

druhé frakce! Povznete se nad to, sepište třeba zvláštní polemickou rezoluci proti bolševikům, ale dejte proletariátu a všemu lidu přímou a jasnou, nevyhýbavou odpověď na otázku, jak se stavíte k povstání.

Pokřikujete na nás, že přeceňujeme techniku a propagujeme konspiraci. Ale podívejte se na oba návrhy rezolucí! Právě v naší rezoluci najdete nikoli technický, nýbrž *historický a politický* materiál. Právě u nás najdete motivaci opírající se nikoli o holé a nedokazatelné fráze („úkolom boje je vyrvat moc“), nýbrž o *historii hnutí*, o politické zkušenosti poslední čtvrtiny roku 1905. Svalujete vlastní vinu na druhé, protože právě vaše rezoluce je tak chudá na historický a politický materiál, že už chudší ani být nemůže. Mluví se v ní o povstání, ale není v ní ani slova o vztahu stávkový a povstání, ani slova o tom, jak z boje po říjnu vyplynula nutnost a nevyhnutelnost povstání, není v ní ani jediné přímé a jasné slovo o prosinci. Právě v naší rezoluci je povstání hodnoceno ne jako konspirativní výzva, ne jako technická záležitost, nýbrž jako *politický důsledek* zcela konkrétní historické skutečnosti vytvořené říjnovou stávkou, příslibem svobod, pokusem znovu tyto svobody odejmout a bojem za jejich uhájení.

Fráze o technice a konspirativnosti jsou jenom kamufláží vašeho *ústupu* od povstání.

Na sjezdu se ostatně menševická rezoluce o povstání běžně označovala za „rezoluci *proti* ozbrojenému povstání“. A kdo si jen trochu pozorně přečte texty obou rezolucí, jež byly sjezdu předloženy*, ten se stěží odváží popřít správnost tohoto tvrzení.

Naše argumenty ovlivnily menševiky jenom zčásti. Kdo porovná *návrh* jejich rezoluce s konečným zněním schválené

* Aby čtenáři mohli snadněji zaujmout ke sporům na sjezdu uvědoměle kritické stanovisko, umísťuji v příloze texty původních návrhů rezolucí většiny i menšiny a texty rezolucí, jež potom sjezd schválil. Jedině pozorné prostudování a porovnání těchto textů umožní samostatně se orientovat v otázkách sociálně demokratické taktiky.

rezoluce, uvidí, že z ní celou řadu opravdu malicherných výpadů a plytkostí menševici odstranili. Avšak celkový ráz se pochopitelně nezměnil. Zůstává historickým faktem, že menševický sjezd po prvním ozbrojeném povstání v Rusku byl trochu rozpačitý, vyhnul se přímé odpovědi, neodvážil se proletariátu říci přímo, bylo-li povstání omylem, anebo krokem vpřed, má-li se připravovat nové povstání a jaká bude jeho historická návaznost na povstání předešlé.

Uhýbavost menševiků, kteří by nejraději vůbec stáhli otázku povstání z pořadu a také k tomu směřují, ale neodvažují si to přiznat, vedla k tomu, že tato otázka zůstala v podstatě otevřená. Prosincové povstání bude muset *strana teprve* zhodnotit a všechny organizace by měly tomuto úkolu věnovat co největší pozornost.

Praktická stránka této otázky zůstala rovněž otevřená. Jménem sjezdu bylo výslovně řečeno, že *bezprostředním* (všimněte si!) úkolem hnutí je „*vyrvat moc*“. Je to sice formulace možno říci ultrabolshevická a vskutku redukující celou záležitost na pouhou frázi, jak nám to bylo předhazováno! Ale když to řekl sjezd, musíme se tím řídit, musíme *z tohoto hlediska* co nejrozhodněji kritizovat všechny místní i ústřední instituce a organizace strany, které by snad mohly na tento *bezprostřední* úkol zapomenout. Můžeme a musíme právě na základě tohoto sjezdového usnesení v určitých politických momentech vyzvedat tento *bezprostřední* úkol *do popředí*. Nikdo nemá právo nám v tom bránit, protože tak budeme činit zcela a beze zbytku v rámci sjezdových směrnic, když už jsme vyhodili slova o „vyrvání práv“ a prosadili formulaci, že „*bezprostředním úkolem je vyrvat moc*“.

Radíme stranickým organizacím, aby na to nezapomínaly zvláště v takových okamžicích, kdy naše slavná дума dostává od absolutistické vlády políčky.

Soudruh Voinov v diskusi o ozbrojeném povstání velmi trefně poznamenal, že se menševici octli v kleštích. Řeknou-li „vyrvat práva“, bude to formulace příliš průhledně

oportunistická. Řeknou-li „vyrvat moc“, vyrazí si tím z rukou zbraň proti bolševikům. Aspoň teď víme, vtipkoval Voinov, co je ortodoxní marxismus a co je kacířská konspirace. „Vyrvat moc“ je ortodoxní, „vydobýt moc“ je konspirace...

Týž řečník pak načrtl obecné rysy typického menševického postoje k této otázce. Menševici jsou impresionisté, řekl, jsou to lidé podléhající náladám okamžiku. Když je revoluční vlna na vzestupu, když je v plném proudu říjen až listopad 1905, Načalo se hned o překot říjí kupředu a počíná si dokonce bolševičtěji než sami bolševici! Užij se žene od demokratické diktatury k diktatuře socialistické. Ale příboj opadl, nálada poklesla, ke slovu přišli kadeti — a vida, menševici už zas honem spěchají, aby se přizpůsobili odlivu revolučních nálad, pospíchají za kadety a pohrdavě mávají rukou nad formami boje z října až prosince.

Vše, co tu bylo řečeno, velmi zajímavě potvrdil na sjezdu svým písemným prohlášením menševik Larin^[104]. Předložil je byru a mělo by tedy být celé zaprotokolováno. Larin v něm konstatoval, že menševici udělali chybu, když v říjnu až prosinci postupovali shodně s bolševiky. Proti tomuto „cennému přiznání“ jsem sice na sjezdu slyšel od jednotlivých menševiků neoficiální ústní protesty, ale zda byly vysloveny také v projevech nebo v prohlášeních, za to neručím.

Poučné bylo rovněž vystoupení Plechanova. Ten mluvil (pokud se nemýlím) o uchopení moci. Ale přitom se velmi originálně prořekl. Jsem proti konspirativnímu uchopení moci, zvolal, ale plně se stavím za takové uchopení moci, jakým byl například za Velké francouzské revoluce Konvent³⁹.

A tady jsme Plechanova chytili za slovo. Výborně, soudruhu Plechanove! odpověděl jsem mu. — Ale запиšte to, co jste tu právě řekl, do rezoluce. Můžete si v ní třeba sebestřeji odsuzovat konspiraci, my bolševici budeme přesto pro tuto vaši rezoluci bezvýhradně a jednomyslně hlasovat, jestliže v ní vskutku uznáte a proletariátu doporučíte

uchopení moci na způsob Konventu. Odsuďte konspiraci, ale uznejte v rezoluci diktaturu na způsob Konventu, a my s vámi budeme plně a bezpodmínečně souhlasit. A nejen to. Ručím vám za to, že v ten okamžik, kdy takovou rezoluci podepíšete, *vás kadeti chválit přestanou!*

Soudruh Voinov poukázal rovněž na to, do jakého křiklavého rozporu se sebou samým se soudruh Plechanov dostal, když se bezděčně „prořekl“ o Konventu. Konvent byl právě diktaturou dolních vrstev lidu, tj. nejnižších vrstev městské a vesnické chudiny. Byla to za buržoazní revoluce právě taková plnomocná instituce, v níž neměla bezvýhradné a nedílné vedoucí postavení velká nebo střední buržoazie, nýbrž prostý lid, chudina, tj. právě ti, které dnes označujeme slovy „proletariát a rolnictvo“. Dovolávat se Konventu a přitom verbovat do boje proti uchopení moci znamená hrát si se slovy. Dovolávat se Konventu, a přitom horlit proti „revolučně demokratické diktatuře proletariátu a rolnictva“ znamená potírat sám sebe. Bolševici naopak vždycky a stále tvrdili, že moc mají dobýt právě široké vrstvy lidu, právě proletariát a rolnictvo, ale nikdy ne taková nebo onaká „uvědomělá menšina“. Fráze o konspiraci a o blanquismu jsou jenom jalovým řečněním, které obrátila v prach a popel pouhá zmínka o Konventu.

VII K O N E C S J E Z D U

Otázka ozbrojeného povstání byla poslední otázkou, o níž se na sjezdu jednalo ještě jakžtakž zevrubně a zásadně. Ostatní otázky se projednávaly už jenom zběžně a povrchně nebo byly rozhodnuty vůbec bez diskuse.

Rezoluce o partyzánských bojových akcích^[218] prošla jako dodatek k rezoluci o ozbrojeném povstání^[215]. Sám jsem v tu dobu nebyl v zasedací sni a ani od soudruhů jsem neslyšel, že by se byla kolem této otázky rozvinula

alespoň trochu zajímavá debata. A konečně to ani není otázka zásadní.

Rezoluce o odborech^[220] a rezoluce o vztahu k rolnickému hnutí^[229] byly schváleny jednomyslně. Bolševici i menševici dospěli v komisích pro přípravu těchto rezolucí k dohodě. V rezoluci o rolnickém hnutí bych rád upozornil na zcela správné zhodnocení kadetské strany a na uznání povstání za „jediný prostředek“ k vydobytí svobody. Obě tyto teze by se měly brát častěji na zřetel při naší každodenní agitaci.

Sjednocení s národními sociálně demokratickými stranami zabralo o něco víc času. Sloučení s Poláky bylo schváleno jednomyslně. Sloučení s Lotyší, pokud se pamatuji, rovněž, rozhodně však bez velkých sporů. Zato kolem sloučení s Bundem se rozpoutala velká bitva. Sloučení prošlo, pokud se pamatuji, většinou asi 54 hlasů. *Pro* hlasovali bolševici (skoro všichni), střed a ti z menševiků, kteří nejméně tíhnou k frakčnosti. Prosadily se jednotné místní vedoucí orgány SDDSR a volby delegátů na sjezd podle všeobecně platných zásad. Schválila se rezoluce^[328], která uznává nutnost bojovat za centralistické organizační zásady (my jsme navrhovali jinou, ale obsahově totožnou verzi této rezoluce, v níž se zdůrazňoval praktický význam našeho ústupku Bundu a nezbytnost důsledného boje za pevnější a současným podmínkám více odpovídající způsob semknutí sil proletariátu). Někteří menševici se nad sloučením s Bundem velice rozhorlovali a obviňovali nás, že ustupujeme od zásad druhého sjezdu. Nejlepší odpovědí na tato obvinění bude, odkážeme-li je na 2. číslo listu *Partijnyje izvěstija*. Bolševici tam už *dávno před sjezdem* otiskli návrh rezoluce^[133], který doporučoval řadu *dalších* ústupků *všem* sociálně demokratickým stranám včetně^[66] „zastoupení národnostních menšin v místních, oblastních a ústředních institucích strany“*. Menševici odpověděli na tyto naše

* Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 248. *Red.*

rezoluce v témže 2. čísle listu Partijnyje izvěstija vlastními rezolucemi^[298], ale přitom se *ani jediným slůvkem* nezmínili o tom, že by nesouhlasili s naším plánem ještě více ustoupit Bundu i ostatním národním sociálně demokratickým stranám.

Domnívám se, že tento fakt je nejlepší odpovědí na spornou otázku, zda to byli bolševici, kdo z frakčních důvodů hlasoval pro Bund, či zda to byli menševici, kdo z frakčních důvodů hlasoval proti Bundu.

Stanovy strany^[240] byly schváleny velmi rychle. Já jsem byl v komisi pro vypracování jejich návrhu. Menševici původně chtěli, aby se počet členů strany potřebný ke svolání mimořádného sjezdu zvýšil na $\frac{2}{3}$. Ale na to jsem společně se svými kolegy bolševiky kategoricky prohlásil, že sebelepší pokus omezit i to minimum autonomie a práv, které opozici ve stanovách přiznal frakční III. sjezd, by nevyhnutelně vedl k rozkolu. Závisí to na vás, soudruzi menševici: přejete-li si zachovávat loajalitu, zachovávat všechna práva menšiny, všechna práva opozice*, pak se podřídíme, vyšleme své zástupce do ÚV a odsoudíme rozkol. Ale jste-li proti tomu, je rozkol nevyhnutelný.

Menševici souhlasili, aby se potřebný počet snížil ze $\frac{2}{3}$ na $\frac{1}{2}$. Stanovy byly schváleny jednomyslně, a to včetně článku 1 i včetně zásady demokratického centralismu. Neshodli jsme se jen ve dvou bodech.

Za prvé jsme navrhli doplnit článek 1 poznámkou^[280] v tom smyslu, že členové strany, kteří mění bydliště, mají právo být členy místních organizací strany.

Účelem této poznámky bylo zabránit malichernému hašteření a pletichaření, vyhazování lidí s odlišnými názory z organizací, odmítání menševiků brát do organizací bol-

* Připomínám, že jsem už před sjezdem ve své brožuře Sociální demokracie a Státní дума^[89], vydané společně s Danovou statí^[49], poukázal na to, že je nezbytné zajistit proudu, který zůstal v menšině, *svobodu kritiky sjezdových usnesení a svobodu agitace za nový sjezd* (s. 8). (Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 189. Red.)

ševiky a naopak. Strana se rozrůstá. Její základna se rozšiřuje. Musí se skoncovat s tahanicemi o funkce. Všechny stranické orgány musí být volené. Ale do nejnižších stranických organizací musí mít zcela volný přístup kterýkoli člen strany. Jedině tehdy nebudou do ideového boje zanášeny organizační pletichy.

Menševici však přes všechno naše naléhání tuto poznámku zamítli. Ale na důkaz svých loajálních úmyslů souhlasili s přijetím rezoluce^[322] v tomto znění: „Sjezd zamítá tuto poznámku jedině proto, že ji považuje za zbytečnou a za *samozřejmou*“ (cituji z paměti, protože jsem si text této rezoluce nepoznamenal). Je však velmi důležité, abychom při všech eventuálních sporech a organizačních třenicích měli tuto rezoluci neustále na zřeteli.

Druhý bod, kolem něhož došlo ke sporu, se týkal vzájemných vztahů mezi ústředním výborem a ústředním orgánem. Menševici prosadili, aby byl ústřední orgán volen na sjezdu a aby v politických otázkách podléhal ústřednímu výboru (nejasný bod, který patrně vyvolá nedorozumění). Bolševici však poukazovali na neblahé zkušenosti s novinářskými šarvátkami v ruské i německé straně* a doporučovali, aby redakci ústředního orgánu jmenoval ústřední výbor, který by měl rovněž právo měnit složení redakce. Rozhodnutí menševiků je podle mého názoru nepochybným důkazem toho, že pravé křídlo naší strany má nenormální názory, i pokud jde o vztahy mezi publicisty na jedné straně a pracovníky, kteří řídí praktickou politickou činnost, na druhé straně.

Je kuriózní, že se menševici na sjezdu rozhodli potvrdit rezoluci^[225] amsterdamského mezinárodního socialistického kongresu o vztahu k buržoazním stranám⁴². Toto usnesení vejde do dějin našich sociálně demokratických sjezdů

* Viz nedávnou „historii“ s šesti redaktory listu Vorwärts⁴⁰, kteří udělali skandál kvůli tomu, že je ústřední vedení Sociálně demokratické strany Německa⁴¹ odvolalo z funkce.

vskutku jako kuriozita. Řekněte sami: copak nejsou *všechna* usnesení mezinárodních socialistických kongresů závazná pro sociálně demokratické strany *všech* zemí? Jaký má tedy smysl vydělovat a potvrzovat jedno z jejich usnesení? Kdo to kdy viděl, aby se sociálně demokratické strany jednotlivých národů, místo aby řešily svůj vztah k té či oné buržoazní straně *své* země, odvolávaly na obecný vztah všech zemí ke všem buržoazním stranám vůbec? Jak bolševici, tak menševici připravili už před sjezdem návrhy rezolucí o vztahu k buržoazním stranám *v Rusku* léta Páně 1906^[141, 294]. A nezbylo-li na sjezdu dost času na to, aby se tam tato otázka projednala, pak se to mělo prostě odložit.

Ale zvolit takovou „střední“ cestu, že se otázka ruských stran obejde a místo toho se jen potvrdí mezinárodní usnesení o obecném řešení této otázky, znamená leda se před celým světem přiznat, že si s ní nevíme rady. Usnést se sami o našem vztahu k ruským stranám — na to nám rozum nestačí, a tak aspoň zopakujme mezinárodní usnesení! Nechat otázku takto otevřenou, to byl ten nejnešťastnější způsob, který nutně musí vzbuzovat jedině posměch.

Ale přitom jde o otázku neobyčejně závažnou. Návrhy příslušných rezolucí většiny i menšiny k této otázce nalezne čtenář v příloze. A každému, kdo se o ni zajímá (a kdo z praktiků, agitátorů, nebo propagandistů by se o ni nezajímal?), doporučujeme, aby si čas od času porovnal tyto návrhy s „revolučními lekcemi“, tj. s těmi politickými fakty ze života našich stran, které nám dnes v tak hojné míře poskytuje náš ruský život. Kdo si dá práci a provede takové porovnání, ten uvidí, že revoluce čím dál víc potvrzuje naše hodnocení dvou hlavních proudů v buržoazní demokracii: liberálně monarchistického (převážně kadeti) a revolučně demokratického.

Menševická rezoluce je však očividně poznamenána právě onou bezradností a rozpačitostí, která na sjezdu vedla ke kurióznímu řešení: k potvrzení mezinárodního usnesení. Menševická rezoluce se skládá jen z všeobecných frází,

ale nesnaží se řešit konkrétní problémy ruské politické skutečnosti (nebo aspoň naznačit jejich řešení). Musíme podrobit všechny strany kritice, praví se v této bezradné rezoluci, musíme je pranýřovat a musíme přiznat, že u nás nemáme zcela důsledné demokratické strany. Ale *jak konkrétně* se mají *různé* buržoazní strany Ruska či různé typy těchto stran „kritizovat a pranýřovat“, o tom se rezoluce nezmiňuje. Rezoluce jen vybízí ke „kritice“, ale sama se na ni *nezmůže*, neboť se nezmůže právě na *konkrétní* analýzu té či oné *třídní* podstaty různých buržoazních stran, typickou pro marxistickou kritiku. Rezoluce jen bezmocně konstatuje, že u nás nemáme zcela důsledné demokratické strany, ale nedovede určit *rozdíly* v důslednosti *ruských* buržoazně demokratických stran, které se v průběhu naší revoluce už projevily a nadále projevují. Holé fráze a všeobecná prohlášení menševické rezoluce setřely dokonce i hranice mezi třemi základními typy našich buržoazních stran: mezi okřabristy, kadety a revolučními demokraty. A tito naši pravíkoví sociální demokraté, až komicky neschopní určit třídní základnu a tendence různých stran buržoazního Ruska, ještě prosím viní levicové sociální demokraty z „pravého socialismu“, tj. z ignorování historicky konkrétní úlohy buržoazní demokracie! Opakuji: tohle už je opravdu svalování vlastní viny na cizí hlavu.

Trochu jsem se odchýlil od předmětu svého výkladu. Ale upozornil jsem hned na začátku své brožury, že hodlám výklad o sjezdu doplnit několika vlastními myšlenkami na jeho okraj. A mimoto se domnívám, že mají-li členové strany opravdu správně zhodnotit jeho význam, musí se zamyslet nejen nad tím, co sjezd udělal, nýbrž i nad tím, co neudělal, ačkoli to udělat měl. A nezbytnost marxistické analýzy různých buržoazně demokratických stran v Rusku si den ze dne čím dál jasněji uvědomuje každý myslící sociální demokrat.

Volby proběhly na sjezdu během několika minut. Všechno bylo v podstatě dohodnuto už před plenárními zase-

dáními sjezdu. Pětici členů redakce ústředního orgánu sestavili menševici výhradně z menševiků; do ústředního výboru jsme protlačili tři bolševiky proti sedmi menševikům. Jaké tam budou mít postavení coby svého druhu kontroloři a ochránci práv opozice, to ukáže teprve budoucnost.

VIII V Ý S L E D K Y S J E Z D U

Při celkovém pohledu na jednání sjezdu i na situaci v naší straně po něm dospějeme k těmto hlavním závěrům:

Důležitým praktickým výsledkem sjezdu je navržené (a zčásti již uskutečněné) sloučení s národními sociálně demokratickými stranami. Toto sloučení upevňuje Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska. Pomůže nám zlikvidovat poslední zbytky kroužkaření. Vnese do naší stranické činnosti svěží duch. Neobyčejně posílí moc proletariátu všech národů Ruska.

Velký praktický význam má sloučení frakcí menšiny a většiny. Odstranilo rozkol. Sociálně demokratický proletariát a jeho strana musí postupovat jednotně. Organizační rozpory byly takřka úplně překonány. Zbývá důležitý, závažný a mimořádně odpovědný úkol: uvést zásady demokratického centralismu při organizování strany skutečně do života, dosáhnout houževnatou prací toho, aby se základní organizační buňkou staly nikoli slovy, nýbrž ve skutečnosti nejnižší organizace, aby všechny vyšší instituce byly skutečně volené, odpovědné členstvu a odvolatelné. Musíme vytrvalou prací vytvořit takovou organizaci, která by sdružovala všechny uvědomělé sociálně demokratické dělníky a která by žila samostatným politickým životem. Autonomie jednotlivých stranických organizací, která se doposud uznávala spíše jen na papíře, se musí uvádět a uvést do života. Boj o funkce a obavy z druhé „frakce“ se musí

odstraňovat a odstranit. Musíme dospět v praxi k jednotným stranickým organizacím, v nichž bude probíhat ryze ideový boj různých myšlenkových proudů. Nebude to snadné, ani toho nedosáhneme naráz. Ale cesta je vytyčena, zásady jsou vyhlášeny a teď už jen musíme usilovat o úplné a důsledné uskutečnění tohoto organizačního ideálu.

Za důležitý ideový výsledek sjezdu považujeme jasnější a konkrétnější vyhranění pravého a levého křídla sociální demokracie. Všechny evropské sociálně demokratické strany mají své levé a pravé křídlo a obě tato křídla se již dávno rýsují i u nás. Ale v zájmu zdravého vývoje strany, v zájmu politické výchovy proletariátu, v zájmu překonání všech větších odchylek sociálně demokratické strany od správné cesty je nezbytné jejich výraznější vyhranění a jasnější vymezení toho, o čem se vedou spory.

Sjednocovací sjezd nám poskytl spoustu praktického, dokumentárního materiálu pro určení — pro správné a nesporné určení, v čem se spolu shodujeme a v čem se rozcházejíme a do jaké míry se rozcházejíme. Tento dokumentární materiál musíme *studovat*, musíme znát *fakta*, ukazující přesně obsah i rozsah názorových neshod, musíme překonávat starý kroužkařský návyk — místo věcného rozboru těch či oněch rozdílných názorů na tu či onu otázku dávat přednost vykřikování, silným slovům, příkrým obviněním. Aby členové strany mohli názorové rozdíly vskutku samostatně *studovat*, a ne jen opakovat různá šablonovitá tvrzení, kterým slepě uvěřili, považujeme za nezbytné uvést v příloze k této brožuře *dokumentární* materiál týkající se sjednocovacího sjezdu v co možná nejúplnější podobě. Je to samozřejmě suchopárný dokumentární materiál a každý nebude mít asi dost zájmu a trpělivosti pročítat návrhy rezolucí, srovnávat je se schválenými rezolucemi, zamýšlet se nad významem různých formulací jednotlivých bodů a jednotlivých vět. Jenže bez takovéto důkladné práce nelze k usnesením sjezdu zaujmout uvědomělý postoj.

Shrnu-li však jak to, co bylo o sporech na sjezdu řečeno

výše, tak i různé tendence vyjádřené v návrzích rezolucí, které sjezd neprojednával (nebo odložil), dospívám k závěru, že sjezd vydatně přispěl k výraznějšímu vyhranění pravého a levého křídla sociální demokracie.

Naše pravé křídlo nevěří v úplné vítězství nynější, tj. buržoazně demokratické revoluce v Rusku, bojí se tohoto vítězství, a proto ani lidu nepředkládá rozhodné a určité heslo požadující toto vítězství. Vždy znovu sklouzává na veskrze nesprávné a marxismus profanující stanovisko, že prý buržoazní revoluci může samostatně „dělat“ jedině buržoazie, nebo že aspoň musí být její vedoucí silou. Úloha proletariátu jakožto předního bojovníka za úplné a rozhodné vítězství buržoazní revoluce není pravému křídlu sociální demokracie jasná.

Razí například, alespoň v projevech některých svých řečníků na sjezdu, heslo *rolnické revoluce*, ale neprosazuje toto heslo důsledně. Neformuluje v programu jasnou revoluční cestu pro propagandu a agitaci mezi lidem (od *zabírání* půdy revolučními rolnickými výbory až po svolání všelidového ústavodárného shromáždění). Bojí se v programu rolnické revoluce formulovat myšlenku o uchopení moci revolučním rolnictvem. V rozporu s vlastními sliby nedovádí buržoazně demokratický převrat v zemědělství až k „logickému“ konci, neboť takovým „logickým“ (a *ekonomickým*) koncem může být za kapitalismu jedině nacionalizace půdy jakožto odstranění absolutní renty. Vymýšlí si jakousi neuvěřitelně komplikovanou střední cestu s nacionalizací půdy v rámci jednotlivých místních okruhů, s demokratickými zemstvy za existence nedemokratické ústřední moci. Straší proletariát přízrakem restaurace a přitom nepozoruje, že se chytá politické zbraně buržoazie proti proletariátu, že žene vodu na mlýn monarchistické buržoazie.

A v celé své taktické linii naši sociální demokraté z pravého křídla přeceňují význam a úlohu nepevné, kolísavé, monarchistické liberální buržoazie (kadeti atp.) a podceňují význam revoluční buržoazní demokracie (Rolnický

svaz⁴³, Trudovická skupina v dumě, eseři, nesčetné polopolitické a polo odborové organizace atd.). Toto přečeňování kadetů a podčeňování revolučních demokratických „dolních vrstev“ velmi úzce souvisí s už zmíněným nesprávným názorem na buržoazní revoluci. Naše sociální demokraty z pravého křídla oslňuje pohádkový úspěch kadetů, jejich omračující „parlamentní“ vítězství, jejich efektní „konstituční“ řeči. Omámeni těmito nicotnými politickými úspěchy, zapomínají na mnohem elementárnější a podstatnější zájmy demokracie, zapomínají na ty síly, které tolik „nerozviřují“^[66] povrch „konstitucionalismu“, povoleného Trepovem a Dubasovem, zato pracují mnohem účinněji, i když méně okázale v revolučně demokratických dolních vrstvách, které připravují na konflikty ne zcela parlamentního rázu.

Proto je postoj našich sociálních demokratů z pravého křídla k povstání skeptický (mírně řečeno), proto chtějí mávnout rukou nad zkušenostmi z října a prosince, nad formami boje, které se právě tehdy vytvořily. Proto i jejich nerozhodnost a pasivita v boji proti konstitučním iluzím, který se za každé opravdu revoluční situace dostává do popředí. Proto nejsou schopni pochopit historický význam bojkotu dumy, chtějí odbýt břitkým slovem „anarchismus“ snahu přihlížet v určité situaci* ke konkrétním podmínkám hnutí, proto tolik spěchají, aby se užuž octli v oné pseudo-

* Právě jsem dostal novou brožurku Karla Kautského nazvanou Státní дума^[94]. Jeho stanovisko k bojkotu se liší od stanoviska menševiků jako nebe od země. Naši rádoby sociální demokraté, jako je Něgorev z listu Něvskaja gazeta^[93], dovedou bez rozmyslu plácnout, že bojkot je anarchie! Kautsky naproti tomu rozebírá konkrétní podmínky a píše: „Za takových podmínek se nelze divit, že většina našich ruských soudruhů nevidí v dumě svolávané tímto způsobem nic jiného než pobuřující falzifikaci zastoupení lidu a že se rozhodla dumu bojkotovat...“ „Nelze se divit, že většina našich ruských soudruhů místo účasti ve volební kampani a poté i v dumě pokládala za účelnější rozvinout boj za zmaření této dumy a za vytvoření ústavodárného shromáždění.“

ústavní instituci, proto tak přeceňují pozitivní úlohu této instituce.

S těmito tendencemi pravého křídla našich sociálních demokratů musíme svádět co nejrozhodnější a co nejnělnější ideový boj. Musíme usilovat o to, aby se o sjezdových usneseních rozvinula co nejširší diskuse, musíme od všech členů strany požadovat, aby k těmto usnesením zaujali maximálně uvědomělý a kritický postoj. Musíme usilovat o to, aby všechny dělnické organizace vyslovily s plnou znalostí věci svůj souhlas či nesouhlas s těmi či oněmi usneseními. Jsme-li opravdu vážně rozhodnutí uskutečnit v naší straně demokratický centralismus, chceme-li opravdu přibírat k uvědomělému řešení stranických otázek dělnické masy, musí se o těchto usneseních diskutovat v tisku, na schůzích, v kroužcích a skupinách.

V jednotné straně však nesmí tento ideový boj jednotlivé organizace rozštěpovat, nesmí narušovat akční jednotu proletariátu. To je zásada v praxi naší strany zatím nová, a proto budeme muset vynaložit ještě nemalé úsilí, aby byla opravdu správně uváděna v život.

Svoboda diskuse a akční jednota — to je náš nejbližší cíl. A usnesení sjednocovacího sjezdu poskytují v tomto směru všem sociálním demokratům dostatek prostoru. K praktickým opatřením v duchu „municipalizace“ máme ještě

Jak bychom si přáli, aby paralelně s tímto historicky konkrétním hodnocením Kautského spatřily co nejdřív světlo světa Axelrodovy všeobecné fráze o prospěšnosti parlamentarismu a škodlivosti anarchismu!

Mimochodem. O vítězství revoluce Kautsky v téže brožuře říká: „Rolníci a proletariát budou stále energičtější a bezohledněji postřkovat členy dumy doleva...“ (či jak se pohrdavě vyjádřila Něvskaja gazeta „vysvlékat kadety donaha“), „...budou své protivníky stále víc oslabovat a paralyzovat, dokud *nad nimi úplně nezvítězí*“. Čili *rolníci a proletariát* zvítězí nad „nimi“, tj. jak nad vládou, tak nad liberální buržoazií. Chudák Kautsky! On neví, že buržoazní revoluci může dělat jen buržoazie! Dopouští se „blanquistického“ kacírství, neboť mluví o vítězství („diktatuře“) proletariátu a rolnictva.

dost daleko, ale co se týče podpory revolučních akcí rolnictva a kritiky maloburžoazních utopií, v tom jsou všichni sociální demokraté zajedno. Můžeme tedy diskutovat o municipalizaci a odsuzovat ji bez obavy, že tím narušíme akční jednotu proletariátu.

Poněkud složitější je to s dumou. Během voleb je *na-prosto nezbytná* úplná akční jednotu. Sjezd rozhodl, že tam, kde ještě volby nebyly, budeme volit *všichni*. Během voleb se nebude provádět kritika účasti ve volbách. *Postup* proletariátu musí být jednotný. A bude-li v dumě ustavena sociálně demokratická frakce, budeme ji všichni a za všech okolností uznávat za *naši* stranickou frakci.

Avšak mimo rámec akční jednoty budeme trvat na co nejrozsáhlejší a nejsvobodnější posuzování i odsuzování těch kroků, usnesení a tendencí, které považujeme za škodlivé. Jedině na základě takovýchto diskusí, rezolucí a protestů se může v naší straně vytvořit opravdové veřejné mínění. Jedině za těchto podmínek to bude skutečná strana, která dokáže *vždycky* vyslovit svůj názor a nalézt správnou cestu k tomu, aby se plně vyhraněný *názor* proměnil v *usnesení* nového sjezdu.

Všimněme si nyní třetí rezoluce, kolem níž došlo ke sporu, rezoluce o povstání. Tady je akční jednotu v boji bezpodmínečně nutná. Za takového bezprostředního boje není uvnitř proletářské armády napínající všechny své síly *žádná* kritika přípustná. Ale dokud ještě nepadla výzva k akci, podrobme rezoluci co nejrozsáhlejší a nejsvobodnější diskusi, provedme zhodnocení jejích motivů i jejích jednotlivých tezí!

Pole působnosti je tudíž dostatečně široké. Sjezdové rezoluce nám poskytují pro diskusi značný prostor. Dávají nám do rukou velmi silnou zbraň proti přehnanému zaujetí kvazikonstitucionalismem, proti jakémukoli přeceňování — ať už kýmkoli — „pozitivního“ významu dumy, proti všem výzvám krajní pravice sociální demokracie k umírněnosti a rozvaze. Touto zbraní je první bod sjezdové rezoluce o povstání.

Sjednocovací sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska uznal, že *bezprostředním* úkolem hnutí je *vyrvat moc* z rukou absolutistické vlády. Kdokoli bude chtít na tento bezprostřední úkol zapomenout, kdokoli jej bude chtít odsunout do pozadí, *poruší* vůli sjezdu a my se proti němu velmi rázně postavíme.

Opakuji: prostoru je dostatek. Od parlamentní frakce až po bezprostřední úkol *vyrvat moc*. V tomto širokém rámci může a musí ideový boj probíhat tak, aby nevedl k rozkolu a aby zůstala zachována akční jednota proletariátu.

A právě k takovému ideovému boji vyzýváme všechny sociální demokraty, kteří nechtějí dopustit, aby se naše strana odchýlila příliš doprava.

Příloha

M A T E R I Á L P R O Z H O D N O G E N Í Č I N N O S T I S J E D N O C O V A C Í H O S J E Z D U S D D S R

Aby si čtenáři mohli ještě před zveřejněním protokolů sjezdu na základě dokumentů ujasnit, jaké otázky byly předmětem sjezdového jednání, otiskujeme tu návrhy rezolucí, které sjezdu předložili menševici i bolševici, zároveň s texty rezolucí, které pak sjezd schválil. Jak jsem již konstatoval v brožuře, jedině prostudování tohoto materiálu každému umožní, aby si udělal jasnou a přesnou představu o skutečném významu ideového boje na sjezdu. Přetiskujeme tu také nejdůležitější rezoluce z druhého čísla listu Partijnyje izvěstija, které se na sjezdu neprojednávaly, ani mu nebyly předloženy, protože všichni účastníci sjezdu měli tyto rezoluce při debatách na zřeteli a mnohdy se na ně i odvolávali a protože bez jejich znalosti si nelze učinit zcela jasnou představu o našich názorových neshodách.

BOJ ZA SVOBODU A BOJ O MOC

Novoje vremja strhává masky. List sloužící vládě, která nadále zůstává de facto vládou absolutistickou, vznáší řadu příkrých obvinění proti našemu listu⁴⁴ a zároveň varuje kadety před nebezpečím, jakým je pro buržoazii třídní boj proletariátu. Mezi obvyklými denunciacemi adresovanými vrchnosti jsou v úvahách tohoto listu i body, které jsou nesmírně aktuální a důležité pro všechen lid.

„Že se kadeti nestydí,“ píše Novoje vremja, „vydávat sociálrevolucionáře (šlo o list Volna) za „přední bojovníky za politickou svobodu“! O nic takového jim přece nejde. Oni nebojují za svobodu, nýbrž o moc, o to, aby místo staré neomezené moci cara nastolili vlastní neomezenou moc — moc proletariátu.“

Novoje vremja slouží tělem i duší absolutistické vládě. Lokaj se v zájmu svého pána horlivě snaží zastrašit buržoazii přízrakem socialistické revoluce. To je jeho první úkol. A jeho druhým úkolem je vydávat nynější revoluci za revoluci socialistickou, směřovat dohromady „neomezenou moc lidu“ s „neomezenou mocí proletariátu“.

Úskoky a podvody lokajů samoděržaví, kteří se snaží splnit oba zmíněné úkoly, nejsou náhodné. Lokajové staré absolutistické moci přece vždy a všude usilovali a usilují o takové „podvody“, a to nejen v novinových článcích, nýbrž v celé své politice.

Proto je nesmírně důležité, abychom si tu podvodné počínání listu Novoje vremja rozebrali. Především se zastavme u onoho „zdrucujícího“ objevu, že „oni“ totiž *nebojují* za svobodu, *nýbrž* o moc. Podívejme se, co to zname-

ná. Svoboda lidu je zajištěna jedině tehdy, může-li lid skutečně bez jakýchkoli překážek zakládat spolky, pořádat schůze, řídit noviny, sám vydávat zákony, volit a sám sesazovat všechny státní úředníky pověřené prováděním zákonů a správou státu podle zákonů. Svoboda lidu je tedy plně a skutečně zajištěna jedině tehdy, patří-li všechna moc ve státě plně a skutečně lidu. To je každému naprosto zřejmé, a proto počínání takových lokajů vlády, jako je Novoje vremja, nelze hodnotit jinak než jako záměrnou snahu vnést do vědomí lidu zmatek. Tuto očividnou pravdu konstatuje také program dělnické strany. V tomto programu stojí na čelném místě všech *politických* požadavků uskutečnitelných v rámci buržoazní společnosti, tj. při zachování soukromého vlastnictví výrobních prostředků a tržního hospodářství, právě *neomezená moc lidu*. Kdo bojuje za svobodu lidu, ale přitom nebojuje o úplnou moc lidu ve státě, ten je buď nedůsledný, nebo neupřímný.

Tak je tomu s bojem za svobodu a s bojem o moc i jen z čistě logického hlediska. V historii bojů za svobodu je tomu vždycky tak, že lid usilující o svobodu dostává na začátku tohoto svého boje od staré moci jen *přísliby* svobody. Stará státní moc, která je na lidu nezávislá a která stojí nad lidem, *slibuje lidu* ze strachu před revolucí, že mu zajistí svobodu. Sliby však zůstávají nesplněny, a ani jako celek splněny být nemohou, dokud vládne moc, kterou lid nemůže sesadit. Proto v historii všech revolucí nadchází na určitém stupni jejich vývoje vždy okamžik, kdy zřejmá logika naší shora uvedené úvahy začne pod vlivem životních zkušeností pronikat do vědomí širokých lidových mas.

Takový okamžik nadchází i v Rusku. Boj v říjnu 1905 byl svým historickým významem bojem o příslib staré moci, že zajistí svobodu. A dodnes se lidu nepodařilo dosáhnout kromě těchto slibů ničeho víc. Přesto nebyly četné nezdařené pokusy vybojovat si něco víc marné. Přípravovaly lid pro dalekosáhlejší boj. Rozpor mezi příslibem svobody a nesvobodou, mezi všemocností staré moci, která „vše-

chno řídí“, a bezmocností „zástupců lidu“ v dumě, kteří jenom mluví, tento rozpor si právě nyní, právě po zkušenostech z dumy, široké vrstvy lidu uvědomují stále víc a víc, stále hlouběji a stále pronikavěji. Boj za úplnou moc lidu v zájmu skutečného zajištění jeho úplné svobody se blíží s překvapující rychlostí, a to nejen v důsledku subjektivní logiky našich úvah, nýbrž v důsledku objektivní logiky politických událostí. Proto také stačilo jen pár dnů zasedání dumy k tomu, aby zavanul svěží vítr. Duma je výtečný prostředek k strhávání masek a zvláště účinně demaskuje klamné domněnky o síle *takovéto* dumy, o významu slibů, o užitečnosti darovaných ústav čili dohod mezi starou mocí a novou svobodou. A proto se také začínají tak brzy objevovat příznaky toho, že osvobozenécké hnutí brzy udělá nový a reálný krok kupředu. Vítězství kadetů ve volbách málem všem popletlo hlavu. Počínání kadetů v dumě je však už začíná zbavovat aureoly. Smiřovatelé staré moci s novou svobodou už ztrácejí a nutně budou ztrácet v očích lidu svůj lesk tím víc, čím víc se bude blížit boj za úplnou moc lidu, která zajistí jeho skutečnou svobodu.

Napsáno 4. (17.) května 1906

Otištěno 5. května 1906

v listu Volna, č. 9

Podepsán N. L—n

Podle textu Volny

Sotva začala дума zasedat, začaly i černosotňovské pogromy. Začátek „pokojné parlamentní“ cesty, vzbuzující u kadetů i u nejrůznějších politických šosáků takové nadšení a dojetí, je zároveň začátkem velice hrubých, nepokrytých a přímých projevů občanské války. Začátek „právního“ způsobu řešení státních záležitostí pomocí hlasovacích lístků a sčítání hlasů je zároveň začátkem výbuchů nejprimitivnějšího násilí, řešícího státní záležitosti vyhlašováním lidí s odlišnými názory, likvidací (doslova ohněm a mečem) politických odpůrců.*

Není to jenom náhodná shoda? Určitě ne. A nestačí ani takové vysvětlení, že pogromy organizuje policie jako provokaci, aby zkompromitovala dumu. O přímé účasti policie nemůže být samozřejmě ani nejmenší pochyby. Policie samozřejmě organizuje, podněcuje a provokuje pogromy. To všechno je pravda. Lokajové byrokracie a její přívrženci se ve válce, v níž byrokracie opravdu bojuje na život a na smrt, nezastavují opravdu před ničím. Ale proč začali používat v tak rozsáhlém měřítku právě těchto způsobů boje? Tato otázka stojí za zamyšlení, abychom se nedívali na celé období revolučního vývoje jako na výsledek nějaké mimořádné zlovůle, mimořádné krvežíznivosti a mimořádného zesurování bojujících.

Prožíváme začátek nového rozmachu společenské aktivity. Jak hnutí nezaměstnaných, tak První máj, tak vzrůstající

* Vypálení vologedského Lidového domu lůzou poštvanou policií a zmasakrování simbirských demonstrantů, to jsou nejmarkantnější příklady pogromů z posledních dnů.

vření mezi rolníky a mezi vojáky, veřejná shromáždění, tisk a odbory, to všechno svědčí zcela jednoznačně o novém rozmachu. Tento rozmach širokého lidového hnutí už za několik málo dnů překonal rozmach, který se projevil vítězstvím kadetů a vůbec „levice“ ve volbách. Kadeti už dnes zůstali vzadu. Kadetská дума ještě nestačila rozkvést a už odkvétá a vadne. Nadměru charakteristickým projevem tohoto odkvétání našich maloburžoazních hluchavek, této bezradnosti kadetů byl mimo jiné článek pana D. Protopopova^[308] (kadeta, člena Státní dumy) ve včerejším čísle Dumy. Pan Protopopov si stěžuje a nařká: „Země očekává od Státní dumy zásadní a neprodlené vyřešení řady velmi složitých otázek, ale především stejně neprodlené uskutečnění očekávaných reforem v praxi.“ Slitujte se, spoluobčané! volá kadet. Vždyť my nemáme ani „kouzelný proutek“, ani „úplnou moc“ (kadet zapomíná dodat, že úplná moc lidu není zakotvena ani v programu kadetů, tj. není jejich politickým ideálem). Státní дума přece není Konvent! A vzápětí tomuto kadetovi uklouzne jedinečné a přímo dojemné přiznání vyděšeného maloměšťáka: „Jen дума na způsob Konventu by mohla uspokojit požadavky značné části naší společnosti.“ Co je pravda, to je pravda! „Značná část“, dokonce snad masy rolníků a dělníků žádají Konvent, ale dostávají... kadetskou dumu. Chudáci kadeti! Copak mohli tušit, že je nová zdvihající se vlna tak rychle a beznadějně předhoní?

A právě tato rychle se zdvihající vlna je materiální základnou onoho jevu, že se boj neobyčejně zostřuje, že „pokojný parlamentarismus“ vadne a ustupuje do pozadí, že místo konstitučních hrátek přichází ke slovu bezprostřední řešení státních otázek silou. Dochází k obnovení říjnového rozmachu, jenže na mnohem širším základě, ve větším měřítku, za situace, kdy jsou masy rolnictva i dělnické třídy uvědomělejší a jejich politické zkušenosti (díky prožitému období od října do prosince) nesrovnatelně větší. V říjnu byly síly bojujících stran vyrovnané. Starý carský

absolutismus už neměl sílu zemi vládnout. Lid ještě neměl sílu vybojovat si úplnou moc, která by mu zajistila úplnou svobodu. Právním výrazem této rovnováhy sil byl Manifest ze 17. října^[168]. Rovnováha sil sice přiměla starou moc k ústupku, donutila ji uznat alespoň na papíře svobodu, ale rozhodně neznamenala zastavení boje, nýbrž jen krátkou přestávku v boji. O naší vládě se v říjnu a v listopadu říkalo, že „zahájila stávkou“, že zaujala vůči revoluci „číhavý postoj“, že úplně znehybněla vyčkáváním vhodného okamžiku a pak se vrhla do odhodlaného boje, který skončil jejím vítězstvím. Političtí šosáci, jako vždycky omezení a jako vždycky posedlí svou bázlivostí a nedokrevným, farizejským „idealismem“, se rozhorlovali, naříkali a rozčilovali nad „nemorálností“ tohoto „stávkování“ vlády a tohoto číhavého postoje vůči revoluci. To není důvod k rozhořčování. „Když válka, tak válka.“ V každé válce se protivníci, jejichž síly jsou vyrovnané, čas od času odmlčí, shromažďují síly, odpočívají, hodnotí prožité zkušenosti, připravují se — a vrhají se do nového boje. Tak tomu bylo kdysi s Kuropatkinovou a s Ojamovou armádou. Tak tomu bylo a vždycky bude v každé velké občanské válce. „Když válka, tak válka.“

Občanská válka se však od obyčejné války liší nepoměrně větší složitostí, neurčitostí a nemožností určit složení bojujících sil vzhledem k přebíhání z jednoho tábora do druhého (jednou přejdou okřabristé⁴⁶ na stranu vlády, podruhé zas přejde část vojska na stranu lidu), vzhledem k tomu, že nelze vést přesnou dělicí čáru mezi „kombatanty“ a „nekombatanty“, tj. mezi těmi, kdo patří a kdo nepatří k bojujícím stranám. I když vláda „stávkuje“ a policie vyčkávavě „číhá“, válka přesto neustává, neboť je to právě občanská válka, neboť přímo mezi obyvatelstvem jsou zainteresovaní obhájci staré moci i obhájci svobody. Proto také nynější rozmach, který vyrovnal síly, znovu s železnou nutností vede jednak k oslabení vlády, tj. k jejímu „stávkování“, k jakémusi opakování „číhavého

postoje vůči revoluci“⁴⁶, a jednak k obnovení říjnových, listopadových a prosincových forem boje. Každý, kdo chce zaujmout uvědomělý postoj k významným událostem, jež se před námi odehrávají, kdo se chce z revoluce poučit, musí si jasně uvědomit, že tyto formy boje jsou nevyhnutelné, a musí si promyslet, jaké úkoly z toho pro nás plynou.

Kadeti opojení svými volebními úspěchy popsali hory papíru o tom, že se Rusko vydalo na cestu parlamentarismu. Sociální demokraté z pravého křídla naší strany se dali strhnout všeobecným nadšením. A přestože na sjednovací sjezdu strany zvítězili, sami stáhli — přes protesty levicových sociálních demokratů — rezoluci o rozmachu revoluce, o hlavních formách hnutí v současné době a o úkolech proletariátu. Zachovali se v tomto směru po vzoru pana Miljukova, který sice na posledním sjezdu kadetů⁴⁷ vznesl otázku, zda lid není revolučnější než дума a zda tudíž není nevyhnutelný revoluční boj v úzkém slova smyslu, ale vzápětí se této otázky zalekl a stáhl ji z pořadu. Že se této otázce vyhnul kadet, to je docela přirozené. Ale že se jí vyhýbají i sociální demokraté, to je nepřístojnost. A život se už za to mstí. Život si už s živelnou silou vynucuje takové formy boje, které odsouvají dumu do pozadí a zcela nezávisle na tom, zda si to přejeme nebo nepřejeme, nás přibližují k novému říjnu a k novému prosinci.

Jeden pravicový sociální demokrat se na sjezdu posmíval rezoluci levicových sociálních demokratů, která prohlašovala otevřeně a přímo za „*hlavní* formu hnutí“ nikoli hraní si na ústavu, nýbrž formu uplatňovanou od října do prosince, tj. bojové akce širokých mas, bezprostředně odstraňujících jak staré zákony, tak staré mocenské orgány a používajících jako nástroje k vydobytí svobody nové moci, která se vytvořila přímo za boje. Dnes však tyto formy boje nevidíme, vykřikoval řečník z řad pravicových sociálních demokratů. Není to skutečnost, ale jen výmysl našich levicáků, těch fantastů, těch buřičů, těch anarchistů! — Sundejte si ty své kadetské brýle! odpověděli jsme na sjezdu

tomuto soudruhovi, a pak uvidíte nejenom to, co se děje na povrchu! Uvidíte, že *hlavní* boj se teď nevede v dumě, pochopíte, že objektivní podmínky si vynucují formy hnutí *mimo dumu* a že právě z nich činí formy hlavní, podstatné, základní a rozhodující.

Od sjezdových sporů uplynulo něco kolem dvou týdnů. A revoluce již strhává kadetské brýle nejen pravicovým sociálním demokratům, nýbrž i širokým masám obyvatelstva. Duma už vadne, konstituční iluze se hrouť. Ke slovu se opět hlásí formy boje z října až prosince, které nechtěli krátkozrací lidé, příliš podléhající náladám okamžiku, ještě včera vidět. A nedokáže-li sociální demokracie náležitě zdůraznit nevyhnutelnost rozmachu a rozvoje těchto forem boje, nevytyčí-li před masami v celé velikosti úkoly, které před ně staví a zakrátko postaví život, pak svou povinnost vůči proletariátu nesplní. Sociální demokracie nebude hodna třídy, kterou zastupuje, bude-li místo zkoumání a hodnocení těchto forem odbývat všechno jen pohrdavými výroky o buřičství a narodovoljovství, jež se tak často ozývají z pravého křídla naší strany. Živelná vlna se zdvihá, a proto musíme okamžitě napnout všechny síly a snažit se do ní vnést víc uvědomělosti, víc organizovanosti, než jak se nám to podařilo v říjnu až v prosinci.

Neměli bychom události urychlovat. Není v našem zájmu, abychom teď urychlovali výbuch. O tom nemůže být pochyby. To je poučení, které musíme vyvodit ze zkušeností z konce roku 1905. Ale to je jen menší část úkolu, jen čistě záporná definice naší taktiky. Kdo se omezuje jen na tuto stránku věci, kdo povyšuje tento záporný úkol na něco kladného, ten nezadržitelně sklouzává na stanovisko buržoazních stoupenců dohody mezi svobodou lidu a samoděržavím.

Před stranou dělnické třídy vyvstává nesmírně důležitý, neodkladný a stěžejní úkol: musíme všechny naše myšlenky, všechno úsilí, všechnu naši propagandistickou, agitační, organizační i bezprostředně praktickou činnost soustředit

na to, abychom proletariát i rolnictvo lépe připravili na nový rozhodný boj. Jaké formy tohoto boje budou zvoleny, to nezávisí na naší vůli, to určuje s železnou nutností historický vývoj ruské revoluce. Víme již a víme to ze zkušenosti, co znamená „vyčkávací taktika“ vlády, co znamená rostoucí pobouření mas v souvislosti s rychle dozrávající všeobecnou politickou krizí. Víme, jak závratně rychle dospěly věci k říjnovému boji a jak tento boj nevyhnutelně přešel v boj prosincový. Buďme všichni na svých místech! Nikdo nemůže předpovědět, kdy nadejde chvíle rozuzlení, nikdo neví, v jakém pořadí a v jakých kombinacích se nakonec rozvinou prosincové a říjnové formy hnutí. Ale už se rozvíjejí. Jejich orgány se už vytvářejí. A výsledek velké revoluce bude do značné míry, ne-li úplně, záviset na tom, jak semknutá, jak uvědomělá, pevná a rozhodná bude nejpokrokovější třída.

Volna, č. 10

6. května 1906

Podepsán N. L.—n

Podle textu Volny

K V Ý S L E D K Ů M S J E Z D U

„Projevují se známky toho,“ píše dnešní Reč⁴⁸, „že skvělý úspěch opozice oživil staré iluze, jež se už zdály být pohřbeny, a hrozí, že by se revoluční hnutí mohlo znovu vrátit na cestu blanquismu, ze které se je rozvážná ‚menšina‘ ruské sociální demokracie tak usilovně snažila odvést po nezdaru prosincového ‚ozbrojeného povstání‘.“

To je cenné přiznání, nad nímž by se měli ruští dělníci zamyslet. Začpak buržoazie uráží některé sociální demokraty tím, že jim poklepává po rameni a označuje je za rozvážné lidi? Za to, že se usilovně snažili odvést hnutí z blanquistické cesty, z cesty „prosincové“. Je to pravda, že prosincový boj byl blanquistický? Ne, není. Blanquismus je teorie popírající třídní boj. Blanquismus očekává, že se lidstvo vymaní z námezdního otroctví ne cestou třídního boje proletariátu, nýbrž cestou spiknutí nevelké menšiny inteligence. Došlo v prosinci k takovému spiknutí nebo k něčemu podobnému? Ne, k ničemu takovému nedošlo. Došlo k třídnímu hnutí obrovských mas proletariátu, který se uchýlil k ryze proletářskému nástroji boje, ke stávce, a strhl s sebou i masy poloproletářů (železničáře, poštovní zaměstnanci atd.), rolníků (jižní oblasti Ruska, Kavkaz, Pobaltí) a městské maloburžoazie (Moskva), které až dotud na ruském politickém kolbišti nevystupovaly. A buržoazie teď straší „blanquismem“ proto, aby znevážila, pohaněla a očernila boj lidu o moc. Pro buržoazii je výhodné, aby proletáři a rolníci bojovali jen za ústupky staré moci.

Sociální demokraté z pravého křídla se ohánějí „blanquismem“ jen proto, aby se blýskli v polemice. Buržoazie se však tohoto slůvka chápe jako zbraně proti proletariátu: „Buďte rozvážní, dělníci! Bojujte za rozšíření práv kadetské

dumy, tahejte za buržoazii kaštaný z ohně, ale neopovažujte se pomýšlet na takové bláznovství, anarchismus a blanquismus, jakým je boj za úplnou moc lidu!“

Mají liberální buržoové pravdu, když tvrdí, že pravicoví sociální demokraté se usilovně snažili odvrátit hnutí od cesty a metod z října a prosince? Je to bohužel pravda. Ne všichni sociální demokraté z pravého křídla si byli vědomi, že jejich taktika má právě takovýto význam, ale ve skutečnosti tomu tak bylo. Trvat na účasti ve volbách do dumy v podstatě znamenalo podporovat kadety, kteří pohřbívali revoluci a označovali revoluční boj za „starou iluzi“. Na všech třech principiálně nejdůležitějších rezolucích sjednocovacího sjezdu, které byly přes houževnatý odpor levicových sociálních demokratů pravým křídlem sociální demokracie schváleny — agrární program^[1], rezoluce o Státní dumě^[228] a rezoluce o ozbrojeném povstání^[215], je zřetelně vidět úsilí „rozvážné části sociální demokracie“ odvrátit revoluční hnutí od cesty října až prosince. Vezměte si proslulou „municipalizaci“. Původní Maslovův návrh na municipalizaci se sice pod naším nátlakem nesporně posunul doleva. Místo „zčizení“ se dala „konfiskace“, připustilo se rozdělení půdy, vsunula se podpora „revolučních akcí rolnictva včetně konfiskace“ atd. Ale municipalizace přesto zůstala, i když vykleštěná. Municipalizace znamená předání statkářské půdy do rukou demokratických zemstev. Na to revoluční rolníci nepřistoupí. Právem nedůvěřují a nebudou důvěřovat ani demokratickým zemstvům, dokud bude zároveň s tímto místním demokratismem existovat nedemokratická ústřední moc. Právem odmítnou předat půdu jak místním, tak ústředním mocenským orgánům, dokud nebudou všechny, bezpodmínečně všechny mocenské orgány lidem voleny, lidu odpovědné a lidem sesaditelné. Tuto podmínku však sjezd zamítl, přestože ji levicoví sociální demokraté ze všech sil prosazovali. Místo předání půdy lidu za podmínky, že lid volí všechny mocenské orgány, schválil sjezd pře-

dání půdy místním voleným orgánům moci. Co jej k tomu vedlo? Prý není zapotřebí dávat do programu myšlenku uchopení moci, ale potřebujeme záruky proti restauraci! Jenže strach z toho, aby se moci nechopilo revoluční rolnictvo, je ryze kadetský strach z rolnické revoluce.

A záruka proti restauraci v pravém slova smyslu může být jen jediná: socialistický převrat na Západě. Dokud existuje kapitalismus a vždy kolísající, vždy nestálý malo-výrobce zboží, je opravdovou zárukou toho, že nedojde k restauraci nedemokratické ústřední moci, jedině splnění této podmínky. Místo planého blouznění o relativních zárukách proti restauraci bychom tedy měli myslet na to, jak naši revoluci dovést až do konce. Avšak na sjezdu vidělo pravé křídlo sociálních demokratů záruky proti restauraci v tom, že schválilo program podobný dohodě s restaurací: zárukou proti restauraci nedemokratické ústřední moci bude, když v agrárním programu pomlčíme o nutnosti úplného demokratismu *této* moci...

Vezměte si rezoluci o Státní dumě. Sjezd ji schválil v době, kdy vítězství kadetů ve volbách už bylo hotovou věcí. A přes všechny naše protesty v ní sjezd mluví o dumě lidových zástupců vůbec, a nikoli o reálné kadetské dumě. Pravé křídlo sociální demokracie odmítlo poukázat na obojetnou povahu *této* dumy, neupozornilo dělníky na to, že *kadetská* дума se snaží hrát kontrarevoluční úlohu, nesouhlasilo s tím, aby se řeklo přímo, jasně a zřetelně: Socialističtí dělníci musí jít společně s rolnickou a revoluční demokracií proti kadetům. Vyslovilo přání vytvořit sociálně demokratickou parlamentní frakci, aniž náležitě uvážilo, máme-li u nás vůbec parlament a jsou-li v něm představitelé sociální demokracie.

A všimněme si třetí z uvedených rezolucí. Začíná sice ultrarevoluční frází, ale jinak je celá prodchnuta skeptickým, ne-li zcela odmítavým postojem k boji v říjnových až prosincových dnech. Není v ní ani slovo o nutnosti přihlížet k *historickým* zkušenostem, které ruský proletariát

a ruský lid načerpal koncem roku 1905. Není v ní nic o tom, jak se v minulosti s historickou nevyhnutelností vyhranily a nyní opět vyhraňují zcela určité formy boje. Načrtli jsme tu jen v nejstručnějších a nejvšeobecnějších rysech nejpodstatnější nedostatky rezolucí, kolem nichž na sjezdu vzplál boj. K otázkám, jichž jsme se tu dotkli, se ještě nejednou vrátíme. Strana proletariátu je musí pečlivě prodiskutovat a přezkoumat na základě nových faktů, jež nám poskytuje kadetská дума a rychlý sled událostí svědčících o novém rozmachu. Strana proletariátu si musí osvojit umění zaujmout přísně kritická stanoviska k rezolucím svých představitelů. A jednohlasý sbor buržoazního tisku, vychvalujícího rozvážné poslušné hošíčky z řad ruské sociální demokracie, proletariátu jasně ukazuje, že ve straně bují určitý neduh. Tento neduh musíme vyléčit a také jej vyléčíme.

Napsáno 6. (19.) května 1906
Otištěno 7. května 1906
v listu Volna, č. 11
Podepsán N. L.—n

Podle textu Volny

D U M A A L I D

Nejožehavější otázkou současnosti je vztah dumy k lidu. Rokují o ní všichni, ale zvláště horlivě o ní rokují kadeti vládnoucí v dumě. Uvedme si tu jeden z nejzajímavějších názorů listu levých kadetů Naša žizň⁴⁹[⁵⁴], který dost často vyjadřuje hledisko nejlepších konstitučních demokratů.

„Přirozeně vzniká otázka, kam až sahá jednota dumy s lidem. Kde jsou ony meze, za nimiž se дума buď stane hříčkou rozvášněného lidu, anebo se naopak od obyvatelstva a od stran odtrhne. Pro vztahy obyvatelstva k dumě je zvláště nebezpečná živelnost. Dojde k nějaké závažné události — a výbuch živelné nespokojenosti se rázem odrazí na dumě, pro niž nebude snadné uhájit si postavení samostatného a organizovaně postupujícího orgánu vyjadřujícího vůli lidu. V dějinách, třeba i téže francouzské revoluce, najdeme ne jeden příklad toho, že se zástupci lidu stali hříčkou v rukou davu. Ale může dojít i k opaku — k úplné lhostejnosti. Bude-li дума rozehnána, kdo může s jistotou tvrdit, že se lid za ni skutečně postaví, že se od dumy neodvrátí se skeptickým úsměvem i ti, kdo na ní dnes požadují zvláště radikální řešení, a že neřeknou: Vždyť jsme to říkali už předem, že je дума bezmocná! Ale co tedy tito lidé udělají a kdy?“

A autor vyzývá, aby se začaly organizovat nejrůznější kluby a schůze, které by zajistily živé spojení mezi dumou a obyvatelstvem. „Blahovolná kritika dumy a zároveň její aktivní podpora — toť ušlechtilý úkol přítomné chvíle.“

Jak výrazně se v těchto vládných slovech ušlechtilé smýšlejšího kadeta obráží bezmocnost jeho strany a dumy, v níž tato strana kraluje! Kluby, schůze, živé spojení s lidem... Nač takové důležité řeči o samozřejmých věcech? Copak je zapotřebí někomu dokazovat užitečnost klubů a schůzí? Vždyť stačil první závan svobodného větríku v souvislosti

s nynějším rozmachem revoluce — a už se organizují veřejná shromáždění, vznikají kluby a rozvíjí se tisk! A půjde to dál, dokud tomu nezabrání vnější překážky. Ale to všechno jsou přece záležitosti takřikajíc technického rázu: kluby, schůze, časopisy, tisk, petice (na které si zvláště potrpí naši sociální demokraté z pravého křídla) — to všechno pomáhá dumě poznat smýšlení lidu a lidu poznat dumu. To všechno je nesporně nutné. To všechno nepochybně přispívá k organizovanosti a informovanosti. To všechno vytváří „spojení“, ale jen uvažte, o jaké spojení jde. O spojení čistě technické. Sociálně demokratické dělnické organizace musí na kadetskou dumu bedlivě dozírat. To je nesporné. Ale ani při sebelepší informovanosti a ani při sebelepší organizovanosti nebude jejich „spojení“ znamenat spojení zájmů, shodnost úkolů, totožnost politického postupu. A v tom je podstata věci. Náš ušlechtilý radikál přehlédl kvůli *prostředkům* spojení *obsah* toho, co se má spojovat, přehlédl rozdílnost třídních zájmů a různorodost politických úkolů.

Proč to přehlédl? Protože jako kadet není schopen si všimnout, nebo se bojí přiznat, že kadetská дума zůstává *pozadu* za širokými masami lidu. Дума za sebou nevede masy uvědomělého rolnictva v boji za půdu a svobodu, ale zaostává za rolnictvem, neboť *omezuje* rozmach jeho boje. A do jaké míry дума zaostává za proletariátem, o tom je už vůbec zbytečné mluvit. Kadetská дума není vůdkyní rolnických mas a dělnické třídy, nýbrž „ušlechtilým“ prostředníkem, který sní o spojenectví vpravo a o sympatiích vlevo. Kadetská дума je tím, co z ní udělali kadeti. A strana „svobody lidu“ je buržoazní stranou kolísající mezi demokratickou maloburžoazií a kontrarevoluční velkoburžoazií, mezi snahou opřít se o lid a strachem z jeho revoluční aktivity. Čím víc se zostřuje boj mezi lidem a starou mocí, tím nesnesitelnější je postavení prostředníka mezi nimi, tím bezmocnější jsou ti, kteří mezi oběma kolísají. To je příčina onoho sklíčeného tónu, jímž se vyznačuje

vedený citát i všechny projevy kadetů. To je příčina jejich trpkých stížností na vlastní bezmocnost. To je příčina jejich věčných pokusů svalit svou vlastní slabost, nerozhodnost a nepevnost na lid.

Jen se dobře zamyslete nad tím, co znamenají obavy „ušlechtilého“ buržoazního liberála, aby se snad дума nestala hříčkou vášní lidu, hříčkou davu! Ti ubožáci cítí, že nemohou být orgánem rozvášněného lidu, jeho vůdcem, a tak svou bezmocnost, své zaostávání svalují na lid, opovrživě jej nazývají davem a nafoukaně odmítají stát se jeho „hříčkou“. Ale přitom všechnu tu svobodu, která ještě v Rusku existuje, vybojoval právě „dav“, právě onen lid, který odhodlaně vyšel do ulic, který přinesl v boji nesčetné oběti a který svými činy podpořil rozhodné heslo Smrt, nebo svobodu! Všechny tyto akce lidu byly akcemi davu. Celá nová éra v Rusku byla vybojována a trvá zásluhou rozvášněného lidu.

Ale vy, strana frází o „svobodě lidu“, vy se tohoto rozvášněného lidu bojíte, vy se bojíte davu. A přitom se opovážujete obviňovat „dav“ z lhostejnosti! Vy, kteří jste celou svou přirozeností, celým svým programem i celou svou polovičatou taktikou skeptiky, označujete za „skepticismus“ lidu to, že nevěří vašim frázím! Váš politický obzor nesahá dál než k zájmu o to, zda lid dumu podpoří.

Ale obraťme tuto otázku! Podporují kadeti v dumě lid? Nebo zůstávají pozadu za lidem? Podpoří tito skeptikové lid tehdy, až „udělá“ to, co kvůli svobodě *už jednou udělal*? Nebudou mu házet klacky pod nohy, potlačovat jeho energii, obviňovat jej z anarchismu a z blanquismu, z nerozvážené živelnosti a z živelné nerozváženosti?

Rolnické masy a dělnická třída však s pohrdáním odvrhnou trapné obavy a pochybnosti slabošské buržoazní inteligence a uskuteční to, co si předsevzaly. Nebudou podporovat dumu, ale podpoří ty svoje požadavky, které tak neúplně a nedostatečně vyjádřila kadetská дума.

Kadeti se považují za pupek světa. Sprádaají sny o pokoj-

ném parlamentarismu. Pletou si sny se skutečností. Ach prosím vás, oni přece bojují, je třeba je podporovat! Ale není tomu naopak, pánové? Nejste to vy sami, kdo neustále připomíná ona slova, která v zemích skutečného parlamentarismu nikoho ani nenapadnou, totiž slova o „rozehnání dumy“? Kdo je ochoten se opravdu zamyslet nad jejich významem, nad situací, jež si vynucuje, aby se těchto slov používalo, ten pochopí, že nás očekává buď ohavnost zpuštění*, okrášlená falešnými frázemi, anebo nový čin davu, nový čin velkého rozvášnění lidu.

Od kadetů nemůžeme čekat, že budou tento čin podporovat. Ale doufejme, že menšina v dumě, „Trudovická skupina“ a „dělnická skupina“, se k věci postaví jinak než kadeti. Že se nebudou dožadovat podpory lidu, že o sobě nebudou prohlašovat, že v našem rádobyparlamentu představují sílu, ale že všechno své úsilí, všechnu svou činnost zaměří na to, aby alespoň něčím podpořili tento velký čin, jehož den se blíží.

Volna, č. 12
9. května 1906

Podle textu Volny

* — biblický výraz. *Čes. red.*

V článku Liberální pochvaly v 6. čísle listu Něvskaja gazeta^[180] chce soudruh L. M. dokázat, že buržoazie chválí pravicové sociální demokraty jako opravdové sociální demokraty a spílá levicovým sociálním demokratům jako anarchistům. Buržoazie se prý obzvlášť bojí anarchismu jakožto brutálního způsobu boje, při němž se používá pum atd.

Tento názor je přímým výsměchem pravdě.

Copak soudruh L. M. neví, že buržoazie chválila bernsteinovce v Německu a millerandisty⁶¹ ve Francii právě za jejich oportunistus, za to, že otupovali rozpory v ostrém boji? Copak L. M. už tak „zmoudřel“, že je ochoten považovat bernsteinovce a millerandovce za opravdové sociální demokraty?

Nebo ať se soudruh L. M. zamyslí aspoň nad tím, jak se ruská liberální buržoazie až donedávna stavěla k narodo-
voljovskému a eserskému teroru a jak se staví k prosincovým formám boje dnes. Liberální buržoazie přece chválila esery víc než sociální demokraty, když jejich teror směřoval proti samoděržaví, které sama nenáviděla! Není to tak, soudruhu L. M.? A co myslíte, soudruhu L. M., pochválila by liberální buržoazie pravicové sociální demokraty, kdyby opustili svou *nynější* pozici a zaujali stanovisko ryzího parlamentarismu? Co na to pak řeknete, soudruhu L. M., řeknete snad, že liberální buržoazie prostě nechápe, že ryzí parlamentarismus sociálních demokratů je *za dané situace* pro ni mnohem škodlivější a pro proletariát mnohem pro-

spěšnější než nynější stanovisko pravicových sociálních demokratů?

Volna, č. 12
9. května 1906

Podle textu Volny

K R E Z O L U C I B O L Š E V I K Ů O S T Á T N Í D U M Ě ⁵²

Uveřejňujeme tento návrh rezoluce^[146] zároveň s výzvou, aby nezaujatí lidé rozhodli, zda uvedený návrh zavdává sebemenší příčinu k žonglování se slovy „anarchismus“, „blanquismus“ atp. A mimoto: které rezoluci dal za pravdu život, té, kterou schválil sjezd, anebo této? Není už dnes jasné, že dumy lze využívat jen nepřímou? Není už dnes jasné, která z těchto dvou rezolucí vychází bezprostředněji vstříc skutečně revoluční demokracii a správněji hodnotí to, jak se „kadetismus“ projevil v dumě, v praxi?

Volna, č. 12
9. května 1906

Podle textu Volny

D Ě L N I C K Á S K U P I N A V E S T Á T N Í D U M Ě

Ve Státní dumě je patnáctičlenná dělnická skupina. Jak se tito poslanci do dumy dostali? Dělnické organizace je tam nekandidovaly. Strana je nezmocnila, aby tam zastupovali její zájmy. Ani jediná místní organizace SDDSR se neusnesla (ačkoli to mohla udělat), že vyšle do Státní dumy své členy.

Dělničtí poslanci se dostali do dumy nestraničnou cestou. Skoro všichni, nebo dokonce vůbec všichni, se tam dostali díky přímým nebo nepřímým, tajným nebo veřejným dohodám s kadety. Mnozí se dostali do dumy tak, že nelze zjistit, zda tam byli zvoleni jako konstituční demokraté, nebo jako sociální demokraté. To je fakt, a to fakt politicky nesmírně závažný. Zamlčovat jej, jak to nyní mnozí sociální demokraté dělají, je neodpuštělné a zbytečné. Neodpuštělné proto, že to znamená hrát si se všemi voliči, a zvláště s dělnickou stranou, na slepou bábu. A zbytečné je to proto, že tento fakt beztak v průběhu událostí vyjde nevyhnutelně najevo.

Sjednocovací sjezd SDDSR, který uznal za žádoucí, aby byla vytvořena parlamentní frakce sociální demokracie, se dopustil chyby, že k tomuto faktu nepřihlédl. Z rezoluce levicových sociálních demokratů*, kterou jsme otiskli včera, vysvítá, že sjezd byl na tento fakt upozorněn. V zájmu spravedlnosti je však třeba říci, že na naléhání levého křídla schválil sjezd velmi závažnou směrnicí pro ÚV strany^[80]. Neuveřejnění této rezoluce je velkým nedostatkem oné

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 393—394. *Red.*

publikace ÚV, z níž jsme rezoluce sjezdu přetiskli. Rezoluce o parlamentní frakci ukládá ÚV, aby informoval *všechny* stranické organizace o tom, 1. koho, 2. kdy a 3. za jakých podmínek pověřil, aby zastupoval stranu ve Státní dumě. Dále pak rezoluce přikazuje ÚV, aby straně podával pravidelné zprávy o činnosti parlamentní frakce, a konečně ukládá dělnickým organizacím, jejichž členové jsou sociálně demokratičtí poslanci ve Státní dumě, aby tyto poslance zvláště kontrolovali.

Když jsme připomněli tuto neobyčejně důležitou rezoluci, přejdeme nyní k bližšímu prozkoumání otázky dělnické skupiny v dumě. Vůdce této skupiny Michajličenko se poté, co se octl v dumě, prohlásil za sociálního demokrata. Dělnická skupina tak jeho ústy vyjádřila jasnou snahu oddělit se od konstitučních demokratů a stát se skutečně skupinou sociálně demokratickou.

Tato snaha si zasluhuje plné sympatie. Na sjezdu jsme byli proti vytvoření oficiální parlamentní frakce. Své důvody jsme přesně a podrobně vyložili v rezoluci, jež byla uveřejněna včera. Ale rozumí se samo sebou, že náš odmítavý názor na to, zda je vhodné vytvářet oficiální parlamentní frakci, nám nikterak nebrání podporovat *každou* snahu *každého* dělnického zástupce *přejít* od konstitučních demokratů k sociálním demokratům.

Jenže od snahy k uskutečnění je ještě určitá vzdálenost. Nestačí se jenom prohlásit za sociálního demokrata. Je také zapotřebí provádět skutečně sociálně demokratickou dělnickou politiku. Chápeme samozřejmě v plné míře obtížné postavení parlamentních nováčků. Velmi dobře víme, že je třeba být shovívavý k chybám těch, kdo začínají přecházet od konstitučních demokratů k sociálním. Avšak mají-li uskutečnit tento přechod opravdu důsledně, pak jim k tomu může dopomoci jedině otevřená a přímá kritika těchto chyb. Přimhuřovat nad těmito chybami oči by bylo neodpustitelným hříchem jak vůči sociální demokracii, tak vůči všemu proletariátu.

Jednu chybu dělnické skupiny v dumě je nutné připomenout hned teď. Za několik dní po odhlasování odpovědi na trůnní řeč prohlásili členové dělnické skupiny^[243] v novinách, že „účasti na hlasování se zdrželi, ale nechtěli to udělat demonstrativně, aby nebyli směřováni se skupinou hraběte Gejdena“⁵³. Kadeti jsou strana kolísající mezi revolucí a reakcí. Proti této straně neustále musí a neustále budou zprava demonstrovat Gejdenové a zleva sociální demokraté. Dělnická skupina proto udělala chybu, když odmítla postupovat demonstrativně. Měla přímo a veřejně říci přes hlavy kadetů všemu lidu: „Zpíváte falešně, páni kadeti! Z vašeho pozdravného projevu číší kompromisnictví. Zanechte diplomacie. Řekněte nahlas, že rolníci žádají všechnu půdu a že musí dostat všechnu půdu bez výkupu. Řekněte, že lid žádá úplnou svobodu a že do svých rukou převezme veškerou moc, aby si tuto svobodu zajistil nejenom na papíře, ale i ve skutečnosti. Nevěřte žádným papírovým ‚ústavám‘, věřte jen síle bojujícího lidu! Hlasujeme proti vašemu pozdravnému projevu.“

Kdyby byla dělnická skupina tohle řekla, byl by to býval akt opravdu sociálně demokratické dělnické politiky. Byla by tím vyjádřila nejenom zájmy dělníků, nýbrž i zájmy všeho revolučního lidu bojujícího za svobodu. A o odmítnutí audience by pak byla řekla: „Tak to vidíte, páni kadeti, dostali jste dobrou lekci. Jste náležitě potrestáni za falešný tón svého pozdravného projevu. A nezměníte-li tento tón, přijde den, a nebude to dlouho trvat, kdy na vás lid vzpomene se ‚zahořklým pohrdáním oklamaného syna nad otcem příšlým na buben‘“⁵⁴.

Abychom zabránili zlovolnému překrucování našich slov, opakujeme ještě jednou: Nekritizujeme počínání dělnické skupiny proto, abychom jejím členům něco vyčítali, nýbrž proto, abychom pomohli politickému vývoji ruského proletariátu a rolnictva.

A z téhož důvodu musíme poukázat na závažnou chybu listu *Něvskaja gazeta*. Píše: „Nemůžeme považovat inci-

dent s pozdravným projevem za podnět k tomu, aby дума přerušila svou činnost“ ... „Nevidíme důvod, proč bychom měli ihned hnát věci na ostří nože“ (č. 6). To je falešný tón. Není na místě, aby si sociální demokraté hráli na lidi, kteří by mohli odpovídat za dumu. Kdyby měli sociální demokraté v dumě většinu, pak by дума nebyla dumou, anebo by sociální demokraté nebyli sociálními demokraty. Jen ať si za dumu plně odpovídají kadeti! Jen ať se lid učí zbavovat se konstitučních iluzí na jejich, a ne na náš účet!

Vy sami, soudruzi, říkáte, že „proletariát nepřipustí, aby se páni Miljukovové mohli svobodně paktovat se starým režimem“. To jsou krásná slova. Ale v čem tkví podstata kadetského paktování? Samozřejmě ne v osobní zradě. Takový vulgární názor je marxismu naprosto cizí. Podstata jeho paktování spočívá jen a jen v tom, že kadeti stojí a chtějí stát na platformě zachování moci starého režimu, na platformě nařízení tohoto starého režimu. Kadeti zůstávají kadety a tudíž plným právem tvrdí, že opustit tuto platformu znamená hnát věci na ostří nože, znamená dát podnět k zastavení činnosti dumy.

Nehodí se však, aby sociální demokraté uvažovali tak, aby lid mohl v jejich úvahách vidět ospravedlňování kadetů. Nesmíme ospravedlňovat jejich licoměrné řeči, jako by všechno záviselo na „zdvořilosti“ dumy a „nezdvořilosti“ Trepova (Struve ve večerníku Duma). Tuto licoměrnost musíme odhalovat a „první lekcí“, jíž se kadetům dostalo, musíme uvést do souvislosti s tím, jak licoměrné je od samého začátku celé jejich stanovisko, celý jejich pozdravný projev. Revoluční situaci v zemi nesmíme hodnotit z hlediska událostí uvnitř dumy. Naopak: problémy a incidenty uvnitř dumy musíme hodnotit z hlediska revoluční situace v zemi.

*Napsáno 9. (22.) května 1906
Otištěno 10. května 1906
v listu Volna, č. 13*

Podle textu Volny

V sjezdové komisi, která vypracovávala stanovy strany, bolševici přímo prohlásili, že jakékoli pokusy omezit autonomii místních organizací a práva opozice oproti zásadám frakčního III. sjezdu by nevyhnutelně vedly k rozkolu. Proto také trvali například na tom, aby se neomezovalo právo svolat nový sjezd atd. Dále navrhli, aby byla ve stanovách zakotvena zásada, že členové strany mají při změně bydliště právo vstupovat do místních organizací. Sjezd tuto zásadu zamítl, *ale schválil rezoluci*^[322], *že ji zamítá výhradně jako zbytečnou a samozřejmou.*

Menševici tedy slíbili, že budou loajální a že se nebudou uchýlovat k malichernému „vyhazování“ odpůrců. Strana by měla na plnění tohoto slibu bedlivě dohlížet, neboť kontrola z její strany je jedinou zárukou, že bude odstraněna možnost rozkolu.

Volna, č. 13
10. května 1906

Podle textu Volny

PROJEV
NA SHROMÁŽDĚNÍ LIDU
V DOMĚ
HRABĚNKY PANINOVÉ
9. (22.) KVĚTNA 1906⁵⁶

1
STRUČNÁ ZPRÁVA LISTU
NĚVSKAJA GAZETA

Soudruh Karpov má za to, že дума skutečně nebude rozehnána, neboť kadeti udělají všechno možné, aby se to nestalo. To se již projevilo na jejich činnosti v dumě. Kadeti se snaží navzájem smířit starou moc a svobodu lidu. Dále řečník přešel k taktice SDDSR. Podle jeho názoru schválil sjezd „zdaleka ne úplnou a zdaleka ne správnou“ rezoluci o vztahu k dumě^[228]. „Budeme muset usnesení jednotné SDDSR realizovat, budeme je však při své činnosti doplňovat.“

Podle řečnickova názoru nebyl bojkot chybou. Proletariát jím dal najevo, že musí tuto dumu zmařit. To se nepodařilo, ale nevádí. Duma samozřejmě přinese lidu jen užitek. Velmi užiteční mohou být zejména její rolníčtí a dělníčtí poslanci, pokud si počínají důsledně. Ale nátlak na dumu nemá smysl. Musíme mít na paměti, že postaví-li se vláda proti lidu, mohou konflikt rozhodnout jediné bojující strany.

Rolníkům řekneme: Soudruzí rolníci, uče se, abyste byli i vy připraveni poskytnout podporu revolučnímu hnutí, až k tomu přijde čas! (Bouřlivý potlesk.)

*Něvskaja gazeta, č. 8
11. (24.) května 1906*

Podle listu Něvskaja gazeta

STRUČNÁ ZPRÁVA LISTU VOLNA

Proti němu, jakož i proti občanu Mjakotinovi polemizoval soudruh Karpov. Vysvětlil občanu Mjakotinovi, že dohoda je praktický závěr vyjednávání a vyjednávání je přípravou k dohodě, takže pokud jde o kadetskou stranu, rozhodně neměl občan Mjakotin pravdu. Řečník bezvýhradně uznal závaznost usnesení sjednocovacího sjezdu pro celou stranu, zároveň však poukázal na pochybenost některých jeho usnesení, jež prý také zavdala podnět k nesprávnému tónu, jehož soudruh Bartěņjev⁵⁷ použil vůči kadetské straně. V pranýřování kadetské strany řečník nespatřuje jen nějaké obvyklé splánání, nýbrž nezbytný a nanejvýš účelný prostředek k odvedení širokých mas lidu od polovičaté a nesmělé liberální buržoazie, která usiluje o dohodu se starou mocí, k buržoazii revolučně demokratické, jež se chystá k rozhodnému boji o moc. Diskreditovat takovou stranu, jakou je strana konstitučních demokratů, znamená velmi účinně přispívat k politické výchově lidu. Samo propuknutí konfliktu přirozeně nezávisí na naší vůli, ale na činech vlády a na stupni politické uvědomělosti a smýšlení lidových mas. Naším úkolem je vynaložit všechny síly na to, aby organizovaný proletariát sehrál jak v období nového rozmachu, tak i v neodvratně se blížícím rozhodném boji úlohu vůdce vítězné revoluční armády.

*Volna, č. 14
11. května 1906*

Podle textu Volny

REZOLUCE SCHVÁLENÁ
NA SHROMÁŽDĚNÍ LIDU
V DOMĚ
HRABĚNKY PANINOVÉ
9. (22.) KVĚTNA 1906

Shromáždění upozorňuje všechny občany, že absolutistická vláda se organizováním pogromů a neustálým stupňováním policejní a vojenské zvěle nepokrytě vysmívá zastupitelskému orgánu lidu a chystá se odpovědět násilím na všeobecný požadavek svobody a rolnický požadavek půdy.

Shromáždění prohlašuje, že strana „svobody lidu“ (kadeti) vyjadřuje požadavky lidu jen nesměle a neúplně a neplní svůj slib, že ohlásí svolání všelidového ústavodárného shromáždění. Varujeme lid před touto stranou, která kolísá mezi svobodou lidu a starou absolutistickou mocí, jež lid utiskuje.

Shromáždění vyzývá rolnickou skupinu (Trudovickou skupinu) i dělnickou skupinu ve Státní dumě, aby vystupovaly energicky a zcela nezávisle na kadetech, každá s vlastními samostatnými požadavky, a aby předkládaly požadavky lidu v celém jejich rozsahu.

Shromáždění upozorňuje všechny, komu věc svobody opravdu leží na srdci, že počínání absolutistické vlády a naprosté přehlížení potřeb rolníků a všeho ostatního lidu nutně vede k rozhodnému boji mimo dumu, k boji za úplnou moc lidu, která jediná je schopna zabezpečit mu svobodu a splnění jeho potřeb.

Shromáždění vyslovuje přesvědčení, že proletariát bude stejně jako dosud stát v čele všech revolučních sil lidu.

R O L N I C K Á Č I L I
„T R U D O V I C K Á“ S K U P I N A
A S D D S R

Včera jsme se zabývali postojem sociální demokracie k dělnické skupině v dumě^[143]*. Dnes si všimněme Trudovické skupiny.

Tímto názvem je označována skupina asi 130—140 rolnických poslanců v dumě, kteří se začali oddělovat od kadetů a sdružovat se v samostatnou stranu. Toto oddělování ještě zdaleka není u konce, ale rýsuje se už jasně. Goremykin to skvěle vyjádřil svým okřídleným výrokiem, že třetina členů dumy (tj. právě přibližný součet členů Trudovické skupiny a dělnické skupiny) si koleduje o šibenič⁵⁸.

Tento okřídlený výrok jasně vymezil rozdíl mezi buržoazní demokracií revoluční a nerevoluční (kadeti). V čem spočívá revolučnost rolnické skupiny? Ani ne tak v jejích politických požadavcích, které ještě zdaleka nejsou definitivně zformulované, jako spíše v jejích požadavcích týkajících se půdy. Rolníci žádají půdu, a to všechnu půdu. Žádají půdu za takových podmínek, jež by skutečně zlepšily jejich postavení, tj. vůbec bez výkupních plateb anebo za co nejmenší úhradu. Jinými slovy: rolníci v podstatě nežadají agrární reformu, nýbrž agrární revoluci. Žádají takový převrat, který se nijak nedotkne moci peněz, nedotkne se základů buržoazní společnosti, ale zato velmi radikálně podkope *ekonomické* základy starého nevolnického zřízení, celého nevolnického — jak statkářského, tak úřednického — Ruska. Právě proto se socialistický proletariát

* Viz tento svazek, s. 114—117. *Red.*

ze všech sil, s veškerou energií snaží rolníkům pomoci uskutečnit jejich požadavky v celém rozsahu. Bez úplného vítězství rolnictva nad všemi jeho utlačovateli, kteří jsou dědicetvím po starém řádu, není možné úplné vítězství buržoazně demokratické revoluce. A toto vítězství potřebuje všechen lid, a potřebuje je i proletariát v zájmu svého velkého boje za socialismus.

Při veškeré podpoře revolučního rolnictva však proletariát nesmí ani na okamžik zapomínat na svou třídní samostatnost, na své zvláštní třídní úkoly. Hnutí rolnictva je hnutím jiné třídy; není to boj proletářský, nýbrž boj drobných vlastníků; není to boj proti základům kapitalismu, ale jen za jejich oprostění od všech pozůstatků nevolnictví. Rolnické masy se vrhly se zápalem do tohoto svého velkého boje a nutně se jim zdá, že zabrat všechnu půdu už znamená vyřešit agrární otázku. Sní o rovném rozdělení půdy, o jejím předání všem pracujícím a zapomínají přitom na moc kapitálu, na sílu peněz, na zbožní hospodářství, které i při „sebespravedlivějším“ rozdělení nevyhnutelně povede opět k nerovnosti a k vykořisťování. Rolníci jsou tak zaujati bojem proti nevolnictví, že nevidí nezbytnost dalšího, ještě většího a těžšího boje proti celé kapitalistické společnosti za úplné uskutečnění socialismu. Dělnická třída však neustále povede právě tento boj a bude se za tímto účelem organizovat v samostatnou politickou stranu. Kruté lekce kapitalismu budou nevyhnutelně stále rychleji a rychleji pozvedat uvědomělost drobných vlastníků, nutit je, aby se přesvědčili o správnosti názorů sociální demokracie a aby se přimkli k proletářské sociálně demokratické straně.

Proletariát teď často od buržoazie slychává, že prý by měl jít společně s buržoazní demokracií. Bez ní že nemá dost sil na to, aby uskutečnil revoluci. To je pravda. Ale je otázka, s kterou demokracií může a musí *dnes* proletariát jít — s demokracií kadetskou, anebo rolnickou, revoluční? Na to je jen jedna odpověď: Nikoli s demokracií kadetskou,

nýbrž s demokracií revoluční, nikoli s liberály, nýbrž s rolnickými masami.

Přitom ovšem musíme mít neustále na paměti, že čím rychleji se rolníci uvědomují, čím otevřeněji vystupují v politice, tím více všechny revoluční síly buržoazní demokracie tihnou k rolnictvu, a zároveň ovšem i k městské maloburžoazii. Drobné rozdíly tu ztrácejí význam. Do popředí vystupuje základní otázka: Jdou ty či ony strany, skupiny a organizace opravdu důsledně s revolučním rolnictvem? Stále jasněji se rýsuje *politické* splynutí eserů (socialistů-revolucionářů), části nezávislých socialistů, nejlevicovějších radikálů i řady rolnických organizací v jednu *revoluční demokracii*.

Proto se sociální demokraté pravého křídla dopustili na sjezdu velké chyby, když se nechali slyšet (Martynov a Plechanov), že „kadeti jsou jako strana důležitější než eseri“. Eseri sami o sobě nic neznamenají. Avšak jako představitelé živelných snah rolnictva jsou součástí právě oné široké, mohutné revoluční demokracie, bez níž proletariát nemůže vůbec ani pomyslet na úplné vítězství naší revoluce. Sblížení rolnické čili „Trudovické“ skupiny v dumě s esery není žádná náhoda. Část rolníků jistě dokáže pochopit důsledné stanovisko sociálně demokratického proletariátu, ale jejich druhá část bude nepochybně vidět řešení agrární otázky v „rovném“ užívání půdy.

Trudovická skupina určitě sehraje významnou úlohu i v dumě — a co je ještě důležitější — i mimo ni. Uvědomějí dělníci se musí všemožně snažit zesílit agitaci mezi rolníky, usilovat o oddělení Trudovické skupiny od kadetů a o to, aby tato skupina vytyčila jasně zformulované a ucelené politické požadavky. Ať se Trudovická skupina zorganizuje co nejpevněji a co nejsamostatněji, ať rozšiřuje své styky mimo dumu, ale ať nezapomíná, že otázka půdy, pro ni tak důležitá, se nebude řešit v dumě. Tuto otázku vyřeší boj lidu proti staré moci, a nikoli hlasování v dumě.

Pro úspěch revoluce není teď nic důležitějšího než toto

semknutí, než zvyšování uvědomělosti a politická výchova revoluční buržoazní demokracie. A jestliže socialistický proletariát nemilosrdně odhaluje kolísavost kadetů, všemožně tím podpoří právě tuto velkou věc. Nepropadne přitom žádným maloburžoazním iluzím. Setrvá na stanovisku přísně třídního a proletářského boje za socialismus.

Ať žije úplné vítězství rolníků nad všemi jejich utlačovateli! řekne proletariát. Toto vítězství bude nejspolehlivější zárukou úspěchů našeho proletářského boje za socialismus.

Napsáno 10. (23.) května 1906

Otištěno 11. května 1906

v listu Volna, č. 14

Podle textu Volny

OTÁZKA PŮDY V DUMĚ

Prvním činem kadetů v dumě bylo sepsání odpovědi na trůnní řeč. Nesepsali však žádost, nýbrž nesmělou prosbu. Druhým jejich „činem“ bylo, že mlčky přešli k běžným záležitostem, když nahoře odmítli tuto prosbu od jejich deputace přijmout. Jednali ještě nesměleji. A teď tu máme jejich třetí čin — rozbor otázky půdy, jež byla v dumě dána na pořad.

Tuto otázku musí všichni dělníci sledovat zvláště pozorně. Otázka půdy nejvíc znepokojuje rolnické masy. A rolníci se dnes stali hlavními a téměř jedinými spojenci dělníků v revoluci. Na postoji k otázce půdy se obzvláště jasně projeví, zda strana kadetů, která sama sebe označuje za stranu svobody lidu, opravdu věrně svobodě lidu slouží.

Co chce lid, tj. především rolnictvo? Rolnictvo chce půdu. To ví každý. Rolníci žádají, aby veškerá půda ve státě patřila rolníkům. Chtějí se zbavit útlaku statkářů a vysokých úředníků. Odejmut statkářům půdu, aby nenutili mužiky chodit odpracovávat, tj. v podstatě postaru robotovat na panském, a pak také rolníci chtějí odejmut moc vysokým úředníkům, aby prostý lid nesužovali. A dělníci musí rolníkům pomoci jak v boji o půdu, tak i ve snaze zformulovat otázku půdy přímo, jasně a naprosto konkrétně.

Otázka půdy se dá zvláště snadno zkomplikovat a znejasnit. Je snadné podat věc tak, že se rolníkům samozřejmě musí půda přidělit, ale zároveň samo přidělení vázat na takové podmínky, které rolníky připraví o jakýkoli užitek z tohoto přidělu. Budou-li půdu opět přidělovat vysocí

úředníci, budou-li v úloze různých „smírčích zprostředkovatelů“ znovu vystupovat liberální statkáři, bude-li „skrovný rozsah“ výkupu určovat stará absolutistická moc, pak se rolníci místo užitku znovu dočkají leda napálení jako v roce 1861, leda nové oprátky na vlastní krk. Uvědomějí dělníci proto musí rolníkům co nejenergičtěji vysvětlit, že pokud jde o půdu, musí být zvláště opatrní a nedůvěřiví. Otázka náhrady za vykupovanou půdu a otázka, které mocenské orgány budou provádět „přidělování“ půdy, jsou za nynější situace svrchovaně důležité. Podle postoje k výkupu lze rázem a neomylně určit, kdo je pro rolníky a kdo pro statkáře, ale i kdo se pokouší přebíhat z jedné strany na druhou. Ruský rolník ví — a moc dobře ví! — co takzvaný výkup obnáší. Zájmy rolníků a statkářů se v této věci navzájem velmi jasně rozcházejí. A proto sjednocovací sjezd SDDSR plným právem nahradil slovo „zcizení“ v původním návrhu agrárního programu[1] slovem „konfiskace“ (tj. zcizení bez výkupu).

V otázce, které mocenské orgány mají půdu přidělovat, se zájmy rolníků a vysokých úředníků rozcházejí stejně ostře jako zájmy rolníků a statkářů v otázce výkupu. Proto musí socialističtí dělníci rolníkům zvláště důrazně vysvětlit, jak je důležité, aby se řešení otázky půdy opět nechočila stará moc. Rolníci musí vědět, že jim žádná pozemková reforma nemůže přinést užitek, bude-li ji provádět stará moc. Naštěstí bylo i v této otázce dosaženo na sjednocovacím sjezdu SDDSR v podstatě jednomyslnosti, neboť rezoluce sjezdu[229] bezpodmínečně uznala nutnost podporovat revoluční akce rolnictva. Podle našeho názoru se ovšem sjezd dopustil chyby, když přímo nepoukázal na to, že právě pozemkovou reformu je možné svěřit jen *úplně* demokratické státní moci, jen úředním osobám, které si lid sám zvolil, které jsou lidu odpovědné a lidem odvolatelné. O tom se však podrobněji zmíníme až jindy.

V dumě budou předloženy dva hlavní agrární programy. Kadeti, kteří mají v dumě dominující postavení, chtějí,

aby se statkáři nasýtíli a rolníci zůstali celí. Souhlasí s nuceným zcizením větší části statkářské půdy, ale za prvé předpokládají výkup a za druhé jsou pro to, aby otázku, jakými prostředky a způsoby se má provést pozemková reforma, řešili liberální úředníci, a ne revoluční rolníci. Kadeti se ve svém agrárním programu jako vždycky kroutí jako hadi mezi statkáři a rolníky, mezi starou mocí a svobodou lidu.

Trudovická čili rolnická skupina zatím ještě zcela přesně nevypracovala svůj agrární program. Veškerá půda musí patřit pracujícím lidu, ale otázka výkupu, stejně jako otázka staré moci, se zatím přechází mlčením. K tomuto programu, až se vyjasní, se ještě budeme nejednou vracet.

Byrokratická vláda samozřejmě nechce o kadetské agrární reformě ani slyšet. Byrokratická vláda, v jejímž čele jsou vysocí úředníci z řad nejbohatších statkářů, kteří vesměs vlastní desetitisíce děsjatin půdy, „spíš přestoupí na mohamedánskou víru“ (jak se vyjádřil jeden vtipný publicista), než by připustila nucené zcizení statkářské půdy. „Řešení“ agrární otázky v dumě nebude tudíž jejím skutečným řešením, nýbrž pouhou proklamací, pouhým vyhlášením požadavků. U kadetů však z toho opět vyjdou leda nasměle prosby místo sebevědomých a smělých, čestných a otevřených požadavků zástupců lidu. Popřejme proto Trudovické skupině, aby alespoň tentokrát vystoupila zcela samostatně a nezávisle na kadetech.

A socialistické dělníky nyní očekává zvláště důležitý úkol. Je třeba, aby se všemi prostředky a všemi silami zasazovali o co největší organizovanost vůbec a o spojení s rolnictvem zvláště. Je třeba, aby rolníkům co nejobsáhleji, co nejjasněji, nejpodrobněji a nejdůkladněji vysvětlili, jaký význam má otázka výkupu a otázka, zda je možné smířit se s tím, aby byla pozemková reforma ponechána v rukou staré moci. Je třeba vynaložit veškeré úsilí, aby se svazek socialistického proletariátu a revolučního rolnictva upevnil a zmohutněl dříve, než dojde k rozuzlení nynější politické krize, jež se neodvratně blíží. Tento svazek a jedině on je

zárukou toho, že otázka „veškeré půdy“ pro rolníky, úplné svobody a úplné moci pro lid bude úspěšně vyřešena.

Volna, č. 15
12. května 1906

Podle textu Volny

REZOLUCE A REVOLUCE

V čerejší úvodník v listu Naša žizň[³⁴³], dnešní v listu Reč[³⁴⁵], Duma, Naša žizň, Strana[³⁴⁴]⁵⁹ a Slovo — bez výjimky všechen buržoazní tisk napadá levicovou sociální demokracii. Co se stalo? Kam se poděla pýcha „vítězných“ kadetů, která jim ještě donedávna dovolovala přezíravě mávat rukou nad „stoupenci bojkotu“? Dávno minuly zlaté časy kadetské hegemonie, kdy tito pánové, plní shovívavosti vůči chybám proletariátu, jej učili opravdové státnické moudrosti. Co se stalo?

Znovu ožívá revolucionismus, odpovídá pan Struve v úvodníku Dumy z 11. května[³⁷⁶]. Má pravdu. Naděje vkládané v dumu se hodinu od hodiny zmenšují. Představa o tom, jak lze vydobýt lidu svobodu, se ujasňuje tím víc, čím jasněji se ukazuje pravá tvář strany, která pod pláštěm planých řečí o svobodě lidu dovedla v průběhu voleb pro sebe využít jak určité únavy lidu, tak politiky Vitteho a Durnova, která na volební kolbiště nepustila skutečné zástupce skutečných zájmů lidu. K hledání nových forem boje důrazně nabádá i zjevná činnost kontrarevoluční organizace. Ano, ve dnech voleb se buržoazie domnívala, že je s revolucí konec a že nadešel vhodný čas zužitkovat plody boje dělníků a rolníků k vlastnímu prospěchu. Jenže se přepočítala. Považovala dočasné uklidnění za definitivní vyčerpání sil, za konec revoluce. A sotva se pevněji usadila v křeslech dumy, hned se začala po dobrém a mírumilovně domlouvat se starou mocí o přátelské dohodě na účet dělníků a rolníků. A najednou se ukazuje, že dělníci a rolníci jsou odhodláni do této hry zasáhnout a tuto dohodu překazit.

Obzvlášť pány kadety pobouřilo shromáždění lidu v domě Paninové. Projevy sociálních demokratů na tomto shromáždění zvířily zahnbávající bahno. Mějte rozum, křičí páni kadeti, vždyť vy svou kritikou naší strany pomáháte vládě! To je známý argument. Pokaždé, když sociální demokraté vystoupí do popředí, aby proletariátu a všemu lidu objasnili skutečný smysl probíhajících událostí, aby rozptýlili mlhu, kterou buržoazní politikové zastírají dělníkům oči, aby varovali dělníky před buržoazními čachrání se svobodou lidu, aby ukázali dělníkům jejich pravé místo v revoluci, páni liberálové pokaždé spustí pokřik, že se tím oslabuje revoluce. Pokaždé, když se sociální demokraté zmíní o tom, že se nesluší, aby dělníci bojovali pod buržoazními prapory, že mají svůj vlastní prapor, prapor sociální demokracie, spustí liberálové nářek, že se tím prokazuje služba vládě. To není pravda. Síla revoluce je ve zvyšování třídního uvědomění proletariátu, ve zvyšování politické uvědomělosti rolnictva. Když sociální demokrat kritizuje kadetskou politiku, zvyšuje toto uvědomění a posiluje revoluci. Když kadet balamutí lid svým kázáním, zatemňuje jeho uvědomění a oslabuje revoluci. Říkáme-li kadetům: **My vám nevěříme, protože netlumočíte požadavky lidu dost úplně a rozhodně, protože raději s vládou smlouváte, místo abyste proti ní bojovali, neznamená to ještě, že zapomínáme pro kadety na vládu.**

Znamená to, že lidu ukazujeme cestu skutečného boje a skutečného vítězství. Až si proletářské a rolnické masy tuto cestu jasně uvědomí, pak už se kadeti nebudou mít s kým smlouvat, protože stará moc bude odsouzena k zániku.

Ženete proletariát do otevřených střetnutí! křičí kadeti. Jen pomalu, pánové! Do toho vy nemáte co mluvit, zrovna vy, kteří jste svou politickou kariéru postavili na krvi dělníků a rolníků, zrovna vy nemáte právo na jidášské řeči o „zbytečných obětech“!

Na témže shromáždění byla pronesena velmi správná

slova, jež plně vyjadřují všeobecné přesvědčení sociálních demokratů, že není zapotřebí proletariát „popohánět“. V listu Volna^[128] si každý mohl přečíst, že by se události neměly urychlovat.* Jenže něco jiného je násilné urychlování a něco jiného jsou podmínky, za nichž se nutně musí začít rozvíjet další dějství velkého dramatu. Vyzýváme proletariát a rolnictvo, aby se připravovali na tento okamžik, který přece nezávisí jen na nás, ale mimo jiné i na tom, nakolik budou páni kadeti zrazovat věc svobody. Naším úkolem je objasňovat podmínky boje, upozorňovat na jeho možné formy, ukazovat proletariátu jeho místo v nadcházejícím boji, stále lépe organizovat jeho síly, tříbit jeho uvědomění. A to v daném okamžiku znamená mimo jiné též neúnavně demaskovat kadety, varovat před kadetskou stranou. To právě děláme a budeme dělat. A jestliže se kadeti nad tím rozčilují a pohoršují, znamená to, že svou práci neděláme špatně. A jestliže hlasitě naříkají, že tím oslabujeme revoluci, zřejmě jim už začíná být jasné, že se skutečná revoluce, revoluce dělníků a rolníků, chystá kadetskou dumu smést. Kadeti se bojí, aby revoluce nepřekročila meze, které jí vytkla buržoazie a které jsou pro buržoazii výhodné. Dělnická třída a rolnictvo však musí mít na paměti, že jejich zájmy tyto meze přesahují, že jejich úkolem je dovést revoluci do konce.

A právě toto se praví v rezoluci přijaté na lidovém shromáždění^[148], která přiměla kadeta Protopopova^[807] teskně si povzdechnout po obvodních policejních komisařích. Pište obezřetněji, páni kadeti!

Volna, č. 16
13. května 1906
Podepsán — Ъ

Podle textu Volny

* Viz tento svazek, s. 101. *Red.*

ANI PŮDU, ANI SVOBODU!

Jako odpověď na adresu dumy odevzdal předseda rady ministrů Státní dumě „prohlášení“^[33].

Na toto prohlášení všichni netrpělivě čekali. Mělo totiž obsahovat vládní program.

A „program“ vlády v něm byl skutečně velmi jasný. Uvádíme tu v plném znění dva nejdůležitější body prohlášení:

„Co se týče návrhu vyřešit otázku půdy pro rolníky způsobem, který doporučila Státní дума, totiž použít k tomuto účelu údělných pozemků, pozemků carské rodiny, půdy klášterní, církevní a nuceně zcizené půdy, která byla v soukromém vlastnictví, k níž patří i půda ve vlastnictví rolníků získaná koupí, považuje rada ministrů za svou povinnost prohlásit, že řešení této otázky způsobem navrhovaným Státní dumou je naprosto nepřipustné. Státní moc nemůže jedněm vlastnické právo na půdu přiznávat a současně druhým toto právo odnímat. Státní moc rovněž nemůže zásadně popírat právo na soukromé vlastnictví půdy, aniž současně popírá vlastnické právo na jakýkoli jiný majetek. Zásada nezczizitelnosti a nedotknutelnosti vlastnictví je na celém světě a na všech stupních vývoje občanského života úhelným kamenem národního blahobytu a společenského rozvoje, základním pilířem státnosti, bez níž je nemyslitelná i sama existence státu. Navrhované opatření nevyžaduje ani sama podstata věci. S pomocí rozsáhlých a ještě zdaleka nevyčerpaných prostředků, jež má stát k dispozici, a při širokém uplatnění všech zákonných cest může být otázka půdy nepochybně úspěšně vyřešena, aniž by byly ohroženy samy základy naší státnosti a podlomeny životní síly naší vlasti.

Ostatní návrhy zákonodárského charakteru zahrnuté do adresy Státní dumy se redukuje na požadavek odpovědnosti ministrů, kteří mají důvěru většiny v dumě, lidovému zastupitelskému orgánu, dále zrušení Státní rady a odstranění zvláštních zákonných nařízení omezujících zákonodárnou činnost Státní dumy. Rada ministrů se nepo-

važuje za oprávněnou zabývat se těmito návrhy, neboť se týkají zásadní změny základních zákonů státu a jejich revize nespadá do kompetence Státní dumy.“

Čili pokud jde o *půdu*: „naprosto nepřipustné“. Pokud jde o *svobodu*, to jest pokud jde o skutečná práva lidového zastupitelského orgánu: „jejich revize nespadá do kompetence dumy“.

Pokud jde o *půdu*, jsou rolníci výhradně odkázáni jen a jen na dobrou vůli statkářů, jen a jen na jejich souhlas. Nucené zcizení je naprosto nepřipustné. I nejmenší skutečné zlepšení života rolníků je naprosto nepřipustné.

Pokud jde o *svobodu*, je lid odkázán jen a jen na to, co mu vysocí úředníci sami poskytnou. Bez jejich souhlasu se nesmějí zástupci lidu na ničem usnášet. Rada ministrů se nepovažuje za oprávněnou zabývat se dokonce ani takovým požadavkem dumy, jako je rozšíření práv lidového zastupitelského orgánu. Zástupci lidu nesmějí na práva ani pomyslet. Jejich věcí je prosit. A věcí vysokých úředníků je tyto prosby zkoumat, a to stejným způsobem, jakým byly prozkoumány „prosby“ dumy v prohlášení, jež jsme zde vyložili.

Ani *půdu*, ani *svobodu*!

Dalším zevrubným rozborem prohlášení se tu zabývat nemůžeme.

Uvidíme, zda si poslanci v dumě vezmou z tohoto prohlášení nějaké ponaučení. Kadeti se určitě nenaučí ničemu. Trudovická skupina a dělnická skupina musí nyní ukázat, zda se dokázaly stát aspoň trochu samostatnými a nezávislými na kadetech, zda pochopily nutnost zanechat proseb a zda dovedou k lidu mluvit přímou a jasnou řečí.

Napsáno 13. (26.) května 1906

Otištěno 14. května 1906

v listu Volna, č. 17

Podle textu Volny

VOLEBNÍ VÍTĚZSTVÍ SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ V TIFLISU

Jak se dovidáme z telegrafické zprávy, dosáhli sociální demokraté ve volbách v Tiflisu naprostého vítězství. Z 81 volitelů bylo 72 sociálních demokratů a jen 9 kadetů⁶⁰. V Kutaisi byli zvoleni čtyři poslanci, všichni sociální demokraté⁶¹. Do dumy je za Tiflis kandidován Noe Žordanija, velmi vlivný zdejší sociální demokrat.

Blahopřejeme našim kavkazským soudruhům k tomuto úspěchu. Po usnesení sjednocovacího sjezdu naší strany je nyní účast ve volbách závazná pod podmínkou, že dělnická strana nebude uzavírat bloky, tj. jakékoli dohody s jinými stranami⁶². Pokud kavkazští soudruzi prosadili své kandidáty úplně samostatně, což se dá o Tiflisu předpokládat, pak se vyvarovali chyby, již se dopustili soudruzi v Armaviru⁶³. Pak bezezbytku splnili usnesení sjezdu, pak se do dumy dostanou sociální demokraté, kteří jsou opravdovými straníky, dostanou se tam přísně stranickou cestou, a pak brzy uslyšíme, že ústřední výbor jmenoval oficiální zástupce naší strany v dumě.

Naši čtenáři vědí, že jsme byli pro bojkot dumy. Na sjezdu jsme hlasovali proti vytvoření sociálně demokratické parlamentní frakce z důvodů, které jsme přesně vyložili v rezoluci otištěné ve 12. čísle Volny^[145]*. Nebyly to důvody zásadní, nýbrž důvody diktované obezřetností a faktickými momentálními podmínkami. Ale jestliže se nyní do dumy dostali skutečně stranickou cestou sociální demokraté, kteří jsou opravdovými straníky, pak se samo sebou rozumí,

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 393–394. *Red.*

že jim budeme všichni jakožto členové jednotné strany podle svých sil pomáhat při plnění jejich nesnadného úkolu.

Významem tífiského vítězství se však nedáme zaslepit. Z parlamentních úspěchů sociální demokracie bychom se plně a bezezbytku radovali a mohli radovat jedině za podmínky, kdybychom už u nás měli skutečný a aspoň trochu „seriózní“ parlamentarismus. Ale ten v Rusku neexistuje. Současné podmínky v Rusku ukládají sociální demokracii tak velké úkoly, jaké před sebou nemá žádná ze západoevropských sociálně demokratických stran. K socialistickému převratu máme nesrovnatelně dál než naši soudruzi na Západě, ale zato stojíme na samém prahu buržoazně demokratické rolnické revoluce, v níž bude mít proletariát vedoucí úlohu. Tyto zvláštnosti naší situace nevyhnutelně povedou k tomu, že se rychle dozrávající politická krize nebude řešit v dumě.

V takové době, jakou dnes prožívá Rusko, účast sociálních demokratů ve volbách ještě vůbec neznamená, že volební kampaní se masy opravdu zocelují. Bez svobodného tisku, bez lidových shromáždění, bez rozsáhlé agitace zvolení sociálních demokratů často neznamená semknutí proletářské a skutečně sociálně demokratické strany, nýbrž jen ostrý protest obyvatelstva. Za takové situace hlasují mnohdy široké vrstvy maloburžoazie pro kteréhokoli protivládního kandidáta. Posuzovat a hodnotit celou taktiku bojkotu v celém Rusku jen na základě tífiských voleb by proto bylo příliš ukvapené a nepromyšlené.

Nikdo ještě neví, jakou úlohu nakonec skutečně sehraje kadetská дума. Že mají kadeti v dumě hlavní slovo, to je fakt. A že se v dumě chovají jako špatní demokraté, jako nesmělí a nedůslední, nerozhodní a kolísaví zastánci svobody lidu, v tom se shodují všichni sociální demokraté. Jakožto hlavní síla v dumě dnes kadeti víc než kdy předtím šíří mezi lidem konstituční iluze a zatemňují politické uvědomění dělníků a rolníků.

Abychom mohli posoudit, do jaké míry lze i na půdě dумы

čelit těmto reakčním snahám kadetů, vyčkejme, až co nám ukáže zkušenost. A našim kavkazským soudruhům, členům dumy, popřejme, aby z této nové tribuny poprvé promluvíli otevřeně a nahlas, aby bezzbytku pověděli trpkou pravdu, nemilosrdně pranýřovali víru ve slova, sliby a cáry papíru, aby zaplňovali mezery našeho tisku, který je jako dřív oklešťován a pronásledován pro každé otevřenější slovo, aby vyzývali proletariát i revoluční rolnictvo k naprosto jasné a jednoznačné formulaci svých problémů a k vyřešení blížícího se rozhodujícího sporu o svobodu mimo dumu.

Volna, č. 17
14. května 1906

Podle textu Volny

V L Á D A, D U M A A L I D

Mezi dumou a vládou jsou třenice. Duma vyslovila vládě nedůvěru a požádala ji, aby odstoupila. Vláda však ponechala žádost dumy bez povšimnutí a začala si z ní ještě nepokrytěji tropit posměch svým návrhem, aby se дума postarala o zřízení prádelny pro kancelářské zřízence ve městě Jurjevě.

V čem je podstata těchto třenic, tohoto konfliktu mezi dumou a vládou? Široké masy rolníků, všechno městské obyvatelstvo a konečně i řada buržoazních politiků (kadeti) se domnívá nebo se snaží přesvědčit sebe i ostatní, že příčina konfliktu je v tom, že vláda nechápe své úkoly a své postavení. Až to pochopí a až všichni přivyknou novince, tj. konstitučnímu zřízení, nutnosti řešit státní otázky hlasováním občanů, a nikoli nařízením staré moci, pak se všechno urovná. Podle tohoto názoru tu jde o „konflikt konstituční“, tj. o střetnutí různých institucí konstitučního státu, který skutečně uznává vedle staré moci moc zástupců lidu. Časem si zvyknou a všechno bude v pořádku — tak soudí maloměšťák a tak uvažuje i buržoazní politik. Maloměšťák tak soudí z prostomyslnosti a politické nezkušenosti. Buržoazní politik tak soudí proto, že tyto myšlenky odpovídají zájmům jeho třídy.

Tak například Reč, hlavní orgán kadetů, píše^[191]: „Naši ministři jsou v teorii a praxi konstitucionalismu ještě méně zkušení než většina našich poslanců.“ Celá věc je, jak vidíte, v nezkušenosti ministrů, kteří nestudovali státovědu u profesora Kovalevského ani u profesora Miljukova. V tom je celý problém. Inu, nenaučili se z knížek, naučí

se z řečí v dumě. Časem si zvyknou a všechno bude v pořádku. A kadetská Reč se odvolává na německou buržoazii. Ta také měla v roce 1848 s vládou — mírně řečeno — třenice. I ona se snažila dosáhnout nebo si přála dosáhnout úplné moci lidu a úplné svobody pro lid. Když německá vláda potlačila boj lidu, dovolila buržoazii, aby měla v parlamentu své zástupce. Zástupci řečnili a stará moc jednala. Zástupci řečnili a vysvětlovali ministrům, co „nepochopou“, učili je „konstitucionalismu“, patnáct let je tomu učili, od konce 40. do začátku 60. let. V 60. letech se Bismarck veřejně nepohodl se „zástupci lidu“ z řad buržoazie, ale to byl poslední výbuch rodinného nesváru. Buržoazii tak učarovala vítězství německé armády, že se pak spokojila s všeobecným volebním právem při úplném zachování moci junkerské a úřednické vlády.

Právě tento příklad posledního vážnějšího nesváru Bismarcka se zástupci „lidu“ se zvláště líbí kadetské Reči. Německá buržoazie (patnáct let po definitivním potlačení revoluce) ustoupila Bismarckovi. Ale naše ruská buržoazie si naopak rázem vynutí na Goremykinovi ústupky. A kadeti už předem jášají: U nás bude muset Goremykin víc ustoupit, než kdysi ustoupil Bismarck!

Rádi souhlasíme, že Goremykin se vůbec nemůže rovnat Bismarckovi. Ale myslíme si, že pro dělnickou třídu je dnes nejdůležitější, aby pochopila *samu podstatu* dohod mezi buržoazií a všelijakými Bismarckými, zatímco rozsah budoucích ústupků je věcí budoucnosti. Bismarckové se s buržoazií smiřovali teprve tehdy, až když byla revoluce definitivně potlačena, až když buržoazie definitivně zaprodala „svobodu lidu“ a už se zase dobře snášela se starou mocí junkerů a úředníků, která hájila statkáře proti rolníkům, ale především kapitalisty proti dělníkům.

A v tom byla skutečná, pravá podstata smíření Bismarcka s německými kadety, to jest s pruskými pokrokaři. To byl reálný základ onoho „konstitucionalismu“, jemuž patnáct let po potlačení revoluce učili Bismarckými němečtí Kovalev-

ští a Miljukovové. Naši profesori to možná ani nevědí, neboť profesori znají knížky a neznají život, ale dělníci to musí vědět.

U nás v Rusku nyní probíhá opravdový boj, jenže v něm vůbec nejde o to, na jakých ústupcích by se mohli Goremykinové dohodnout s liberální buržoazií. Boj probíhá mezi lidovými masami, které už nemohou žít v podmínkách starého řádu, a starou mocí feudálů a úředníků, která nemůže existovat ve skutečném konstitučním zřízení. Nebojuje se o to, jak je třeba správně aplikovat lekce z konstitucionalismu, nýbrž o to, zda je vůbec konstitucionalismus možný.

Nejde o žádný parlamentní konflikt, protože sama дума ještě vůbec není parlament, není to orgán buržoazního „režimu“ za existující ústavy. Je to jen ukazatel a velmi chabý mluvčí lidového hnutí, které se rozvíjí mimo dumu a bez ní.

Konflikt dumy s vládou svědčí jen *nepřímě* o probíhajícím konfliktu všech základních a naléhavých snah rolnických mas a dělnické třídy se starou mocí, s celou její všemocností a nedotknutelností. Tyto naléhavé snahy se často stručně vyjadřují slovy půda a svoboda. Tyto snahy nejsou uspokojeny. Síly, které za těmito požadavky stojí, se ještě ani zdaleka plně nerozvinuly. Podmínky pro to, aby se plně projevíly, teprve dozrávají.

V tuto chvíli nemůžeme obracet pozornost lidu k lekcím konstitucionalismu, které Kovalevští udílejí Goremykinům. Nyní si musíme častěji připomínat jiné věci než malicherné rozmíšky Bismarcků s buržoazními předáky. Dělnická třída a rolnictvo kadetům nedovolí přeměnit dumu v orgán takových rozmíšek a takových dohod. Je třeba pranýřovat každý krok kadetů, který je výrazem jejich zakolísání tímto směrem. Trudovická skupina a dělnická skupina v dumě si musí uvědomit, že jen když se od kadetů budou distancovat, jen když se povznesou nad školácké lekce z konstitucionalismu, jen když otevřeně a nahlas vysloví všechny požadavky lidu, všechny jeho potřeby,

jen když řeknou celou trpkou pravdu, mohou za daných
možností nejlépe prospět boji za skutečnou svobodu.

Napsáno 17. (30.) května 1906

Otištěno 18. května 1906

v listu Volna, č. 20

Podle textu Volny

K A D E T I B R Á N Í D U M Ě O B R Á T I T S E K L I D U

Právě jsme dostali zprávu, co se stalo na dnešním zasedání dumy. Diskutovalo se o návrhu zákona, jímž se má zrušit trest smrti^[66]. Člen Trudovické skupiny Aladžjin formuloval otázku ostřeji, než se to dělalo dosud. „Musíme se postavit proti výkonné moci,“ řekl (citujeme podle zvláštní přílohy k večernímu vydání listu Birževyje vědomosti^{64[277]}). „Chystáme se obtěžovat ministry interpelacemi, ale což-pak není jasné, že je budou ignorovat? Nene, budeme si muset vybrat jedno z dvojího: buď pokračovat ve hře na interpelace, nebo *vzít věc lidu do vlastních rukou*.“ A poté navrhl, aby se věc neodkládala o měsíc, aby se návrh zákona nepostupoval komisi, nýbrž aby se o věci rozhodlo ihned. Svou řeč zakončil slovy: „A běda nám, *nepovíme-li lidu celou pravdu*, neřekneme-li mu jasně, že vina je na těch, kdo mají v rukou děla a strojní pušky.“

V témže duchu se vyslovil i kněz Pojarkov. „Vláda *si tropí* ze Státní dumy *posměch*,“ řekl. „Nesmíme prosit, nýbrž žádat, aby byl trest smrti zrušen ještě dnes anebo zítra, v opačném případě navrhuji, abychom se rozjeli domů, protože považuji za nečestné pracovat a brát peníze, dokud nebude trest smrti zrušen.“

A tak vzešel z Trudovické skupiny návrh, jehož smysl je jasný: obrátit se k lidu, žádat, a ne prosit, neohlížet se na byrokratické předpisy, neodkládat řešení a nepostupovat je komisi.

Kadeti však dumě zabránili, aby se obrátila k lidu. Kadet Nabokov, který mluvil po Pojarkovovi, vyzýval dumu, aby „se držela zákonné cesty“. Trval na tom, aby byl návrh zákona postoupen komisi.

Předseda dumy (kadet Dolgorukov) po skončení diskuse prohlásil: „Máme tu *čtyři* návrhy; o dvou z nich *nemohu dát hlasovat*, protože *se vymykají parlamentní praxi*. Jsou to tyto dva návrhy: obrátit se k lidu a obrátit se k monarchovi.“

Ze zbývajících dvou návrhů — 1. postoupit návrh zákona komisi a 2. projednat jej ihned — *jednomyslně* prošel návrh první, protože druhý byl vzat zpět.

Trudovická skupina zřejmě znovu ustoupila naléhání a hrozbám kadetů a nesetřvala na svém původním rozhodném stanovisku.

Lid, který se uvědoměle staví k boji za svobodu, musí proti postupu kadetů v dumě protestovat a vyzývat Trudovickou skupinu, aby rozhodně a kategoricky proklamovala, že se дума musí obrátit k lidu, aby byl tento požadavek *splněn!*

Napsáno 18. (31.) května 1906

Otištěno 19. května 1906

v listu Volna, č. 21

Podepsán N. L—n

Podle textu Volny

ANI SMLOUVAT NECHTĚJÍ!

Struve je uražen ve svých nejlepších citech. Ukázalo se, že vláda je hloupější, než předpokládal, a že vyjednávat s ní je přímo obchodně nevýhodné. Pan Struve si představoval politiku velmi jednoduše: дума, tj. kadetská většina v du-mě, učiní nabídku korektními a v nejkulturnějších obchodních kruzích obvyklými výrazy; vláda trochu ustoupí, a дума pak taky sleví a tak bude v Rusku nastolena svoboda lidu. Co všechno už pro to páni kadeti neudělali! A na-jednou ze strany vlády takové nepochopení, takový nedo-statek jakéhokoli smyslu pro obchod!

Pan Struve se pohoršuje:

Přece by mohla (vláda) některé požadavky a návrhy du-my přejít a jiné přijmout a vzít je za své. Mohla by přistou-pit na radikální ústupky v politické sféře a snažit se něco slevit ve sféře hospodářské. Mohla by postupovat i opačně. Ale odmítnout všechno podstatné, ve všech *sporných* obla-stech, a odmítnutím pozemkové reformy, založené na nu-ceném zcizení statkářské půdy, vysmívat se bídě lidu a jeho smyslu pro spravedlnost mohli jen lidé, jejichž státnická moudrost je minimální.

Tedy: požadavky dumy vyhlášené v její adrese jsou *spornou* oblastí; nejde o věci *nezbytné*, jež musí být stůj co stůj vybojovány a okamžitě dál rozvíjeny, ale jen o volné pole pro obchodní čachry.

Amnestie, všeobecné volební právo, svobody a nucené zcizení půdy — to všechno je sporné, o tom všem je možné se dohadovat a... slevit pod podmínkou, že také vláda za to něco dá.

Tohle je třeba si zapamatovat. Pan Struve, hluboce rozhořčen, vyzvonil onu taktiku kadetů, na kterou sociální demokraté lid vždycky upozorňovali.

Požadavky lidu, dokonce i v oné okleštěné a kadetsky zkomolené podobě, v jaké se dostaly do zmíněné adresy, nejsou pro kadetskou stranu nezbytným minimem, nýbrž jen nejvyšší cenou, u níž se už předem počítalo, že se z ní sleví. K lítosti pana Struveho však k dohodě nedošlo... pro nedostatek „státnické moudrosti“ vlády. Podle svědectví pana Struveho je tato moudrost minimální. Proč? — Přece proto, že páni Trepovové, Goremykinové a Stišinští se nechťejí s kadety o právech lidu ani dohadovat, ale rovnou je odmítají.

Maximum „státnické moudrosti“ tedy zřejmě spočívá v tom, že se veřejně čachruje se svobodou lidu.

Zapamatujte si to, dělníci a rolníci! Těsně před Goremykinovým projevem v dumě^[33] páni kadeti soudili, že „státnická moudrost“ spočívá v obchodní dohodě s Trepovem o okleštění požadavků lidu, vyjádřených v adrese.

K nesmírnému žalu pánů kadetů se však tento obchod nijak nedaří. Konflikt mezi reálnými zájmy proletariátu a rolnictva a stejně reálnými zájmy staré moci v jejím boji o existenci nelze vtěsnat do rámce diplomatických dohod. A že se ruská revoluce nedá usměrnit do kadetských kclejů, to nezávisí na minimu či maximu „státnické moudrosti“ pana Struveho nebo pana Trepova. Sám charakter střetnutí se zájmů žene ruskou revoluci na cestu otevřeného boje revolučních a kontrarevolučních sil.

A proto jsou páni čachráři se svobodou lidu, makléři v revoluci a váleční diplomaté odsouzeni k dalším a dalším zklamáním.

NA OKRAJ PROVOLÁNÍ DĚLNICKÝCH POSLANCŮ⁶⁵

Vřele vítáme provolání dělnické skupiny poslanců v dumě^[97], kteří jsou nám svými názory nejbližší; je to první provolání, v němž se poslanci neobracejí k vládě, nýbrž přímo k lidu. Příkladu dělnických poslanců by měla podle našeho názoru následovat i Trudovická skupina čili rolnická skupina v dumě.

V provolání dělnických poslanců je řečeno mnoho správného, ale jsou v něm podle našeho názoru i některé nedostatky.

Soudruzí dělníci chtějí „usilovat o to, aby дума připravila svolání ústavodárného shromáždění“. V této věci však stěžít mohou počítat s celou dumou nebo aspoň s její většinou. Liberálové, kteří mají v dumě rozhodující postavení, už vícekrát lidu slibovali, že svolají ústavodárné shromáždění, tento slib však nejenom nesplnili, ale dokonce tento požadavek v dumě ani důrazně a rozhodně nepředložili. V této věci mohou dělníci poslanci s větší nebo menší jistotou počítat jedině s Trudovickou skupinou, se zástupci rolníků. A proto se dělnická třída nemůže zavazovat k tomu, že bude podporovat *celou* dumu: ruští liberálové jsou příliš nespolehliví, ať se dělníci raději zaměří na podporu *rolnických poslanců* a ať je přimějí k tomu, aby vystoupili úplně samostatně a jednali jako skuteční zástupci revolučního rolnictva.

Proletariát dokázal, že je schopen bojovat. Nyní sbírá síly, aby mohl zahájit další rozhodný boj, ale aby ho zahájil právě jen společně s rolnictvem. Proto dělníci poslanci právem vyzývají proletariát, aby se nedal nikým vyprovo-

kovat a aby zbytečně nevyvolával izolovaná střetnutí s nepřáteli. Proletářská krev je příliš drahá na to, aby se prolévala zbytečně a bez jisté naděje na vítězství.

Pevnou oporou zaručující jisté vítězství mohou být dělníkům jedině rolnické masy, které si uvědomily, jak bezmocná a nevyhovující je dnešní дума. I když jsou rozhodnutí a usnesení dělnických schůzí, pokud jde o organizaci dělnické třídy k boji, velice užitečná, přesto v nich nemůžeme vidět skutečnou oporu proti takovému nepříteli, který je připraven odpovědět na požadavky lidu nejbrutálnějším násilím. Dělnická třída musí naopak i rolnickým masám vysvětlovat, že se dopouštějí chyby, spoléhají-li ve své upřímné prostotě na prosby, rozhodnutí, petice a stížnosti.

Současný vývoj v Rusku nesměřuje k tomu, aby se mohl velký spor o osud lidu — o *půdu a svobodu* — rozhodnout slovy a hlasováním.

Napsáno 18. (31.) května 1906

Otištěno 19. května 1906

v listu Volna, č. 21

Podle textu Volny

OTÁZKA PŮDY A BOJ ZA SVOBODU

V dumě se projednává otázka půdy. Rýsují se dva hlavní způsoby jejího řešení: řešení kadetů a řešení navrhované trudoviky, tj. rolnickými poslanci.

Sjednocovací sjezd SDDSR velmi správně charakterizoval tato řešení v rezoluci o vztahu k rolnickému hnutí^[229] takto: „Buržoazní strany se snaží využít rolnického hnutí pro sebe a podřídít si je — jedni v zájmu utopického maloburžoazního socialismu (socialisté-revolucionáři), druhí s cílem zachovat alespoň zčásti velké soukromé pozemkové vlastnictví a zároveň částečnými ústupky uspokojit vlastnické instinkty rolnictva a oslabit tak revoluční hnutí (konstituční demokraté).“

Rozeberme si význam této rezoluce sjezdu sociální demokracie podrobněji. Kadeti jsou strana napůl statkářská. Je v ní mnoho liberálních statkářů. Proto se snaží uhájit zájmy statkářů a odhodlává se jen k nevyhnutelným *ústupkům* rolníkům. Kadeti se snaží pokud možno obhájit velké soukromé pozemkové vlastnictví a nesouhlasí s úplným zcizením veškeré statkářské půdy ve prospěch rolnictva. A zároveň se snaží přeměnit horní vrstvy rolnictva ve „stranu pořádku“ tím, že hájí požadavek, aby rolníci získávali půdu výkupem, tj. aby si statkářskou půdu *kupovali* prostřednictvím státu. Jenže ať zorganizujete výkup sebelépe, ať stanovíte „sebespravedlivější“ ceny, přesto bude výkup výhodný jen pro zámožné rolnictvo, ale těžce postihne rolnickou chudinu. Ať na papíře sestavíte sebellepší předpisy o občinovém výkupu atd., ve skutečnosti se půda nevyhnutelně octne v rukou těch, kdo budou

schopni ji vykoupit. Proto vede výkup k posílení bohatých rolníků na úkor chudých, k rozbití jednoty rolnictva, a tím k oslabení jeho boje za úplnou svobodu a za veškerou půdu. Výkup směřuje k tomu, aby se zámožnější rolníci *odlákávali* od věci svobody na stranu *staré moci*. Vykupovat půdu znamená vykupovat se z boje za svobodu, výkup znamená s pomocí peněz odlákat část bojovníků za svobodu na stranu odpůrců svobody. Zámožný rolník, který získá výkupem vlastní půdu, se stane malým statkářem a přejde velmi snadno a natrvalo na stranu staré moci statkářů a úředníků.

Proto bylo na sjezdu sociální demokracie zcela právem řečeno, že kadetská strana (která je stranou napůl statkářskou) hájí opatření *oslabující* revoluční hnutí, tj. boj za svobodu.

Nyní se podívejme, jak řeší otázku půdy „trudovici“ čili rolničtí poslanci v dumě. Ti si ještě své názory zcela neujasnili. Stojí na rozcestí mezi kadety a „šedými“* (stranou socialistů-narodníků), mezi výkupem části pozemků (kadeti) a konfiskací veškeré půdy (eseři), ale čím dál víc se odklánějí od kadetů a čím dál víc se přiklánějí k „šedým“.

Je správné tvrzení sjezdu sociální demokracie o „šedých“, že je to strana buržoazní, jejíž cíle jsou cíli utopického maloburžoazního socialismu?

Vezměme si nejnovější návrh pozemkové reformy⁶⁶, který „šedí“ předložili a který byl včera uveřejněn v jejich listu Narodnyj věstnik (č. 9)⁶⁷. Je to zákon o zrušení veškerého soukromého vlastnictví půdy a o „všeobecném rovném užívání půdy“. Proč chtějí „šedí“ zavést rovné užívání půdy? Protože chtějí odstranit rozdíl mezi bohatými a chudými.

* Lenin zde používá tohoto označení pro esery jako zastávce zájmů nezamožných rolníků, kteří nosili šedé kabátce, a proto byli hovorově označováni slovem „šedokabátí“ — „serjaci“. Zároveň je však v ruském originále využito i zvukové podobnosti mezi zkráceným označením socialistů-revolucionářů slovem „eseři“ („s.-r.“) a slovem „seryje“ („šedí“). *Čes. red.*

To je požadavek socialistický. To chtějí všichni socialisté. Jenže socialismus může být různý, na světě existuje dokonce socialismus páterský, socialismus maloburžoazní a socialismus proletářský.

Maloburžoazní socialismus je snění drobného vlastníka o tom, jak by se dal odstranit rozdíl mezi bohatými a chudými. Maloburžoazní socialismus soudí, že je možné všechny lidi přeměnit v navzájem si „rovné“ drobné vlastníky, tj. ani chudé, ani bohaté. Maloburžoazní socialisté sestavují návrhy zákonů o všeobecném rovném užívání půdy. Ale ve skutečnosti není možné odstranit bídu a chudobu tak, jak to chce udělat drobný vlastník. Dokud na světě trvá moc peněz, moc kapitálu, není rovné *užívání* půdy možné. Žádné zákony nikde na světě nedokážou odstranit nerovnost a vykořisťování, dokud existuje tržní hospodářství, dokud trvá moc peněz a síla kapitálu. Jedině vybudování velkého celospolečenského plánovitého hospodářství po převedení vlastnictví veškeré půdy, továren a výrobních nástrojů do rukou dělnické třídy může učinit konec jakémukoli vykořisťování. Proletářský socialismus (marxismus) proto demaskuje všechny neopodstatněné naděje maloburžoazního socialismu, že je možné dosáhnout „rovnosti“ drobných vlastníků a vůbec zachovat drobné vlastnictví za kapitalismu.

Uvědomělý proletariát ze všech sil podporuje boj rolníků za veškerou půdu a za úplnou svobodu, ale varuje je před jakýmkoli klamnými nadějemi. Rolníci mohou s pomocí proletariátu ze sebe setřást všechnu moc statkářů, mohou nadobro skoncovat se statkářským vlastnictvím půdy a se statkářsko-byrokratickým státem. Mohou dokonce odstranit soukromé vlastnictví půdy vůbec. Všechna taková opatření přinesou obrovský prospěch jak rolnictvu, tak i dělnické třídě a všemu lidu. Zájmy dělnické třídy vyžadují co nejsvornější podporu boje rolníků. Ale ani úplné svržení moci statkářů a vysokých úředníků ještě nikterak nezlomí moc kapitálu. Poslední velký boj mezi proletariátem a buržoazií, boj za socialistické zřízení však může být rozhodnut

teprve ve společnosti, kde už nebudou u moci statkáři a vysocí úředníci.

A proto sociální demokraté rozhodně bojují proti zrádcovskému programu kadetů a varují rolníky před klamnými nadějemi na „rovnost“. Chtějí-li rolníci v nynějším boji o půdu a svobodu dosáhnout úspěchu, musí jednat naprosto samostatně a nezávisle na kadetech. Nesmějí se dát strhnout rozebíráním různých návrhů na uspořádání pozemkových poměrů. Dokud je moc v rukou staré absolutistické vlády statkářů a vysokých úředníků, jsou všechny tyto návrhy týkající se „pracovních norem“, „rovného užívání půdy“ aj. jen pustým a neplodným marněním času. Všechny ty haldy článků a předpisů v těchto návrzích, které stará moc buď rovnou zahodí do koše, nebo z nich vyrobí nějaký nový prostředek na oklamání rolníků, rolnický boj o půdu jenom oslabují. „Návrhy na uspořádání pozemkových poměrů“ neumožňují rolníkům pochopit, jak získat půdu, ale spíše správné pochopení věci znesnadňují. Tyto návrhy zavalují otázku staré moci úřednické vlády hromadami malicherných byrokratických výmyslů. Matou lidem hlavy fantaziemi o hodné vrchnosti, zatímco ve skutečnosti dál vládne stará barbarská vrchnost s celým svým neomezeným násilím. Zanechte toho hraní s papírovými „návrhy na uspořádání pozemkových poměrů“, pánové! Rolníci si s půdou snadno poradí sami, až jim v tom nebude stará moc překážet, proto raději soustřeďte všechnu pozornost na jejich boj za úplné odstranění všech překážek tohoto druhu.

Napsáno 19. května (1. června) 1906

Otištěno 20. května 1906

v listu Volna, č. 22

Podle textu Volny

CHUDÁCI GOREMYKINOVCI, OKŤABRISTÉ A KADETI

Včera jsme zaznamenali další neslavné vítězství kadetů nad trudoviky ve Státní dumě.* Kadeti trudoviky přiměli, aby stáhli svůj návrh obrátit se k lidu a projednat návrh zákona o zrušení trestu smrti^[65] bez zachování formalit, které z dumy dělají ubohý a bezmocný přívěsek byrokracie.

Dnes chudáci goremykinovci z listu Novoje vremja⁶⁸ i okťabristé z listu Slovo plně potvrzují tento názor na vítězství kadetů nad trudoviky. „Trudovická skupina navrhla něco... co odporuje článku statutu dumy,“ píše Novoje vremja. „Žádala totiž, aby Státní дума přikročila k projednání vlastní podstaty návrhu zákona a pak k hlasování bez dodržení měsíční lhůty: ministr spravedlnosti by tudíž neměl možnost vyslovit svůj názor. Nepatrný náznak oné dobromyslnosti, k níž Rusové občas mívají sklon na úkor zákonnosti, by byl musel dumu strhnout k činům nepochybně nezákonným, se všemi důsledky, k nimž vede kluzká a šikmá cesta ‚svévolného postupu‘.“

Kadetští řečníci, pokračuje Novoje vremja, „se proti nezákonnému postupu navrhovanému trudoviky rázně postavili“ a „dosáhli skvělého vítězství“. Skutečnost, že trudovici vzali svůj návrh zpět, Novoje vremja komentuje slovy: „Všechno se vyřešilo k všeobecné spokojenosti a skončilo naprostým vítězstvím práva.“ Je přirozené, že chudáci goremykinovci jásají nad vítězstvím *takového* práva, nikdo od nich ani nic jiného nečeká. Zato od kadetů bohužel ještě velmi mnozí něco čekají. „Každý poslanec,

* Viz tento svazek, s. 142—143. *Red.*

který by chtěl následovat příkladu pana Aladžina, si nepochybně zaslouží výtku pro neodpustitelnou lehkomyšlnost,“ uzavírá Novoje vremja.

V okřabristickém Slovu čte pan Ippolit Gofštetter^[40] kadetům levity a otcovsky je kárá: „Ve vzduchu je cítit skutečná revoluce.“ Kadeti ji nechtějí, a proto musí být rozumní. „Dokud platný zákon poskytuje sebemenší možnost dosáhnout dalších právních, politických a sociálních zlepšení zcela legální cestou, je svatou povinností všech uvědomělých a pokrokových členů Státní dumy provádět pevnou opoziční politiku na podkladě zákona, a ne za každou cenu vyvolávat konflikty.“

Stanovisko chudáků goremykinovců i okřabristů je jasné. Nyní je načase, abychom jasněji a střídlivěji posoudili stanovisko kadetů, které je jim blízké.

Napsáno 19. května (1. června) 1906

Otištěno 20. května 1906

v listu Volna, č. 22

Podepsán N. L.—n

Podle textu Volny

SVOBODA KRITIKY A AKČNÍ JEDNOTA ⁶⁹

Dostali jsme do redakce následující dokument^[88], podepsaný ÚV SDDSR:

„Vzhledem k tomu, že některé stranické organizace nadhodily otázku, až *po jakou mez je možné svobodně kritizovat usnesení stranických sjezdů*, a se zřetelem na to, že zájmy ruského proletariátu vždy vyžadovaly maximální jednotu v taktice SDDSR a že dnes je *tato jednota politických akcí* jednotlivých složek naší strany nezbytná víc než kdy jindy, ústřední výbor má za to, že

1. ve stranickém tisku a na stranických schůzích musí být všem poskytnuta *naprostá svoboda* vyslovit své osobní mínění a obhajovat své odlišné názory;

2. na masových politických shromážděních nemají členové strany provádět *agitaci*, která je v rozporu s usneseními sjezdu;

3. nikdo z členů strany nesmí na *takových* shromážděních *ani vyzývat k akcím, jež jsou v rozporu s usneseními sjezdu*, ani předkládat rezoluce, jež nejsou v souladu s usneseními sjezdu.“ (Všude podtrženo námi.)

Rozebereme-li si věcně tuto rezoluci, shledáme, že je v ní mnoho podivného. V rezoluci se praví, že se „na stranických schůzích“ poskytuje „naprostá svoboda“ osobního mínění a kritiky (bod 1), ale na „masových shromážděních“ (bod 2) „nikdo z členů strany nesmí vyzývat k akcím, jež jsou v rozporu s usneseními sjezdu“. Jen se zamyslete, co z toho plyne: Na stranických schůzích členové strany *mají právo* vyzývat k akcím, jež jsou v rozporu s usneseními sjezdu, ale na masových shromážděních „*se neposkytuje*“ naprostá svoboda „vyslovovat osobní mínění“!!

Autoři rezoluce pochopili zcela nesprávně vzájemný vztah mezi *svobodou kritiky* uvnitř strany a *akční jednotou* strany. Kritika v mezích *základních ustanovení* stranického

programu musí být naprosto svobodná (připomeňme si třeba Plechanovův projev o této otázce na druhém sjezdu SDDSR), a to nejenom na stranických schůzích, ale i na masových shromážděních. Zakazovat takovou kritiku nebo takovou „agitaci“ (neboť kritika je neoddelitelná od agitace) není možné. Politické akce strany musí být jednotné. Jakékoli „výzvy“, narušující jednotu určitých akcí, jsou nepřijatelné jak na masových shromážděních, tak na stranických schůzích a ve stranickém tisku.

Jak je vidět, ústřední výbor vymezil svobodu kritiky nepřesně a příliš úzce, a akční jednotu nepřesně a příliš široce.

Vezměme si příklad. Sjezd rozhodl, že se zúčastníme voleb do dumy. Volby jsou zcela určitá akce. Po dobu voleb (například teď v Baku) je naprosto nepřijatelné, aby členové strany *kdekoli* vydávali *jakékoli* výzvy, aby *se nevolilo*. Během voleb je nepřijatelná i „kritika“ usnesení o volbách, protože by v praxi ohrožovala úspěch volební agitace. Avšak v *takové* době, kdy volby ještě nebyly vypsané, mohou členové strany usnesení o účasti ve volbách *kritizovat všude*. Aplikace této zásady vyvolá samozřejmě v praxi někdy i spory a nedorozumění, avšak *jedině* na základě *právě* této zásady mohou být *všechny* spory a všechny pochybnosti vyřešeny ke cti strany. Ale to, co požaduje rezoluce ústředního výboru, je nemožné.

Rezoluce ÚV je jednak nesprávná co do své podstaty, jednak *odporuje stanovám strany*. Zásada demokratického centralismu a autonomie místních institucí znamená *právě svobodu kritiky*, úplnou a uplatňovanou všude, pokud se tím nenarušuje jednotu *určité akce*, a nepřijatelnost *jakékoli* kritiky, která podrývá anebo znesnadňuje *jednotu* akce, na níž se strana usnesla.

Považujeme za velkou chybu, že ústřední výbor vydal rezoluci k této závažné otázce bez jakéhokoli jejího předběžného prodiskutování ve stranickém tisku a ve stranických organizacích; ústřednímu výboru by to pomohlo vyvarovat se uvedených chyb.

Vyzýváme všechny stranické organizace, aby nyní pro-
jednaly rezoluci ÚV a jasně vyjádřily svoje stanovisko k ní.

Volna, č. 22
20. května 1906

Podle textu Volny

Soudruh Plechanov uveřejnil v deníku Kurjer⁷¹ dopis dělníkům^[264]. Dává jim rady, jak si mají počínat. Uvažuje takto: Vláda nečelí ani nejostřejší kritice dumy. Dělá to proto, aby oslabila podporu dumy ze strany lidu. Ráda by vyprovokovala dělníky k boji v době, kdy na to ještě nejsou připraveni. Tyto její plány musí dělníci zmařit. Neměli by se nechat zmást tím, že v dumě mají vedoucí postavení buržoazní strany. Buržoazie, která má v dumě převahu, žádá svobodu pro všechny a půdu pro rolnictvo. Proto musí všechen lid dumu podporovat.

V této úvaze jsou smíchány věci správné s věcmi nesprávnými. Rozeberme si v klidu a detailně myšlenky a rady soudruha Plechanova.

První myšlenka soudruha Plechanova. Vláda připouští i nejostřejší kritiku dumy, aby oslabila podporu dumy ze strany lidu.

Je to pravda? Podívejme se, kde se v poslední době ozývala nejostřejší kritika dumy. Na stránkách takových listů, jako je Něvskaja gazeta, Dělo naroda⁷², Volna, a pak na lidových shromážděních. Liberální buržoazie a kadeti mající v dumě většinu přímo soptili zlostí nad touto kritikou a zvláště nad lidovými shromážděními v Petrohradě. Zašli dokonce tak daleko, že vyslovovali podiv nad tím, proč policejní orgány nevěnují náležitou pozornost schůzím socialistů.

A jak na to reagovala vláda? Zastavila listy Dělo naroda a Něvskaja gazeta a Volnu třikrát pohnala před soud. Zakázala lidová shromáždění a ohlásila soudní stíhání za shromáždění konané 9. května v domě Paninové.

Z toho jasně vidíme, že soudruh Plechanov *nemá pravdu*. Dopustil se hrubého omylu.

Rozeberme si nyní druhou myšlenku soudruha Plechanova. Vláda prý chce dělníky vyprovokovat k boji v době, kdy na to ještě nejsou připraveni. Bylo by prý nerozumné dát se vyprovokovat, bylo by nerozumné vyzývat právě teď k ozbrojeným akcím.

To je správná myšlenka. Jenže soudruh Plechanov ji vysvětluje tak kuse, že to vede k velmi škodlivým nedorozuměním. Zapomíná totiž dodat za prvé, že veškeré počínání vlády a celý její postoj k dumě si nevyhnutelně vynucují nový boj mimo dumu. Za druhé neukazuje, že dělníci budou muset jít do tohoto boje společně s rolnictvem navzdory vůli kolísajících a zrádcovské liberální buržoazie.

Plechanov si neuvědomuje, že svým kusým výkladem správné myšlenky žene vodu na mlýn liberální buržoazie, která dosáhla toho, že byly zakázány schůze socialistů. Buržoazie se snaží vylíčit věci tak, že *jakákoli* zmínka socialistů o neschopnosti kadetů a o boji mimo dumu je škodlivým vybízením dělníků k *okamžitému* boji. Buržoazie šíří o socialistech vědomé lži a Plechanov svým nesprávným hodnocením politické situace tyto lži podporuje.

Vezměme si například Volnu, které buržoazie nejvíc spílala a kterou nejvíc tupila. Vyzývala snad Volna k okamžitému boji? Ne, nevyzývala. Buržoazie Volnu lživě osočovala. Volna už *před čtrnácti dny* (v č. 10)^[128] vyzývala: „Neměli bychom události násilně urychlovat (tj. uměle urychlovat, postrkovat, popohánět). Není v našem zájmu, abychom teď urychlovali výbuch. O tom nemůže být pochyby.“* To je myslím jasné. Proč tedy buržoazie lživě osočovala a pomlouvala socialisty? Protože mluvili pravdu o tom, že boj mimo dumu je nevyhnutelný a že tento boj povede proletariát spolu s rolnictvem *navzdory* zrádcovství liberální buržoazie.

* Viz tento svazek, s. 101. *Red.*

A jak je tomu s rezolucí přijatou v domě Paninové^[148] (tato rezoluce byla uveřejněna ve 14. čísle Volny* a v řadě dalších listů). Vyzývá snad tato rezoluce k *okamžitému* boji? Ne, nevyzývá. Proč tedy liberální buržoazie a všichni kadeti proti této rezoluci tak nepřítelně běsnili? Protože říká pravdu, protože demaskuje předně vládu („vysmívá se lidovému zastupitelskému orgánu“, „chystá se odpovědět násilím“), ale také liberály („vyjadřují požadavky lidu jen *nesměle a neúplně*“, „kolísají mezi svobodou a starou mocí“); protože tato rezoluce vyzývá trudoviky, rolnické poslance, aby *vystupovali energicky a zcela nezávisle na kadetech*, a konečně proto, že tato rezoluce otevřeně mluví o nevyhnutelnosti rozhodného boje mimo dumu. Buržoazie zfalšovala smysl této rezoluce, aby mohla vylíčit socialisty jako lidi, kteří nerozumně vyzývají k okamžitému boji, a aby mohla *odvrátit pozornost* od oněch obvinění, jež vůči buržoazii skutečně vznášíme. Buržoazie si tak počínala, protože správně chápe své zájmy. Omyl soudruha Plechanova spočívá v tom, že buržoazii přizvukuje, protože nesprávně hodnotí skutečný vztah proletariátu k vládě a k buržoazii.

Rozeberme si třetí myšlenku soudruha Plechanova. „Buržoazie v dumě žádá svobodu pro všechny a půdu pro rolnictvo.“ Je to pravda? Ne, to je jen půl pravdy, ba dokonce jen čtvrt pravdy. Buržoazie nežádá, nýbrž se staré moci doprošuje. Buržoazie zakazovala, aby se v dumě mluvilo o „požadavcích“. Buržoazie (kadeti) žádá například *takovou* „svobodu“ tisku, aby bylo možné zavírat socialisty za jejich řeči do nápravných zařízení a posílat je na nucené práce**. Buržoazie žádá *nikoli* předání půdy rolníkům, nýbrž jen *odprodej části půdy* rolníkům (neboť výkup je jednou z forem koupě a prodeje). Počíná si soudruh Plechanov správně, když pomíjí mlčením tuto *ne-*

* Viz tento svazek, s. 121. *Red.*

** Viz Volna, č. 22, článek Nový návrh zákona o nucených pracích^[4]. *Red.*

úplnost, tuto *nesmělost* buržoazních návrhů, tuto váhavost kadetů? Ne, počíná si naprosto nesprávně. Jaký význam má tento jeho chybný postup? Je velmi nebezpečný pro proletariát i pro úspěch boje za svobodu. Všichni socialisté jsou zajedno v tom, že tento boj se rozhodne mimo dumu a že může vzplanout dokonce i proti naší vůli už v nepřítisť daleké budoucnosti. V tomto boji proletariát může a musí jít ruku v ruce s rolnictvem a *nespoléhat se* na kolísavou, proraďnou, vrtkavou liberální buržoazii. V boji není nic nebezpečnějšího než spoléhání na vrtkavé lidi. A proto pomíjet mlčením *nesmělost*, kolísavost a proraďnost liberální buržoazie na prahu nového obratu k novému boji znamená poškozovat věc proletariátu i věc svobody.

A nyní poslední myšlenka či rada soudruha Plechanova. „Všechnen lid musí svorně podporovat dumu.“ A dělníci by se prý neměli nechat zmást tím, že v dumě mají vedoucí postavení buržoazní strany.

Správně, tím by se dělníci opravdu neměli nechat „zmást“. A oni se tím také zmást nedají. Jsou ochotni podporovat buržoazii v boji proti vládě. Jenže jde o to, *kteřou* buržoazii, *jak* a v *jakém* boji mají podporovat. Kadeti obvykle pomíjejí tyto otázky mlčením, aby nevyšla najevo jejich nerozhodnost v této věci. Ale rozhodně není na místě, aby tyto otázky přecházel mlčením sociální demokrat soudruh Plechanov.

Podporovat „dumu“ jako takovou znamená podporovat *kadetskou* dumu, neboť v ní mají hlavní slovo kadeti. Marxista nemůže pohlížet na dumu jako na „lidový“ zastupitelský orgán vůbec. Je povinen prozkoumat, které třídy konkrétně jménem této dumy mluví.

Můžeme podporovat kadetskou dumu vůbec? Ne, nemůžeme, neboť proletariát je povinen odhalovat a pranýřovat každý vratký a nepevný krok dumy. Na téže stránce, kde je otištěn článek soudruha Plechanova, soudruzí z listu Kurjer konstatují, že „levicová část dumy (tj. Trudovická a dělnická skupina) pokorně snáší ponižující a *reakční*

poručníkování pánů Muromceva a Dolgorukova“ (předsedové dumy, oba kadeti). Tak tohle je pravda. Takhle mluví opravdoví socialisté. Copak může „lid“ nebo proletariát jednomyslně podporovat takovou „dumu“, která je nástrojem *reakčního* poručníkování liberálů nad trudoviky? Ne, nemůže a nebude.

V dumě jsou dvě hlavní buržoazní strany: kadeti a trudovici. První reprezentuje buržoazii kompromisnickou, zrádcovskou, buržoazii, která se otevřeně chystá k dohodě se samoděržavím a která je zjevně neschopná rozhodného boje. Druhá reprezentuje buržoazii drobnou, pracující, nepředstavitelně ujařmenou, spřádající sny o rovném rozdělení půdy, schopnou nanejvýš rozhodného a obětavého boje, k němuž ji nutí celý vývoj událostí a veškeré počínání vlády. *Kterou* buržoazii musí proletariát „*právě teď*“ podporovat? Tu *druhou*, a zároveň přitom „lid“ varovat před nespolehlivostí první. Proletariát musí a bude podporovat trudoviky proti kadetům, bude odhalovat „reakční poručníkování“ kadetů nad trudoviky a vyzývat trudoviky, aby se tohoto poručníkování zbavili.

Teď poslední otázka: Jak podporovat a v jakém boji? Podporovat kohokoli uvnitř dumy znamená hlasovat pro něj. Dělnická skupina^[74], jak známo, odmítla hlasovat pro odpověď kadetů („dumy“ jakožto celku) na carskou adresu. Dělničtí poslanci *svorně* odmítli takovou „dumu“ „podporovat“. Byla snad i tohle od dělníků „chyba“? Pokud i to soudruh Plechanov myslí, ať to řekne rovnou, takové věci se mají říkat bez dvojsmyslů nahlas.

Účinná, opravdová podpora bude poskytnuta mimo lumu. To nezávisí na nás, ale na celém průběhu událostí, a samé podstatě nynějšího boje, neboť tu nejde o boj dumy proti vládě, nýbrž o boj lidu proti staré moci. Je odivné a nesprávné kvalifikovat tuto „podporu dumy“ jen jako „podporu“. Půjde totiž o rozhodný boj mimo dumy; proletariát do něho musí jít jen ruku v ruce s rolnictvem; proletariát a rolnictvo v něm zvítězí navzdory vši vrtka-

vosti, kolfsavosti, proradnosti a koketování liberální, kadetské, „dumské“ buržoazie s reakcí.

Teď už vidíme, jaké špatné rady dává dělnické třídě soudruh Plechanov. Náš sjednocovací sjezd sociální demokracie se dopustil určité chyby tím, že posunul stranu poněkud doprava a podcenil nebezpečí, že se mnozí nadchnou pro podporu kadetů. Soudruh Plechanov se dopouští velké chyby právě tím, že zachází přespříliš doprava a vyzývá proletariát, aby plně, bezesbytku a bez výhrad podporoval kadety a kadetskou dumu.

Napsáno 20. května (2. června) 1906

Otištěno 21. května 1906

v listu Volna, č. 23

Podle textu Volny

Z V Ě S T I A P O V Ě S T I O R O Z P U Š T Ě N Í S T Á T N Í D U M Y

Noviny si již povšimly stručné zprávy v deníku Pravitel'stvennyj věstnik⁷⁸ o záměru rozpustit 15. června Státní dumu na letní prázdniny! Telegrafické zprávy dopisovatelů nyní toto sdělení vyvracejí, ale vyvracejí je, jak správně poznamenává Reč, dvojnásobně, takže nikoho o ničem nepřesvědčují.

Možnost, že дума bude za několik týdnů „na léto“ rozpuštěna, trvá dál. Proto nabývá značného významu otázka, kterou nadhodil Kurjer, zda *se* totiž дума sama *rozejde*. Kurjer cituje slova, která ve Státní dumě pronesl pan Rodičev: „Nikdy se nerozejdeme, dokud nesplníme to, proč nás sem poslali,“ a slova jiného kadeta, pana Gredeskula: „Pro tento boj (proti vládě) má дума v záloze ještě jeden velmi účinný prostředek — svou zákonodárnou moc, a teprve až tento prostředek vyčerpá, má právo odejít a prohlásit lidu, že je bezmocná.“

Kurjer *doufá*, že pan Rodičev míní „vázně“ svůj návrh, aby se Státní дума nerozcházela, jestliže ji vláda rozpustí. Proto energicky podporuje Rodičeva proti Gredeskulovi. A přitom se zcela oprávněným opovržením mluví o perspektivě, že дума „navyrábí haldy zákonů“ (a my dodáváme — zčásti přímo drakonických a zčásti rozpačitých a nerozhodných), „jenom proto, aby před veškerým lidem demonstrovala svou bezmocnost a nutnost odejít ze scény“.

Velmi nás těší toto přiznání soudruhů z Kurjeru, jak směšnou a špinavou úlohu bude hrát дума, bude-li jen „vyrábět haldy zákonů“ a „demonstrovat svou bezmocnost“. Velmi nás těší i to, že soudruzi z Kurjeru považují

za možné mluvit o dumě jako o „místě, kde se soustřeďují síly lidu“, jako o „jádre, kolem něhož se tyto síly organizují a sjednocuje se hnutí“, *jedině* v souvislosti s perspektivou, že дума *odmítne* se rozejít. Jsme ochotni připustit, že дума, *jež by odmítla* omezit se jen na zákonný rámec, by mohla hnutí prokázat větší služby, než mu prokazuje dnes. Jenže doposud jsme byli leda svědky boje kadetské dumy proti nesmělým pokusům trudoviků dát se touto cestou. A zdráháme se „doufat“, že pan Rodičev mluvil „vázně“. Kromě toho si myslíme, že kdyby páni Rodičevové přece jen byli schopni někdy opustit zákonný rámec a učinit takový krok, jako že odmítnou se rozejít, pak *by se volba takové chvíle neměla ponechat vládě*. Odmítnout se rozejít znamená zvolit pro rozhodné střetnutí takovou chvíli, která závisí na vládě, neboť ta bude vydávat nařízení o rozpuštění dumy. Ale ti, kdo chtějí, aby se pro toto střetnutí zvolila nejvhodnější chvíle (tj. trudovici, neboť na kadety nemáme důvod se spoléhat), si musí počínat tak, aby si mohli tuto chvíli *zvolit sami* a neponechávali její volbu vládě. Vždyť je přece možné, že vláda nebude kadetům bránit, jak to výstižně a uštěpačně vyjádřil Kurjer, aby „vyráběli haldy zákonů“.

Napsáno 20. května (2. čerma) 1906
Otištěno 21. května 1906
v listu Volna, č. 23

Podle textu Volny

K A U T S K Y O S T Á T N Í D U M Ě 74

Vyšla nová brožurka K. Kautského Státní дума (nakladatelství Amiran, Petrohrad 1906, cena 3 kopějky^[94]). Je nesmírně zajímavé všimnout si některých autorových myšlenek, jež se týkají sporných otázek v ruské sociální demokracii. Především otázka bojkotu dумы. Čtenářům je jistě známo, jak lacino tuto otázku odbývali a odbývají naši sociální demokraté z pravého křídla. Uvažují prostě. Účast v parlamentním boji je sociální demokratismus, neúčast je anarchismus. Čili bojkot byl chybou a bolševici jsou anarchisté. Právě takto uvažoval například rádoby sociální demokrat soudruh Něgorev^[83] a tak uvažují i mnozí jemu podobní.

Kautsky je marxista. *Proto* uvažuje jinak. Pokládá za nutné prozkoumat *konkrétní historické* podmínky Ruska a neopakovat pro Evropany tak otřelé fráze.

„Za takových podmínek,“ konstatuje Kautsky, když stručně vylíčil poměry za Dubasovova režimu, „*vůbec nepřekvapuje*, že většina našich ruských soudruhů neviděla v dumě, svolávané takovým způsobem, nic jiného než nanejvýš pobuřující paskvil lidového zastupitelského orgánu a že se rozhodla ji bojkotovat a neúčastnit se volební kampaně.“

Kautsky nespatřuje nic překvapujícího v taktice „blanquismu“ a „anarchismu“. Bylo by velice poučné, kdyby se nad tím zamyslel jak soudruh Plechanov, tak i všichni menševici, že?

„Vůbec nepřekvapuje,“ píše Kautsky dále, „že většina našich ruských soudruhů, místo aby zahájila volební kam-

paň a pronikla tak potom do dumy, pokládala *za účelnější* postavit se proti dumě, aby ji zmařila a dosáhla ústavodárného shromáždění.“

Závěr z toho je jasný. Marxisté musí konkrétní historické otázky řešit na základě bedlivého rozboru všech politických podmínek momentální situace, a nikoli na základě pustých frází o protichůdnosti blanquismu a anarchismu apod.

Zatímco u nás se stává mezi sociálními demokraty módou opakovat po kadetech, že boj byl chybou, Kautsky, který analyzuje situaci zcela nezáujatě, na podobný závěr vůbec nepomýšlí. Nesklání se ukvapeně a otrocky před faktem, že дума byla svolána, ačkoli píše už v době, kdy pokus „zmařit dumu“ ztroskotal. Kautsky totiž nepatří k těm, kteří po každém nezdaru (jako třeba po nezdaru prosincovém) se honem kají a přiznávají „chybu“. Kautsky ví, že nezdary v boji proletariátu ani zdaleka vždy neznamenají, že se dopustil „chyby“.

Druhé důležité místo v Kautského brožuře se týká otázky, kdo, tj. které třídy nebo skupiny společnosti mohou v současné ruské revoluci zvítězit. „Rolníci a proletariát,“ píše Kautsky, „budou stále energičtější a bezostyšnější“ (zapamatujte si to, soudruzi z listu *Něvskaja gazeta*, kteří jste si tak pochvalovali kadetskou „moudrost“!) „postrkovat členy dumy doleva, budou stále víc posilovat *její levé křídlo*, stále víc oslabovat a paralyzovat své odpůrce, dokud *je nesmetou*“ (s. 8).

Kautsky tedy očekává, že v současné ruské revoluci zvítězí *rolníci a proletariát*. Nevysvětlí nám soudruzi menševici, v čem spočívá rozdíl mezi revolučně demokratickou diktaturou proletariátu a rolnictva a jejich vítězstvím? Neobviní snad Kautského z blanquismu či z narodovoljovství, protože se domnívá, že v *buržoazní* revoluci může *zvítězit* nikoli buržoazie, nýbrž rolnictvo a proletariát?

Kdo se nad touto otázkou zamyslí, ten si snáze ujasní, v čem je základní chyba menševiků, kteří se neustále kloní k názoru, že v buržoazní revoluci může jít jediné o domi-

nující postavení buržoazie, a proto se neustále děší myšlenky, že by moc mohli vydobýt (a vítězství v revoluci přece znamená získání moci) rolníci a proletariát.

Třetí důležitá a cenná myšlenka K. Kautského se týká významu dumy jakožto nového centra, jakožto velkého pokroku v organizovanosti hnutí. „Ať už se bude дума vyvíjet v jakémkoli směru,“ říká Kautsky, „impulsy, které bude od nyníška dávat revoluci, ať přímé nebo nepřímé, záměrné nebo bezděčné, budou působit současně na celé Rusko a současně všude vyvolávat protiakce.“

To je naprosto správné. Kdo dnes připisuje bolševikům myšlenku, že navrhují dumu „nebrat na vědomí“ nebo ji dokonce rozehnat, že dumu ignorují, ten tvrdí nepravdu. Bolševici předložili už na sjednocovacím sjezdu rezoluci^[145], ve které se pravilo:

„Sociální demokracie *musí využít* Státní dumu a její střetnutí s vládou, či konflikty uvnitř dumy tak, že bude bojovat proti jejím reakčním elementům, nemilosrdně odhalovat nedůslednost a kolísavost kadetů a *zvláště pozorně* si všímat představitelů rolnické revoluční demokracie, sjednocovat je, stavět je proti kadetům a podporovat takové jejich akce, jež slouží zájmům proletariátu“, * atd.

Kdo bude chtít posuzovat bolševiky podle jejich rezolucí, a ne podle žvástů Něgorevů, ten uvidí, že v otázce *Státní dumy nejsou* mezi Kautským a bolševiky *žádné názorové rozdíly*.

O parlamentní frakci sociální demokracie v dumě se Kautsky v uvedené brožuře vůbec nezmiňuje.

Věstník žizni, č. 6
23. května 1906
Podepsán N. Lenin

Podle časopisu Věstník žizni

* Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 394. *Red.*

K A D E T I, T R U D O V I C I A D Ě L N I C K Á S T R A N A

Přestože je zastoupení lidu ve Státní dumě vlivem volebního zákona a okolností, za nichž se volby konaly, značně zkreslené, obsahuje i tak bohatý materiál ke studiu politiky různých tříd Ruska. A pomáhá korigovat nesprávné nebo úzkoprsé názory na tuto otázku.

Stále jasněji se ukazuje, že rozdělení buržoazních stran na tři hlavní typy, které bolševici obhajovali v návrhu své rezoluce k sjednocovacímu sjezdu^[132]*, bylo správné. Jsou to tyto tři hlavní typy: okřabristé, kadeti a revoluční neboli rolničtí demokraté. Samozřejmě nelze očekávat, že strany náležející k jednotlivým typům se již úplně a definitivně vyhranily: různé třídy ruské společnosti teprve zcela nedávno poprvé otevřeně vystoupily na poněkud svobodnější politické kolbiště.

Okřabristé — to je již vysloveně třídní organizace statkářů a velkokapitalistů. Kontrarevoluční (protirevoluční) charakter této části buržoazie je naprosto zřejmý. Stojí na straně vlády, i když se s ní stále ještě dohaduje o tom, jak si rozdělí moc. Gejdenové a spol. se dokonce někdy spojují s kadety v opozici proti staré moci, ale ani ti lidé, kteří mají největší sklon se nadchnout pro každou „opozici“, pro to nezapomínají na pravou podstatu okřabristické strany.

Kadeti jsou nejvýznamnější stranou druhého typu. Tato strana není výlučně spjata s nějakou určitou třídou buržoazní společnosti, nicméně je to strana skrz naskrz bur-

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 245–247. *Red.*

žoazní. Jejím ideálem je spořádaná buržoazní společnost oproštěná od nevolnictví a chráněná proti snahám proletariátu takovými institucemi jako... horní sněmovna, pravidelná armáda, jmenovaní vysocí úředníci, drakonické zákony o tisku apod. Kadeti jsou strana zpolovice statkářská. Sní o tom, že se z revoluce vykoupí. Touží po dohodě se starou mocí. Bojí se revoluční aktivity lidu. Vratkost a kolísavost této strany je tím zřejmější, čím víc se rozvíjí její veřejná politická činnost, zejména ve Státní dumě. A proto v řadách dělnické třídy nikdy nenajdou širší odezvu hlasy krátkozrakých lidí, oslněných momentálním úspěchem kadetů a dožadujících se podpory kadetů.

Třetím typem buržoazních stran jsou trudovici, tj. rolničtí poslanci ve Státní dumě, kteří v těchto dnech zveřejnili svůj program. Revoluční sociální demokraté již dávno sledovali, jak tento typ politických stran v Rusku vznikl. Jednou ze zárodečných buněk takové strany byl Rolnický svaz, do jisté míry k ní tihly také radikální svazy nemajetné inteligence a týmž směrem se vyvíjeli i socialisté-revolucionáři, vymaňující se z těsné ulity skupiny intelektuálů. Rozmanitost druhů a odstínů tohoto proudu zcela odpovídá rozmanitosti druhů a mimořádné početnosti „pracujících“ maloburžoazie v Rusku. Hlavní oporou tohoto směru, těchto stran je rolnictvo. Objektívni podmínky nutí rolnictvo k rozhodnému boji proti statkářské držbě půdy, proti statkářské moci a veškeré staré státní moci vůbec, jež je se statkářskou mocí těsně spjata. *Tato* buržoazní demokracie je nucena stát se revoluční, zatímco liberálové, kadeti atd. reprezentují buržoazii, jež je vzhledem k podmínkám své existence nucena usilovat o dohodu se starou mocí. A je také zcela přirozené, že rolnictvo hájí své snahy do utopických forem, tj. do nesplnitelných přání, jako je rovné užívání půdy při zachování moci kapitálu.

Proletariát, vědom si odlišnosti vlastních třídních zájmů od zájmů revoluční demokracie, je nucen zorganizovat se v důsledně samostatnou třídní stranu. Socialistický prolet

tariát však kvůli svému úkolu kritizovat plané sny nikdy nezapomene na svůj pozitivní úkol: ze všech sil podporovat revoluční demokracii v boji proti staré moci a starým pořádkům, varovat lid před kolísavostí liberální buržoazie a paralyzovat škody způsobené touto kolísavostí vlastní bojovou dohodou s revolučním rolnictvem.

Toto se nyní musí stát *základem* veškeré taktiky, celého politického postupu sociálně demokratického proletariátu. Aby však proletariát mohl postupovat společně s rolnictvem, musí se přičinit o zvýšení jeho uvědomělosti, snažit se jej pozvednout a zapojit do boje, neústupně odhalovat jeho víru v „petice“, „doporučení“, ve Státní dumu — v tuto celoruskou kancelář pro podávání peticí. „Přesvědčit široké masy, že дума je naprosto nevhodná“ (rezoluce sjednocovacího sjezdu*), takový je úkol proletariátu. V zájmu společných akcí s rolnictvem se však proletariát zároveň musí přísně vystříhat izolovaných vystoupení v nevhodnou dobu. A v zájmu úspěšného boje, který se neodvratně blíží, musí proletariát co nejmlčlivěji odhalovat kolísavost kadetů, co nejjasněji formulovat zjištění, že „дума je naprosto nevhodná“, a co nejrozhodněji se postavit proti zastírání rozdílů mezi kadety a trudoviky.

Právě z tohoto hlediska musí socialistický proletariát hodnotit vzájemný vztah mezi kadety a trudoviky. Všimněme si postoje k pozemkové reformě. Kadeti chtějí *výkup*. Trudovici chtějí dát za půdu jenom *náhradu*, třebaš jako penzi nebo bezplatné umístění v chudobinci. Deník Volna nedávno vysvětloval, jak velký je rozdíl mezi výkupem a umístěním v chudobinci⁷⁵. Dělnická strana žádá *konfiskaci*, tj. zcizení bez výkupu a bez náhrady, i když dělnická strana samozřejmě nemá námitky proti tomu, aby se nemajetným statkářům poskytla péče v chudobinci. Je jasné, že dělnická strana musí podporovat trudoviky

* Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 109. *Čes. red.*

proti kadetům. Výkup půdy už jednou v Rusku sehrál nesmírně škodlivou úlohu, obohatil statkáře a posílil starou státní moc, zatímco rolníky přivedl na mizinu. Dnes mohou být v Rusku pro výkup jenom ti, kdo jsou polovičními stoupenci vlády.

Podívejme se na politický program. Kadeti chtějí horní sněmovnu a částečnou moc lidu. Trudovici se energicky vyslovují pro to, aby nad parlamentem zvoleným všeobecným atd. hlasováním už nebyly „žádné nadstavby a přehrady, jako Státní rada, horní sněmovna, dolní sněmovna aj.“⁷⁶. Trudovická skupina přijímá téměř bezesbýtku dělnický minimální program s osmihodinovým pracovním dnem atd. Je jasné, že i v tom musí dělnická strana podpořit trudoviky proti kadetům.

Podívejme se, jak to má vypadat s půdou. Kadeti chtějí část půdy ponechat ve vlastnictví rolníků a statkářů a část předat státu. Trudovici chtějí předat všechnu půdu, i když ne najednou, do rukou státu a zavést přitom rovné užívání půdy. Je jasné, že trudovici *jdou dál* jak v boji proti statkářské držbě půdy, tak proti soukromému vlastnictví půdy vůbec. Dělnická strana by se dopustila hrubé chyby, kdyby i v této věci nepodpořila trudoviky proti kadetům. Chyby jedněch i druhých naprosto nejsou důvodem pro to, aby dělnická strana odmítla podporovat opravdu revoluční buržoazní demokracii. Jak kadeti, tak trudovici se mýlí, považují-li za možné předat byť i jen část půdy do rukou takového státu, který není ani zdaleka úplně demokratický. To raději půdu rozdělit, než ji předat takovému státu. Tohoto omylu se bohužel dopustil i sjezd SDDSR, když uznal za možné, aby se část půdy předala do rukou „demokratického“ státu, aniž *přesně* vymezil *stupeň* tohoto demokratismu a jeho úplnosti. Porovnáme-li kadetský a trudovický program, vyvstane před námi chybné stanovisko sjezdu sociální demokracie zvláště zřetelně.

Trudovici se dále mýlí v tom, že považují za možné zavést „rovné“ užívání půdy při zachování zbožního hospodářství.

Tuto maloburžoazní utopii musí dělnická strana co nej-
rázněji pranýřovat a vyvracet.

Bylo by však nerozumné, kdybychom kvůli boji proti jalovým *fantaziím* drobných vlastníků zapomínali na skutečně revoluční *praxi* této třídy v nynější revoluci. To marxisté nemohou dělat. Takovou chybu dělá například Kurjer, když tvrdí (v č. 5), že „návrh zákona předložený Trudovickou skupinou je ve svých základních rysech značně neuspokojivý“ (toto je správné!) „a nezasluhuje si, aby jej dělnická třída podporovala“ (toto není správné!)[²].

Dělnická třída musí podporovat trudoviky proti kadetům i v této věci, ale přitom si zachovávat svou úplnou samostatnost. Při odhalování chyb trudoviků a kadetů nesmíme zapomínat, že trudovici jdou dál než kadeti, že chyby trudoviků se prakticky projeví na vyšším stupni vývoje revoluce než chyby kadetů. Zásluhou kadetů *se* lid *zbavuje* iluzí o tom, že lze spojit svobodu lidu se starou mocí. Zásluhou trudoviků *se* lid *zbaví* iluzí o tom, že lze spojit „rovnost“ s kapitalismem. Zásluhou kadetů *se* lid *zbavuje* prvních buržoazních iluzí; zásluhou trudoviků *se* *zbaví* svých posledních buržoazních iluzí. Iluze kadetů jsou na překážku vítězství buržoazní revoluce. Chyby trudoviků budou na překážku okamžitému vítězství socialismu (o čemž dělníci zbůhdarma nefantazírují ani ve snu). Z toho je jasné, jak velký je rozdíl mezi kadety a trudoviky, a dělnická strana musí tento rozdíl přísně respektovat.

Kdybychom tak nečinili, přeměnili bychom socialistický proletariát z předvoje revoluce, z uvědomělého rádce rolnictva v neuvědomělého přísluhovače liberální buržoazie.

CO SOUDÍ
SODRUH PLECHANOV
O TACTICE
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE⁷⁷

Ve dvou posledních číslech listu Kurjer vyšel první dopis soudruha Plechanova „o taktice a nedostatku taktu“^[268]. Liberální buržoazní tisk již plným právem konstatoval, že soudruh Plechanov zachází mnohem dál doprava než Kurjer. Všechnen tento tisk se rozplývá v pochvalách na adresu soudruha Plechanova a staví jej proti celé ostatní sociální demokracii.

Rozeberme si však zcela chladnokrevně zmíněné Plechanovy úvahy.

Soudruh Plechanov polemizuje s poltavským sociálně demokratickým deníkem Kolokol⁷⁸. Uvádí z něho tyto citáty:

„Přijetí sociálně demokratického programu samo o sobě,“ napsal Kolokol, „ještě neudělá ani z jednotlivce, ba ani z celé skupiny představitel sociální demokracie. K tomu je nutné si bezesbytku osvojit také základy sociálně demokratické taktiky.“

Charakteristickým rysem sociální demokracie, který ji odlišuje od mnoha ostatních stran, je kromě jejího programu i její nesmiřitelná třídní pozice vůči všem ostatním buržoazním stranám.“

Soudruh Plechanov se na citované pasáže velmi přfkře „obojuje“. Za prvé žádá, aby se slovo „pozice“ nahradilo slovem „opozice“. Ale nám se zdá, že tato oprava autorův výklad nijak nemění k lepšímu, ale spíš k horšímu. Za druhé se soudruh Plechanov ujímá korektorské práce. V textu není za slovem „ostatní“ čárka. Korektoři bez ambicí obvykle takové chyby opravují mlčky. Korektoři s ambicemi o tom sepisují málem půsloupcové fejtony!

Ale k věci. Jaké má soudruh Plechanov věcné námitky?

Říká: „Autor líčí všechny ostatní* buržoazní strany jako jednolitou reakční masu.“

To *není pravda*. V citovaných slovech není ani stín takového tvrzení. A v dalších autorových slovech, která Plechanov sám cituje, *se výslovně rozlišují* buržoazní strany dvojího druhu: 1. „kadetsko-opoziční“ a 2. „pravicové“. Pokus soudruha Plechanova přiřknout autorovi myšlenku o „jednolitě reakční mase“ je nejen pochybený, ale i přímo nedůstojný socialisty, který si přeje diskutovat věcně.

„Různé buržoazní strany mají ovšem různou barvu,“ míní soudruh Plechanov. Ukázali jsme již, že tato správná myšlenka není vůbec cizí ani autorovi článku otištěného v Kolokolu, neboť rozlišuje „barvu“ kadetsko-opoziční a pravicovou. I když svárlivý, ale neobratný kritik je jiného názoru a autor článku se proti „zásadám“ sociálně demokratické taktiky nijak neprohřešil. Jenže k stanovení taktiky *ruské* sociální demokracie za revoluce *nestačí* rozlišovat jen tyto dvě „barvy“ buržoazních stran. Tady je skutečně v myšlence či ve výkladu Kolokolu mezera, jenže této mezery si soudruh Plechanov nevšiml. Vymýšlel si neexistující mezery, ale skutečnou mezeru přehlédl.

Kdyby soudruhu Plechanovovi šlo o věcnou diskusi s bolševiky**, a ne o to, aby pobavil a potěšil kadetské noviny, nemohl by zamlčet, že právě bolševici již dávno trvají na nutnosti rozlišovat mezi buržoazními stranami alespoň *tři* základní „barvy“. Právě v tom je jeden z hlavních rozdílů mezi *dvěma taktikami* a soudruh Plechanov marně doufá, že se mu podaří tuto rozdílnost politických taktik zamaskovat nářky maloměšťáckého šosáka na „nedostatek taktu“.

* Soudruh Plechanov *také* zapomněl dát sem čárku anebo vynechat slovo „ostatní“, tj. *sám opakuje* tutéž chybu, kterou jinému soudruhovi tak veledůležitě vytýká!

** Neznáme ani autora článku v Kolokolu, ani redakci a celkové zaměření tohoto sociálně demokratického časopisu. Jde nám tu jen o všeobecnou myšlenku obsaženou v Plechanovově „kritice“, a nikoli speciálně o jeho polemiku proti Kolokolu.

Před rokem se v zahraničí objevila bolševická brožura Dvě taktiky*^[113], jež byla poté vydána i v Rusku^[114]. Dokazovalo se v ní, že hlavní chyba celého menševismu je v tom, že nechápe, které konkrétní složky buržoazie mohou společně s proletariátem dovést buržoazně demokratickou revoluci v Rusku do konce. Menševici neustále, i dnes propadají klamně představě, že buržoazní revoluci musí v podstatě uskutečnit „buržoazie“ (buržoazie vůbec, bez rozdílu „barev“!) a proletariát jí má pomáhat. Proto menševici (včetně Plechanova) nikdy nebyli schopni definovat alespoň trochu marxisticky, v čem bude spočívat z hlediska politického přeskupení tříd „rozhodné vítězství nynější revoluce“, ačkoli jim nikterak nebylo proti mysli řečnit o rozhodném vítězství, a to dokonce i v rezolucích. Tvrzení bolševiků, že rozhodné vítězství může znamenat jediné diktaturu proletariátu a rolnictva, se jim nelíbilo, ale nebyli s to je ani vyvrátit, ani opravit nebo změnit.

Bolševici tvrdili a tvrdí, že právě v období buržoazně demokratické revoluce (až do vítězství této revoluce) může být pevným a opravdovým spojencem proletariátu jediné rolnictvo. Rolnictvo je také „buržoazní demokracie“, ale zcela jiné „barvy“ než kadeti nebo okřabristé. Před touto buržoazní demokracií *vytyčily dějiny*, bez ohledu na to, co si ona sama přeje, cíle vzhledem k „starému režimu“ v Rusku skutečně revoluční. Tato buržoazní demokracie je nucena bojovat proti *samým základům* statkářské moci a s ní spjaté státní moci. Tato buržoazní demokracie není objektivními podmínkami „nucena“ ze všech sil usilovat o zachování staré moci, o dovršení revoluce *uzavřením dohody* se starou mocí. Tato buržoazní demokracie je proto svými tendencemi, podmíněnými tím, co je nucena dělat, *demokracií revoluční*. A bolševici definovali taktiku socialistického proletariátu za buržoazně demokratické revoluce takto: Proletariát musí za sebou vést rolnictvo, ale nesplývat

* Viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 25—154. Red.

s ním, musí je vést proti staré moci a starému režimu a paralyzovat tak nestálost a vratkost liberální buržoazie, kolísající mezi svobodou lidu a starou mocí.

A právě tyto zásady taktiky sociálně demokratického proletariátu Ruska v nynějším období menševici nepochopili. Nepochopil je ani soudruh Plechanov. Právě tuto *konkrétní* otázku naší taktiky se snaží obejít, zamaskovat a zakrýt svými úvahami o přepsáních, tiskových chybách, svými nevhodně volenými citáty atd.

Posuďte sami. V 5. čísle listu Kurjer dospívá Plechanov tak daleko, že bolševikům připisuje myšlenku, že prý „proletariát nemůže jít bok po boku s buržoazií... to je oportunismus“.

Ještě jsme neumřeli, soudruhu Plechanove! Vyprávět o nás báchorky jako o mrtvých znamená dělat si leda ostudu. Každý, kdo se aspoň trošičku obeznámil s listy Vperjod a Proletarij, s brožurami bolševiků Dvě taktiky, Vítězství kadetů^[187] a dalšími, rázem zjistí, že Plechanov nemluví pravdu.

Bolševici už půldruhého roku tvrdí, že menševici dělají chybu, když nerozlišují revoluční buržoazní demokracii a veškerou ostatní buržoazní demokracii, která právě dnes rychle pozbývá svou revolučnost. Bolševici už půldruhého roku tvrdí, že menševici z komické obavy, aby „se nepřiblížili“ k eserům, se nadměru *blíží* ke kadetům svým podceňováním buržoazní demokracie *revoluční barvy*. Bolševici tvrdí, že *oportunismus* menševiků spočívá v tom, že zapomínají na základní zájmy demokracie, a tedy i *socialismu*, neboť v období buržoazní revoluce nejsou jeho reálné úspěchy možné bez úspěchů demokracie, že na tyto zájmy zapomínají kvůli dočasným úspěchům liberalismu a jsou zaslepeni pozlátkovými triumfy zemstevních činitelů nebo kadetů.

Právě v tom spočívá váš *oportunismus*, soudruhu Plechanove!

Marx nás učil, volá Plechanov, „neptat se na to, co buržoové dělat *chtějí*, ale na to, co dělat *musí*“.

Přesně tak, soudruhu Plechanove! Právě na tuto Marxo-
vu tezi zapomínáte, když se na Marxe zbytečně odvoláváte,
jako se na něj zbytečně odvolával Bernstein při svých
snahách podrýt marxismus. Zapomínáte, že *kadeti* „musí“
usilovat o *dohodu* se starou mocí, kdežto *rolnická čili revoluč-
ní demokracie* se „musí“ odhodlat k rozhodnému boji proti
ní, nebo přinejmenším, že kadeti jsou schopni jen uzavřít
dohodu, kdežto rolníci že jsou schopni i skutečně bojovat.
Všeobecnými frázemi o tom, jak si musí počínat „buržoové“
všeobecně, soudruh Plechanov *zastírá* konkrétní otázku, jak si
musí počínat „buržoové“ *barvy* kadetské a buržoové *barvy*
revolučně demokratické.

A teď posuďte, kdo *ve skutečnosti* nedovede rozeznávat
různé barvy dnešní *ruské* buržoazie. Kdo častuje dělníky
scholastikou, pedantismem a „vypreparovanou pravdou“,
místo aby je upozornil na rozdíly uvnitř buržoazní demo-
kracie, které jsou právě dnes podstatné.

Čtenáři, kteří se o tuto otázku vážně zajímají, by se ji
neměli pokoušet řešit jen na základě nahodilých dojmů,
nýbrž na základě důkladného studia sociálně demokra-
tické literatury a sjezdových usnesení. Vezměte si sjezdo-
vou rezoluci o Státní dumě^[228] a porovnejte ji s návrhem
rezoluce předloženým bolševiky^[145]*. Uvidíte, že právě
sjezdová (menševická) rezoluce *nedovede* jasně od sebe odli-
šit rolnickou a kadetskou demokracii. A naopak právě na
tento rozdíl důrazně upozorňuje rezoluce bolševiků. Rezo-
luce sjezdu se omezuje jen na radu, že by se měla odhalovat
nedůslednost *všech* buržoazních stran, kdežto naše rezoluce
mluví o rozkolísanosti kadetů a o tom, že je nezbytné sjez-
dotit a postavit proti nim rolnickou demokracii. Sjezdová
rezoluce není v tomto ohledu k ničemu, protože demaskovat
všechny buržoazní strany jsou povinni socialisté *všech* zemí
a *všech* dob; kdo se omezuje jen na tohle, ten pouze školo-
metsky opakuje nabíflované poučky marxismu, ale nedo-

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 393—394. *Red.*

káže je strávit a aplikovat na Rusko. Říci jmenovitě v období buržoazní revoluce „demaskujte všechny buržoazní strany!“ znamená neříci nic, nebo dokonce říci nepravdu, protože seriózně a věcně demaskovat *tu či onu* buržoazní stranu lze jen podle toho, jak *historicky* vystupuje do popředí politického dění. Naše rezoluce rozlišuje naopak právě ty „barvy“, které hrají politickou úlohu *dnes*. A proto už první kroky Státní dumy potvrdily *právě naši* rezoluci, názorně všem ukázaly kolísavost kadetů a revolučnější charakter „trudoviků“.

Jiný příklad. Vztah k buržoazním stranám. Jak tuto otázku řešili menševici před sjezdem? Všeobecnými frázemi: viz jejich návrh rezoluce^[230]. A bolševici? Ti rozlišovali *tři* druhy buržoazní opozice: oktábristy, kadety a revoluční demokraty (viz návrh bolševické rezoluce^[132])*. Jak tuto otázku řešil sjezd? Menševici *se nezmohli* na to, aby předložili vlastní rezoluci, a *potvrdili amsterdamskou rezoluci!* Ruští sociální demokraté nedovedou v období buržoazní revoluce říci nic o ruské buržoazii různých barev, dovedou jen opakovat, co říkají Evropané všech zemí sto let po jejich buržoazní revoluci!!

Cožpak není zřejmé, že vážený pan Plechanov svaluje vlastní chyby na jiné?

Podívejme se na úvahy soudruha Plechanova o „pravém socialismu“ v Německu 40. let. V čem je podstata tohoto „pravého socialismu“? Jednak v tom, že nechápe třídní boj a význam politické svobody, jednak v tom, že není schopen rozlišit význam té či oné vrstvy buržoazie v soudobém politickém boji. A je k smíchu, pokouší-li se soudruh Plechanov vytýkat to *nám*, když právě on v čele menševiků *stírá* rozdíl mezi kadetsko-opoziční a revolučně demokratickou buržoazií, rozdíl, který je v dané chvíli zásadní.

A vůbec je dost legrační, když někdo bolševikům vytýká, že mají blízko k „pravým socialistům“. No jen se nad tím

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 245–247. *Red.*

zamyslete: odjakživa nás všichni sborem obviňovali, že jsme příliš přímočaří, neústupní, skálopevní. Ale zároveň nás naši oponenti nazývají tu „blanquisty“, tu „anarchisty“ a tu zas „pravými socialisty“. Blanquisté jsou spiklenci (nikdy nebyli pro generální stávkou), přeceňují význam revoluční moci. Anarchisté vůbec odmítají jak revoluční, tak i jakoukoli jinou moc a proti přísné organizaci blanquistů stavějí naprostou organizační volnost a nevázanost. „Praví socialisté“ jsou něco na způsob umírněných lavrovců, napůl osvětáři, ne však revolucionáři, milovníci spletitých úvah a abstraktních kázání. Menševici by nemohli sami sebe líp usvědčit, než když si vymýšlejí tato *navzájem si odporující* obvinění proti bolševikům. Místo odpovědi na tato obvinění stačí jen ukázat prstem na tento menševický zmatek.

My jsme naproti tomu vždycky tvrdili a tvrdíme dodnes, že menševici jsou právě křídlo sociální demokracie, které tihne k oportunismu, tj. má sklon zapomínat pro okamžité zájmy, pro zdánlivou možnost „přizpůsobit se“ momentálním náladám, situacím a poměrům na trvalé, podstatné, stěžejní zájmy proletariátu.

V čem tkví celá nynější taktika soudruha Plechanova? Ve sklánění se před úspěchy kadetů, v opomíjení řady velmi negativních stránek jejich nynějšího postupu, v zastírání reakčnosti kadetů *ve srovnání* s revolučními složkami buržoazní demokracie, v zatemňování uvědomění dělníků a rolníků, ochotných věřit v „petice“ a v pomyslný parlament.

Kadeti se ze všech sil snaží prezentovat se jako buržoazní demokracie vůbec, zastírat své názorové neshody s Trudovickou skupinou, zamaskovat své neshody s rolnickou demokracií a získat tak podporu právě pro pravé, nespolehlivé křídlo buržoazní demokracie. Soudruh Plechanov nezávisle na tom, čeho chce dosáhnout, dosahuje jedině toho, že *ve skutečnosti podporuje* tyto reakční snahy kadetů. Proto se také kadeti rozplývají chválou na jeho adresu.

Soudruh Plechanov tvrdí, že se už v roce 1903 (II. sjezd SDDSR^[23]) postavil proti tehdejšímu pravému křídlu strany (Akimov, Martynov aj.), když hájil názor, že je nezbytné podporovat každé *opoziční* hnutí proti samoděržaví. Stejného názoru byl i Marx v roce 1847. A Plechanov chce čtenáře přesvědčit, že bolševici na tuto známou pravdu zapomněli.

Soudruh Plechanov se mylí. Ti, kdo řeší konkrétní otázku, zda se má v *dané* době podporovat *ta či ona část* této opoziční a revoluční buržoazie, neodmítají všeobecnou tezi o podpoře opozice. Plechanov dělá chybu v tom, že zaměňuje *konkrétní* historickou otázku *abstraktní* úvahou. To za prvé. A druhou chybou soudruha Plechanova je jeho naprosto *nehistorický* pohled na buržoazní demokracii v Rusku. Plechanov zapomíná, že postavení různých vrstev této buržoazní demokracie se s pokračující revolucí mění. Čím výš se revoluční vlna zvedá, tím rychleji se od revoluce odvrací nejmeně revoluční vrstvy buržoazie. Kdo tohle nechápe, ten nemůže nijak objasnit průběh buržoazní revoluce vůbec.

Dva příklady k objasnění toho, co tu bylo řečeno.

V roce 1847 podporoval Marx velmi nasmělou opozici německé buržoazie proti vládě⁷⁹. V roce 1848 nelítostně, ostře pranýřoval a ostouzel značně radikální německé kadety — mnohem levější, než jsou naši kadeti —, kteří vyvíjeli „organickou činnost“ ve frankfurtském parlamentu⁸⁰, ujišťovali celý svět, že tato organická činnost má obrovský agitační význam, a nechápali, že je nevyhnutelné svěst boj o reálnou moc⁸¹. Zpronevěřil se snad Marx sám sobě? Změnil snad své stanovisko? Propadl snad blanquismu (jak si to myslí bernsteinovci a němečtí liberální profesori)? Rozhodně ne. To *revoluce pokročila kupředu*. To za ní *zaostali* nejen němečtí „šipovovci“ z roku 1847, nýbrž i němečtí „kadeti“ z roku 1848. Marx jako věrný strážce zájmů pokrokové třídy za toto zaostávání nemilosrdně kritizoval zejména ty, kteří měli mezi zaostávajícími největší vliv.

Plechanov se dovolává Marxe, ale přitom Marxe přerukuje.

Druhý příklad.

V roce 1903, dokonce už i dříve, v letech 1901—1902, podporovala stará Jiskra „šipovovce“, tj. tehdejší nesmělé liberální zemstevní činitele, kteří spolu s panem Struvem razili heslo Práva a mocensky silné zemstvo. Revoluce šla kupředu — a sociální demokraté přecházeli, abych tak řekl, od opozičních špiček buržoazie k jejím revolučním dolním vrstvám. Šipovovce „pronásledovali“ za nejasný požadavek ústavy; konstitucionalisty za ignorování všeobecného atd. volebního práva; ty, kdo toto právo uznávali, za to, že neuznávali revoluci atd.; a to vše podle toho, jak se rozvíjelo, šířilo a prohlubovalo celé demokratické hnutí. Zpronevěřili se revoluční sociální demokraté sami sobě, když od podpory opozičních „šipovovců“ v letech 1901—1902 přešli v letech 1905—1906 k podpoře revolučních rolníků? Rozhodně ne. Zůstali si věrni.

Zpronevěřil se sám sobě soudruh Plechanov, který pro momentální úspěch kadetů přehlédl vyšší demokratické cíle, které už před nás klade sám život.

A dále. Všimněme si zvláště názorného příkladu Plechanovova víc než kritického postoje vůči kadetské dumě.

Soudruh Plechanov uvádí tento citát z Kolokolu :

„Aplikujeme-li tyto všeobecné teze na parlamentní dělnickou skupinu, můžeme říci, že tato skupina bude vyjadřovat skutečné snahy nejbojovnější a nejuvědomější části ruského proletariátu jen potud, čili jinými slovy, může být označována za sociálně demokratickou jen potud, pokud se bude ve své činnosti v dumě řídit základními principy taktiky sociální demokracie.

Nezabředat do všeobecného kadetsky opozičního bahna dumy, nebelhat se kdesi vzadu za její kadetskou většinou, ale postavit se proti této většině, odhalovat omezenost jejích snah, její tůhnutí k dohodě s „pravcovými“ stranami a s vládou — to je jediná taktika důstojná představitelů proletariátu a zároveň taktika skutečně sociálně demokratická, kterou musíme dělnickým zástupcům ve Státní dumě naléhavě doporučovat. Jakákoli jiná taktika, jež by zatemňovala třídní uvědo-

mění proletariátu, za jehož představitele v dumě se členové této skupiny považují, by z nich udělala nohsledy buržoazních stran a nástroj namířený proti samostatným úkolům proletariátu v celém průběhu ruské revoluce.“

Plechanov k tomu poznamenává:

„Kdyby měl náš poltavský soudruh svá všeobecná tvrzení aplikovat na socialistickou stranu ve Francii, nemusel by v závěru svého článku dělat žádné závažnější opravy. Stačilo by pouze nahradit slova ‚kadeti, kadetské‘ slovy ‚radikálové, radikální‘, slovo ‚duma‘ slovem ‚poslanecká sněmovna‘ a konečně slova ‚ruská revoluce‘ slovy ‚dějinné společenské hnutí‘. Je až překvapující, jak je to snadné.“

Prosíme čtenáře, aby si přečetli citát z Kolokolu i Plechanovovu poznámku ještě jednou. Tato poznámka nám velmi zřetelně ukazuje jednu z příčin Plechanovova obratu k Bernsteinovi.

Jen se nad tím zamyslete: Kolokol *by mohl* v závěru článku *pouze nahradit* slovo „kadeti“ slovem „radikálové“ a slovo „duma“ slovem „poslanecká sněmovna“!

Tímto soudem se soudruh Plechanov nadobro odhalil. Názorně předvedl, že nemá ani nejmenší potuchy o tom, co jsou to konstituční iluze, a tedy ani o tom, co charakterizuje současnou etapu buržoazní revoluce v Rusku.

Mezi ruskými kadety a ruskou dumou, mezi francouzskými radikály⁸² a francouzskou sněmovnou, mezi vzájemným vztahem jedněch a druhých je *zásadní* rozdíl, který Plechanov pomíjí. Plechanov přehlédl v článku Kolokolu *nenápadný výraz* — nenápadný, ale neobyčejně charakteristický a významný. Je to výraz „*dohoda s vládou*“.

Uvažte, soudruhu Plechanove: Může se ve Francii mluvit o „dohodě“ poslanecké sněmovny s vládou? Ne, nemůže. Proč? Protože tam se vláda ve všech podstatných věcech podřizuje rozhodnutí sněmovny. Většina ve sněmovně je vlastně už sama reálnou *vládou*, neboť jmenuje ministry takové osoby, které jí nejvíc vyhovují. Dosáhnou-li radikálové ve sněmovně většiny, *stávají se tím už* vládou. Poměry v parlamentu v určitém časovém období víceméně

odpovídají jak poměru reálných sil uvnitř země, tak poměru státní moci k lidu. V daném časovém období se ústava na papíře nijak podstatně nerozchází s ústavou reálnou, skutečnou, s poměrem sil.

V Rusku se může *a musí* mluvit o dohodě většiny v dumě s vládou. Proč? Protože reálnou moc u nás ani podle zákona, ani podle skutečného stavu věcí *vůbec nemá дума*, nýbrž stará absolutistická vláda. Дума není — na rozdíl od sněmovny — orgánem státní moci, nýbrž jen orgánem pro podávání peticí, žádostí, pro předkládání požadavků části lidu staré moci. Většina v dumě proto může s vládou „uzavírat dohody“, což je ve Francii absurdní. Poměry v parlamentu *vůbec* neodpovídají ani reálnému poměru sil uvnitř země, ani poměru státní moci k lidu.

Ve Francii se skutečný třídní boj odehrává právě mezi těmi silami, jež jsou zastoupeny ve sněmovně, a dokonce i zastoupení těchto sil v daném období víceméně odpovídá jejich relativnímu „významu na politickém kolbišti“.

V Rusku se skutečný boj *vůbec neodehrává mezi těmi silami*, jež jsou zastoupeny v dumě, ale zastoupení těchto sil v dumě se právě v současné době velmi příkře a zásadně rozchází s jejich relativním „významem na politickém kolbišti“. Reálná vláda Ruska není v dumě téměř *vůbec* zastoupena, má své jiné „instituce“, ani proletariát tam není téměř *vůbec* zastoupen a rolnictvo je v dumě zastoupeno velmi neúměrně.

Pokus srovnávat Rusko s Francií ukazuje, že soudruh Plechanov zcela zabředl do konstitučních iluzí. Slovo (parlament, sněmovna) si plete s podstatou, vinětu s obsahem. Proto mu zcela unikají všechny nejpodstatnější zvláštnosti současné situace v Rusku, kdy se již na obzoru rýsuje boj mezi „lidem“ zastoupeným v dumě nejméně a mezi starou mocí a kdy *se stává* zvlášť významnou a zvlášť *nebezpečnou* role „stoupenců dohody“, role přeběhlků v tomto boji.

Stejně jako Bernstein v roce 1899 nesmírně škodil německému proletariátu, když pokládal „stoupence dohody“

z řad maloburžoazní inteligence (sociálliberály smiřující proletariát s buržoazií) za nejvlastnější buržoazii, která má v rukou reálnou moc, tak i Plechanov v roce 1906 nesmírně škodí ruskému proletariátu, když pokládá poloreakční buržoazní „stoupence dohody“ (kadety smiřující svobodu lidu se starou mocí) za samostatnou politickou sílu ve státě, za moc, kterou lze a je radno podporovat.

Když Bernstein vyzýval, aby se vůči sociálliberálům postupovalo „taktně“, aby se jim poskytovala podpora a aby se nevháněli do náručí reakce, vyzýval k podpoře *fikce*. Dal se unášet *přeludem* sociálního míru a zapomínal na základní úkoly boje o moc.

Když Plechanov vyzývá, aby se vůči kadetům postupovalo „taktně“, aby se jim poskytovala podpora a aby se nevháněli do náručí reakce, vyzývá k podpoře *fikce*. Dává se unášet (v období buržoazní, a nikoli socialistické revoluce) *přeludem* parlamentarismu a *zapomíná na základní úkoly boje o moc*.

Sociálliberální, kadetská buržoazie nosí jak Bernsteina, tak Plechanova na rukou, vychvaluje je do nebes, dělá jim reklamu a znovu a znovu vydává jejich práce *za ony služby*, které jí poskytují v boji proti proletariátu.

Nedejte se, dělníci, v této věci zmýlit! Řečičky o „taktosti“ sociální demokracie a o „podpoře“ kadetů mají v reálné politice svůj *přesný* význam, určený nikoli Plechanovovými dobrými úmysly, *nýbrž skutečným poměrem sil*. Plechanov si může sám pro sebe myslet a ujišťovat i druhé, že neměl ani nejmenší úmysl oslabovat nebo otupovat politický a sociální antagonismus mezi třídami a mezi lidem a starou mocí. Plechanovovy řeči však nezávisle na jeho vůli *dostávají* za dané politické situace *právě tento smysl*.

Bernsteinovi nešlo o sociální mír (alespoň tvrdil, že mu o něj nejde), ale buržoazie správně pochopila, že takový je skutečný smysl jeho řečí. A podívejte se na kadetský tisk u nás v Rusku! Vychvaluje Plechanova a bez ohledu na ně-

ho vyvozuje z jeho řečí *své vlastní závěry*. Včera dokazoval pan Kotljarevskij v Dumě (č. 22)^[100], že jakýkoli „*třídní boj a třídní nenávisť*“ jsou překážkou v úsilí o národní osvobození. Přímou srovnává boj Volny s bojem guesdovců proti jauresovcům, boj Ferriho proti Turattimu, Kautského proti Bernsteinovi; obává se, „aby hlásání třídní nenávisť, jež se nyní ozývá u nás v Rusku a podrývá solidaritu různých společenských skupin, tak nezbytnou pro společný politický postup, nepodrylo v samých základech (slyšte!) činnost jakéhokoli pravoplatného lidového zastupitelského orgánu“. „Nepodryvá se tím (třídní nenávisť) sám duch konstitucionalismu?“

A dnes zase pan Struve v týdeníku Svoboda i kultura (č. 7)⁸³ hořekuje nad tím, že prý sociální demokraté „vydávají svobodu napospas *furím třídního nesváru*“, že prý se „jednostranně a chorobně až k pomatenosti oddávají *idejím třídního boje*“ (s. 458)^[382], že prý „*politický mír*“ (vzpomeňte na „sociální mír“ v ústech evropských buržoů!) „na nás klade zcela nové požadavky“ (s. 514)^[371]. Buržoazie si velmi dobře uvědomuje, že Plechanovovy ideje rozsévají právě onu falešnou myšlenku o „politickém míru“ a de facto otupují všechny třídní nesváry a každý třídní boj. Soudruh Plechanov jen drápkem uvázl, a celý „ptáček“ — pokud jde o názor na současnou politiku — se octl v kleci pana Struveho.

„Silná slova ještě nejsou kritika,“ píše soudruh Plechanov. „Kritika skutečně prohlubuje uvědomění, kdežto silná slova ho naopak zatemňují. Vezměme si kupříkladu takové silné slovo jako ‚zrada‘. Křičíme tak často o zradě buržoazie, že až jednou doopravdy ‚zradí‘, tj. smíří se s byrokracií, a opravdu bude zapotřebí hodně nahlas to na všechny strany rozhlásit, nebude už mít náš křik náležitý účinek a dopadne to s námi jako s tím chlapcem, co křičel ‚Vlk, vlk!‘, když ještě nikde nebylo vlka vidět.“^[260]

Jakou vzorovou ukázkou ruského bernsteinismu je tento malý zlomek Plechanovovy argumentace!

Předně si všimněte, jak je z něho zřejmé, že soudruh Plechanov necítí pevnou půdu pod nohama. V listopadu 1905 napsal ve 3. čísle Dněvníku: „...Poslední dobou bylo u nás hodně křiku o *jakési* (!) zradě buržoazie. Ale co by vlastně mohla buržoazie zradit? Rozhodně ne revoluci, protože o uskutečnění revoluční myšlenky se nikdy nesnažila.“

Tak vidíte: v listopadu 1905 soudruh Plechanov dokonce vůbec nechápal, co *by mohla* buržoazie zradit. Teď to pochopil. Teď si nejen myslí, že buržoazie *může* něco zradit, ale dokonce už předpokládá, že *doopravdy zradí*. Soudruh Plechanov změnil během půl roku stanovisko: nejprve tvrdil, že buržoazie vůbec nemá co zradit. Teď tvrdí, že doopravdy zradí, tj. že se smíří s byrokracií.

Z tohoto pokroku soudruha Plechanova bychom měli velkou radost nebýt toho, že v jiných případech zůstávají jeho názory pořád stejně rozkolísané. Zrada je prý silné slovo. To není nový názor. Je to názor všech liberálních buržoů. V tisícero člancích kadetského tisku se ruské veřejnosti vštěpuje myšlenka, že řeči o „zradách“ buržoazie jsou jen silná slova „nepřičetných“ bolševiků. Nyní našla buržoazie v této věci nového spojence. Soudruh Plechanov rovněž dospěl k přesvědčení, že „zrada“ je „silné slovo“.

Tak jako kdysi bylo třeba Bernsteinovi znovu připomenout a důkladně vysvětlit abecedu marxismu, musí se dnes totéž dělat v případě Plechanovově. Plechanov se hluboce mylí. „Zrada“ není „silné slovo“, nýbrž z vědeckého i politického hlediska jedině správné vyjádření skutečných fakt a skutečných snah buržoazie. Slovo „zrada“ vyjadřuje totéž co slovo „dohoda“. To nemůže nepřiznat ani Plechanov, protože on sám zradu a smír s byrokracií považuje za totéž. A podívejte se, co o pojmu „dohoda“ napsala „nepřičetná“ Volna:

„Ale v čem tkví podstata kadetského paktování?“ čteme v 13. čísle listu Volna. „*Samozřejmě ne v osobní zradě. Takový*

vulgární názor je marxismu naprosto cizí. Podstata jeho paktování spočívá jen a jen v tom, že kadeti stojí a chtějí stát na platformě zachování moci starého režimu, na platformě nařízení tohoto starého režimu.“*

Čili podstata zrady nebo dohody naprosto nespočívá v osobní zradě. Podstata zrady nebo dohody spočívá *pouze* v tom, že strana svobody „lidu“ (čti buržoazie) usiluje o zachování moci v rukou starého samoděržaví, usiluje o to, aby *se* samoděržaví *rozdělo* o moc s buržoazií.

Strana „svobody lidu“ zrazuje svobodu lidu právě tím, že přepouští značnou část práv a moci lidu představitelům *staré moci*. Je přímo hrozné, že soudruh Plechanov nechce pochopit tuto prostou pravdu. Formuluje celou věc tak, že u nás buržoazie *zatím ještě* nezradila a že zradí teprve v budoucnu.

To svědčí o naprostém nepochopení samé podstaty zrady a dohod.

Buržoazie a kadeti už *tisíckrát* zradili svobodu a *uzavřeli mír* s byrokracií. Co představuje program kadetské strany^[284]? Je to určitý politický krok buržoazie? O tom není pochyb. A právě tento program je programem zrady a programem dohod! A každý politický krok kadetů tak či onak realizuje, uskutečňuje *právě tento* program. Řeč Trubeckého^[394] v létě 1905, kličkování v otázce „čtveřice“**, drakonický návrh zákona o svobodě tisku^[63] — to všechno jsou právě takové kroky liberální buržoazie, jejichž prostřednictvím uskutečňuje svůj program zrady.

Soudruh Plechanov se na to dívá tak, že neudělá-li buržoazie ještě nějaký mimořádný krok, pak to z její strany žádná zrada nebude. To není správné. Bude-li buržoazie a jmenovitě kadeti dál dělat to, co dělali až dosud, *pak*

* Tento svazek, s. 117. *Red.*

** Čtveřice požadavků — demokratický volební systém zahrnující čtyři požadavky: všeobecné, rovné a přímé volební právo s tajným hlasováním. *Čes. red.*

úhrn všech jejich činů poskytne dokonalý obraz jejich zrady. Právě v neschopnosti to pochopit spočívá podstata dnešního oportunistu v řadách sociální demokracie.

Uskuteční-li se maloměšťácký sen kadetů, přinutí-li „umírněný tlak“ dumy a „veřejného mínění“ vládu k drobným ústupkům, projeví-li Státní rada⁸⁴ aspoň trochu ochoty vyjít jim vstříc, podle receptu člena Státní rady pana Chomjakova, o jehož plánech včera přinesla zprávu kadetská Duma^[235], bude-li stará moc ochotna obrodit vládní kabinet tím způsobem, že přepustí několik křesel pravickým kadetům atd., pak z toho koneckonců vzejde *právě* „smír“ kadetů s byrokracií. Celá Plechanovova chyba spočívá v přesvědčení, že cesta „zrady“ je nebo bude pro naši buržoazii nějakou „novou“ cestou, zatímco ve skutečnosti právě pokračování v její staré cestě tvoří, máme-li užít právníckého výrazu, celou „skutkovou podstatu“ její zrady.

Až buržoazie „doopravdy“ zradí, říká Plechanov, pak nikdo našemu křiku neuvěří, protože už všichni přfliš uvykli slovu zrada.

Jaká nekonečná politická naivita! Celá politika sociální demokracie spočívá v tom, že *osvětluje* cestu, kterou *budou muset* projít *masa* lidu. Vysoko zvedáme svou marxistickou pochodeň a na každém kroku jednotlivých tříd, na každé politické a hospodářské události ukazujeme, jak sám život *potvrzuje* naše učení. Čím víc se rozvíjí kapitalismus a čím víc se zostřuje politický boj, tím větší část lidu přesvědčují naše slova i sám fakt, že jsou tato slova *potvrzována* životem (nebo dějinami). Dnes například se již statisíce lidí v Rusku přesvědčily o správnosti našeho hodnocení kadetů. Dojde-li v budoucnu k prudkému vývoji revoluce nebo k jejímu příkrému obratu k nějaké dalekosáhlé dohodě kadetů se samoděržavím, přesvědčí se o správnosti našeho hodnocení milióny, a dokonce desetimilióny lidí.

A proto tvrdit, že našemu křiku o zradě v budoucnu nikdo neuvěří, protože *příliš často* křičíme už dnes, znamená tvrdit největší nehoráznost. A soudruh Plechanov

se marně snaží tuto nehoráznost zastřít takovými úvahami, jakými staropanenské třídní profesorky atp. obvykle častují gymnazistky. „Kritika musí být odůvodněná,“ poučuje mentorsky Plechanov.

Jak nové a vtípné! Jenže i vaše kritika by měla být odůvodněná, soudruhu Plechanove! Ale zatím — jen se podívejte: *neuvědl jste* ani jediný *faktický* a alespoň trochu závažný příklad naší neodůvodněné kritiky kadetů, zato jste svými všeobecnými úvahami vštípil do myslí čtenářů spoustu *neodůvodněných* názorů! Jakou cenu má vaše pouhé tvrzení, že pojem „zrada“ je jenom silné slovo!

Jakou cenu má vaše fráze: „Vědomí tohoto protikladu (protikladu mezi zájmy buržoazie a proletariátu) nabylo již v našich řadách *pevnosti předsudku*.“ V jakých „našich řadách“, soudruhu Plechanove? V řadách ženevských šosáků ruské provenience? V řadách členů naší strany vůbec? Ale nemělo by se také pamatovat na široké řady lidových mas?

Dělník^[810] z listu Prizyv⁸⁵ měl pravdu, že Plechanov posuzuje věci „z *dálky*“. Masy proletářů a poloproletářů nemají ještě vůbec ponětí ani o zmíněném protikladu, ani o buržoazním charakteru kadetů. Zato kadetský tisk má dnes jistě nejmíň desateronásobnou převahu nad naším sociálně demokratickým tiskem. Kadeti dezorientují lid stále silněji i prostřednictvím kadetské dumy a nejrůznějších liberálních institucí. Museli bychom nadobro ztratit smysl pro skutečnost, abychom si mohli představovat, že *předbítáme* vývoj událostí a požadavky mas, odhalujeme-li kolísavost a zrádovství kadetů. My *se* naopak v tomto směru *opožďujeme* jak za vývojem událostí, tak za požadavky mas! Měl byste, soudruhu Plechanove, raději napsat populární a „odůvodněnou“ kritiku kadetů, to by bylo užitečnější.

Přejděme nyní k Plechanovovým závěrům ohledně dumy.

„Naše vláda se už dopustila mnoha neodpustitelných chyb,“ píše Plechanov. „Tyto chyby ji přivedly na pokraj

propasti, ale ještě ji do ní nesvrhly. *Zřítí se do propasti, bude-li rozeznána дума...* Дума burcuje i ty nejospalejší; popohání i ty nejzaostalejší; zbavuje masy posledních politických iluzí, které jim odkázaly dějiny... Největší agitační význam bude mít organická činnost dumy.“

Povšimněme si blíže těchto úvah. Bude-li rozeznána дума, vláda se zhroutí. Dejme tomu. Ale proč by měla být rozeznána, bude-li se omezovat na organickou činnost? Co je to ta organická činnost? Činnost dumy v rámci platných zákonů. Дума předkládá Státní radě návrhy zákonů, interpeluje ministry. Státní rada a ministři jejich projednávání protahují a ze všech sil se snaží otupit všechny vznikající konflikty. Orgán ruské vlády Russkoje gosudarstvo⁸⁶ se už dávno vyjádřil^[895]: Aťsi je дума opoziční, ale jen ať není revoluční. Jinými slovy: Rozvíjejte si organickou činnost, ale nic víc.

Ale z jakého důvodu by měl někdo rozhánět dumu za organickou činnost?? *A také ji nikdy nikdo nerozežene*, pokud neučiní nějaký revoluční, naprosto neorganický krok, anebo pokud mimo dumu nevzplane takové hnutí, při němž by i kadetská дума byla vládě na překážku. Tento předpoklad považujeme za mnohem pravděpodobnější než neodůvodněné tvrzení, že „дума bude rozeznána“.

Vláda se zhroutí nejenom tehdy, bude-li rozeznána дума. Zhroutí se i za jiných okolností, protože дума naprosto není *nejdůležitějším* faktorem ani nejspolehlivějším ukazatelem hnutí. Nezhrouť se sama od sebe, ale jen po aktivním zásahu... někoho třetího (mimo vládu a mimo dumu). Vysvětlovat nevyhnutelnost tohoto zásahu, jeho pravděpodobné formy, charakter a třídní příslušnost činitelů schopných provést tento „zásah“, podmínky jeho úspěchu a tak dále a tak podobně — to všechno je úkolem sociálních demokratů. Proti této činnosti sociálních demokratů vystupují nejbezohledněji právě kadeti. A právě proto je diskreditování kadetů jednou z podmínek této činnosti a zárukou, že budou pro tuto činnost získány sympatie mas.

Kdo mluví o tom, že se vláda „zřítí“ do propasti a zároveň že není vhodná doba kritizovat a obviňovat kadety ze zrady, ten není ve svých úvahách důsledný. Zřícení „do propasti“ je jenom průměr, je to revoluční *fráze*, řekl bych, kdybych chtěl napodobovat Plechanovovu manýru. Ale kdo se chopí moci? Mohou snad dělníci a rolníci připustit, aby se jí chopili kadeti, kteří by se o ni vzápětí podělili se starým samoděržavím? Není právě z tohoto hlediska tím nezbytnější *varovat* lid před kadety?

Domníváme se, že ano. Domníváme se, že tomuto nezbytnému objasňování musím, kdo jsou to kadeti, překáží a škodí oportunismus Plechanova, který zcela bezdůvodně bojuje proti taktice odhalující pravou podstatu kadetské strany.

Plechanovovo tvrzení, že organická činnost dumy má nesmírný agitační význam, prozrazuje jeho velmi jednostranný názor na věc. V tom jej korigují, jak jsme již ukázali v listu Volna, i sami menševici a zcela oprávněně se vysmívají perspektivě dumy, že bude „vyrábět haldy zákonů“*. Rusko bylo až dosud zemí s největším množstvím papírových policejních zákonů. Bude-li дума nadále vyvíjet „organickou“ činnost, může se Rusko brzy stát zemí s největším množstvím papírových radikálních zákonů. Domnívat se, že agitační účinek těchto zákonů nebo návrhů zákonů je přímo úměrný jejich délce a jejich počtu, je nebetyčné pedantství. Abychom mohli takto uvažovat, museli bychom zapomenout na příklad frankfurtského parlamentu, který nadmíru důkladně vyvíjel svou „organickou činnost“ a podobně jako Plechanov si představoval, že právě organická činnost má nesmírný agitační význam. Abychom mohli takto uvažovat, nesměli bychom vidět, co se nyní v Rusku děje; nesměli bychom vidět známky únavy veřejnosti z nekonečného proudu kadetských řečí v dumě, nesměli bychom vidět, jakým dojmem působí kadetské

* Tento svazek, s. 163. *Red.*

návrhy „drakonických“ zákonů a jejich trapné omlouvání se za ně, nesměli bychom vidět ten bezmezně odporný, šosácký strach kadetů z neodvratné nové vlny, z nového nevyhnutelného boje, z toho, co Plechanov nazval „zřícením se do propasti“. A demaskovat kadety neznamená, soudruhu Plechanove, nic jiného než připravovat široké masy lidu na toto zřícení se do propasti, na aktivní účast v něm, na *odstranění* kadetů „od vesla“ během této události a na odvážnou a energickou přípravu k ní.

Duma prý burcuje lid, duma prý odhaluje poslední iluze, tvrdí se nám. Správně. Jenže „duma“ tak činí jen v té míře, v jaké *my* odhalujeme nesmělost a kclísavost *kadetské* dumy, jen v té míře, v jaké *my* ukazujeme v pravém světle fakta spojená s dumou a svědčící o zhroucení iluzí. Kadeti to nedělají. Kadeti dělají pravý opak. Kadeti šíří konstituční iluze. Zubatovovština⁸⁷ také burcovala dělníky, také rozptylovala iluze, ale i ona tak činila jen v té míře, v jaké jsme *my* bojovali proti demoralizaci lidu zubatovovštinou. A ať se nikdo nepokouší vyvrátit tento argument prohlášením, že duma není zubatovovština! Srovnávat neznamená ztožňovat. Ale ať mi někdo zkusí najít kadetské noviny nebo závažnější politický projev kadetů, kde by nebyly (v novinách nebo v projevu) prvky *demoralizace* politického uvědomění lidu.

Právě na tohle soudruh Plechanov zapomíná, když zvysoka a vážně prohlašuje: „Posledním slovem veškeré moudrosti je: dobré je všechno, co přispívá k politické výchově lidu, špatné je všechno, co jí překáží.“ Všechno ostatní je předsudek, scholastika.

Ano, ano, jedno z křídel sociální demokracie vskutku beznadějně propadá scholastice. Jenže které, pravé nebo levé? Může snad být něco pedantičtějšího, vzdálenějšího života, něco vskutku scholastičtějšího než snaha omezit taktiku proletariátu v revolučním období na úkol politicky vychovávat lid? A kde je potom hranice mezi sociálně demokratickým třídním bojem a bojem tuctového buržoazního šiři-

tele osvěty? Revoluce je v plném proudu, účastní se jí různé třídy, na tvorbě dějin se začínají podílet masy, vznikají buržoazní strany různých odstínů, vyhrocuje se složitá politická krize, hnutí vstupuje do nové fáze boje, obohaceno nevdaně bohatými událostmi a zkušenostmi z roku 1905 — a to všechno se má zužít jen a jen pro politickou výchovu lidu! Vskutku geniální objev naší třídní profesorky! Vskutku výtečný „univerzální klíč“ ke všem konkrétním politickým problémům a přitom klíč, který bez výhrad přijme, kterého se oběma rukama chopí každý kadet, ba i strana demokratických reform, ba i Gejden. Ano, ano, právě takové „široké“ kritérium potřebujeme, právě to, co jednotlivé třídy navzájem spojuje a solidarizuje, a ne to, co mezi ně zasévá nenávist a neshodu. Přesně tak! Bravo, Plechanove! volají všichni ti dobří lidé, neboť toto „řešení“ nutně zatemňuje, či odsouvá stranou otázku nezbytnosti nového „období šílenství“, nové „vichřice“, již se buržoazní dušičky tolik bojí. Žádné vichřice, žádné katastrofy, žádné propasti, buďte přece důsledný, soudruhu Plechanove! Politická výchova lidu — to je naše heslo, to je poslední slovo veškeré moudrosti.

Soudruh Plechanov se tím staví zcela a bezesbýtku navenek průměrnému německému konstitučnímu demokratovi z frankfurtského parlamentu. Ach kolik znamenitých řečí proslovili ti žvanilové o politickém uvědomování lidu! Kolik velkolepých „organických“ zákonů za tímto účelem vypracovali! A jak důstojně protestovali, když je *poté*, co se definitivně lidu zprotivili a co ztratili jakýkoli revoluční význam, rozehnali!

Říkájí nám: Ruská revoluce je hlubší, je na vzestupu, nezastaví ji hráz kadetské dumy, kadetských frází, kadetské neshody ani kadetských návrhů drakonických zákonů. Ano, přesně tak, pánové: ruská revoluce je rozsáhlejší, mohutnější a hlubší. Je na vzestupu. Valí se přes hlavy kadetů. A my, revoluční sociální demokraté, jsme představiteli právě tohoto hlubšího hnutí, snažíme se dělníkům

a rolníkům objasnit právě tento vyšší úkol, podle svých
síť jim pomáháme překlenout právě kadetskou hráz.

Vperjod, č. 1
26. května 1906
Podepsán N. L.

Podle listu Vperjod

R E Z O L U C E
P E T R O H R A D S K É H O V Ý B O R U
S D D S R O V Z T A H U
K E S T Á T N Í D U M Ě ⁸⁸

Absolutistická vláda nejneomalenějším způsobem zesměšňuje zástupce vyslané do Státní dumy obyvatelstvem Ruska. Vláda odmítá veškerá prohlášení dumy, která byt v sebe-nepatrnější míře vyjadřují potřeby a požadavky lidu, a vytrvale pokračuje v politice vražd a násilí.

Duma je bezmocná. Je bezmocná nejenom proto, že nemá k dispozici bodáky a kulomety, kterými disponuje vláda, nýbrž i proto, že je ve svém celku nerevoluční a neschopná rozhodného boje. Liberální strany v dumě podporují snahy lidu jen částečně a nesměle, jde jim spíše o to zmírnit a oslabit rozvíjející se revoluční boj než zničit nepřítel lidu. Kromě dělnických poslanců projevuje jediné Trudovická skupina ochotu veřejně a odvážně vyhlašovat požadavky lidu, ale i jí v tom prozatím brání vliv týchž liberálních stran a ne dost samostatný postoj vůči nim.

Vyzýváme Trudovickou skupinu k rozhodnější a důslednější politice. Vybízíme ji, aby na dumě požadovala přímé a otevřené svolání k lidu, a odmítne-li většina dumy takové svolání vydat, aby Trudovická skupina sama lidu pověděla, *jak se věci mají*: že duma je bezmocná, že od ní nelze očekávat ani půdu, ani svobodu, že si to všechno zřejmě bude muset lid vzít sám, že všechno spěje k rozhodnému boji mimo dumu.

Trudovická skupina musí prohlásit, že stará moc může být svržena jediné *společnými* bojovými akcemi dělníků a rolníků, že je nutné se na tyto akce připravovat, organizovat se pro ně ještě předtím, než nadejde rozhodný okamžik revolučního vystoupení. Pro tento okamžik je třeba shro-

mažďovat a šetřit síly lidu, nerozptylovat je v neplodných drobných šarvátkách, nepodlehnout vládním provokacím.

Pokud Trudovická skupina toto vše učiní, pak splní svou povinnost vůči lidu a jen potom se může postavit po boku revoluční organizace proletariátu do čela velkého lidového hnutí, které rozbije staré okovy spoutávající rozvoj společnosti.

*Vyšlo v květnu 1906 jako leták
petrohradského výboru SDDSR*

Podle textu letáku

O HESLE DUMSKÝ VLÁDNÍ KABINET⁸⁹

Shora uvedené dokumenty svědčí o velmi závažném sporu v petrohradském výboru strany. Tento spor je závažný ve dvou směrech.

Za prvé, po formální stránce má každá autonomní organizace strany zcela nepopíratelné právo přijímat samostatné rezoluce, a ne jenschalovat rezoluce ústředního výboru^[325].

Je jasné, že rezoluce petrohradského výboru^[146] v tomto směru neodporuje žádnému usnesení sjednocovacího sjezdu^[228]. V rámci sjezdových usnesení jsou místní organizace dokonce povinny vypracovávat vlastní směrnice.

Za druhé, pokud jde o podstatu věci, je rezoluce ÚV zjevně neuspokojivá a *odporuje usnesení sjezdu*. Tato rezoluce ani slovem nenaznačuje, že „duma je nevhodná“, nerozšiřuje ani nevyhrocuje konflikty uvnitř dumy. Zato však rází takové heslo („nahrazení nynějšího vládního kabinetu kabinetem jmenovaným dumou“), které *v žádném případě nemůže být odvozeno ze sjezdové rezoluce*. Je to heslo dvojznačné, které zatemňuje uvědomění proletariátu, neboť požadavkem dumského vládního kabinetu zastírají kadeti svou snahu dohodnout se s absolutistickou vládou, oslabit revoluci a ztížit svolání ústavodárného shromáždění.

Podrobnější rozbor rezoluce^[142] odkládáme až na jindy*, ale už nyní vyzýváme všechny členy strany, aby neobyčejně závažnému sporu v petrohradském výboru SDDSR věnovali veškerou pozornost.

Vperjod, č. 2
27. května 1906

Podle listu Vperjod

* Viz tento svazek, s. 213—217. *Red.*

O S O U Č A S N Ě P O L I T I C K Ě S I T U A C I

Politická situace se vyjasňuje tak rychle, že nás to upřímně těší. Je radost žít v době, kdy se k politickému životu probouzejí lidové masy. Všechny nejdůležitější společenské skupiny současného Ruska již tak či onak přikročily k veřejné a masové politické činnosti. Možnost veřejně vystupovat zároveň nemilosrdně vyjevuje podstatné rozdíly v jejich zájmech. Strany se projevují ve své skutečné podobě Události s železnou nutností navzájem diferencují stoupence různých tříd a nutí je jasně ukázat, kdo jde s kým a kdo proti komu.

Tyto podstatné rozdíly v třídních zájmech, vedoucí k politickému rozeskupování, se projevují mnohem nejasněji a nevýrazněji ve Státní dumě než dole mezi širokými masami lidu. V dumě je na to zvláštní strana konstitučních demokratů, která se všemožně snaží setřít ostré hrany, otupit ostré protiklady, uhasit plameny boje, vyšlehávající hned na jednom, hned na druhém místě. Ale „dole“ vření neustále sílí. Znovu se pohnuly celé obrovské masy proletářů, rolníků, vojáků a železničářů. Stávkové hnutí mohutní, vznikají nové formy stávek („sériové stávky“ v jednom průmyslovém odvětví za druhým — k těmto sériovým stávkám se ještě vrátíme), zostřuje se bezprostřední boj rolníků o půdu, množí se zprávy, že se také probouzejí cepováním otupělí vojáci a námořníci, že se začínají „stavět na vlastní nohy“ železničáři. Všude kypí, ozývá se, vře a bouří cosi nového a svěžího. Z hromady rozvalin si nezadržitelně prorážejí cestu nové výhonky.

A třebaže se kadeti snaží zavřít v Tauridském paláci;

co nejpevněji okenice, život si žádá své a svěží vítr vniká i tam. Třídní diferenciacie a politické vyjasňování probíhá i zde. Kadeti mají ještě převahu nad trudoviky. I dnes ještě oslavují své včerejší vítězství, kdy zmařili návrh trudoviků na bezodkladné projednání zákona o zrušení trestu smrti^[65, 277] a kdy trudoviky donutili, aby stáhli svůj návrh na okamžité ustavení pozemkových výborů, svobodně zvolených místních výborů pro řešení otázky půdy^[222].

Ale už sám fakt, že kadeti musí v dumě stále častěji bojovat o svou převahu, jasně svědčí o hlubokém rozdílu mezi nimi a trudoviky. Čím častější a ostřejší jsou tyto jejich šarvátky, tím pronikavěji si lidové masy uvědomují rozdíl mezi liberálním statkářem, továrníkem, advokátem, profesorem — a mužikem. Mužik bytostně touží po svobodě lidu, a právě proto se nemůže shodnout se stranou „svobody lidu“. Mužik nesmírně dychtí po půdě a svobodě, a už jen kvůli tomuhle praská ve všech švech pověstná láska k lidu pověstné strany „svobody lidu“.

Kadeti stále ještě nad trudoviky vítězí, ale jejich vítězství buď jejich vlastní stranu přímo skandalizují, nebo odhalují celou jejich „pravou tvář“ s takovou otevřeností, že se z toho proletariát může jen radovat.

K prvnímu případu došlo právě v souvislosti s kadetským drakonickým návrhem zákona o svobodě tisku^[63]. Kadeti se ospravedlňují, snaží se vykroutit. Ale svými ubohými výmluvami se jenom ještě víc zaplétají. Přiznávají, že se dopustili „chyby“, že vytiskli „koncept“, ale dodnes nedokázali chybu otevřeně napravit, předložit čistopis.

K druhému případu došlo v souvislosti s místními pozemkovými výbory.⁹⁰ Otevřený politický boj semkl v danou chvíli všechny „levé“, tj. trudoviky, a sociálně demokratický proletariát proti kadetům. Menševici se shodli s bolševiky v názoru na skutečné záměry kadetů: zradit revoluci, udusit ji s pomocí „byrokratického“ návrhaření, s pomocí *spojení byrokratů a liberálů proti mužikům*. Otázka stojí nyní jasně: Mají se byrokraté a liberální statkáři podřítit

desetimiliónům rolníků, nebo se mají tyto desetimilióny podřídit hrstce byrokratů a liberálů? Celá dělnická třída, všichni sociálně demokratičtí zástupci proletariátu se postavili jako jeden muž za rolníky proti byrokratům a liberálům. A kadeti utržili velkolepou ostudu. Donutili jsme je, aby veřejně přiznali, že *nemají v úmyslu dát rolníkům úplnou svobodu a veškerou půdu, že proti rolníkům hledají pomoc u byrokratů*. Jedni tvrdí, že v místních pozemkových výborech musí mít bezpodmínečně převahu rolníci, protože rolníků jsou desítky miliónů, kdežto vysokých úředníků a statkářů několik set tisíc. Druzí na to odpovídají, že je nutné rovné zastoupení statkářů a rolníků, a vysocí úředníci se jich budou účastnit a budou je „kontrolovat“.

Proletariát a uvědomělé rolnictvo na jedné straně, byrokracie a kadeti na druhé. Tak vypadá rozložení sil, které předpisuje život v nynější chvíli bezprostředně blízkého boje.

Chvála vám, kadetští státníkové! Chvála vám, publicisté z Reči a Dumy! Ani nevíte, jak nám revolučním sociálním demokratům pomáháte objasňovat lidu nepřikrášlenou politickou skutečnost! Jak nám pomáháte svými teoriemi i svými skutky!

Ve svých teoriích *jste nuceni* jít stále dál! Dospěli jste dnes k znamenité formulaci: že se vyhranil „zásadní názorový rozdíl“ (Reč, č. 84)[194]. „Podle názoru jedněch je дума jen jednou z etap revoluce“*, zatímco podle názoru druhých je дума prostředkem k upevnění konstitučního zřízení na širokém demokratickém základě.“

Výtečně, skvěle, páni publicisté z Reči! Přesně tak: jde o dva hlavní, zásadní názory. Buď je дума etapou revoluce, nebo je дума nástrojem pro dohodu vysokých úředníků s kadety proti proletariátu a revolučnímu rolnictvu. Nelíbí se vám tento výklad? Protestujete? Jste vy ale šprýmaři!

* či „nástrojů revoluce“, jak se praví v rezoluci sjednocovacího sjezdu SDDSR[218].

Cožpak jste se sami úplně neodhalili, když se jednalo o místních pozemkových výborech? Kterýpak hlupák po tomhle nepochopí, že se pod „širokým demokratickým základem“ skrývá *podle možnosti rovné* zastoupení mužiků a liberálů se *spoluúčastí a právem kontroly* pánů Goremykinů či jiných vysokých úředníků?

A pokud přece jen ještě někdo zůstává dál hluchý ke všem slovům, projevům, prohlášením a teoriím kadetů, toho velmi brzy přesvědčí jejich *skutky*. Dřív než se nadějeme. A proto můžeme straně „svobody lidu“ jen poradit: Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek!

A co právě nyní dělá, to doložím fakty.

Noviny horlivě debatují o obratu v politice naší vlády. Francouzští bankéři prý jí nechtějí dát peníze, odmítají zaplatit další splátku. Nejvlivnější noviny francouzských kapitalistů *Le Temps*⁹¹ velmi důtklivě radí ruské vládě, aby udělala kadetům ústupky^[420]. Vitte a Durnovo odjeli do zahraničí, aby francouzské bankéře přemluvili. Ale bez úspěchu. Nikdo jim nevěří. Trepov horlivě jedná o možnosti vytvořit novou vládu. Funkci předsedy vlády má převzít Kokovcov nebo jiný vysoký úředník. Pro funkce ministrů se počítá s pravicovými kadety.

Někdo možná namítne, že jsou to všechno jen novinářské kachny. Možná. Ale možná že v tom všem je i kousíček pravdy. Není dýmu bez ohně. List *Novoje vremja* je dávno známý jako korouhvička. Desítky let už prokazuje svou schopnost točit se po větru a podlézat vrchnosti. A právě tento list v posledních dnech očividně mění směr. Místo ustavičného spílání kadetům v něm čteme nejvášnivější výzvy, aby vláda kadetům ustoupila a *sestavila kadetský vládní kabinet*. Ale třeba jsou kadeti pobouření výmysly tohoto listu? Ani dost málo! Reč už *dvakrát* (v čísle 82 a 84^[251, 252]) *citovala* v této věci *Novoje vremja* bez jediného slova protestu, se zřejmými sympatiemi a jen někdy zalitovala, že se v tomto listu ozývají ještě i staré tóny^[187, 188].

A tak je tedy možné, že se vbrzku dočkáme kadetského.

vládního kabinetu v čele s nějakým tím Kokovcovem. Dnešní večerníky dokonce oznamují, že Goremykinova vláda podala už včera demisi⁹². A my na tomto místě straně „svobody lidu“ znovu radíme: Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek! Nic by tak dokonale a bezezbytku nevyjasnilo dnešní politickou situaci, jako kdyby nejvyšší moc jmenovala vládu z kadetů. Pak by rázem vyprchaly poslední krátkozraké naděje v kadety, pak by se všichni „leví“ definitivně spojili ke konkrétní politické práci, pak by ustaly všechny spory o to, zda se má podporovat дума a vládní kabinet jmenovaný dumou, pak by se ono politické seskupení, které se právě nyní vyhranilo, stalo reálným faktem a základem nové „etapy“.

Tato „etapa“ ostatně přijde i bez kadetského vládního kabinetu. My jsme pro ni „dobře podkováni“, páni kadeti!

Napsáno 27. května (9. června) 1906

Otištěno 28. května 1906

v listu Vperjod, č. 3

Podle listu Vperjod

TAKTIKA PROLETARIÁTU A SOUČASNÉ ÚKOLY

Zpráva o demisi Goremykinovy vlády, kterou jsme přinesli především^[196], byla oficiálně dementována. Ale noviny, které mají určitou možnost leccos se dovědět z „důvěrných“ pramenů, tomuto dementi nevěří. Kampaň listu Novoje vremja za kadetský vládní kabinet je nyní opatrnější, ale neustala. Novoje vremja objevilo nějakého japonského diplomata, který má za to, že „strana kadetů si klade státnické úkoly“^[385], a dokonce ústy pana Rozanova ujišťuje, že prý „kadeti neobětují civilizaci ani pro revoluci“ a že „to je v dané chvíli všechno, čeho lze dosáhnout“^[382]. List Reč se zase domnívá, že „demisi Goremykinovy vlády je možné považovat za hotovou věc a že jde jen o to, kdo se má stát jeho nástupcem“^[361]. Zkrátka, otázka kadetského vládního kabinetu se nepřestává přetřásat.

Kadeti to tuší a možná dokonce nejen tuší. Čelí se nastražili a „větrí“. Oběma rukama se chytají každého bytí i jen náznaku podpory zleva, která by jim mohla pomoci uskutečnit jejich plány. Hlavní orgán kadetské strany Reč se ve svém posledním úvodníku nadarmo nezabývá postojem sociálních demokratů ke kadetskému vládnímu kabinetu. Přetiskujeme dále tento článek v plném znění jakožto velmi poučný příznak doby.

Hlavní myšlenku tohoto úvodníku vyjadřují autoři následujícími slovy: vytvořit „společnou základnu, o kterou by se mohlo osvobozené hnutí opírat naprosto jednoduše, bez ohledu na rozdíly v odstínech“. To je vskutku hlavním cílem veškeré kadetské politiky. A nejen to. To je hlavním cílem veškeré liberálně buržoazní politiky v ruské revoluci

vůbec. Odstranit „rozdíly v odstínech“ osvobozenického hnutí však znamená odstranit rozdíl mezi demokratickými požadavky buržoazie, rolnictva a proletariátu. Znamená to uznat „naprosto jednomyslně“ liberální buržoazii za mluvčího a nositele snah celého osvobozenického hnutí. Znamená to přeměnit proletariát v slepý nástroj liberální buržoazie. A protože všichni vědí, že největším politickým ideálem buržoazie — a jejím nejhlubším třídním zájmem — je dohodnout se se starou mocí, můžeme naše poslední tvrzení vyjádřit ještě jinak. Můžeme říci, že buržoazní Reč chce z proletariátu udělat slepého pomocníka liberálů při uzavírání dohody se starou mocí. A přitom má tato dohoda směřovat hlavně proti proletariátu, a potom přirozeně také proti revolučnímu rolnictvu.

Takový je skutečný význam kadetského vládního kabinetu. Nedávný konflikt ve Státní dumě kvůli místním pozemkovým výborům vrhl na kadetskou politiku velmi jasné světlo^[222, 368]. Výbory se měly stát místními orgány moci a vládní kabinet ústředním orgánem moci, ale na podstatě kadetské politiky by se vůbec nic nezměnilo. Kadeti jsou proti všeobecným volbám do místních výborů, jsou pro „rovnoprávné zastoupení statkářů a rolníků s kontrolní účastí staré moci“. Kadeti se k tomu *museli* proti své vůli přiznat, neboť dlouho *zatajovali pravdu*, zastírali podstatu věci a ujišťovali, že jsou „*vcelku*“ bezvýhradně pro místní pozemkové výbory a všeobecné volební právo. A stejně tak jsou proti ústavodárnému shromáždění a pro kadetský vládní kabinet jmenovaný nejvyšší mocí. Takový vládní kabinet jakožto orgán ústřední moci bude mít přesně stejné složení jako místní výbory vytvořené na základě pověstného rovného zastoupení atd.

Je následní, jakou taktiku musí proletariát zvolit vzhledem k této politice kadetů. Proletariát musí nemilosrdně demaskovat podstatu této politiky, nesmí připouštět žádnou dvojznačnost, žádné zatemňování politického uvědomění dělníků a rolníků. Proletariát musí náležitě

využít každého zakolísání v politice těch, kdo „mají moc“ a kdo „se podílejí na moci“ k rozšíření a posílení *své* třídní organizace, k upevnění svého spojení s revolučním rolnictvem jako jedinou třídou schopnou vést obrozenecké hnutí *dál* než ke kadetské „hrázi“, dál než ke kadetské dohodě se starou mocí.

Ale neměl by proletariát *podporovat* požadavek liberální buržoazie, tj. vytvoření kadetského vládního kabinetu nejvyšší mocí? Není proletariát povinen to udělat vzhledem k tomu, že mu kadetský vládní kabinet usnadní boj za svobodu i boj za socialismus?

Ne, takový krok by byl nejhrubší chybou a *zradou* na zájmech proletariátu. Znamenalo by to obětovat v honbě za chvilkovým úspěchem nejzákladnější zájmy proletariátu v revoluci. Znamenalo by to propadnout přeludu a radit proletariátu k „odzbrojení“ bez sebemenší *reálné* záruky, že jeho boj bude *skutečně* usnadněn. To by byla nejhorší odrůda oportunismu.

Kdyby nejvyšší moc jmenovala kadetský vládní kabinet, nebyly by tím ještě nikterak otřeseny základy staré moci. Reálný poměr sil by se přitom vůbec nemusel změnit ve prospěch opravdu revolučních tříd. Boj lidu proti staré moci by se takovouto „reformou“ ještě naprosto nesprovedil ze světa. Z dějin revolucí známe příklady, kdy takový liberální kabinet jmenovaný starou mocí (například v Německu roku 1848) byl jenom zástěrkou samovlády a pomáhal udusit revoluci líp než nejedna byrokratická vláda.

Proletariát Ruska nemá důvod se obávat kadetského vládního kabinetu, který tak či onak pomůže lidu poznat pravou tvář kadetů, v žádném případě by však neměl toto opatření podporovat, neboť je to opatření ve své podstatě naveskrz dvojznačné, ošidné a zrádné.

Když už se nepodařilo zmařit dumu, je pro proletariát výhodné, že kadeti získali ve volbách většinu. Rychleji se při tom „vyčerpají“, než kdyby zůstali v menšině. Proletariát však odmítl kadety při volbách jakkoli podporovat

a sjednocovací sjezd toto rozhodnutí SDDSR potvrdil a zakázal bloky (dohody, spolky) s jinými stranami^[228, 304]. Kadetský vládní kabinet je pro proletariát výhodný *v tom smyslu*, že se kadeti při této kombinaci velmi rychle „vyčerpají“ a „dohospodaří“, velmi brzy „ztratí dech“ a odhalí se. Proletariát ale nikdy nebude podporovat *dohodu* buržoazie s Trepovem o rozdělení svobody lidu.

Skutečnou „podporu“ osvobozeneckému hnutí, jeho skutečný rozvoj zajistí jedině rozvoj politických a hospodářských organizací proletariátu a upevnění jeho spojení s revolučním rolnictvem. Jedině to opravdu oslabí starou moc a připraví její pád. Ale kadetská dohoda je jenom obojetnická hra a podporovat ji je z hlediska opravdu trvalých vymožeností revoluce bezcenné a pro rozvíjení uvědomělosti, semknutosti a organizovanosti revolučních tříd škodlivé.

Vperjod, č. 4
30. května 1906

Podle listu Vperjod

N Ě M E C K Á
S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E
O K A D E T E C H

Liberálně buržoazní tisk celého Ruska se všemožně snaží přesvědčit své čtenáře, že ruští sociální demokraté „bolševici“ nemají nic společného s mezinárodní sociální demokracií. Jen si všimněte, jsou to anarchisté, buřiči a spiklenci, měli by se poučit od německých sociálních demokratů a tak jako němečtí sociální demokraté uznat za hlavní cestu cestu „parlamentní“. Takové a podobné řeči se ozývají ze stránek desítek kadetských listů.

Pro ruskou veřejnost je otevřený politický boj ještě novinkou. Ruská veřejnost ještě neví, že nejběžnější metodou *buržoazie všech zemí* je vždycky tvrdit, že socialisté vlastní země jsou ničemové, buřiči atd., zatímco socialisté sousedních zemí jsou lidé „moudří“. Francouzská buržoazie spílá Jaurèsovi a vychvaluje Bebelu. Německá spílá Bebelovi a vychvaluje Jaurèse. Ruská nadává ruským sociálním demokratům a vychvaluje německé. Vskutku stará, prastará metoda!

Ale podívejme se na fakta. V ústředním orgánu německé sociální demokracie strany Vorwärts — díky „příčinlivosti“ ruské policejní cenzury dostáváme tento list velmi zřídka — byly nedávno otištěny dva články pod názvem Duma a kadeti^[421]. Redakce tyto „dopisy z Ruska“ nejen otiskla jako úvodníky, ale navíc je opatřila ještě poznámkou, že jde o „výstižnou charakteristiku postavení kadetů v ruském revolučním hnutí“.

Podívejme se tedy, jakou charakteristiku považuje ústřední orgán německé sociální demokracie za *výstižnou*. Ať se na nás čtenář nezlobí za dlouhé výňatky, ale je nutné

jednou provždy odnaučit ruské liberální novináře, aby si vymýšleli rozdíly mezi ruskou a německou sociální demokracií.

„Ještě přednedávnem nebylo o kadetech nic slyšet,“ píše se v článku Duma a kadeti. „Nebyli tam, kde se prolévala krev a hřměly výstřely. Nebyli tam, kde lidové masy, stržené heroismem revolučního boje a odhodlané zemřít nebo zvítězit pod praporem proletářské svobody, obětovaly své životy. Tito reální politikové byli příliš státnicky moudří, příliš prozíraví, než aby se dali strhnout masovým hnutím, v jehož čele šli ‚zatracenci‘ a snilkové, revoluční ‚fanatikové‘. Tito chladnokrevní mudrci, tito hrdinové fráze, rytíři pozlátkového pseudoliberalismu seděli klidně doma za pecí. Zarmouceně pokyvovali hlavou, plni obav, aby snad revoluce nezašla příliš daleko a neotřásla odjakživa posvátnými pilíři buržoazního života, vlastnictví, politické mravopochestnosti a pořádku.

Kadeti už dávno prokázali svou všestrannou ‚úslužnost‘. Už v době Bulyginovy dumy snili o tom, jak by zbudovali můstek mezi tehdy ještě ‚nevinným‘ Vittem a liberalismem, který jednoznačně koketoval se zahraniční burzou. Burza — to je vůbec slabina naší strany ‚svobody lidu‘. Právě před několika dny se kadeti rozhorleně hájili proti nařčení z ‚proradné‘ agitace proti nové miliardové půjčce. A toto jejich jednání je zcela pochopitelné. V době nejbezuzdnější policejní zvůle se pokoušeli tuto zvůli vysvětlit jednáním demokratů. V době požárů a pogromů zorganizovaných kamarilou z celé duše hájili trůn a oltář⁸⁸ proti náporu socialistů, kteří nic neuznávají, všechno odmítají a všechno ničí.

Přišla doba slavného bojkotu, vypukla velká říjnová stávká, nastalo krvavé období lidových povstání, občanské války a vojenských nepokojů na moři i na souši a kadeti byli tímto velkým očištným příbojem smeteni.

Tehdy nebylo o kadetech slyšet. Rytíři zlaté střední cesty se poschovávali. V nejlepším případě hlasitě protestovali, hlasitě si stěžovali, jenže je nebylo pro hřmění revoluční bouře slyšet.

Nejlepší služby prokázala kadetům reakce. Když se znovu naplnily žaláře a znovu ožila místa vyhnanství, kde nacházeli smrt ruští bojovníci, tehdy přišel jejich čas. Jejich protivníci zleva byli umlčeni. Kadeti dostali noviny a kontrarevoluční opatření je zasáhla poměrně málo. Proti nim nebyly vysílány trestné výpravy, jejich domy nebyly vypalovány, jejich děti neznásilňovali kozáci, na ně se nevztahovaly ‚pacifikační opatření‘ pánů Vitteho a Durnova, proti nim se neobracela děla, kulometry, dělostřelectvo, pěchota a námořnictvo, ani na ně neútočili kozáci. A kadeti vystoupili do popředí. Spustili slovní palbu. Revoluci vystřídala polemika a na tomto kolbišti se kadeti ukázali

mistry a virtuosity, jakým nebylo rovno. Především se obořili na revoluci a revolucionáře, hanobili socialisty, pomlouvali dělnickou stranu. Polemizovali s odpůrcem, kterému zacpali ústa. Obviňovali ty, kteří nemohli ani odpovídat, ani se hájit. Ale to ruskému liberalismu nestačilo. Ústy jednoho ze svých nejvýznačnějších vůdců prohlásil, že celé hrdinské osvobozené hnutí v Rusku je vlastně jeho dílo, že pád samoděržaví je jeho zásluha. Kadeti drze zneužívali krve vycezené proletáři, zahalili se do cárů rozervaného rudého praporu a začali prohlašovat, že duší osvobozené boje, osvoboditelem vlasti od tyranů je liberalismus. A třebaže žaláře byly dál přeplněny a dál se stavěly šibenice, kadeti se nepřestávali chvástat a nepřestávali potírat nespokojené odvážné a před ničím se nezastávající revolucionáře.“

Dále autor popisuje právní postavení naší dumy, zákon o Státní radě^[397] a úlohu kadetů ve volbách.

„Páni kadeti si vášnivě přáli evoluci místo revoluce, právní pořádek místo revoluční anarchie a občanské války.“ Ale lid je ve volbách pověřil revolučními úkoly, které jim nebyly ani trochu po chuti.

„Jako rození diplomaté a poctiví makléři klamali sami sebe nadějí, že se jim podaří uklidnit revoluci, oživit burzu, umírnit samoděržaví, zahladit všechny rozpory a odstranit všechny konflikty. Hlásali smír, ale skutečnost jim vnucovala jinou roli. Předstupovali před voliče jako ‚konstituční demokraté‘, ale byli voleni jako *vysloveně* opoziční strana, jako jediná či hlavní opoziční strana. Usilovali o kompromis, ale byli pověřeni revolučními úkoly. Omílali fráze, ale voliči je posílali do boje, zavazovali je přísahou a slibovali jim všemožnou podporu až po ozbrojený boj.

Opojení vítězstvím, ohlušení revolučními frázemi za volební kampaně, obklopeni revolučními voliči, zašli kadeti dál, než chtěli. Nevšimli si, že jim za zády vyrostla nová síla, která je postrkovala do boje.

Kadeti pochopili příliš pozdě, kdo je to poslal do parlamentu, kdo jim dal mandát s takovým kategorickým imperativem, kdo jim vnutil úlohu, jíž se nade všecko obávali a jíž se ze všech sil bránili: poslala je tam ruská revoluce, aby jí urovnali další cestu, poslal je tam ruský lid, který jich využil jako berana k proražení nové průrvy v hradbách samoděržaví, jehož hlavní bašty však později nebudou ztečeny s pomocí kadetů, nýbrž s pomocí širokých lidových mas.“

Kadeti shlíželi s nevolí na revoluční rolnické poslance v dumě, neboť jim od nich hrozilo nebezpečí, že zhatí jejich

hru. Snili o „jednomyslné kadetské dumě“. „Pak by bylo možné se nějak vykrotit z revolučních úkolů, utopit každý opravdový skutek v záplavě krásných slov... Pak by bylo možné se omezit na rezoluce a návrhy a dosáhnout nanejvýš kadetského vládního kabinetu, upevnit konstituční monarchii, umlčet s pomocí drobných ústupků revoluci, odložit na neurčito všechny reformy a dosáhnout nakonec svého cíle: nastolit liberální buržoazní parlamentarismus... Ano, to všechno by bylo možné, kdyby nebyli v dumě rolníci!“ A autor článku místy přímo nadšenými výrazy popisuje revolučnost rolnických poslanců v dumě. „Revoluce vnesla do dumy nejen kadety, ale vytvořila tam i svou ‚Horu‘ a ‚stranu Hory‘*, která nepřistoupí na žádné kompromisy. Revoluce má nyní své zástupce i v dumě.“

„Chudáci kadeti, chudáci ruští girondisté! Octlí se mezi kladivem a kovadlinou, mezi bodáky vlády a revolucí proletariátu a rolnictva.

Ne nadarmo se teď kadeti začínají hanbit za svůj rudý šat. Ne nadarmo odhazují svá zvučná hesla. Ne nadarmo teď začali mluvit o své účtě k výsadám staré moci. Situace se přiosťruje. Vláda nežertuje a holýma rukama se od ní nic nevymůže. Ale revoluce, která poslala kadety do dumy, také nežertuje. Neodpustí jim jejich zradu. Nebude mít slitování se zbabělci, kteří se podjali revolučního úkolu, ale ztratili odvahu.

Na jedné straně absolutismus, na druhé revoluce! Kam se přikloní kadeti?“

Tak končí článek, s nímž vyjádřil svůj souhlas ústřední orgán německé sociálně demokratické strany. Opravdu postupné vysvědčení dostali „bolševici“ od „moudrých“ německých sociálních demokratů, že? Jak ostře se rozchází jejich názor na kadety s naším! Jak jsou si navzájem vzdálena jejich a naše hesla o revoluci proletariátu a rolnictva!

A nyní ať čtenáři sami posoudí, zdali bychom se s těmito lidmi shodli v hodnocení kadetského vládního kabinetu.

Nene, mezinárodní revoluční sociální demokracie je

* — přirovnání ke straně montagnardů ve Francii. Čes. red.

dnes, pokud jde o vztah k absolutismu a k liberální buržoazii, stejně solidární, jako byla vždycky!

Vperjod, č. 5
31. května 1906

Podle listu Vperjod

Z N O V I N A Č A S O P I S Ů

Pan P. Miljukov provádí v 86. čísle listu Reč bilanci „prvního měsíce působnosti dumy“^[189].

Vcelku vzato, píše vážený autor takto:

„Všechno, co jsme tu uvedli jakožto důkaz mimořádně úspěšné činnosti dumy za jediný měsíc její existence, to všechno jsou nezávažné veličiny.“

Avšak bilance „prvního měsíce působnosti dumy“ vykazuje nicméně i výsledky dosti „závažné“... alespoň perspektivně.

„Jestliže Temps v zahraničí a Novoje vremja v Petrohradě volají po ‚kadetském‘ vládním kabinetu, pak každý pochopí, co to znamená.“

Že to „každý pochopí“ — to jsou snad příliš silná slova, pane Miljukove. Ale nemůže být pochyb, že si už dnes velmi mnozí skutečně uvědomují, „co to znamená“. Pány kadety musíme znovu požádat o totéž: Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek! Pak, pane Miljukove, skutečně všichni pochopí, „co to znamená“.

Vperjod, č. 5
31. května 1906

Podle listu Vperjod

Sociálně demokratický proletariát Ruska a zejména Petrohradu se octl tváří v tvář závažné otázce, jak uskutečnit příští politickou kampaň týkající se Státní dumy. Je samozřejmé, že jednotná sociálně demokratická strana bude tuto *příští* kampaň provádět pouze *v mezích* rezoluce sjednocovacího sjezdu^[228, 304].

Petrohradskému sociálně demokratickému proletariátu byl pro tuto kampaň doporučen *dvoujít* plán: jeden v rezoluci ÚV^[325], druhý v rezoluci petrohradského výboru^[146]*. Obě tyto rezoluce jsme již otiskli ve 2. čísle listu Vperjod⁹⁴ a nyní si chceme povšimnout jejich podstatně rozdílného obsahu. Hlavní bod rezoluce ÚV zní: „Budeme dumu podporovat při všech jejích krocích směřujících k svržení nynějšího vládního kabinetu a k jeho nahrazení kabinetem jmenovaným dumou, neboť v tom spatřujeme příznivou podmínku pro svolání ústavodárného shromáždění.“ Rezoluce petrohradského výboru se o podpoře takového požadavku vůbec nezmiňuje a hlavní pozornost soustřeďuje na urážlivé chování vlády, na bezmocnost dumy, na to, že Trudovická skupina musí vydat provolání k lidu, na nevyhnutelnost nového a společného boje dělníků a rolníků.

Hlavním sporným bodem tedy je, zda máme podporovat kroky dumy směřující k vytvoření kadetského vládního kabinetu, nebo ne. Rezoluce ÚV se vyslovuje nejasně, když mluví o „vládním kabinetu jmenovaném dumou“. Ale všichni vědí a všechen liberální buržoazní tisk to zdůraz-

* Viz tento svazek, s. 195—196. *Red.*

ňuje, že ve skutečnosti jde právě o to, aby nejvyšší moc jmenovala vládní kabinet vyhovující dumě, tj. kadetský kabinet. A jen v tomto smyslu si mohou široké masy dělnické třídy vykládat rezoluci ÚV.

Může však sociálně demokratický proletariát podporovat požadavek, aby nejvyšší moc jmenovala kadetský vládní kabinet? Ne, nemůže. Kadetský kabinet může vzniknout jen tak, že *se* samoděržaví *dohodne* s liberální buržoazií proti socialistickým dělníkům a proti revolučnímu rolnictvu. Sociální demokraté samozřejmě co nejvíc využijí nové situace, jež by následkem takové dohody vznikla, a bedlivě zváží svou taktiku, pokud tato dohoda třeba i jen dočasně usnadní boj za svobodu a socialismus. Vynasnažíme se i tuto dohodu, namířenou proti revoluci, obrátit ve prospěch revoluce. Ale nemůžeme *podporovat* dohodu *buržoazie s vysokými úředníky*, uzavíranou *za zády lidu*. Vyzývat lid nebo proletariát k takové podpoře by znamenalo rozvracet jeho uvědomění, skrývat před ním pravdu o *podstatě* této dohody, o její *nebezpečnosti*, o snaze buržoazie a úřednictva *znesnadnit* tím svolání ústavodárného shromáždění.

My musíme dělníky a rolníky vyzývat nikoli k podpoře dohod, nýbrž k boji. Jen opravdová příprava k boji *skutečně* oslabí samoděržaví, jedině v boji je záruka, že *jakékoli* kroky ať už samoděržaví, nebo buržoazie budou skutečně směřovat k prospěchu revoluce. Rezoluce ÚV je *nesprávná*. Uvědomějí sociálně demokratičtí dělníci *nemohou* tuto rezoluci, jež je jim doporučována, přijmout.

Teď druhá otázka. Nejsme povinni tuto rezoluci přijmout ve jménu kázně, ve jménu nutnosti podříditi se sjezdu? Prohlédněte si rezoluci sjednocovacího sjezdu o Státní dumě a uvidíte, že z ní nelze vyvodit, že bychom měli podporovat požadavek, aby byl vytvořen kadetský vládní kabinet, že v ní dokonce není *ani slova* o „podpoře“ dumy vůbec. Uvádíme tu *v plném znění* tu část sjezdové rezoluce, která *vymezuje* vztah k dumě samé: „Sociální demokracie musí 1. v zájmu šíření a prohlubování revolučního hnutí pláno-

vitě *využívat* všech konfliktů, které vznikají jak mezi vládou a dumou, tak v dumě samé, a proto se musí: a) snažit *rozšířit a vyhrotit tyto konflikty* natolik, aby se mohly stát *východiskem širokých masových hnutí* směřujících ke *svržení* nynějšího politického režimu; b) v každém jednotlivém případě se snažit spojit politické úkoly hnutí se sociálními a hospodářskými požadavky dělnických a rolnických mas; c) širokou agitací v lidových masách za předložení *revolučních požadavků* Státní dumě organizovat *zvenčtí nátlak na dumu* a snažit se ji tímto způsobem *zrevolucionizovat*.

2. Usměrnovat toto své *zasahování* tak, aby vyhrocující se konflikty: a) odhalovaly masám nedůslednost všech buržoazních stran, jež na sebe vezmou v dumě úkol vyjadřovat vůli lidu; b) přesvědčovaly široké masy (proletariátu, rolnictva a městské maloburžoazie) o *naproستé nevhodnosti dumy* jakožto zastupitelské instituce a o nezbytnosti svolat všelidové ústavodárné shromáždění“ atd.

Z míst, která jsme podtrhli, je jasně patrné, že rezoluce ÚV o podpoře požadavku vytvořit kadetský vládní kabinet nejenže neodpovídá sjezdové rezoluci, ale přímo jí *odporuje*. Kadetský vládní kabinet je požadavek *nerevoluční*. Konflikty s dumou a uvnitř dumy *zeslabuje* a *zatemňuje*, nevhodnost dumy vůbec ponechává stranou atd. atp. K tomu dodejme, že sjezdová rezoluce se *ani jednou* nezmiňuje o „podpoře“ dumy, ale jen o „nátlaku“, o „využití“ a o „zasahování“.

Závěr z toho je jasný. Ústřední výbor *rozhodně nemá právo* žádat od stranických organizací, aby přijaly jeho rezoluci o podpoře požadavku vytvořit kadetský vládní kabinet. Všichni členové strany *jsou povinni* zaujmout k této otázce zcela samostatné a kritické stanovisko a postavit se za tu rezoluci, která podle jejich názoru *správněji* řeší daný úkol v mezích usnesení sjednovacího sjezdu. Petrohradští sociálně demokratičtí dělníci vědí, že celá organizace strany se nyní buduje *demokraticky*. To znamená, že *všichni* členové strany si volí své funkcionáře, členy výborů apod.,

že *všichni* členové strany jednají a *rozhodují* o otázkách týkajících se politické kampaně proletariátu, že *všichni* členové strany *určují* zaměření taktiky stranických organizací.

Jsme přesvědčeni, že petrohradský sociálně demokratický proletariát zaujme k sporné otázce právě takovýto postoj, že ji všestranně, důkladně a věcně posoudí a samostatně rozhodne, *zda se má podporovat požadavek kadetského vládního kabinetu, nebo ne.*

Od tohoto svého *práva*, od této své sociálně demokratické a stranické *povinnosti* se petrohradští dělníci nedají odradit žádnými sofizmaty, tj. žádnými očividně falešnými argumenty. Teď ještě stručně o zmíněných sofizmatech. L. Martov v listu Kurjer (č. 13)^[179] říká: V zájmu kázně nemařte politickou kampaň ÚV! To je sofizma. Žádná kázeň nezavazuje členy strany, aby slepě podepisovali všechny návrhy rezolucí vypracované ÚV. Nikdy a nikde na světě neexistovala taková pravidla, jež by stranickým organizacím upírala právo na vlastní úsudek a měnila je v *podpisovatele* rezolucí ÚV. L. Martov říká: Menševici se podřídili ve věci bojkotu, teď se podřídte vy! To je sofizma. Usnesením sjezdu jsme se podřídili *my všichni*. *Nikdo z nás* nevyzýval k boji proti volbám do dumy ani proti jmenování parlamentní sociálně demokratické frakce. Podřídili jsme se vůli sjezdu a zřekli se bojkotu. Ale máme právo i povinnost *v mezích sjezdových usnesení* bojovat proti podpoře kadetského vládního kabinetu, *kteřou žádný sjezd nikomu neuložil*. L. Martov obchází podstatu věci a spokojuje se jen s pohrůzkami a insinuacemi na adresu dezorganizátorů. Ani slůvkem se však nezmínil, že by rezoluce petrohradského výboru odporovala usnesení sjezdu. Ani slůvkem se nezmínil o právu *opozice*, tj. o právu *každé* stranické organizace vznášet v mezích vůle sjezdu námítky proti taktice ÚV a napravovat jeho odchylky a chyby. Proto Martovovi klidně odpovíme: Dezorganizuje ten, kdo porušuje zákonná práva stranických organizací.

Klidně poukážeme na to, že ani menševici (viz dopis sou-

druha Vlasova^[337] redakci v témže čísle) nesouhlasí s podporou kadetského vládního kabinetu. Dokonce i soudruh Rjanšev^[338] v 13. čísle listu Kurjer vyzývá „*dělnickou a Trudovickou skupinu*“, aby „ze všech sil bojovaly“ proti kadetskému návrhu zákona o svobodě shromažďování^[64], tj. navrhuje *ryze bolševickou taktiku, která vylučuje podporu vládního kabinetu týchž kadetů*.

Navrhne-li vyborský obvodní výbor^[317], aby se svolala městská konference, na níž delegáti budou voleni „bez ohledu na frakce, tj. *bez jakýchkoli diskusí*“ — bez projednání toho, co je sporné!! — pak se petrohradští sociálně demokratičtí dělníci tomuto usnesení přirozeně leda vysmějí. Uvědomějí dělníci nikdy nebudou žádnou důležitou otázku řešit *bez jejího projednání*. A ani trapné fňukání nad přespříliš „ostrými“ slovy v diskusi, ani náрек L. Martova nad tím či oním ostřejším výrazem, který ho urazil, ani vyhrožování téhož L. Martova či kohokoli jiného rozkolem dělníky nedonutí, aby se zřekli *samostatného* řešení otázky. Vyhrožovat rozkolem, provokovat rozkol — to je nedůstojný manévr, z něhož má radost leda buržoazie (viz 29. číslo Dumy^[312]). Dělníci rozhodnou *většinou hlasů*, jak tomu bude s podporou kadetského vládního kabinetu, a postarají se o to, aby se nikdo, dokonce ani ÚV, *neodvážil mařit jejich rozhodnutí*, které učinili zcela svobodně, zcela samostatně, zcela pravoplatně *na základě* usnesení sjednocovacího sjezdu.

Napsáno 31. května (13. června) 1906

Otištěno 1. června 1906

v listu Vperjod, č. 6

Podle listu Vperjod

„NEDÍVAT SE NA HORU, ALE DOLŮ“

Tak se dnes vyslovil v orgánu levicových kadetů Naša žizň pan I. Žilkin^[59]. S politováním zaznamenává, že „tváře kadetů září samolibostí“. Protestuje proti nadšenému prohlášení pana Miljukova^[189], že „kadeti se distancují od krajní levice“. Vysmívá se „nevšední politické moudrosti“ kadetů, kteří uznávají, že situace je „bezvýchodná“, a zároveň se chvástají, jak směle směřuje státní loď do středu proudu...

Zastavme se u těchto úvah, jež se dotýkají nejzákladnějšího problému současné politické situace. A z našeho hlediska je zapotřebí obzvlášť zdůraznit, že k správnému zhodnocení této situace dnes vlivem okolností *chtě nechtě dospívají* i lidé, kteří naprosto nesdílejí názory levicových sociálních demokratů a kteří proti nám velmi horlivě bojují.

Podle zvěstí z pařížského klubu ruských reakcionářů prý už „v Petěrhofu veškeré váhání skončilo. Goremykin dostal úplnou svobodu jednat“⁹⁶, tj. svobodu vypořádat se s dumou. A Naša žizň, které je snaha bolševiků malovat všechno v temných barvách naprosto cizí, píše: „Máme všechny důvody těmto pověstem plně věřit...“ „Boj se zostruje...“ končí tento list svůj úvodník. „S čím kdo zachází, tím také schází.“ Pan Žilkin^[59] zas píše: „Kolikpak lidí v Rusku ještě věří v pokojné a vítězné vyústění parlamentní činnosti? Museli bychom být romantiky, snílky, idealisty, abychom se mohli bezstarostně oddávat takovému růžovému snům.“ A hned vedle pan V. Chižňakov prohlašuje: „Revolučním bouřím se nevyhneme, to si musíme přiznat. Není v moci dumy obrátit hnutí na pokojnou

cestu, protože nemá moc zlepšit život lidu, a bez této moci není jiné cesty kromě cesty revoluční. A už dnes je jasně patrné, jak se čím dál víc množí nespokojenost, jak čím dál víc upadá víra ve všemocnost dumy a jak zároveň s tím vzrůstá zoufalství“ (nevíra v dumu, stejně jako nevíra v boha, není ještě „zoufalství“). „Atmosféra je čím dál víc nabitá elektřinou, občas je možno slyšet i temné zadunění hromu a možná už co nevidět dojde k rozpoutání živlů.“

Tak se vyjadřují lidé, jejichž názoru si vysoce vážíme vzhledem k jejich apriorně odmítavému postoji k revoluční sociální demokracii. Události tyto lidi *donutily* opakovat právě ty teze, na kterých jsme my vždycky trvali a pro které nás liberální buržoazie, vymýšlející si o „bolševicích“ celé hromady pomluv, lží a klevet, vždycky kárala, plísnila a hanobila.

„Nedívat se nahoru, ale dolů.“ To znamená, že vzhledem k objektivním historickým podmínkám, nezávislým na naší vůli, se dnes *hlavní* formou osvobozenického hnutí v Rusku *nemůže* stát parlamentní boj. Nejde o to, že bychom jej „odmítali“, že bychom ho nechtěli využít — o tom už vůbec nemůže být řeč — nýbrž o to, že *hlavní* a rozhodující boj se v důsledku celého průběhu událostí přesouvá na jiné kolbiště. Liberální buržoazie nás bolševiky nesčetněkrát pomlouvala, že prý „lehkomyslně navádíme k použití krajních prostředků“ (Reč, č. 88^[313]). Ale ruku na srdce, pánové, cožpak jsme to my „navedli“ Žilkina, Chižňakova^[404] nebo autora úvodníku v listu Naša žizň? Cožpak jsme to my „navedli“ kurské a poltavské vojáky nebo kyjevské, saratovské a jiné rolníky?

My jsme „naváděli“ a burcovali ty, kteří tu mezi námi ustavičně chodili s tvářemi „zářícími samolibostí“. Tvrдили jsme, že volba té či oné formy osvobozenického boje nezávisí na naší vůli a že je nezbytné umět se podívat střízlivě a tvrdě do tváře skutečnosti, která nám neposkytuje možnost vydat se „cestou“, o níž dnes už i Naša žizň soudí, že je uzavřená. Tvrдили jsme, že socialisté nemohou a nesmějí

pro chvilkové úspěchy obětovat základní zájmy demokracie a socialismu, že jsou povinni odhalovat před masami trpkou pravdu o nespolehlivosti kadetů, o bezmocnosti dumy, o nevyhnutelnosti revolučních bouří. Nepochopí-li nás masy dnes, protože se daly strhnout kadetským krasořečněním na volebních schůzích, a nepochopí-li nás ani zítra, protože se dají strhnout prvními dny prvního ruského parlamentu, pak se o tom, že máme pravdu, přesvědčí pozítří. Události je donutí, aby viděly v revoluční sociální demokracii stranu, která se nedá zlákat pozlátkem a která masy důsledně a vytrvale vyzývá k tomu, aby se „dívaly“ právě tam, kde se nevyhnutelně rozhořívá boj, který rozhodne o osudu skutečné (a nikoli kadetské) svobody lidu.

Naše revoluce je velkou ruskou revolucí právě proto, že vyburcovala obrovské masy lidu k dějnotvorné činnosti. Třídní rozpory se v těchto masách ještě zdaleka plně nevyhrotily a politické strany se teprve formují. Proto nejsme s to masy ani usměrnit, ani nějak podstatněji jejich aktivitu přibrzdit. Ale po prozkoumání skutečného stavu a vzájemného poměru tříd můžeme určit nevyhnutelný směr jejich dějnotvorné činnosti, tu či onu hlavní formu jejich hnutí. A tyto naše socialistické poznatky musíme co nejvíce v masách šířit a nedat se zmást tím, že pravda bývá leckdy velmi trpká a že ji není vždycky za pozlátkem módních politických etiket nebo efektních politických institucí hned vidět, a nesmíme podléhat svodům krásných fikcí. Učiníme-li všechno pro takovouto výchovu mas a jejich přípravu na takové formy hnutí, jež povrchní pozorovatel nevidí, ale jež zákonitě vyplývají z celé hospodářské a politické situace země, pak splníme svou povinnost. Budeme-li se však stále dívat jen „nahoru“ a unikne-li nám, co se děje a dozrává dole, co se blíží a hrozí zdola, pak svou povinnost nesplníme.

Napsáno 1. (14.) června 1906

Otištěno 2. června 1906

v listu Vperjod, č. 7

Podle listu Vperjod

REAKCE ZAHAJUJE OZBROJENÝ BOJ

Sociálně demokratický tisk už dávno poukazoval na labilnost a vratkost pověstného ruského „konstitucionalismu“. Dokud se drží stará moc a dokud má ve svých rukou celou obrovskou mašinerii státní správy, dotud se nedá ani vážně mluvit o tom, že by měl lidový zastupitelský orgán nějaký smysl, že by bylo možné uspokojit naléhavé potřeby několika miliónových mas lidu. Státní дума začala zasedat, začaly se valit zvlášť bouřlivé proudy liberálně buržoazních řečí o pokojné konstituční cestě a zároveň s tím se začalo množit a stupňovat masakrování pokojných demonstrantů, podpalování domů, kde se konaly schůze lidu, a nakonec i vyložené pogromy, a to vše v režii vládních agentů.

Rolnické hnutí však roste. Dělnické stávky nabývají stále ostřejších forem a jsou stále častější a rozsáhlejší. Vzrůstá neklid i v nejzastrčenějších vojenských jednotkách, mezi pěchotou na venkově i mezi kozáky.

V ruském životě se nahromadilo příliš mnoho hořlavín. Staletí v dějinách nevídaného násilí, trýznění a mučení, olupování a vykořisťování vyústila v mimořádně vážný a ostrý boj. Tento boj lidu proti staré moci se nedá vtěsnat do rámce boje dumy za ten či onen vládní kabinet. Nejtlačenejší a nejzaostalejší „poddané“ nelze odradit od vyhlašování požadavků probouzející se lidské a občanské osobnosti. A stejně nelze výzvou k zákonnosti udržet na uzdě starou moc, která až dosud vždy sama vytvářela zákony a která bojuje za svou existenci krajními, nejzoufalejšími, nejbarbarštějšími a nebestiálněji prostředky.

Pogrom v Białystoku^[265] je zvlášť výmluvný fakt svědčící

o tom, že vláda zahájila proti lidu ozbrojené akce. Stará, ale věčně nová — *věčně až do vítězství lidu, do úplného smetení staré moci* — historie ruských pogromů! Zde je několik výňatků z telegramu volitele z řad bialystockých občanů Cirina: „Začal *předem připravený* pogrom proti židům.“ „Přestože se ledacos proslýchalo, z vládního kabinetu *nedošly* během celého dne *žádné instrukce*.“ „Pro pogrom se horlivě agitovalo už čtrnáct dní, zejména po večerech se v ulicích rozdávaly proklamace vyzývající k masakrování nejenom židů, ale i inteligence, a *policie nad tím přimhouřila obě oči*.“

Starý známý obraz! Policie předem připravuje pogrom. Policie poštvává; ve vládních tiskárnách se tisknou výzvy k masakrování židů. Policie na začátku pogromu nečinně přihlíží. Vojsko mlčky sleduje rekovné kousky černých sotní. A potom — potom táž policie dál hraje komedii se souzením a vyšetřováním pogromistů. Soud a vyšetřování, řízené úředníky staré moci, mají vždy stejný výsledek: proces se vleče, ukazuje se, že pogromisté nejsou vinni, leckdy jsou dokonce před soud pohnáni zbití a ztýraní židé a inteligenti, ubíhá měsíc za měsícem a stará, ale věčně nová historie upadne v zapomnění až zas do příštího pogromu. Spodina naší prokleté kapitalistické „civilizace“ je ničemně poštvávána, podplácena a opíjena, ozbrojenci zvěřsky masakrují bezbranné a sami viníci pak inscenují komedii soudů a vyšetřování. A ještě se najdou lidé, kteří při pohledu na tyto jevy ruského života myslí a tvrdí, že lid podněcují ke „krajním prostředkům“ čísi „lehkomyšlné“ výzvy! Avšak tvrdit podobné věci tváří v tvář takovým událostem, jako bylo zapálení Lidového domu ve Vologdě (na začátku zasedání Státní dумы) nebo bialystocký pogrom (po měsíčním zasedání dумы), k tomu je třeba nejen lehkomyšlnosti, ale i podlosti a politické zvrácenosti. Milióny výzev nezapůsobí na lid ani z jedné setiny tolik jako jedna taková událost. A mluvit o „lehkomyšlných“ výzvách znamená projevovat stejnou tupou pedanterii a stejnou občanskou zkostnatělost, jako když někdo odsuzuje nepřičetné

volání po pomstě, rozléhající se z vologedského a białystockého bojiště.

Státní дума jednala velmi správně, když dala ihned na pořad jednání interpelaci o białystockém pogromu^[82] a když do Białystoku vyslala členy Státní dumy, aby věc na místě přešetřili. Ale když si tuto interpelaci přečtete a když ji porovnáte s projevy poslanců Státní dumy a s všeobecně známými fakty o pogromech, pocítíte hlubokou nespokojenost, zmocní se vás rozhořčení nad nerozhodným tónem interpelace.

Posuďte sami. Autoři interpelace říkají jen, že „obyvatelstvo *má obavy*, aby nedošlo ze strany místních úřadů a zlomyslné agitace k pokusům vylíčit postižené jako viníky vlastního neštěstí“ ... „Šíří se lživé zprávy v tomto směru.“ Ano, ano, zdeptané a ztýrané židovské obyvatelstvo má takovéto obavy, a má všechny důvody je mít. To je pravda. Jenže to *není celá pravda*, páni členové dumy a autoři interpelace! Vy, zatím ještě nezdeptaní a neztýraní zástupci lidu, velmi dobře víte, že to není celá pravda. Víte, že zdeptané obyvatelstvo *se neodvažuje* jmenovat *pravé* viníky pogromu. *Tyto viníky musíte jmenovat vy*. Od toho jste zástupci lidu. K tomu máte ve Státní dumě — dokonce i podle ruských zákonů — *úplnou* svobodu slova. Nestavte se *mezi* reakci a lid v takových chvílích, kdy ozbrojená reakce rdousí, masakruje a mrzačí neozbrojený lid. Postavte se *plně a bezvýhradně* na stranu lidu. Nespokojte se pouze opakováním obav řadových občanů, aby odporní viníci pogromů neuznali za vinné své oběti. *Vzňte přímá obvinění proti těmto viníkům* — to je vaše *přímá povinnost* vůči lidu. Neptejte se vlády, zda se činí opatření na ochranu židů a k zamezení pogromů, ale zeptejte se jí, jak dlouho bude ještě kryt pravé viníky, kteří sedí ve vládě. Zeptejte se jí, zda si myslí, že se lid ještě dlouho dá klamat, pokud jde o tyto pravé viníky. Obviňujte vládu veřejně a nahlas, vyzývejte lid, aby organizoval milice a sebeobranu jakožto *jediný* obranný prostředek proti pogromům.

Řeknete, že to neodpovídá „parlamentním zvyklostem“. Ale copak se nestydíte uvádět i dnes takovéhle argumenty? Cožpak nechápete, že vás lid odsoudí, nepřestanete-li si ani v takových chvílích hrát na parlament, neodvážíte-li se povědět přímo, otevřeně a nahlas, *co doopravdy víte a co si myslíte?*

A že znáte pravdu o pogromech, to je zřejmé z poslaneckých projevů v dumě. Kadet Nabokov říká: „Víme, že se v mnoha případech úřadům naprosto nepodařilo odvrátit od sebe podezření, že současné pogromy na více místech jsou buď výsledkem činnosti černosotňovských organizací, vyvíjené *s vědomím místních úřadů*, anebo v lepším případě výsledkem systematické nečinnosti těchto úřadů.“

Ale když to *víte*, páni kadeti, měli jste to říci v interpelaci. Bylo třeba napsat: *Víme to a to a ptáme se na to a na to*. A *víte-li* o „lepších“ případech, pak se na zástupce lidu *nesluší*, aby mlčeli o *horších* případech: o přímém organizování pogromů policí na příkaz z Pitěru.

„Białystok není výjimečný případ,“ právem prohlásil Levin. „Je to jeden z důsledků onoho systému, proti kterému chcete bojovat.“ Správně, občane Levine! Ale můžeme-li my v novinách mluvit pouze o „systému“, musíte vy v dumě mluvit otevřeněji a ostřeji.

„Pogromy — to je celý systém. V říjnových dnech... vláda... nenašla k boji proti osvobozeneckému hnutí jiný prostředek... Víte, čím tato kapitola dějin skončila. A nyní se opakuje totéž... Tento systém byl připraven a zosnován *zákeřně a právě tak zákeřně* je uskutečňován. V mnoha případech velmi dobře víme, kdo pogromy připravuje, velmi dobře víme, že *výzvy rozesílají četnické stanice*.“

Znovu opakuji: Správně, občane Levine! Jenže pak se mělo v interpelaci napsat: Myslí si snad vláda, že дума nezná všeobecně známý fakt, že výzvy rozesílají četníci a policie?

Poslanec Ryžkov přímo označil snahu vysvětlovat pogromy rasovou nenávistí za *lež* a snahu vysvětlovat je bezmocností úřadů za zlomyslný výmysl. Poslanec Ryžkov uvedl

četná fakta o „spolupráci“ policie, pogromistů a kozáků. „Žiji ve velké průmyslové oblasti,“ řekl, „a vím, že například pogrom v Lugansku nenabyl děsivých rozměrů *jen proto* (dobře poslouchejte, pánové: *jen proto*), že *neozbrojené dělníci* holýma rukama zahrnali pogromisty s rizikem, že přitom budou zastřeleni policií.“

List Reč označuje tuto část diskusí v dumě za „obvinění vlády“. Pěkné označení. Jenže by se líp než do novin hodilo do *textu interpelace* v dumě. Buď se budou psát interpelace tak, že budou vládu vášnivě před lidem obviňovat, nebo budou vzbuzovat trpké poznámky a posměšky pro křiklavý nesoulad mezi děsivými fakty a byrokratickým zamlčováním byrokraticky opatrných interpelací. Duma odnaučí reakcionáře, aby se jí vysmívali, jen když se dá první cestou. Neboť reakcionáři se vskutku dumě přímo a otevřeně vysmívají. Pročtete si dnešní Novoje vremja^[266]. Tito lokajové pogromistů se přímo prohýbají smíchy: „Se zvláštním uspokojením (!!)

musíme kvitovat, jak pohotově duma interpelovala ministra ohledně židovského pogromu v Białystoku.“ Tak to vidíte: Pogromisté pociťují zvláštní uspokojení — lokaj vyzvonil pravdu. Reakce má radost jak z białostockého pogromu, tak i z toho, že se teď může dumě nadávat „židovská“ duma. Reakce se vysmívá: „Má-li se promíjet pogromistické drancování majetku rolníky v ruských guberniích, jak se dnes o tom mluvilo ve Státní dumě, pak by se mělo stejně tak prominout i pogromistické drancování židovského majetku v Západním kraji.“

Tak to vidíte, pánové z dумы: reakcionáři jsou upřímnější než vy. Jejich řeč je pádnější než vaše řeči v dumě. Reakcionáři se nebojí války. Reakcionáři se nebojí dávat dumu do spojitosti s bojem rolníků za svobodu. *Nebojte se tedy ani vy dávat reakční vládu do spojitosti s pogromisty!*

Napsáno 3. (16.) června 1906

Otištěno 4. června 1906

v listu Vperjod, č. 9

Podle listu Vperjod

R E Z O L U C E
P E T R O H R A D S K É H O
V Ý B O R U S D D S R
O O T Á Z C E D U M S K É H O
V L Á D N Í H O K A B I N E T U ⁹⁶

Vzhledem k tomu, že

1. požadavek jmenovat v dané chvíli odpovědný vládní kabinet z většiny ve Státní dumě je nesprávný a dvojznačný, neboť

a) jmenování takového kabinetu by nemohlo znamenat skutečný přechod moci od carské samovlády k lidovému zastupitelskému orgánu,

b) v podstatě by to byla dohoda liberální buržoazie s carskou samovládou na úkor lidu a za zády lidu,

c) proletariát nemá žádné záruky, že mu tato dohoda za daného poměru reálných politických sil skutečně umožní vést svůj třídní boj (rozhodně ne v takové míře, aby to mohlo vyvážit podstatné škody, které třídnímu uvědomění proletariátu způsobuje aktivní podpora buržoazní dohody v období revolučního rozmachu);

2. požadavek jmenovat odpovědný vládní kabinet z většiny v dumě slouží vzhledem k shora uvedeným skutečnostem k posílení konstitučních iluzí a k rozvracení revolučního uvědomění lidu, neboť vzbuzuje naděje na pokojný přechod moci do rukou lidu a zatemňuje základní úkoly boje za svobodu, a proto se schůze usnáší, že

1. proletariát nemůže v dané chvíli podporovat požadavek, aby byl jmenován vládní kabinet z většiny v dumě,

2. proletariát podporuje myšlenku, aby revoluční elementy v dumě ustavily výkonný výbor, který by měl

za úkol sjednocovat činnost místních svobodných organizací lidu.

Vperjod, č. 10
6. června 1906

Podle listu Vperjod

N A P R A H U

V E L K Ý C H U D Á L O S T Í ⁹⁷

Politická situace se vyjasňuje až překvapivě rychle.

Před několika měsíci se ještě nedalo s jistotou říci, zda se Státní дума vůbec sejde a jak bude vypadat. Před několika týdny nebylo ještě jasné, alespoň ne širokým masám lidu, na jakém kolbišti a v jaké formě se rozvine další etapa boje za svobodu. V dumu věřili prostí rolníci, kteří nemohli ani pomyslet, že by horoucí prosby a stížnosti všech zástupců lidu zůstaly nevyslyšeny; v dumu věřili buržoazní liberálové, kteří se pokoušeli přimět vládu „*po dobrém*“ k ústupkům. Nebude přehnané, když řeknu, že se tato víra, víra lidových mas, oněch lidí, jejichž všechny zájmy v nich tuto víru živily a posilovaly, v několika málo dnech před našima očima zhroutí. Věřili, protože chtěli věřit, věřili, protože nejbližší politická budoucnost byla ještě zahalena tmou, věřili, protože politické přítomí umožňovalo, aby vznikaly všelijaké nejasnosti, všelijaké rozpaky a deprese.

Nyní se opět všechno vyjasňuje. Předpovědi lidí, kteří během voleb do dumy nebo v prvních dnech dumy leckomu připadali jako podivní a pesimisté, se vyplňují. Duma zasedá pět šest týdnů, a lidé, kteří se ze všech sil snažili rozproudit a zorganizovat činnost v dumě i kolem dumy, už otevřeně a poctivě přiznávají závažnou skutečnost: „Lid je již unaven čekáním.“

Neunavovalo jej čekat desítky let, ale nyní se unavil čekáním během několika týdnů; neunavovalo jej čekat, dokud spal nebo živořil, dokud ve vnějších podmínkách jeho života nenastaly okolnosti, jež naráz naruby obracejí jeho život, jeho smýšlení, jeho vědomí, jeho vůli; unavilo

jej čekat během několika týdnů, kdy se v něm samém s neuvěřitelnou rychlostí začala probouzet touha po aktivitě a kdy se mu začala zdát bezbarvá, nudná a nezajímavá i nejzanícenější a nejsympatičtější slova zaznívající i z tak vysoké tribuny, jako je дума; unavilo čekat dělníky: vlna stávek se začala dmout stále výš a výše; unavilo čekat rolníky: žádné pronásledování a trýznění, předstihující i hrůzy středověké inkvizice, je neodradí od boje za půdu a svobodu; unavilo čekat námořníky v Kronštadu a v Sevastopolu, pěšáky v Kursku, Poltavě, Tule i Moskvě, jízdní gardisty v obci Krasnoje Selo a unavilo čekat dokonce i kozáky. Všichni teď vidí, kde a v jaké podobě se rozhořívá nový velký boj, všichni si uvědomují jeho nevyhnutelnost, všichni cítí nesmírnou potřebu kázně, vytrvalosti, připravenosti, souběžnosti a sladění akcí proletariátu a rolnictva. Cítí, že v zájmu toho je třeba čekat... Stojíme na prahu velkých historických událostí, stojíme na prahu druhé významné etapy ruské revoluce. Sociální demokracie, uvědomělá představitelka třídního boje proletariátu, bude svorně stát na svém místě a splní svou povinnost až do konce.

Rabotnik, č. 1
8. června 1906
Podepsán N. Lenin

Podle listu Rabotnik

NAHOŘE VÁHÁNÍ, DOLE ROZHODNOST

Podle všeho prožíváme jednu z nejdůležitějších etap revoluce. Nový rozmach širokého a masového hnutí proti starému režimu se začal rýsovat už dávno. Nyní se však tento rozmach blíží k svému vrcholu. Volby do dumy a první týden zasedání a činnosti opoziční dumy sehrály úlohu „krejcarové svíčky“, od níž vzplanul požár po celé zemi. Ukázalo se, že hořlavina je taková spousta a ovzduší že je tak „rozpálené“, že žádná bezpečnostní opatření nebyla nic platná.

A dnes je už všem nad slunce jasnější, že požár skutečně zachvátil celou zemi. Zvedly se skutečně nové vrstvy, a to jak proletariátu, dokonce i toho, z něhož se ještě před půl rokem rekrutovali černosotňovci, tak zejména rolnictva. Ale také armáda, spjatá s nejzaostalejšími vrstvami rolnictva a záměrně vybíraná tak, aby ze svých řad vyvrhovala, potlačovala a rdousila všechno živé a svěží — dokonce i tato armáda byla, jak se ukazuje, takřka celá zachváćena požárem. Zprávy o „vzpouřích“ a nepokojích ve vojsku se rojí na všech stranách jako jiskry při velkém požáru.

Novinářští zpravodajové, kteří mají různé styky s vysokou byrokracií, sdělují, že ministr války varuje před rozpuštěním dumy, jinak nepokládá za možné spoľehnout se na armádu.⁹⁸

Není divu, že vláda za takovéto situace váhá. Váhá, to je pravda, ale zároveň se zcela jednoznačně připravuje revoluci krvavě potlačit. Provokace se stupňují. Svobodnému tisku byl vyhlášen boj na život a na smrt. Levicové noviny se „v rozporu se všemi zákony konfiskují“. Kron-

štadt je zaplaven speciálně vyslanými vojsky. Białostocký pogrom je přímým začátkem kontrarevolučních akcí, a to ozbrojených akcí. Vláda váhá, v jejích řadách se ozývají varovné hlasy vyzývající k dohodě s kadety, ale při všem váhání, při všem tom „rozmyšlení se“ ani na okamžik nezapomíná na svou starou, zavedenou a osvědčenou politiku přímého násilí.

Reakcionáři jsou lidé činu, říkával Lassalle^[427]. Naši reakcionáři potvrzují pravdivost těchto slov. Rozmyšlejí se, rozvažují a váhají, mají-li přejít ihned do všeobecného útoku na nové linii (tj. mají-li rozpustit dumu). *Připravují se* na útok, ale zároveň ani na okamžik nepouštějí tuto „záležitost“ ze zřetele. Usuzují správně z hlediska dravců, kteří se již octli ve smyčce, jež se jim nelítostně zadrhuje kolem hrdla. Mají ustoupit kadetům, kteří slibují „silnou vládu“? Anebo mají udeřit ohněm a mečem? Posečkejme s tou první možností, usuzují dnes, posečkejme, protože *tohle* stačíme udělat i zítra, ale pro tu druhou možnost se musíme připravovat v každém případě. Mnozí z nich bezpochyby uvažují i takto: Nejdřív si vyhlédneme vhodnou chvíli a vyzkoušíme tu druhou možnost. A ustoupit kadetům můžeme až v poslední chvíli, až se důkladně přesvědčíme, že se hromadným krveprolitím nedá *všechno* vrátit zpět!

Jako dravci uvažují naprosto správně. Bez odhodlaného a nelítostného boje se samozřejmě nevzdají. A teprve kdyby to s nimi špatně dopadlo, chystají se ustoupit a uzavřít s kadety dohodu a spojenectví na oné platformě „silné vlády“, o níž se zrovna jako na zavalanou zmiňuje pan Struve^[376]. Reakcionáři připravují skutečný a rozhodný boj a na dohodu s kadety pohlížejí jen jako na vedlejší výsledek v případě, že by boj skončil neúspěšně.

Proletariát musí pohlížet na úkoly revoluce střízlivě a reálně. Nesmí zaostat za reakcionáři v „praktickém“ řešení závažných otázek. Všechnu svou pozornost, všechnu svou péči a všechno své úsilí musí soustředit na nevyhnutelný, rozhodný boj, k němuž dojde už zítra nebo pozítří, a na

dohodu vlády s kadety pohlížet jako na vedlejší výsledek jedné z možných etap revoluce. Proletariát se nemusí této dohody obávat: jak Trepovové, tak i umírnění liberálové si na ní zlámou vaz. Proletariát nesmí v žádném případě, ani přímo, ani nepřímo podporovat tuto dohodu, podporovat požadavek jmenovat odpovědný vládní kabinet z většiny v dumě. Nemáme dnes zapotřebí tuto dohodu *mařit*, ale také ji nebudeme podporovat. Jdeme svou *vlastní* cestou, zůstáváme stranou nejpokrokovější třídy, která masám nepředloží *ani jediné* dvojznačné heslo, která se nepřipojí ani přímo, ani nepřímo k žádnému špinavému čachru buržoazie a která dokáže za všech okolností a při jakémkoli výsledku boje obhájit zájmy revoluce.

Kompromis vlády s dumou je docela dobře možný jako jedna z *dílčích* epizod revoluce. Sociální demokracie nebude v současné chvíli tento kompromis ani propagovat, ani podporovat, ani „mařit“. Soustředí všechnu svou pozornost i pozornost mas nikoli na věci vedlejší a druhořadé, nýbrž na věci hlavní a podstatné. Využije co nejvíc všech možných kompromisů buržoazie se starou mocí, každého zaváhání nahoře. Zároveň však bude neúprosně vždy dělnickou třídu i rolnictvo varovat před „přátelstvím“ kadetů. Váhání nahoře musí čelit neochvějnou rozhodností dole, a aniž by se dala vyprovokovat, pevně a vytrvale shromažďovat své síly pro rozhodující okamžik.

Napsáno 8. (21.) června 1906
Otištěno 9. června 1906
v listu Vperjod, č. 13

Podle listu Vperjod

B U Ď M E J E D N O T N I !

Už v nejbližších hodinách má ve Státní dumě^[369] zahájit svou činnost parlamentní sociálně demokratická frakce. Není pochyby, že tato frakce může za dané situace přinést dělnickému hnutí i revoluci velký užitek, bude-li tam vystupovat rozhodně a důsledně, předloží-li maximálně jasné požadavky a hesla *důsledného* demokratismu a *proletářského* třídního boje za socialismus. Nyní, kdy otázku činnosti sociálních demokratů v dumě vyřešil sjednocovací sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska^[228. 304], neexistují mezi sociálními demokraty v tomto směru rozdílné názory. A máme za to, že naši kavkazští soudruzi jednali naprosto správně, když podepsali pověstný „slavnostní slib“ členů Státní dumy⁹⁹ a zároveň v novinách zveřejnili známé prohlášení, kde říkají: Podepisujeme, „abychom měli možnost splnit úkol, který nám svěřil lid, a zdůrazňujeme, že uznáváme jakékoli politické závazky jen vůči lidu“.

Čím závažnější je pro naši stranu činnost jejích zástupců ve Státní dumě, tím důležitější je, abychom co nejbedlivěji zvážili, jakými zásadami se má nyní řídit sociálně demokratická taktika. A musíme přiznat, že vývoj politických událostí, který se v několika uplynulých týdnech neobyčejně zrychlil, značně přispívá k vyjasnění otázek, které byly ještě včera nejasné, pomáhá nám jasně a přesně vymežit naše stanovisko, odstraňuje mnohé rozpory mezi pravým a levým křídlem naší strany.

V tomto směru musíme s obzvláštním uspokojením kvitovat názory soudruhů bývalých menševiků v dnešním

číslu Kurjeru. Jeho úvodník pod titulem Dumské „zákonny“^[50] začíná sice trochu dvojznačným útokem na to, že jsme nazvali vypracovávání zákonů v dumě prázdným žvaněním. Nicméně se zdá, že soudruzi nedávají slovo „zákonny“ do uvozovek jen tak zbůhdarma. Jsou pro to — a v tom mají naprostou pravdu —, aby se vypracovaly takové zákony, které by vlastně nebyly zákony, ale „deklaraci“, „vyhlášením práv lidu na svobodu“, „proklamací o zrušení starých přehrad“.

Takové „zákonny“ by patrně bylo nejspřávnější nazývat nikoli zákony, nýbrž provoláním k lidu. Bylo by však nerozumné přít se o slova, shodujeme-li se v názoru na podstatu věci. A v tom se skutečně naprosto shodujeme. „Je zcela nesmyslné a *škodlivé*,“ píše Kurjer, „předkládat dumě důkladně a detailně vypracované návrhy zákonů s desítkami a stovkami paragrafů, poznámek atd.“ (všude podtrženo námi). Zcela správně. Takováhle činnost, obvykle označovaná slovem „organická“, je skutečně *škodlivá*. Škodlivá „proto, že místo jasné a všeobecně srozumitelné konfrontace návrhů zákonů mysl lidu jen *bez nadějně zavádějí* do bludiště článků a paragrafů“.

Zcela správně. Mysl lidu skutečně *bez nadějně bloudí* v bludišti „organického“ zákonodárného fantazírování. Toto plané fantazírování mysl lidu zatemňuje, otupuje a dezorientuje, neboť „tyto zákony beztak nebudou uvedeny v život. K tomu by bylo zapotřebí nejprve *vyrvat moc* z rukou těch, kdo ji mají nyní. To však může udělat *jedině* takové lidové hnutí, které i samu dumu nahradí *institucí mnohem demokratičtější a s mnohem větší mocí*, která naprosto nebude povinna respektovat ‚zákonny‘ vypracované dumou.“ Tato snaha obrátit pozornost lidu na bezpodmínečnou nutnost vyrvat moc, na instituci „s mnohem větší mocí“, která nebude respektovat zákony kadetské dumy, nanejvýš správně postihuje základní úkoly revolučního proletariátu a potřeby současné chvíle.

Za neschopnost pochopit tyto úkoly soudruzi z Kurjeru

v témže článku znamenitě tepou kadety. Kadeti sestavují své návrhy zákonů „jako opravdoví zákonodárci, jenže zapomínají, že ve skutečnosti nemají *ani za groš* zákonodárné moci“. „Sestavují své ‚návrhy zákonů‘ tak, jako by soudy měly už zítra posuzovat přestupky občanů podle nových kadetských zákonů.“

Je hanba zastávat takovéhle stanovisko, poučuje Kurjer kadety. Z tohoto nanejvýš správného poučení se dá vyvodit jen jediný závěr a ten se nabízí sám sebou. Revoluční sociální demokracie nemůže a nesmí podporovat požadavek, aby byl jmenován odpovědný vládní kabinet z většiny v dumě! Takový kabinet by přece byl kadetským kabinetem a prakticky by musel *hned druhý den* ukládat tresty za zneužívání svobody. Takový kabinet může být dnes, kdy moc ještě zůstává v rukou hvězdné komory¹⁰⁰, pouze liberálním pláštíkem staré moci. Takový kabinet může být dnes jen novým převlekem, do něhož se načas zahalí staří pogromisté! My jim samozřejmě tuto masku strhne-
me, a velmi brzy. Až se tato nová situace vytvoří a až se nejen stará moc, ale s ní i kadeti zapletou do svého nového převleku a budou strženi přívalem, všemožně toho využijeme. Nesmíme však přímo ani nepřímo, ani žádným prohlášením, ani mlčením brát na sebe, na stranu proletariátu ani stín odpovědnosti za toto přestrojování staré moci. Nesmíme šířit v masách heslo, že podporujeme požadavek, aby byl vytvořen odpovědný vládní kabinet z většiny v dumě. Takové heslo by nezávisle na naší vůli, vlivem objektivních okolností současné politické situace, nevyhnutelně znamenalo, že by na stranu proletariátu dolehla část odpovědnosti za toto přestrojování, za toto dohadování buržoazie se starou mocí. Takové heslo by nepřímo schvalovalo kadetské „návrhy zákonů“, které tak skvěle zkritizoval Kurjer, protože se dá věru těžko popřít spojitost mezi tím, jak se kadeti chystají trestat za zneužívání svobody, a tím, jak zamýšlejí v podobě vládního kabinetu získat aspoň kousíček moci, aby mohli tyto tresty ukládat, jak získat

kousíček moci *od* staré moci, *pro* upevnění staré moci, *v dohodě* se starou mocí, jakožto ochranný štít, který má zadržet nápor lidu *proti* staré moci.

Dělnická strana se bez tohoto hesla docela dobře obejde. Naopak může všechnu svou propagandistickou i agitační práci mezi masami a při vytváření širokých organizací provádět ještě lépe, cílevědoměji, systematictěji a směleji bez tohoto hesla, může proti opovázlivosti pogromistů, proti kadetským „návrhům zákonů“ prosazovat prostřednictvím sociálně demokratické frakce v dumě (a za určitých podmínek i trudoviků) naše sociálně demokratické „dekrety“, „prohlášení“, svolání k lidu a konečně i „výzvy k obyvatelstvu, aby vytvářelo lidové milice, které jediné jsou schopny ochránit jeho životy a čest“, výzvy, které jsme doporučovali v 9. čísle listu *Vperjod*^[144]*, které doporučuje orgán *Bundu Volkszeitung*^{101[184]} a které právem schvaluje i *Kurjer*.

Buďme jednotni, soudruzi! Jednota politických akcí proletariátu se nezadržitelně vytváří pod tlakem celé revoluční atmosféry. Neztěžujme vytváření této jednoty vnášením zbytečných a sporných hesel do naší taktiky. Využijme naskýtající se možnosti dosáhnout úplné jednoty všech sociálních demokratů v takovém okamžiku, který možná bude nejvýznamnějším okamžikem velké ruské revoluce!

Napsáno 9. (22.) června 1906
Otištěno 10. června 1906
v listu Vperjod, č. 14

Podle listu Vperjod

* Srov. tento svazek, s. 223. *Red.*

D U M A A L I D

Projev soudruha Ramišviliho, poslance sociální demokracie ve Státní dumě, obsahuje několik velmi trefných poznámek, které dobře vystihují sociálně demokratickou taktiku. Řečník nejenže přtkře odsoudil vládu pogromistů s energií opravdového zástupce proletariátu. Njenže nazval představitele vlády „nepřáteli lidu“, přičemž opětovný pokus kadetského předsedy dumy omezit svobodu slova vyvolal oprávněný protest krajní levice. Řečník mimoto na konci svého projevu nadhodil všeobecnou otázku o vztahu dumy k lidu.

Sociálně demokratický poslanec k této otázce řekl:

„Končím poznámkou, že za námi stojí lid. V životě se odehrává něco jiného, než co děláme my tady, v tomto sále. Tam je úplně jiná atmosféra, tady je ovzduší mnohem mírnější, tady je nálada *mírumilovnější*. Možná že za měsíc *budeme o svých záležitostech rozhodovat my sami*... Život promlouvá *mnohem hlasitěji*, než mluvíme my zde o tom, co se děje kolem. Tvrdím, že stojíme mezi vládou a lidem. Duma, to je *nebezpečné místo*. Přiklonit se doleva nebo doprava znamená *s někým se smířit* nebo se s někým rozejít... Ale nesmíme zapomínat, že *lid se sám domůže* toho, čeho nemůže dosáhnout дума pro své *váhání a nerozhodnost*. Tvrdím, že tento lid smýšlí jinak než my tady...“

Podtrhli jsme zvláště důležitá místa v tomto projevu. Správně se tu konstatuje, že život promlouvá *mnohem hlasitěji* než дума, že v životě není takové „*mírumilovnosti*“, že „*lid smýšlí jinak*“. To je nepochybná pravda. A z této pravdy vyplývá závěr, že se mýlí ti, kdo tvrdí, že lid dumu podporuje. Lid dumu už nyní předstihuje, mluví *hlasitěji*, projevuje méně *mírumilovnosti*, *bojuje energičtěji*. A proto jedině správným vymezením úkolu sociálních demokratů

je vysvětlovat nejširším lidovým masám, že дума vyjadřuje požadavky lidu jen *nesměle a neúplně*. Jedině takovéto vymezení sociálně demokratické taktiky sejme z proletářské strany odpovědnost za kolísavost kadetů. Jedině takovéto stanovisko, plně přihlížející k stupni uvědomělosti, rozhodnosti a připravenosti rolnických mas, je na výši velikých úkolů dneška, onoho momentu, o němž zvolení zástupci sociálně demokratického proletariátu přímo říkají: „Možná že za měsíc si budeme o svých záležitostech rozhodovat my sami.“ Ale abychom byli schopni o nich *rozhodovat*, k tomu je nezbytné mimo jiné i to, abychom se už nyní zcela distancovali od všemožných buďto falešných, nebo nedomyšlených pokusů o „mírumilovné“ řešení věci.

A soudruh Ramišvili měl naprostou pravdu, když z tribuny dумы prohlásil: „Duma, to je nebezpečné místo.“ Proč? Protože projevuje „váhání a nerozhodnost“. Jenže váhání a nerozhodnost v takové situaci, kdy lid možná už za měsíc bude muset sám rozhodnout o svých záležitostech, jsou přímo zločinem. Kdo projevuje tyto vlastnosti, octne se v *takové chvíli nevyhnutelně*, byť byly jeho záměry sebeupřímnější, na zcela nesprávné koleji. Nezávisí na naší vůli, že v takové chvíli všechny ekonomické a politické podmínky obklopující nás skutečnosti nevyhnutelně vedou lid k rozhodnému boji proti staré moci. Kdo váhá při vyhlídce na tento blížící se boj, ten se vskutku nutně bude muset „s *někým smířit nebo s někým rozejít*“. A v takové situaci jsou právě kadeti. Liberální buržoazie sklízí to, co po léta zasévala svou obojetnickou a nerozhodnou politikou, svým přebíháním od revoluce ke kontrarevoluci. Smířit se se starou mocí znamená rozejít se s bojujícím lidem. Rozejít se se starou mocí — to by právě museli udělat, aby se mohli smířit s bojujícím lidem.

Většina v dumě se všemožně snažila a snaží zaujmout v této nevyhnutelné volbě vyhraněné stanovisko. Tato kadetská a zčásti dokonce i horší než kadetská většina každým krokem své politiky připravuje roztržku s bojujícím lidem

a smír se starou mocí. Někdo nám může namítnout, že jde o nepodstatné kroky. Na to odpovíme, že jsou to ovšem skutečné kroky skutečné politiky. A že tyto kroky odpovídají všem nejzákladnějším třídním zájmům liberální buržoazie. Právě takový „mírumilovný“ charakter má nesporně rovněž kadetský požadavek, aby stará moc jmenovala vládní kabinet z většiny v dumě.

My však nepřestaneme opakovat, že by bylo nesmyslné a škodlivé, aby dělnická strana tento požadavek podporovala. Nesmyslné proto, že starou moc může skutečně oslabit jedině boj lidu, který jde dál než nesmělá дума. Škodlivé proto, že to zasévá klamné představy a šíří v hlavách lidí zmatek. Včera jsme konstatovali, jak správně soudruzi z Kurjeru^[181] pochopili nesmyslnost a škodlivost kadetského sestavování návrhů zákonů*. Dnes musíme litovat, že se tíž soudruzi stavějí za podporu vládního kabinetu jmenovaného z většiny (v dumě), tj. kabinetu, který by tyto nesmyslné a škodlivé návrhy zákonů^[56] prováděl!

K tomuto kolísavému postoji Kurjeru se možná podrobněji vrátíme někdy jindy. Prozatím postačí, když na něj upozorníme, neboť už jen sám fakt kolísání v takovém závažném okamžiku svědčí o tom, jak povážlivě vratké je stanovisko těch, kdo kolísají.

Napsáno 10. (23.) června 1906

Otištěno 11. června 1906

v listu Vperjod, č. 15

Podle listu Vperjod

* Viz tento svazek, s. 233—236. *Red.*

BOJ O MOC A „BOJ“ O ALMUŽNY

Jak je všem známo, sociálně demokratická strana vyslovila již ve svém programu^[285] nezvratné přesvědčení, že k tomu, aby mohly být skutečně uspokojeny naléhavé potřeby lidových mas, je nezbytné dosáhnout, *aby všechnu moc měl v rukou lid*. Nebudou-li mít masy lidu státní moc zcela a úplně ve svých rukou, zůstane-li ve státě ještě nějaký jiný mocenský orgán, který si lid nezvolil, který nemůže odvolat, který není na lidu plně závislý, pak skutečné uspokojení naléhavých a všemi pocíťovaných potřeb není možné.

Tuto nezvratnou pravdu sociálně demokratická strana vždy ze všech svých sil šířila mezi proletariátem a vším lidem. Skutečný, tj. masový boj za svobodu procházel a vždy bude procházet nejrůznějšími a často nečekanými etapami: jinak tomu při nesmírné obtížnosti boje, složitosti jeho úkolů a proměnlivém složení bojujících ani nemůže být. Sociální demokracie, která vede boj proletariátu v každém vývojovém stadiu tohoto boje a za všech okolností, musí mít jako uvědomělá vyjadřovatelka snah dělnické třídy ustavičně na zřeteli obecné a základní zájmy tohoto boje v jeho celku. Sociální demokracie učí dělnickou třídu, aby pro dílčí zájmy nezapomínala na zájmy obecné; aby pro zvláštnosti jednotlivých stadií boje nezapomínala na nejzákladnější úkoly celého boje vůbec.

Revoluční sociální demokracie vždy chápala své úkoly v nynější ruské revoluci právě takto. A jen takovéto pojetí odpovídá postavení proletariátu jakožto nejprogressivnější třídy a jeho úkolům. Liberální buržoazie naopak vždy vy-

mezovala své úkoly v boji za politickou svobodu zcela jinak, ve shodě se specifickými třídními zájmy buržoazie. Buržoazie potřebuje politickou svobodu, ale úplné moci lidu se bojí, neboť vyspělý a v boji stmelžený proletariát by této moci lidu využil proti buržoazii. Proto buržoazie sice usiluje o politickou svobodu, ale zároveň chce zachovat nemálo pozůstatků staré moci (pravidelnou armádu, nevolené úřednictvo a tak dále).

Boj proletariátu za politickou svobodu je *revoluční*, neboť směřuje k nastolení úplné moci lidu. Boj buržoazie za svobodu je *oportunistický*, neboť tento boj se domáhá almužen, rozdělení moci mezi samoděržaví a majetné třídy.

Tento základní rozdíl mezi revolučním bojem proletariátu a oportunistickým bojem buržoazie se vine jako červená nit celými dějinami naší revoluce. Proletariát bojuje, buržoazie se plíží k moci. Proletariát svým bojem podkopává základy samoděržaví, buržoazie sbírá od slábnoucího samoděržaví jenom almužny. Proletariát před vším lidem vysoko vztyčuje prapor boje, buržoazie naopak vztyčuje prapor nicotných ústupků, dohod a čachrů.

Proletariát využívá každé trhliny, každého oslabení moci, každého ústupku a almužny k ještě rozsáhlejšímu, masovějšímu, rozhodnějšímu a ostřejšímu boji, buržoazie k postupnému zmírňování, utišování, oslabování boje, k zužování jeho úkolů a k otupování jeho forem.

Připomeňme si některé etapy našeho boje za svobodu. Buržoazie „bojuje“ za to, aby vláda důvěřovala zemstvu („práva a mocensky silné zemstvo“) a lidu (začátek tohoto desetiletí). Proletariát vztyčuje prapor boje za odstranění carské samovlády. Vláda vyhláší období „důvěry“¹⁰² (Svjatopolk-Mirskij). Buržoazie krasořeční na banketech, proletariát zatím dělá nové průlomky do tvrze útisku tím, že umírá 9. ledna na ulicích a rozvíjí mohutné stávkové hnutí.

Léto roku 1905. Buržoazie vysílá deputaci ve věci svobod. Na podzim dostáváme Bulyginovu dumu ¹⁰³[267].

Buržoazie se rozplývá dojetím. Ze všech stran se ozývá: Jděte do dumy! Oportunisté v řadách sociální demokracie váhají. Proletariát bojuje dál. Dosud nevídaná stávka po celé zemi smete dumu. Proletariát dobude svobody a vlastní krví ji hájí před úklady reakce.

V první bitvě je proletariát poražen. Buržoazie poražené všemožně špiní a otrocky se chytá dumy. Proletariát shromáždí síly k novému náporu. Dál hrdě třímá prapor boje za úplnou moc lidu. Nápor se nepodaří uskutečnit před svoláním dumy. Buržoazie se zase plazí, hází přes palubu heslo ústavodárného shromáždění, soptí proti jakýmkoli „akcím“, hlásá smír, dohodu, dožaduje se, aby nejvyšší moc jmenovala kadetský vládní kabinet.

Proletariát využívá nové situace právě tak, jako využil „důvěry“ v roce 1904 a 17. října 1905^[168]. Splnil svou revoluční povinnost, učinil všechno, co se dalo učinit, aby podobně jako dumu Bulyginovu smetl i dumu Vitteho. To se však nepodařilo jednak proto, že buržoazie zradila, a jednak proto, že dělnická třída a rolnictvo nebyly dostatečně zorganizovány a zmobilizovány. Proletariát bojuje dál, *využívá* všech konfliktů „v dumě“ i konfliktů kolem dumy a snaží se je učinit východiskem ještě širšího a rozhodnějšího masového hnutí.

Schyluje se k novému boji. To nikdo nepopírá. Pozvedají se mnohem širší masy proletářů, rolníků, městské chudiny, vojska atd. než kdykoli předtím. Nikdo nepopírá, že to bude boj mimo dumu. V důsledku objektivních podmínek současné situace to bude boj, který bude přímo směřovat k odstranění staré moci. Do jaké míry se podaří ji odstranit, to nikdo nemůže předpovědět. Avšak proletariát jakožto nejprogresivnější třída bude ještě vytrvaleji usilovat o to, aby v tomto boji dosáhl úplného vítězství, úplného odstranění staré moci.

A proletariát bude i nadále důsledně odmítat oportunistická hesla buržoazie, která dezorientovala část sociálních demokratů. Není pravda, že jmenování kadetského vládní-

ho kabinetu znamená „vyrvat moc“ kamarile. To je buržoazní lež. Ve skutečnosti bude nyní jmenování takového kabinetu jen novým liberálním pláštíkem kamarily. Není pravda, že jmenování kadetského vládního kabinetu bude znamenat přeměnu fiktivní ústavy ve skutečnou. To je buržoazní lež. Ve skutečnosti bude jmenování takového kabinetu znamenat jen to, že se samoděržaví přestrojí do nového pseudokonstitučního kostýmu. Není pravda, že požadavek jmenovat kadetský vládní kabinet se stává požadavkem všeho lidu. To je buržoazní lež. Ve skutečnosti je to jen požadavek kadetské dумы. A nekadeti tento požadavek vlastně opakují jen z nedorozumění, protože si pod ním představují něco mnohem důsažnějšího. Ve skutečnosti jdou požadavky *všeho lidu* mnohem dál než požadavky kadetské dумы. A konečně není pravda ani to, že „podporovat“ požadavek jmenování kadetského vládního kabinetu (nebo, což je totéž, podporovat kadetský vládní kabinet) rezolucemi, návrhy apod. znamená vést skutečný boj proti staré moci. To je buržoazní lež. „Podpora“ tohoto požadavku by ve skutečnosti znamenala jen to, že se proletariát zříká boje a odevzdává věc svobody do nespolehlivých rukou liberálů.

Proletariát bojuje a bude bojovat za odstranění staré moci. K tomuto cíli bude zaměřovat všechnu svou propagandu, agitaci, organizaci a mobilizaci mas. Nepodaří-li se starou moc odstranit úplně, proletariát využije i jejího částečného odstranění. Ale nikdy nebude toto částečné odstranění předem razit jako své heslo, přikrášlovat je a vyzývat lid, aby je podporoval. Skutečnou podporu ve skutečném boji poskytne těm, kdo si vytyčují vyšší cíle (aby při neúspěchu dosáhli aspoň cíle nižší), a ne těm, kdo už *před bojem* sami oportunisticky zužují jeho úkoly.

Kdo se nedá zaslepit okázalými frázemi, snadno pochopí, že lid bude *ve skutečnosti* bojovat nikoli za jmenování kadetského vládního kabinetu, nýbrž za odstranění staré moci. Zájmy byrokracie vyžadují, aby *se* skutečný rozmach

tohoto boje *přibrzdil*. Zájmy proletariátu vyžadují, aby se *rozšířil* a vystupňoval.

Vperjod, č. 17
14. června 1906

Podle listu Vperjod

K D E K L A R A C I N A Š Í F R A K C E V D U M Ě ¹⁰⁴

Nikdo ze sociálních demokratů nebude teď pochybovat, že vystoupení členů naší strany v dumě by mohlo za daných okolností přinést nemalý užitek proletariátu i všemu lidu.

Uvítali jsme volební vítězství kavkazských soudruhů*^[122]. Pokládáme za svou povinnost vyzdvihnout jejich úspěchy v dumě a zároveň věcně kritizovat jejich chyby.

Za úspěch považujeme projev soudruha Ramišviliho^[311] o „nebezpečnosti“ dumy a o její „mírumilovnosti“. Za úspěch považujeme i jeho rezoluci o białystockém pogromu¹⁰⁵. Úspěchem je i výtečná kritika kadetského návrhu zákona o shromažďování a správná formulace otázky kadetské plánování vůbec. Doufáme, že si budeme moci o tomto úspěchu se čtenáři ještě někdy promluvit podrobněji.

Za chybu považujeme, že naši sociálně demokratičtí poslanci v dumě mlčeli, když Alaďjin „spolkl“ Nabokovovu zkomoleninu rezoluce o otázce zásobování¹⁰⁶. Sociální demokraté měli protestovat a předložit vlastní rezoluci. Chybou byla odpověď soudruha Gomarteliho pokrytci Fjodorovskému, v níž tento sociální demokrat vyslovil názor, že není žádoucí zatahovat do politiky armádu. To je opravdu velká chyba, ale dá se ještě napravit. A konečně považujeme za chybu i text deklarace^[47], který frakce schválila. To už se napravit nedá. A my se teď musíme u této chyby zastavit, ne snad proto, abychom soudruhy maličerně peskovali — soudruzi mají v dumě těžkou práci a zpočátku se chybám nevyhnou —, nýbrž v zájmu politické výchovy celé strany a všeho proletariátu.

* Viz tento svazek, s. 135—137. *Red.*

Členům naší sociálně demokratické frakce v dumě byl předložen druhý návrh deklarace^[107] z tábora bývalých bolševiků. Uvedu zde tento návrh s některými... vynechávkami (slovo novináře je u nás méně svobodné než slovo poslanca v dumě):

„Ústy naší skupiny se z tribuny Státní dumy ke všemu lidu obrací strana uvědomělého proletariátu všech národů našeho státu, Sociálně demokratická dělnická strana Ruska.

Naše strana je jedním z oddílů mezinárodní armády sociálně demokratického proletariátu. Organizovaný proletariát, jenž si uvědomil své třídní zájmy, se všude na světě pozvedl k boji. Bojuje proti jhu kapitálu. Usiluje o úplné osvobození všech pracujících od bezpráví, bídy, útlaku a nezaměstnanosti. Usiluje o socialistické uspořádání společnosti, které odstraní veškeré dělení na vykořisťovatele a vykořisťované. Sociální demokracie volá do svých řad všechny pracující a vykořisťované, nejenom námezdní dělníky, nýbrž i drobné vlastníky, pokud si uvědomili, že mají společné zájmy s proletariátem, pokud nehledají záchranu v upevnění individuální drobné výroby, nýbrž ve společném boji po boku dělnické třídy za úplné svržení vlády buržoazie. A mezinárodní socialistický proletariát svým svorným a neústupným bojem tohoto svého cíle dosáhne.

U nás v Rusku však nyní nebojujeme za socialismus, nýbrž za politickou svobodu. Velká ruská revoluce je v plném proudu. Útlak samoděržaví znemožnil jakýkoliv rozvoj země. Svévole nezodpovědných úředníků a barbarské vykořisťování rolnických mas statkáři vyvolaly pobouření všeho lidu. Proletariát bojoval v čele lidu. Hrdinnou říjnovou stávkou si na nepříteli vynutil přiznání svobody. Hrdinným prosincovým povstáním zhatil všechny pokusy oddalovat svolání lidového zastupitelského orgánu. A byť samoděržaví sebevíc falšovalo volební zákon, byť sebevíc mučilo a perzekvovalo nejlepší bojovníky za svobodu, byť je sebevíc trýznilo ve vězeních, Státní дума se přes to přese všecko stala jeho protivníkem.

Nyní stojí lid na prahu nového velkého boje. Samoděržaví se pošklebuje lidovému zastupitelskému orgánu, vysmívá se jeho požadavkům. Pobouření dělníků, rolníků a vojáků neustále vzrůstá. A výsledek velké ruské revoluce bude záviset na tom, jak se rozličné třídy společnosti zachovají.

Liberální buržoazie, kterou ve Státní dumě reprezentuje zvláště vlivná strana konstitučních demokratů, nevyhnutelně usiluje o to, aby byla při demokratickém převratu, který Rusko prožívá, co možná nejméně okleštěna práva nemajetných a zejména proletariátu, a tím znesnadněn jejich boj za úplné, a nejen za politické osvobození. Toto úsilí liberální buržoazie vede stejně nevyhnutelně k tomu, že je v boji za svobodu nedůsledná a nerozhodná, že kolísá mezi snahou opřít se o lid a strachem z jeho revoluční aktivity. Proti tomuto kolísání budeme v zájmu svobody i v zájmu socialismu co nejnálzstněji bojovat. S nejrozhodnějším odporem z naší strany se setkají pokusy — ať už číkoli — zastírat nesmířitelný antagonismus mezi zájmy lidu a starým režimem, mezi zájmy proletariátu a zájmy buržoazie. A všechny své síly napneme proti snaze zabrzdit lidové hnutí falešnými ústupky na papíře, lživým tvrzením, že je možný smír mezi reakčními dravci a revoluční, tj. jedinou skutečnou a důslednou demokracií. Zkušební kamenem této důslednosti bude pro nás zejména úsilí a odhodlanost organizovat svobodné, skutečně všelidové a masové hnutí, neomezené žádnými policejními překážkami, za rozvinutí co nejširšího boje o politické a ekonomické osvobození mimo dumu.

Za nejdůležitějšího z možných spojenců proletariátu pro dovršení boje za svobodu považujeme rolnictvo. Upřímně a bezvýhradně podporuje boj rolníků proti statkářské, polonevolnické držbě půdy a proti asiatskému politickému zřízení Ruska. Aniž bychom sdíleli utopické představy o možnosti rovného užívání půdy za kapitalismu, aniž bychom připouštěli sebemenší zastírání rozdílných zájmů proletářů a drobných vlastníků, budeme se stavět za kon-

fiskaci veškeré údělné, církevní, klášterní i *veškeré statkářské* půdy. Budeme bojovat proti *výkupu půdy* — proti této smyčce, kterou liberální buržoazie hází na krk rolnické chudinně. Dokud ještě revoluce nezvítězila, dokud ještě nebyl zcela vybojován skutečně demokratický stát, dotud budeme varovat rolníky, aby nepředávali půdu do rukou policejních buržoazních orgánů moci, ať už místních nebo ústředních. Teprve tehdy, až bude zřízen zcela demokratický stát, budeme pro to, aby byla veškerá půda předána do rukou místních samosprávných orgánů. Budeme však rolníky co nejrozhodněji varovat, aby vyřešení otázky půdy nesvěřovali nedemokratickým místním výborům, jakými by byly úřednické a statkářské komise, které navrhuje strana konstitučních demokratů.

Během celé revoluce budeme neústupně hájit boj dělníků za osmihodinový pracovní den, za zvýšení mezd a za zrušení pokut, zkrátka za všechny požadavky minimálního programu naší strany. A ve spojení proletariátu se širokými masami městské i vesnické chudiny vidíme záruku nového vítězství revoluce. Státní дума není instituce, od níž lze očekávat uskutečnění a upevnění tohoto vítězství. Jedině všelidové ústavodárné shromáždění svolané revoluční cestou, zvolené všeobecným, rovným, přímým a tajným hlasováním všech občanů bez rozdílu pohlaví, náboženského vyznání a národnosti, mající úplnou státní moc, jedině to bude moci zajistit úplnou svobodu. Jedině to v Rusku vytvoří... nahradí pravidelnou armádu všeobecným ozbrojením lidu, odstraní nevolené a lidu neodpovědné vysoké úředníky a nastolí úplnou a neomezenou politickou svobodu.

O dosažení tohoto cíle budeme v nynější revoluci neochvějně usilovat. Tomuto cíli musí posloužit i Státní дума. Musí lidu pomoci zorganizovat se a plně a do důsledků pochopit nezbytnost svržení... moci. Musí lidu v celém rozsahu ukázat bezmocnost a trapnou úlohu ‚lidového zastupitelského orgánu‘ jakožto nového pláštíku starého samoděržaví.

Nesmí se zabývat planým politickým fantazírováním, sestavováním nereálných „návrhů zákonů“, ale musí se obracet k lidu, nelítostně před ním odhalovat celou pravdu, nelítostně před ním pranýřovat všechny zločiny této smečky... vlády Ruska, vyzývat jej k boji, k boji důslednému, vytrvalému, houževnatému a koordinovanému. A nedokáže-li či neodváží-li se tento úkol splnit Státní дума jako celek, pak jej splníme my společně s opravdu revolučními skupinami nebo členy dумы.

Vítězství lidu je blízké. Věc svobody je ve spolehlivých rukou. Proletariát je na svém místě, shromažďuje síly a hrdě odmítá ubohé provokatéry snažící se jej vyprovokovat k boji bez spojenců, sjednocuje a seskupuje kolem sebe milióny a desetimilióny utlačených a vykořisťovaných, *jejichž údělem je jen věčná dřina a věčná bída.*

A ať je naše skupina ve Státní dumě jakkoli slabá, jakkoli málo početná, jsme si vědomi, že za ní stojí a spolu s ní bojuje mnohamiliónový proletariát, předvoj všech pracujících a vykořisťovaných mas. A ten ve svém boji zvítězí. Nenechá kámen na kameni z obludné budovy samoděržaví, které tyranizuje Rusko.“

Jednali naši soudruzi poslanci v dumě správně, když tento návrh odmítli?

Z formálního hlediska jednali správně. Podle stanov jsou povinni respektovat názor ÚV, a nikoli názor „nepovolaných“ osob.

Také z frakčního hlediska jednali správně. Druhý návrh vycházel (z hlediska bývalých frakcí) z „cizího“ tábora.

Nu a ze stranického hlediska? Bylo správně odmítnout připomínky, že by se měly jasněji definovat socialistické cíle strany a její mezinárodní charakter? Že existuje hnutí mimo dumu? Že je nutno lidu jasně ukázat, čím se navzájem liší strany zastoupené v dumě? Že musíme přesně od sebe oddělit proletářské a maloburžoazní učení? Že je důležité, aby dělnická strana chránila rolníky před kadety? Že je třeba jasněji a úplněji vyložit naše nejbližší požadavky?

Jednali naši soudruzi nebo náš ÚV správně, když v deklaraci^[47] napsali „učinit dumu orgánem všelidového hnutí“ místo sjezdem schválené formulace: učinit dumu *nástrojem revoluce*?

Jednali správně, když ve všech uvedených bodech učinili zjevný *krok doprava* od rezolucí a usnesení sjednocovacího sjezdu naší strany?^[228, 272, 304]

Ať se nad tím všechny organizace a všichni členové naší strany dobře zamyslí!

Echo, č. 1
22. června 1906

Podle textu Echa

CO MŮŽEŠ UDĚLAT DNES, NEODKLÁDEJ NA ZÍTRĚK!

Hned dvoje dnešní noviny, které nepatří k senzacechtivému bulvárnímu tisku, totiž Naša žizň^[212] a Mysl¹⁰⁷^[161], přinášejí závažné zprávy o tom, že prý bylo konečně rozhodnuto o rozpuštění Goremykinovy vlády. Složení vlády má být takovéto: předseda vlády — Jermolov, ministr vnitra — Urusov, ministr financí — Gercenštejn, ministr obchodu — Timirjazev, ministr zemědělství — Stachovič, ministr spravedlnosti — Kuzmin-Karavajev, ministr zahraničních věcí — Nabokov. Školství a osvětu podle všeho „převezme“ Gejden a ministerstvo dopravy nynější ministr, nebo náčelník Nikolajevské dráhy Šuchtan.

Čili staří vysocí úředníci spolu s okfabristy a pravicovými kadety, převážně z řad vysokých hodnostářů, tj. včerejších byrokratů (Urusov — bývalý náměstek ministra vnitra, Kuzmin-Karavajev — generál a Nabokov — kammerjunker*).

Oba shora uvedené listy dále sdělují, že ve Státní radě probíhala poslední dobou rušná jednání mezi „stranou středu“ (tj. klikou úředníků stojících mezi černosotňovci a stoupenci právního pořádku¹⁰⁸) a kadety.

Dejme tomu, že je to všechno pravda. Pokud nemáme důkazy o opaku, *musíme* připustit, že je to pravda, neboť pramen těchto informací je poměrně spolehlivý a sám fakt logicky vyplývá ze všech předešlých událostí.

Co vlastně, čí názory potvrzuje takovéto složení vládního kabinetu či takovéto vyjednávání kadetů s pogromisty?

* — hodnost dvorního úředníka. *Čes. red.*

Vzpomeňte si, jak na shromáždění v domě Paninové (9. května) sociální narodnik pan Mjakotin oponoval sociálnímu demokratovi, že prý je nespravedlivé obviňovat kadety z *dohody* s pogromisty. Vzpomeňte si, jak naši sociální demokraté pravého křídla v čele s Plechanovem křičeli, že prý všechny řeči o zradě a dohodě jsou bezdůvodné a předčasné.

Vyjednávání je začátkem dohody, namítal tehdy sociální demokrat panu Mjakotinovi. Dohoda je dovršením vyjednávání.* No a teď se potvrzuje, že se skutečně vyjednávalo. A dohoda je už zřejmě na nejlepší cestě.

Ale kam se poděla úplná amnestie, zajištění svobod, zrušení Státní rady? Mluvilo se při vyjednávání kadetů s pogromisty i o *tomhle*? Noviny o tom mlčí. Jenže my všichni víme, že harcovníci za „svobodu lidu“ *nikdy nekladli ultimativní* podmínku, aby se *nejdříve* zajistila tato opatření a pak se teprve sestavoval kadetský kabinet. V popředí jejich zájmu je právě to, co je méně důležité, co se dělá za zády lidu, co vynáší ministerská křesla a teplá místa. Ale co je pro lid podstatné — právě to by rádi odsunuli do pozadí. Kadeti budou ve vládním kabinetu „bojovat“ za amnestii a za svobodu — takovou odpověď budou teď zacpávat ústa naivním prostáčkům, kteří mezi lidem šířili heslo, že je třeba podporovat „odpovědný“ vládní kabinet. Tento kabinet bude jako předtím odpovědný před zákony, které dál zůstávají starými pogromistickými zákony, a pak ještě před hvězdnou komorou čili kamarilou, která ministry dosadila. A „bojem“ za amnestii a za svobodu budou kadeti stejně jako dosud rozumět vyjednávání Rodičevů s Nabokovy, Nabokovů s Urusovy, Urusovů s Goremykiny a Goremykinů s Trepovy.

Ale každé zlo je k něčemu dobré. Vládní kabinet složený z pogromistů, okťabristů a kadetů rychle popožene věci kupředu, konkrétně: kadety k politickému krachu; lid

* Viz tento svazek, s. 120. *Red.*

k tomu, aby se zbavil další škodlivé iluze; vývoj politických událostí k revolučnímu rozuzlení.

*Napsáno 21. června
(4. července) 1906
Otištěno 22. června 1906
v listu Echo, č. 1*

Podle textu Echa

PROSPĚŠNÁ POLEMIKA

Rozsáhlé komuniké Goremykinovy vlády o „opatřeních k zlepšení životních podmínek rolnictva“ věnuje přes polovinu místa polemice proti názorům rolníků a proti zprávám kolujícím mezi lidem (goremykinovci je pohrdavě označují za „pověsti“). Je to polemika velice prospěšná. Goremykinova vláda s „ruským rolnictvem“ diskutuje, označuje jeho názory za „nesprávné“, dokazuje rolníkům, že jejich požadavky a plány „jsou v rozporu především se zájmy samého rolnictva“.

Je chvályhodné, páni Goremykinové, že se pokoušíte působit přesvědčováním! To jste měli dělat už dávno. Měli jste vsutku místo s holemi a důtkami, místo s kulkami nebo pažbami přicházet k rolnictvu s argumenty. Vládní komuniké otisknou bezmála všechny noviny a rolníkům je přečtou jak kněží, tak i zemstevní úředníci, jak starostové volostí, tak i policejní úředníci. A rolníci se nad tímto komuniké zamyslí. Rolníci načerpají od vlády moudrosti, v čem mají spatřovat svůj skutečný prospěch. A až si to rolníci rozmyslí a poučí se od vlády, pak většinou svých hlasů rozhodnou, na čí straně je pravda. Bylo by pěkné, kdyby tomu tak bylo. Ale prozatím Goremykinové a jejich lokajové tuze nepěkně rolníky jednou rukou bijí, mrzačí a vraždí, a druhou jim zacpávají ústa různými „komuniké“ o tom, jak je třeba správně chápat rolnické zájmy. Rolnické noviny jsou zastavovány, zástupci rolníků a členové Rolnického svazu sedí ve vězeních nebo jsou na Sibiři, vesnice jsou zaplaveny vojskem, jako by to byla nepřátelská území, ale Goremykinova vláda předkládá zmrskanému

a zbitému rolnictvu komuniké o tom, že je mrskají a bijí k jeho vlastnímu prospěchu!

Věru prospěšné komuniké! Bude mít na rolníky skvělý účinek. Vláda tímto komuniké udělala kus práce za Trudovickou čili rolnickou skupinu v dumě. Tato skupina by se byla měla obrátit k lidu a povědět mu, jak rolničtí poslanci žádali v dumě půdu pro rolníky a co jim vláda na tyto požadavky odpověděla. Trudovická skupina se na to dosud nezmohla. Vláda jí přišla na pomoc. Chytrá je ta naše vláda! Sama uveřejnila komuniké pro všechen lid a rozhovořila se o rolnických požadavcích.

Teď i v těch nejzapadlejších vesnicích, dokonce i tam, kde jakživ neslyšeli o nějakém Rolnickém svazu ani o rolnických poslancích v dumě (pokud u nás ještě takové vesnice jsou, ale asi ano, protože naše země je zaostalá), dokonce i tam přečte místní pop nebo starosta vládní komuniké. Rolníci se sejdou, mlčky je vyslechnou a rozejdou se. A pak se sejdou sami, bez vrchnosti. A začnou rokovat. Začnou rozebírat ujišťování vlády, že úředníci a vláda nehájí výsady statkářů. Zasmějí se tomu a řeknou: I hledme, to jsme věru nevěděli! Pohovoří o tom, že je pro rolníky výhodnější, odevzdají-li jim statkáři půdu dobrovolně, a to prostřednictvím úředníků, než aby se jim zcizovala (a dokonce snad bez výkupu). Zasmějí se tomu a řeknou: Jak to, že jsme si, my hlupáci, dosud nevěšimli, že je pro nás výhodnější poslouchat statkáře a úředníky než si řešit věci sami?

Ale možná že rolníci nezůstanou jen u smíchu. Možná se nejen se smíchem, nýbrž i s hněvem zamyslí i nad leccím jiným. Možná nakonec sami dospějí k závěru nejen o tom, kde je pravda a kde nepravda, ale i jak se pravdy domoci...

Věru chytrá je ta naše vláda!

Ostatně kadetský předseda Státní dumy pan Muromcev si nepřeje, aby se užívalo slova vláda. To prý je, povšimněte si, nesprávné. Duma prý je také součástí vlády. Má prý se říkat vládní kabinet. Pak bude všechno, „jako u lepších lidí“:

duma bude vydávat zákony a vládní kabinet je bude provádět, čili дума bude součástí vlády.

Náš roznmilý pan Muromcev! Naši roznmilí kadeti! Jak pečlivě si nabiflovali německé učebnice státního práva! Vyznají se v těch věcech líp než Goremykin, který se ve svém komuniké *ani slovem nezmínil o dumě*, ale ustavičně mluvil jen o *vládě*. Kdo má pravdu: Goremykin nebo Muromcev? Jak se má říkat: vládní kabinet nebo vláda?

Pravdu má Goremykin. Díky svému... no řekněme díky svému ostrovtipu... mimoděk řekl pravdu. Muromcevové přes svou profesorskou učenost říkají konvenční lež.

Rolníci se budou učit moudrosti od Goremykina, a ne od Muromceva. Budou si chtít vyřídit své účty nikoli s vládním kabinetem, nýbrž s vládou. A budou v právu.

Echo, č. 1
22. čeruna 1906

Podle textu Echa

POMOC HLADOVĚJÍCÍM A TAKTIKA DUMY

Jak se dovídáme z dnešních novin, konala se ve středu 21. června společná schůze rozpočtové a zásobovací komise Státní dumy. Projednával se návrh ministra vnitra a ministra financí, aby bylo z rozpočtu uvolněno 50 miliónů na pomoc hladovějícím. „Komise se usnesla doporučit Státní dumě, aby pro nejnnutnější potřeby uvolnila 15 miliónů rublů, vzala tuto částku z běžných účtů a zároveň uložila vládnímu kabinetu, aby předložil své návrhy na snížení výdajů běžného rozpočtu o uvedenou částku. Návrh vládního kabinetu na vnitřní půjčku ve výši 50 miliónů byl zamítnut“ (Reč, 22. června)^[9].

Uvolnění finančních prostředků na podporu hladovějících je záležitost mimořádně důležitá. A každý uvědomělý občan by měl celý její vývoj sledovat s neochabující pozorností.

Především je třeba si připomenout, že původně byla tato otázka ve Státní dumě formulována takto: Lze peníze svěřit do rukou vlády pogromistů, nebo by měla дума raději vzít celou akci na pomoc hladovějícím do vlastních rukou? Poslanec Alaďjin se nejprve vyslovil pro správné, tj. pro druhé řešení otázky. Navrhl vytvořit k tomuto účelu v dumě komise, vyslat do krajů poslance dumy, obrátit se na „svobodné instituce“ a svěřit do jejich rukou jak peníze, tak celou agendu na pomoc hladovějícím. Ani kopejku pánům Gurkovi a Durnovovi! zvolal Alaďjin za potlesku levicové části dumy a za volání: Správně! Jenže Alaďjin jak známo na svém správném stanovisku nesetrval. Vzlétl vysoko, ale dosedl na hrad v kadetském kurníku. Sociálně demokra-

tičtí poslanci udělali chybu, že si hned nevzali slovo a k celé věci se hodně nahlas nevyjádřili. Duma místo toho schválila kadetský návrh, aby se přešlo k dalšímu bodu jednání.

A tak byla tato velmi důležitá zásadní otázka vyřešena v kadetském, statkářském, liberálním duchu. Duma odmítla stát se v této věci nástrojem revoluce. Dostala strach z lidu, bála se obrátit k lidu. V podstatě svolila k tomu, aby se pomoc hladovějícím ponechala v rukou pánů Gurků a pogromistických ministrů. Kadetská дума tím dokázala, že nechce společně s lidem proti pogromistům bojovat, ale jen s pomocí lidu vyvíjet na pogromisty nátlak, jen jim trochu přitáhnout uzdu, ale ne je úplně odstranit.

Záležitost vstoupila do druhého stadia. Jakkak to vypadá nyní s kadetským nátlakem na pogromisty? Začalo vyjednávání mezi dumskou komisí a ministry. Na schůzi komise konané 21. června se dostavil ministr vnitra s ministrem financí. Duma, která nechtěla mít nic společného s lidem a se „svobodnými institucemi“, která s nimi nechtěla jednat, začala vyjednávat s těmito ministry. „Ani kopějku pánům ministrům!“ zůstalo jen frázi. Vyjednávání s pány ministry se stalo skutečností. Ministři žádali, aby jim byla povolena půjčka. Komise dumy to zamítla. Žádala, aby peníze vzali z rozpočtu běžného roku, tj. aby omezili některé *neužitečné* výdaje, a tak získali částku na pomoc hladovějícím. Tímto taktickým postupem, tímto obchvatným manévrem si дума přivlastňuje alespoň částečné právo kontrolovat státní rozpočet. Rozpočet byl schválen bez účasti zástupců lidu a nyní se nepřímou cestou získává možnost jej překontrolovat, aby se snížily *neužitečné* výdaje a získaly se finanční prostředky na výdaje užitečné.

Takové je tedy druhé stadium této záležitosti. Kadeti, tj. strana liberálních statkářů a liberální buržoazie, chtějí kontrolovat orgány staré moci, chtějí je podřídit svému vlivu, chtějí je ucesat, umýt a přiodít, Stolypiny chtějí nahradit Nabokovy, ale nechtějí *všechny* tyto orgány a instituce

staré policejní a feudální moci nahradit *svobodnými institucemi* lidu, svobodně zvolenými zástupci všeho lidu. Jak získat finanční prostředky na pomoc hladovějícím? Komu svěřit hospodaření s těmito milióny? Tři hlavní síly dneška dávají na tuto otázku tři hlavní odpovědi. Vláda policejních pogromistů odpovídá: Peníze získajte novou půjčkou a na náš policejní pogromistický rozpočet nám nesahejte. Hospodařit s těmito penězi budeme stejně my, policajti a pogromisté. Dělnická třída a všichni uvědomělí rolníci odpovídají: Peníze ať sebere sám lid a sám ať je také rozděluje prostřednictvím „svobodných institucí“, které jsou voleny skutečně všemi a které nemají skutečně nic společného s hanebnou policií. Těchto svobodných institucí se musí využít pro široké, masové hnutí usilující o přechod veškeré moci ve státě a celé „státní pokladny“ do rukou lidu. Liberální statkáři a liberální buržoové („kadeti“) odpovídají: My nechceme žádné „svobodné instituce“, my se jich bojíme. Lid by potom mohl zajít „příliš“ daleko. Držme se raději starých pogromistů, jen je trochu oprášíme a vypulfrujeme. Peníze navrhujeme vzít z jejich rozpočtu na úkor neužitečných výdajů. Vydávání těchto peněz navrhujeme svěřit téže vládě pogromistů, ale kontrolu nad ní se musíme vynasnažit získat my, liberální statkáři.

Jasně odpovědi. Jasně stanovisko vlády, buržoazie i proletariátu. Nyní jde o to, ke komu se přikloní rolnictvo.

Liberální buržoazie, kadeti, kolísají mezi vládou a lidem. Jejich stanovisko je obojetnické. Snadno se řekne: Vezměte peníze z běžného rozpočtu a snižte neužitečné výdaje! Jenže peníze jsou zapotřebí teď hned, a k takové operaci musí dát *souhlas* Státní rada a hlava státu. Kadeti tedy počítají s tím, že dosáhnou dobrovolného souhlasu vyšších úředníků a kamarily. Oč tyto své propočty opírají? *O předpokládanou dohodu, pokud jde o složení příštího vládního kabinetu.*

Je třeba dívat se skutečnosti přímo do tváře. Nemá smysl se přetvařovat. Nemá smysl hrát si na schovávanou. Uvol-

nění peněz na pomoc hladovějícím slouží kadetům za záminku k čachrování s pogromistickou vládou, k dohadování s kamarilou. Udělte nám ústupek vy, páni pogromisté, jmenujte místo Jermolova ministerským předsedou Muromceva, a my zase uděláme ústupek vám a dáme vám možná 15 a možná i celých 50 miliónů na pomoc hladovějícím, abyste se nemuseli obracet na „svobodné instituce“ lidu, což je „nebezpečné“ (jak pro vás pogromisty, tak i pro nás statkáře).

Právě o tohle jde v nynějších událostech v dumě. Právě tento smysl má i dnešní článek pana Ješčina^[68] v kadetské Reči, který tento list ve svém úvodníku^[348] s nepatrnými výhradami zvláště chválí a ve kterém se dokazuje, že by дума rozhodně měla peníze vládě pogromistů dát, ale „obstavit jejich uvolnění všemi podmínkami, jaké si jen дума může klást“.

Politická situace je jasná. Naše sociálně demokratické poslance v dumě očekává nesmírně závažný úkol. Za prvé musí svést rozhodující bitvu s kadety, až se bude v dumě projednávat zpráva rozpočtové a zásobovací komise. Musí požadovat, aby se дума obrátila na „svobodné instituce“ lidu, musí rolníkům objasnit, proč se kadeti, mezi nimiž je tolik statkářů, bojí lidu, který potřebuje *všechnu* půdu, a to bez *jakéhokoli* výkupu, a úplnou svobodu. Musí požadovat, aby byla odhlasována jejich vlastní rezoluce o této věci, aby straně proletariátu získali trvalé sympatie všech pracujících a aby otevřeně a jasně ukázali celou kolísavost a zbabělost liberálních statkářů.

Za druhé: zmaří-li kadeti návrh na obrácení se k svobodným institucím, musí se s nimi sociální demokraté střetnout podruhé na další linii našich pozic. Musí žádat vysvětlení, proč komise (rozpočtová spolu se zásobovací) nezveřejnila *všechny* podrobnosti o průběhu jednání s veletčenými pány ministry vnitra a financí. Musí se dobře připravit na důkladnější a energičtější kritiku celého rozpočtu, než jakou provedli v komisi kadeti. Pak se z tribuny dумы ozvou hlasy, které nemilosrdně odhalí obojetnickou hru

kadetů, které odhalí všechny „taje“ ruského rozpočtu policejních pogromistů, rozpočtu, v němž se vyhazují deseti a stamilióny na podporu statkářů a kapitalistů, na válečná dobrodružství, na „podporu“ špiclům a četníkům, na odměňování kdejakých vysoce postavených hrdinů mandžuské tragédie, na vydržování bezpočtu úředníků, kteří olupují a utiskují lid. Z tribuny dumy se ozvou hlasy, které napočtou mnohem víc než jen 15 nebo 50 miliónů *neužitečných* výdajů.

Kadeti chtějí vládu jen trošičku vyplísnit. Před sociální demokracií se však budou muset zodpovídat jak především pogromisté, tak i páni kadeti za svou snahu zamaskovat, jak hluboká propast zeje mezi kamarilou a lidem.

*Napsáno 22. června
(5. července) 1906
Otištěno 23. června 1906
v listu Echo, č. 2*

Podle textu Echa

JEDNÁNÍ O VLÁDNÍM KABINETU

Včera jsme přinesli novinové zprávy o předpokládané kandidatuře Jermolova, Urusova, Nabokova, Gejdena aj. na ministerská křesla*^[160]. Dnešní Reč k této kandidátce poznamenává: „Členové Konstitučně demokratické strany byli do této kandidátky jejími autory zařazeni zřejmě jen jako eventuální kandidáti, ve skutečnosti se Konstitučně demokratická strana nehodlá podílet na kabinetu takového charakteru.“

Výborně, páni kadeti! Ale kde to Reč vzala, že se Konstitučně demokratická strana nehodlá na takovém kabinetu podílet?

Jak to „kde“? zeptá se čtenář. Vždyť Reč je přece hlavním orgánem kadetů! Správně. Jenže my chceme právě upozornit na to, že *se nesluší*, a to velmi nesluší, aby si taková strana, jako je konstitučně demokratická, která pořádá legální sjezdy, má převahu ve Státní dumě, je bohatá, „osvícená“ a liberální, aby si taková strana hrála na schovávanou. Není už načase přiznat, že Reč je oficiálním a hlavním orgánem této strany? Není už načase, aby se v ní začaly zveřejňovat rezoluce ústředního výboru kadetské strany? Budťo — anebo, pánové! *Budťo* vaše strana oficiálně nejednala o tom, na jakém kabinetu „se hodlá podílet“. Pak je třeba to otevřeně říci. Pak je Reč povinna mluvit nikoli za kadetskou stranu, ale jen za sebe, tj. „*my jsme přesvědčeni*, že strana konstitučních demokratů se nehodlá podílet“ atd.

* Viz tento svazek, s. 251. *Red.*

Nebo vaše strana tuto otázku oficiálně projednávala. Pak byste měli zveřejnit protokoly z těchto jednání, jinak bude vaše mlčení potvrzovat leda to, že tajně vyjednáváte za zády lidu.

„Dnes se již mluví o kandidátce, která má mnohem vyhraněnější podobu,“ píše Reč a uvádí pouze Jermolova, Timirjazeva, Gejdenu a Stachoviče, tj. vysoké úředníky a oktábristy bez kadetů. Čili *se* opravdu *vyjednávalo*. Kadeti byli dotázáni — nejspíš asi prostřednictvím „strany středu“ ve Státní radě: Půjдете do takového kabinetu? A kadeti odpověděli: Ne, do takového kabinetu nepůjdeme.

Je to tak, páni kadeti? Vyjednávalo se, nebo ne? Mluvili jste o tom, jaké jsou *vaše* podmínky, nebo ne? Omezovaly se vaše podmínky výlučně na to, že budou určitým osobám nabídnuta křesla, nebo jste žádali také úplnou amnestii, zaručení svobod, zrušení Státní rady, souhlas se všeobecným volebním právem?

Dokud strana konstitučních demokratů oficiálně nedá úplnou a naprosto přesnou odpověď na tyto otázky, do té doby nepřestaneme lidu opakovat: Občané, mějte se na pozoru! Členové strany „svobody lidu“ za zády lidu „neoficiálně“ vyjednáávají, jak by tuto svobodu za přijatelnou cenu prodali.

Napsáno 22. června
(5. července) 1906
Otištěno 23. června 1906
v listu Echo, č. 2

Podle textu Echa

Z NOVIN A ČASOPISŮ

Soudruh N. Rachmetov uvažuje v deníku Golos truda¹⁰⁹ o „politických úkolech sociální demokracie Ruska“^[314]. Čtyři sloupce podčárniku věnuje tomu, aby dokázal, že

„proletariátu jakožto jedné z aktivně působících tříd v Rusku by rozhodně neprospělo, kdyby ponechal dumu stranou svého zájmu: znamenalo by to vyškrtnout se ze seznamu aktivních politických sil a vedlo by to jedině k tomu, že by proletariát nevyužil ruské buržoazní revoluce ani zdaleka tak, jak by mohl“.

„Stačí jen takto formulovat otázku,“ prohlašuje N. Rachmetov, „a hned je jasné, že na ni nemůže být dvojitá odpověď.“ Zcela správně, soudruhu Rachmetove, jenže celé neštěstí je v tom, že to není „formulace otázky“, ale jen otřepaná fráze.

„Otázka“ přece nikdy nebyla formulována *takto*. *Jak* byla a je tato otázka formulována, to soudruh Rachmetov zřejmě sám dobře ví, neboť shora uvedenou tirádu zcela nečekaně uzavírá slovy:

„Proletariát je povinen — sám vůči sobě i vůči celé zemi — nejen nepodporovat pasivní neutralitu v boji dumy proti samoděržaví, ale směle a rozhodně se postavit *v tomto boji na stranu dumy proti vládě*.“

Tady už vskutku začíná „otázka“. A soudruh Rachmetov si to sám uvědomuje, neboť předpovídá, že

»list Světoč* se patrně bude stavět vůči této taktice velmi skepticky. Můžeme se v něm dočíst, že „Dokonalé dialektické schéma ,revoluce

* Moskevský sociálně demokratický orgán, který vláda nyní zastavila¹¹⁰.

prostřednictvím dumy⁴ bohužel trpí tím, že zapomíná na jeden všední prozaický fakt, že totiž dnešní дума je instituce, jež se ve své většině skládá z buržoazních živlů, které se bojí revoluce, a proto se k ní stavějí nepřátelsky.“ Podobné úvahy mohou sloužit za nejlepší příklad toho, jak by sociální demokrat nikdy a za žádných okolností neměl uvažovat. Sociální demokrat musí vědět, že politická taktika proletariátu je diktována nikoli *smýšlením* ostatních společenských skupin, nýbrž objektivním historickým procesem, který tyto skupiny *donutí* k určitým *aktům*. Sociální demokrat musí vědět a mít na zřeteli, co budou ony třídy, s nimiž má co činit, *muset* udělat. A položí-li si otázku takto, dospěje k přesvědčení, že proletariát donutí dumu k větší revoluční aktivitě *právě tím*, že projeví odhodlání revolučně podporovat dumu proti carismu. Tuto prostou, „pravdu“ mohou nechávat jen lidé politicky značně zaostalí. *

Podivuhodná úvaha! Podle soudruha Rachmetova to vypadá, že je možné dokonce i naši kontrarevolučně naladěnou buržoazii přinutit k revolučnosti.

K tomu je prý zapotřebí „obemknout dumu ohnivým kruhem revolučního náporu“. Pak prý před dumou vyvstane „otázka“: „buď shořet, anebo splynout s všeobecným požárem“, „otázka života, nebo smrti“.

Máme o soudruha Rachmetova velké obavy, aby ho třeba soudruh Plechanov nevypeskoval za metafyzickou „formulaci otázky“, za to, že nedovede tuto velmi závažnou politickou otázku formulovat dialekticky. Vždyť přece bývalí menševici i soudruh Plechanov tolikrát protestovali proti podobným „buď—anebo“ v politických záležitostech. Proč by se nutně muselo „buď shořet, anebo splynout s všeobecným požárem“? Snad si soudruh Rachmetov nemyslí, že pro frakci pánů Gercenštejnů a Nabokovů neexistuje třetí východisko? Proč by se třeba nemohli společně s nějakými „slušnějšími“ byrokraty pokusit prorazit ten „ohnivý kruh revolučního náporu“?

My si například myslíme, že pokud vítězně narůstající revoluční vlna vedoucí činitele kadetské strany vskutku k něčemu přinutí, pak leda právě k tomuto třetímu východisku čili prostě k dohodě s byrokraty.

Že může „strana svobody lidu“ ve své nynější podobě při tomto podnikání „shořet“, to je velmi pravděpodobné, kdy však soudruzi Rachmetovové konečně pochopí, že všechen pokřik o svobodě lidu byl pro kadety jen stupínkem k ministerským křeslům, ale rozhodně ne k „boji proti carismu“, který se jim tak bezúspěšně snaží vnutit soudruzi Rachmetovové? A vůbec, pánem v dumě je prozatím kadetský střed a vy chcete *tuto* dumu „obemknout ohnivým kruhem revolučního náporu“. To je moc hezké a nepochybně důležité a nezbytné. Ale nezdá se vám, že je zároveň třeba varovat „ty, co tento nápor provádějí“, že svým nápo-rem nutně... vženou dnešní pány v dumě do náruče byrokratů? Co myslíte, soudruhu Rachmetove?

*Napsáno 22. června
(5. července) 1906
Otištěno 23. června 1906
v listu Echo, č. 2*

Podle textu Echa

K D O J E P R O S P O J E N E C T V Í S K A D E T Y ?

Občas býváme svědky, že zkušený a opatrný politický činitel, kteří jsou si dobře vědomi vážné odpovědnosti za každý významnější politický krok, vysílají kupředu, jakoby na průzkum, mladé a neopatrné vojáčky. „Tam je chytrého škoda,“^[389] říkají si tito politikové a dovolují zelenáčům leccos nepodstatného vyzvonit, aby si tak prosondovali půdu.

Soudruh N. Rachmetov v listu Golos truda dělá dojem právě takového zelenáče, plnicího uložené poslání. A právě proto má takový veskrze neseriózní článek, jakým je článek^[314] soudruha Rachmetova, z něhož jsme si už včera tropili posměch*^[154], po jisté stránce nesporný politický význam. Uveřejňují-li se v takovém vlivném orgánu našich pravicových sociálních demokratů, jako je Golos truda, bez jediné redakční výhrady články vyzývající sociální demokracii ke spojení s kadety, pak to znamená, že naše strana trpí vážnou nemocí. A byť by obezřetní, zkušený a obratní lidé příznaky této nemoci sebevíc skrývali, tato nemoc přesto dává o sobě vědět. A bylo by velkým zločinem ji zamlčovat.

Hlavní chyba oportunistů z řad sociální demokracie spočívá v tom, že nechápou, co znamená rozhodné vítězství buržoazní revoluce. Protože naši ruští oportunisté, tak jako všichni oportunisté, podceňují učení revolučního marxismu a úlohu proletariátu jakožto předvoje, dávají se vždy znovu svést k mylnému názoru, že „pánem“ buržoazní revoluce

* Viz tento svazek, s. 264—266. *Red.*

nutně musí být liberální buržoazie. Vůbec nechápu historickou úlohu například takového Konventu jakožto diktatury nejnižších společenských vrstev proletariátu a drobné buržoazie za Velké francouzské revoluce. Vůbec nechápu ideu diktatury proletariátu a rolnictva jako jediné možné sociální opory pro dosažení úplného vítězství buržoazní revoluce v Rusku.

Podstata oportunistu je v tom, že trvalé a dlouhodobé zájmy proletariátu obětuje jeho zájmům podružným a chvílkovým. V období buržoazní revoluce zapomíná sociálně demokratický oportunista na to, jaký význam má revoluční křídlo buržoazní demokracie, a otrocky se sklání před úspěchy nerevolučního křídla téže buržoazní demokracie. Zcela mu uniká podstatný rozdíl mezi liberálně monarchistickou buržoazií (konstituční demokraté, Strana demokratických reforem¹¹¹ atp.) a revoluční, zejména rolnickou buržoazní demokracií. Tento rozdíl jsme našim soudruhům z pravého křídla vysvětlovali už stokrát, ne-li tisíckrát. V návrhu bolševické rezoluce ke sjezdu* se nanejvýš jasně poukazovalo, že liberální buržoazie usiluje o dohodu se starou mocí, a to nikoli náhodou, nýbrž pod tlakem svých základních životních zájmů, že kolísá mezi revolucí a reakcí, že se bojí lidu, že se bojí svobodného a všestranného rozvinutí jeho činnosti. Musíme využít demokratických frází této buržoazie, tvrdili jsme, musíme využít jejích nesmělých kroků, ale přitom nesmíme ani na okamžik zapomenout na její „kompromisnické“ a zrádčovské tendence. Naproti tomu rolnická demokracie je vlivem objektivních podmínek, v nichž žijí rolnické masy, nucena jednat revolučně, přestože není zcela uvědomělá. Životní zájmy této buržoazní demokracie ji v současné době nepobízejí k dohodě se starou mocí, ale naopak ji nutí rozhodně proti ní bojovat. Nechceme-li, aby v buržoazně demokratické revoluci utrpěly základní životní zájmy proletariátu, musíme přísně rozlišovat mezi

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 245—247. Red.

liberální čili „kadetskou“ a rolnickou čili revoluční buržoazní demokracií.

A tohle právě nechtějí pochopit oportunisté v řadách sociální demokracie. A přitom již události skvěle potvrdily a stále potvrzují správnost tohoto našeho rozlišení. Dokonce i v dumě se už dnes začíná osamostatňovat rolnická demokracie, která je nucena se sbližovat s revolucí a která se snaží vymanit z područí kadetů. Kadeti a okřabristé proti trudovikům a sociálním demokratům — taková je konstelace, která se již *projevila* jak v otázce volených místních pozemkových výborů, tak v otázce kadetského „okleštění“ svobody shromažďování.

Soudruzi z pravého křídla sociální demokracie jsou však k těmto faktům hluchí. Dali se zaslepit okamžitou situací a mají sklon ztotožňovat stranu, která má právě teď v dumě vedoucí postavení, tj. konstitučně demokratickou stranu, s buržoazní demokracií vůbec. N. Rachmetov jen naivně opakuje tuto starou chybu menševiků. Jenže zatímco „ostřílení kozáci“ obratně obcházejí nepřijemné závěry z nesprávných předpokladů, holobrádci povídají a leccos vyzvoní. Reprezentují-li konstituční demokraté skutečně buržoazní demokracii vůbec (a nejen pouze nejhorší a přitom úzké nejvyšší vrstvy buržoazie), pak je přirozené, že bojové spojenectví proletariátu s buržoazní demokracií, bez něhož se proletariát neobejde, musí být spojenectvím s kadety. Proletariát se může a musí, zachováváje přísně svou třídní samostatnost, postavit do předních řad boje za vítězství buržoazní revoluce, nemůže však *bez* buržoazní demokracie dovést tuto revoluci do konce. Jenže s kým má „odděleně jít, ale společně se bít“? S liberální nebo s rolnickou demokracií?

S liberály, s kadety, štěbetá Rachmetov. Jaképak rozmyšlení? Kadeti jsou nahoře, jsou nejmíc na očích, je je nejmíc vidět a slyšet! S kadety, samozřejmě že s kadety! „Bude-li kdekdo kadety zahrnovat jen a jen nevraživostí, budou kolísat a manévrovat mnohem snáz, než kdyby se

jim nabídlo vytvoření *politické koalice*,“ prohlašuje Rachmetov... „Nátlakem veřejného mínění na kadety (tím, že by se do dumy posílaly rezoluce, pověření voličů, petice a požadavky, že by se organizovala protestní shromáždění, *vyjednávání mezi dělnickou skupinou a kadety*) se může dosáhnout mnohem víc než nesmyslným, a proto bezúčelným skandalizováním, máme-li se vyjádřit bez obalu.“ (Podtrženo námi.)

To je zcela jednoznačný závěr a Rachmetov by si za něj plně zasloužil diplom s věnováním: „Od vděčných bolševiků.“ Politické spojenectví s kadety, vyjednávání sociálních demokratů s kadety — jak jasné a výstižné heslo! Teď už se jen musíme postarat o to, abychom toto menševické heslo co nejdříve rozšířili v dělnické straně a položili dělníkům otázku: *Kdo je pro spojenectví s kadety?* — Kdo jenom trochu zná proletariát, ten nemůže být na pochybách, jaká bude odpověď.

V témže čísle listu Golos truda je otištěno v podstatě správné varování ÚV SDDSR před splynutím sociální demokracie s trudoviky. Jenže Golos truda prokázal ústřednímu výboru naší strany pochybnou službu, když tohoto jeho varování použil jako zástěrky k propagování spojenectví sociální demokracie s kadety! Nic nemohlo víc zkompromitovat sociální demokracii než tento čin, než pokus spojit — znovu opakujeme — v podstatě správné prohlášení *proti splnutí* sociální demokracie s revoluční buržoazií a propagaci *spojenectví* sociální demokracie s oportunistickou buržoazií!

A v jakém okamžiku se naši menševici rozhodli toto spojenectví propagovat? V okamžiku, kdy *se rozpadá* spojenectví revoluční a oportunistické buržoazie, spojenectví trudoviků a kadetů. Věřu v příhodnou chvíli se vydal na pochod náš rozmilý N. Rachmetov! Právě tehdy, když se trudovici — nikoli bez pomoci sociálních demokratů — začali oddělovat od konstitučních demokratů, vymaňovat se z jejich područí, hlasovat proti nim, sjednocovat se proti

„spojenectví“ kadetů s okřabristy. A takoví Rachmetovové nás ještě s vážnou tváří poučují, že je nutné revolucionizovat dumu, zatímto ve skutečnosti slouží kadetskému profanování této dumy!

Zapamatujte si, pánové: spojenectví s kadety, vyjednávání s nimi je nejhorší způsob nátlaku na ně. Ve skutečnosti z toho nevzejde nátlak sociální demokracie na kadety, ale otupení samostatného boje sociální demokracie. Zrevolucionizovat dumu a provádět „nátlak“ na kadety dokáže jedině ten, kdo bude nelítostně odhalovat každý jejich nesprávný krok. Odmítneme-li podporovat jejich nesprávné kroky, učiníme na kadetskou dumu mnohem větší nátlak, než kdybychom začali s kadety vyjednávat o jejich podpoře. Dělnická skupina odmítla hlasovat pro odpověď na trůnní řeč, protože ji kadeti překroutili. Dělnická skupina odmítla podporovat kadety. A právě tím oslabila jejich autoritu v očích lidu a morálně přesunula těžiště jeho pozornosti z kadetů na „levicové“ jádro dumy. Právě jen nemilosrdným pranýřováním polovičatosti *kadetské* dumy revolucionizujeme nejenom dumu, ale také — a to je ještě důležitější — lid, který v dumu věří. Vyzýváme jej tak k tomu, aby se vymanil z kadetského područí, aby si počínal směleji, rozhodněji a důsledněji. Tím zároveň rozbíjíme i jednotu kadetů a společným nápirem sociálních demokratů a trudoviků vnášíme rozkol i mezi kadety.

Uskutečňujeme politiku proletariátu jako předního bojovníka v revoluci, a nikoli jako přívěsku nejbojácnějších a nejubožejších horních vrstev liberální buržoazie.

*Napsáno 23. června
(6. července) 1906
Otištěno 24. června 1906
v listu Echo, č. 3*

Podle textu Echo

K A D E T S K Á D U M A
D A L A P E N Í Z E
P O G R O M I S T I C K É V L Á D Ě

Stalo se, co se stát muselo. Od včerejška je v rozpočtu absolutistické vlády pogromistů určitá menší položka, kterou *schválili* takzvaní zástupci „lidu“. Jen první krok je těžký, praví francouzské přísloví. Či jak se říká v Rusku: při první sklence sebou cukneš, při druhé se ještě zajíkneš, ale při dalších už ani nemrkneš. První sklenku vypili kadeti dohromady se stoupenci samoděržaví.

Zopakujme si podrobněji celý průběh této historické události. Ministr vnitra a ministr financí požádali dumu, aby uvolnila z rozpočtu 50 miliónů rublů na pomoc hladovějícím. Bez povolení dumy by ministři nemohli „*podle zákona*“ tyto peníze dostat a nemohli by vzít do svých rukou zásobovací kampaň. Kdo má tuto kampaň vést, na to se ministři dumy neptali: „*podle zákona*“ je tato záležitost tak jako tak v rukou pogromistické vlády. Odkud se mají vzít peníze, o tom ministři ve svém návrhu také nemluvili: „uložit ministru financí, aby opatřil finanční prostředky“ — a hotovo. Teprve v komisi ministři navrhovali, že by se měly peníze získat půjčkou. A včera ministr financí na zasedání dumy přímo prohlásil: „V kompetenci Státní dumy je dát své zmocnění k získání zdrojů, ale o způsobu jejich získání (citujeme podle Reči a nebereme odpovědnost za sloh) rozhodne nejvyšší moc.“ Čili: ministři potřebovali získat od dumy jen všeobecné povolení k uvolnění finančních prostředků, ale o zdroje se už příliš nestarali.

Jak už jsme konstatovali předevčírem, v dumě se okamžitě vyhranilo dvojí zásadní řešení této otázky.* Kadeti se

* Viz tento svazek, s. 257—261. *Red.*

vyslovili pro uvolnění 15 miliónů rublů s tím, aby byl předložen výkaz, jak s nimi bylo naloženo, a aby byla tato částka pokryta z „předpokládaných úspor“ v rozpočtu pro rok 1906. To bylo všechno. Načež ministr financí kadetům nanejvýš chladnokrevně odpověděl: „Usnese-li se Státní дума, že se má poskytnout 15 miliónů rublů, pak je ministerstvo financí vyplatí, ale *nikoli z úspor*, nýbrž z jiných krytých výdajů“. A až budou peníze pryč, ministr „přijde tak jako tak do Státní dumy a řekne: Donutili jste nás k výdajům, pro které jsme nenašli žádné volné prostředky.“

Všchno je tudíž naprosto jasné. Ministr plivl kadetské dumě rovnou do tváře: Vašeho svolení k vyplacení 15 miliónů rublů využijeme, ale pokud jde o „úspory“, je vaše usnesení jen mýdlová bublina. Ministr se neostýchá prohlásit, že žádné úspory nebudou. Ministr se neostýchá prohlásit, že je srozuměn přijmout peníze, které дума uvolní, ale na její rady ohledně „úspor“ že kašle.

Jakou roli tedy *fakticky* sehrála kadetská дума? Roli *svědků*, které si policie pozvala, aby schválili její hospodaření s penězi vydřenými z lidu. „Podle zákona“ mají být poukázky na výdej peněz podepsány svědky. Policie o to požádala. Kadetská дума se podepsala. Policie nic víc nepotřebovala. A že se přitom svědkové trochu cukali, na tom nesejde.

Úlohu policejních svědků sehrála právě *kadetská дума*. Poslanci sociální demokracie zaujali zcela jiné, správné stanovisko. Jejich vystoupení se neslo v onom duchu, jak jsme o tom referovali předevčírem. „Říkám vám, pánové, že svěříme-li třeba jen jediný groš do rukou vlády, pak se tento groš k lidu nikdy nedostane,“ řekl velmi výstižně soudruh Ramišvili. A v rezoluci, kterou jsme otiskli včera, sociální demokraté zcela správně prohlásili, že peníze rozhodně nelze svěřovat absolutistické vládě, že Státní дума musí vytvořit *svůj vlastní* výbor pro opatrování potravin, poslat přímo do postižených oblastí své členy a zapojit do této práce „svobodné společenské organizace“. Sociální

demokraté učinili ze své rezoluce revoluční provolání k lidu, pranýřující vládu jako „skutečného viníka hladu“, viníka, který rozkrádá peníze lidu a vyhazuje je na boj proti lidu. Sociální demokraté žádali *zrušení* výdajů na četnictvo, politickou policii, venkovské policajty atd., žádali *snížení* platů a penzí vysoce postavených povalečů a *revizi* hotovosti a účtů státní pokladny. Zcela oprávněně také žádali, aby bylo na pomoc hladovějícím využito důchodů z vládních, úředních, církevních a klášterních statků. Sociální demokraté vznesli přímé obvinění vůči celé staré moci a všem jejím orgánům a podrobili rovněž kritice celý státní rozpočet.

A jak dopadlo hlasování? Kadeti samozřejmě vyhráli. Pro sociální demokraty hlasovali trudovici, jak to shodně uvádí řada novin (jmenovitě hlasování se *bohužel* nekonalo). Politické rozeskupování se vyhračuje čím dál tím zřetelněji. Oktabristé a kadeti jsou pro dohodu se starou mocí. Sociální demokraté a trudovici jsou rozhodně proti. Sociální demokraté svým svorným vystoupením nejenže za sebou strhli rolníky, ale dokonce vnesli určitý rozkol mezi kadety: úlohu policejního svědka se zastyděl hrát nejen levicový Galeckij, ale i pravicový Kuzmin-Karavajev. Byli to kadeti a pouze kadeti, kdo jako „zástupci lidu“ hanebně podepsali poukázku na vydání peněz do rukou pogromistů.

Tento podpis kadetské dumy má zcela mimořádný, zásadní význam. Naivní lidé a krátkozrací politikové velmi často tvrdí, že je bezdůvodné a předčasné obviňovat kadety ze zrady a z dohody s byrokracií. Ale co jiného je vydání peněz do rukou pogromistické vlády než právě taková — a přísně vzato ne první — dohoda? Všimněte si, jaké trapné výmluvy uvádějí kadeti na své ospravedlnění. Je to kompromis, prohlašuje Naša žizň^[55], ale lze jej ospravedlnit momentálními okolnostmi. Samo sebou, pánové, všechny kompromisy buržoazie s policejním samoděržavím se přece vždycky vysvětlovaly momentálními okolnostmi!

Ale rolníkům je třeba pomoci ihned! — A vám se zdá,

že rolničtí poslanci zradili rolníky, vidíte, páni kadeti? Jenže rolničtí poslanci hlasovali proti, protože věděli líp než vy, kam se podějí peníze, které se octnou v rukou policie. A proč se celé záležitosti nechopila sama Státní дума?

To je utopické, to je neproveditelné, musí se počítat s dosavadní organizací, dokud ji nezmění zákon! křičí svorně Gejdenové, Kokovcovové, Miljukovové, ba i bernsteinovci z listu Naša žizň. — Ano, pánové, buržoazie vždycky považuje za utopii zrušení všech orgánů staré moci, neboť tyto orgány potřebuje proti proletariátu a proti revolučnímu rolnictvu. Policejní třídní stát bude mít vždycky spoustu „neodkladných“ výdajů: musí přece vydržovat jednou už najaté úředníky, musí splácet uzavřené objednávky atd. atp. Vždycky bude po ruce i „dosavadní organizace“ (totiž policejně úřednická), kterou „nelze“ změnit naráz, bez souhlasu Státní rady *atd. atp.*

Takové výmluvy se najdou vždycky. Takovými výmluvami krmí liberální buržoové důvěřivý lid všude na světě. Takovými výmluvami se přirozeně zakrývá zrada buržoazie na svobodě lidu.

Proletariát se bude vždy stavět proti celé této pokrytecké hře. Bude vyzývat lid k boji proti všem orgánům a institucím staré moci, k boji prostřednictvím svobodných organizací dělnické třídy a revolučního rolnictva.

Napsáno 24. června (7. července) 1906

Podle textu Echo

Otištěno 25. června 1906

v listu Echo, č. 4

Z N O V I N A Č A S O P I S Ů

Reč je hluboce pobouřena tím, že levicový tisk začal v souvislosti s pověstmi o polokadetské, poloúřednické vládě mluvit o čachrářské dohodě mezi kadety a kamarilou, o zradě, bez níž se taková dohoda neobejde.

„Je vůbec nutné dokazovat, jak lživá a nesmyslná jsou tato tvrzení?“ rozhořčuje se Reč.

Zdá se, že je to nutné, páni kadeti, a dokonce velmi nutné, protože v témže článku (Hlad a politika^[30]) čteme:

„Tento zdlouhavý a těžký boj (dumy proti nynější vládě) nicméně vedl k tomu, že byla otázka odpovědného vládního kabinetu přenesena ze sféry abstraktních úvah na půdu konkrétní činnosti a že se o ní jedná jako o jedné z reálných možností.“

Výborně! A co otázka zrušení Státní rady, co otázka amnestie, otázka všeobecného atd. volebního práva? Všechny *tyto* otázky se už také staly „reálnými možnostmi“? Že je to samozřejmé? Ale proč tedy o tom zatím nikde nepadla ani zmínka?

A když je to tak, nedá se nic dělat: „je nutné dokazovat“.

*Napsáno 24. června
(7. července) 1906
Otištěno 25. června 1906
v listu Echo, č. 4*

Podle textu Echa

PŘITAKÁVAČI KADETŮ

Včera jsme otiskli nejdůležitější rezoluce pátého sjezdu polské sociální demokracie¹¹² [316]. Polští soudruzi, kteří se nyní v počtu 25 000—30 000 stali součástí naší strany, se rozhodně vyslovili proti taktice ústředního výboru vůči Státní dumě. Odsoudili tuto taktiku vcelku a nepovažovali ani za nutné zabývat se jednotlivými chybami, jež z ne-
správné taktiky vyplývají, jako je například smutně proslulá podpora kadetského vládního kabinetu. Rozumí se však samo sebou — a kdo na polském sjezdu byl, ten to dobře ví —, že se polští sociální demokraté stavějí k této „podpoře“ naprosto záporně. Konference všech petrohradských sociálních demokratů rovněž nesmlouvavě odmítla podporovat kadetský vládní kabinet¹¹³. Oblastní konference sociálních demokratů středoruské moskevské oblasti se také vyslovila proti¹¹⁴.

Na petrohradské konferenci bylo zastoupeno asi 4000 členů strany, na moskevské oblastní asi 14 000. Tedy přibližně 20 000 členů strany, tj. víc než její polovina (na posledním sjezdu bylo zastoupeno 31 000—33 000 členů), *odsoudilo taktiku ústředního výboru, pokud jde o podporu vládního kabinetu jmenovaného z většiny v dumě*. Většina strany je proti této podpoře. Náš vnitrostranický kabinet, tj. ústřední výbor naší strany, přestal vyjadřovat vůli strany, a jeho základní politickou povinností je urychlit neprodlené svolání mimořádného sjezdu. Jinak se octne v situaci hrstky lidí, kteří se drží ve straně u moci s pomocí *formálních záminek* a průtahů, proti vůli strany, která se již *v podstatě* projevila. Ať tak či onak, strana si teď dokáže sjezd vynutit.

Taktiku podpory vládního kabinetu jmenovaného z většiny v dumě, tj. *kadetského* kabinetu, kterou většina strany odsoudila, hájí i nadále menševici (i když část z nich, jak ukázaly diskuse v Pitěru, dokázala zaujmout v této věci samostatné stanovisko a odvrátila se od oportunistu). Rozeberme si ještě jednou nejběžnější argumenty sociálních demokratů z pravého křídla.

Dosáhnout vládního kabinetu jmenovaného dumou, říkají nám, znamená „vyrvat moc z rukou kamarily“, „učinit výkonnou moc odpovědnou lidovému zastupitelskému orgánu“; to znamená „přechod od zdánlivě konstitučního zřízení ke skutečné konstituci“ (Golos truda, č. 5)^[62].

To je *nehorázná lež*. Vládní kabinet z většiny v dumě, tj. kadetský, bude jmenován (pokud bude vůbec požadavku kadetů vyhověno) právě *kamarilou*. A je snad možné nazývat vyrváním moci to, když kamarila jmenuje liberální ministry? Kamarila bude jmenovat ministry podle své vůle a může je v kterémkoli okamžiku odvolat: nemíní se vzdát své moci, *jen předstírá, že se o moc dělí, zkouší, získá-li liberální lokaje, nebo ne*. Chytří členové kamarily, jako například Pobědonoscev a Trepov^[25 81] (podle zpráv některých listů), přímo kalkulují takto: jmenovat liberální ministry bude pro nás to nejvýhodnější. Uklidníme tím nejen kadety (tj. většinu dumy), ale i ty sociální demokraty, kteří k nim inklinují. S nepohodlnými ministry se lze koneckonců vypořádat daleko snáze než třeba s dumou. Získáme čas, zamícháme karty a rozpoutáme nesmírný chaos, vzájemnou nedůvěru a rvačku o ministerská křesla v pravicové, tj. ve větší polovině dumy, zkalíme vodu a napálíme kadety právě tak, jako jsme je napálili, když šlo o pomoc hladovějícím. Tehdy jsme je donutili, aby „dobrovolně“ sehráli úlohu policejních svědků, a právě tak je teď donutíme, aby na svých ministerských křeslech sehráli úlohu policejních lokajů.

Kdo jen trochu zná historii ruských kadetů, ale i histo-

rii „kadetů“ v jiných zemích, ten ví, že kamarile se vždyc-
ky podařilo liberálně monarchistické buržoazii napálit. Je
jen jediný prostředek, jak tomu zabránit: rozvíjet *samo-*
statné politické uvědomění proletářů a revolučních rolníků.
A právě toto uvědomění zatemňují a matou pravicoví
sociální demokraté. A právě proto, abychom zachovali
naprostou jasnost politického uvědomění a úplnou bojovou
samostatnost revolučních tříd, musíme my sociální demo-
kraté přenechat kadetům, aby se sami plazili u nohou ka-
marily kvůli ministerským křeslům. Zaplétat do těchto
věcí proletariát by znamenalo zrazovat zájmy proletariátu
a zájmy revoluce.

Kdyby kamarila dosadila na ministerská křesla kadety,
učinila by tím „výkonnou moc odpovědnou lidovému
zastupitelskému orgánu“ (Golos truda).

To je nehorázná lež. Když ji šíří kadetští profesoři, pán-
bůh s nimi. Ale když ji opakují sociální demokraté, je to
neodpustitelné. Výkonná moc je, vážení přítakávači,
odpovědná nikoli „lidovému zastupitelskému orgánu“,
nýbrž *zákonodárné moci*. Zapamatujte si to. Nyní vám vy-
světlíme další věc. Kdo má dnes v Rusku zákonodárnou
moc? 1. Nejvyšší moc; 2. Státní rada; 3. Státní дума.

Už jste pochopili svůj omyl? Kadetští ministři se budou
zodpovídat jak dumě, tak Státní radě, tak i kamarile.
A proto líčit věci tak, že budou odpovědni jen dumě, zna-
mená *obelhávat* lid.

A dál. Jak si budou počínat ministři odpovědní nejrůz-
nějším institucím? Pokrytecky. Budou muset *dodržovat*
a ochraňovat všechny platné zákony, dokud tyto zákony
nezmění všechny tři shora uvedené zákonodárné instance.
Ne nadarmo se proto kadetští mlukové à la Rodičev už
teď v dumě napařují a křičí, že jsou záštitou dynastie.
Kadeti vědí, jak se věci ve skutečnosti mají. Ale pravicoví
sociální demokraté nic nechápou a jenom papouškují, co
jim jiní nakukali.

Pročpak teď kadeti soustředili všechnu svou agitaci jen

na vládní kabinet? Pročpak nekřičí právě tak horlivě, právě tak často a hlasitě: Pryč se Státní radou! Pryč s *těmi zákony*, které brání, aby se lidový zastupitelský orgán stal zákonodárnou mocí? Pročpak *nesrovnatelně chaběji* agituji za úplnou amnestii, za úplnou svobodu, za všeobecné volební právo než za ministerská křesla? Zamysleli jste se nad tím? Ne, vy jste se nad tím nezamysleli. Kadeti obcházejí především to hlavní, protože *nechtějí* úplnou svobodu (vzpomeňte si na jejich návrhy zákona o shromažďování^[64]), *nechtějí* úplně zrušit Státní radu (vzpomeňte si na horní sněmovnu v *jejich* programu^[284]), jíž budou *také* odpovědni a *stejně* odpovědni jako dumě, *a tak dále*. Kadeti nechtějí vznést požadavek, aby byla *nejprve* udělena úplná amnestie, *nejprve* zrušena Státní rada, *nejprve* vyhlášena úplná svoboda, *nejprve* zavedeno všeobecné atd. volební právo, a teprve *pak* aby byli jmenováni ministry. Proč to kadeti nechtějí? Protože vědí, jak se věci ve skutečnosti mají, ale přitakávači kadetů to nevědí.

Kadeti tvrdí: Až se staneme ministry, pak teprve budeme *bojovat* za všechny tyto svobody! Najednou to přece nejde. A přitakávači věří a přičiňují se...

Kadet ví, že ministr je odpovědný témuž starému policejnímu ruskému zákonu, že je odpovědný jak dumě, tak kamarile, tak i Státní radě. Proto se ministr snadno ze všeho vykrouť: Já bych rád, já bych z celého srdce, ale „tamti“ nesouhlasí, taky Státní rada se trochu vzpouzí. Mějte strpení, pánové, nikdo nedovede promluvit kamarile ani Státní radě do svědomí líp než já, kadet!

Zapamatujte si, milí přitakávači: chcete-li bojovat proti této zrádcovské taktice kadetů, nesmíte jim přitakávat, ale musíte si zachovat úplnou samostatnost, tj. *varovat* proletariát a rolnictvo před tím, aby důvěřovali kadetům, aby opakovali kadetská hesla. Vy však místo toho svou taktikou *ztěžujete* samostatný boj dělnické třídy a revolučního rolnictva. Prodáváte svoje revoluční prvorozenství za mísu čočovice kadetského reformismu.

Je zbytečné, abychom tu stejně podrobně rozebírali *třetí lež*, totiž že jmenování kadetských ministrů kamarilou by znamenalo „rozhodující přelom“, přechod ke „skutečné ústavě“. Čtenář teď sám vidí, že jmenuje-li Trepov ministrem Rodičeva, nezmění se tím ani ústava *na papíře*. A kdo tvrdí, že se tím změní dokonce *skutečná* ústava, ten už, jak se říká, nadobro mluví z cesty.

Příště si rozebereme jiný z běžných argumentů: „Ale přesto bude kadetský vládní kabinet lepší. Nemáme jinou volbu. Musíme podporovat to, co je lepší.“ Uvidíme, je-li to argument hodný sociálních demokratů a jakou má cenu.

Echo, č. 5
27. června 1906

Podle textu *Echa*

J E Š T Ě J E D N O U O D U M S K Ě M V L Á D N Í M K A B I N E T U

„Musíme si vybrat“ — tímto argumentem se vždycky oháněli a ohánějí oportunisté. Žádná velká věc se neprosadí naráz. Musíme bojovat za věci malé, ale dosažitelné. Jenže jak máme určit, co je dosažitelné? Podle toho, s čím souhlasí většina politických stran nebo „nejvlivnějších“ politiků. Čím větší počet politických činitelů souhlasí s takovým či onakým drobným zlepšením, tím snáze se ho dosáhne, tím je dosažitelnější. Nesmíme být utopisty, usilujícími o velké věci. Musíme být praktickými politiky, musíme se umět připojit k dílčím požadavkům, jejichž uskutečnění nám pak *usnadní boj* za velké požadavky. Díváme se na dílčí požadavky jako na *nejspolehlivější etapu* v boji za velké požadavky.

Tak argumentují všichni oportunisté, všichni reformisté na rozdíl od revolucionářů. A právě takto argumentují i sociální demokraté z pravého křídla, pokud jde o jmenování vládního kabinetu z většiny v dumě. Ústavodárné shromáždění — to je velký požadavek. Toho zatím nelze dosáhnout. Ještě zdaleka ne všichni tento požadavek uvědoměle prosazují*. Avšak pro vládní kabinet z většiny v dumě je *celá* Státní дума, čili drtivá většina politických činitelů, čili „všechn lid“. *Musíme si vybrat* mezi nynějším zlem a jeho *minimální* nápravou, neboť pro tuto „minimální“ nápravu se vyslovuje největší počet těch, kdo jsou všeobecně nespokojeni s existujícím zlem. A dosáhneme-li splnění dílčích požadavků, usnadní nám to boj za naše velké požadavky.

* Pro tento požadavek je menšina dумы.

Opakujeme: to je elementární, typický argument všech oportunistů na celém světě. K jakému závěru tato argumentace nevyhnutelně vede? K takovému závěru, že nepotřebujeme žádný revoluční program, revoluční stranu ani revoluční taktiku. Potřebujeme *reformy* a nic víc. Nepotřebujeme revoluční sociální demokracii. Potřebujeme stranu demokratických a socialistických reforem. Vskutku, cožpak není jasné, že *vždycky* budou na světě lidé nespokojení s daným stavem? Ovšemže je. A není jasné také to, že i pro *minimální* zlepšení tohoto neutěšeného stavu se *vždycky* bude vyslovovat *nejvíc* nespokojených? Ovšemže je. A proto je naší povinností, povinností pokrokových a „uvědomělých“ lidí, *vždycky* podporovat *nejminimálnější* požadavky směřující k nápravě zla. To je jediná spolehlivá a praktická cesta a všelijaké řeči o jakýchsi „základních“ požadavcích apod. jsou jen prázdná slova „utopistů“, jen „revoluční fráze“. *Musíme si vybrat* — a *vždycky* je třeba si vybrat mezi existujícím zlem a sebemenší možností, jež se nabízí k jeho nápravě.

Právě takto argumentovali němečtí oportunisté v řadách sociální demokracie. Máme prý u nás sociálně liberální směr, který žádá zrušení mimořádných zákonů proti socialistům, zkrácení pracovní doby, nemocenské pojištění apod. Za tyto požadavky se staví i nemalá část buržoazie. Neodpuzujte ji proto od sebe netaktními výpady, podejte jí ruku, podpořte ji — a pak se můžete považovat za praktické politiky a přinesete třeba malý, ale zato reálný užitek dělnické třídě, zatímco touto vaší taktikou utrpí leda prázdná slova o „revoluci“. Revoluci nyní beztak neuděláte. *Musíte si vybrat* mezi reakcí a reformou, mezi politikou Bismarcka a politikou „sociální říše“.

Podobně jako bernsteinovci argumentovali i francouzští ministerialističtí socialisté. *Musíme si vybrat* mezi reakcí a buržoazními radikály, kteří slibují řadu prakticky uskutečnitelných reforem. Musíme podporovat tyto radikály, podporovat jejich vlády, zatímco fráze o sociální revo-

luci jsou jen prázdný žvást „blanquistů“, „anarchistů“, „utopistů“ apod.

Co je hlavním nedostatkem všech těchto oportunistických argumentů? To, že se u nich *de facto* socialistická teorie třídního boje jakožto jediné *reálné* hybné síly dějin nahrazuje buržoazní teorií „solidárního“, „společenského“ pokroku. Podle učení socialismu, tj. podle marxismu (o nemarxistickém socialismu se dnes nedá ani vážně mluvit), je skutečnou hybnou silou dějin revoluční boj tříd; reformy jsou vedlejším produktem tohoto boje, vedlejším proto, že jsou pouze výrazem nezdařených pokusů o oslabení, otupení tohoto boje atd. Podle učení buržoazních filozofů je hybnou silou pokroku solidarita všech složek společnosti, které si uvědomily „nedokonalost“ té či oné instituce. První učení je materialistické, druhé idealistické. První učení je revoluční. Druhé je reformistické. První zdůvodňuje taktiku proletariátu v soudobých kapitalistických zemích. Druhé taktiku buržoazie.

Z druhého učení vyplývá taktika tuctových buržoazních pokrokářů: Vždy a za všech okolností podporuj, „co je lepší“; vol mezi reakcí a krajní pravicí těch sil, jež jsou vůči této reakci v opozici! Z prvního učení vyplývá samostatná revoluční taktika nejprogresivnější třídy. A my se v žádném případě neomezíme jen na to, abychom podpořovali nejrozšířenější hesla reformistické buržoazie. Provádíme samostatnou politiku a prosazujeme hesla jen takových reforem, které *zcela nepochybně* prospívají zájmům revolučního boje, které *zcela nepochybně* zvyšují samostatnost, uvědomělost a bojeschopnost proletariátu. Jedině takovou taktikou *zneškodňujeme* vždy polovičaté a vždy pokrytecké reformy shora, vždy plné buržoazních nebo policejních nástrah.

A nejen to. Jedině takovou taktikou opravdu napomáháme realizaci závažných reforem. Zdá se to být paradoxní, ale tento paradox potvrzují celé dějiny mezinárodní sociální demokracie: taktika reformistů ze všeho *nejhůř*

zaručuje uskutečnění reformem a jejich reálnost. Taktika revolučního třídního boje ze všeho nejlíp zaručuje dosažení obojího. *V praxi* tomu bývá tak, že reformy si vynucuje právě revoluční třídní boj, jeho samostatnost, jeho masový nápor a houževnatost. A jedině na síle tohoto boje závisí reálnost těchto reformem, které jsou *vždycky* podvodné, obojetnické, prodchnuté zubatovovským duchem. A proto ztotožňujeme-li naše hesla s hesly reformistické buržoazie, *oslabujeme* věc revoluce, *a tedy i věc reformem*, neboť oslabujeme samostatnost, důslednost a sílu revolučních tříd.

Některý čtenář možná namítne: Proč opakujete tuto abecedu mezinárodní revoluční sociální demokracie? Proto, že na ni Golos truda a mnoho soudruhů menševiků zapomíná.

Vládní kabinet jmenovaný z většiny v dumě čili kadetský kabinet je právě taková podvodná, obojetnická, zubatovovská reforma. Zapomínat na to, jaký má reálný význam, že je to pokus kadetů o dohodu se samoděržavím, znamená nahrazovat marxismus liberálně buržoazní filozofií pokroku. Budeme-li podporovat *takovouto* reformu, zařazovat ji mezi *svoje* hesla, *oslabíme* tím jasné revoluční uvědomění proletariátu, jeho samostatnost i jeho bojeschopnost. Postavíme-li se *bezvýhradně* za svá stará revoluční hesla, *posílíme* skutečný boj, a tedy i pravděpodobnost reformy a *možnost obrátit ji* ve prospěch revoluce, a nikoli reakce. Všechno, co je v této reformě podvodné a pokrytecké, připíšeme na vrub kadetům, všechno, co je v ní pozitivního, *využijeme* pro sebe. Jen takováto taktika nám umožní využít vzájemných intrik pánů Trepovů a Nabokovů k tomu, aby chom oba velectěné akrobaty svrhli do propasti. Jen takováto taktika nám zaručí, že o nás dějiny řeknou totéž, co řekl Bismarck o německých sociálních demokratech: „Nebýt sociálních demokratů, nebylo by sociální reformy.“ Nebýt *revolučního* proletariátu, nebylo by 17. října. Nebýt prosince, neselhaly by všechny pokusy zabránit svolání dумы. A přijde ještě jiný prosinec, který určí další osud revoluce...

Dodatek. Tento článek byl již napsán, když jsme si přečetli úvodník v 6. čísle listu Golos truda^[92]. Soudruzi napravují svoji chybu. Chtějí, aby vládní kabinet jmenovaný z většiny v dumě *ještě předtím*, než ministři převezmou své úřady, požádal a domohl se toho, aby bylo jednak všude zrušeno stanné právo i všechna ostatní bezpečnostní opatření a jednak aby byla vyhlášena úplná amnestie a obnoveny všechny svobody. Výborně, soudruzi! Požádejte ústřední výbor, aby tyto podmínky včlenil do své rezoluce^[325] o vládním kabinetu z většiny v dumě. Pokuste se to udělat sami, a pak dospějete asi k takovéto formulaci: *Dříve než se rozhodneme podporovat dumský čili kadetský vládní kabinet, musíme požádat a domoci se toho, aby se дума čili kadeti dali na revoluční cestu. Dříve než se rozhodneme podporovat kadety, musíme žádat a domoci se toho, aby kadeti přestali být kadety!*

Echo, č. 6
28. června 1906

Podle textu Echa

Z N O V I N A Č A S O P I S Ů

Reč^[349] se mimochodem domnívá, že generál požaduje za protekci poskytovanou kadetskému vládnímu kabinetu příliš mnoho, a prohlašuje, že se kadeti za žádná ministerská křesla nezřeknou ani zásady nuceného zcizení půdy ve prospěch rolníků, ani úplné amnestie. Máme za to, že generál jakožto praktický státník asi sotva stojí o to, aby se kvůli těmto zásadám hatila vzájemná dohoda. Vždyť nucené zcizení se podle kadetského plánu netýká zdaleka veškeré půdy, ale jen takové její části, kterou je třeba přidělit rolníkům, aby mohli dál plnit své povinnosti vůči státu; kromě toho majitelé zcizované půdy za ni dostanou „podle spravedlivého odhadu“ hotové peníze a s těmi se dá v dnešních časech mnohem snáze hospodařit než s půdou, která už přestává poskytovat důchod vzhledem k vytrvalé nechuti rolníků obdělávat ji pro někoho cizího. Pokud jde o amnestii, tady už přece kadeti svou povinnost vůči své zemi splnili, neboť nejvyšší moc zpravili o tom, že si lid jednomyslně přeje vidět vězně a vyhnance na svobodě, a aby se nedotkli výsadního práva koruny v této věci, rozhodli se zhatit návrh zákona o amnestii, který chce Trudovická skupina předložit Státní dumě. Co víc si kčertu může ještě generál Trepov přát? Nechte už smlouvání, generále, a „bez zármutku, bez fatálních úvah, bez zbytečných a marných pochybností“ svěřte otěže novému kočímu, vždyť v případě nezdaru zůstanou „krajní prostředky“ tak jako tak ve vašich rukou...

*Napsáno 27. června
(10. července) 1906
Otištěno 28. června 1906
v listu Echo, č. 6*

Podle textu Echa

Po nezdařené kombinaci vytvořit vládní kabinet z kadetů, oktábristů a vysokých úředníků se vláda pokusila zastrašit kadety diktaturou. A teď zas kadeti straší vládu revolucí. Reč^[42] píše:

„Požár se rozhořívá — takový dojem vzbuzují zprávy, které dostáváme telegraficky ze všech končin Ruska... Je jím zachváčena už nejen revoluční inteligence, ale ani ne už jen dělnická třída, nýbrž i rolnictvo a armáda. Čili přesněji řečeno, hoří celé Rusko... Rolníci se při každé sebemenší příležitosti shromažďují v mnohatisícových zástupech a hrozí, že se vlastnoručně vypořádají s úředníky, se statkáři i se statky a usedlostmi.“

Profesor Gredeskul se při zprávách o tomto „požáru“ honem snaží ukázat, jak hluboce pochopil historické události:

„Stojíme nepochybně na prahu rozhodujících událostí. *Bud se vláda co nejdříve vzpamatuje a odevzdá moc do rukou vládního kabinetu jmenovaného z většiny v dumě, anebo nás přivede k obrovské katastrofě.*“

Tedy: buď revoluce, nebo kadetský vládní kabinet. Nijak nepřekvapuje, že kadet využívá všeho, a nejvíc revoluční aktivity lidu, aby dokázal nezbytnost kadetského vládního kabinetu. Jenže si zbytečně dělá iluze: proti jedu revoluční aktivity, proti snahám mas, o nichž se zmiňuje sama Reč, totiž snahám prosadit své právo na svobodu shromažďování (nikoli kadetskou^[64], ale úplnou svobodu shromažďování) a na všechnu půdu, bude onen protijed, který nyní revoluci předepisují kadetští mastičkáři, tj. kadetský vládní kabinet, neúčinný.

Dělejte, co umíte, pánové, ale revoluce se vypořádala s režimem Vitteho a Durnova a vypořádá se i s kadetskými protijedy.

Buď revoluce, nebo kadetský vládní kabinet — volá Reč a dodává: Což o to, my se revoluce, jak víte, nebojíme, ale s vámi to bude horší. Jenže cenu takovýchto prohlášení znají všichni, kdo dovedou setrvat na bojových pozicích, i když jde do tuhého. Pogromistický a policejní orgán Novoje vremja je si také velmi dobře vědom, že páni Gredeskulové se zmiňují o revoluci jenom proto, že se jí bojí víc než ohně. A proto Novoje vremja^[102] podle našeho názoru mnohem líp odhaluje psychologii a politickou podstatu připravované dohody, když prohlašuje: „My se revoluce bojíme, páni kadeti, stejně jako vy, jenže my jsme své prostředky k boji proti ní už téměř vyčerpali, kdežto vy ještě leccaké máte, a proto neotálejte a vyzkoušejte je.“ Ano, přesně tak. Kadeti říkají: My můžeme i počkat, ale pánové z listu Novoje vremja vyzývají: Pospěšte si, nebo nám revoluce přeroste přes hlavu.

Novoje vremja v posledním čísle doslova píše:

„... dojde-li k explozi, odpovědnost za ni padne nejenom na nynější vládní kabinet, nýbrž i na kadetskou stranu, jejíž vina spočívá v tom, že z obavy, aby nepřišla o část své popularity u krajní levice, zavlékla Státní dumu na cestu fatálního vleklého konfliktu a provinila se proti zákonu pokojné evoluce svým naléháním na okamžité uskutečnění politického programu radikálními prostředky, ač je k tomu zapotřebí velmi, velmi dlouhé doby.“

Tak už to bývá: chvílku se budou handrkovat, jeden druhého strašit a pak se dohodnou, neboť jim jde o jedno a totéž, neboť mají stejný cíl.

Včera jsme konstatovali*, že Trepov nestojí o to, aby se rozkmotřil s kadety jen kvůli tomu, že zásadně nechce připustit nucené zcizení půdy ve prospěch rolníků, když přece kadeti za tuto půdu od rolníků požadují „podle spravedlivého odhadu“ slušné penízky. Dnešní Slovo^[236] píše:

* Viz tento svazek, s. 289. *Red.*

„Agrární reforma je stěžejním bodem všech zvěstí o vytvoření nového vládního kabinetu z většiny v dumě. Ve zprávách, které nám došly z jiných pramenů, se za základ možné dohody o vytvoření vládního kabinetu z většiny v dumě považuje nová půjčka.“

Cílem půjčky má být především vyřešení palčivé otázky půdy. Podle předběžných propočtů bude k vyřešení této otázky zapotřebí dvou miliard rublů, ponecháme-li stranou nepřijatelnou ideu nuceného zcizení. Druhá polovina půjčky pak má být uvolněna pro nekontrolované použití ministerstvu vojenství a ministerstvu námořnictva na zvýšení bojové připravenosti armády a loďstva.“

Věc je tedy na dobré cestě: za dvě miliardy na odškodnění vyvlastněných statkářů plus za další dvě miliardy k nekontrolovanému použití ministerstvu vojenství a ministerstvu námořnictva je Trepov ochoten nechat zásady zásadami a pustit kadety do vlády. Ani za to moc nechce, vidíte, páni kadeti?

Naša Žizň^[237] se znepokojuje kvůli tomu, že chceme svolat nový sjezd naší strany. Snaží se tento příští sjezd vydávat za jakousi katastrofu, za jakýsi symptom nevyléčitelné choroby strany. „Už zase sjezd!“ volá zděšeně. Ano, zase sjezd — jako nezbytné východisko ze situace, která ve straně vznikla tím, že se ústřední výbor a jeho směrnice dostaly do rozporu se smýšlením celé strany. Strana je nyní reorganizována podle demokratických zásad, a proto bychom se rádi zeptali demokratů z listu Naša Žizň, jak jinak se dá vyjádřit organizované mínění demokratické strany, ne-li prostřednictvím sjezdu. Tito pánové citují ve svých novinách informace uveřejněné v Echu¹¹⁵ o počtu organizací a hlasů, jež se vyslovily proti politice ÚV, ale zároveň se děsí sjezdu.

Ne, myšlenka svolat nový sjezd — to není katastrofa, to je známka životnosti strany, známka síly veřejného mínění ve straně, známka toho, že strana jednoduše a snadno nalézá východisko ze svízelné situace, která vznikla v důsledku okolností. A my jsme přesvědčeni, že nikdo ve straně,

a tím méně náš odpovědný kabinet, ústřední výbor, nemůže sjezd považovat za katastrofu. Pro stranu je sjezd nyní nutností, pro ústřední výbor povinností, pro kadety a jejich přítakávače možná nepřijemností. Ale co se dá dělat! Víme, že ať už na sjezdu zvítězí kdokoli, bude sjezd pro buržoazii velmi nepřijemný.

List Golos truda (č. 7)[²⁴²] otiskl toto:

„*Redakční poznámka.* Dostali jsme od soudruha K. P—va dopis[²⁶⁹] reagující na článek soudruha N. Rachmetova[³¹⁴]. Považujeme za nutné prohlásit, že se s některými Rachmetovovými názory zcela neztotožňujeme, zejména se naprosto neztotožňujeme s jeho názorem na „politickou koalici“ s kadety.

Umožnili jsme soudruhu Rachmetovovi, aby svobodně vyslovil svůj názor. Sami však zastáváme stanovisko amsterdamské rezoluce, což jsme dali dostatečně jasně a konkrétně na srozuměnou v zásadních statích o nejrůznějších otázkách současné politiky hned od prvního dne, kdy na politické kolbiště vstoupila Konstitučně demokratická strana.“

Nevíme, co vlastně napsal redakci listu Golos truda soudruh K. P—v, ale mimoděk se nás zmocňují rozpaky: Opravdu musela redakce dostat tento dopis, aby „pocho-pila“ článek N. Rachmetova? A věděla-li i bez soudruha K. P—va, že s N. Rachmetovem nesouhlasí, jak tedy mohla otisknout takovýto zásadní článek bez jediné zmínky, že s ním redakce nesouhlasí? Kromě toho nemálo čtenářů zmátl i rozsah článku, zajímavého v podstatě jen svou jízlivostí a „radikálností“ závěrů a hesel, neboť mnozí z toho všeho usoudili, že jeho autor má blízko k vedoucím kruhům strany. Nicméně pocítujeme kromě rozpaků i jisté uspokojení: Golos truda sice potřeboval celý týden, aby se N. Rachmetova zřekl, ale přece jen — raději pozdě než nikdy!

*Napsáno 28. června
(11. července) 1906
Otištěno 29. června 1906
v listu Echo, č. 7*

Podle textu Echa

Z N O V I N A Č A S O P I S Ů

Deník Mysl^[409] otiskuje zajímavý „seznam proskribovaných osob“, pořizený jaroslavskou policejní správou. Desítky osob (56 z Jaroslavle a 17 z Rybinsku) jsou v něm označeny jako „nespolehlivé“ a v tajném hlášení se od policejního departmentu požadují „příslušné instrukce“. Mysl to komentuje takto:

„Policejní department v těchto dnech pojal záměr uskutečnit po celé širé ruské zemi grandiózní operaci za účelem jednorázové, radikální a ‚definitivní‘ ‚likvidace‘ celé řady organizací, a to hromadným, co do svého rozsahu dosud nevidaným ‚odstraňováním‘ lidí podezřelých z příslušnosti ke straně socialistů-revolucionářů, sociálních demokratů, k Rolnickému svazu a k Svazu železničářů. Za tímto účelem si policejní department vyžádal z jednotlivých míst úplné seznamy všech podezřelých. Tyto ‚seznamy proskribovaných osob‘ soustředěné v jednom místě obsahují už nyní ve svém celkovém úhrnu na deset tisíc jmen lidí, nad nimiž nyní visí Damoklův meč zatčení.“

Vláda tedy připravuje nové spiknutí. Přípravy k boji proti lidu, „opatření“ k rozpuštění dumy, seznamy deseti tisíc lidí, kteří mají být pozatýkáni! Vláda stejně jako v říjnových až prosincových dnech zaujala vůči revoluci „postoj lovce na čekané“, využila relativní svobody k tomu, aby vylákala a pak povraždila další tisíce bojovníků za svobodu.

Buďme proto všichni i každý z nás na svém místě! Vláda se připravila, a proto se musí připravit i revoluční lid!

*Napsáno 29. června
(12. července) 1906
Otištěno 30. června 1906
v listu Echo, č. 8*

Podle textu Echa

NESPRÁVNÉ ARGUMENTY „NESTRANICKÝCH“ STOUPENCŮ BOJKOTU

Deník Mysl se v těchto dnech snažil ve svém úvodníku dokázat, že Trudovická skupina ve Státní dumě by se neměla „rozštěpovat“ vytvářením stranických frakcí. Z předešlého rozhodnutí bojkotovat dumu prý vyplynulo, že extremistické strany nebudou mít v dumě vlastní frakce. A Trudovická skupina prý může přinést nejvíc užítku právě jakožto nestraničná organizace mající kontakty s rovněž nestraničnými „skupinami spolupracovníků“ v jednotlivých místech a krajích.

Tyto argumenty jsou od základu pochybené. V období buržoazně demokratické revoluce je nestraničná revolučnost nutným a nevyhnutelným jevem. To sociální demokraté bolševici už nejednou konstatovali. Stranickost je výsledkem a politickým výrazem značně vyhraněných třídních protikladů. Avšak charakteristickou vlastností buržoazní revoluce je právě nevyhraněnost těchto protikladů. A proto v období této revoluce nevyhnutelně roste a šíří se právě nestraničná revoluční demokracie.

Sociální demokraté jakožto představitelé uvědomělého proletariátu se nemohou zříkat účasti v různých nestraničných revolučních organizacích. Takovými organizacemi byly například sověty dělnických zástupců, Rolnický svaz, zčásti Svaz učitelů¹¹⁶, železničářů¹¹⁷ atd. Na účast v těchto organizacích se musíme dívat jako na dočasné bojové spojení sociální demokracie s revoluční buržoazní demokracií. Jedině takovéto stanovisko může být zárukou, že nebudou poškozovány naléhavé a životní zájmy proletariátu, že marxisté budou bezpodmínečně trvat

na svém samostatném socialistickém stanovisku a že budou při každé sebemenší příležitosti vytvářet samostatné stranické organizace sociální demokracie.

Kdo považuje vytváření těchto samostatných organizací sociální demokracie za „rozštěpování“ nestraničských revolučních organizací, ten prozrazuje za prvé své ryze buržoazní hledisko a za druhé neupřímnost nebo nepromyšlenost své obhajoby nestraničnosti. Jen ideologové buržoazie mohou považovat za „rozkol“, když si socialisté vytvoří samostatnou stranu. Jen lidé neupřímní, tj. takoví, kteří se v skrytu obávají o svoji *utajenou* stranickou nebo kteří se nad touto otázkou nezamysleli, mohou vidět „rozštěpování“ nestraničských organizací ve vytváření organizací *straničských*. Nějak vám to všechno nehraje, pánové. Vždyť *nestraničnost* je neutralita vůči různým stranám (v rámci společných revolučně demokratických cílů). Avšak odsuzovat stranickou, mluvit o „rozštěpování“ — to už je ústup od neutrality a od nestraničnosti, to už je očividná stranická. Buď se přetvařujete, pánové, nebo usuzujete nesprávně a svým halasením proti rozštěpování a pro nestraničnost ve skutečnosti zastíráte své obavy o *vaši* stranickou. Opravdu nestraničský stoupenec dejme tomu ústavodárného shromáždění by sotva pokládal za rozkol, kdyby část lidí, kteří smýšlejí stejně jako on a plně souhlasí s tímto požadavkem, vytvořila samostatnou stranu.

Ať si tedy nestraniční revolucionáři klidně zakládají nestraničské revoluční organizace. Hodně štěstí! Ale ať tolik nepovykují proti stranickým revolucionářům, kteří „rozštěpují“ nestraničskou revolučnost.

Teď o bojkotu... Jsme přesvědčeni, že bojkot nebyl chybou. V konkrétní historické situaci na začátku roku 1906 byl bojkot nezbytný a správný. Po zmaření Bulyginovy dumy a po prosincových událostech byli sociální demokraté povinni pozvednout stejně vysoko praporek boje za ústavodárné shromáždění a vynaložit *všechny* síly na to, aby byla právě tak zmařena дума Vitteho. Svou revoluční

povinnost jsme splnili. A bojkot navzdory všem pomluvám a opožděným pokáním velmi podstatně přispěl k pozvednutí revolučního ducha a sociálně demokratického uvědomění dělnictva. Nejlepším důkazem toho je: 1. že bojkot podporovaly nejširší vrstvy dělnictva, 2. že byl skvěle proveden ve zvláště porobených okrajových územích, 3. že vláda vydala proti bojkotu zvláštní zákon¹¹⁸.

Názor, že bojkot byl chybou a že ničemu neprospěl, je nesprávný a krátkozraký. Bojkot přinesl prospěch nejenom morálně politický, nýbrž i prospěch veskrze reálný, bezprostřední. Upoutal všechnu pozornost a všechny síly vlády právě na boj proti stoupencům bojkotu. Uvedl vládu do komické, trapné a pro nás výhodné situace: donutil ji bojovat *za* svolání dumy. Tím velmi podstatně oslabil pozornost vlády vůči tomu, jaké bude složení dumy. Byl, můžeme-li použít přirovnání z oboru vojenské taktiky, frontálním útokem či demonstrací frontálního útoku, bez něhož *by nebylo možné* obejít nepřítel z týlu. A byli jsme to právě my revolucionáři, kdo demonstroval tento frontální útok, který naháněl smrtelnou hrůzu vládě, jež vydala onen neuvěřitelně idiotský zákon^[396]. A liberální buržoové a nestraničtí revolucionáři zatím využili tohoto frontálního útoku a soustředění nepřítelových sil v centru k obchvatu. Obešli nepřítel z týlu, pokradmu se vplížili do dumy a v převlečení pronikli do nepřátelského tábora.

Každý dělá, co umí. Proletariát bojuje, buržoazie se plíží.

A nyní jsme politickou odpovědnost za dumu svolanou kamarilou, podřízenou kamarile a čachrující s kamarilou svalili *úplně* na kadety. Museli jsme to nezbytně udělat, protože jak složení dumy, tak i celá její činnost má dvojaký charakter; je v nich leccos, co musíme podporovat, i leccos, proti čemu musíme rozhodně bojovat. Jen buržoazní politici zapomínají na tuto dvojakost, nebo ji nechtějí vidět. Jen buržoazní politici zarputile ignorují úlohu dumy jako orgánu kontrarevoluční dohody carské samovlády

s liberálně monarchistickou buržoazií proti proletariátu a rolnictvu. Podaří-li se tuto dohodu byť i jen načas uzavřít a jaké to bude mít následky, to ještě nikdo neví. To bude koneckonců záviset na síle, organizovanosti a uvědomělosti lidového hnutí mimo dumu. Ale že v dumě mají převahu představitelé třídy, která je *schopna* takovou dohodu uzavřít, že se o ní dnes vyjednává a že se k ní dělají přípravné, pokusné kroky, to je *fakt*. A žádná kadetská „dementi“, žádné menševické zamlčování tento fakt nezastřou.

Je-li tomu tak — a nesporně tomu tak je — pak je zřejmé, že zájmy třídního boje proletariátu bezpodmínečně vyžadovaly, aby si zachoval úplnou politickou samostatnost. Nesměl napodobovat liberální buržoazii, ochotnou s radostí chňapnout po každé almužně. Musel s veškerou energií varovat lid před léčkou, kterou mu nastrojila kamarila. Musel učinit všechno, aby zabránil svolání podvodného kadetského „zastupitelského orgánu lidu“. A toho všeho mohl dosáhnout právě bojkotem.

A proto jsou víc než lehkomyšlné a až překvapivě nehistorické názory těch sociálních demokratů pravého křídla, kteří se dnes k radosti buržoazie zříkají bojkotu a s pohrdáním odsuzují, jak si včera počínali *oni sami*. Vždyť přece i menševici *byli pro bojkot*: chtěli bojkotovat dumu, jenomže v jiném stadiu. Stačí pouze připomenout *dva* historické fakty, na něž by sociální demokraté, kteří mají aspoň trochu úcty k své vlastní minulosti, rozhodně neměli zapomínat. *První* fakt: v letáku sjednoceného ústředního výboru naší strany^[91], složeného ze stejného počtu bolševiků a menševiků, se přímo prohlašovalo, že obě dvě křídla souhlasí s myšlenkou bojkotu a rozcházejí se pouze v názoru, v jakém stadiu je bojkot účelnější. *Druhý* fakt: ani v jediné menševické publikaci nikdo z menševiků nevyzýval k účasti v dumě, ba ani „rozhodný“ soudruh Plechanov se k tomu nerozhodl. Zříkají-li se tudíž sociální demokraté bojkotu, znamená to, že zkreslují nedávnou historii strany.

Vyplývá však z bojkotu, že je *nezbytně* nutné odmítnout vytvoření vlastní stranické frakce v dumě? Naprosto ne. Stoupenci bojkotu, kteří podobně jako Mysl zastávají tento názor, se mýlí. Musili jsme udělat a udělali jsme všechno pro to, abychom zabránili svolání podvodného zastupitelského orgánu. To je pravda. Ale byl-li přes všechno naše úsilí tento orgán svolán, nemůžeme se zříkat úkolu, abychom ho využili. Nelogičnost v tom mohou vidět leda buržoazní politikové, kteří nedovedou ocenit význam revolučního boje a boje za plný úspěch revoluce. Připomeňme si například Liebknechta, který v roce 1869 pranýřoval, ostře kritizoval a odmítal německý Reichstag, ale po roce 1870 se ho sám zúčastnil. Liebknecht dovedl ocenit význam revolučního boje za revoluční, a nikoli za buržoazně zrádcovský zastupitelský orgán lidu. Nezříkal se malodušně vlastní minulosti. Tvrdil plným právem: Udělal jsem všechno pro to, abych podpořil boj proti takovému Reichstagu, abych podpořil boj za nejlepší možný výsledek. Uskutečnila se horší možnost. Ale já dovedu využít, aniž bych porušil svou revoluční tradici, i této horší možnosti.

Z bojkotu tedy nelze vyvozovat, že se musí odmítnout možnost využít dumy a vytvořit v ní vlastní stranickou frakci. Problém je v něčem jiném, v tom, že musíme být nanejvýš obezřetní (právě *takto* formulovali tento problém na sjednocovacím sjezdu bolševici, jak se může přesvědčit každý, kdo si jejich návrh rezoluce přečte*). Musíme zvážit, zda můžeme *dnes* dumy využít tím způsobem, že se začneme podílet na její činnosti, zda pro to máme vhodné sociální demokraty a vhodné vnější podmínky.

My se domníváme, že ano. Poukazovali jsme na některé nesprávné kroky našich poslanců v dumě, ale vcelku zaujali tito poslanci správné stanovisko. Uvnitř dumy *se vytvořilo* seskupení *odpovídající* skutečně revoluční situaci: okřabristé a kadeti na pravici, sociální demokraté a trudovici (přes-

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 393–394. *Red.*

něji řečeno, jejich nejlepší část) na levici. Tohoto seskupení můžeme a musíme využívat zejména k tomu, abychom varovali lid před nebezpečnými rysy dumy a abychom rozvíjeli revoluční hnutí přesahující rámec dumy, její taktiky, jejích cílů atd. Při tomto seskupení využijeme — budeme-li si počínat správně — i nestranických revolučních demokratů a zároveň zcela jednoznačně a rozhodně vystoupíme jako sociálně demokratická, proletářská strana.

Echo, č. 9
1. července 1906

Podle textu Echa

V Ý T K Y B U R Ź O A Z I E A V Ý Z V Y P R O L E T A R I Á T U

Projednávání zpráv o białystockém pogromu se ve Státní dumě chýlí ke konci. Zločiny vlády byly odhaleny s maximální, ba lze říci leckdy až s pedantskou přesností. Zdálo se, že jednomyslnost Státní dumy, pokud jde o odsouzení neslýchaného počínání místních i *ústředních* správních orgánů, nemá nejmenší trhlinu. Lidé mající sklon tvrdit, že дума „kombinuje boj tříd pro stejný cíl“, by byli mohli nad takovou jednomyslností jásat¹¹⁹.

Jenže sotva došlo na *praktické* závěry, jakým způsobem je nutné *zakročit* vůči neslýchaným zločinům smečky pogromistů, a předstíraná, zdánlivá jednomyslnost se rázem rozpadla v prach a popel. Rázem se ukázalo, že buržoazie a proletariát — ať se jakkoli „kombinuje boj tříd pro stejný cíl“ — sledují ve svém osvobozeneckém boji *zásadně* rozdílné cíle. Buržoazie chce vládu „pokárat“, aby sama mohla *uklidnit* revoluci. Proletariát chce *vyzvat* lid k revolučnímu boji.

Tento rozdíl se jasně projevil ve dvou předložených návrzích rezoluce o białystockém pogromu. Formulace navrhovaná buržoazií (stranou konstitučních demokratů): 1. kárá vládu; 2. žádá odstoupení vládního kabinetu; 3. naléhá na to, aby „vláda uznala svou *bezmocnost* v boji proti revoluci“. Buržoazie chce *silnou* vládu *v boji proti revoluci*.

Formulace navrhovaná proletariátem (stranou sociálních demokratů) je jiná: 1. kárá vládu — a na tuto „jednomyslnost“ proletariátu a buržoazie právě obvykle omezují svou pozornost političtí prostáčekové; 2. prohlašuje, že „*jediným* prostředkem, jak zabezpečit životy a majetek

občanů, může být pouze to, že se lid sám ozbrojí“; 3. „vyzývá obyvatelstvo, aby vzalo ochranu svých životů a majetku do vlastních rukou“ a „aby se rázně čelilo národnostním štvacím“.

V těchto dvou rozdílných formulacích se zřetelně projevuje rozdílnost zájmů buržoazie a proletariátu. Buržoazie chce revoluci uhasit. Proletariát chce revoluci ozbrojit. Buržoazie touží po soudu složeném z vysokých úředníků. Proletariát apeluje na lidový soud („tito zločinci ani jejich ochránci neujdou lidovému soudu“ — z formulace naší sociálně demokratické frakce v dumě). Buržoazie vyzývá jen *ministry* a vyzývá je, *aby ustoupili*. Proletariát vyzývá *obyvatelstvo* a vyzývá je, aby se ozbrojilo a *postavilo se na odpor*.

Naši soudruzi v dumě nasadili tentokrát správný tón. Přejeme jim, aby se jim dařilo i v budoucnu stejně jasně, zřetelně a nesmiřitelně stavět prohlášení revolučního proletariátu proti frázím oportunistické buržoazie.

Echo, č. 9
1. července 1906

Podle textu Echo

A R M Á D A A L I D

Všechny noviny se i nadále hemží zprávami o vření v armádě. Už dnes se dá těžko spočítat, v kolika plucích nebo vojenských jednotkách došlo k nepokojům a k výbuchům vzpoury za ty dva měsíce, co „pracuje“ дума. Ukázalo se, že pověstná pokojná parlamentní činnost, kterou si vymyslili naivní (ostatně ne vždycky naivní) buržoazní politikové, vede i ve sférách vojenských ke způsobům boje, k formám hnutí, které vůbec nejsou pokojné a vůbec nejsou parlamentní.

Náš liberálně buržoazní tisk uvádí fakta a důkazy o hnutí v armádě obvykle jen proto, aby tohoto materiálu využil k zastrašení vlády. Požár se rozhořívá^[42], tak obvykle argumentují kadetské noviny. Dejte si pozor, střežte se, páni ministři, ustupte nám, dokud není pozdě! Ale ministři na to odpovídají tím, že (prostřednictvím listu *Novoje vremja*^[102] a jiných lokajských novin) zase straší kadety: Dejte si pozor, pánové, požár se rozhořívá, dohodněte se raději s námi, než bude pozdě! Jak pro kadety, tak pro vládu je hnutí v armádě argumentem potvrzujícím nutnost okamžitých opatření k uhašení revoluce. Krátkozrakost jejich názorů, těsně související se zjištěností jejich zájmů, jim brání, aby na toto hnutí pohlíželi jako na jeden z nejvýznamnějších ukazatelů *skutečného* charakteru naší revoluce, jejích *skutečných* snah. Pokud jde o armádu, řídí se jak kadeti, tak vláda svými zjištěnými zájmy. Pogromisté potřebují armádu jako nástroj k provádění pogromů. Liberální buržoové i potřebují k ochraně buržoazní monarchie proti „upřílišněným“ požadavkům a nárokům rolníků a zejména dělní-

ků. Vulgární, pokrytecká a falešná doktrína, že „armáda má stát mimo politiku“, se zvláště dobře hodí k maskování skutečných snah buržoazie v tomto směru.

Povšimněme si však, jaký charakter mají zmíněné vojenské nepokoje, jaké jsou požadavky vojáků. Zkusme se podívat na vojáky odsuzované k smrti zastřelením za „odmítnutí poslušnosti“ jako na živé lidi s vlastními zájmy, jako na součást lidu, jako na mluvčí naléhavých potřeb určitých tříd naší společnosti. Pak uvidíme, že vojáci, kteří mají nejbliž k politicky nejméně vyspělému rolnictvu a kteří jsou navíc svými nadřízenými ustavičně ohlupováni, otupováni a drezírováni, že tito vojáci, tato „boží hovádka“, *jdou* ve svých požadavcích *nepoměrně dál* než kadetské programy.

Kadeti a kadetská дума se rádi vydávají za vyjadřovatele požadavků všeho lidu^[869]. Mnozí naivní lidé tomu věří. Ale podívejme se na fakta, na skutečné požadavky, na skutečný boj širokých lidových mas a uvidíme, že kadeti a kadetská дума tyto požadavky všeho lidu *oklešťují*, překrucují.

Podívejme se na fakta. Vojáci Preobraženského pluku vznesli požadavek podporovat Trudovickou skupinu v boji za půdu a svobodu [10, 89]. Všimněte si: podporovat nikoli dumu, nýbrž Trudovickou skupinu, tj. tutéž skupinu, kterou kadeti obviňovali z „hrubé urážky“ Státní dumy za agrární návrh třiceti tří^[291] na zrušení soukromého vlastnictví půdy! Jak je vidět, vojáci jdou dál než kadeti, „nevzdělaná hovádka“ žádají *víc* než vzdělaná buržoazie...

Jeden z petrohradských pěších pluků žádá: „...Do Státní dumy musí být zvoleni poslanci, kteří budou zastupovat nás vojáky a hájit tam potřeby nás vojáků.“ Vojáci nechtějí stát stranou politiky. Vojáci nesouhlasí s kadety. Vojáci vznášejí požadavek, který jasně směřuje k odstranění kastovní armády, armády odtržené od lidu, a k jejímu nahrazení armádou plnoprávných občanů. A to je přece totéž co odstranění pravidelné armády a ozbrojení lidu!

Vojáci varšavského okruhu žádají ústavodárné shromáždění. Žádají, aby vojáci nemuseli mít „povolení od důstojníků ke schůzím a aby se schůze konaly bez jejich účasti“. Žádají, aby si vojáci směli „odbývat vojenskou povinnost ve svém rodném kraji“, aby směli nosit mimo službu civilní oděv, aby si mohli *volit z vlastních řad důvěrníky*, kteří by dohlíželi na zásobování vojáků a sami sestavovali soudy projednávající přestupky vojáků.

Co je to? Má to něco společného s kadetskými představami o vojenské reformě? Nebo to má mnohem blíž k požadavku zřídit všelidovou a důsledně demokratickou milici?

Vojáci vyjadřují líp než vzdělaní páni buržoové skutečně lidové požadavky, jež sdílí drtivá většina lidu. Charakter a základní vlastnosti hnutí v armádě vyjadřují podstatu hlavních a za daných podmínek nejdůležitějších forem osvobozenického boje správněji než taktika kadetů. Hnutí dělníků a rolníků to potvrzuje ještě důrazněji. A naším úkolem není vtěšňávat toto hnutí do úzkého rámce ubohé kadetské politiky, degradovat je přizpůsobováním se ubohým kadetským heslům, ale podporovat je, rozšiřovat a rozvíjet v duchu skutečně důsledného, rozhodného a bojovného demokratismu.

Echo, č. 10
2. července 1906

Podle textu Echa

Z NOVIN A ČASOPISŮ

Páni kadeti se dál nevinně tváří, že „nic nechápou“. Snad nejtvrdošjněji ze všech dál „nic nechápe“ pan Izgojev^[79]. Tónem uražené nevinnosti se rozhořčuje nad „pány bolševiky“ za jejich výpady proti kadetům.

„Strana ‚svobody lidu‘ nebude nikoho klamat. Nikdo nemá právo žádat od ní víc, než co jí ukládá její program a taktika, schválené stranickými sjezdy. V tomto programu a taktice není ani ozbrojené povstání, ani svržení monarchie. Bolševici musí počítat s takovou stranou, jaká existuje ve skutečnosti, a proto je od nich trochu divné, když se zlobí na lidi, kteří jim říkají pravdu a kteří nejsou ochotni jednat podle jejich návodu.“

Jenže to je právě to, pane Izgojeve, že my právě „počítáme s takovou stranou, jaká existuje ve skutečnosti“. Stále ještě „nic nechápete?“ A zatím je věc prostá: *program* „strany svobody lidu“ není na buržoazní stranu nejhorší. A všimněte si, že to říkáme zcela vážně.

Je tam (*v programu*, pane Izgojeve!) například svoboda slova, svoboda shromažďování^[64], je tam velmi mnoho dobrých věcí. Jenže to kadetům nebránilo, aby vypracovali návrhy drakonických zákonů jak *proti* svobodě slova, tak *proti* svobodě shromažďování a proti jiným dobrým věcem.

Nu a pokud jde o taktiku...

Že stranické sjezdy^[284] vesměs schválily taktiku „buď se štítem, nebo na štítě“, „buď slavně zemřít, nebo bídně zahynout“, to je pravda. Jenže kadetská taktika nikoli na sjezdech, nýbrž v praxi zavání něčím jiným. Že jste proti ozbrojenému povstání? Máte na to, pánové, plné prá-

vo, jenže vy jste pro *neústupnou, nesmiřitelnou opozici*, vy jste pro přechod moci do rukou lidu za vlády monarchy, který panuje, ale nevládne. A proč *se* tedy *handrkujete* o ministerská křesla? To je právě to, pane Izgojeve, že totiž právě „počítáme s takovou stranou, jaká existuje ve skutečnosti“, a ne na papíře. Vždyť kdybyste bojovali *do slova a do písmene* tak, jak vám předpisuje váš program a vaše taktika, „schválené stranickými sjezdy“, pak bychom s vámi mluvili jinak.

V článku pana Izgojeva je ještě leccos zajímavého. Ale celkem vzato spadá to do okruhu publicistického zájmu souduha A. L—ho*. A do toho nemíníme zasahovat.

Echo, č. 10
2. července 1906

Podle textu Echa

* Jde o A. V. Lunačarského, který v 8. čísle Echa reaguje na Izgojevův článek namířený proti Leninovu článku Přitakávací kadetů (viz tento svazek, s. 279–283). *Čes. red.*

O O R G A N I Z O V Á N Í M A S
A O V O L B Ě V H O D N Ě H O
O K A M Ž I K U K B O J I ¹²⁰

Přinášíme dnes článek^[407] soudruha Chrustaljova o tom, zda je vytváření sovětů dělnických zástupců aktuální. Nemusíme podotýkat, že jméno autora článku je zárukou, že je s věcí důvěrně obeznámen. Všichni petrohradští dělníci to vědí. A vědí také, že se proletariát hlavního města právě v těchto dnech o vytvoření sovětu dělnických zástupců velmi živě zajímá.

Polemika soudruha Chrustaljova proti usnesení^[327] petrohradského výboru naší strany nabývá za těchto okolností mimořádného významu.

Nemůžeme se soudruhem Chrustaljovem souhlasit. Zbytečně obhajuje, jakoby proti petrohradskému výboru, myšlenku sovětů dělnických zástupců vůbec a jejich historickou úlohu na konci roku 1905. Zbytečně odmítá připisat prosincové události na konto sovětu. My bychom to bez rozpaků učinili, ale nezanесли bychom je ovšem do rubriky „má dáti“, nýbrž do rubriky „dal“. Za největší a ještě zdaleka ne doceněnou zásluhu sovětů dělnických zástupců považujeme právě jejich podíl na bojových akcích.

Sověť dělnických zástupců byl však *svéráznou* bojovou organizací a všeobecné fráze o užitečnosti této organizace nám vůbec nijak nepomohou nalézt správnou odpověď na otázku, zda by nám mohla být tato *svérázná* organizace užitečná právě v *daném* okamžiku. „Sověť byl revolučním parlamentem revolučního proletariátu,“ píše soudruh Chrustaljov. Správně. Pro sověť bylo charakteristické právě to, že naprosto neplnil pouze bojové úkoly technického rázu. Úloha sovětu jakožto organizátora odborů, jako ini-

ciátora anket, jako smířčího soudu apod. byla zcela vedlejší, druhořadá. Plnění těchto úkolů si lze docela dobře představit i bez sovětu. Ale všeobecná stávka je sotva myslitelná bez stávkového výboru nestranických mas. Sovět vyrostl z potřeb *bezprostředního* boje mas jako orgán tohoto boje. To je fakt. A jedině tento fakt nám vysvětluje *svěráznou* úlohu a skutečný význam sovětu. Právě na tento fakt poukazuje v rezoluci petrohradského výboru slovo „bojový“.

Vytvářet sověty dělnických zástupců kvůli anketám, kvůli zakládání odborových organizací aj. by nikoho ani nenapadlo. *Vytvářet sověty znamená vytvářet orgány pro bezprostřední masový boj proletariátu.* Takové orgány nelze vytvářet v kterémkoli okamžiku, zatímco odborové organizace a politické strany jsou nutné *vždy a za všech okolností*, mohou a musí se vytvářet za jakýchkoli podmínek. Proto je naprosto nesprávné oponovat petrohradskému výboru zdůrazňováním významu organizací vůbec. Proto je zrovna tak nesprávné odvolávat se na to, že všichni sociální demokraté hájí ideu vytváření rolnických výborů pro uspořádání pozemkových poměrů: tyto výbory míníme vytvářet právě *ve spojitosti* s všeobecnou diskusí o agrární reformě, *ve spojitosti* s nynějším rozmachem agrárního hnutí.

Ale tyto výbory mohou také vést k „předčasnému“ vystoupení! ironizuje soudruh Chrustaljov. Nu a v tom je právě celý problém: mezi rolnickými a dělnickými akcemi je právě nyní podstatný rozdíl. Rozsáhlá akce rolníků *nemůže* být dnes „předčasná“, ale rozsáhlé akce dělníků mohou být dokonce velmi „předčasné“. Příčina je nasnadě: dělnická třída ve svém politickém vývoji *předstihla* rolnictvo, kdežto rolnictvo co do své připravenosti k celoruské revoluční akci zatím ještě *nedostihlo* dělnickou třídu. Po prosincových událostech a do značné míry pod jejich vlivem (ať si malodušní pedanti, mající sklon prosincové události podceňovat nebo se jich dokonce zříkat, tvrdí cokoli) rolníci toto zpoždění neustále dohánějí. Budou je dohánět *ještě*

rychleji za pomoci místních pozemkových výborů. Popohánět zadní voj, který v předešlé bitvě nestačil přijít včas předvoji na pomoc, je nesporně věc užitečná a bez jakéhokoli rizika. Avšak popohánět předvoj, kterému v předešlé bitvě nestačil zadní voj přijít na pomoc, nesporně riskantní je, a musíme tedy dvakrát měřit, než jednou řízžeme.

A právě tuto svéráznou politickou situaci nevzal podle našeho názoru soudruh Chrystaljov na vědomí. Má nepopíratelně pravdu v tom, když hodnotí zásluhy a význam sovětů vůbec. Ale myslí se v hodnocení současné situace a v hodnocení vzájemného vztahu mezi akcemi rolníků a dělníků. Zapomněl zřejmě na jiný návrh petrohradského výboru v jiné rezoluci^[147], totiž podporovat myšlenku, aby byl z levicových skupin v dumě vytvořen výkonný výbor, který by sjednocoval činnost spontánně vznikajících organizací lidu*. Takový výbor by mohl přesněji zjistit stupeň připravenosti a odhodlanosti rolnictva jakožto celku a podle zjištěných okolností pak dát v praxi podnět k vytváření sovětů dělnických zástupců. Jinými slovy, petrohradskému výboru jde nyní o víc než jen o ustavení bojových organizací proletariátu, jde mu o jejich zkoordinování, *organizační sladění* s bojovými organizacemi rolnictva atd. Petrohradský výbor v dané situaci *oddaluje* vytváření sovětů dělnických zástupců nikoli proto, že by podceňoval jejich mimořádný význam, nýbrž proto, že chce brát v úvahu ještě další *podmínku úspěchu*, která dnes zvlášť důrazně vystupuje do popředí, totiž možnost společného postupu revolučních rolníků a dělníků. Petrohradský výbor si tedy naprosto nesvazuje ruce a naprosto nechce předem určovat zítřejší taktiku. Petrohradský výbor *v tomto okamžiku* radí předvoji: Nehrňte se do boje, ale nejprve vyšlete delegáty k zadnímu voji, ten se k vám zítra víc přiblíží a nápor pak bude svornější, zítra budeme moci vydat akční heslo, jež bude přiměřenější dané situaci.

* Viz tento svazek, s. 226—227. *Red.*

Končíme. Soudruh Chrustaljov snesl vcelku velmi přesvědčivé argumenty ve prospěch sovětů. Jejich všeobecný význam zhodnotil znamenitě. Bojuje zejména proti snižování úlohy sovětů, proti snižování významu jakýchkoli revolučních vystoupení a tento boj soudruha Chrustaljova je zcela oprávněný. Takových „snižovatelů“ je u nás nemálo, a nejen mezi kadety. Soudruh Chrustaljov však vinou katanů a pogromistů, kteří jej připravili o stálý a těsný kontakt s proletariátem, nemohl náležitě zhodnotit *nynější* situaci a *nynější* „dispozici“ revolučních sil. *Dnes* musí předvoj soustředit hlavní pozornost nikoli na bezprostřední vystoupení, nýbrž na upevnění a rozšíření co nejtěsnějšího spojení se zadním vojem a se všemi ostatními oddíly.

*Echo, č. 11
 4. července 1906*

Podle textu Echa

Naše poznámky v 9. čísle Echa^[127] o hodnocení historické úlohy bojkotu a o významu nestranických revolučních organizací* vyvolaly charakteristický ohlas jak u krajně pravého, tak u krajně levého křídla buržoazní demokracie.

Jak se dalo čekat, Mysl se urazila pro slovo „buržoazní demokracie“ a rozhořčeně obchází podstatu věci^[199]. Píše:

„Echo považuje za ‚buržoazní demokracii‘ dokonce i ‚sověty dělnických zástupců‘, tuto ryze proletářskou, třídní organizaci... To už je snad vrchol všeho.“

Vzpomeňte si, páni radikálové, že sověty dělnických zástupců povětšinou nebyly „ryze proletářské“. Často do svých řad přijímaly zástupce vojáků, námořníků, zaměstnanců a rolníků. Nebylo by lepší, kdybyste řekli *přímo*, proč se vám pojem „buržoazní demokracie“ nelíbí, než abyste svůj nesouhlas zastírali malicherným chytáním za slovo?

List Reč^[253] se přímo zalyká zlostí. Na samém začátku noticky namířené proti nám vystupuje kadet v bílých rukavičkách: „Nerad by řekl něco urážlivého.“ Zkrátka džentlmen! Ale ke konci noticky už nám nadává jako... jako pohan. Naše hodnocení bojkotu označuje za „šaškovství nebo beznadějnou tupost“. Věru není nad kadetské džentlmenství!

* Viz tento svazek, s. 295 -300. *Red.*

Reč píše doslova:

„Rozhodně můžeme konstatovat, že si bolševická taktika *vytkla za cíl* usilovat o svolání dumy. A všechna místopřísežná prohlášení o nezbytnosti bojkotu *měla za úkol* uvést vládu v omyl.“

Tak dost, páni džentlmeni! Velmi dobře víte, že náš zá-
měr byl docela jiný. Cílem bojkotu bylo zmařit dumu Vitte-
ho, tak jako jsme zmařili dumu Bulyginovu. A i když jsme
tohoto *vlastního*, tj. přímého a bezprostředního cíle nedo-
sáhli, přinesl bojkot *nepřímý* užitek mimo jiné tím, že odpou-
tal pozornost vlády. Revoluční taktika tak jako vždycky
i tentokrát maximálně přispívala ke zvyšování uvědomělosti
a bojeschopnosti proletariátu a zároveň nepřímo zajišťova-
la polovičaté reformy pro případ, že by se nedosáhlo úplné-
ho vítězství.

Echo, č. 11
4. července 1906

Podle textu Echa

S M Ě L Ý N Á P O R A N E S M Ě L Á O B R A N A

Odedávna je známo, že reakcionáři jsou lidé smělí, kdežto liberálové jsou zbabělci.

Opětovným potvrzením této staré pravdy je kadetský návrh, aby Státní дума vydala provolání k lidu o otázce půdy^[233, 73]. Ani návrh trudoviků^[89] bohužel není lepší než návrh kadetský: trudovici tentokrát zcela bezmocně klopýtají za liberální buržoazii. A co sociální demokraté v dumě, nezachrání situaci oni?

Připomeňme si, jak vůbec došlo k tomu, že Státní дума vydala provolání k lidu. V odpovědi na trůnní řeč^[243] se Státní дума vyslovila pro nucené zcizení statkářské půdy ve prospěch rolnictva. Goremykinova vláda odpověděla stručně, jasně, s úžasnou neoblomností a rozhodností: „*Nepřítupstné!*“

Vláda se však neomezila jen na toto hrubé policejní odmítnutí. Nikoli, revoluce leccemu ministry naučila. Ministři se nemíní spokojit jen s formální odpovědí na formální otázky dumy. Reakcionáři nejsou formalisté, nýbrž lidé činu. Vědí, že skutečná síla není v dumě, nýbrž v lidu. Chtějí agitovat *mezi lidem*. Proto bez sebemenšího zaváhání, bez ztracení drahocenného času sestavili *provolání k lidu*. A právě toto vládní prohlášení^[273] (z 20. června) zavdalo podnět k tomu, aby se k lidu obrátila i дума. Vláda ukázala cestu. Дума se líknavě vydala za vládou, neschopna vydat se sama a dřív než vláda cestou důstojnou skutečně lidového zastupitelského orgánu.

Jak bylo sestaveno vládní prohlášení? Jako opravdu bojový manifest reakční monarchistické strany. Reakcionáři

se vskutku neostýchají! Dovedou psát skutečně bojovně. Ve svém „prohlášení“ přímo hovoří jménem *vlády*. A proč by ne, jaképak cavyky? Tito liberální profesoři ujišťují, že žijeme v konstitučním zřízení a že дума je také součást vlády. Jen ať si profesoři žvaní! Jen ať si chlácholí lid konstitučními povídkami! My reakcionáři jsme lidé činu. My víme, že vláda — to jsme *ve skutečnosti* my. Nijak se tím netajíme a na všelijaké kudrlinky a formality liberálních pedantů kašleme. Říkáme rolníkům přímo a otevřeně: Nechápete, co je pro vás výhodné. Nucené zcizení je pro vás nevýhodné a my, vaše vláda, je *nepřipustíme*. Všechny řeči rolníků o půdě jsou lež a klam. Nejlepší se o rolnictvo postará vláda. Je ochotna mu poskytnout i nyní milodar. Rolníci si však musí uvědomit, že jim očekávané zlepšení nepřinesou „nepokoje a násilnosti“, nýbrž „pokojná práce“ (práce pro statkáře, měli by dodat) a ustavičná péče, kterou rolnictvu věnuje naše autokratická vláda.

Takový byl obsah vládního prohlášení. Bylo to v pravém smyslu slova vyhlášení války revoluci. Byl to v pravém smyslu slova manifest reakčního samoděržaví k lidu: Nestrpím! Zdeptám!^[339]

Nyní se kadeti a trudovici, kteří se tentokrát octli zcela v jejich vleku, rozhodli odpovědět na výzvu vlády. Dnes byly uveřejněny návrhy kadetů a trudovíků. Ale jakým nešťastným, opravdu ubohým dojmem působí oba tyto návrhy!

Reakční kamarila bezostyšně pošlapává zákon a prohlašuje, že vlastně *menší část* vlády reálně představuje *celou* vládu. Kadeti a trudovici, tito takzvaní zástupci „lidu“, se však jako ti Ščedrinovi velemoudří piskoři^[341] krčí pod lopuchy zákona a jenom fňukají: Oni proti nám postupují nezákonně, ale my se hájíme podle zákona! Дума postupuje podle zákona a vyslovuje se pro nucené zcizení. Podle zákona „nemůže žádný návrh vlády nabýt platnosti“ bez souhlasu dumy. Podle zákona byla ustavena komise, velká, 99 lidí...¹²¹ Ta vypracovává „pečlivě promyšlený a správně

zformulovaný zákon“... Nechtě tedy obyvatelstvo „v klidu a pokoji vyčkává ukončení přípravných prací k vydání tohoto zákona“ (tento nestoudně lokajský konec trudovici vyhodili, svědomí jim nedalo, ale zato tam vložili poznámku o vytváření „místních pozemkových institucí“, ovšem *věrolomně pomlčeli* o tom, že дума, lépe řečeno její kadetská většina, zcela očividně usiluje o to, aby se tyto instituce organizovaly *ze statkářů a úředníků*).

Že se nestydíte, páni zástupci lidu! Že se nestydíte tvářit, jako byste nechápali, co teď chápe i ruský mužik žijící v nejzapadlejším koutě, že totiž mezi zákonem na papíře a životní pravdou zeje u nás na Rusi hluboká propast, že u nás *není možné* klidnou a takzvaně ústavní cestou, přísně dbající zákonů, dosáhnout toho, aby veškerá půda skutečně přešla do rukou rolníků a všechen lid skutečně získal úplnou svobodu. Když jste neměli a nemáte dost odvahy jako odpověď na reakční *pravdu* kamarily právě tak rázně zformulovat a právě tak otevřeně vyslovit svou, revoluční pravdu, neměli jste se vůbec do žádných odpovědí vládě pouštět. Zákony o dumě nepředpokládají provolání k lidu, a tak se tedy, velemoudří strážci zákona, raději držte svých „interpelací“ a nepleťte se do něčeho, k čemu nemáte ani dost odvahy, ani dost přímosti a ani schopnosti soupeřit s reakcionáři, s lidmi činu, s lidmi boje!

Ale chcete-li psát provolání k lidu, pak musíte psát pravdu, celou pravdu, tu nejtrpčí a ničím nepřikrášlenou pravdu. Musíte lidu říci:

Rolníci! Vláda se k vám obrátila s provoláním. Ministři vám nechtějí dát ani půdu, ani svobodu. Mluví bezostyšně jménem celé vlády a mluví proti dumě, ačkoli na papíře se дума považuje za součást vládní moci.

Rolníci! Ministři jsou ve skutečnosti autokratickou vládou Ruska. Vaše lidové zástupce v dumě vůbec neberou na vědomí, tropí si z nich posměch a veškeré návrhy zašantročují s pomocí nejružnějších policejních a právních háček a kliček. Vysmívají se požadavkům lidu a bezstarostně

pokračují ve své dosavadní politice vražd, násilností, loupeží a pogromů.

Rolníci! Uvědomte si, že дума není schopna vám dát půdu a svobodu. Дума je svázána na rukou i nohou zákony policejní vlády. Musíte dosáhnout toho, aby zástupci lidu dostali plnou moc, veškerou státní moc do svých rukou. Chcete půdu a svobodu? Vybojujte si všelidové ústavodárné shromáždění, dosáhněte, aby všude byly úplně odstraněny staré mocenské orgány, vybojujte si úplnou svobodu voleb!

Rolníci! Uvědomte si, že neosvobodíte-li se vy sami, nikdo jiný vás neosvobodí. Dělníci to pochopili a svým bojem si vynutili ústupky ze 17. října^[168]. Pochopte to nyní i vy! Teprve pak se z vás stane revoluční lid, tj. lid, který ví, zač má bojovat, lid, který umí bojovat, lid, který umí vítězit nad utlačovateli. Využijte svých poslanců v dumě, svých rolnických deputací do dumy, semkněte se co nejtěsněji a nejsvorněji po celém Rusku a připravte se k velkému boji. Bez boje nedosáhnete ani půdy, ani svobody. Nebudete-li bojovat, bude vám násilně vnucen ožebračující výkup, budou vám vnuceny pozemkové výbory složené ze statkářů a z úředníků, které vás oklamou a okradou právě tak jako v roce 1861.

Rolníci! Děláme pro vás v dumě všechno, co můžeme. Ale jestli opravdu chcete, aby už na Rusi přestaly vládnout poměry, jaké tam dál vládnou i dnes, po ustavení dumy, musíte sami dovést svou věc do konce!

Jenže takové svolání by bylo směšné v dumě vůbec předkládat.

Opravdu? A není naopak směšné psát „svolání k lidu“ tím toporným jazykem zkostnatělého ruského advokáta, ak to dělají kadeti (a povězme k jejich ostudě) i trudovici? Je tu lid pro dumu, anebo дума pro lid? Je tu svoboda pro dumu, anebo дума pro svobodu?

Ať se na kterékoli rolnické schůzi přečte svolání kadetů, svolání trudoviků a svolání naše! Pak uvidíme, co řeknou rolníci na otázku, kde je pravda.

Echo, č. 12
5. července 1906

Podle textu Echa

S T R A N Y
Z A S T O U P E N Ě V D U M Ě
A L I D

Včerejší diskuse v dumě^[37] a svolání k lidu^[233] poskytly mimořádně cenný materiál pro politickou výchovu širokých mas.

Otázka, zda vydat či nevydat svolání k lidu, se ukázala být natolik životně naléhavá, že se v souvislosti s ní projevila skutečná podstata různých politických stran tak jasně, že jsme si nic lepšího nemohli přát. Duma se při řešení této otázky octla mezi dvěma ohni: mezi reakčním samoděržavím („vládní prohlášení“) a revolučním lidem, jehož boj mimo dumu pronikal do Tauridského paláce takřkajíc všemi škvírami a všemi skulinami. Hned jak začala diskuse, začalo se těžiště nezadržitelně přesouvat ze záležitostí formálních a dílčích na samu podstatu věci.

Proč máme vlastně vydávat svolání k lidu? Tato otázka naléhavě vyvstala před dumou. Poznamenala ráz všech diskusí. Stočila celou diskusi právě oním směrem, který jsme naznačili ve svém včerejším úvodníku*^[151], totiž zda se má na bojovné prohlášení vlády odpovědět stejně bojovným prohlášením dumy, či zda se vůbec nemá odpovídat, či zda se má дума pokusit překlenout rozpory a zmírnit ostrou formulaci této otázky, kterou si vynucuje sám život.

Iniciativy se chopila pravice v dumě. Pravicový kadet Petražycki se pokusil projednávání této otázky odsunout. Pravicového kadeta samozřejmě podpořili okřabristé. Jasně se ukázalo, že kontrarevoluce se bojí svolání dumy k lidu.

Tento vyhraněný postoj reakce pomohl sjednotit celou

* Viz tento svazek, s. 314—318. *Red.*

levicovou část dумы. Návrh, aby bylo projednávání odloženo, neprošel. A při diskusi se pak jasně vyhranily tři základní směry v dumě. „Pravice“ (okřabristé a část kadetů), která je pro „uklidnění“ rolnického hnutí, a proto *proti* jakémukoli svolání. „Střed“ (kadeti a zřejmě většina nestraníků), který je pro „uklidnění“ rolnického hnutí, a proto *pro* vydání *uklidňujícího* svolání. „Levicový“ směr (trudovici, zřejmě jen jejich část, a sociální demokraté), který je pro to, aby se lidu vysvětlilo, že *nemůže* „klidně a se založenýma rukama čekat“, a který je tedy pro *revoluční*, a nikoli „uklidňující“ svolání.

Názory tohoto levicového směru nejjasněji vyjádřili trudovik Žilkin, Polák Lednicki a sociální demokrat Ramišvili. „Obyvatelstvo se chytá posledních, takřka dětinských nadějí,“ řekl Žilkin. „Nemluvím o míru, klidu a pokoji, mluvím o organizovaném boji proti staré moci... Vděčí snad Státní дума za svůj vznik míru a pokoji?“ Načež řečník připomněl říjnový boj a za potlesku levice zvolal: „A právě tomuto ‚nepořádku‘ vděčíme za to, že jsme tu.“ „V tomto všeobecném smyslu je svolání k lidu, které nám předložila komise, naprosto neuspokojivé,“ správně konstatoval řečník (jen by se k tomu mělo dodat, že neuspokojivý je i návrh trudoviků, neboť neobsahuje ty myšlenky a teze, které ve svém projevu vyslovil Žilkin). „Je třeba zdůraznit a v závěru jasně vyslovit myšlenku, že nikoli klid a mír, ale právě neklid v dobrém a hlubokém smyslu tohoto slova může zorganizovat masu...“

Lednicki použil dokonce jednoho z nejostřejších slov, jehož jsme včera použili my, když prohlásil navržené svolání za „*ubohé*“. Také Ramišvili se postavil „proti výzvě se založenýma rukama pokojně čekat, jak se otázka vyřeší“, a prohlásil, že „*jedine správná cesta je cesta revoluční*“ (citujeme podle zprávy listu Naša žizň). Prohlásil také, že je nutno se zmínit o předání půdy rolníkům *bez výkupu*.

Většina kadetů a „nestraníků“ se vyslovovala právě pro „uklidňující“ svolání, odsuzovala revoluční kroky (Kot-

ljarevskij proti Lednickému) a dokazovala, že provolání by mohlo být užitečné i „z hlediska statkářů“ (kadet Jakuškin).

Černosotňovec Volkonskij spolu se Skirmuntem a pravicovým kadetem Petražyckým dokazují „nebezpečnost“ provolání, neboť by prý mohlo rozdmýchat revoluci, a odvolávají se na *zákon*, podle něhož prý musí agrární návrh projít ještě dumou, poté být předložen Státní radě atd. atd. atd.

Jednotlivé směry se projeví přímo skvěle. Znovu se jasně ukázalo, že kadeti kolísají mezi reakcí a revolucí, mezi starou mocí a lidem. Události znovu potvrdily, jak krátkozraká a nesmyslná je taktika „podpory kadetů“, taktika, která jen oslabuje revoluční pozici sociální demokracie i revoluční demokracie v dumě. A události znovu potvrdily i to, že budou-li sociální demokraté vystupovat samostatně, mohou na svou stranu získat i část trudoviků a do určité míry dokonce vnést rozkol mezi kadety.

Taktiku sociálně demokratické strany zcela nevyhnutelně určuje sama politická situace. Vzdor úsilí sociálních demokratů z pravého křídla *se* až dosud *nedařilo* prosadit žádnou podporu kadetů, ale naštěstí se podařilo uskutečňovat samostatnou politiku proletariátu podporovaného částí rolnických poslanců. Nepodařilo se prosadit dělení, vymyšlené a vykonstruované oportunisty — pravice proti kadetům, trudovikům a sociálním demokratům jakožto celku. Podařilo se prosadit *revoluční* dělení — sociální demokraté a trudovici proti pravici za naprosté kolísavosti kadetů.

Naši sociálně demokratičtí poslanci bohužel této mimořádně příznivé situace náležitě nevyužili. Měli rozhodně během společných diskusí předložit *vlastní*, sociálně demokratický návrh provolání k lidu. Jen tehdy by byla jejich politika důslednou a zcela *samostatnou* politikou představitelů *třídní* strany proletariátu jakožto *předvoje* revoluce. Jen tehdy by správné myšlenky Ramišviliho, Žilkina a Lednického v diskusi nezapadly, ale byly by shrnuty, zakotveny

a zformulovány v rozhodné a jasné platformě revoluční sociální demokracie.

A tak nám jen zbývá vyslovit přání, aby si naše sociálně demokratická frakce v dumě vzala ponaučení z toho, jaká politická seskupení se stále častěji a častěji v dumě vytvářejí, aby se energičtěji vydala cestou naprosto samostatné proletářské politiky a aspoň částečně věc napravila při detailním projednávání jednotlivých článků navrhovaného svolání, tj. aby předkládala samostatné, důsledně revoluční formulace.

I kdyby sociálně demokratický návrh svolání k lidu zůstal jen a jen návrhem přečteným v dumě, zcela nepochybně by velmi přispěl ke sjednocení a rozvinutí revolučního boje a získal by na stranu sociální demokracie nejlepší síly z řad revolučního rolnictva.

*Napsáno 5. (18.) července 1906
Otištěno 6. července 1906
v listu Echo, č. 13*

Podle textu Echa

S P I K N U T Í R E A K C E A V Ý H R Ů Ž K Y P O G R O M I S T Ů

List Rossija¹²² dostává od pogromistické vlády podporu za to, že propaguje její názory.

V souvislosti s návrhem, aby дума vydala provolání k lidu, se tón vládního plátku vyhroutil na nejvyšší míru. Rossija zastrašuje dumu tvrzením, že prý krok, k němuž se дума chystá, je jednak nezákonný a jednak „nemoudrý“, „revoluční“ atd. Kadetská Reč^[362] už dnes také obrátila a vyslovuje se proti provolání, neboť se zřejmě polekala výhrůžek tisku, který se plazí před vládou.

A výhrůžky se jen sypou. Dnešní Rossija^[29] píše o kadetském vládním kabinetu toto: „Kdyby byl někdo Vladimírovi Jasnému Slunéčku navrhl, aby jako prostředek k zavedení pořádku svěřil správu Rusi Slavíku Loupežníkovi, byl by nejspíš navrhl prostředek mnohem jednodušší — vypořádat se se Slavíkem Loupežníkem za pomoci Ilji Muromce. *Právě to, jak je známo, pomohlo.*“

Oním „Iljou Muromcem“, který se chystá „vypořádat“ s revolucí v Rusku, není, jak se ukazuje, nic jiného než *mezinárodní kontrarevoluční armáda*. V článku Cizí mocnosti a situace v Rusku^[57] (Rossija, č. 170) vládní plátek nikoli z naivity, nýbrž s tímž úmyslem vyhrožovat *vysvětluje* důvody aktivního vměšování cizích mocností do vnitřních záležitostí Ruska.

Vysvětlení tohoto vládního plátku je nadmíru poučné a velice užitečné. Mezinárodní kontrarevoluce prý pozorně sleduje, co se děje v Rusku, a shromažďuje a připravuje proti němu síly „pro každý případ“. „Vláda německé říše,“ píše Rossija, „je si této situace plně vědoma“ (totiž, že

„nynější situace v Rusku je především důsledkem působení zahraničních revolučních živlů“), „a proto podnikla celou řadu příslušných opatření, která určitě povedou k žádoucím výsledkům“.

Tato opatření spočívají v tom, že Německo spolu s Rakouskem připravují vojenské jednotky pro vpád do Ruska, kdyby tam věc svobody zvítězila nebo i jen hrozilo, že zvítězí. Berlínská vláda se už v této záležitosti radila s rakouskou vládou. A obě strany uznaly, že „za určitých okolností by aktivní zásah do vnitřních záležitostí Ruska s cílem potlačit nebo omezit toto (tj. revoluční) hnutí mohl být žádoucí a užitečný“. Zároveň však bylo stanoveno, že by se pro takový zásah musela přímo a jasně vyslovit ruská vláda.

V Rakousku, v Haliči, v blízkosti ruských hranic, kde vládnou obavy z rozšíření agrárního hnutí podobného druhu jako v Rusku, byly soustředěny tři armádní sbory. Haličský místodržící, jinak ruský statkář, vydal dokonce 26. června výzvu k obyvatelstvu, ve které je varuje, že všechny nepokoje budou tvrdě potlačeny.

O spiknutí mezinárodní kontrarevoluce tedy nemůže být pochyb. Ruská vláda volá na pomoc proti ruskému lidu cizí vojska. Jednání o tom se vedla a vedou a dospěla již k víceméně definitivní dohodě.

Nechť mají proto dělníci a rolníci stále na paměti, že jejich vláda zrazuje vlast jen proto, aby zajistila svrchovanou moc smečce pogromistů. Bylo tomu tak vždycky a bude tomu tak i nadále. Dějiny učí, že kdykoli šlo vládnoucím třídám o to, aby potlačily revoluční hnutí utiskovaných tříd, obětovaly pokaždé všechno, naprosto všechno — náboženství, svobodu i vlast. Není nejmenší pochyby, že totéž učiní i ruští pogromističtí vládcové, že se k tomu už chystají.

Ať se tím dělníci a rolníci nedají zastrašit. Ruská vláda má svou mezinárodní zálohu v reakčních vládách Německa, Rakouska a dalších zemí. Ale my také máme silnou mezinárodní revoluční zálohu — socialistický proletariát Evropy, zorganizovaný v třímilionové straně v Německu a v silných

stranách ve všech evropských zemích. Je nám docela vhod, že se naše vláda obrací o pomoc k mezinárodní záloze reakce, protože to za první otevře oči i těm nejzaostalejším lidem u nás v Rusku a nejlépe poslouží naší snaze ochromit víru v monarchii a za druhé to víc než cokoli jiného pomůže rozšířit základnu a okruh působnosti ruské revoluce, přeměnit ji v revoluci světovou.

Mnoho zdaru, páni Trepovové! Jen si střítejte! Jen si zvete na pomoc proti ruským rolníkům a dělníkům rakouské a německé pluky! My jsme pro rozšíření boje, my jsme pro mezinárodní revoluci!

Avšak při hodnocení *celkového* významu mezinárodního spiknutí bychom neměli přehlížet ani méně podstatné, *dílčí* cíle ruských pogromistů. Řekli jsme již, že to nebyla naivita, co vedlo k napsání článků otištěných v listu Rossija. A Mysl^[351] se mylí, když si to myslí. Nejde ani o „naivitu“, ani o „cynismus“, ani o „žvanivost“. Jde o promyšlenou *pohrůžku kadetům*. Pogromistická vláda se bojí provolání dumy k lidu, a proto *kadetům hrozí*: „Neopovažujte se, nebo dumu rozeženu a povolám rakouské a německé pluky! Přípravy jsou už v proudu.“

A jak dokazuje dnešní Reč, kadetské prostomyslné dušičky už dostaly strach a hanebně udělaly čelem vzad. Pohrozit kadetům se vyplácí, ti jsou vždy ochotni couvnout...

Proletariátu však ubohé hrozby pogromistické vlády strach nenaženou. Proletariát se nelekne ani přízraku poděšeného kadeta a zachová si svou *samostatnou* bojovou pozici.

A proto opakujeme: Jen si střítejte, páni Trepovové! Jen si rozšiřujte válečné pole revoluce! Mezinárodní proletariát se toho nezalekne.

ROZPUŠTĚNÍ DUMY
A ÚKOLY
PROLETARIÁTU ¹²³

Napsáno v polovině července 1906
Vyšlo v srpnu 1906 jako brožura
ve vydavatelství Novaja volna, Moskva

Podle textu brožury

Rozpuštění dумы¹²⁴ ukládá dělnické straně celou řadu velmi závažných úkolů. Všimněme si těch nejdůležitějších: 1. celkově zhodnotit význam této politické události v průběhu naší revoluce; 2. stanovit zaměření dalšího boje a hesel, pod nimiž je třeba tento boj vést; 3. stanovit formu tohoto dalšího boje; 4. zvolit vhodný okamžik k boji, či přesněji řečeno, uvážit, které okolnosti by nám mohly pomoci správně zvolit vhodný okamžik.

Proberme si stručně tyto otázky.

I

Rozpuštění dумы potvrdilo nejnázorněji a nejpřesvědčivěji názory těch, kteří varovali před nadšením vyvolaným jásosem nad „konstituční“ tvářností dумы a konstituční, dá-li se to tak vyjádřit, tvářností ruské politiky ve druhém čtvrtletí roku 1906. „Velká slova“, kterých naši kadeti (a kadetofilové) namluvili takové spousty před dumou, o dumě a v souvislosti s dumou, odhalil teď život v celé jejich ubohosti.

Všimněte si zajímavého faktu: дума byla rozpuštěna *na přísně ústavním základě*. Žádné „rozehnutí“. Žádné porušení zákonů. Naopak, všechno přísně podle zákona, jako v každé „konstituční monarchii“. Nejvyšší moc rozpustila sněmovnu na základě „ústavy“. Na základě toho a toho článku ústavy byla rozpuštěna nynější „sněmovna“, *a tímž výnosem* (radujte se, vyznavači zákona!) byly stanoveny nové volby čili termín svolání nové dумы.

Jenže právě tady se ihned projevilo, jak iluzorní je ruská ústava, jak fiktivní je náš ruský parlamentarismus, na což po celou první polovinu roku 1906 tak vytrvale poukazovali sociální demokraté z levého křídla. A teď už nejenom nějakí „úzkoprsí a fanatičtí“ „bolševici“, nýbrž i ti nejmírnější vyznavači zákona z řad liberálů potvrdili, *svým počínáním* potvrdili, tento zvláštní charakter ruské ústavy. Kadeti to potvrdili jednak tím, že na rozpuštění dumy odpověděli hromadným „útekem za hranice“, do Vyborgu, odpověděli výzvou porušující zákony¹²⁵, odpověděli a odpovídají články v příslovečně umírněné Reči, která musí chtít nechtít přiznat, že se *de facto* jedná o obnovení absolutismu, že Suvorin^[383] mimoděk prozrazuje pravdu, když píše, že se sotva dožije nové dumy. Všechny naděje kadetů se rázem obrátily od „ústavy“ k revoluci — a stačil k tomu jediný přísně konstituční akt nejvyšší moci. A přitom se ještě včera kadeti v dumě chvástali, že jsou „štitem dynastie“ a stoupenci přísné konstitučnosti.

Logika života je silnější než logika konstitučních učebnic. Sama revoluce nás tomu učí.

Všechno, co napsali sociální demokraté „bolševici“ o kadetských vítězstvích (viz brožuru Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany^[137] od N. Lenina*), se skvěle potvrdilo. Očividně se projevila celá ta jednostrannost a krátkozrakost kadetů. Konstituční iluze, tento strašák, podle něhož poznáte skalního bolševika, vyvstaly náhle před očima všech právě jako iluze, jako přízrak, jako klamná vidina.

S dumou je konec! řičí v divokém opojení Moskovskije vědomosti¹²⁶ i Graždanin¹²⁷. S ústavou je konec! přizvukují jim zarmouceně kadeti, tito výteční znalci naší ústavy, kteří se na ni tak dovedně odvolávali a kteří se s takovým požitkem probírali jejími články. Sociální demokraté nebudou jásat (vzali jsme si své i od dumy), ale nebudou nad

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 286—367. *Red.*

tím ani všet hlavu. Řeknou: Lidu to prospělo, neboť ztratil jednu ze svých iluzí.

Ano, zároveň se stranou konstitučních demokratů se učí i všechen ruský lid, učí se nikoli z knih, nýbrž z revoluce, kterou on sám uskutečňuje. Kdysi jsme řekli, že se lid zásluhou kadetů zbavuje svých prvních buržoazních iluzí o cestách ke svobodě a zásluhou trudoviků svých posledních buržoazních iluzí o cestách ke svobodě*^[125]. Kadeti snili o tom, že bude možné se osvobodit od nevolnictví, zvůle, zpupného tyranství, asiatické, od carské samovlády *bez* svržení staré moci. Ti už s těmito svými bláhovými sny zkrachovali. Trudovici sní o možnosti zbavit masu bídy a vykořisťování člověka člověkem *bez* odstranění zbožného hospodářství: ti teprve zkrachují, a už v nedaleké budoucnosti, povede-li naše revoluce k úplnému vítězství našeho revolučního rolnictva.

Prudký vzestup kadetů, jejich závratná vítězství ve volbách, jejich triumf v kadetské dumě, jejich nečekaný krach po jediném škrtnutí pera „milovaného monarchy“ (který vlastně plivl do tváře Rodičevovi, ačkoli ten mu vyznával lásku) — to všechno jsou události závažného politického významu, to všechno jsou etapy revolučního vývoje *lidu*. Lid, tj. široké masy obyvatelstva, před rokem 1906 ještě ve své většině nedospěl k uvědomělé revolučnosti. Uvědomil si už, že za samoděržaví se nedá žít, uvědomil si i to, že vláda úředníků je neschopná, že lidový zastupitelský orgán je nezbytný. Ale ještě si nemohl uvědomit a sám se předsvědčit, že stará moc a lidový zastupitelský orgán *majíci moc* jsou neslučitelné. K tomu potřeboval, jak se ukázalo, ještě zvláštní zkušenost, zkušenost s kadetskou dumou.

Kadetská дума za své krátké existence *názorně* lidu ukázala, jaký je rozdíl mezi lidovým zastupitelským orgánem, který *nemá moc*, nebo který ji *má*. Naše heslo, ústavodárné shromáždění (tj. lidový zastupitelský orgán, který *má moc*),

* Viz tento svazek, s. 172. *Red.*

bylo, jak se ukázalo, naprosto správné, avšak život, tj. revoluce, k němu vedl delší a spletitější cestou, než jsme byli s to předvídat.

Zopakujme si tu zběžně hlavní etapy velké revoluce v Rusku a uvidíme, jak se lid *na základě vlastních zkušeností* krok za krokem přibližoval k heslu ústavodárného shromáždění. Začneme třeba obdobím „důvěry“, koncem roku 1904. Liberálové jsou u vytržení. Dostali se všude do popředí. Nepříliš pevní sociální demokraté dokonce mluví *o dvou* hlavních silách v této etapě: o liberálech a vládě. Ale i *lid* je proniknut myšlenkou „důvěry“ a 9. ledna se „důvěřivě“ ubírá k Zimnímu paláci. Období „důvěry“ uvádí na scénu *třetí* sílu, proletariát, a klade základy k hluboké *nedůvěře* lidu vůči absolutistické vládě. Období „důvěry“ končí tím, že lid odmítá věřit *řečem* vlády o „důvěře“.

Další etapa. Je slíbena Bulyginova дума. Důvěra je podepřena skutkem. Jsou svoláni zástupci lidu. Liberálové jsou u vytržení, vyzývají k účasti ve volbách. Liberální profesori vybízejí studenty — jak se na tyto „ideové“ patolízaly buržoazie sluší a patří — aby se učili a nezabývali se revolucí. Nepříliš pevní sociální demokraté kapitulují před argumenty liberálů. Na scénu vystupuje lid. Proletariát říjnovou stávkou smetá Bulyginovu dumu a vydobývá si svobodu, vynucuje si manifest^[168], který je co do své formy i obsahu manifestem veskrze konstitučním. Lid se na vlastních zkušenostech přesvědčuje, že nestačí jen získat příslib svobody, ale že je navíc třeba *mít sílu svobodu si vydobýt*.

Dále. V prosinci vláda ruší svobody. Proletariát povstává. První povstání je poraženo. Ale urputný a odhodlaný ozbrojený boj v moskevských ulicích přiměje vládu svolat dumu. Bojkot ze strany proletariátu se nedaří. Proletariát neměl dost sil, aby svrhl Vitteho dumu. Duma je plná kadetů. Lidový zastupitelský orgán se stává reálnou skutečností. Kadeti jsou u vytržení. Jejich nadšený pokřik nebere konce. Proletariát skepticky vyčkává.

Duma zahajuje svou činnost. Lid využívá nepatrného rozšíření svobod nesrovnatelně víc než kadeti. Kadetská дума začne okamžitě svým smýšlením a rozhodností *zaostávat* za lidem. Období kadetské dumy (květen a červen 1906) je obdobím největších úspěchů stran stojících *nalevo* od kadetů: v dumě předstihují kadety trudovici, na lidových shromážděních jsou kadeti kritizováni za bojácnost, rozrůstá se tisk sociálních demokratů a socialistů-revolucionářů, sílí revoluční hnutí mezi rolníky, vření v armádě, aktivizuje se proletariát vyčerpaný prosincovými událostmi. A tak období kadetského konstitucionalismu není vlastně obdobím kadetského ani konstitučního, nýbrž revolučního hnutí.

Toto hnutí *přiměje* vládu, aby rozpustila dumu. Zkušenosti potvrzují, že kadeti jsou jen „bublina“. Jejich síla je závislá na síle revoluce. A vláda odpovídá na revoluci v podstatě revolučním (byť i formálně ústavním) rozpuštěním dumy.

Lid se *na vlastních zkušenostech* přesvědčuje, že lidový zastupitelský orgán se rovná *nule*, nemá-li úplnou moc, byl-li svolán starou mocí a zůstala-li vedle něho nedotčena stará moc. Objektivní vývoj událostí dnes už neklade do popředí otázky týkající se takové či onaké formulace zákonů, ústavy, nýbrž otázku *moci*, reálné moci. Sebelepší zákony a sebelepší zvolení zástupci se rovnají *nule*, nemají-li moc. Právě tomu *naučila* lid kadetská дума. Zazpívejme nebožce rekviem a vezměme si její ponaučení dobře k srdci!

II

Tím jsme se těsně přiblížili k druhé otázce: jaké bude objektivní, dějinami diktované zaměření nadcházejícího boje a jaká hesla pro něj musíme razit.

Nepříliš pevní sociální demokraté, totiž menševici, doká-

zali už i v této věci projevit svou kolísavost. Jejich první heslo znělo: *Boj za to, aby bylo obnoveno zasedání dumy* s cílem svolat ústavodárné shromáždění. Petrohradský výbor protestuje. Absurdnost tohoto hesla příliš bije do očí. To už není dokonce ani oportunismus, ale prostě nesmysl. Ústřední výbor postupuje o krok kupředu a razí heslo: *Boj proti vládě na obranu dumy s cílem svolat ústavodárné shromáždění*. To už je samozřejmě lepší. To už nemá daleko k heslu: *Boj za svržení absolutistické vlády a svolání ústavodárného shromáždění revoluční cestou*. Rozpuštění dumy nepochybně zavdalo podnět k boji všeho lidu za lidový zastupitelský orgán, *kteřý by měl moc*, a v tomto smyslu není heslo „na obranu dumy“ tak docela nepřijatelné. Jenže háček je v tom, že v *tomto smyslu* je již heslo de facto obsaženo ve formulaci, v níž uznáváme rozpuštění dumy za *podnět* k boji. Naproti tomu formulace „na obranu dumy“ bez jejího dostatečného výkladu právě v *tomto* (tj. právě uvedeném) smyslu zůstává nejasná a může vést k nedorozuměním, navracet do minulosti, která je již do určité míry překonána, ke *kadetské* dumě, zkrátka tato formulace vede k celé řadě nesprávných a škodlivých, „zpátečnických“ myšlenek. A co je v této formulaci správné, to je zcela a bezesbytku obsaženo ve *zdůvodnění* našeho usnesení o boji, ve *výkladu* toho, proč považujeme rozpuštění dumy za dostatečně závažný podnět.

Marxista nikdy nesmí zapomínat, že heslo pro *bezprostředně* nadcházející boj nelze prostě a přímo vyvodit jen ze *všeoobecného* hesla určitého programu^[285]. Chceme-li stanovit heslo pro *bezprostřední* boj, tj. pro boj, který nás čeká *už teď* v létě nebo na podzim roku 1906, nestačí jen se odvolat na náš program (viz na konci: svrhnout samoděržaví a svolat ústavodárné shromáždění atd.). K tomu je zapotřebí, abychom zvážili *konkrétní* historickou situaci, prozkoumali celý vývoj a postupný průběh revoluce, vyvodili naše úkoly nejen ze zásad našeho programu, nýbrž i z *předchozích* kroků a etap hnutí. Jedině taková analýza bude

skutečně historickou analýzou, jakou musí provádět dialektický materialista.

A právě takováto analýza nám ukazuje, že objektivní politická situace nyní *nenastolila* otázku, *zda* u nás *existuje* lidový zastupitelský orgán, nýbrž *zda* tento lidový zastupitelský orgán *má moc*.

Objektivní příčinou krachu kadetské dumy není to, že nedokázala vyjádřit potřeby lidu, ale že nebylo v jejích silách splnit *revoluční* úkol vybojovat *moc*. Kadetská дума se domnívala, že je orgánem ústavním, ale ve skutečnosti *byla* orgánem revolučním (kadeti nám za tento názor na dumu jako na etapu či nástroj revoluce spílali, ale život tento *náš názor* plně potvrdil). Kadetská дума se domnívala, že je orgánem boje proti *vládnímu kabinetu*, ale ve skutečnosti byla orgánem boje za *svržení* celé staré moci. Tak to dopadlo ve skutečnosti, neboť to vyžadovala tehdejší hospodářská situace. Jenže právě pro *tento* boj *se* takový orgán, jako je kadetská дума, *ukázal* být „nevhodný“.

Do vědomí i toho nejzaostalejšího mužika se teď vtírá neodbytná myšlenka: дума není k ničemu, žádná дума není k ničemu, *pokud lid nemá moc*. Ale jak vydobýt moc? *Svrhnout* starou moc a nastolit moc novou, lidovou, svobodnou, volenou. *Buďto* svrhnout starou moc, *nebo* si přiznat, že jsou revoluční úkoly v tom rozsahu, v jakém je vytyčuje rolnictvo a proletariát, neuskutečnitelné.

Tak formuloval tuto otázku sám *život*. Tak ji formuloval rok 1906. Takové podoby nabyly po rozpuštění kadetské dumy.

Nemůžeme se samozřejmě zaručit, že revoluce vyřeší tento úkol naráz, že boj bude snadný, jednoduchý, že vítězství je už zcela a bezvýhradně zajištěno. Za takovou věc se nikdo nikdy nemůže zaručit dřív, než začne boj. Heslo není záruka jednoduchého a snadného vítězství. Heslo ukazuje *cíl*, jehož má být dosaženo, mají-li být uskutečněny *stanovené* úkoly. Dříve patřilo k takovým bezprostředním úkolům vůbec ustavit (nebo svolat) lidový zastu-

pitelský orgán. Nyní zní úkol takto: zajistit lidovému zastupitelskému orgánu *moc*. A to znamená odstranit, rozbít, *svrhnout* starou moc, svrhnout absolutistickou vládu.

Nebude-li tento úkol *úplně* vyřešen, *pak nemůže* ani lidový zastupitelský orgán mít úplnou moc, a nikdo se tedy nemůže dostatečně zaručit, že tento nový lidový zastupitelský orgán nestihne osud kadetské dumy.

Objektivní situace od nás nyní vyžaduje, abychom bojovali nikoli za lidový zastupitelský orgán, nýbrž za vytvoření takových podmínek, aby nebylo možné lidový zastupitelský orgán rozehnat nebo rozpustit, aby nebylo možné jej degradovat na takovou frašku, na jakou Trepovové a spol. degradovali kadetskou dumu.

III

Pravděpodobnou formu příštího boje bude určovat zčásti jeho obsah a zčásti předchozí formy revolučního boje lidu a kontrarevolučního boje samoděržaví.

Ukázali jsme už, že pokud jde o obsah boje, zaměřoval se po celé dva roky revoluce až k dnešnímu dni na svržení staré moci. Tohoto cíle je však možné plně dosáhnout jen cestou ozbrojeného povstání všeho lidu.

Pokud jde o předchozí formy boje, považuje se dnes za „poslední slovo“ masového a všelidového hnutí v Rusku všeobecná stávka a povstání. Poslední čtvrtina roku 1905 nutně zanechala nerasmazatelné stopy ve vědomí a smýšlení proletariátu a rolnictva, uvědomělé části vojska a demokratické části různých odborových svazů inteligence. Proto je zcela přirozené, že první myšlenkou, která po rozpuštění dumy napadla nejširší vrstvy schopné boje, byla myšlenka všeobecné stávky. Nikdo jako by ani nezapochyboval o tom, že se na rozpuštění dumy nutně *musí* odpovědět celoruskou stávkou.

Všeobecné rozšíření tohoto názoru přineslo jistý užitek.

Revoluční organizace téměř všude dělníky uvědoměle a systematicky *odoracely* od živelných a izolovaných akcí. Potvrzují to zprávy z nejrůznějších končin Ruska. Zkušenosti z října až prosince nepochybně přispěly k tomu, že se pozornost všech mnohem víc než dosud soustředila na vystoupení *všeobecné a současné*. Mimoto je třeba zaznamenat ještě jednu nanejvýš charakteristickou okolnost: Soudě podle zpráv z některých velkých středisek dělnického hnutí, například z Petrohradu, dělníci si nejen velmi rychle uvědomili nevyhnutelnost všeobecného a současného vystoupení, ale zároveň se energicky postavili za *bojové* a rozhodné vystoupení. Nešťastná myšlenka *demonstrační* stávky (jednodenní nebo třídenní) na protest proti rozpuštění dumy, jež se zrodila v hlavách některých petrohradských menševiků, narazila na velmi rozhodný odpor dělníků. Spolehlivý třídní instinkt a zkušenost lidí, kteří už nejednou podstoupili opravdový boj, jim ihned napověděly, že tentokrát už vůbec nejde o to, aby demonstrovali. Demonstrovat nebudeme, prohlásili dělníci. Až nadejde okamžik společného vystoupení, půjdeme do odhodlaného, rozhodného boje. Takový byl, podle všech informací, všeobecný názor petrohradských dělníků. Pochopili, že izolované akce a zejména demonstrace by byly směšné po tom všem, co Rusko prodělalo od roku 1901 (tj. od začátku širokého demonstračního hnutí), že zostření politické krize vylučuje možnost opět „začínat od začátku“, že pro vládu, která v prosinci s chutí „okusila krve“, by pokojné demonstrace byly víc než vítané. Oslabily by proletariát, aniž by mu jakkoli prospěly, pomohly by policii a vojsku pocvičit se na bezbranných tím, že by je chytaly a střílely. Jen by svým způsobem potvrdily Stolypinovo holedbání, že zvítězil nad revolucí, neboť rozpustil dumu a nevyvolal přitom zostření protivládního hnutí. Dnes už všichni považují tuto samochválu právě jen za pusté holedbání, neboť vědí a cítí, že boj je teprve před námi. Ale tehdy by se byla „demonstrace“ vydávala za boj, byla by se přeměnila v (bezna-

dějný) boj a její rozehnutí by se bylo rozkřičelo do celého světa jako nová porážka.

Myšlenka demonstrační stávky byla hodna leda našich Ledru-Rollinů z kadetské strany, kteří přečeňovali parlamentarismus stejně krátkozrace, jako jej přečeňoval Ledru-Rollin v roce 1849. Proletariát tuto myšlenku ihned odvrhl a učinil vskutku dobře, že ji odvrhl. Dělníci, kteří měli vždycky blíže k revolučnímu boji, ocenili správněji než někteří příslušníci inteligence bojovou připravenost nepřítele a nezbytnost rozhodné bojové akce proti němu.

Naše strana bohužel následkem toho, že v její ruské části teď převládá pravé křídlo sociální demokracie, otázku bojových akcí zanedbala. Sjednocovací sjezd sociální demokracie Ruska se dal unést vítězstvími kadetů, nedovedl zhodnotit revoluční význam daného okamžiku a vyhnul se úkolu vyvodit ze zkušeností získaných mezi říjnem a prosincem všechny závěry. Avšak nutnost využít těchto zkušeností vyvstala před stranou mnohem dříve a mnohem naléhavěji, než to mnozí vyznavači parlamentarismu čekali. Nevyhnutelným důsledkem této situace pak byla bezradnost ústředních institucí naší strany ve chvíli, kdy bylo nutné učinit závažné rozhodnutí.

Celková situace opět důrazně vyžaduje, aby se masová politická stávka spojila s ozbrojeným povstáním. Přitom zvlášť zřetelně vystupují slabé stránky stávky jakožto samostatného bojového prostředku. Všichni se přesvědčili, že mimořádně důležitou podmínkou úspěchu politické stávky je její neočekávanost, možnost zastihnout vládu nepřipravenou. Dnes je však něco takového nemožné. Vláda se v prosinci naučila bojovat proti stávce a nyní se na tento boj velmi důkladně připravila. Všichni poukazují na mimořádnou důležitost železniční dopravy během všeobecné stávky. Zastaví-li se železniční doprava, stávka má všechny vyhlídky, že se změní ve stávku všeobecnou. Nepodaří-li se nám dosáhnout toho, aby se železniční doprava úplně zastavila, stávka se skoro určitě nestane stávkou všeobecnou.

Jenže železničářům se stávkuje zvláště těžko: kárné ešelony stojí v plné pohotovosti a po všech tratích, stanicích, ba i v jednotlivých vlcích jsou rozmístěny ozbrojené vojenské oddíly. Za takových okolností může stávka znamenat — lépe řečeno, ve většině případů nutně bude znamenat — přímé a bezprostřední střetnutí s ozbrojenými silami. Strojvůdce, telegrafista, výhybkář bude rázem postaven před dilema: buďto být na místě zastřelen (Golutvino, Ljubercy a jiné stanice ruské železniční sítě si již ne nadarmo získaly revoluční slávu mezi vším lidem), nebo nastoupit do práce a stávku zmařit.

Můžeme samozřejmě plným právem očekávat velké hrdinství od mnohých a mnohých železničních dělníků a zřízců, kteří už *skutkem* dokázali svou oddanost svobodě. Jsme samozřejmě daleci toho, abychom popírali možnost stávky železničářů a její vyhlídky na úspěch. Nemáme však právo sami před sebou tajit, že je to úkol *skutečně* velmi obtížný: zamlčování takových těžkostí by bylo velmi špatnou politikou. A právě tváří v tvář skutečnosti nutně dospějeme, nebudeme-li strkat hlavu do písku, k jednoznačnému zjištění, že stávka *nevyhnutelně* přeroste, a to okamžitě, v ozbrojené povstání. Stávka železničářů — to už je povstání, o tom nemůže být po prosincových událostech sporu. Jenže bez stávky železničářů se na dráze nezastaví telegraf ani přeprava korespondence a není tedy myslitelná ani rozsáhlejší stávka poštovních a telegrafních zaměstnanců.

Z této situace, jež se vytvořila po prosinci roku 1905, tedy s neúprosnou nutností vyplývá, že má stávka oproti povstání pouze podružný význam. Nezávisle na naší vůli, navzdory jakýmkoli „direktivám“ přeměnění zostřená revoluční situace demonstraci ve stávku, protest v boj a stávku v povstání. Je přirozené, že povstání jakožto ozbrojený boj v masovém měřítku může vzplanout jen za aktivní účasti některé vojenské jednotky. Stávka mezi vojáky, odmítnutí střít do lidu může tedy v jednotlivých případech bezesporu vést i k vítězství pouhé pokojné stávky. Ale jistě

není třeba dokazovat, že takové případy mohou být jen ojedinělými epizodami výjimečně úspěšného povstání, a aby byly častější a hojnější, můžeme zajistit jen jediným způsobem: úspěšnou přípravou povstání, energičností a důrazností prvních povstaleckých akcí, demoralizováním vojska překvapivě smělymi útoky nebo dezertováním velké části armády atd.

Zkrátka a dobře: za situace, jež se vytvořila nyní, po rozpuštění dumy, nemůže být nejmenší pochyby o tom, že aktivní boj vede přímo a bezprostředně k povstání. Možná že se situace změní, a pak bude zapotřebí tento závěr zrevidovat, ale pro tuto chvíli je naprosto nesporný. Proto by bylo přímo trestuhodně lehkomyšlné vyzývat k celoruské stávce a nevyzývat zároveň s tím k povstání, nevy světlovat nerozlučnou spojitost stávky s povstáním. Proto musíme vynaložit všechny síly na to, aby se při agitaci co nejdůrazněji vysvětlovala spojitost mezi první a druhou formou boje, a připravovat podmínky, aby mohly splynout v jediný tok tři proudy boje: prudký dělnický nápor, rolnické povstání a vojenská „vzpouza“. Už dlouho, od loňského léta, od slavného povstání na Potěmkinu¹²⁸ se velmi jasně rýsují právě tyto *tři formy* skutečně lidového, tj. *masového* aktivního hnutí, naprosto ne spikleneckého, *povstání*, které usiluje o svržení samoděržaví. Úspěch celoruského povstání závisí snad ze všeho nejvíc právě na splynutí těchto tří proudů povstání. A tomuto splynutí nepochybně velmi napomáhá i takový popud k boji, jakým je rozpuštění dumy, neboť i ta nejzaostalejší část rolnictva (a tedy i našeho, převážně rolnického vojska) skládala v dumu velké naděje.

Z toho plyne závěr: jako podnětu k soustředěné agitaci za všeobecné povstání lidu vydatně využívat právě rozpuštění dumy. Vysvětlovat spojitost politické stávky s povstáním. Ze všech sil usilovat o sjednocení dělníků, rolníků, námořníků a vojáků a o jejich společné vystoupení v aktivním, ozbrojeném boji.

Když už tu hovoříme o formách hnutí, musíme se nako- nec zvláště zmínit o boji rolníků. Tady je spojitost stávky s povstáním zvláště jasná. Jasně je i to, že cílem povstání tu musí být nejenom úplné rozbití nebo odstranění veške- rých místních mocenských orgánů a jejich nahrazení nový- mi lidovými orgány moci (to je společný cíl každého povstá- ní, ať ve městě, na vesnici nebo v armádě atd.), nýbrž také *vyhnání statkářů a zabrání* statkářské pudy. Rolníci musí bezesporu ještě před rozhodnutím všelidového ústavo- dárného shromáždění usilovat o *faktické* odstranění statkář- ské držby pudy. O tom není třeba mnoho mluvit, protože nikdo by si patrně ani nepředstavoval rolnické povstání bez zúčtování se statkáři a bez zabrání pudy. Je pochopi- telné, že čím bude toto povstání uvědomělejší a organizo- vanější, tím řidčeji se budeme setkávat s ničením budov, zařízení, dobytka atd. Z vojenského hlediska, k dosažení určitých vojenských cílů je ničení, například zapalování budov a někdy i zařízení, v určitých případech dokonce oprávněné a nezbytné. Jen pedanti (nebo zrádci lidu) se mohou nějak zvláště pohoršovat nad tím, že se rolníci pokaždé uchylují k takovýmto prostředkům. Ale nemá smysl si zastírat, že ničení majetku bývá někdy jen důsled- kem neorganizovanosti, neschopnosti *vzít si* a udržet ve vlastních rukou majetek nepřítele, místo aby se zničil, anebo důsledkem *slabosti* bojujících, kteří se nepříteli ale- spoň *mstí*, když nemají sílu jej *zničit*, rozdrtit. Při své agitaci mezi rolníky jim samozřejmě musíme na jedné straně vše- možně vysvětlovat, že jejich *nemilosrdný* boj proti nepříteli, včetně ničení jeho majetku, je zcela oprávněný a nevyhnu- telný, ale na druhé straně jim musíme ukazovat, že se při větší organizovanosti naskýtá možnost dosáhnout mnohem rozumnějšího a užitečnějšího výsledku: je možné zničit nepřítele (statkáře, úředníky a především příslušníky poli- cie), ale všechen majetek odevzdat bez poškození (nebo s co možná nejmenším poškozením) do rukou lidu či do ru- kou rolníků.

IV

S otázkou formy boje úzce souvisí otázka *organizace* pro boj.

Také v tomto směru zanechaly velké historické zkušenosti z října až prosince 1905 na současném revolučním hnutí nesmazatelné stopy. Sověty dělnických zástupců a jim podobné instituce (rolnické výbory, železničářské výbory, sověty vojenských zástupců apod.) se těší mimořádné a plně zasloužené autoritě. Dnes bychom stěží našli sociálního demokrata nebo revolucionáře z jiné strany či směru, který by nesympatizoval s podobnými organizacemi vůbec a zvláště pak nedoporučoval zřizovat je v dané chvíli.

V tomto směru nejsou, jak se zdá, mezi námi žádné názorové neshody, či alespoň ne nějaké vážnější neshody. Proto se nemusíme u této otázky nijak zvlášť zdržovat.

Jednou stránkou věci se však přece jen musíme zvlášť pozorně zabývat, protože se velmi často ignoruje. Jde o to, že úloha, jakou sehrály sověty dělnických zástupců (kvůli stručnosti tu budeme o nich mluvit jako o *typu* všech organizací tohoto druhu) ve velkých říjnových a prosincových dnech, obklopila tyto instituce takovou aureolou, že se k nim někdy vzhlíží div ne jako k nějakému fetiši. Mnozí si představují, že jsou tyto orgány pro masové revoluční hnutí „nezbytné a dostačující“ vždy a za všech okolností. Z toho plyne nekritičnost při volbě okamžiku vhodného pro vytváření takových institucí, při posuzování toho, jsou-li reálné podmínky pro jejich úspěšnou činnost.

Zkušenosti z října až prosince nám v tomto ohledu poskytují velmi užitečná poučení. Sověty dělnických zástupců jsou *orgány přímého boje mas*. Vznikly jako orgány *stávkového boje*. Pod tlakem nutnosti se z nich velmi rychle staly orgány *všeobecného revolučního boje* proti vládě. Vlivem vývoje událostí a přechodu od stávky k povstání se *nezadržitelně* přeměnily v *orgány povstání*. Že právě takovouto úlohu měla v prosinci celá řada „sovětů“ a „výborů“, to je zcela nesporný fakt. A události velmi názorně a velmi přesvědčivě

dokázaly, že síla a význam těchto orgánů v době boje *plně* závisí na síle a úspěšnosti povstání.

Ne nějaká teorie, ne něčí výzvy, ne někým vymyšlená taktika, ne nějaká stranická doktrína, ale síla okolností dovedla tyto nestranické, masové orgány k přesvědčení o nutnosti povstání a učinila z nich orgány povstání.

Ustavovat dnes takovéto orgány znamená vytvářet orgány povstání, a vyzývat k jejich ustavování znamená vyzývat k povstání. Zapomínat na to, nebo to chtít před širokými masami lidu zastírat by bylo neodpuštělně krátkozraké a politicky nanejvýš škodlivé.

Je-li to tak — a nepochybně to tak je — pak z toho plyne i závěr, že „sověty“ a podobné masové instituce ještě samy o sobě k zorganizování povstání *nestačí*. Jsou nezbytné k stmelení mas, k jejich sjednocení pro boj, k šíření stranických (nebo po dohodě stran vytyčovaných) hesel politického vedení, k zainteresování, probuzení a získání mas. Nestačí však k organizování *sil pro přímý boj*, k *organizování povstání* v nejužším smyslu slova.

Malá ilustrace. Sověty dělnických zástupců byly nezřídka označovány za parlamenty dělnické třídy. Jenže ani jediný dělník nebude souhlasit se svoláním *svého* parlamentu, aby jej vydal do rukou policie. Každý uznává, že je nezbytné okamžitě vytvořit *organizaci síly*, *organizaci vojenskou*, k obraně tohoto svého „parlamentu“, čili organizovat oddíly ozbrojených dělníků.

Teď, kdy se vláda ze zkušenosti dokonale přesvědčila, k čemu vedou „sověty“ a co je to za instituce, kdy se po zuby ozbrojila a jen čeká, až se takové instituce začnou vytvářet, aby se mohla na nepřítel vrhnout dřív, než by se stačil vzchopit a rozvinout svou činnost, právě teď musíme při své agitaci důrazně vysvětlovat, že je nutné dívat se na věci střízlivě, že je nezbytné vytvářet zároveň s organizací sovětů *vojenskou organizaci* k jejich obraně, k uskutečnění povstání, bez něhož by byli všechny sověty i všichni volení zástupci mas bezmocní.

Tyto — dá-li se to tak říci — „vojenské organizace“, o kterých tu mluvíme, musí usilovat o to, aby podchytily masy nikoli prostřednictvím volených zástupců, nýbrž aby podchytily masy přímých účastníků pouličního boje a občanské války. Základními jednotkami těchto organizací musí být docela malé skupiny tvořené deseti, pěti, možná dokonce i třemi dobrovolníky. Zároveň je nutné co nejdůrazněji všem vysvětlovat, že se blíží boj, ve kterém bude *každý* poctivý občan povinen bojovat proti utlačovatelům lidu i s nasazením života. Méně formalit, méně průtahů, víc jednoduchosti v organizaci, která musí být maximálně mobilní a pružná. Všichni, kdo chtějí stát na straně svobody, se musí začít ihned sdružovat v bojové „pětky“, dobrovolné skupiny lidí téhož povolání, z téže továrny, nebo lidí spjatých navzájem přátelstvím, stranickou příslušností a konečně i jen bydlištěm (stejná vesnice, stejný dům ve městě anebo stejný byt). Tyto skupiny se musí vytvářet ze stranic i nestraníků a musí je spojovat jediný bezprostřední revoluční úkol — zorganizovat povstání proti vládě. Tyto skupiny se musí vytvářet v co největším počtu a rozhodně dřív, než dostanou zbraně, *nezávisle* na tom, jak to bude se zbraněmi.

Žádná stranická organizace nemůže „ozbrojit“ masy. Avšak masy zorganizované v malé mobilní bojové skupiny mohou prokázat během akce obrovské služby při získávání zbraní.

Tyto dobrovolné bojové skupiny, skupiny „družiníků“, použijeme-li názvu, jež tak proslavily velké prosincové dny v Moskvě, budou nesmírně užitečné při zahájení povstání. Družina lidí, kteří dovedou střelit, odzbrojí policistu, přepadne vojenskou hlídku, opatří si zbraně. Družina složená z lidí, kteří střelit neumějí nebo nezískali zbraň, pomůže stavět barikády, provádět průzkum, organizovat spojení, nastrojit nepříteli léčku, zapálit budovu, v níž se nepřítel usadil, obsadit byty, které by se mohly stát opěrnou základnou povstalců, zkrátka tyto skupiny dobrovol-

níků, kteří se rozhodli bojovat na život a na smrt, kteří výtečně znají terén a mají velmi úzké kontakty s obyvatelstvem, mohou plnit tisíce nejrozmanitějších funkcí.

A proto ať v každé továrně, v každé odborové organizaci, v každé vesnici zazní výzvy k organizování takovýchto dobrovolných bojových družin. Nejdřív takové družiny vytvoří lidé, kteří se dobře znají. Lidé, kteří se navzájem neznají, budou vytvářet pětičlenné a desetičlenné družiny až při započetí boje nebo těsně před ním, přímo na místě boje, pokud se myšlenka vytvářet takovéto skupiny opravdu hromadně ujme a zakotví v širokých masách.

Dnes, kdy rozpuštění dumy vyburcovalo další a další společenské vrstvy, se můžeme často setkat s velmi revolučními názory a prohlášeními i mezi řadovými příslušníky nejméně organizovaných dolních vrstev městského lidu, který je svým celkovým charakterem nejvíc náchylný podléhat nejreakčnějším vlivům. Postarejme se tedy o to, aby se i všichni tito lidé dověděli o rozhodnutí vyspělých dělníků a rolníků rozpoutat v nedaleké budoucnosti boj za půdu a svobodu, aby se všichni dověděli, že je nutné připravovat bojové družiny, aby všichni byli pevně přesvědčeni o nevyhnutelnosti povstání a o jeho lidovém charakteru. Pak dosáhneme toho — a vůbec to není utopie — že v každém větším městě budou ne stovky družiníků, jak tomu bylo v Moskvě v prosincových dnech, ale tisíce a tisíce. A potom *žádné kulometry neobstojí*, jak říkali lidé v Moskvě, když poukazovali na to, že tamější bojové družiny nemají dostatečně masový a lidu dostatečně blízký charakter a složení.

Čili: všude organizovat sověty dělnických zástupců, rolnické výbory a podobné instituce a zároveň provádět co nejrozsáhlejší propagandu a agitaci v tom smyslu, že je nezbytné, aby k povstání došlo všude současně, aby se pro ně začaly neprodleně připravovat síly a organizovat masové dobrovolné oddíly „družiníků“.

P. S. Tato kapitola byla již napsána, když jsme se dověděli o novém „obratu“ v heslech našeho ústředního výboru: Za dumu jakožto *orgán pro svolání* ústavodárného shromáždění.

K organizačním otázkám tedy přibývá ještě otázka organizace prozatímní revoluční vlády, neboť v podstatě jen takováto instituce by byla skutečně schopna svolat ústavodárné shromáždění. Nesmělo by se ovšem zapomínat, jak to rádi činí naši kadetofilové, že prozatímní vláda je především *orgánem povstání*. Chce být nebožka дума orgánem povstání? Chtějí být kadeti orgánem povstání? Prosím, pánové! V *boji* je nám vítán každý spojenec z řad buržoazní demokracie. A i kdyby pro nás bylo vaše spojení — s prominutím! — jenom tím, čím je pro Rusko spojení s Francií (tj. finančním zdrojem), byli byste nám i tak velmi vítáni, neboť my jsme, pánové, reální politici. Ale jestliže si menševici vaši kadetskou účast v povstání pouze sami vysnili, pak k tomu můžeme jenom poznamenat: Máte vy ale ubohé a malicherné tužby, soudruzi menševici! Jen abyste nezhylnuli „beznadějnou láskou“ ke kadetům, neboť ti nejsou schopni vaši náruživost opřevzat...

Otázku prozatímní vlády jsme po teoretické stránce objasňovali už několikrát. Dokázali jsme, že účast sociálních demokratů v ní je možná. Dnes nás více zajímá jiná, *praktická* stránka této otázky, kterou *nastolily* události z října až prosince. Sověty dělnických zástupců apod. byly totiž *ve skutečnosti* zárodkem prozatímní vlády, a kdyby bylo povstání zvítězilo, byla by se moc *nevýhnutelně* octla v jejich rukou. Proto je třeba soustředit pozornost právě na studium těchto historicky podmíněných zárodečných orgánů nové moci, na studium podmínek jejich činnosti a *jejich úspěchu*. To je v dané chvíli naléhavější a zajímavější než „všeobecné“ dohady o prozatímní revoluční vládě „jako takové“.

Zbývá nám probrat ještě otázku nejhodnější doby k vystoupení. Dojemná náklonnost sociálních demokratů z pravého křídla ke kadetské dumě je dohnala k tomu, že se dožadovali okamžitého vystoupení. Tato myšlenka však utrpěla velkolepé fiasko. Reakce mas dělnické třídy a městského obyvatelstva vůbec svědčí o tom, že si uvědomují anebo vycitují vážnost situace. Boj se skutečně očekává, jenže vůbec ne za dumu, ale za *svržení* staré moci. Odročení bylo tedy důsledkem všeobecného smýšlení, přání připravit se na skutečně rozhodný a odhodlaný boj a dosáhnout koordinovanosti všech akcí.

Je možné a snad ze všeho nejpravděpodobnější, že nový boj vzplane právě tak živelně a nečekaně jako boje předešlé, jako důsledek stupňujících se revolučních nálad a nějakého nevyhnutelného výbuchu. Vyvinou-li se věci takto, ukáže-li se, že je nevyhnutelný právě takovýto vývoj událostí, pak nebudeme muset řešit otázku nejhodnější doby k vystoupení, ale pak naším úkolem bude zintenzívnit agitaci a organizační práci ve všech uvedených směrech.

Může se však stát i to, že události od nás budou žádat, abychom poskytli vůdce a stanovili nejhodnější dobu k vystoupení. Kdyby se věci vyvinuly takto, pak bychom radili stanovit celoruské vystoupení, stávkou a povstání na konec léta nebo na začátek podzimu, na polovinu nebo na konec srpna. Důležité by přitom bylo využít období stavebních prací ve městech a skončení letních prací na polích. Kdyby se podařilo dosáhnout, aby se *všechny* vlivné revoluční organizace a sdružení dohodly o době vystoupení, pak není vyloučeno, že by se mohlo uskutečnit právě v uvedené lhůtě. Kdyby boj započal současně po celém Rusku, bylo by to obrovské plus. Ani kdyby se vláda dověděla o lhůtě stávky, nemělo by to patrně zhoubné následky; vždyť tu přece nejde ani o spiknutí, ani o vojenský útok, které vyžadují neočekávanost. A armádu by patrně po celém

Rusku nejvíc demoralizovalo, kdyby ji po celé týdny zne-
pokojovalo vědomí, že nevyhnutelně dojde k boji, kdyby ji
vláda držela ve zbrani a kdyby zároveň nejrůznější orga-
nizace a řady „nestranických“ revolucionářů prováděly
mezi vojáky stále jednomyslnější agitaci. Také vlivní čle-
nové dumy z řad sociální demokracie a trudoviků by se
mohli přičinit o to, aby se podařilo započít akci všude sou-
časně.

Izolované a zcela marné výbuchy na způsob vojenských
„vzpour“ a beznadějných rolnických povstání by se možná
podařilo odvrátit, kdyby celé revoluční Rusko uvěřilo
v nevyhnutelnost tohoto velkého společného boje.

Opakujeme však, že k tomu by bylo bezpodmínečně
zapotřebí úplné dohody *všech* vlivných organizací. Jinak
nám zbude jen stará cesta živelného narůstání revolučních
nálad.

VI

Udělejme stručné závěry.

Rozpuštění dumy znamená úplný návrat k absolutismu.
Vzrůstá možnost, že celé Rusko povstane současně. Zvyšuje
se pravděpodobnost, že všechna izolovaná povstání sply-
nou v jedno. Široké vrstvy obyvatelstva si uvědomují jako
nikdy předtím, že politická stávka a povstání jsou nevyhnu-
telným prostředkem boje o moc.

Naším úkolem je rozvinout co nejširší agitaci za celo-
ruské povstání, objasnit jeho politické a organizační úkoly
a vynaložit všechny síly na to, aby si všichni uvědomili jeho
nevyhnutelnost, dali se přesvědčit o možnosti společného
náporu a zaměřili se už ne na „vzpouru“, ne na „demon-
strace“, ne na obyčejné stávky a pustošení, nýbrž na boj
o moc, na boj za svržení vlády.

Celková situace je pro splnění tohoto úkolu příznivá.
Proletariát se chystá postavit se do čela boje. Před revo-

luční sociální demokracií vyvstává odpovědný, těžký, ale velký a vznešený úkol: pomoci dělnické třídě jako předvoji celoruského povstání.

Toto povstání svrhne samoděržaví a vytvoří lidový zastupitelský orgán, který bude mít skutečnou moc, tj. ústavodárné shromáždění.

P. S. Tato stať byla napsána *před* začátkem povstání ve Sveaborgu¹²⁹.

Учредительный Комитет ЦКК. 8. 2. 1906. 2.
в виду отсутствия на ЦКК стипендий советским
участникам отправления делегации в эрм. экспедицию
высшего класса (4)

Делегация командовать в ЦКК делегации на
Земельный ЦКК и т.д.

2) поручить для делегации провести в
этом году исследование восточных колоний и т.д.
на предмет;

3) поручить ей провести на территории
этих колоний и исследования и население в
том смысле, чтобы определить условия жизни
индей, как также это исследование для выяс-
нения условий со стороны населения в смысле
архива управления и т.д. населения там

4) поручить для делегации в
случае отсутствия высших классов
высшего класса самое лучшее образование
в руководстве делегации и т.д. командовать
высшим на уровне высшего образования самим

První stránka Leninova rukopisu návrhu usnesení
o vysílání delegace do Sveaborgu. Usnesení výkonné
komise petrohradského výboru SDDSR z roku 1906

Zmenšeno

O VYSLÁNÍ DELEGACE DO SVEABORGU

USNESENÍ VÝKONNÉ KOMISE PETROHRADSKÉHO VÝBORU SDDSR

Vzhledem k zvláštním zprávám ze Sveaborgu¹³⁰ o krajním zostření situace v tomto městě a o bezprostředním nebezpečí revolučního výbuchu se výkonná komise petrohradského výboru SDDSR usnáší:

1. okamžitě vyslat do Sveaborgu delegaci složenou ze soudruhů XYZŽ;
2. uložit této delegaci, aby všemi nezbytnými způsoby situaci na místě důkladně vyšetřila;
3. uložit jí, aby zapůsobila na tamější členy strany, revolucionáře i obyvatelstvo v tom smyslu, aby své vystoupení odložili, pokud je to ovšem možné bez krajních obětí ze strany obyvatelstva, tj. bez zatýkání osob, které si již vláda patrně předem vybrala;
4. uložit této delegaci, aby se v případě, že je naprosto vyloučeno výbuchu zabránit, co nejaktivněji podílela na řízení hnutí, tj. pomohla masám, které již povstaly k boji, samostatně se zorganizovat, odzbrojit a zničit reakci, po náležité přípravě uskutečnit rozhodné ofenzivní akce a vystoupit se správnými a opravdu revolučními hesly, schopnými strhnout všechny lid.

*Napsáno 16. (29.) července 1906
Poprvé otištěno roku 1930 v knize
Otčet XVI partijnomu sjezdu
Instituta Lenina pri CK VKP(b), Moskva*

Podle rukopisu

Uplynul měsíc od chvíle, kdy byla rozpuštěna Státní дума. Minulo první období vojenských vzpour a stávek, které se pokoušely podpořit povstalce. Leckde už začala polevovat horlivost držitelů moci, používajících „zesílených“ a „mimořádných opatření“ k ochraně vlády před lidem. Stále zřetelněji se ukazuje význam uplynulé etapy revoluce. Stále víc se blíží nová revoluční vlna.

Ruská revoluce se ubírá nesnadnou a namáhavou cestou. Za každým rozmachem, za každým dílčím úspěchem následuje porážka, krveprolití, tvrdé zákroky samoděržaví proti bojovníkům za svobodu. Ale po každé „porážce“ se hnutí rozrůstá do větší šířky, boj nabývá větší intenzity, stále více tříd a skupin lidu se zapojuje do boje a účastní se ho. Po každém náporu revoluce, po každém pokroku v organizování bojové demokracie následuje přímo zběsilý nápor reakce, dochází k pokroku v organizování reakčních živlů mezi lidem, vzrůstá opovážlivost kontrarevoluce, zoufale bojující o svou existenci. Přes všechno úsilí reakce však její síly ustavičně slábnou. Stále větší část dělníků, rolníků a vojáků, kteří byli ještě včera lhostejní nebo smýšleli reakčně, se přidává na stranu revoluce. Jedna za druhou se hrouť iluze, jeden za druhým se hrouť předsudky, jejichž zásluhou byl ruský lid až dosud důvěřivý, trpělivý, dobromyslný, pokorný, bezmezně snášenlivý a bezmezně shovívavý.

Samoděržaví utrpělo mnoho ran, ale žádná z nich nebyla zatím smrtelná. Samoděržaví vězí od hlavy až k patě v obvazech a obkladech, ale ještě se drží na nohou, ještě se drží

při životě, a dokonce běsní tím víc, čím silněji krvácí. A revoluční třídy lidu s proletariátem v čele zatím využívají každé pokojné chvílky, aby shromáždily nové síly a mohly pak nepříteli zasadit další a další rány a nakonec úplně vymýtiti prokletý mor asiatství a nevolnictví otravující Rusko.

A neexistuje lepší prostředek proti malomyslnosti a proti nejrůznějším omezeným, jednostranným a uboze zbabělým názorům na budoucnost naší revoluce než celkový pohled na její minulost. Historie ruské revoluce je ještě krátká, ale přesto nám už poskytuje dostatek důkazů a svědectví o tom, že síly revolučních tříd jsou mnohem větší a jejich dějinytvorná činnost mnohem bohatší, než se zdá ve chvílích klidu. Ukazuje nám, že se při každé revoluční vlně nepozorovaně a poměrně nenápadně hromadily síly k vyřešení nového a vyššího úkolu a jak pokaždé exploze těchto nahromaděných sil vyvrátila všechny krátkozraké a malomyslné názory na politická hesla.

Jasně se před námi rýsují tři hlavní etapy naší revoluce. První etapa je období „důvěry“, období hromadných proseb, petic a prohlášení o nutnosti ústavy. Druhá etapa je období konstitučních manifestů^[168], aktů a zákonů. Třetí etapa je začátek uskutečňování konstitucionalismu, období Státní dумы. Nejprve cara prosili o ústavu. Pak se na carovi násilím vynutilo slavnostní vyhlášení ústavy. Nyní... nyní po rozpuštění dумы se všichni na vlastních zkušenostech přesvědčují, že ústava darovaná carem, uznaná carskými zákony a uskutečňovaná carskými úředníky nestojí ani za zlámanou grešlí.

V každém z těchto období vidíme nejprve v popředí liberální buržoazii, hlučnou, holedbavou, měšťácky omezenou a měšťácky samolibou, předem přesvědčenou o svých „dědických právech“, shovívavě poučující „mladšího bratra“ o pokojném boji, o loajální opozici a o dohodě mezi svobodou lidu a carskou mocí. Tato liberální buržoazie sváděla na scesti některé sociální demokraty (z pravého kříd-

la), podřizovala je svým politickým heslům a svému politickému vedení. Ale ve skutečnosti v dolních vrstvách lidu bez ohledu na celý ten liberální politický humbuk rostly a zrály nové revoluční síly. Ve skutečnosti se řešení naléhavého politického úkolu vytčeného dějinami pokaždé ujímali proletáři, kteří za sebou strhovali pokrokové rolnictvo, vycházeli do ulic, odvrhovali všechny staré zákony, všechna stará omezení a předváděli světu nové formy, metody a kombinace prostředků přímého revolučního boje.

Vzpomeňte si na 9. leden! Jak nečekaně tehdy dělníci ukončili svým hrdinným vystoupením období „důvěry“ cara k lidu a lidu k carovi! A jak naráz pozvedli celé hnutí na nový, vyšší stupeň! A přitom se na první pohled zdál být 9. leden úplnou porážkou. Tisíce pobitých proletářů, zbesilé represálie, černý mrak trepovovské reakce nad celým Ruskem.

Do popředí se znovu prodrali liberálové. Pořádali okázalé sjezdy, vysílali okázalé deputace k carovi. Křečovitě lpěli na hozené almužně, na Bulyginově dumě. Jako psi, kteří zahlédli tučné sousto, hned začali vrčet na revoluci a vyzývat studenty, aby studovali a nezabývali se politikou. A někteří malodušní stoupenci revoluce jim hned začali přizvukovat, prý — pojďme do dumy, po „Potěmkinu“ je ozbrojené povstání beznadějně, po uzavření míru je nepravděpodobné, že by masy znovu zahájily boj.

Skutečné vyřešení dalšího historického úkolu opět přinesl jen revoluční boj proletariátu. Celoruská říjnová stávk¹³² si vynutila konstituční manifest. Po dělnících si dodali odvahu a zatoužili po svobodě a světle rolníci a vojáci. Nastaly krátké týdny svobod a po nich týdny pogromů, černosotňovských zvěrstev, nevídaně prudkého zostření boje a neslýchaně krvavého účtování se všemi, kdo se chopili zbraní, aby hájili svobody, které si předtím na carovi vynutili.

Hnutí se opět pozvedlo na vyšší stupeň, ačkoli navenek se zdá, že byl proletariát znovu úplně poražen. Zuřivé repre-

sálie, přeplněné věznice, nespočetné popravy, hanebné skučení liberálů, kteří se zříkají povstání i revoluce.

A opět se v popředí ocitají loajální liberální šosáci. Vytloukají kapitál z posledních předsudků rolníků, kteří stále ještě věří v cara. Ujišťují, že zvítězí-li ve volbách demokracie, padnou hradby Jericha. Zaujímají rozhodující postavení v dumě a opět se začínají chovat k proletariátu a revolučnímu rolnictvu jako nažraní hlídací psi k „žebrákům“.

Rozpuštění dумы však znamená konec hegemonie liberálů, která brzdila a tlumila revoluci. Ale ze všech nejvíc se z dумы poučilo rolnictvo^[169]. Ztrácí své nejškodlivější iluze, a to je mu nyní ku prospěchu. A vůbec všechn lid není už po zkušenostech s dumou stejný jako dřív. Zklamán neúspěchem zastupitelského orgánu, ve který mnozí skládali všechny naděje, posuzuje své příští úkoly konkrétněji. Duma pomohla přesněji odhadnout síly, soustředila alespoň některé složky lidového hnutí, v praxi předvedla, jak si jednotlivé strany počínají, ukázala dalším a dalším masám v mnohem ostřejších rysech stranický profil liberálních buržoů a rolnictva.

Demaskování kadetů a sjednocení trudoviků — to jsou dva nejpodstatnější výsledky, které přineslo období dумы. Falešný demokratismus kadetů byl nesčetněkrát pranýřován přímo v dumě a nadto lidmi, kteří byli ochotni kadetům věřit. Nevzdělaný ruský mužik přestal být politickou sfingou. Přes všechno falšování svobody voleb se dokázal projevit a vytvořil nový politický typ — trudovika. Od nynějška se pod revolučními manifesty bude objevovat vedle podpisu organizací a stran, jež se utvářely po několik desetiletí, také podpis Trudovické skupiny¹⁸³, jež se utvořila během několika týdnů. Revoluční demokracie je bohatší o novou organizaci, která ovšem sdílí nemálo iluzí příznačných pro všechny malovýrobce, přesto však v nynější revoluci nesporně vyjadřuje tendence směřující k rozpoutání nelítostného boje mas proti asiatskému despotismu a feudální statkářské držbě půdy.

Zkušenosti s dumou přispěly k tomu, že se revoluční třídy těsněji semkly, navzájem sblížily a jsou teď lépe připraveny na společný nápor. Samoděržaví utrpělo další ránu. Octlo se teď v ještě větší izolaci. Stojí teď ještě bezmocněji tváří v tvář úkolům, které vůbec není schopno rozřešit. A hlad a nezaměstnanost stále rostou. Stále častěji propukají rolnická povstání.

Sveaborg a Kronšadt¹³⁴ ukázaly, jaká je nálada v armádě. Jednotlivá povstání byla potlačena, ale povstání žije, šíří se a mohutní. Ke stávce na podporu povstalců se připojilo mnoho reakčních živlů. Uvědomělí dělníci proto tuto stávku ukončili, a dobře učinili, protože stávka se začala měnit v demonstraci, zatímco situace si vyžadovala velký a rozhodný boj.

Uvědomělí dělníci správně vystihli situaci. Rychle změnili strategicky nesprávnou akci a ušetřili tak své síly pro nadcházející bitvu. Instinktivně pochopili nevyhnutelnost stávky jakožto podnětu k povstání a škodlivost stávky jen jako demonstrace.

Revoluční nálada podle všech známek stoupá. Revoluční výbuch je neodvratný a zřejmě blízký. Ve Sveaborgu a v Kronšadtu se popravuje, proti rolníkům jsou posílány kárné výpravy, trudovíci, kteří byli členy dumy, jsou pronásledováni, ale to všechno jen rozněcuje nenávisť, zvyšuje odhodlanost a soustředěnou připravenost k bitvě. Jen víc odvahy, soudruzi, víc důvěry v sílu revolučních tříd obohacených o nové zkušenosti, a především v sílu proletariátu, víc samostatnosti a iniciativy! Všechno nasvědčuje tomu, že nás v nejbližší době čeká velký boj. Proto musíme všechny síly zaměřit na to, aby k němu došlo všude současně, aby byl veden soustředěnými silami a se stejným hrdinstvím mas, jakým se vyznačují všechny velké etapy velké revoluce v Rusku. Jen ať si liberálové zbaběle varují vládu před tímto nadcházejícím bojem, aby ji postrašili, jen ať si tito omezení měšťáci vkládají všechen „rozum a cit“ do nových voleb, proletariát se chystá k boji, svorně a nebojácně jde

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

vstříc bouři, vrhá se doprostřed bitevní vřavy. Máme už až po krk poručníkování zbabělých kadetů, těch „hloupých tučňáků“, kteří „ustrašeně schovávají svá tlustá těla ve skalách“.

„Jen ať se bouře rozburácí!“¹³⁵

Proletarij, č. 1
21. srpna 1906

Podle listu Proletarij

O B O J K O T U

Sociální demokraté levého křídla musí zrevidovat otázku bojkotu Státní dumy. Je třeba mít na paměti, že jsme tuto otázku řešili vždy konkrétně, v souvislosti s určitou politickou situací. Například už list Proletarij (ženevský)^[106] napsal, že „by bylo směšné dušovat se, že nevyužijeme ani Bulyginovy dumy“*, kdyby snad skutečně spatřila světlo světa. A o Vitteho dumě se v brožuře Sociální demokracie a Státní дума (od N. Lenina a F. Dana)^[39] a v Leninově článku^[112] doslova říká: „Rozhodně musíme znovu a věcně projednat otázku taktiky... Dnes je situace jiná“ než za Bulyginovy dumy (viz citovaná brožura, s. 2)**.

Hlavní rozdíl mezi revoluční a oportunistickou sociální demokracií, pokud jde o bojkot, spočívá v tom, že oportunisté se za všech okolností omezují na jednu a tutéž šablonu, převzatou ze zvláštního období německého socialismu. Musí se využít zastupitelských institucí, a protože дума je zastupitelská instituce, tedy je třeba do ní jít, její bojkot je anarchismus. Na takovýto dětinsky primitivní sylogismus se zpravidla redukuje úvahy našich menševiků, a jmenovitě Plechanova, o tomto tématu. Menševická rezoluce o významu zastupitelských institucí v revolučním období ^[298. 217] (viz Partijnyje izvěstija, č. 2) je zvláště názornou ukázkou šablonovitosti a nehistoričnosti jejich úvah.

Naproti tomu revoluční sociální demokraté kladou důraz právě na to, aby se vždy bedlivě přihlíželo ke konkrétní

* Viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 191. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 182–183. *Red.*

politické situaci. Úkoly ruské revoluční epochy nelze vyřešit s pomocí okopírovaných německých šablon, navíc jednostranně převzatých jen z poslední doby, a přitom zapomínat na poučné lekce z let 1847—1848. Nemůžeme porozumět průběhu naší revoluce, omezíme-li se jen a jen na dvě protikladné možnosti — „anarchistický“ bojkot, nebo účast sociálních demokratů ve volbách. Učte se přece, pánové, z dějin ruské revoluce!

Tyto dějiny už *dokázaly*, že bojkot Bulyginovy dumy byl jedinou správnou taktikou, kterou události plně potvrdily. Kdo na to zapomíná, kdo mluví o bojkotu, ale přitom pomíjí zkušenosti s Bulyginovou dumou (jak to běžně dělají menševici), ten si dává dokonalé vysvědčení o své ubohosti, vysvědčení o neschopnosti vysvětlit a zhodnotit jedno z nejdůležitějších a na události nejbohatších období ruské revoluce. Taktika bojkotu Bulyginovy dumy přesně obrážela jak smýšlení revolučního proletariátu, tak i objektivní zvláštnosti situace, které nevyhnutelně vedly k brzkému všeobecnému revolučnímu výbuchu.

Přejděme k *druhému* poučení z dějin, k Vitteho kadetské dumě. Dnes jsou velice rozšířeny kající řeči sociálně demokratické inteligence o bojkotu této dumy. Skutečnost, že se tato дума sešla a bezesporu nepřímou posloužila revoluci, pokládají za dostatečný důvod ke kajícím doznáním, že prý byl bojkot Vitteho dumy chybou.

To je však názor nanejvýš jednostranný a krátkozraký. Nedbá celé řady mimořádně závažných skutečností jak z období před Vitteho dumou, tak z doby jejího působení a po jejím rozpuštění. Připomeňme si tu, že zákon o volbách^[399] do této dumy vyšel 11. prosince, v době ozbrojeného boje povstalců za ústavodárné shromáždění. Připomeňme si, že *dokonce i menševický list Načalo*^[200] tehdy napsal: „Proletariát smete Vitteho dumu *zrovna tak*, jako smetl dumu Bulyginovu.“ Za takových podmínek proletariát nemohl a nesměl bez boje svolit k tomu, aby první zastupitelský orgán v Rusku svolával car. Proletariát musel

bojovat proti tomu, aby samoděržaví upevnilo své pozice půjčkou, kterou měla garantovat Vitteho дума. Proletariát musel bojovat proti konstitučním iluzím, na nichž byla zjara roku 1906 založena *celá* volební kampaň kadetů a volby mezi rolnictvem. V této době, kdy se význam dumy tak neúměrně přeceňoval, se takový boj nemohl vést jinak než prostřednictvím bojkotu. Jak těsná byla spojitost mezi *rozšířeností* konstitučních iluzí a účastí ve volební kampani a ve volbách na jaře roku 1906, to nejnázorněji dosvědčuje příklad našich menševiků. Stačí tu jen připomenout, že v rezoluci IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR^[228] byla дума přes varování bolševiků označena jakožto „*moc*“! Jiný příklad. Plechanov bez nejmenších rozpaků napsal^[263]: „Rozežene-li vláda dumu, *zřítí se* do propasti.“ Jak rychle se splnila slova, jimiž jsme tehdy Plechanovovi oponovali. Měli bychom se vynasnažit nepříteli sami do propasti *svrhnout*, a ne jako kadeti spoléhat na to, že tam vláda sama „spadne“*^[126].

Proletariát byl povinen ze všech sil hájit svou vlastní taktiku v naší revoluci, tj. spojit se s uvědomělým rolnictvem proti kolísavé a zrádcovské liberálně monarchistické buržoazii. Této taktiky však při volbách do Vitteho dumy *nemohl použít*, neboť účast dělnické strany ve volbách by se byla z celé řady jak objektivních, tak subjektivních důvodů v převážné části Ruska pokládala za mlčenlivou podporu kadetů. Proletariát nemohl a nesměl přistoupit na nedůslednou a vykonstruovanou taktiku, využívající různých „*figlů*“ a nejasností, taktiku, aby člověk volil, aniž by věděl, proč volí, aby se zúčastnil voleb do dumy, a nevolil do dumy. A je historickou skutečností, kterou nezastře žádné zamlčování, žádné výmluvy a vytáčky menševiků, že se *nikdo* z nich, ba ani sám Plechanov, *neodvážil* vyzývat v tisku k účasti v dumě. Je skutečností, že se v tisku neobjevila *ani jediná* výzva, abychom šli do dumy. Je skutečností,

* Viz tento svazek, s. 173—194. *Red.*

že i sami menševici v letáku sjednoceného ÚV SDDSR^[91] oficiálně schválili bojkot a za sporné považovali *jenom* to, v jakém stadiu se má bojkot provádět. Je skutečností, že menševikům nešlo ani tak o volby *do dumy*, nýbrž o volby *jako takové*, ba dokonce i jen o volební proceduru jakožto vhodný organizační prostředek *pro* povstání, *pro* smetení dumy. Avšak události potvrdily pravý opak: že masová agitace při volbách je vyloučená a že určitou možností agitace mezi masami skýtá pouze дума.

Kdo bude skutečně ochoten uvážit a zhodnotit všechny tyto složité skutečnosti jak objektivního, tak subjektivního rázu, ten zjistí, že Kavkaz byl pouze výjimkou potvrzující všeobecné pravidlo. A také zjistí, že kajcně se omlouvat a vysvětlovat bojkot „mladickým zápalem“ znamená hodnotit události nanejvýš úzkoprse, povrchně a krátkozrace.

Rozpuštění dumy nyní názorně ukázalo, že v podmínkách, jaké byly na jaře 1906, byl bojkot vcelku nesporně správnou taktikou a přinesl užitek. *Jedině* prostřednictvím bojkotu mohla sociální demokracie za *tehdejších* okolností splnit svou povinnost, totiž stůj co stůj varovat lidi před carskou ústavou a nutně podrobit kritice kadetské šarlatánství během voleb, což potom (tj. oprávněnost naší kritiky a varování) tak skvěle potvrdilo rozpuštění dumy.

Pro ilustraci toho, co jsme řekli, tu uvedme malý příklad. Pan Vodovozov, napůl kadet, napůl menševik, na jaře roku 1906 vši mocí prosazoval volby a podporu kadetů. Ale včera (11. srpna) Vodovozov v listu *Tovarišč*¹⁸⁶ napsal, že kadeti „si zamenuli být parlamentní stranou v zemi, která nemá parlament, a konstituční stranou v zemi, která nemá konstituci“, a že „celý charakter strany konstitučních demokratů je určován kardinálním rozporem mezi radikálním programem a naprosto neradikální taktikou“^[18].

Větší triumf, než jakým je toto přiznání levicového kade-
a či pravicového plechanovovce, si bolševici stěží mohli
řát.

Ale i když rozhodně odmítáme malomyslné a krátkozraké kající řeči, i když odmítáme naivní vysvětlování bojkotu „mladickým západem“, zdaleka nemíníme popírat, že nám kadetská дума poskytl*a nová* poučení. Bát se to otevřeně přiznat a nevzít tato nová poučení v úvahu by bylo pedantství. Dějiny ukázaly, že když se sejde дума, naskýtá se možnost provádět užitečnou agitaci z její tribuny a kolem otázek, které dala na pořad, že taktiku sbližování s revolučním rolnictvem proti kadetům můžeme uplatňovat právě v dumě. Vypadá to jako paradox, ale taková je nesporně ironie dějin: právě kadetská дума masám víc než názorně ukázala správnost této stručně řečeno „protikadetské“ taktiky. Dějiny nelitostně vyvrátily všechny konstituční iluze a všechnu „víru v dumu“, ale dějiny zároveň bezvýhradně dokázaly, že i takováto instituce může revoluci přinést určitý, byť i skromný užitek jakožto tribuna umožňující provádět agitaci, odhalovat skutečné „ledví“ politických stran atd.

Z toho plyne závěr, že by bylo směšné zavírat oči před skutečností. Právě nyní dozrála doba k tomu, aby revoluční sociální demokraté přestali trvat na bojkotu. Až bude svolána (či „bude-li“ svolána) druhá дума, neodmítneme do ní jít. Neodmítneme využít tohoto fóra k boji, nebudeme však ani přeceňovat jeho skrovný význam, ale naopak budeme — poučení už získanými historickými zkušenostmi — tento boj cele podřízovat boji jiného druhu, uskutečňovanému prostřednictvím stávek, povstání apod. Svoláme pátý sjezd strany, na němž se usneseme, že *dojde-li k volbám*, musíme na několik týdnů uzavřít volební dohodu s trudoviky (bez svolání pátého sjezdu strany nemůžeme rozvinout jednotnou volební kampaň, neboť usnesení čtvrtého sjezdu bezpodmínečně zakazuje jakékoli „bloky s jinými stranami“^[304]). A pak porazíme kadety na hlavu.

Tento závěr však ještě ani zdaleka nepostihuje celou složitost úkolu, který na nás nyní čeká. Úmyslně jsme zdůraznili slova „*dojde-li k volbám*“ apod. Ještě přece nevíme,

bude-li druhá дума vůbec svolána, kdy budou volby, jaké bude volební právo a jaká pak bude situace. Náš závěr je proto jen zcela povšechný, ale musíme jej učinit, abychom mohli provést bilanci minulosti, abychom si mohli vzít z této minulosti poučení, abychom mohli správně stanovit základní rysy naší budoucí taktiky, i když sám tento závěr naprosto ještě nestačí k stanovení konkrétních úkolů nejbližší taktiky.

Jenom kadeti a všelijací „kadetští nohsledi“ se mohou dnes spokojovat s tímto závěrem, dělat si „heslo“ ze vzdychání po nové dumě, dokazovat vládě, že je žádoucí, aby dumu co nejdříve svolala, apod. Jen ti, kdo se vědomě nebo bezděky zpronevěřili revoluci, mohou *dnes* všechno své úsilí vynakládat na to, aby nevyhnutelný nový rozmach hnutí a nové vystupňování napětí vyústilo právě ve volby, a ne v boj prostřednictvím všeobecné stávkové akce.

Tím jsme dospěli k jádru otázky, jakou taktiku má tedy dnes sociální demokracie uskutečňovat. Dnes už nejde hlavně o to, máme-li se vůbec účastnit voleb. Ať odpovíme „ano“ či „ne“, neřekneme tím ještě vůbec nic o tom, co je v dané chvíli naším nejdůležitějším úkolem. Politická situace v srpnu 1906 se navenek podobá situaci v srpnu 1905, ve skutečnosti se však za tu dobu udělal obrovský pokrok: mnohem přesněji se vyhranily nejenom síly bojující na té i oné straně, ale i formy boje, jakož i představy o termínech nezbytných pro uskutečnění toho či onoho takřkajíc strategického kroku.

Plán vlády je jasný. Vláda kalkulovala zcela správně, když stanovila termín svolání dumy, ale nestanovila, ač je to *v rozporu se zákonem*, termín voleb. Vláda si nechce svazovat ruce a odkrývat karty. Za prvé tím získává čas na rozmyšlenou, jak by měla změnit volební zákon. Za druhé — a to je hlavní důvod — si chce stanovení termínu voleb ponechat v rezervě, až do okamžiku, kdy už bude moci přesně určit charakter nového rozmachu i jeho sílu. Chce

nové volby stanovit právě na takovou dobu (a možná i v takové formě, tj. volby toho či onoho druhu), aby *roztříštila a oslabila začínající povstání*. Vláda usuzuje správně: Bude-li všude klid, možná že dumu vůbec nesvoláme, nebo se vrátíme k Bulyginovým zákonům. Ale bude-li hnutí silné, můžeme se pokusit roztříštit je předběžným vypsáním voleb, které odlákají určitou část zbabělých a naivních lidí od přímého revolučního boje.

Liberální tupohlavci (viz *Tovarišč a Reč*) se tak málo vyznají v situaci, že sami lezou do sítí, které jim vláda nastražila. Ze všech sil se snaží „dokázat“, že дума je nezbytná a že je *žadoucí*, aby vzrůstající napětí vyústilo ve volby. Nicméně ani oni nemohou popřít, že otázka formy nadcházejícího boje zůstává zatím ještě otevřená. Dnešní *Reč* (z 12. srpna)^[864] přiznává: „Co řeknou na podzim rolníci..., to se ještě neví.“ „Dřív než v září nebo v říjnu, dokud se definitivně nevyjasní smýšlení rolníků, se těžko dá něco všeobecně předpovídat.“

Liberální buržoové si zůstávají věrni. Nechtějí a ani nemohou aktivně přispět k volbě forem boje, k ovlivňování smýšlení rolníků v tom či onom směru. Zájmy buržoazie nevyžadují svrhnout starou moc, ale jen ji oslabit a jmenovat liberální vládní kabinet.

Zájmy proletariátu však vyžadují úplně svrhnout starou carskou moc a svolat ústavodárné shromáždění, které by mělo úplnou moc. Jeho zájmy vyžadují, aby co nejaktivněji ovlivňoval smýšlení rolníků, zasazoval se o volbu nejradikálnějších forem boje a nejpříznivějšího okamžiku k boji. V žádném případě nesmíme ani odvolávat, ani zatemňovat heslo: Svolat ústavodárné shromáždění revoluční cestou, tj. prostřednictvím prozatímní revoluční vlády. Naopak se musíme všemožně snažit vysvětlovat, že k úspěchu povstání je nezbytně zapotřebí spojit je se stávkovým bojem, sjednotit a připravit pro tento cíl všechny revoluční síly atd. Musíme s co největší rozhodností vykročit onou cestou, kterou nám vytkla známá provolání Armádě a loďstvu^[865]

a Všem rolnictvu^[169], podepsaná „blokem“ všech revolučních organizací včetně Trudovické skupiny. A konečně se musíme zvláště bedlivě postarat o to, aby se vládě v žádném případě nepodařilo ani roztržít, ani zastavit, ani oslabit začínající povstání vypsáním voleb. V tomto směru musí být pro nás bezpodmínečně závazná poučení, jež nám poskytla kadetská дума, totiž že celá kampaň kolem dumy je jenom podružnou, vedlejší formou boje, zatímco hlavní formou — vlivem objektivních podmínek dané chvíle — i nadále zůstávají přímé revoluční akce širokých lidových mas.

Tuto taktiku, která podřizuje kampaň okolo dumy hlavnímu boji, která tuto kampaň odsouvá na druhé místo pro případ, že by ozbrojená srážka dopadla špatně nebo se musela odložit až na dobu, kdy budou dostatečné zkušenosti s druhou dumou, lze označit, povězme, za starou taktiku bojkotu. Formálně je možné takovéto označení obhajovat, neboť „přípravy k volbám“ se kromě vždy nezbytné agitační a propagandistické práce omezují na všelijaké drobné technické přípravy, které se jen málokdy mohou dělat už delší dobu před volbami. Nechceme se přit o slova, ale v podstatě je to důsledné *rozvinutí* staré taktiky, ne však její *opakování*, vyvození závěrů z dřívějšího bojkotu, ne však dřívější bojkot.

Shrňme to! Považujeme za nutné zhodnotit zkušenosti s kadetskou dumou a získaná poučení šířit v masách. Musíme dokazovat, že дума je „nevhodná“, že nezbytně potřebujeme ústavodárné shromáždění, musíme poukazovat na kolísavost kadetů, požadovat vymanění trudoviků z jejich vlivu, podporovat trudoviky proti kadetům. Musíme neprodleně uznat nezbytnost volební dohody sociálních demokratů s trudoviky pro případ nových voleb. Musíme stůj co stůj zmařit plán vlády roztržít povstání vypsáním voleb. Sociální demokracie musí ještě důrazněji prosazovat svá osvědčená revoluční hesla a učinit všechno pro to, aby co nejtěsněji semkla všechny revoluční síly a třídy a přemě-

nila nový revoluční rozmach, k němuž patrně v nejbližší budoucnosti už dojde, v ozbrojené povstání všeho lidu proti carské vládě.

*Napsáno 12. (25.) srpna 1906
Otištěno 21. srpna 1906
v listu Proletarij, č. 1*

Podle listu Proletarij

POLITICKÁ KRIZE
A KRACH
OPORTUNISTICKÉ TAKTIKY

I

Rozpuštění dumy nesporně znamenalo velkou politickou krizi ve vývoji ruské revoluce. Jako každá krize rázem prudce vystupňovalo všechny politické rozpory, odhalilo pozadí mnoha jevů a ukázalo lidu v celém rozsahu úkoly, které se do té doby pouze rýsovaly a do vědomí širokých mas nepronikaly. Jako každá krize bilancující celé období předešlého vývoje muselo se i rozpuštění dumy nutně stát zkušebním kamenem rozličných názorů na taktiku. Tato krize jednak uzavírá určitý vývojový cyklus a tak umožňuje konkrétně určit, bylo-li celkové hodnocení tohoto vývoje správné nebo nesprávné. A jednak tato krize vyžaduje okamžitou odpověď na celou řadu velmi palčivých otázek, přičemž se tyto odpovědi díky prudkému spádu událostí často ověřují ihned, takřkajíc na místě.

Rozpuštění dumy bylo právě takovýmto „zkušebním kamenem“ i pro „*dvě taktiky*“, jež se už dávno vyhranily v sociální demokracii Ruska. Během „období dumy“ jsme o těchto dvou taktikách víceméně klidně diskutovali, neboť politická situace od nás nevyžadovala, abychom ihned podnikali závažné politické kroky. Rozpuštění dumy nás však k tomu donutilo. „*Dvě taktiky*“ byly podrobeny *zkoušce* v ohni politické krize. A nyní si musíme velmi bedlivě všimnout, jaké výsledky tato zkouška přinesla.

Ústřední výbor naší strany je v rukou sociálních demokratů pravého křídla. Bylo tedy na nich, aby rychle, přesně a jasně odpověděli na nové otázky související s taktikou. Jaké byly tyto odpovědi?

Na stěžejní otázku týkající se celkového charakteru nadcházejícího boje odpověděl ÚV takovými hesly, jako nejprve Obnovit zasedání dumy. To je heslo, kterého se chytají kadeti (viz Reč^[365]) a interview s panem Kedrinem v listu Oko^[37]). Strana sociálních demokratů toto heslo odmítá. Protestují proti němu bolševičtí členové ÚV, protestuje petrohradský výbor strany. ÚV tedy toto první heslo odvrhne a razí druhé: Bránit dumu proti kamarile v zájmu svolání ústavodárného shromáždění. Nakonec se pak z tohoto druhého hesla vyvinulo poslední, třetí heslo: Za dumu jakožto orgán moci, který svolá ústavodárné shromáždění. Přestože sociální demokraté z levého křídla protestují, ÚV na tomto hesle trvá. Čili pokud jde o hesla, panuje naprostá bezradnost.

Druhá otázka: Jaká forma boje se má doporučovat? ÚV se kloní především k demonstrační stávce. Rád by vyzval k okamžité stávce, jenže v tom zůstává mezi všemi ostatními revolučními stranami a organizacemi zcela osamocen. Podpisuje tudíž provolání vyzývající k *povstání* (provolání Armádě a loďstvu^[86]) a Všemu ruskému rolnictvu^[169]). Sotva však pokročil kupředu od demonstrační stávky ke stávce jako podnětu k povstání, honem zas couvá zpátky a vyzývá k „jednotlivým masovým projevům protestu“.

Třetí životně důležitá otázka: S kým jít do boje? Na které vrstvy buržoazní demokracie máme spoléhat nebo s kterými máme především počítat? S kterými stranami nebo organizacemi hledat sblížení? Jak jsme už viděli, ÚV přizpůsobuje svá hesla i doporučované formy boje potřebám „dumy jako celku“, potřebám kadetů. Ale „vyžeň pravdu dveřmi, vrátí se ti oknem“! Ústřední výbor *je nucen*

podpisovat provolání jak k vojsku, tak k rolnictvu, tak i ke „všemu lidu“ *výhradně* společně s revolučními organizacemi, *výhradně* společně s *trudoviky* (z trosek dumy). Ve svých *úvahách* o taktice vytyčuje ÚV, jako všichni menševici, dělicí čáru mezi kadety a oktábristy: vpravo „oni“, vlevo „my“ („my“ s kadety). Ve svých taktických *výzvách k činu*, ve svých bojových provoláních však vede tuto čáru mezi kadety a *trudoviky*: kadety přiřazuje buď k pravici, nebo k neutrálům v boji. „My“ — to jsme *tentokrát* „my“ s *trudoviky* bez kadetů. „My“ — to je tentokrát informační a koordinační byro *všech* revolučních organizací včetně „výboru *Trudovické skupiny*“, avšak bez kadetů. Čili „chutě jsou veliké, ale víno je kyselé“^[93]. Veliké jsou chutě pravicových sociálních demokratů kráčet v dojemné shodě ruku v ruce s kadety, ale víno je kyselé, neboť kadeti se vyhýbají akčním dohodám, jež nám diktuje vývoj událostí.

Taková je v hrubých rysech skutečná historie menševické taktiky po rozpuštění dumy. Tato historie je zakotvena v několika dokumentech. Přečtěte si „dopisy“ ústředního výboru (č. 4^[257] a č. 5^[258]) stranickým organizacím a provolání Armádě a loďstvu (sociálně demokratická frakce a výbor *Trudovické skupiny*), Všemu ruskému rolnictvu (výbor *Trudovické skupiny*, sociálně demokratická frakce, Celoruský svaz rolníků, ústřední výbor strany socialistů-revolucionářů, ústřední výbor strany sociálních demokratů, Celoruský svaz železničářů, Celoruský svaz učitelů) a Všemu lidu^[98] (tytéž organizace bez tří svazů, avšak s Polskou socialistickou stranou čili PSS¹³⁸ a Bundem), přečtěte si konečně také protest tří členů našeho ústředního výboru (vydaný „jen pro členy strany“)¹³⁹ a seznámíte se s veškerými doklady o oportunistické taktice sociální demokracie po rozpuštění dumy.

Jaký celkový závěr lze vyvodit z této vnější historie menševických směrnic o taktice, z historie doložené fakty. Závěr je zcela jasný: kolísání mezi liberálně monarchistickou buržoazií a revoluční buržoazní demokracií. Z čeho ve sku-

tečnosti pramení kolísání ÚV při volbě hesel? Z jeho kolísání mezi legální konstituční cestou jakožto cestou výlučnou a jedinou (heslo Obnovit zasedání dumy) a tendencí uznat nebo připustit možnost revoluční cesty (heslo Ústavodárné shromáždění, *oslabované* pro ně nepostradatelným heslem o dumě). Je to kolísání mezi kadety (kteří bezvýhradně přijímají a už *přijali* heslo Obnovit zasedání) a revolučním rolnictvem (trudovíky, esery a svazem rolníků, odborovým svazem železničářů a odborovým svazem učitelů, kteří podepsali společně s ÚV SDDSR výzvu k povstání za ústavodárné shromáždění). Náš ÚV čili naši sociálně demokratičtí oportunisté jsou o trochu levicovější než kadeti, ale o hodně pravicovější než revoluční buržoazní demokracie. Tak zní celkový závěr, vyplývající z kolísání ÚV jak pokud jde o hesla, tak pokud jde o formy boje a seskupení politických stran.

Během celého období působnosti dumy se rozpory mezi pravým a levým křídlem sociální demokracie, pokud jde o taktiku, stále víc vyhraňovaly a stále víc soustřeďovaly na základní otázku dělicí čáry uvnitř buržoazní demokracie, čili na otázku, s kým jít. Sociální demokraté pravého křídla všemožně usilovali o společný postup s kadety (podporovat dumu jako celek, podporovat požadavek, aby byl jmenován vládní kabinet z většiny v dumě). Revoluční sociální demokraté naopak zaměřovali i svou taktiku k tomu, aby odštěpili revoluční buržoazní demokracii od kadetů, vymanili její jednotlivé příslušníky z kadetského vlivu a semkli je pro bojové cíle proletariátu. Rozpuštění dumy provedlo bilanci celého období její působnosti. A co se ukázalo? Ukázalo se, že sociální demokraté z pravého křídla *byli nuceni* odklonit se od kadetů a přimknout se k revoluční demokracii. Kadetské zůstaly jen některé dodatky k jejich heslům. Život je donutil vést dělicí čáru právě tam, kde ji vždycky vytyčovali sociální demokraté z levého křídla. Nedůslednost hesel ÚV a jejich „nicotnost“ se projevila obzvlášť jasně.

Rozeberme si nyní názory ústředního výboru. Nejúplněji jsou vyloženy ve 4. „dopise stranickým organizacím“ (tento dopis není datován ani číslován, ale následující dopis je označen jako pátý). Je to vskutku jedinečná ukázka oportunistického myšlení a měl by se znovu a znovu vydávat, zařazovat do čítanek a učebnic socialismu jako názorný příklad, jak by sociální demokraté o taktice *neměli* uvažovat.

Jádrem dopisu je rozbor otázky, kterou sami autoři formulují takto: „Do číh rukou může nyní přejít moc?“

„Kdo je nebo se může v této chvíli stát,“ praví se dále v dopise, „v *očích* 140 miliónů lidí přirozeným dědicem státní moci vyrvané z rukou carské vlády?... Neboť začíná-li hnutí všeho lidu za vydobytí státní moci, musí být také ve *vědomí* všeho lidu zakotvena *představa* o tom, kdo se postaví na místo svržené vlády... V každém konkrétním období hnutí musí mít tuto úlohu ve *vědomí* všeho lidu nějaký kolektiv nebo organizace.“

Podtrhli jsme ta místa citovaných výroků, která na první pohled ukazují jejich naprostou neudržitelnost. V otázce *vydobytí* moci zaujímá ÚV už od samého začátku nikoli stanovisko proletářské, materialistické, nýbrž stanovisko maloměšťácké, idealistické. „Přirozené dědictví“ moci nevyvozuje z reálných podmínek boje, nýbrž z běžného „vědomí“ („v očích“ lidu). Nechápe, že „přirozeným dědicem“ nebude ten, kdo „má takovouto úlohu“ v něčem „*vědomí*“, nýbrž ten, kdo skutečně *svrhne* vládu, kdo skutečně *vydobude* moc, kdo *zvíťzí* v boji. O výsledku boje nerozhodne „vědomí všeho lidu“, nýbrž *stla* těch či oněch *tříd* a vrstev společnosti.

Ústřední výbor tedy už na samém začátku odbočuje od otázky. Místo aby prozkoumal podmínky skutečného boje, jeho minulý i současný průběh, pouští se do nanejvýš pochybných, idealistických spekulací o „vědomí“ a „před-

stavách“ o tom, kdo „se postaví na místo svrženého“, místo aby se zeptal, kdo *svrhuje a svrhne*. Aby mohl ÚV dospět ke svým oportunistickým závěrům, musel odhodit stranou celou marxistickou metodu požadující, abychom vždy prozkoumali, které zájmy kterých tříd si žádají *svržení* a které pouze omezení moci, jaké materiální podmínky *plodí* revoluční boj („svrhování“) a jaké vyžadují pouze úpravu konstitučního soužití svrhovaného se svrhujícím. Kdyby byl ÚV nezapomněl tuto abecedu marxismu, snažil by se alespoň na základě zkušeností z ruské revoluce zjistit, které třídy jsou u nás samým průběhem hnutí *nuceny*, často nezávisle na svém „vědomí“ (a dokonce i proti svému monarchistickému vědomí), *svrhovat* orgány moci, jež jim stojí v cestě. Dějiny *dělnického a rolnického* hnutí v Rusku 20. století by našemu ÚV poskytly dostatek důkazů o dílčích a lokálních pokusech *svrhnout* mocenské instituce, aby mohl na jejich základě uvažovat o všeobecném a úplném svržení ústřední moci marxisticky, a ne jako Ledru-Rollin.

Ve svých dalších úvahách na toto téma se ÚV, který zabočil na nesprávnou cestu, zamotává čím dál tím víc. Rozebírá všechny možné a pravděpodobné kombinace složení „prozatímní revoluční vlády“.

Sověty dělnických zástupců, jakož i výkonný výbor složený z členů Trudovické skupiny a sociálně demokratické frakce považuje ÚV pro tento účel za nevhodné. Za sověty nepůjde „stamilionové rolnictvo“ a za výkonným výborem zase „značná část městské drobné a střední buržoazie, vojáků, kozáků, důstojníků atd. A bylo by velmi nebezpečným omylem domnívat se, že může být nová státní moc nastolena proti vůli všech těchto vrstev.“

Doporučujeme čtenářům, aby si porovnali první část této úvahy s návrhem bolševické rezoluce o prozatímní vládě^[140] (viz *Partijnyje izvěstija*, č. 2, z 20. března 1906^[156]), přetištěno v Leninově Zprávě o sjezdu, s. 92^[115])¹⁴⁰. V tomto návrhu se jmenovitě vypočítávají organizace, které v pro-sincovém povstání *de facto* hrály úlohu orgánů revoluční

moci. Kromě sovětů dělnických zástupců jsou tam samozřejmě jmenovány také vojenské, železničářské a *rolnické* výbory a volené vesnické orgány na Kavkaze a v Pobaltí. Dějiny již tedy odpověděly na to, co se nyní tak bezmocně snaží vyřešit ÚV. Dějiny již ukázaly, které třídy a které vrstvy obyvatelstva *se účastní* povstání a *vytvářejí* orgány povstání. Jenže oportunisté v sociální demokracii nejenom zapomínají na nedávnou minulost revoluce (nebo ji nedovedou pochopit), ale také vůbec nechápou, co je to prozatímní revoluční vláda. Není zapotřebí ani moc dlouho přemýšlet, abychom dospěli k přesvědčení, že taková vláda je orgánem povstání (a nejenom výsledkem povstání, jak se mylně předpokládá v návrhu menševické rezoluce o prozatímní vládě^[288] — viz tutéž Zprávu, s. 91, nebo 2. číslo listu Partijnyje izvěstija^[288]).

Druhá část citované úvahy je však ještě pochybenější. Je vykonstruována způsobem, který je u oportunistů obvyklý, tj. snaží se dokazovat, že rozumnější je razit co nejumírnější heslo, neboť kolem něho lze sjednotit větší počet společenských sil. Bernstein tvrdil, že pro sociální revoluci je jen část proletariátu, kdežto pro sociální reformu je spousta sociálně liberálních sil. Nemylte se, že je možné nastolit socialismus proti jejich vůli! Staňte se raději stranou demokratických socialistických reforem! Menševici tvrdí, že pro skutečné vítězství naší revoluce je jen proletariát a revoluční část maloburžoazie (především rolnictvo). Kdežto pro liberální omezení staré monarchie je „jak střední buržoazie, tak důstojnictvo atd.“. Nazvěme proto vítězstvím revoluce dohodu liberálů s carem a nahradme skutečně revoluční vládu jakožto orgán povstání dumou!

Ba ne, soudruzi. Politická matematika užívá trochu složitějších operací, než je prosté sčítání *všech* „opozičních“ sil. Připočtení kolísavé a zrádné opozice ke skutečně bojujícím revolučním silám neznamena vždycky plus, ale častěji minus. Ti, jejichž zájmy je *nutí*, aby usilovali o omezení monarchie a báli se její úplné porážky, nejsou v žádném

případě schopni vytvořit energický a smělý orgán povstání. A snaha přistříhnout budoucí orgán povstání už předem podle míry těchto kadetských sil je totéž jako snaha přistříhnout sociální revoluci v Evropě podle míry nějakého Naumanna nebo Clemenceaua.

Do jakého komického rozporu se dostali naši oportunisté! Chtějí spojenectví se střední buržoazií a důstojnictvem, zkrátka se silami kadetské strany. Ale pak by se měli úplně vzdát hesla požadujícího ústavodárné shromáždění, protože kadeti toto heslo také odhazují. Na jedné straně razí ÚV heslo ústavodárného shromáždění, které je pro střední buržoazii a důstojnictvo nepřijatelné, ale na druhé straně se pokouší tutéž buržoazii a důstojnictvo získat tím, že chce umírněné a loajální dumě vnutit revoluční úlohu (svrhnout vládu a prohlásit se za prozatímní revoluční vládu!) — až k takovýmhle absurditám dospěl náš ÚV!

Ostatně pokud jde o absurdity, poskytuje nám dopis ÚV ještě skvostnější perly. Račte si posloužit: „Kdyby skutečně nebylo možné v rozhodujícím okamžiku učinit nositelem moci nikoho jiného než sověty dělnických zástupců, pak můžeme už předem říci, že by vítězství nad vládou v *boji o moc* (a toto vítězství zcela určitě předpokládá účast armády v tomto boji) nevedlo k ničemu jinému než k *vojenské diktatuře* armády, která přešla na stranu lidu.“ (Podtrženo v originále.)

Jen se zamyslete nad touto nehoráznou tirádou: Kdyby sověty dělnických zástupců *zvítězily* nad vládou s pomocí části armády, pak by tento její „přechod na stranu lidu“* vedl k vojenské diktatuře!! Nevím, zda lze dokonce i v kadetské literatuře najít příklady podobného zastrásování vítězným výsledkem boje. Nevím, zda se ve svých řečech dostal až tak daleko i pan Struve, když se v létě roku 1905 obořoval v časopisu *Osvobožděníje*^[373, 374] a na jaře roku 1906 pak v časopisu *Poljarnaja zvezda*¹⁴¹ [372] proti myš-

* Uvozovky mají patrně vyjadřovat ironii našeho ÚV!

lence ozbrojeného povstání pro její údajnou blízkost k myšlence vojenské diktatury. Kdyby se byl ÚV obeznámil alespoň s běžnými požadavky vojáků a námořníků za jejich nesčetných „vzpour“ v posledním roce, zjistil by, že tyto požadavky *ve skutečnosti* směřují k tomu, aby se armáda kastovní změnila v armádu lidovou, tj. v milici. Vojáci a námořníci pokaždé nedovedli, ba většinou nedovedli zformulovat konečné cíle svých požadavků, ale stěží někdo může pochybovat o tom, že odbývání vojenské služby v rodném kraji a svoboda shromažďování atd. je vlastně totéž co ustavení milice. Cožpak ÚV už natolik ztratil elementární revoluční instinkt, že nevidí rozdíl mezi šlechtickou revolučností děkabristů, raznočinskou revolučností narodovoljovských důstojníků a hluboce demokratickou, proletářskou a rolnickou revolučností vojáků a námořníků v Rusku dvacátého století? Cožpak jej nikdy neudeřil do očí kardinální rozdíl mezi revolučností důstojníků v období organizace Narodnaja volja, kdy masy vojáků byly úplně lhostejné, a dnešní reakčností důstojnictva, kdy se šíří mohutné hnutí právě v masách řadových vojáků? Domnívat se, že přechod dnešních ruských vojáků nebo námořníků na stranu sovětů dělnických zástupců v boji proti vládě může znamenat přechod k vojenské diktatuře, vidět prostředek proti tomu v získávání důstojnictva umírněným heslem *Za duma*, k tomu je zapotřebí buď ztratit veškerý smysl pro skutečnost, nebo se uchýlit doprava víc než pan Struve a spol.! Ústřední výbor sociálně demokratické strany hodlá bojovat proti snahám ruských vojáků o nastolení vojenské diktatury tím způsobem, že bude na svou stranu získávat důstojnictvo — tak daleko jsme to dotáhli s našimi oportunisty!

Své beznadějně stanovisko se ÚV pokouší obhajovat rovněž tvrzením, že prý je zbytečné, abychom pracně sestavovali nějakou novou vládu, když je tu *duma* nebo aspoň její zbytky, které „se mohou prohlásit za Státní *dumu*“, a když „mínění lidu, které se nevyzná ve finesách

papírové ústavy, beztak uznávalo a uznává Státní dumu za orgán moci... Může-li se armáda, jež vypověděla poslušnost carské vládě, dát do služeb nějaké nové vlády, pak touto novou vládou je Státní дума.“

Výborně! Uzná-li zítra „mínění lidu“ za „moc“ jinou legální instituci, pak se musíme zavázat, že budeme tento předsudek podporovat — věru znamenité pojetí úkolů revoluční strany! Pochopte konečně, vážení soudruzí, že moc se musí vydobýt silou, bojem, povstáním. Jsou k tomu kadeti ochotni? Jestli ano, prosím, neodmítneme žádného spojence v boji. Ale jestli ne, jestli se bojí dokonce i *přímo vyzvat* k povstání (což je za předpokladu, že jde o výzvu skutečně upřímnou, už prvním krokem k činu, který však z celé dumy učinili pouze sociální demokraté a trudovici), pak jsou všechny řeči o dumě jakožto „orgánu moci, který svolá ústavodárné shromáždění“, jen škodlivou manilovovštinou^[27], jen klamáním lidu.

V jiném ovzduší by si zbytky dumy počínaly jinak, snaží se ÚV ospravedlnit kadety, kteří se zalekli dokonce i vzborské výzvy. — Ano, to je pravda, počínali by si jinak. A co z toho plyne? Že se musíme přičinit o to, abychom vytvořili ono *jiné* ovzduší. Jak se o to můžeme přičinit? Výchovou všech bojeschopných sil k revolučnímu uvědomění, pozvedáním tohoto uvědomění nad kadetskou úroveň, nad kadetská hesla. Ale vy místo toho *ospravedlňujete* kadetskou zdráhavost nerevolučním ovzduším a zároveň toto ovzduší sami *rozředujete* tím, že nahrazujete revoluční hesla hesly kadetskými.

I V

Praktický závěr ÚV z tohoto znamenitého 4. dopisu zní: „Je nutné okamžitě všude organizovat místní hromadné protesty.“ Jejich cíl je doslova definován takto: „Vytvořit ovzduší přípravy k brzkému rozhodnému boji...“ Ne se

připravit k brzkému rozhodnému boji, ale vytvořit ovzduší přípravy!...

Naše strana už se vzácnou jednomyslností odsoudila a zamítla toto heslo ÚV. Jeho kampaň „jednotlivých hromadných protestů“ už zkrachovala. Nesmyslnost návrhu, aby se pořádaly demonstrace a protestní projevy za situace, kdy se občanská válka nevídaně zostrčila, příliš bije do očí. Rezoluce celé řady výborů a stranických konferencí¹⁴², jež otiskujeme v tomto čísle, dostatečně jasně ukazují, jakou nevoli vzbudilo toto heslo ÚV a celá jeho politika po rozpuštění dumy. Nebudeme se proto zbytečně zdržovat vyvracením hesel ÚV, která už vyvrátil sám život a která strana odmítla. Šlo nám jen o to, abychom za prvé upozornili na zásadní význam chyby, jíž se ÚV dopustil, a za druhé na neobratné pokusy ÚV v 5. dopise vykroutit se z nemožné situace, do níž se dostal.

V zásadě spočívá chyba ÚV v tom, že naprosto nechápe rozdíl mezi demonstrační stávkou a stávkou jakožto podnětem k povstání. Po prosincových událostech je však takové nepochopení zcela neodpustitelné. Lze je vysvětlit jedině skutečností, že se ÚV vlastně ani v jednom ze svých dopisů nikde přímo nezmiňuje o ozbrojeném povstání. Vyhnout se přímému vytyčení otázky povstání — to je ode dávna a vytrvalá snaha našich oportunistů, která nutně vyplývá z celého jejich postoje. Touto snahou si můžeme vysvětlit, proč ÚV vytrvale mluví jen o demonstrační stávce, ale mlčí o stávce jako podnětu k povstání.

Zaujetím takového postoje se ÚV nutně musel dostat do vleku všech ostatních revolučních stran a organizací. Dá se říci, že *všichni* kromě sociálně demokratických oportunistů uznali, že je nezbytné vytyčit otázku povstání. Mimořádnou pozornost tomu věnoval, jak se dalo čekat, Celoruský svaz železničářů (viz jejich rezoluci a zprávu jejich byra^[52], otištěné v tomto čísle).¹⁴³ Vyplývá to naprosto jasně i z celé řady provolání podepsaných několika revolučními organizacemi (například shora jmenovaná

provolání Armádě a loďstvu^[86], Všem u ruskému rolnictvu^[169] aj.^[88]. Náš ÚV podpisoval tato provolání zřejmě proti své vůli, zřejmě proti svému přesvědčení.

Je přece zhola vyloučené, že by byl tato provolání podpisoval a nevšiml si přitom rozdílu mezi demonstrační stávkou a stávkou jako podnětem k povstání. Obojetnické počínání ÚV, jeho lavírování přímo bije do očí. Ve svých vlastních projevech (dopisy č. 4 a 5) se o povstání ani slůvkem nezmiňuje. Ale když vystupuje společně s jinými revolučními organizacemi, podpisuje výzvy k povstání! Když je náš ÚV ponechán sám sobě, nezadržitelně sklouzává na kadetské stanovisko a vynakládá všechny své síly na vymýšlení hesel, jež jsou přijatelná nebo se mu zdají být přijatelná pro kadety. Jde-li v jedné řadě a v jednom šiku s jinými revolučními organizacemi, honem „přidává do kroku“, stydí se za svá kadetská hesla a chová se, jak se sluší a patří.

Je to poprvé, co se Sociálně demokratická dělnická strana Ruska octla v takové nedůstojné situaci. Poprvé se nechává před očima všech vést na uzdě. Poprvé se octla v zadním voji. A naší povinností, povinností všech členů SDDSR, je všemi způsoby a co nejrychleji se postarat o to, aby to bylo poprvé a *naposled*.

Neschopnost pochopit příčiny neúspěchu červencové (poslední) stávky je logickým důsledkem shora uvedené zásadní chyby. Každý se může zmýlit ve stanovení vhodného *okamžiku* k boji. *To* rozhodně nemíníme našemu ÚV vyčítat. Ale zmýlit se v *charakteru* vystoupení, navíc ještě přes varování celé řady organizací, s nimiž ÚV společně podpisoval výzvy k povstání, to je neodpustitelné.

V dopise č. 5 se ÚV zabývá jakousi nicotnou a malichernou polemikou proti eserům (která dokazuje leda to, že představitel trudoviků byl ve svých úsudcích důslednější než oni, ale i tak to sotva někoho může zajímat) a vyslovuje podiv nad tím, že právě vyspělí a třídně uvědomění dělníci se neozvali na výzvu k červencové stávce. Nevyspělí dělníci

se ozvali, ale vyspělí ne! A ÚV se rozhořčuje, pohoršuje a div že nenadává.

Ale přitom mohl snadno pochopit, oč běží, kdyby byl nezaupal od základu nesprávné stanovisko, kdyby se byl *zásadně* nerozešel s předvojem proletariátu. Nevyspělí dělníci ještě nemuseli znát rozdíl mezi demonstrační stávkou a stávkou jako podnětem k povstání, ale vyspělí dělníci už tento rozdíl znali velmi dobře. Když byla naděje, že bude možné podpořit Sveaborg a Kronštadt v jejich *povstání*, a takový okamžik tu byl, byla snaha vyhlásit všeobecnou stávku přirozená. Účelem této stávky ovšem mělo být (*a bylo*) nikoli protestovat proti rozpuštění dumy (jak si představoval ÚV), nýbrž podpořit povstalece, *rozšířit* povstání.

Jenže se už druhého nebo třetího dne zcela jasně ukázalo, že povstání v Sveaborgu a v Kronštadu je *protentokrát* potlačeno. Na stávku k podpoře povstalců nebyl vhodný čas, a protestní, demonstrační stávku vyspělí dělníci ani tentokrát *nechtěli*. Tak jako předtím velmi jasně a velmi důrazně opakovali (a jenom náš ÚV se dokáže tvářit, že o tom nic neví nebo že to nechápe), že půjdou do společného a rozhodného boje, ale že rozhodně nepůjdou do stávky jen kvůli demonstraci.

Neúspěch červencové stávky byl takřkajíc posledním hřebíčkem do rakve taktiky sociálně demokratických oportunistů. Myšlenka demonstrační stávky utrpěla naprostý a definitivní bankrot. Naprostý a definitivní bankrot utrpělo heslo „jednotlivých hromadných protestů“.

Kdo je však alespoň trochu obeznámen se smýšlením dělníků ve velkých střediscích Ruska, kdo sleduje, co se nyní děje mezi rolníky, tomu je naprosto jasné, že idea stávky jako podnětu k povstání a heslo přípravy k povstání nejenže neztratily na významu, nejenže nepohasly, ale naopak všude zakořeňují a ozývají se čím dál hlasitěji.

Učiňme si nyní bilanci našeho stručného rozboru menševické taktiky v kritických dnech po rozpuštění dumy.

Po celé období působnosti dumy razili menševici heslo podporovat dumu jako celek, podporovat kadety (pod záminkou, že jde o podporu požadavku, aby byl jmenován vládní kabinet z většiny v dumě). Bolševici usilovali o to, aby se trudovici oddělili od kadetů, a podporovali myšlenku vytvořit „výkonný výbor z levicových skupin v dumě“.

Čí taktika se ukazuje jako správná dnes, po rozpuštění dumy? Společně s kadety se podařilo vydat jen nesmělou vyborskou výzvu. Kadeti *jakožto strana* tuto výzvu nepodpořili, nezúčastnili se ani stranické agitace pro ni, ani další činnosti *tohoto* druhu. Že to byla výzva nevyhovující, to hned uznali dokonce i naši menševici. Po nesmělé vyborské výzvě následovaly výzvy další, konkrétnější a smělejší. Poté co se navzájem spojilo několik bývalých členů dumy jakožto jednotlivců, následovalo spojení „výborů“ dvou skupin v dumě, které podepsaly četné výzvy, zúčastnily se mnoha revolučních porad a *přistoupily na požadavek*, aby byla vytvořena revoluční *vojenská rada*.

Které dvě skupiny to byly, jež přežily jakožto skupiny, jakožto kolektivy rozehnutí dumy a neztratily hlavu, když jim zmizela pod nohama „konstituční“ půda?

Byli to sociální demokraté a *trudovici*. „Výkonný výbor levicových skupin“, který bolševici propagovali a k němuž dali *ideový* podnět, *se stal skutečností*. Z Trudovické skupiny *se zrodila* nová *revoluční* organizace s *novými* kontakty mezi rolnictvem, kdežto kadeti politicky umřeli — přesně tak, jak to předpovídali bolševici, když zdůrazňovali, že „hrobařici se hemží jen v blízkosti mrtvol, a ne v blízkosti živých lidí“*.

Bojová dohoda sociálních demokratů s trudoviky, esery apod. se stala *faktem*, o němž svědčí shora uvedené doku-

* Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 354. *Red.*

menty. Ke své škodě, a to k značné škodě, jsme se však do celé této záležitosti pustili *pozdě*, nepromysleli ji zavčas, nepřipravili pro ni krok za krokem půdu, jak to doporučovali bolševici už v návrhu rezolucí k sjednocovacímu sjezdu^[156].

Volentem ducunt fata, nolentem trahunt, což můžeme přeložit asi tak, že uvědomělý politik jde vpředu před událostmi, kdežto neuvědomělého vlečou události za sebou. Bolševici celé dlouhé měsíce, ne-li už celý rok, vytrvale opakovali, že je *nezbytné*, abychom uzavírali bojové dohody právě s revolučními demokraciemi, a že je důležité, aby se proletariát v zájmu svých bojových cílů sblížoval právě s pokrokovým rolnictvem. Rozpuštění dумы nás *donutilo*, abychom se vydali touto cestou, ale jak jsme již ukázali na rozboru jednotlivých epizod taktiky ÚV, menševici na to nebyli připraveni a octli se proti své vůli a proti svému přesvědčení „ve vleku“ „nečekaného“ obratu událostí.

Vezměme si otázku povstání. Menševici „se vykrucovali“, jak to jen šlo. Na sjednocovacím sjezdu dokonce schválili rezoluci *proti* ozbrojenému povstání^[215]. Dnes ve svých „dopisech“ č. 4 a č. 5, které píše ÚV sám, bez popudu ostatních revolučních organizací, o povstání *mlčí*. Ale když něco píše *společně* s nimi, z jejich popudu, najednou čteme přímé a rozhodné výzvy k povstání. Najednou jsou i hesla revoluční. Už ani muk o tom, že by se mělo obnovit zasedání dумы, ba ani o tom, že by se mělo svolat ústavodárné shromáždění prostřednictvím dумы. Naopak se můžeme dočíst (provolání Všem lidu^[98]): „*Nikoli bezmocná duma, nýbrž ústavodárné shromáždění s úplnou mocí na základě atd. hlasování* — to je cíl, který si musí lid vytknout. A toto shromáždění musí svolat *nikoli carští ministři, nýbrž mocenský orgán opírající se o revoluční lid*“ (podtrženo námi). Vida, jaké energické řeči je schopen náš ÚV, když se octne ve společnosti maloburžoazních revolucionářů, jako je výbor Trudovické skupiny a Polská socialistická strana!

Konečně si všimněme otázky prozatímní revoluční vlády.

Půldruhého roku dokazovali naši menševici s Plechanovem v čele, že je nepřipustné, aby se jí sociální demokraté zúčastnili společně s buržoazními revolucionáři, a že razit heslo nastolení prozatímní vlády je blanquismus, jakobínství a všechny ostatní smrtelné hříchy.

A co se stalo? Duma byla rozpuštěna — a ÚV je donucen zabývat se *právě* otázkou prozatímní revoluční vlády, z koho se má tato vláda vlastně skládat. Jenže se hned ukazuje jeho naprostá nepřipravenost na tuto otázku odpovědět, protože nechápe dokonce ani to, že prozatímní revoluční vláda je *orgán povstání*. ÚV navrhuje, aby se za prozatímní revoluční vládu prohlásily zbytky dумы, tj. sociální demokraté, trudovici a část kadetů. Ale podívejte se, soudruzi, co se z toho vyklubalo: *Vždyť vy navrhuje socialistům, aby se zúčastnili prozatímní revoluční vlády společně s buržoazními revolucionáři!* A děláte to bez ohledu na to, že sociálních demokratů je oproti trudovikům a levicovým kadetům *mizivá menšina!* Běda, přeběda! Doktrinářské žvásty o tom, že je *nepřipustné*, aby sociální demokraté vstoupili do prozatímní vlády společně s buržoazními revolucionáři, obrátil první dotyk skutečnosti v prach a popel. Všechny za vlasy přitažené argumenty, jimiž se menševici pokoušeli ospravedlnit toto nesprávné rozhodnutí s pomocí zkreslených odkazů na Marxe, se rozplývají jako dým. A nejen to: naši „přísní“ rádoby marxisté teď do příští prozatímní vlády tahají všemi možnými způsoby kromě buržoazních revolucionářů (trudoviků, eserů, Polské socialistické strany, části Rolnického svazu, Svazu železničářů a Svazu učitelů) i buržoazní *kompromisníky* (kadety).

Věru si lze stěžít představit dokonalejší krach oportunistické taktiky než ten, který utrpěl náš ÚV po rozpuštění dумы. Musíme naši stranu z tohoto bahna vytáhnout, dokud není pozdě.

NA OKRAJ SOUČASNÝCH UDÁLOSTÍ

„Krvavý den“ ve Varšavě a v dalších polských městech¹⁴⁴, atentát na Stolypina, zavraždění Mina¹⁴⁵, to všechno vzbudilo všeobecný zájem o „partyzánské akce“, abychom užili výrazu, který se ve straně běžně vžil a byl zakotven v rezoluci sjednocovacího sjezdu^[218].

Redakce hodlá v nejbližší budoucnosti uveřejnit jeden nebo více článků, které by podrobně a co možná nejvšestranněji rozebraly tuto neobyčejně důležitou otázku*. Abychom do té doby nenechali naše čtenáře neinformované, pokud jde o naše názory na tuto otázku, předkládáme jim tu prozatím několik stručných poznámek, které pak budou v dalších článcích rozvinuty podrobněji a zformulovány přesněji.

První poznámka. Extrémy nejsou dobré v ničem a nemůže být sporu o tom, že každý socialista musí při organizování partyzánských akcí nezbytně přihlížet k smýšlení širokých mas. Proto považujeme za bezpodmínečně nutné vzít v úvahu názor Bundu, který je obeznámen s pracovními podmínkami ve Varšavě a se smýšlením tamějších mas (a který je, jak se zdá, solidární i s polskými sociálními demokraty), a sice názor, že PSS „zašla do extrému“. Zda to odpovídá či neodpovídá skutečnosti, to zjistí rozbor faktů, k němuž my nejsme kompetentní. Zacházet do extrému se nikdy nemá, ale bylo by nesprávné, kdyby se z jednotlivých „extrémních“ případů vyvozovalo, že jsou určité formy boje nevhodné.

* Viz Spisy 11, Praha 1956, s. 208–219. *Red.*

Vcelku považujeme zostření partyzánského boje v Rusku po rozpuštění dумы za plus. Vyhlašovací a nelítostný partyzánský boj proti násilníkům z vlády se nám zdá být aktuální a účelný.

Druhá poznámka. ÚV naší strany se rozhodně mýlí a mýlí se hluboce, když v poznámce k 4. „dopisu“ (stranicovým organizacím)[²⁵⁷] prohlašuje, že „takzvané ‚partyzánské‘ bojové akce strana samozřejmě stejně jako dříve odmítá“.

To je nesprávné. Podřizujeme se usnesením sjezdu, ale v žádném případě se nepodřídíme rozhodnutím ÚV, porušujícím tato usnesení. Každý, kdo si dá práci a pozorně si přečte rezoluci sjednovacího sjezdu nadepsanou O partyzánských akcích, snadno zjistí, že naše strana jeden druh partyzánských akcí *odmítá*, druhý *uznává* a třetí *doporučuje*.

Úplně odmítá expropriaci soukromého majetku. *Neodmítá* však expropriaci státních prostředků, ale stanoví pro ni *zvlášť přísné* podmínky („v případě, že budou v příslušném místě vytvořeny orgány revoluční moci“ *atd.*).

Dále sjezdová rezoluce *uznává* partyzánské akce *bez* expropriace majetku, tj. *uznává* „*teror*“, *uznává* *partyzánské* akce k likvidaci nepřitele. To je jasně a nedvojznačně vyjádřeno hned v úvodní části rezoluce:

„Sjezd se usnáší: 1. *Kromě* přípravy revolučních sil k blížícímu se povstání, jejímž základem je organizace dělnických mas, *uznáváme*, že je *nezbytné aktivně bojovat* proti vládnímu teroru a *proti násilnostem černosotňovců* (všude podtrženo námi), považujeme však za nutné...“ (dále následuje zákaz loupení, zmocňování se soukromého majetku *atd.*)[³⁰⁴].

Citované *usnesení sjezdu* je naprosto jasné. „*Kromě*“ práce v masách se *uznává* „*aktivní boj*“ proti násilníkům, tj. nepochybně i jejich likvidace prostřednictvím „*partyzánských akcí*“.

Pro *tento* druhý druh partyzánských akcí (zabíjení násilníků) se v rezoluci uvádí jen následující omezení: „*Vy-*

stříhat se porušování osobního majetku *pokojných* občanů, s *výjimkou* (slyšte!) těch případů, kdy jde o *bezděčný* důsledek boje proti vládě *nebo* když to vyžadují potřeby bezprostředního boje, jako například při stavění barikád.“

Čili vyžaduje-li to *bezprostřední boj*, pak je přípustné i porušení soukromého vlastnictví, například zabavení povozů apod. pro stavbu barikád. Když *nejde* o bezprostřední boj, pak sjezd předpisuje *vystříhat se* porušování osobní bezpečnosti „pokojných“ občanů, ale hned uvádí *výjimku*: totiž „bezděčné“ porušení osobní bezpečnosti jakožto důsledek boje proti vládě, které sjezd účastníkům partyzánské akce *neklade za vinu*.

A konečně sjezd straně přímo *doporučuje* třetí druh partyzánských akcí, pro něž nestanoví žádné výhrady ani omezení: „Zbraní a střeliva, jež jsou vlastnictvím vlády, je nutno *se zmocňovat* při *každé* příležitosti, která se k tomu naskytne.“

Například strážníci mají zbraně, jež jsou vlastnictvím vlády. Čili „se naskytá příležitost“...

Třetí poznámka. Radíme všem početným bojovým skupinám naší strany, aby skoncovaly se svou nečinností a podnikly řadu partyzánských akcí přesně v tom duchu, jak to bylo usneseno na sjezdu, tj. bez jakékoli expropriace majetku, s co nejmenším „porušováním osobní bezpečnosti“ pokojných občanů a s co *největším* porušováním osobní bezpečnosti špiclů, *aktivních* černosotňovců, velitelů policie, armády, loďstva a *tak dále a tak podobně*. Přičemž „zbraní a střeliva, jež jsou vlastnictvím vlády, je nutno se zmocňovat při *každé* příležitosti, která se k tomu naskytne“.

O „DĚLNICKÉM SJEZDU“

List Tovarišč^[87] přináší noticku, že soudruh Axelrod agituje pro „dělnický sjezd“¹⁴⁶. My také máme zprávy, že menševici takovou agitaci skutečně provádějí. Podle našeho názoru patří k stranickým povinnostem projednávat takové otázky otevřeně. Nebo se má agitace pro *veřejný* dělnický sjezd provádět *za zády* strany, jak to dělají někteří menševičtí prominenti? Nemá-li Axelrod kde vyložit a otisknout své názory, můžeme mu nabídnout stránky našeho listu.

Proletarij, č. 1
21. srpna 1906

Podle listu Proletarij

POUČENÍ Z MOSKEVSKÉHO POVSTÁNÍ

Kniha Moskva v prosinci 1905^[197] (Moskva 1906) vyšla víc než v pravý čas. Osvojit si zkušenosti z prosincového povstání je naléhavým úkolem dělnické strany. Bohužel se tato kniha podobá soudku medu zkaženého lžičkou dehtu: je v ní velmi zajímavý, i když neúplný materiál, ale závěry jsou neuvěřitelně povrchní, neuvěřitelně banální. Ale o těch si promluvíme až jindy*^[150], teď si všimneme toho, co je dnes pro nás politicky nejaktuálnější — poučení z moskevského povstání.

Hlavní formou prosincového hnutí v Moskvě byla pokojná stávka a demonstrace. Drtivá většina dělnických mas se aktivně podílela jen na těchto formách boje. Ale právě toto prosincové hnutí v Moskvě názorně ukázalo, že se všeobecná stávka jako samostatná a hlavní forma boje už přežila, že se hnutí živelně a nezadržitelně vymaňuje z tohoto úzkého rámce a přechází k vyšší formě boje, k povstání.

Když všechny revoluční strany a všechny odborové organizace v Moskvě vyhlašovaly stávku, uvědomovaly si a dokonce cítily, že bude nutné přeměnit ji v povstání. Sovět dělnických zástupců se 6. prosince usnesl, že je nutno „usilovat o přeměnu stávky v ozbrojené povstání“^[97]. Ale ve skutečnosti na to nebyla žádná z organizací připravena, a dokonce i koaliční rada bojových družin¹⁴⁷ mluvila (9. prosince!) o povstání jako o něčem vzdáleném a k boji v ulicích došlo nesporně proti její vůli a bez její účasti.

* Viz tento svazek, s. 409—413. *Red.*

Organizace *zůstaly pozadu* za vývojem a rozmachem hnutí.

Stávka přerůstala v povstání především pod tlakem objektivních podmínek, jak se utvářely po říjnu. Vládu už nebylo možné zaskočit všeobecnou stávkou, protože už stačila do té doby zorganizovat kontrarevoluci, odhodlanou k vojenským akcím. Jak všeobecný průběh ruské revoluce po říjnu, tak i vývoj událostí v Moskvě v prosincových dnech až překvapivě potvrdily jednu z hlubokých Marxových tezí, totiž že revoluce si razí cestu kupředu tím, že vede ke vzniku semknuté a silné kontrarevoluce, tj. že nutí nepřítelů používat na svou obranu stále extrémnější prostředky, a sama tak vytváří stále účinnější útočné prostředky¹⁴⁸.

7. a 8. prosince: pokojná stávka, pokojné demonstrace mas. 8. prosince večer: obléhání Akvária¹⁴⁹. 9. prosince ve dne: dragouni masakrují zástup lidí shromážděných na Strastném náměstí. Téhož dne večer: demolování Fidlerova domu¹⁵⁰. Revoluční nálada se stupňuje. Neorganizovaný dav v ulicích zcela spontánně a ještě bez určitého cíle staví první barikády.

10. prosince: dělostřelectvo zahajuje palbu do barikád a do lidí v ulicích. Barikády se už stavějí cílevědoměji a už ne ojedinele, ale doslova hromadně. Veškeré obyvatelstvo je v ulicích a po celém městě vyrůstá na nejdůležitějších místech celá síť barikád. Po několik dní se odehrává urputný partyzánský boj mezi členy bojových družin a vojenskými jednotkami, který tyto jednotky oslabuje a nutí Dubasova úpěnlivě prosit o posily. Teprve kolem 15. prosince dosáhly vládní síly úplné převahy a 17. prosince do byl Semjonovský pluk Presňu, poslední baštu povstání.

Od stávky a demonstrací k ojedinelým barikádám. Od ojedinelých barikád k hromadné stavbě barikád a k pouličnímu boji proti vojsku. Masový proletářský boj přerostl přes hlavu organizací a přešel ze stávky v povstání. A právě to je největší historický přínos ruské revoluce, o nějž se zasloužily prosincové události roku 1905 a který byl stejně jako všechny předešlé vykopen velkými oběťmi. Hnutí se

pozvedlo od všeobecné politické stávký na vyšší stupeň. Donutilo reakci, aby vystupňovala svůj odpor *do krajnosti* a tím nesmírně přiblížila okamžik, kdy také revoluce sáhne k nejkrajnějším útočným prostředkům. Reakce už *nemůže* jít dál než k dělostřelecké palbě do barikád, domů a do davu v ulicích. Ale revoluce může jít ještě dál, než šli členové moskevských bojových družin, mnohem a mnohem dál, jak do šířky, tak do hloubky. A také už od prosince pokročila daleko kupředu. Základna revoluční krize je teď nerosvratelně širší, a proto i revoluční ostří musí být nyní lépe nabroušeno.

Změnu v objektivních podmínkách boje, jež vyžadovala, aby se přešlo od stávký k povstání, rozpoznal proletariát dříve než jeho vůdcové. Praxe jako vždy předstihla teorii. Pokojná stávka a demonstrace náhle přestaly uspokojovat dělníky, kteří se ptali: Co dál? A žádali účinnější akce. Směrnice, aby se začaly stavět barikády, došla do jednotlivých obvodů s obrovským zpožděním, když už se v centru města barikády stavěly. Dělníci se hromadně pustili do tohoto díla, ale *nespokojili se ani s tím a zase se ptali: A co dál? A žádali účinnější akce.* Jenže my, vůdcové sociálně demokratického proletariátu, jsme se v prosinci podobali onomu vojevůdci, který rozestavil své pluky tak hloupě, že se většina jeho vojska nemohla bitvy aktivně zúčastnit. Dělnické masy očekávaly směrnice pro účinnější masové akce, ale nedočkaly se jich.

Proto je víc než krátkozraký Plechanovův názor^[259], kterého se hned chytili všichni oportunisté, že se nemělo začínat se stávkou, když pro ni nebyl vhodný čas, že „se nemělo sahat ke zbraním“. Naopak, ke zbraním se mělo sáhnout s mnohem větší rozhodností, energií a útočností, mělo se masám vysvětlit, že pouhá pokojná stávka už není možná, ale že je nutný neohrožený a neúprosný ozbrojený boj. Už musíme konečně otevřeně a před celým světem přiznat, že politické stávký nestačí, musíme v co nejširších masách agitovat pro ozbrojené povstání a nezastírat tuto skutečnost

žádnými „předběžnými stupni“, nezakrývat ji už žádnými zástěrkami. Tajit před masami nevyhnutelnost neohrožené, krvavé a ničivé války jakožto nejbližšího úkolu našeho příštího vystoupení znamená klamat jak sebe, tak i lid.

To je první poučení z prosincových událostí. Druhé poučení se týká charakteru povstání, způsobu jeho vedení a podmínek pro přechod armády na stranu lidu. V pravém křídle naší strany je značně rozšířen velmi jednostranný názor na tento přechod. Proti moderní armádě se prý nedá bojovat, je prý nutné, aby armáda sama přešla na stranu revoluce. Samozřejmě že nestane-li se revoluce záležitostí širokých mas a nezachvátí-li také armádu, nemůže být o skutečném boji ani řeč. Samozřejmě že práce mezi vojáky je nutná. Ale tento přechod armády na stranu revoluce si nelze představovat jako nějaký jednoduchý a jednorázový akt, který by byl výsledkem přesvědčování z jedné a pochopení z druhé strany. Moskevské povstání nám názorně ukazuje, že takový názor je šablonovitý a vzdálený životu. V praxi to vypadá tak, že kolísavost armády, která je při každém opravdu lidovém hnutí nevyhnutelná, vede při zosvětlení revolučního boje ke skutečnému boji o armádu. A právě takový nanejvýš odhodlaný a urputný boj o armádu svedla revoluce proti reakci během moskevského povstání. Sám Dubasov prohlásil, že z 15 000 mužů moskevské posádky je spolehlivých pouze 5000. Vláda držela kolísavé živly v armádě na uzdě nejrůznějšími a nejzoufalejšími prostředky: přemlouvala je, lichotila jim, podplácela je, rozdávala jim hodinky, peníze apod., napájela je vodkou, klamala je, zastrášovala, zavírala do kasáren a odzbrojovala, podvodem a násilím z nich vydírala jména jedinců pokládaných za nejméně spolehlivé. Vláda nás zkrátka v tomto ohledu předstihla a měli bychom mít odvahu si to přímo a otevřeně přiznat. My jsme nedovedli využít sil, které jsme měli k dispozici, k takovému aktivnímu, odváznému, obratnému a ofenzivnímu boji o kolísající armádu, k takovému boji, jaký vedla a zdařile svedla vláda.

Připravovali jsme a budeme ještě houževnatěji připravovat ideové „zpracování“ vojska. Ale budeme politováníhodnými pedanty, zapomeneme-li, že v okamžiku povstání musíme o armádu svést také fyzický boj.

Moskevský proletariát nám v prosincových dnech dal skvělou lekcí, jak ideově „zpracovávat“ vojáky, například 8. prosince na Strastném náměstí, kde zástup lidí obklopil kozáky, zamíchal se mezi ně, začal se s nimi bratřit a přemluvil je, aby se vrátili. Nebo 10. prosince na Presně, kde se dvě mladé dělnice, nesoucí v čele desetitisícového zástupu rudý prapor, rozběhly proti kozákům a volaly: „Zabijte nás, živé vám prapor nevydáme!“ A kozáci se zarazili a odcválali za volání davu: „Ať žijí kozáci!“ Tyto příklady odvahy a hrdinství si proletariát musí navždycky zapamatovat.

Ale teď uvedu příklady, kdy jsme zůstali daleko za Dubasovem. Dne 9. prosince pochodují po Velké serpuchovské vojáci a za zpěvu Marseillaisy se chystají připojit k povstalcům. Dělníci jim vysílají vstříc své delegáty. Ale zároveň se k nim střemhlav žene sám Malachov. Dělníci přišli pozdě, Malachov přijel včas. Pronesl plamennou řeč a vojáky zviklal, načež je obklíčil dragouny, odvedl do kasáren a tam je zavřel. Malachov stačil přijet včas, ale nám se to nepodařilo, ačkoli do dvou dnů po naší výzvě povstalo 150 000 lidí, kteří mohli a měli organizovat hlídky v ulicích. Malachov obklíčil pěchotu dragouny, ale my jsme neobklíčili jeho vojáky našimi lidmi vyzbrojenými pumami. To jsme nejen mohli, ale i měli udělat, tím spíše, že sociálně demokratický tisk už dávno (ve staré Jiskře¹⁶¹) poukazoval na to, že za povstání je přímo naší povinností nemilosrdně likvidovat civilní i vojenské představitele nepřátelské strany. To, co se stalo na Velké serpuchovské, se zřejmě v hlavních rysech opakovalo i před Něšvižskými a Krutickými kasárnami, při pokusu proletariátu „vyřadit“ Jekatěrinoslavský pluk, při vyslání delegátů k ženistům do Alexandrova, při zadržení a vrácení rostovského dělostře-

lectva, poslaného do Moskvy, při odzbrojení ženistů v Kolomně a tak dále. Za povstání jsme nebyli v boji o kolísající armádu na výši úkolu.

Prosinec názorně potvrdil také další hlubokou, leč oportunisty zapomenutou Marxovu tezi, že povstání je umění a že hlavním pravidlem tohoto umění je co nejodvážněji, co nejodhodlaněji a co nejrozhodněji útočit.¹⁵² Tuto pravdu jsme si ještě dostatečně neosvojili. Ještě jsme se dostatečně sami nenaučili a ani masy jsme nenaučili právě tomuto umění, tomuto pravidlu stůj co stůj útočit. Nyní se musíme s veškerou energií snažit dohonit, co jsme zameškali. Nestačí lidi dělit podle toho, jaká politická hesla zastávají, musíme je dělit také podle toho, jak se stavějí k ozbrojenému povstání. Kdo je proti povstání, kdo se na ně nepřipravuje, musí být bez milosti vyhoštěn z řad stoupenců revoluce a zařazen k jejím odpůrcům, zrádcům nebo zbabělcům, neboť se blíží den, kdy nás události, bojová situace donutí, abychom právě podle tohoto postoje rozlišovali přátele od nepřátel. Nesmíme hlásat pasivitu, jenom „vyčkávat“, až armáda sama „přejde“ — ne, my musíme na všechny strany rozhlásit, že je nezbytný smělý nápor a útok se zbraní v ruce a že je přitom nutné likvidovat velitelské kádry a co nejenergičtěji bojovat o kolísající řadové vojáky.

Třetí důležité poučení, jež nám dala Moskva, se týká taktiky a organizace sil pro povstání. Vojenská taktika závisí na úrovni vojenské techniky — tuto pravdu marxistům důkladně vysvětloval a vštěpoval Engels¹⁵³. Vojenská technika je dnes jiná, než jaká byla v polovině 19. století. Bylo by hloupé postupovat proti dělostřelectvu v houfu a bránit barikády s pomocí revolverů. Kautsky^[426] měl pravdu, když napsal, že po událostech v Moskvě je načase Engelsovy závěry revidovat, protože Moskva světu předvedla „novou taktiku boje na barikádách“¹⁵⁴. Byla to taktika partyzánské války. Tato taktika vyžaduje, aby se organizovaly docela malé, pohyblivé oddíly — desítičlenné, trojčlenné nebo

dokonce dvojčlenné. U nás se teď často můžete setkat se sociálními demokraty, kteří se ušklebují, když přijde řeč na tyto pětičlenné nebo trojčlenné oddíly. Ale toto ušklebování je jen velmi laciný způsob, jak nebrat na vědomí nevyhnutelnost nové taktiky a organizace, bez nichž se při moderní vojenské technice nemůže boj v ulicích obejít. Jen si, pánové, pozorně přečtete vylíčení moskevského povstání a pochopíte, jak souvisí „pětičlenné skupiny“ s „novou taktikou boje na barikádách“.

Moskva ji použila poprvé, ale ani zdaleka ne v plné míře, ani zdaleka ne ve skutečně širokém, skutečně masovém měřítku. Členů bojových družin bylo málo, dělnické masy nebyly vyzvány k smělým útokům a samy je také neprováděly, partyzánské oddíly nebyly dostatečně různorodé, také jejich zbraně i jejich metody byly nedostatečné a jejich umění vést dav bylo teprve v začátcích. To všechno musíme dohonit a dohoníme to, budeme-li se učit ze zkušeností Moskvy, budeme-li tyto zkušenosti šířit mezi masami a podněcovat je, aby tyto zkušenosti dále iniciativně rozvíjely. A partyzánská válka, masový teror, který se od prosince takřka nepřetržitě šíří po celém Rusku, nesporně masám pomohou naučit se v budoucím povstání správné taktice. Sociální demokracie musí tento masový teror uznat a včlenit jej do své taktiky, musí jej ovšem organizovat a kontrolovat, podřizovat jej zájmům a podmínkám dělnického hnutí a všeobecného revolučního boje a zároveň musí potlačovat a nelítostně vymycovat „lumpenproletářské“ výstřelky této partyzánské války, s nimiž se tak skvěle a nemilosrdně vypořádali Moskvané ve dnech povstání a Lotyšů ve dnech proslulých lotyšských republik.

Vojenská technika zaznamenala v poslední době další pokrok. Za války proti Japonsku se začaly používat ruční granáty. Zbrojovka dala na trh automatickou pušku. Obou těchto zbraní se už začíná s úspěchem využívat také v ruské revoluci, ale ještě zdaleka ne v takovém rozsahu, jak by bylo zapotřebí. Můžeme a musíme využívat zdokonalených

technických prostředků, musíme naučit dělnické oddíly hromadně vyrábět pumy, pomoci jim i našim bojovým družinám opatřovat si výbušniny, hořlaviny a automatické pušky. Zúčastní-li se dělnické masy povstání ve městech, zaútočí-li hromadně proti nepříteli, dokáží-li obratně a energicky získat na svou stranu armádu, která je po dumě, Sveaborgu a Kronštadtu ještě více rozkolísaná, a bude-li zajištěna také účast venkova na všeobecném boji, pak zcela určitě v příštím celoruském ozbrojeném povstání zvítězíme!

Musíme však svou činnost rozvinout v ještě větší šíři a vytyčovat své úkoly ještě směleji, opírajíce se o poučení ze slavných dnů ruské revoluce. Základem naší činnosti musí být správné určení zájmů jednotlivých tříd a potřeb rozvoje všeho lidu v daném okamžiku. Stále větší část proletariátu, rolnictva a vojska získáváme a budeme získávat pro skutečného hesla Svrhnout carskou vládu a svolat prostřednictvím revoluční vlády ústavodárné shromáždění. Základem a hlavní náplní celé naší činnosti bude i nadále rozvíjet uvědomělost mas. Ale přitom nesmíme zapomínat, že v takové situaci, jakou dnes Rusko prožívá, přibývají k tomuto všeobecnému, trvalému a základnímu úkolu ještě úkoly zvláštní, speciální. Nesmějí se z nás stát pedanti a šosáci, kteří by se těmto zvláštním úkolům diktovaným současnou situací, těmto speciálním úkolům diktovaným současnými formami boje rádi vyhnuli a jen se planě odvolávali na naše stálé povinnosti, jež zůstávají za všech okolností a v každé době stejné.

Musíme mít stále na paměti, že se blíží velký masový boj. Bude to ozbrojené povstání. A mělo by se uskutečnit pokud možno všude současně. Masy musí vědět, že jdou do ozbrojeného, krvavého a urputného boje. Pohrdání smrtí se musí stát hromadným jevem, který zabezpečí vítězství. Nápor na nepřítel musí být co nejenergičtější; heslem mas se musí stát nikoli obrana, nýbrž útok, jejich úkolem — nemilosrdně likvidovat nepřítel; organizace

boje musí být pohyblivá a pružná, kolísavé živly v armádě se musí získat pro aktivní boj. Strana uvědomělého proletariátu musí v tomto velkém boji splnit svou povinnost.

Proletarij, č. 2
29. srpna 1906

Podle listu Proletarij

ROZPAKY NAD TAKTIKOU

Dostali jsme 6. číslo Plechanovova Dněvníku — dvanáct stránek vytištěných v Ženevě^[262]. Příjemným překvapením pro nás bylo, že ruský liberálně buržoazní tisk tentokrát výjimečně upustil od vychvalování Plechanova. Rozehnutí dumy asi rozptýlilo optimismus soudruha Plechanova — pomysleli jsme si, když jsme v liberálních novinách četli zprávy o vyjití tohoto 6. čísla bez obvyklých souhlasných citací.

A skutečně, soudruh Plechanov v 6. čísle Dněvníku opouští stanovisko krajně pravého křídla menševismu, které zaujímal (společně se soudruhem Rachmetovem) po dobu působení dumy. Naprosto nesdílí snahu menševiků *oslabit* revoluční heslo *Za ústavodárné shromáždění* dodatkem „prostřednictvím dumy“ a „za dumu“ apod. Právem dokazuje, že heslem může být jedině svolání ústavodárného shromáždění, a právem kritizuje vyborský manifest za to, že v něm toto heslo chybí. Plechanov také naprosto nesdílí snahu stůj co stůj spojit „akci“ s dumou, byť i akci dílčí místo všeobecné, byť i okamžitou a nepřipravenou místo akce pozdější a lépe připravené. A konečně Plechanov tentokrát nejen nepřizpůsobuje sociálně demokratická hesla heslům kadetským, nejen neztotožňuje kadety s buržoazní demokracií vůbec, ale naopak přímo a otevřeně kritizuje polovičatost kadetů (proto také kadetské noviny o Plechanovovi pomlčely!) a velmi rozhodně proti *nim* staví „pracující“ rolnictvo.

Z toho všeho máme opravdu velkou radost. Ale zarmucuje nás, že se Plechanov přece jen nevyhnul celé řadě nedůsledností a rozpaků, pokud jde o taktiku.

Plechanov správně vytýká autorům vyborské výzvy, že se vlastně „omezili“ jen na výzvu neplatit daně a nedodávat brance, že se snaží setrvat na půdě zákona. Podle jeho názoru prý se mělo říci: „Připravte se, neboť čas se blíží.“ Mělo prý se razit heslo ústavodárného shromáždění.

Jenže odmítnout platit daně apod. — to je *prostředek* boje. Kdežto svolání ústavodárného shromáždění — to je nejbližší *cíl* boje. Když už Plechanov vytýkal kadetům snahu omezit se jen na jeden prostředek, měl *ukázat* i další prostředky a rozebrat podmínky jejich použití, jejich význam atd. Ale obejít to, jak to udělal Plechanov, jen poznámkou, že „dost má den na svém trápení“, je nesprávné. Sociální demokracie je povinna vést proletariát nejen při vytyčování správných hesel, nýbrž i při výběru nejúčinnějších a nejúčelnějších *prostředků* boje. Zkušenosti ruské revoluce nám už poskytly nemálo dokladů o tom, jak se s rozšiřováním úkolů a počtu účastníků boje mění zároveň i prostředky, způsoby a metody boje a jak nabývají na rozhodnosti a útočnosti. Právě v takové situaci, jaká je dnes, nesmíme mlčky přecházet, nýbrž zvláště pozorně zkoumat rozmanité prostředky boje, jako je politická stávka, ozbrojené povstání atd. To je nejnaléhavější otázka dneška a vyspělí dělníci od nás právem na ni žádají odpověď.

Když Plechanov rozebírá otázku, jak zájmy různých tříd ovlivňují postoj vůči požadavku ústavodárného shromáždění, rozlišuje *tři* třídy. 1. Pokud jde o proletariát, konstatuje, že se jeho třídní zájmy plně shodují se zájmy všeho lidu. 2. Pokud jde o „pracující rolnictvo“, připouští možnost, že se jeho zájmy za určitých okolností se zájmy všeho lidu rozejdou, avšak zdůrazňuje, že „jeho třídní zájem“ vyžaduje svolat ústavodárné shromáždění. 3. Pokud jde o „vrstvy, které reprezentuje strana konstitučních demokratů“, Plechanov přiznává, že je jejich „třídní zájmy“ donutí zaujmout vůči svolání ústavodárného shromáždění nedůvěřivý postoj, že to bude důkazem jejich „smíření se“

s akcemi pánů Stolypinů, jejich obav, aby statkáři nepřišli o půdu bez jakékoli náhrady atd. A Plechanov prohlašuje, že „nechce prorokovat“, zda u kadetů nabude převahy třídní zájem nad zájmem všeho lidu, anebo naopak.

Prorokuje se budoucnost, ale to, že se kadeti zříkají ústavodárného shromáždění a revolučního boje za ně, je přítomnost. Zamlčovat to je nejen zbytečné, nýbrž i škodlivé. A nechceme-li to zamlčovat, pak bychom měli zřejmě uznat: „Proletariát jde *společně* s uvědomělým pracujícím rolnictvem *proti* nespolehlivým a kolísavým kadetům.“ Plechanovovi chybí k této taktické směrnici, která logicky vyplývá z jeho nynější formulace dané otázky, už jenom krůček.

Píše: „Všechny strany, které se účastní tohoto hnutí (boje za ústavodárné shromáždění), by se měly spolu neprodleně dohodnout, že si budou v této věci vzájemně pomáhat.“ Správně! Ale které strany to jsou? Ty, které stojí *nalevo* od kadetů a které je nutno označovat za strany *revoluční* buržoazní a maloburžoazní demokracie (neboť heslo ústavodárného shromáždění je heslo *revoluční* na rozdíl od opozičního a „*loajálního*“ hesla kadetů: Co nejdříve novou dumu). Čili *bojová dohoda strany proletariátu se stranami revoluční demokracie*.

A to je právě to, na čem jsme vždycky trvali. Teď už si nemusíme přát nic víc, než aby Plechanov od nynějška zastával toto stanovisko důsledně. Zastávat je *důsledně* však znamená stanovit jako *podmínku* této bojové dohody nejen uznání *revolučně* demokratického hesla (ústavodárné shromáždění), nýbrž také uznání onoho revolučního prostředku boje, pro který už naše hnutí dorostlo a jehož bude muset v boji za ústavodárné shromáždění nevyhnutelně použít, tj. uznání *všelidového povstání*. Dále, abychom skutečně objasnili heslo ústavodárného shromáždění, a ne je pouze opakovali, bude třeba dát na pořad otázku *prozatímní revoluční vlády*. Jestliže tak Plechanov nečiní, pak nemůže správně odlišit zájmy „pracujícího“ rolnictva od třídních zájmů „těch vrstev, které reprezentuje kadetská strana“.

Jestliže tak nečiní, pak zanechává obrovskou mezeru v naší propagandě a agitaci, neboť každého agitátora se zeptají: A kdo má vlastně podle názoru dělnické strany svolat ústavodárné shromáždění?

Ale Plechanov, jak už jsme konstatovali, zcela neodůvodněně obchází jak otázku povstání, tak i otázku způsobů boje vůbec. Píše: „V přítomné chvíli by povstání mohlo být jenom výbuchem hněvu lidu, jen vzpourou, kterou by vrchnost snadno potlačila; jenže my nepotřebujeme vzpoury, výbuchy, nýbrž vítěznou revoluci.“

Což je totéž, jako kdyby byl Nogi v srpnu 1905 řekl: „*Nepotřebujeme* útoky na Port Arthur, *nýbrž* dobytí Port Arthuru.“ Je možné dávat do protikladu útoky předčasné a aktuální, nepřipravené a připravené, ale nelze dávat do protikladu útoky jako takové a „dobytí“ pevnosti. To je chyba. To znamená obcházet otázku, jakým způsobem se má pevnost dobýt. A právě tuto chybu dělá soudruh Plechanov.

Buď neříká všechno, nebo je tato otázka i jemu samému nejasná.

Rozdíl mezi demonstrační stávkou a stávkou jako podnětem k povstání je jasný. Rozdíl mezi „dílčími hromadnými protesty“ a všeobecným, celoruským vystoupením je jasný. Rozdíl mezi dílčími, místními povstáními a povstáním všeobecným, celoruským, podporovaným *všemi* revolučními stranami a silami, je také jasný. Nazvete-li demonstrace, jednotlivé protesty a dílčí povstání „výbuchy“, pak bude vaše myšlenka také jasná a váš protest proti takovým „marným výbuchům“ bude zcela oprávněný.

Ale říkat, že „*nepotřebujeme* výbuchy, *nýbrž* vítěznou revoluci“, je totéž jako neříkat vůbec nic. Ba co hůř, znamená to dodávat prázdným slovům zdání hlubokého smyslu. Znamená to *ohlupovat* čtenáře efektní, ale prázdnou frází. Stěží by se našli dva zdravě uvažující revolucionáři, kteří by *se neshodli* na tom, že potřebujeme „nikoli výbuchy, nýbrž vítěznou revoluci“. A zároveň by se dost těžko hle-

dali dva zcela normálně myslící revolucionáři, kteří by se shodli na tom, který *konkrétní* prostředek boje nebude v daném *konkrétním okamžiku* „výbuchem“, nýbrž *spolehlivým krokem k vítězné revoluci*. Plechanov pro efekt opakuje to, o čem nikdo nepochybuje, a to, v čem tkví skutečná obtíž otázky, obchází, a proto se nedostává příliš kupředu.

Na závěr nemůžeme pominout, že se Plechanov samozřejmě snaží také „rýpnout“ do bolševiků: jednak prý jsou to blanquisté, protože bojkotovali dumu, a jednak prý jsou to lidé „lehkomyšní“, protože prý nevěděli (dokud je soudruh Plechanov v 6. čísle Dněvníku nepoučil), že je zapotřebí rozvinout intenzívní práci v armádě. Chceme tu na toto „rýpnutí“ jenom upozornit, odpovídat na ně je zbytečné. Domnívá-li se soudruh Plechanov, že svým *nynějším* stanoviskem k taktice posiluje v naší straně menševiky a oslabuje bolševiky, pak nemáme nic proti tomu, aby byl v tomto příjemném omylu ponechán.

Proletarij, č. 2
29. srpna 1906

Podle listu Proletarij

POLITIKA VLÁDY A BLÍŽÍCÍ SE BOJ

Jeden z humoristických listů vydávaných německými sociálními demokraty uveřejnil asi před půldruhým rokem karikaturu Mikuláše II. Car byl vyobrazen ve vojenské uniformě a s rozesmátým obličejem. Skývou chleba dráždil střapatého mužika, hned mu ji strkal málem do úst a hned zas ucukával rukou zpátky. Tvář střapatého mužika se hned rozjasňovala spokojeným úsměvem a hned zas hněvivě chmuřila, když mu kus chleba, který užuž držel v zubech, zase vzali. Na skývě byl nápis „ústava“. A poslední „scéna“ zobrazovala, jak mužik ve snaze stůj co stůj si ukousnout kousíček chleba bezděky ukousl Mikuláši Romanovovi hlavu¹⁵⁵.

Opravdu výstižná karikatura! Samoděržaví už vskutku hezkých pár let takhle „dráždí“ ruský lid ústavou, užuž mu ji dává „skoro úplně“, ale pak se zas najednou vrací ke všem starým zlořádům, policejním represím a nezákonnostem, mnohonásobně horším než předtím. Jak je tomu dávno, co jsme u nás měli málem nejdemokratičtější „parlament“ na světě? Jak je tomu dávno, co se ve veškerém tisku diskutovalo o kadetském vládním kabinetu jako o zcela bezprostřední a reálné možnosti? Těžko uvěřit, že to bylo všehovšudy před dvěma nebo třemi měsíci. Stačilo několik carských výnosů, manifestů a nařízení — a staré samoděržaví opět neomezeně panuje a hrstka všemi odsouzených, zostuzených a veřejně zneuctěných defraudantů, katanů a pogromistů se znovu vysmívá lidu, znovu drancuje, loupí, masakruje, zacpává ústa a otravuje vzduch nesnesitelným puchem nevolnictví.

Toto rychlé střídání krátkých „dnů svobody“ s dlouhými měsíci zběsilé reakce se dá z hlediska vývoje revolučního boje všeho lidu vysvětlit rovnováhou sil, jež se mezi bojujícími stranami vytvořila na podzim minulého roku. Samoděržaví už nemá dost sil vládnout lidu a lid ještě nemá dost sil ze sebe skutečně svrhnout pogromistickou vládu. Obě bojující strany proti sobě stojí jako dvě nepřátelské armády, které tu krátce odpočívají po boji a sbírají nové síly a tu zas se vrhají do dalšího boje proti nenáviděnému nepříteli.

Publicisté z kadetského i novovremjonovského tisku se v podstatě shodují v *moralizujícím* hodnocení tohoto kolísání. Jedni i druhí je odsuzují, nařkávají nad kolísáním, nerozhodností a přešlapováním vlády a nabádají ji k větší „ráznosti“ — jedni při provádění represí, druhí při zavádění slíbené ústavy. Ani jedni, ani druhí nechápou význam třídního boje, který mění skutečný poměr společenských sil.

Avšak souběžně s tím, jak se tento boj rozvíjí, nevyhnutelně vzrůstá uvědomělost a semknutost nejen v řadách revoluce, ale i v řadách reakce, nevyhnutelně se přechází ke stále ostřejším a nelítostnějším formám boje. Rychlé střídání „dnů svobody“ a „měsíců poprav“ je jako stvořené k tomu, aby se co nejméně snížil počet pasívních a lhostejných, aby se do boje zapojovaly další a další vrstvy a síly a rozvíjela se uvědomělost mas, neboť jim na příkladu různých experimentů v celém Rusku zvláště názorně předvádějí hned jednu, hned druhou tvář samoděržaví. Čím rychlejší a prudší bude toto střídání, tím rychleji dospějí události k onomu konečnému zúčtování, jehož výsledek je neodvratně předurčen převahou společenských sil na straně svobody.

Uvědomělí dělníci proto mohou zcela klidně přihlížet překvapivě rychlému „pokroku“ samoděržaví při represálích. Jen tak dál, páni Romanovové, Trepovové, Ignatjevové a Stolypinové! Čím horlivěji budete kráčet touto cestou, tím dříve vyčerpáte svoje poslední rezervy. Hrozíte

nám vojenskou diktaturou, stanným právem po celém Rusku? Ale vždyť stanným právem bezesporu nejmíc získá právě revoluce! Vojenská diktatura a stanné právo budou znamenat mobilizaci velkého počtu vojáků, jenže opakované mobilizace dokonce i těch „nejspolehlivějších“ vojáků, totiž kozáků, mají už dnes za následek silný vzrůst nespokojenosti ve zpusťosených kozáckých stanicích a zesílily „nespolehlivost“ tohoto vojska. Stanné právo stojí peníze, jenže finance samoděržaví jsou už teď v zoufalém stavu. Stanné právo vede k zesílení agitace mezi vojáky a odnaučuje obyvatelstvo bát se i těch „nejstrašnějších“ represálií, jak o tom výmluvně svědčí Polsko a Pobaltí.

Řekli jsme, že reakce „hrozí“ vojenskou diktaturou. To je vlastně nesprávné, protože po zavedení vojenských polních soudů¹⁵⁶ ve všech „okrajových“ územích, tj. v 82 z 87 gubernií říše, je směšné mluvit o vojenské diktatuře v budoucím čase. Je to už přítomnost, a pouhá změna názvu, užití „strašnějšího“ slova („diktatura“ místo „mimořádná ochrana“), jmenování jednoho diktátora už věru *nemůže* obrátit k horšímu nynější hromadné zatýkání, vypovídání do vyhnanství bez soudů, trestné výpravy, osobní prohlídky na ulicích či popravy podle rozsudků důstojníků. V Rusku vládne už nyní vojensko-policejní diktatura. Represálie nabyly takového rozsahu, že revolucionáři, zvyklí na takové „zacházení“ z dob Pleveho, trpí těmito represáliemi relativně málo, ale zato celá jejich tíha doléhá na „pokojné“ obyvatelstvo, které páni Stolypinové „agitují“ s úspěchem věru hodným největší chvály.

Represálie, k nimž došlo v zimě, následovaly po skutečně revolučním povstání, se kterým liberálně monarchistická buržoazie nesouhlasila, nicméně v důsledku těchto represálií došlo k vytvoření veskrze opoziční dумы, která přinesla největší prospěch revolučním silám. Po údobí legálního „konstitucionalismu“ následují podzimní represálie. Není možné, aby jejich důsledkem bylo *jenom* levicovější složení dумы.

Smečka pogromistů cítí, že její represe jsou neúčinné, a všemožně se shání po nějaké podpoře. Tu se marně pokouší domluvit s oktábristy. Tu zas se Pobědonoscev a spol. chystají úplně zlikvidovat jakoukoli „ústavu“. Tu se otvírají univerzity a prodejní tisk hlasitě volá po neochvějném liberalismu. A tu se zas zakazuje sjezd dokonce i kadetské straně¹⁵⁷ (čímž Stolypinové kadetům jen poslouží!) a tisk je pronásledován tak, jak jej nepronásledoval ani Durnovo. Na jedné straně vojenské plní soudy. Na druhé straně rozsáhlý pokus o dohodu s vesnickou buržoazií¹⁵⁸.

Vláda cítí, že ji může zachránit jedině posílení vesnické buržoazie z řad mužiků uvnitř obcí, aby se mohla o ni opřít proti rolnické mase. Jenže k těmž cíli, k němuž by Gučkovové směřovali chytře a obezřetně a k němuž se kadeti kradou rafinovaně a obratně, se policejní Děrži-mordové^[28] hrnou tak neobratně, hloupě a nemotorně, že celá tato jejich „kampaň“ víc než pravděpodobně zkrachuje. Rolnická buržoazie je sice málo početná, ale má na vesnici velmi silné hospodářské postavení. Výkup statkářské a jiné půdy podle vzoru kadetské agrární reformy by se zaručeně zamlouval *všem* rolníkům a hladce by tak dosáhl cíle, k němuž se „hlava nehlava“ hrne jako medvěd samoděržaví, totiž nesmírně by posílil rolnickou buržoazii a učinil z ní oporu „pořádku“.

Jenže Romanovové, Trepovové, Ignaťjevové a Stolypinové jsou příliš hloupí na to, aby to pochopili. V dumě odpověděli rolníkům na jejich požadavek půdy hrubým odmítnutím, a teď najednou dávají prostřednictvím svých úředníků *do prodeje* údělné a státní pozemky^[274]. Ale zda se jim skutečně podaří tímto způsobem získat vlivné vrstvy vesnické buržoazie na stranu *nynější* vlády, to je velká otázka, protože úřednická banda bude celou věc protahovat, bude loupit a brát úplatky zrovna tak, jak to vždycky dělali Romanovové a jejich smečka. Ale že zpráva o výkupu údělných a státních pozemků rolnické masy ještě víc „rozjitří“, to je nepochybné. Prodej těchto pozemků bude totiž

následkem přeměny pachtovného ve výkupní platby v mnoha případech pro rolníky znamenat *zvýšení* plateb. A zvýšit rolníkům platby za půdu, to je nejlepší způsob, jaký si mohla vláda vymyslet k usnadnění naší agitace proti ní. Je to znamenitý prostředek, jak rolníky ještě víc popudit a získat je pro *naše* heslo: Úplně odmítnout *jakékoli* platby za půdu, která musí po vítězství revoluce *všechna* připadnout rolníkům.

Vláda začala tak nerozumně koketovat s rolnickou buržoazií částečně z hlouposti, což je charakteristická vlastnost všech policejních vlád, ale částečně i proto, že velmi nutně potřebuje peníze. S financemi je na tom pramizerně. Hrozí jí úplný bankrot. V zahraničí jí peníze dát nechtějí. Vnitřní půjčka se nedaří. Kapitál se tedy musí násilím a *potají* vzít z konta spořitelen, *potají*, bez vědomí vkladatelů těchto spořitelen, kteří by dnes byli pramálo ochotni kupovat státní úpisy. Lokajové samoděržaví už začínají sami tušit, že zhroutení zlaté měny a nekonečné vydávání papírových peněz jsou nevyhnutelné.

Jen tak dál, páni Stolypinové! Dobře pro nás pracujete! Pobuřujete obyvatelstvo líp, než bychom to dokázali my. Přivedli jste represe do krajnosti a názorně jste tak všem ukázali, že je třeba dovést do krajnosti i bojové, revoluční vystoupení.

Proletarij, č. 3
8. září 1906

Podle listu Proletarij

R U C E P R Y Č !

Kniha Moskva v prosinci 1905^[197] je věnována událostem, které mají v dějinách ruské revoluce mimořádný význam. Pozitivní závěry vyplývající z moskevského povstání jsme v hlavních rysech vyložili v předešlém čísle*^[158]. V dnešní poznámce si blíže všimneme oněch stránek této závažné, ale špatně napsané práce, které se zvláště úzce dotýkají moskevských sociálních demokratů.

„Sestavitelé“ knihy v předmluvě^[278] oznamují, že použili materiálu získaného od sociálně demokratických organizací, které však „jinak nemají s touto prací nic společného“. Už jen to, že sociálně demokratické organizace poskytují materiál osobám, které jim nejsou odpovědné, je nanejvýš nenormální. Ale do trapné situace se tyto organizace dělnické strany nepochybně dostaly tím, že jejich materiály byly zpracovány nedbale a „vyšperkované“ snůškou hloupostí. *Všechny* organizace moskevských sociálních demokratů a především ovšem vedoucí z nich, moskevský výbor, by měly podle našeho názoru tuto věc prošetřit a učinit opatření, aby se zmíněná nenormálnost už nemohla opakovat.

Uvedu jeden z mnoha příkladů toho, jak anonymní autoři knihy „zpracovávají“ materiál, který jim poskytly sociálně demokratické organizace. Jde o úlohu revolučních organizací v moskevských událostech a zejména o výzvu^[384] bojové organizace při moskevském výboru SDDSR, uveřejněnou 11. prosince v 5. čísle listu Izvestija soveta rabočich děputatov¹⁵⁹. Autoři se nenamáhají podat ucelený přehled

* Viz tento svazek, s. 390—398. *Red.*

o obsahu a charakteru tohoto listu, ale cvičí svůj ostrovtip kritikou tohoto druhu: ocitují z 5. čísla věty „Boj se začíná rozvíjet plnou silou. V moskevských ulicích se už po mnoho hodin odehrává řada krvavých střetnutí povstavšího lidu s carským vojskem.“ A vzápětí „kritizují“: „Víme, že v moskevských ulicích došlo jen k srážkám vojska s nepočtenými oddíly bojových družin.“ S falešným patosem deklamují, že je nepřípustné „plést si (sic!) masový boj s bojem ozbrojených skupinek“, a volají: „Kde měly být masy, v čem se mohla projevit jejich aktivita?“ atd. atp.

Co to má být?? Může se snad tato křečovitá snaha dokázat tímto způsobem „kritiky“ svůj ostrovtip nazvat vědeckou analýzou?? Jen se nad tím zamyslete: ve vážné historické práci, ve zvláštní kapitole o úloze revolučních organizací se autoři pokoušejí chytat toho, že se 11. prosince, tj. několik dní před krizí, na samém začátku nových metod boje, sověť dělnických zástupců odvážil mluvit o „povstavším lidu“! Patrně měl mluvit s výrazem hlubokomyslné shovívavosti o „nepočtených oddílech bojových družin“, a ne vyzývat lid a masy k tomu, aby podpořili začínající boj! Tato snaha doktrinářsky „si zamudrovat“, toto maličerné chytání za slovo je o to hanebnější, že v téže knize týchž „sestavitelů“ najdete celou řadu míst, kde i oni mluví o lidu vůbec, o tom, že „všechno obyvatelstvo“ vyšlo do ulic. Copak je tak těžké pochopit, vy ubožáci, že být 11. prosince v Moskvě v revoluční organizaci a nemluvit o povstavším lidu by mohli leda reakční zpátečníci nebo pedanti s duší úplných eunuchů na způsob Pollaka ve hře Leonida Andrejeva Ke hvězdám! [5]?

Ale pojďme dál. Autoři se ušklíbají také nad výzvou bojové organizace v témže 5. čísle Izvestijí. „Oddíly složené ze 3—4 osob měly podle názoru autorů výzvy darovat(!) lidu hlavní město osvobozené od odvěkého panství násilníků.“ „Bojová organizace rozhodla, že není třeba, aby se boje zúčastnily masy.“

Vezměme si k ruce zmíněnou výzvu. Sestavitelé knihy ji

neotiskují celou, nýbrž jen výňatky z ní. Ale dokonce i ve výňatcích, které tito „badatelé“ vybrali, si můžeme přečíst *přímou výzvu bojové organizace: „Těchto oddílů organizujte co možná nejvíc.“* Čili myšlenka, že by měl někdo něco lidu „darovat“ a že „není třeba, aby se boje zúčastnily masy“, se připisuje lidem, kteří už v první den ozbrojeného boje vyzývali k tomu, aby do bojových oddílů vstupovalo „co možná nejvíc“ dělníků...

Co je to? Žurnalistická nedbalost, nebo výtvary laických pisálků?

Autoři se vůbec nepokoušejí analyzovat souvislost mezi vojenskou organizací a vojenskou technikou, ani vzájemný vztah mezi přímým ozbrojeným bojem a podpůrnými bojovými akcemi. Nepokoušejí se ani ohlédnout do minulosti, zapomínají, že jak všeobecné stávkové demonstrace v Rusku vždy zahajoval nepřilíš velký, ba podle dnešních měřítek nepatrný počet účastníků. Není tu ani stopy po seriózním historickém studiu, jsou tu jen výpady, nad nimiž se člověk až otřásá hnusem. Výzva bojové organizace je na s. 145 ocitována jen ve výňatcích, aby se mohl překrucovat její smysl, a teprve v dalším výkladu se jen tak mimochodem uvádí, že se v této výzvě „doporučuje šetřit pečotou“ (s. 154), tj. že *se přímo počítá* s psychologií mas, přímo rozlišuje vojsko reakční a vojsko kolísající. Zato povolání oktábristů, které nemá ke studiu moskevského povstání naprosto žádný vztah, se tu otiskuje *celé!*

Sociálně demokratické organizace svěřily materiál osobám, které otiskují celé povolání oktábristů^[17], ale z výzvy bojové organizace sovětu dělnických zástupců vytrhují jen kousky, aby si na ní mohli nechutně brousit svůj nechutný ostrovtip...

Přejděme nyní k závěrům pánů autorů. „Proletariát jakožto masa nevystoupil“ (s. 245). „Moskevský proletariát nevystoupil ani 9. a 10. prosince... ani v následujících dnech. A to slouží ke cti jeho uvědomělosti a organizovanosti“ (s. 244).

Slyšíte, soudruzi dělníci? Odnynějška prý vám slouží „ke cti“, že masy *nedostatečně* bojovaly!! Že se dělnické masy nedostatečně zúčastnily aktivního, ofenzivního boje, to prý je, jak vidíte, plus. Ale že dělnické masy nečekaly na své vůdce a přikročily k hromadné stavbě barikád, že se na svých vůdcích ustavičně dožadovaly výzvy k rozhodnějším akcím, to je zřejmě minus...

„Moskevské události dokazují,“ píše autoři knihy, „že v historickém období, které prožíváme a jež se vyznačuje obrovským rozmachem militarismu, nezbytnou podmínkou vítězství povstávajícího lidu je, aby na jeho stranu aktivně přešla značná část armády nebo aby vojsko hromadně a kategoricky odmítlo použití zbraní proti lidu...“

Zápas o kolísající vojenské jednotky ponechali tito mudrcové stranou; jeho význam nepochopili. Zřejmě si představují, že je možné uskutečnit povstání bez boje proti reakční části armády, bez aktivního boje revolučního lidu, vnášejícího do vojenských šiků chaos. Akceptují hledisko kadetů, kteří jsou ochotni uvítat „přechod“ armády, ale ozbrojené povstání a jeho propagování prohlašují za „šílenství a zločin“...

„... Takové chování armády je však myslitelné až teprve ke konci (sic!) revoluce, a navíc takové revoluce, která má všelidový charakter. Prosincové povstání proletariátu, s nímž jen pasívně (?) sympatizovaly masy buržoazního obyvatelstva, *boj za uskutečnění jeho vlastních hesel* (podtrženo námi) nemohla (!) armáda podporovat, a proto „snaha přeměnit všeobecnou stávkou v ozbrojené povstání“ nemohla být korunována úspěchem a musí být uznána za historický omyl.“

Tady máte poučení, moskevští dělníci! Nebojujte „za uskutečnění svých vlastních hesel“!...

Těžko se dá pochopit, jak může někdo dospět až k takovému pedantství, až k takovým kadetsky ubohým úvahám a jak může z nanejvýš seriózního historického materiálu vyvozovat takové banální závěry. Moskevští sociální demo-

kraté by měli vyjádřit autorům knihy svou nevoli a vyzvat všechny členy strany a všechny stoupence revoluce, aby znovu shromáždili materiál umožňující podat náležitý výklad prosincového povstání a provést jeho seriózní kritiku. Všechny chyby a nedostatky povstání musí být nemilosrdně odhaleny, aby se z nich mohl bojující proletariát poučit, ale kadetům a laickým pisálkům musí strana proletariátu říci: Ruce pryč!

Proletarij, č. 3
8. září 1906

Podle listu Proletarij

O PARTYZÁNSKÉ AKCI PSS¹⁶⁰

Náš sjednocovací sjezd bezesporu rozhodně odmítl jakoukoli „expropriaci“¹⁶¹, takže je absolutně neodůvodněné, odvolává-li se Polská socialistická strana v této věci na SDDSR^[304]. Nesporné je i to, že PSS zorganizovala svou „akci“ z 2. (15.) srpna bez ohledu na to, zda je účelná a zda odpovídá smýšlení širokých mas a podmínkám dělnického hnutí. Nezbytnost přihlížet ke všem těmto okolnostem je očividná a v návrhu bolševické rezoluce^[135] o partyzánských akcích je zdůrazněna ve zvláštním bodě. Podle našeho názoru je však nutno odsoudit pouze *falešné pojetí* taktiky partyzánských akcí ze strany PSS, ale ne samu tuto „taktiku“. Takovou partyzánskou akci, jako demolování černosotňovského „Tveru“¹⁶² petrohradskými dělníky v loňském roce, by naši soudruzi z polské sociální demokracie určitě schválili.

Proletarij, č. 3
8. září 1906

Podle listu Proletarij

S L O U Č E N Í B U N D U
S E S O C I Á L N Ě
D E M O K R A T I C K O U
D Ě L N I C K O U S T R A N O U
R U S K A

Nedávno se konal VII. sjezd Bundu, organizace židovských sociálně demokratických dělníků v Rusku.^[365] Podle zpráv tohoto sjezdu má Bund celkem 33 000 členů v 257 organizacích. Delegáti na sjezd byli voleni podle demokratických zásad, po 1 delegátu na 300 členů strany. Voleb se zúčastnilo asi 23 000 členů, kteří vyslali na sjezd 68 delegátů s rozhodujícím hlasem.

Hlavní otázkou, kterou měl sjezd vyřešit, byla otázka sloučení Bundu s SDDSR.^[224] Sjednocovací sjezd SDDSR se jak známo vyslovil pro sloučení a schválil jeho podmínky.^[300] Nyní VII. sjezd Bundu tyto podmínky přijal. Sloučení s SDDSR bylo schváleno 48 hlasy proti 20. A tak se Sociálně demokratická dělnická strana Ruska stala konečně opravdu stranou celoruskou a jednotnou. Počet členů naší strany tím nyní *překročil 100 000*; 31 000 bylo zastoupeno na sjednocovacím sjezdu, dále je tu asi 26 000 polských sociálních demokratů, asi 14 000 lotyšských a 33 000 židovských.

Zástupci ústředního výboru Bundu se stali členy ústředního výboru SDDSR. Čeká nás nesnadná práce provést sloučení základních organizací Bundu s organizacemi SDDSR v jednotlivých místech.

Druhou otázkou, kterou sjezd Bundu projednal, byla otázka současné politické situace. V obsáhlé rezoluci^[223], schválené drtivou většinou hlasů, uznal VII. sjezd Bundu za taktické heslo *Svolání ústavodárného shromáždění* a zamítl všelijaké rozmělnující dodatky, jako „prostřednictvím dumy“ apod. Bojkot dumy byl zamítnut podmíněně,

tj. bylo uznáno za nutné zúčastnit se voleb v tom případě, bude-li strana proletariátu schopna zorganizovat samostatnou volební kampaň.

Třetí otázkou byla otázka „partyzánských akcí“, přičemž se nečinil rozdíl mezi „exy“* a teroristickými akcemi. Drtivou většinou byla schválena rezoluce^[219] *proti* partyzánským akcím.

Poslední byla otázka organizace Bundu. Byly schváleny stanovy^[239].

Prozatím se omezujeme jen na tuto stručnou poznámku, ale doufáme, že v nejbližší budoucnosti budeme moci naše čtenáře seznámit s usneseními VII. sjezdu Bundu podrobněji.

Napsáno v první polovině září 1906

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1937

v publikaci Leninskij sbornik XXX

* Ex — zkratka slova expropriace, jehož se v této době užívalo k označení ozbrojeného zabírání zbraní nebo finančních prostředků veřejných institucí pro potřeby revolučních organizací. *Čes. red.*

ESERŠTÍ MENŠEVICI

Sociální demokraté poukazovali už počátkem roku 1905 na to, že návrh programu strany eserů^[295] („socialistů-revolucionářů“) svědčí o jejich zjevném přechodu „od narodnictví k marxismu“*^[131]. Bylo jasné, že ve straně uskutečňující tento přechod nevyhnutelně dojde k vnitřnímu rozštěpení.

Nyní se toto ideové a politické rozštěpení strany socialistů-revolucionářů stalo skutečností. Protokol prvního sjezdu strany socialistů-revolucionářů, který vyšel letos knižně v Paříži, umožňuje získat jasný přehled o tom, v čem všem se toto rozštěpení projevilo. Současná politická literatura „maximalistů“ a reprezentantů rodící se „lidové socialistické strany práce“ nezvratně dosvědčuje, že toto rozštěpení je úplné.

Sociální demokracie zažila dva velké vnitřní rozkoly — rozkol mezi „ekonomisty“ a starojiskrovci v letech 1900 až 1903 a rozkol mezi „menševiky“ a „bolševiky“ v letech 1903—1906; v obou případech šlo o ostrý boj dvou směrů, příznačných pro celý mezinárodní socialismus, totiž směru oportunistického a směru revolučního v jejich svérázné podobě, odpovídající příslušným obdobím ruské revoluce. Strana socialistů-revolucionářů se na rozdíl od nás hned při prvním pokusu o jakžtakž otevřené a opravdu stranicky organizované vystoupení rozpadla na *tři směry*: 1. levicový — „maximalisté“¹⁶³, 2. střed — socialisté-revolucionáři starého typu a 3. pravicový — oportunisté (jinak též „lega-

* Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 192—198. *Red.*

listé“, „lidoví socialisté práce“¹⁶⁴ atd.), jimž právě chceme věnovat pozornost v tomto článku. Už v protokolu I. sjezdu strany socialistů-revolucionářů se zřetelně rýsují kontury všech těchto tří směrů. A dnes se už v literatuře jasně projevují směry, jež se oddělily (nebo se oddělují?) od „středu“. Maximalisté vydali práci Přímo k cíli^[309] a obsáhlou programovou brožuru pana Tag—ina Principy teorie práce^[393]. Eserští oportunisté se vyslovili takřka bezesbytku ve výplodech pana Pešechonova a spol. Představitel „středu“ pan Černov nazval maximalisty v listu Mysl^[408] (nebo možná Golcs¹⁶⁵, Dělo naroda atd.) zcela odůvodněně „vulgárními socialisty“, ale o oportunistech mezi socialisty-revolucionáři, pokud se nemýlíme, prozatím v tisku pomlčel. Nejspíš mu v uvedených listech neprošel konkubinát eserského „bláta“ a eserské „krajní pravice“ jen tak hladce.

Rozštěpení stoupenců „principu práce“, ctitelů Lavrova a Michajlovského, na tři směry je významným politickým faktem v dějinách ruského maloburžoazního radikalismu. Marxisté musí tomuto faktu věnovat maximální pozornost, protože nepřímě osvětluje i to, v jakém politickém směru zraje smýšlení probouzejícího se ruského rolnictva.

Hlavním rozporem v celém programovém stanovisku socialistů-revolucionářů je kolísání mezi narodnictvím a marxismem. Marxismus vyžaduje jasné rozlišení maximálního a minimálního programu. Maximum — to je socialistická přestavba společnosti, která *není možná* bez odstranění zbožní výroby. Minimum — to jsou přeměny, které je možno uskutečnit ještě v rámci zbožní výroby. Směšování prvního s druhým nevyhnutelně vede k nejrůznějším maloněšťáckým a oportunistickým nebo anarchistickým deformacím proletářského socialismu, nezbytně *zatemňuje* úkol uskutečnit sociální revoluci prostřednictvím proletariátu, který si vydobyl politickou moc.

Z hlediska starého ruského narodnictví, zásad Lavrova, I. V., Michajlovského a spol. je rozlišování maximálního a minimálního programu zbytečné a nepochopitelné, neboť

narodnická teorie popírá platnost zákonů a kategorií zbožní výroby pro rolnické hospodářství v Rusku. Jen trochu důslední stoupenci Lavrova a Michajlovského (ale také V. V. a Nikolaje — ona, na které dnešní narodníci zcela neprávem zapomínají, neboť *nemají jiný* pramen *ekonomických* idejí) nutně museli *protestovat* proti marxistickému dělení programu na maximální a minimální. A už první pokus eserů přejít od kroužkaření k vytvoření strany ukázal jak sílu, tak i zaměření tohoto protestu. Stoupenci revolučních tendencí narodnictví prohlásili: Proč žádat jen socializaci půdy? Žádáme stejně tak socializaci továren a závodů! Pryč s minimálním programem! Jsme maximalisté! Pryč s teorií zbožní výroby!

Tento maximalistický směr, jak se dalo čekat, v podstatě téměř splývá s anarchismem.

Stoupenci oportunistických směrů v narodnickém hnutí, narodníci osmdesátých let, spustili opačný pokřik: K čemu maximální program a všelijaké diktatury proletariátu? Socialismus — to je perspektiva ztrácející se v dálce! A nač vůbec ten název „socialisté-revolucionáři“, děsíci *masy*? K čemu požadavek „republiky“!? K čemu ilegální strana? Pryč s tím vším! Pryč s maximálním programem! Pryč s „úskalími“ minimálního programu! A vůbec místo všech programů raději předložme „platformu“ veřejné, legální, nerepublikánské Lidové socialistické strany práce!*

Staří socialisté-revolucionáři, eserský střed, *se nemohou* proti oběma těmto směrům bránit jinak, než že se odvolávají na zákony zbožní výroby, než že *v podstatě* přecházejí na marxistické stanovisko. Proto byl na I. sjezdu své strany tento eserský střed zcela oprávněně zprava i zleva obviňován z marxismu, ze snahy soutěžit se sociálními demokraty, tancovat podle sociálně demokratické písňalky.[²⁸⁸] Otázka

* Viz zejména články pana Pešechonova v červencovém a srpnovém čísle měsíčníku *Ruskoje bogatstvo*¹⁸⁶ a také novinové noticky o vytvoření Lidové socialistické strany práce, o zasedání její organizační komise čili petrohradského výboru apod.

přechodu tohoto středu k sociálním demokratům je dnes už jen otázkou času. A tento čas nadejde tím dřív, čím dřív začnou revoluční strany vystupovat zcela otevřeně. Žádné předsudky vůči marxistickému „dogmatismu“ neobstojí před neúprosnou logikou událostí.

Během krátké existence kadetské dумы vystoupili zástupci rolnických mas poprvé na celoruské politické kolbiště.^[368, 369] Eseři proto nutně museli hledat sblížení s těmito zástupci a pokusit se je politicky organizovat kolem svého programu. Jenže se přitom ukázalo, že sociální demokraté poměrně rychle vytvořili svou *stranickou* sociálně demokratickou frakci. Naproti tomu socialisté-revolucionáři mohli po celou dobu působit jen za zády trudoviků. Rázem se ukázalo, že drobní výrobci jsou mnohem méně způsobilí politicky se semknout než dělnická třída. A nejen to: eseři nebyli schopni ani za zády trudoviků provádět *jednotnou* politickou kampaň. Rychle se projevil rozkol mezi eserskými oportunisty a eserským středem v životně důležité rolnické otázce — v otázce půdy. Oportunisté zvítězili při „parlamentním“ měření sil před zástupci mas: získali 104 trudoviky pro oportunistický agrární návrh¹⁶⁷, zatímco pro agrární návrh^[291] blízký programu strany socialistů-revolucionářů se vyslovilo (z týchž 104 trudoviků) nakonec jen 33 trudoviků.

Tento rozkol při otevřeném politickém vystoupení před tváří všeho lidu si nutně vyžadoval systematicky utřídit rozpory, které jej zapříčinily. Ze všech nejdál došel v této systematizaci pan Pešechonov, jeden z vůdců eserských oportunistů. Všimněme si tu jeho názorů, jeho představ o „obrysech a meznících platformy“ ... rolnických kadetů: „Revoluční požadavky musí být přizpůsobeny a musí být přiměřené revolučním silám“ (Russkoje bogatstvo, č. 8, s. 194^[254]). Proto není možné „hranici půdy a svobody“ „posunovat příliš daleko“. Místo maximálního i minimálního programu „obou socialistických stran, tj. sociálních demokratů a socialistů-revolucionářů“, potřebuje

drobná buržoazie jednotnou „platformu“ jako „plán kampaně, která však nebude rozvržena na dlouhé období až po socialismus, ale jen na nejbližší dobu“. Zbývající část cesty ke konečnému cíli je jenom „perspektiva ztrácející se v dálce“ (s. 196). Proto se musí z „platformy“ odstranit *republika*: „Musíme počítat s psychologickým faktorem... **Idea** monarchie příliš pevně zakořenila ve vědomí lidu“... „Tisíc let neuplynulo nadarmo“... „S touto psychologíí širokých mas musíme počítat“... „Otázka republiky vyžaduje krajní opatrnost“ (s. 198). Stejně tak otázka národnosti. „I zde budeme muset počítat s psychologíí lidu, vypěstovanou jeho tisíciletými dějinami“... „Proto považujeme za nutné propagovat v masách nikoli heslo nezávislosti národů“ (ani ne heslo jejich sebeurčení, dodává autor na jiném místě), „nýbrž požadavek, který si vynucuje sám život — požadavek jejich autonomnosti“. Pan Pešechonov zkrátka dává přímou otázku: „Je možné získat všechnu svobodu?“ A rovnou odpovídá: *Nelze*.

Také na další otázku, zda je možné vzít všechnu půdu, odpovídá: *Nelze*. Opatrnost, pánové, opatrnost a zase opatrnost! Rolníci poslanci v dumě panu Pešechonovovi řekli: „Poslali nás sem, abychom půdu dostali, a ne ji dávali.“ Rolníci teď nestojí ani o socializaci (vyrovnání), ani o nacionalizaci půdy. Bojí se toho. Chtějí jen *úlc* půdy. „Bylo by proto účelnější neformulovat otázku ‚půdy‘ v platformě příliš vyhroceně“ (s. 206). „Zdá se mi nebezpečné v nynější době otázku všeobecného vyrovnání vůbec nadhazovat“ (s. 205). „Přídělová půda i statkářské pozemky v mezích pracovní normy by se měly ponechat jejich dosavadním majitelům“, jak to požaduje návrh sto čtyř, kdežto předání veškeré půdy do vlastnictví všeho lidu musí být odsunuto, zřejmě také jako „perspektiva ztrácející se v dálce“.

Opatrnosti, umírněnosti a preciznosti je zapotřebí jak při volbě prostředků boje, tak i při volbě způsobů organizace. Ozbrojené povstání? „Já (Pešechonov) neustále tvrdím:

Odejmete od nás tento kalich hořkosti!... Bylo by víc než smutné, kdyby chtěl někdo v povstání spatřovat nejenom politováníhodnou možnost, nýbrž i osudovou nevyhnutelnost“ ... „Je nebezpečné... používat ho neopatrně... to může celé hnutí zahubit“ (č. 7, s. 177—178^[256]). Hlavním a nejnaléhavějším úkolem je dnes organizovat „lidové síly“. „Nejsem však příliš přesvědčen o tom, že by tento úkol mohly aspoň trochu uspokojivě vyřešit naše současné dvě socialistické strany. Je načase si uvědomit, že konspirativní organizace nemůže podchytit masy. Konstitučně demokratická strana také prohlásila, že není s to tento úkol zvládnout. Je zřejmé, že se ho musí chopit ještě někdo jiný, a k tomu je, jak já se domnívám, zapotřebí veřejné socialistické strany“ (č. 7, s. 179—180).

Jak čtenář vidí, nelze názorům pana Pešechonova upřít ucelenost, soustavnost a důslednost. Z oficiálního programu socialistů-revolucionářů toho zbylo jen málo u tohoto obháje monarchie, u tohoto politikáře, který ospravedlňuje knutu jen proto, že má tisíciletou tradici. A jestliže páni „opravdoví“ eseři mohli* po celou dobu působnosti dumy *takovéhle* názorové neshody obratně tajit, ba jestliže dokonce mohli, aby je utajili, zasednout k společné práci v jedněch a těchž novinách, pak nám to jen dokazuje, kam až vede *politická licoměrnost*.

Co je sociálně ekonomickým, třídním základem eserského oportunistu? Je to snaha pánů Pešechonovů a spol. *přispůsobit se zájmům příčinlivých mužiků*, přistříhnout socialismu podle jejich potřeb.

Veźmĕte si hlavní otázku — půdu. Pan Pešechonov dvakrát opakuje a přímo vychutnává výrok rolníků trudovíků, který se mu náramně zalíbil: „Poslali nás sem, abychom půdu dostali, a ne ji dávali.“ To jsou vskutku velmi pozoruhodná slova. Jenže úplně vyvracejí maloměšťácké iluze rolníků a potvrzují všechny teze marxistů. Tato slova

* — přes všechny své zvučné revoluční fráze

názorně ukazují, že *se už probouzejí* vlastnické instinkty středního rolníka. Ale kdo by nevěděl, pokud není zcela nevzdělaný v politické ekonomii a v západoevropských dějinách, že tyto instinkty sílí a rozvíjejí se tím víc, čím rozsáhlejší jsou politické svobody a moc lidu.

Jaký závěr by si byl tedy měl z uvedených slov rozumného, „masami“ zvoleného příčinnivého mužika vyvodit ten, pro koho socialismus není jen prázdnou frází? Zřejmě ten závěr, že třída takovýchto drobných vlastníků *nemůže* být nositelem socialismu; že socialisté mohou a musí podporovat třídu drobných vlastníků v jejich boji proti statkářům *výhradně* pro buržoazně demokratický význam a buržoazně demokratické výsledky tohoto boje; že socialista *je povinen* nikoli zastírat, nýbrž *odhalovat* protikladnost zájmů všech dělníků a těchto drobných vlastníků, kteří si přejí posílit a upevnit *své* hospodářské postavení a kteří zaujmou nepřátelský postoj vůči každému návrhu, aby „se dávala“ půda nebo cokoli jiného mase nemajetných, nuzných chudáků. „Chceme půdu dostat, a ne ji dávat!“ Mohou snad být vlastnické instinkty a choutky maloburžoazie vyjádřeny výstižněji?

Sociální demokrat z toho vyvozuje: Musíme podporovat tyto drobné vlastníky v jejich boji proti statkářům a samoděržaví pro revoluční buržoazně demokratický charakter tohoto boje. Jejich vítězství zlepší postavení všeho lidu, avšak zlepší je ve směru zlepšení a rozvinutí *kapitalistického* řádu. Proto nesmíme vlastnickým *či majetnickým* instinktům této třídy lichořit, ale naopak musíme proti nim *ihned* začít bojovat, vysvětlovat proletariátu jejich význam, varovat proletariát a organizovat jej v samostatnou stranu. Naším agrárním programem je pomáhat drobným vlastníkům svrhnout revoluční cestou statkáře, ukázat jim, za jakých podmínek lze uskutečnit nacionalizaci půdy jakožto nejlepší možné uspořádání agrárních vztahů za kapitalismu a objasnit zásadní odlišnost zájmů proletáře a drobného vlastníka.

Socialismus drobného hokynáře dochází k jinému závěru: je třeba „počítat“ s psychologií „masy“ (masy drobných vlastníků, ale nikoli masy nemajetných), je třeba se otrocky přizpůsobit majetnickým snahám „dostat“ od statkáře, ale nikoli „dát“ proletáři, je třeba v zájmu drobného vlastníka odsunout socialismus do mlhavé „dálky“, je třeba *uznat* snahu drobných vlastníků o *upevnění* svého hospodářského postavení; zkrátka je třeba nazvat „socialismem“ přísluhování sobecké ziskuchtivosti drobných vlastníků a lokajsky pochlebovat jejich předsudkům.

Monarchistické smýšlení je předsudek. Ale myslíte si, že úkolem socialistů je proti předsudkům bojovat? Pak jste na omylu. „Socialismus práce“ se musí předsudkům přizpůsobovat.

Nebo se domníváte, že letitost a „zakořeněnost“ (??) monarchistických předsudků vyžaduje, aby se proti němu bojovalo zvláště nemilosrdně? Pak jste na omylu. „Socialismus práce“ vyvozuje z letité vlády knuty jen to, že se vůči ní musí postupovat „nanejvýš opatrně“.

Je pravda, že pan Pešechonov, který jinak bojuje — tváří se, že bojuje — proti kadetům, přebírá do slova a do písmene právě kadetské argumenty ve prospěch monarchie. Ale co na tom? Cožpak jste až dosud nevěděli, že buržoazní radikál bojuje proti buržoaznímu liberálovi *pouze* proto, aby se posadil na jeho místo, ale vůbec ne proto, aby nahradil jeho program zásadně jiným programem? Cožpak jste zapomněli na historii francouzských trudovíků-socialistů... to jest radikálních socialistů, kteří „bojovali“ proti francouzským kadetům jen proto, aby si poté, když se stali ministři, počínali zrovna tak jako francouzští kadeti? Cožpak nevidíte, že se pan Pešechonov neliší od pana Struveho o nic víc než Bobčinskij od Dobčinského^[28]?

Pan Pešechonov možná tuší, že mezi přáním „dostat půdu, a *ne ji dát*“ a *monarchií* je určitá *materiální* souvislost. Aby se půda nemusela „dát“, je třeba ji *hájit*. A monarchie přece není nic jiného než námezdní policejní ochrana těch,

kteří půdu nechtějí „dát“, před těmi, kteří jsou *schopni* ji vzít*. Kadeti potřebují monarchii pro ochranu velkoburžoazie. „Socialisté práce“ potřebují monarchii pro ochranu příčinlivých mužiků.

Je samozřejmé, že z takovéhoho světového názoru „socialistů práce“ nevyhnutelně vyplývá pedantsky úzkoprsý postoj k povstání („politováníhodná možnost“; srovnejte s články pana Struveho^[207] v časopisu *Osvoboždění* z léta 1905 o tom, že „hlásat povstání je šílenství a zločin“). A vyplývá z něho i přezíravé pohrdání „konspirativní organizací“ a vzdychání, *v srpnu roku 1906*, po „legální socialistické straně“. Avšak objektivní historické podmínky, které činí povstání *nevyhnutelným*, které nutí nevzdělané masy, aby přes všechny své předsudky bojovaly za své nejnaléhavější zájmy právě proti monarchii, která mění manilovovské^[27] vzdychání po „legální socialistické straně“ ve vodu na mlýn pánů Ušakovů — tyto objektivní historické podmínky páni Pešechonovové neberou na vědomí. Ctitelé Lavrova a Michajlovského totiž musí počítat s psychologii zakřiknutých mas, a ne s objektivními podmínkami, *přetvářejícími* psychologii *bojujících* mas.

Udělejme závěry. Víme teď, co znamená být lidovým socialistou práce. Slovo práce tu znamená nadržovat zájmům drobných vlastníků, kteří si přejí „dostat, a ne dávat“. Lidový znamená pokorně ustupovat před monarchickými předsudky lidu, před šovinistickými obavami, aby se od Ruska neodtrhly některé národy. Socialista tu znamená prohlašovat socialismus za perspektivu ztrácející se v dálce a nahrazovat úzký, doktrinářský a pro politikáře nepo-

* Další nástroj policejní ochrany vlastníků se jmenuje *pravidelná armáda*. Pohleďte, co o ní pan Pešechonov píše: „Demokratická republika předpokládá... že bude stálé vojsko *patrně* nahrazeno ozbrojením lidu“ (č. 8, s. 197). Buďte tak laskavi, páni ctitelé Lavrova a Michajlovského, a vysvětlíte nám *otevřeně*, co znamená to velkolepé „*patrně*“!

hodlný program širokou, volnou, pružnou, pohyblivou, nezávaznou, lehce zahalenou, ba dokonce zcela obnaženou „platformou“. Ať žijí „lidoví socialisté práce“!

Páni Pešechonovové jsou prvními vlašťovkami společenské reakce, jež se začíná projevovat v řadách ruského rolnictva. Pánbíček seslal na zemi Pešechonovy, aby názorně objasnili marxistickou tezi o dvou tvářích každého malovýrobce. Rolník má úsudek i předsudky, má revoluční schopnosti člověka vykořisťovaného i reakční choutky drobného vlastníka, který chce „dostat, a ne dávat“. Páni Pešechonovové jsou ideovými mluvčími reakčních tendencí rolníka jako drobného vlastníka. Lízají „*paty*“ ruskému mužikovi. Dělalí *ideově* tutěž práci, kterou páni Gurkové a Stišinští, podplácející rolnickou buržoazii prodejem údělných a státních pozemků, dělají *hrubě materiálně*.

Ale podaří-li se těmito záplatami aspoň trochu zmírnit nevyhnutelné střetnutí mas s jejich vykořisťovateli v ostrém boji, to je ještě velká otázka. A je ještě velká otázka, podaří-li se tradičním rolnickým předsudkům, živeným nejrůznějšími oportunisty, nabýt vrchu nad úsudkem rolnické chudiny, který se probouzí v ohni revoluce. Sociální demokraté budou za všech okolností plnit svou povinnost, totiž rozvíjet a tříbit *revoluční* uvědomění rolnictva.

Pro sociální demokraty pravého křídla by se však páni Pešechonovové měli stát výstrahou. Kritizujeme tu sice lidové socialisty práce, ale leckdy bychom mohli některým sociálně demokratickým menševikům říci: Mutato nomine de te fabula narratur (se změněným jménem se ta bajka dá vyprávět o tobě). Mezi námi jsou přece také lidé vzdychající po legální straně, ochotní nahradit program^[285] platformou, snížit se k masám. Máme mezi sebou Plechanova^[259], který zhodnotil prosincové povstání proslulým výrokem: „Nemělo se sahat ke zbraním.“ Máme mezi sebou spolupracovníka časopisu Otkliki sovremennosti¹⁶⁸:

Mališevského^[167], který se zasazoval o to (*nikoli* ovšem v tomto časopisu^[244]), aby byla z programu vyškrtnuta republika. Všem těmto lidem rozhodně velice poslouží, když si bedlivě prostudují pány Pešechonovy v celé jejich „přirozené kráse“.

Proletarij, č. 4
19. září 1906

Podle listu Proletarij

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(*Květen — září 1906*)

REFERÁT O VÝSLEDKÁCH IV. (SJEDNOCOVARČÍHO) SJEZDU SDDSR NA SCHŮZI STRANICKÝCH PRACOVNÍKŮ V PETROHRADĚ

Tento referát přednesl Lenin 6. (19.) května 1906 v posluchárně petrohradské univerzity. V stručné zprávě o tomto referátu, uveřejněné 7. (20.) května 1906 v 74. čísle listu *Prizyv*, se zejména konstatovalo: „Referent poukázal na to, že o všech otázkách bylo na sjezdu rozhodnuto předem, neboť menševická frakce, která měla na sjezdu většinu, hlasovala vždy pro návrhy G. V. Plechanova. Bolševici nyní zahajují ve straně nový ideový boj.

Referent poukázal na to, že menševici nesprávně zhodnotili nynější situaci, z čehož vyplývají všechny jejich další chyby. Takovou chybou je podle referentova názoru rezoluce o ozbrojeném povstání a agrární program. V této souvislosti bylo poukázáno na to, že se menševici silně odchýlili doprava, ke kadetům.“

REFERÁT O STÁTNÍ DUMĚ NA SCHŮZI DĚLNÍKŮ TKALCOVSKÉHO OKRSKU VE ČTVRTI VYBORSKÁ STRANA

O tomto Leninově referátu, předneseném mezi 5. a 10. (18. a 23.) květnem 1906, se zmiňuje ve svých vzpomínkách N. K. Krupská: „Iljič přednášel zástupcům vyborského obvodu ve Svazu inženýrů na Zagorodném“ (N. K. Krupská, *Vzpomínky na Lenina*, Praha 1958, s. 113). Rezoluce z této schůze byla uveřejněna 10. května 1906 v 13. čísle *Volny*.

TEZE PROJEVU NA SHROMÁŽDĚNÍ V LIDOVÉM DOMĚ PANINOVÉ

Teze k tomuto projevu připravil Lenin, ale 9. (22.) května 1906 je dal k dispozici A. G. Šlichterovi s tím, aby podle nich přednesl projev v Lidovém domě Paninové. Šlichter o tom ve svých vzpomínkách píše: „Přesný text těchto tezí mi už vypadl z paměti, ale jeho celkovým smyslem bylo odhalit připravovaný útok kadetů a vládnoucí byrokracie proti dělnické třídě a rolnictvu, kterým měla být zlikvidována revoluce a ‚konstituční cestou‘ omezeny reformy vynucené na carismu jen na rámec, který by zabezpečoval pouze zájmy buržoazie a statkářů, ale naprosto ne pracujících mas“ (A. Šlichter, První Iljičovo vystoupení na veřejném shromáždění v Rusku; Vzpomínky na Vladimíra Iljiče Lenina, Praha 1957, s. 390).

REFERÁT O IV. (SJEDNOCOVACÍM) SJEZDU SDDSR NA SCHŮZI SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH DĚLNÍKŮ MOSKEVSKÉHO OBVODU V PETROHRADĚ

Stručná zmínka o tomto Leninově referátu vyšla 12. května 1906 v 15. čísle Volny a zněla: „Dne 11. května se konala schůze asi 300 dělníků organizovaných v SDDSR, věnovaná sjednocovacímu sjezdu strany. Referovali na ní soudruh Dan (menševik) a soudruh Lenin (bolševik).“

REFERÁT O JEDNÁNÍ IV. (SJEDNOCOVACÍHO) SJEZDU SDDSR NA SCHŮZI SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH DĚLNÍKŮ NARVSKÉHO OBVODU V PETROHRADĚ

Stručná informace o této schůzi, jež se konala 21. května (3. června) 1906, byla uveřejněna 24. května 1906 v 25. čísle Volny a rezoluce z této schůze 26. května 1906 v 1. čísle listu Vperjod. Kromě toho se o tomto Leninově referátu zmiňují ve svých vzpomínkách S. Markov a J. Adamovič (viz Proletarskaja revoljucija, 1925, č. 1, s. 43–44 a Letopis revoljucii, 1925, č. 1, s. VII–VIII).

PŘEDNÁŠKA O AGRÁRNÍ OTÁZCE
NA SCHŮZI DĚLNÍKŮ SANGALLSKÉHO
OKRSKU V PETROHRADĚ.
PROJEV O VZTAHU BOLŠEVÍKŮ
A MENŠEVÍKŮ KE STÁTNÍ DUMĚ
NA TÉMŽE SHROMÁŽDĚNÍ

O těchto Leninových projevech se dochovala stručná zpráva v 6. čísle listu Vperjod z 1. června 1906: „Dne 23. května přednášel soudruh L[enin] o agrární otázce dělníkům sangallského okrsku. Zúčastnilo se jí víc než 250 osob. Přednáška byla vyslechnuta s velkým zájmem... Dále referent hovořil o vztahu sociální demokracie k Státní dumě vzhledem k požadavku přítomných, aby se na pořad příští schůze zařadila právě tato otázka, která všechny nejvíc zajímá. Referent v stručném, ale živém a vtípném proslovu charakterizoval rozdíl mezi levým a pravým křídlem sociální demokracie, který se zvláště markantně projevuje na odlišném vztahu obou těchto frakcí sociální demokracie k Státní dumě.“

REFERÁT A ZÁVĚREČNÉ SLOVO
O AGRÁRNÍ OTÁZCE, PŘEDNESENÉ
SKUPINĚ DELEGÁTŮ CELORUSKÉHO
SJEZDU UČITELŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Skupině delegátů sjezdu učitelů přednášel Lenin 6. (19.) června 1906 v Petrohradě v učebně Těniševova učiliště. N. K. Krupská o tom vypráví ve svých vzpomínkách: „Vzpomínám také na Iljičův projev ke skupině učitelů. Učitelé se tehdy převážně klonili k eserům, bolševici nebyli na učitelský sjezd připuštěni, ale s několika desítkami učitelů byla uspořádána beseda. Konalo se to v nějaké škole... Vladimír Iljič mluvil o agrární otázce. Vystoupil proti němu eser Bunakov, vytýkal mu rozpory a snažil se Lenina porazit citováním Iljina (tehdejší literární pseudonym Iljičův). Vladimír Iljič pozorně naslouchal, dělal si poznámky a potom na tuto eserskou demagogii dosti ostře odpověděl“ (N. K. Krupská, *Vzpomínky na Lenina*, Praha 1958, s. 113–114). Výklad Leninova referátu přinesl list eserského zaměření Golos (v 15. čísle z 8. (21.) června 1906).

PROJEV NA SCHŮZI SOCIÁLNĚ
DEMOKRATICKÉ ORGANIZACE
BALTSKÉHO ZÁVODU V PETROHRADĚ

Na této schůzi, která se konala těsně před svoláním společné konference petrohradské obvodní organizace SDDSR 11. — 12. (24. až 25.) června 1906, Lenin kritizoval menševiky za to, že podporovali kadetské heslo „odpovědného dumského vládního kabinetu“. O tomto Leninově projevu vypráví ve svých vzpomínkách F. Semjonov-Bulkin (viz Krasnaja letopis, 1924, č. 1, s. 39—40).

REFERÁTY NA SPOLEČNÉ
KONFERENCI PETROHRADSKÝCH
OBVODNÍCH ORGANIZACÍ SDDSR
11. — 12. (24. — 25.) ČERVNA 1906
O TAKTICE STRANY VŮČI
STÁTNÍ DUMĚ A O JEDNOTĚ STRANY

Stručná zpráva o této konferenci byla otištěna 22. června (5. července) 1906 v 1. čísle listu Echo. J. D. Stasovová ve svých vzpomínkách vypráví: „Vzpomínám si též na stranickou konferenci, která se konala napřed na Zagorodném v Petrohradě a pak v Teriokách. Na zasedání v Teriokách vystupovali bolševici i menševici. Vzpomínám si na projev F. Dana. Obracel se na posluchače asi tak, jak by mluvil starý carský generál s vojáky — s povýšenou shovívavostí. Vzápětí po něm vystoupil Vladimír Iljič. Mluvil jasně, názorně. Po projevu ho ze všech stran obklopili soudruzi. Vladimír Iljič byl totiž nejenom naším vůdcem, ale zároveň i naším nejbližším přítelem...“ (srov. Vzpomínky na Vladimíra Iljiče Lenina, Praha 1957, s. 368). O Leninových projevech na společné konferenci obvodních organizací píše ve svých vzpomínkách také V. Vojtinskij (viz Vl. Vojtinskij, Gody poběd i poraženij, kn. 2, 1924, s. 67—69).

REFERÁT A ZÁVĚREČNÉ SLOVO
O AGRÁRNÍ OTÁZCE NA SCHŮZI DĚLNÍKŮ
SVOLANÉ OBVODNÍM VÝBOREM SDDSR
VE ČTVRTI PETĚRBUŘSKÁ STRANA

V 8. čísle listu Echo z 30. června 1906 byla o těchto Leninových projevech uveřejněna stručná zpráva: „Dne 25. června přednesl soudruh Lenin referát o agrární otázce; přítomno bylo asi 200 dělníků.

Soudruh Lenin populární formou rozebral agrární programy kadetů, trudoviků (eserů) a sociálních demokratů. V závěrečném slově se referent podrobněji zabýval dvěma stěžejními proudy, které vznikly v Sociálně demokratické dělnické straně Ruska v souvislosti s řešením agrární otázky, a to buď nacionalizací, nebo municipalizací.“

REFERÁT O AGRÁRNÍ OTÁZCE NA SCHŮZI SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH DĚLNÍKŮ NARVSKÉHO OBVODU V PETROHRADĚ

Stručná zpráva o této schůzi, uveřejněná 1. července 1906 v 9. čísle listu Echo, zněla: „Dne 28. června byl v narvském obvodu přednesen referát o usneseních městské konference. Na schůzi bylo přítomno asi 200 dělníků...“

Příčiny, jež přiměly sociální demokracii vystoupit z Trudovické skupiny, vyvolaly diskusi také k agrární otázce, ale vzhledem k časové tísní byl předsedající soudruh L[enin] nucen tuto diskusi přerušit a na žádost všech shromážděných přednést zvláštní referát o agrární otázce.“

REFERÁT NA SCHŮZI STRANICKÝCH PRACOVNÍKŮ PETROHRADSKÉ ORGANIZACE SDDSR O TAKTICE SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCE VE STÁTNÍ DUMĚ

O tomto referátu, předneseném V. I. Leninem 7. (20.) července 1906, přineslo 8. července stručnou zprávu 120. číslo časopisu Reč a 9. července 1906 493. číslo listu Naša žižň.

REFERÁT O SOUČASNÉ SITUACI NA AKTIVU PETROHRADSKÉ ORGANIZACE BOLŠEVIKŮ

O tomto Leninově referátu, předneseném v místnosti Pedagogického muzea (v Lidovém domě Paninové) v červenci 1906, po rozeznání I. státní dumy, vypráví ve svých vzpomínkách A. I. Guljajev:

„Nepamatuji se už na všechny podrobnosti tohoto referátu, utkvělo mi v hlavě jen to, co mě tehdy zvlášť silně vzrušilo: možnost ozbrojeného povstání, nutnost organizovat bojové družiny a význam partyzánských akcí. Nikdy nikdo o tom nemluvil tak jako Lenin...“

Vladimír Iljič při analýze událostí přesvědčivě hovořil o existenci dvou ozbrojených nepřátelských táborů, jejichž síly jsou nerovné, přesto však neustále pokračují v boji. Poukazoval na to, že vojenský teror a jeho zdánlivé triumfy jsou jen dočasné. Naléhavé požadavky dělnické třídy a rolnictva zatím nebyly uspokojeny a žádná дума, i kdyby jich samoděržaví svolalo kolik chtělo, nebude s to tyto požadavky uspokojit, dokud nebude odstraněna carská samovláda. Vítězství nad ní může zajistit jedině úspěšné ozbrojené povstání. Každé oslabení boje proti carské samovládě se rovná zradě na věci dělnické třídy“ (A. I. Guljajev, Bojevyje družiny bolševikov. Rabota bojevoj organizacii bolševikov Narvskoj zastavy g. Petěrburga v 1905—1907 gg., Leningrad 1935, s. 90—91).

PROJEV NA SCHŮZI DĚLNIC ŠAPŠALOVY TABÁKOVÉ TOVÁRNY V PETROHRADĚ

O tomto Leninově projevu z července 1906 vypráví ve svých vzpomínkách bývalá dělnice této továrny Surinová: „V tabákových továrnách začaly nepokoje. V bývalé Šapšalově továrně předložili dělníci správě závodu hospodářské požadavky: osmihodinový pracovní den, zvýšení mezd a slušné zacházení ze strany administrativy. Správa závodu však nechtěla dělníky ani vyslechnout. Zbývalo jedině východisko — vyhlásit stávkou. Jenže mezi námi bylo mnoho takových, kteří váhali. Vinou této nerozhodnosti mohla být stávka zmařena. A tu k nám přijel soudruh Lenin, aby nám dodal odvahy. Ve své řeči poukázal na krvelačnou politiku carské vlády. Vřele souhlasil s naším záměrem vyhlásit stávkou a soudil, že je to jediná možnost, jak dosáhnout nějakých výsledků...“

Hned druhý den po projevu soudruha Lenina byla vyhlášena stávka, která pak trvala celý měsíc“ (Rabočije i kresťjaně o Lenině, Moskva 1933, s. 82).

PROJEV NA STRANICKÉ SCHŮZI V TERIOKÁCH SVOLANÉ PETROHRADSKÝM VÝBOREM SDDSR A REZOLUCE Z TĚTO SCHŮZE

V jednom z četnických hlášení řediteli policejního departmentu se o tomto Leninově projevu sděluje:

„Dne 27. srpna tohoto roku se konaly v Teriokách, v divadelní

budově na 4. verstě, současně dvě schůze — jedna za předsednictví Lenina, na níž bylo přítomno asi 100 osob, a druhá za předsednictví Axelroda, na níž bylo přítomno asi 40 osob...

Lenin ve své řeči kritizoval Axelrodův návrh na svolání sjezdu nestraníků. Podle Leninova názoru by takový sjezd byl naprostým odklonem od programu sociálně demokratické strany a odvedl by dělnickou organizaci od stranické činnosti. Bude-li Axelrod trvat na svolání sjezdu nestraníků, pak se jejich cesty rozejdou. Zároveň s tím Lenin zdůrazňoval, že je nezbytné svolat V. sjezd strany, aby se strana mohla reorganizovat na základě bolševických principů...

Rezoluce, kterou Lenin schůzi navrhl, byla jednomyslně schválena“ (Krasnaja letopis, 1927, č. 1, s. 36—37).

FILOZOFICKÁ STUDIE OBSAHUJÍCÍ KRITIKU KNIHY A. BOGDANOVA EMPIRIOMONISMUS

O této své práci píše Lenin 12. (25.) února 1908 v dopise A. M. Gorkému:

„Filozofií jsme se v ohni revoluce zabývali málo. Ve vězení počátkem roku 1906 napsal Bogdanov ještě jednu věc, tuším III. sešit Empiriomonismu. V létě roku 1906 mi jej věnoval a já jsem se do něho pozorně pustil. Když jsem to dočetl, strašlivě jsem se rozzlobil, přímo rozvzteklil: ještě více jsem si uvědomil, že Bogdanov jde velice nesprávnou, nemarxistickou cestou. Napsal jsem mu tehdy ‚vyznání lásky‘, psaníčko o filozofii v rozsahu tří sešitů. Vysvětlil jsem mu tam, že jsem ovšem ve filozofii *řadový marxista*, že však právě jeho jasné, populární a znamenitě napsané práce mě definitivně přesvědčují, že naprosto nemá pravdu a že pravdu má Plechanov. Tyto sešity jsem ukázal některým přátelům (mezi jinými i Lunačarskému) a začal jsem uvažovat o jejich otištění pod názvem Poznámky řadového marxisty o filozofii, ale nedostal jsem se k tomu. Teď lituji, že jsem je tehdy hned neuveřejnil. Psal jsem v těchto dnech do Pitěru a prosil, aby mi ty sešity vyhledali a poslali“ (Spisy 13, Praha 1956, s. 451—452).

SEZNAM PERIODIK A DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

LIST VOLNA

č. 9 — 5. května 1906	č. 18 — 16. května 1906
č. 10 — 6. května 1906	č. 19 — 17. května 1906
č. 11 — 7. května 1906	č. 20 — 18. května 1906
č. 12 — 9. května 1906	č. 21 — 19. května 1906
č. 13 — 10. května 1906	č. 22 — 20. května 1906
č. 14 — 11. května 1906	č. 23 — 21. května 1906
č. 15 — 12. května 1906	č. 24 — 23. května 1906
č. 16 — 13. května 1906	č. 25 — 24. května 1906
č. 17 — 14. května 1906	

LIST VPERJOD

č. 1 — 26. května 1906	č. 10 — 6. června 1906
č. 2 — 27. května 1906	č. 11 — 7. června 1906
č. 3 — 28. května 1906	č. 12 — 8. června 1906
č. 4 — 30. května 1906	č. 13 — 9. června 1906
č. 5 — 31. května 1906	č. 14 — 10. června 1906
č. 6 — 1. června 1906	č. 15 — 11. června 1906
č. 7 — 2. června 1906	č. 16 — 13. června 1906
č. 8 — 3. června 1906	č. 17 — 14. června 1906
č. 9 — 4. června 1906	

LIST ECHO

č. 1 — 22. června 1906	č. 8 — 30. června 1906
č. 2 — 23. června 1906	č. 9 — 1. července 1906
č. 3 — 24. června 1906	č. 10 — 2. července 1906
č. 4 — 25. června 1906	č. 11 — 4. července 1906
č. 5 — 27. června 1906	č. 12 — 5. července 1906
č. 6 — 28. června 1906	č. 13 — 6. července 1906
č. 7 — 29. června 1906	č. 14 — 7. července 1906

LIST PROLETARIJ

č. 1 — 21. srpna 1906

č. 2 — 29. srpna 1906

č. 3 — 8. září 1906

č. 4 — 19. září 1906

REZOLUCE SPOLEČNÉ KONFERENCE PETROHRADSKÝCH OBVODNÍCH ORGANIZACÍ SDDSR z 11.—12. (24.—25.) ČERVNA 1906

Rezoluce I. o taktice, Rezoluce IV. o jednotě strany, Rezoluce V. (o sociálně demokratické frakci v dumě) — všechny vydal v červnu 1906 v jednom společném letáku petrohradský výbor SDDSR.

POZNÁMKY

¹ Brožura *Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR (Dopis petrohradským dělníkům)* byla stálým předmětem cenzurní a policejní perzekuce. V petrohradské tiskárně Dělo, kde se tiskla, byla 3. (16.) června 1906 provedena prohlídka, při níž policie brožuru zabavila. Petrohradský výbor pro tiskové záležitosti ji zakázal a nařídil, aby její autor a vydavatelé byli pohnáni k odpovědnosti. Proti autorovi brožury bylo zahájeno soudní řízení. Mezitím se však podařilo dopravit brožuru do Moskvy a pokračovat tu v jejím vydávání. Po šesti letech, 25. června (8. července) 1912, petrohradský soud rozhodl, aby byla brožura i se stereotypními odlitky sazby zlikvidována; v lednu 1913 byly pak v tiskárně petrohradské městské správy zabavené výtisky brožury zničeny.

Brožura vyšla s přílohou, jež obsahovala návrhy rezolucí, které sjezdu předložili bolševici a menševici, dále rezoluce, které sjezd schválil, a další materiály. Příloha byla opatřena předmluvou, kterou napsal Lenin (viz tento svazek, s. 93). — 25

² *Čtvrtý (sjednocovací) sjezd SDDSR* se konal ve Stockholmu ve dnech 10.—25. dubna (23. dubna—8. května) 1906. Před sjezdem, v druhé polovině února, vypracoval Lenin taktickou platformu bolševiků: návrh rezolucí sjezdu ke všem stěžejním otázkám revoluce. Bolševické rezoluce vyzývaly pracující k přípravě nového revolučního náporu proti samoděržaví. Menševici vypracovali pro sjezd vlastní taktickou platformu, v níž se v podstatě zříkali revolučního boje. Obě platformy se staly podkladem pro volby delegátů sjezdu. Diskuse k oběma platformám a volby delegátů na sjezd trvaly téměř dva měsíce. Nakonec se však většina stranických organizací vyslovila pro platformu bolševickou.

Na sjezdu bylo přítomno 112 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 57 místních organizací SDDSR, a 22 delegátů s hlasem poradním. Svě zástupce tu měly i národní organizace: po třech Sociální demokracie Království polského a Litvy, Bund a Lotyšská sociálně demokratická strana a po jednom Ukrajinská

sociálně demokratická dělnická strana a Finská dělnická strana. Mimoto byl na sjezdu přítomen zástupce Bulharské sociálně demokratické dělnické strany. Celkem se sjezdu zúčastnilo 156 osob včetně hostů.

Mezi bolševickými delegáty byli V. I. Lenin, M. V. Frunze, J. M. Jaroslavskij, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, A. V. Lunačarskij, F. A. Sergejev (Arťom), I. I. Skvorcov-Stěpanov, J. V. Stalin, S. G. Šahumjan, K. J. Vorošilov a V. V. Vorovskij.

Na sjezdu měli většinu menševici, protože četné stranické organizace bolševiků, které vedly ozbrojené akce mas, byly rozeznány a nemohly vyslat na sjezd své delegáty. Středoruská oblast, Ural, Sibiř a Severní kraj jako opory bolševiků byly na sjezdu zastoupeny malým počtem delegátů. Naproti tomu menševici, kteří měli nejpočetnější organizace v neprůmyslových oblastech země, kde nedošlo k masovým revolučním akcím, mohly vyslat delegátů více.

Sjezd schválil tento pořad jednání: 1. revize agrárního programu; 2. současná situace a třídní úkoly proletariátu; 3. taktika vyplývající z výsledků voleb do Státní dumy a taktika vůči dumě samé; 4. ozbrojené povstání; 5. partyzánské akce; 6. prozatímní revoluční vláda a revoluční samospráva; 7. vztah k sovětům dělnických zástupců; 8. odborové organizace; 9. vztah k rolnickému hnutí; 10. vztah k různým stranám a organizacím, které nejsou sociálně demokratické; 11. postoj k požadavku samostatného ústavodávného shromáždění pro Polsko vzhledem k národnostní otázce ve stranickém programu; 12. organizace strany; 13. sloučení s národními sociálně demokratickými organizacemi (se Sociální demokracií Království polského a Litvy, s Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou a s Bundem); 14. zprávy o činnosti; 15. volby. Tento pořad jednání však nebyl zcela vyčerpán. Sjezd projednal pouze tyto otázky: 1. revize agrárního programu; 2. zhodnocení současné situace a třídní úkoly proletariátu; 3. vztah ke Státní dumě; 4. ozbrojené povstání; 5. partyzánské akce; 6. sloučení s národními sociálně demokratickými stranami a 7. stanovy strany. Kolem všech bodů sjezdového jednání se rozpoutal prudký boj mezi bolševiky a menševiky. Lenin přednesl referáty a diskusní příspěvky o agrární otázce, o současné situaci a třídních úkolech proletariátu, o vztahu ke Státní dumě, o ozbrojeném povstání a o jiných otázkách a byl členem komise pro vypracování návrhu stanov SDDSR. Početní převaha menševiků na sjezdu ovlivnila charakter většiny sjezdových usnesení. Po úporném boji schválil sjezd menševické rezoluce o Státní dumě, o ozbrojeném povstání a také menševický agrární program. V otázce vztahu k buržoazním stranám se omezil na to, že potvrdil rezoluci mezinárodního

amsterdamského kongresu. Bez projednání schválil kompromisnicou rezoluci o odborech a rezoluci o vztahu k rolnickému hnutí.

Zároveň však sjezd na nátlak stranických mas schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov a odmítl oportunistickou formulaci Martovovu; tak byla ve stanovách poprvé zakotvena bolševická formulace o demokratickém centralismu.

Sjezd schválil rovněž usnesení o sloučení se Sociální demokracií Království polského a Litvy a s Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou, jež se staly součástí SDDSR jakožto územní organizace působící mezi proletariátem všech národů a národností na daném území. Schválil rovněž návrh podmínek pro sloučení s Bundem, ale ve zvláštní rezoluci se rozhodně vyslovil proti organizaci proletariátu podle národností. Z podnětu Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany se na sjezdu jednalo rovněž o jejím sloučení s SDDSR, avšak maloburžoazně nacionalistický charakter této strany zabránil tomu, aby se v této otázce dosáhlo dohody.

Do ústředního výboru byli na sjezdu zvoleni 3 bolševici a 7 menševiků. Redakci ústředního orgánu strany, listu Social-demokrat, tvořili pouze menševici.

Sjezd vešel do dějin strany jako „sjednocovací“ sjezd, avšak došlo na něm pouze k formálnímu sjednocení SDDSR. Ve skutečnosti prosazovali menševici i bolševici na nejdůležitější otázky revoluce vlastní odlišné názory a vlastní platformu a de facto tvořili dvě strany. Boj na sjezdu odhalil stranickým masám předmět i rozsah zásadních názorových rozdílů mezi bolševiky a menševiky. Sjezdové materiály umožňovaly členům strany i uvědomělým dělníkům orientovat se v ideovém boji, jasněji a hlouběji pochopit revoluční linii bolševiků.

Ihned po sjezdu napsal Lenin jménem bolševických delegátů provolání ke straně a tuto Zprávu. V obou dokumentech principiálně zhodnotil usnesení IV. sjezdu a demaskoval oportunismus menševiků. — 29

- * *Druhý sjezd SDDSR* se konal 17. (30.) července — 10. (23.) srpna 1903. Prvních 13 zasedání probíhalo v Bruselu, protože však sjezd sledovala policie, byl přeložen do Londýna.

Sjezd připravila Jiskra, která pod Leninovým vedením vykonala nesmírně mnoho pro sjednocení ruských sociálních demokratů na zásadách revolučního marxismu.

Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 26 organizací (skupinu Osvobození práce, organizaci Jiskry, zahraniční a ústřední výbor Bundu, Zahraniční

ligu ruské revoluční sociální demokracie, Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí a 20 sociálně demokratických v ýborů a svazů z Ruska). Protože někteří delegáti měli po dvou hlasech, bylo na sjezdu celkem 51 rozhodujících hlasů. Složení sjezdu nebylo stejnorodé. Zúčastnili se ho nejen stoupeneci Jiskry, nýbrž i její odpůrci a různé nestálé, kolísavé živly.

Nejdůležitějšími úkoly sjezdu bylo schválení programu a stanov strany a volby do vedoucích stranických orgánů. Lenin a jeho stoupeneci zahájili na sjezdu rozhodný boj proti oportunistům.

Nejzuřivějším útokům oportunistů byl na sjezdu vystaven návrh programu strany, vypracovaný redakcí Jiskry, zejména teze o vedoucí úloze strany v dělnickém hnutí, bod o nutnosti nastolit diktaturu proletariátu a agrární část programu. Sjezd se postavil proti oportunistům a jednomyslně (při jedné abstenci) schválil program strany, v němž byly zformulovány jak nejbližší úkoly proletariátu v nadcházející buržoazně demokratické revoluci (minimální program), tak i úkoly spojené s bojem za vítězství socialistické revoluce a nastolení diktatury proletariátu (maximální program). Poprvé v dějinách mezinárodního dělnického hnutí od Marxovy a Engelsovy smrti byl schválen revoluční program, v němž byl Leninovou zásluhou označen za hlavní úkol strany dělnické třídy boj za diktaturu proletariátu.

Při projednávání stanov strany se rozpoutal prudký boj o organizační zásady výstavby strany. Lenin a jeho stoupeneci usilovali o vytvoření bojové revoluční strany dělnické třídy a považovali za nezbytné, aby sjezd schválil takové stanovy, které by ztížily všem nestálým a kolísavým živlům přístup do strany. Proto ve formulaci prvního článku stanov, kterou Lenin navrhl, bylo členství ve straně podmíněno nejen uznáním programu a hmotnou podporou strany, nýbrž i osobní účastí na práci jedné z jejích organizací. Martov předložil sjezdu vlastní formulaci prvního článku, která kromě uznání programu a hmotné podpory strany podmiňovala členství ve straně pouze pravidelnou osobní pomocí straně pod vedením některé její organizace. Martovovu formulaci, která usnadňovala přístup do strany všem nestálým živlům, podpořili na sjezdu nejen protijiskrovci a „bláto“ („střed“), ale i „měkčí“ (nepevní) jiskrovci, a tak ji sjezd nepatrnou většinou schválil. V podstatě však schválil stanovy v té podobě, jak je vypracoval Lenin. Sjezd schválil rovněž řadu rezolucí o taktice.

Na sjezdu došlo k rozkolu mezi důslednými zastánci jiskrovského směru (Leninovými stoupeneci) a „měkkými“ jiskrovci (Martovovými stoupeneci). Stoupeneci leninského směru získali ve volbách do ústředních stranických orgánů většinu (bolšinstvo)

a začali se nazývat bolševiky, zatímco oportunisté, kteří se ocitli v menšině (menšinstvo), se začali nazývat menševiky.

Sjezd měl mimořádný význam pro rozvoj dělnického hnutí v Rusku. Skoncoval s příštípkařením a kroužkařením v sociálně demokratickém hnutí a položil základy k vytvoření marxistické revoluční strany v Rusku, bolševické strany. Lenin napsal: „Bolševismus jako směr politického myšlení a jako politická strana existuje od roku 1903“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 18). II. sjezd SDDSR založil proletářskou stranu nového typu, která byla vzorem pro revoluční marxisty všech zemí, a stal se tak historickým mezníkem v mezinárodním dělnickém hnutí.

Třetí sjezd SDDSR se konal ve dnech 12.—27. dubna (25. dubna až 10. května) 1905 v Londýně. Připravili jej bolševici a probíhal pod Leninovým vedením. Menševici se ho odmítli zúčastnit a svolali do Ženevy svou vlastní konferenci.

Sjezdu se zúčastnilo 38 delegátů: 24 delegátů s hlasem rozhodujícím a 14 delegátů s hlasem poradním.

Sjezd projednal hlavní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku a stanovil úkoly proletariátu a jeho strany. Předmětem jednání byly tyto otázky: zpráva organizačního výboru; otázka ozbrojeného povstání; stanovisko k politice vlády na prahu převratu; otázka prozatímní revoluční vlády; vztah k rolnickému hnutí; stanovy strany; vztah k odštěpivší se části SDDSR; vztah k národním sociálně demokratickým organizacím; vztah k liberálům; otázka praktických dohod s esery; propaganda a agitace; zprávy ústředního výboru a delegátů místních výborů aj. Sjezd vypracoval strategický plán činnosti strany v buržoazně demokratické revoluci, podle něhož měl proletariát jako vedoucí síla revoluce izolovat buržoazii, uzavřít spojenectví s rolnictvem a společně s ním bojovat za vítězství revoluce, tj. za svržení samoděržaví, za nastolení demokratické republiky a za odstranění všech pozůstatků nevolnictví. Na základě tohoto strategického plánu stanovil sjezd taktickou linii strany. Za hlavní a neodkladný úkol strany označil přípravu ozbrojeného povstání. Upozornil, že po vítězství ozbrojeného povstání lidu je třeba ustavit prozatímní revoluční vládu, která by potlačila odpor kontrarevoluce, uskutečnila minimální program SDDSR a připravila podmínky pro přechod k socialistické revoluci.

Sjezd pozměnil stanovy strany. Schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov o členství ve straně, odstranil systém dvou ústředí ve straně (ústřední výbor a ústřední tiskový orgán) a vytvořil jedno řídicí stranické centrum — ústřední výbor — a přesně vymezil jeho práva a jeho vztah k místním výborům.

Sjezd odsoudil počínání menševiků, jejich oportunistus v organizačních a taktických otázkách. Protože Jiskra, které se zmocnili menševici, zaujala oportunistické stanovisko, uložil III. sjezd SDDSR ústřednímu výboru, aby zajistil vydávání ústředního orgánu — listu Proletarij.

III. sjezd SDDSR měl velký historický význam jako první bolševický sjezd. Dal straně a dělnické třídě smělý program boje za vítězství demokratické revoluce. O průběhu a významu III. sjezdu strany viz Leninův článek Třetí sjezd (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 230—237). Sjezdová usnesení zdůvodnil Lenin v knize Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci (viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 25—154). — 29

- ⁴ *Agrární komisi* vytvořil na začátku roku 1906 sjednocený ÚV strany, aby vypracovala agrární program pro IV. sjezd SDDSR. Členy této komise byli V. I. Lenin, P. P. Maslov, P. P. Rumjancev, S. A. Suvorov, I. A. Teodorovič, G. V. Plechanov, N. N. Žordanija a A. J. Finn-Jenotajevskij. Komise zredukovala všechna stanoviska k agrární otázce, jež se projevila mezi sociálními demokraty, na čtyři základní typy návrhů: Leninův, Rožkovův, Maslovův a návrh Finna-Jenotajevského (jako pátý vzala komise na vědomí návrh skupiny Borba) a předložila je sjezdu. Většina členů komise se přiklonila k Leninovu stanovisku a návrh tohoto stanoviska pak byl předložen sjezdu jakožto návrh většiny agrární komise sjednoceného ÚV SDDSR. Leninův návrh, požadující konfiskaci veškeré církevní, klášterní, údělné, státní, carské a statkářské půdy a nacionalizaci veškeré půdy, který Lenin ještě před sjezdem zdůvodnil ve své práci Revize agrárního programu dělnické strany (viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 253—285), byl schválen zároveň s taktickou platformou k sjezdu na předsjezdových poradách bolševiků v březnu 1906. — 30

- ⁵ *Sociální demokracie Království polského a Litvy* (SDKPaL) — revoluční strana polské dělnické třídy. Ustavila se v roce 1893 nejprve jako Sociální demokracie Království polského. Od srpna 1900, po sjezdu sociálně demokratických organizací Království polského a Litvy, na němž se polští sociální demokraté sloučili s částí litevských sociálních demokratů, se nazývala Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL). Záslouhou strany bylo, že polské dělnické hnutí orientovala na spojení s ruským dělnickým hnutím a na potírání nacionalismu.

Za revoluce 1905—1907 prosazovala SDKPaL hesla blízká heslům bolševické strany a zaujímal nekompromisní postoj vůči

liberální buržoazii. Zároveň se SDKPaL dopouštěla řady chyb, nepochopila Leninovu teorii socialistické revoluce, nechápala vedoucí úlohu strany v demokratické revoluci, podceňovala úlohu rolnictva jako spojence dělnické třídy a význam národně osvobodeneckého hnutí. Lenin kritizoval mylné názory SDKPaL, zároveň však poukazoval na její zásluhy o polské revoluční hnutí. Konstatoval, že polští sociální demokraté „založili poprvé v Polsku čistě proletářskou stranu a vyhlásili nanejvýš důležitou zásadu o nejužšího svazku polského a ruského rolníka v jejich třídním boji“ (Spisy 20, Praha 1959, s. 441). Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR byla SDKPaL jako územní organizace přijata do SDDSR.

SDKPaL uvítala Říjnovou revoluci a rozvinula boj za vítězství proletářské revoluce v Polsku. V prosinci 1918 se na sjednocovacím sjezdu SDKPaL a Polská socialistická strana-levice sloučily a vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska. — 30

- ⁶ *Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana* (LSDDS) se ustavila v červnu 1904 na svém I. sjezdu. Na II. sjezdu v červnu 1905 schválila svůj program. V letech 1905—1907 řídila revoluční akce dělníků. Lenin konstatoval, že „za revoluce zaujímal lotyšský proletariát a lotyšská sociální demokracie v boji proti samodržav a silám starého řádu jedno z prvních, nejdůležitějších míst“ (Spisy 16, Praha 1957, s. 269).

Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 se jako územní organizace začlenila do SDDSR. Po sjezdu přijala název Sociální demokracie Lotyšského kraje. — 30

- ⁷ *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen v roce 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v ruském dělnickém hnutí. V dubnu 1901 IV. sjezd Bundu žádal, aby byly zrušeny organizační zásady přijaté na I. sjezdu SDDSR. Sjezd ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund může být pouze jeho federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR Bund vystoupil ze strany, protože sjezd odmítl uznat jej za jediného představitele židovského proletariátu

V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu strany znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení kladl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolybinské reakce zastával Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války byli bundovci sociálšovinisty. V roce 1917 podporoval Bund kontrarevoluční prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel Říjnové revoluce. V době cizí vojenské intervence a občanské války se bundovské vedení spojilo s kontrarevolucí. Zároveň však někteří řadoví členové Bundu začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl a část jeho členů vstoupila do KSR(b). — 30

- *Revoluční ukrajinská strana (RUS)* — maloburžoazní nacionalistická organizace, která vznikla na počátku roku 1900 v Charkově. I., ustavující sjezd RUS se konal roku 1902 v Kyjevě. V letech 1903—1905 vydávala list Seljanyn. Jejimi čelnými představiteli byli N. Porš, V. Vynnyčenko, S. Petljura, D. Antonovyč. V prosinci 1905 se konal II. sjezd RUS, který z demagogických důvodů přejmenoval Revoluční ukrajinskou stranu na Ukrajinskou sociálně demokratickou dělnickou stranu (USDDS).

USDDS byla pro autonomii Ukrajiny s vlastním sněmem oprávněným vydávat zákony pro obyvatelstvo žijící na území Ukrajiny a zároveň pod vlivem Bundu prosazovala požadavek kulturně národnostní autonomie. V agrární otázce zastávala v podstatě menševické stanovisko.

Stejně jako Bund razila USDDS zásadu organizace proletariátu podle národností. Na svém II. sjezdu se rozhodla sloučit s SDDSR na federativním základě s podmínkou, že bude uznána za „jedinou představitelku ukrajinského proletariátu“ v SDDSR.

Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR zastupoval USDDS N. Porš, který usiloval o její sloučení s SDDSR na federativním základě. Sjezd však jeho návrh na okamžité projednání podmínek sloučení odmítl a postoupil řešení této otázky ústřednímu výboru SDDSR. K dohodě o sloučení USDDS s SDDSR nedošlo.

Po Říjnové revoluci se USDDS octla v táboře nacionalisticky zaměřené kontrarevoluční buržoazie. — 30

- Lenin má na mysli usnesení o zastavení frakčních schůzí, schválené na začátku sjezdu (na jeho druhém zasedání). Toto usnesení však

nebylo realizováno. Frakční schůze se i nadále konaly po celou dobu trvání sjezdu. Účastník sjezdu M. N. Ljadov o tom ve svých vzpomínkách napsal: „Oč víc nás nudila, ba někdy přímo otravovala oficiální zasedání sjezdu, kde menševici předem zajištěnou většinou hlasů prosazovali připravená usnesení, o to zajímavější a poučnější byla pro nás naše frakční zasedání. Tady se nám podařilo opravdu zhodnotit všechny zkušenosti z bouřlivého revolučního roku a definitivně si ujasnit naši bolševickou taktiku pro příští období“ (M. Ljadov, *Iz žizni partii v 1903—1907 godach*, Moskva 1956, s. 165). — 31

¹⁰ *Načalo* — legální menševický deník. Vycházel v Petrohradě od 13. (26.) listopadu do 2. (15.) prosince 1905. Vyšlo 16 čísel. List redigovali a vydávali D. M. Gercenštejn a S. N. Saltykov; k jeho spolupracovníkům patřili P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. G. Dejč, N. I. Iordanskij, L. Martov, A. N. Potresov aj. — 31

¹¹ *Dněvník social-demokrata* — neperiodický orgán; vydával jej s velkými přestávkami od března 1905 do dubna 1912 v Ženevě G. V. Plechanov. Vyšlo celkem 16 čísel. V roce 1916 začal *Dněvník* znovu vycházet v Petrohradě, ale vyšlo jen jedno číslo.

V prvních 8 číslech (1905—1906) propagoval Plechanov krajně pravicové oportunistické názory menševiků, obhajoval blok sociální demokracie s liberální buržoazií, odmítal spojenectví proletariátu s rolnictvem a odsuzoval prosincové ozbrojené povstání.

V letech 1909—1912 vystupoval v 9.—16. čísle proti menševikům-likvidátorům, kteří se zasazovali o likvidaci ilegálních stranických organizací. V základních otázkách taktiky však nadále setrval na menševických pozicích. V 1. čísle *Dněvníku* z roku 1916 se výrazně projevil Plechanovovy sociálšovinistické názory. — 32

¹² *Mandátová komise* byla zvolena na prvním zasedání sjezdu a skládala se ze dvou bolševiků — V. A. Děsnického (Sosnovského) a S. G. Šahumjana (Surenina), dvou menševiků — N. N. Žordaniji (Kostrova), L. I. Goldmana (Akimského) a jednoho „neutrála“ — M. I. Meleněvského (Samojloviče) ve funkci předsedy komise, který ve skutečnosti zastával menševické stanovisko. Zároveň sjezd schválil pracovní řád mandátové komise a následující rezoluci, kterou navrhl Lenin: „Sjezd ukládá mandátové komisi, aby mu podávala zprávy, z nichž by bylo patrné, jakými motivy se organizace řídila při výběru delegátů na sjezd a jakého kritéria bylo použito při určování členství ve straně“ (Četvortyj (Objedinitelj) sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 10). Práce man-

dátové komise i projednávání jejích zpráv na plenárních zasedáních sjezdu probíhalo v atmosféře velmi ostrého frakčního boje. Ke konfliktu mezi bolševiky a menševiky došlo hned při projednávání první zprávy mandátové komise (na 4.—5. zasedání) a jejího návrhu neuznat mandát bolševického delegáta za petrohradskou student-skou organizaci A. A. Gapajeva (Moloděnkova). Poměry se zvlášť přiosťřily na 6. zasedání sjezdu v souvislosti s návrhem komise, aby byl anulován mandát bolševického delegáta charkovské organizace F. A. Sergejeva (Arťoma, podle sjezdových protokolů Artamonova). Po prohlášení Děsnického, že z komise odchází, odmítli v ní pracovat i ostatní členové; sjezd pak zvolil novou mandátovou komisi, jejímiž členy byli menševici a smířlivci. — 32

¹³ *Protest tifliských [tibiliských] dělníků*^[303] proti mandátu tifliské menševické delegace, který podepsalo 200 osob, byl přednesen na 20. zasedání sjezdu (viz Četvjortyj (Objedinitelnyj) sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 336—337). Dělníci sdělovali, že se tifišští menševici při sestavování seznamu členů strany neřídili stanovami SDDSR, a aby na sjezdu získali větší počet hlasů, zařadili do tohoto seznamu nahodilé osoby. Tímto způsobem „napočítali“ v Tiflisu přes 3000 členů strany a podle všeobecně platného klíče pro zastoupení chtěli na sjezd vyslat 11 delegátů. Tifišští dělníci odhalili tento podvod a prohlásili, že Tiflis nemůže být na sjezdu zastoupen tak velkým počtem delegátů. — 33

¹⁴ Protokol IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR vydaný roku 1907 měl mnoho závažných nedostatků. Chyběly v něm zápisy některých referátů a projevů na sjezdu, jako například Leninova referátu o agrární otázce, o současné situaci a třídních úkolech proletariátu, i Leninova závěrečného slova o vztahu ke Státní dumě. Avšak i za protokolované zápisy Leninových projevů byly velmi neúplné. — 34

¹⁵ *Partijnyje izvěstija* — ilegální orgán sjednoceného ÚV SDDSR. Byl založen po sloučení bolševického ústředního výboru a menševické organizační komise. Začal vycházet v Petrohradě těsně před IV. (sjednocovacím) sjezdem, ale vyšla pouze dvě čísla — 7. (20.) února a 20. března (2. dubna) 1906. V redakci listu byl stejný počet redaktorů bolševického orgánu Proletarij a menševické (nové) Jiskry. Za bolševiky byli v redakci V. A. Bazarov, A. V. Lunačarskij a V. V. Vorovskij. V 1. čísle listu vyšel pod šifrou Bolševik Leninův článek Současná situace v Rusku a taktika dělnické strany a v 2. čísle článek Ruská revoluce a úkoly proletariátu. Po IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR přestaly Partijnyje izvěstija vycházet. — 36

¹⁶ *Kadeti* — členové Konstitučně demokratické strany, hlavní strany ruské liberálně monarchistické buržoazie. Vznikla v říjnu 1905; jejími členy byli představitelé buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníků buržoazní inteligence. Význačnými činiteli kadetů byli P. N. Miljukov, S. A. Muromcev, V. A. Maklakov, A. I. Šingarjov, P. B. Struve, F. I. Rodičev aj. Aby oklamali široké vrstvy pracujících, říkali si kadeti neprávem strana svobody lidu, avšak ve skutečnosti jejich požadavky končily u konstituční monarchie. Za svůj hlavní úkol považovali boj proti revolučnímu hnutí a šlo jim o to, aby se podíleli na moci společně s carem a s feudálními statkáři. Za první světové války aktivně podporovali expanzivní zahraniční politiku carské vlády. V únorové buržoazně demokratické revoluci se pokoušeli zachránit monarchii. V buržoazní prozatímní vládě, kde měli vedoucí postavení, prosazovali protilidovou kontrarevoluční politiku vyhovující zájmům amerických, anglických a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci se stali nesmiřitelnými nepřáteli sovětské moci a zúčastnili se všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení. Po porážce interventů a bělogvardějců pokračovali ve své kontrarevoluční činnosti v emigraci. — 38

¹⁷ *Rolnická reforma z roku 1861* — reforma, kterou carská vláda zrušila nevolnictví v Rusku ve prospěch statkářů. Reformu si vynutil celkový ekonomický vývoj země a rostoucí masové rolnické hnutí proti nevolnickému vykořisťování. Byla to buržoazní reforma uskutečňovaná feudálními statkáři. Statkářské vlastnictví půdy zůstalo nedotčeno. Rolník mohl získat se souhlasem statkáře jen zákonem stanovený příděl půdy, a to výkupem. Podle přibližných výpočtů patřilo po reformě šlechticům 71,5 miliónu děsjatin půdy a rolníkům 33,7 miliónu děsjatin. Díky reformě si statkáři odřezali víc než 1/5, někdy dokonce 2/5 rolnické půdy. Statkářům zůstala nejlepší část rolnických přídělů („odřezaná půda“, lesy, louky, napajedla, pastviny aj.), bez nichž rolníci nemohli samostatně hospodařit.

Protože si rolníci museli svou přídělovou půdu vykupovat, byli zjevně olupováni statkáři i carskou vládou. Svůj dluh mohli carské vládě zaplatit do 49 let, byl jim však připočítán úrok ve výši 6 %. Nedoplatky výkupních částek rok od roku vzrůstaly. Jen bývalí statkářští rolníci odvedli carské vládě ve výkupních platbách 1,9 miliardy rublů, ačkoli tržní cena získané půdy nepřevyšovala 544 miliónů rublů. Rolníci museli de facto za svou půdu zaplatit stamilióny rublů, což vedlo k ožebračení rolnických hospodářství a k hromadnému zbídačení rolnictva.

Lenin nazval „rolnickou reformu“ z roku 1861 prvním hromadným násilím spáchaným na rolnících v zájmu rodícího se kapitalismu v zemědělství, statkářskou „očistou půdy“ pro kapitalismus. O reformě z roku 1861 viz Leninovy práce Padesáté výročí zrušení nevolnictví, K výročí, „Rolnická reforma“ a proletářsko-rolnická revoluce (Spisy 17, Praha 1957, s. 48—81, 100—108, 109 až 118). — 38

- ¹⁸ Dne 17. října 1905, ve vrcholných okamžicích celoruské říjnové politické stávky, byl uveřejněn carův manifest^[168]. Car v tomto manifestu sliboval „občanské svobody“ a „zákonodárnou“ dumu, byl to však pouhý politický manévr samoděržaví k získání času, k rozštěpení revolučních sil, k zmaření stávky a k potlačení revoluce. Lenin charakterizoval situaci, za níž manifest vznikl, takto: „Samoděržaví už není s to otevřeně se postavit proti revoluci. Revoluce *ještě* není s to zasadit nepříteli rozhodující úder. Tato rozkolísanost téměř vyrovnaných sil nevyhnutelně vede k rozpačitému počínání vlády, k tomu, že se od represálií uchyluje k ústupkům, k zákonům o svobodě tisku a o svobodě shromažďování“ (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 25). Manifest byl ústupkem, který si revoluce na carismu vynutila, neměl však pro osud revoluce rozhodující význam, jak tvrdili liberálové a menševici. Bolševici demaskovali skutečný obsah manifestu. Dne 18. (31.) října 1905 vydal ÚV SDDSR provolání Ruskému lidu!, v němž poukázal na totální prolhanost carova manifestu a vyzval lid k dalšímu boji. „Musíme dál pokračovat ve stávce,“ pravilo se v tomto provolání, „je to nezbytné proto, aby nepřátelé viděli, že nás nemohou ukonejšit kusem papíru, že chcete mít skutečná práva a skutečnou moc“ (Listovki bolševistskich organizacij v pervoj russkoj revolucii 1905—1907, díl 1, Moskva 1956, s. 185).

O Manifestu ze 17. října viz Leninovy práce První vítězství revoluce a Rozuzlení se blíží (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 47—54, 93—100). — 43

- ¹⁹ *Vperjod* — ilegální bolševický týdeník; vycházel v Ženevě od 22. prosince 1904 (4. ledna 1905) do 5. (18.) května 1905. Vyšlo 18 čísel v nákladu 7000—10 000 výtisků. Organizátorem, ideologem a šéfredaktorem listu byl Lenin, který také navrhl jeho název. Členy redakce byli A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij a V. V. Vorovskij. Veškerou korespondenci listu s místními výbory v Rusku a s dopisovateli vyřizovala N. K. Krupská.

Vperjod vycházel v době urputného vnitrostranického boje, kdy se po II. sjezdu menševičtí vůdcové podvodem zmocnili ústředních

institucí strany (ústředního tiskového orgánu, rady strany a ústředního výboru) a začali rozbíjet místní stranické organizace. Rozbiječská činnost menševiků narušovala akční jednotu dělnické třídy. Vzhledem k blížící se revoluci v Rusku, kdy bylo zvláště třeba sjednotit síly a tím zabezpečit bojovou jednotu proletariátu, byla taková situace ve straně neúnosná. Lenin a bolševici nekompromisně bojovali proti oportunistu menševiků a jejich rozbiječské činnosti, začali vyzývat místní stranické organizace, aby usilovaly o svolání III. sjezdu strany jako jediného východiska z krize ve straně. Lenin o zaměření listu Vperjod napsal: „Linie listu Vperjod je *linií staré Jiskry*. Ve jménu staré Jiskry Vperjod energicky bojuje proti nové Jiskře“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 234). Lenin psal pro Vperjod nejen hlavní články, ale také spoustu různých noticiek a zpracovával příspěvky dopisovatelů. Některé články Lenin napsal společně s jinými členy redakce (Vorovským, Olminským aj.). Na dochované části rukopisů různých autorů jsou patrné Leninovy podstatné úpravy a dlouhé vsuvky. Lenin vždy četl korektury každého čísla. I když byl plně zaměstnán přípravou III. sjezdu v Londýně, našel si čas, aby přečetl korekturu 17. čísla listu Vperjod. Snad jedině 18. číslo neprošlo Leninovou redakcí, neboť v té době přesídlil z Londýna do Ženevy. V listu Vperjod vyšlo přes 60 Leninových článků a poznámek. Lenin v nich stanovil taktickou linii bolševiků v ozbrojeném povstání, v otázkách prozatímní revoluční vlády a revolučně demokratické diktatury proletariátu a rolnictva, v problematice vztahu sociální demokracie k rolnickému hnutí, k liberální buržoazii a k rusko-japonské válce. Některá čísla listu Vperjod, jako například čísla 4 a 5 věnovaná událostem z 9. (22.) ledna 1905 a začátku revoluce v Rusku, připravil Lenin téměř celá sám.

Vperjod si velmi brzy získal sympatie místních stranických výborů, které jej uznaly za svůj orgán. Sjednocoval místní stranické výbory na základě Leninových principů a sehrál tak významnou úlohu v přípravě III. sjezdu strany, jehož usnesení vycházela z koncepcí, které Lenin zformuloval a zdůvodnil v tomto listu. Jeho taktická linie se stala taktickou linií III. sjezdu. Vperjod udržoval stále spojení se stranickými organizacemi v Rusku. Zvláště těsné spojení měl s petrohradským, moskevským, oděským, bakuským a jekatěrinoslavským výborem, s výborem kavkazského svazu SDDSR aj. Místní orgány bolševického tisku často přetiskovaly Leninovy články z listu Vperjod a vydávaly je jako samostatné letáky nebo brožury. Leninův článek Začátek revoluce v Rusku ze 4. čísla listu Vperjod vydal jako samostatný leták oděský, saratovský a nikolaevský výbor SDDSR, článek Proletariát a rolnictvo (Vperjod,

č. 11) petrohradský výbor SDDSR. Výbor kavkazského svazu SDDSR vydal Leninův článek Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva (Vperjod, č. 14) jako samostatnou brožuru v gruzínštině, ruštině a arménštině.

Třetí sjezd strany ocenil ve zvláštní rezoluci významnou úlohu tohoto listu v boji proti menševickým názorům, za obnovení pevně organizované strany, při koncipování a objasňování otázek taktiky revolučního hnutí, v úsilí o svolání sjezdu a vyslovil redakci listu Vperjod poděkování. Třetí sjezd rozhodl, aby místo listu Vperjod začal jako ústřední orgán strany vycházet list Proletarij, který přímo a bezprostředně navazoval na Vperjod.

V období první ruské revoluce sehrál Vperjod významnou úlohu v boji revolučního proletářského politického směru se směrem maloburžoazním a liberálně buržoazním. — 46

²⁰ *Proletarij* — ilegální bolševický týdeník, ústřední orgán SDDSR. Vznikl na základě usnesení III. sjezdu strany. Plénium ústředního výboru strany jmenovalo 27. dubna (10. května) 1905 odpovědným redaktorem týdeníku Lenina. Proletarij vycházel od 14. (27.) května do 12. (25.) listopadu 1905 v Ženevě. Vyšlo 26 čísel. Proletarij pokračoval v linii staré leninské Jiskry a v tradicích bolševického listu Vperjod.

Lenin napsal pro tento týdeník asi 90 článků a poznámek. Tyto články určovaly politický profil listu, jeho ideologickou náplň a bolševickou orientaci. Lenin vykonal jako šéfredaktor listu obrovský kus práce. Díky jeho redakční činnosti byly uveřejňované materiály vysoce zásadové, stranické, byly v nich přesně a jasně formulovány závažné teoretické problémy a vysvětlovány otázky revolučního hnutí.

Stálými spolupracovníky redakce byli V. V. Vorovskij, A. V. Lunačarskij a M. S. Olminskij. Významně se na práci redakce podíleli N. K. Krupská, V. M. Veličkinová a V. A. Karpinskij. Proletarij udržoval těsné spojení s dělnickým hnutím v Rusku, uveřejňoval články a poznámky dělníků, kteří se přímo účastnili revolučního hnutí. Shromažďování příspěvků z místních organizací a jejich přepravu do Ženevy organizovali V. D. Bonč-Brujevič, S. I. Gusev a A. I. Uljanovová-Jelizarovová. Písemný styk s místními organizacemi a čtenáři obstarávaly N. K. Krupská a L. A. Fotijevová.

Proletarij pohotově reagoval na všechny významné události v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí a vedl nekompromisní boj proti menševikům a jiným oportunistickým a revizionistickým živlům.

Proletarij energicky propagoval usnesení III. sjezdu strany a významně se zasloužil o organizační a ideologické semknutí bolševiků. Byl to jediný orgán sociální demokracie Ruska, který důsledně obhajoval revoluční marxismus a řešil všechny stěžejní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku. Proletarij všestranně objasňoval události z roku 1905 a burcoval široké masy pracujících do boje za vítězství revoluce.

Proletarij měl velký vliv na místní sociálně demokratické organizace. Některé Leninovy články v něm uveřejněné byly přetiskovány v místním bolševickém tisku a vydávaly se jako samostatné letáky.

Brzy po Leninově odjezdu do Ruska začátkem listopadu 1905 se přestal Proletarij vydávat. Poslední dvě čísla (25. a 26.) vyšla za redakce Vorovského, ale i do nich napsal Lenin několik článků, které byly uveřejněny až po jeho odjezdu ze Ženevy. — 46

- ²¹ Jde o *I. státní dumu* (tzv. dumu Vitteho), svolanou 27. dubna (10. května) 1906 podle statutu, který vypracoval předseda rady ministrů S. J. Vitte.

Celoruská říjnová stávká z roku 1905 přinutila cara vydat 17. října manifest ohlašující svolání Státní dумы se zákonodárnými funkcemi na rozdíl od poradní dумы Bulyginovy, kterou revoluce smetla. Carská vláda spoléhala na to, že se jí podaří svoláním nové dумы rozštěpit a oslabit revoluční hnutí a zavést v zemi pokojnou cestou konstitučně monarchický režim. Dne 11. prosince 1905 vydala vláda ustanovení O změně volebního řádu pro volby do Státní dумы, kterým se však neměnil volební systém vypracovaný pro volby do Bulyginovy dумы, založený na majetkovém cenzu a třídní nerovnosti. Nové bylo jen to, že voliči byli rozděleni nikoli na 3, nýbrž na 4 kurie: na kurii pozemkových vlastníků (statkářů), městskou kurii (buržoazie) a rolnickou a dělnickou kurii. Tyto kurie si nebyly rovny co do počtu hlasů na 1 voliče: 1 hlas statkáře se rovnal 3 hlasům představitelů městské buržoazie, 15 hlasům rolníků a 45 hlasům dělníků. Volitelé za dělnickou kurii představovali jen 4 % všech volitelů do Státní dумы. Volby nebyly všeobecné, neboť upíraly volební právo všem ženám, mládeži do 25 let, příslušníkům kočovných národů, vojákům a víc než 2 miliónům dělníků, protože v dělnické kurii se k volbám připouštěli jen dělníci z podniků, které zaměstnávaly nejméně 50 dělníků. Volby nebyly přímé, nýbrž několikastupňové. Pro dělníky byl stanoven třístupňový a pro rolníky čtyřstupňový volební systém.

Po porážce prosincového povstání carská vláda omezila práva svolávané dумы, která předtím vyhlásila. Manifestem z 20. února 1906 poskytla Státní radě právo potvrzovat nebo zamítat návrhy

zákonů, na nichž se usnese Státní дума. Dne 23. dubna (6. května) 1906 pak byly uveřejněny Základní státní zákony, potvrzené Mikulášem II., které z pravomoci dumy vyjímaly nejzávažnější otázky státní politiky.

Volby do I. státní dumy se konaly v únoru až březnu 1906. Bolševici vyhlásili bojkot voleb. Tento bojkot značně oslabil autoritu Státní dumy a naděje části obyvatelstva vkládané v dumu, avšak zmařit volby se nepodařilo. Hlavní příčinou nezdaru byla skutečnost, že revoluční rozmach, který by byl mohl zmařit svolání dumy, neměl v tehdejší době dostatečně širokou základnu. Svůj podíl na nezdaru měla také rozbíječská politika menševiků a velké konstituční iluze mezi rolnictvem. Když se tedy дума přece jen sešla, začal Lenin prosazovat požadavek, aby se jí využilo pro revoluční agitaci a propagandu, pro její demaskování jako špatné náhražky lidového zastupitelského orgánu.

Do I. státní dumy bylo zvoleno 478 poslanců, z toho 179 kadetů, 63 autonomistů (k těm patřili členové Polského kola a příslušníci ukrajinské, estonské, lotyšské, litevské a dalších skupin buržoazních nacionalistů), 16 oktábristů, 105 poslanců nezastupujících žádnou stranu, 97 trudoviků a 18 sociálních demokratů. Kadeti tak měli v dumě více než třetinové zastoupení.

Duma se na svých zasedáních zabývala mimo jiné otázkou nedotknutelnosti osoby, zrušení trestu smrti, otázkou svobody svědomí a shromažďování, rovnoprávnosti občanů aj. Avšak příslušné návrhy zákonů, předkládané většinou kadety, byly v podstatě „návrhy drakonických zákonů jak *proti* svobodě slova, tak *proti* svobodě shromažďování a proti jiným dobrým věcem“ (tento svazek, s. 306). Ústřední otázkou, již se Státní дума zabývala, byla otázka agrární. Byly předneseny dva hlavní návrhy agrárního programu: kadetský návrh zákona, který podepsalo 42 poslanců, a návrh trudoviků, známý jako „program sto čtyř“ (viz poznámku 167). Kadeti se na rozdíl od trudoviků snažili zachovat statkářské vlastnictví půdy a připouštěli jedině zcizení těch statkářských pozemků, jež byly obdělávány převážně rolnickým inventářem anebo byly propachtovávány, a to za výkup „podle spravedlivého odhadu“.

Přes všechnu svou slabost a polovičatost svých usnesení nesplnila I. státní дума naděje, jež do ní vkládala vláda, a proto byla 8. (21.) července 1906 rozpuštěna. — 47

Narodnaja svoboda — společenskopolitický a literární orgán strany kadetů. Vycházel v Petrohradě v prosinci 1905 za redakce P. N. Miljukova a I. V. Gessena. — 47

²³ Jde o Leninovu práci *Státní дума a sociálně demokratická taktika*^[12a] (viz *Sebrané spisy* 12, Praha 1983, s. 179—189), která byla otištěna v únoru 1906 v brožuře *Státní дума a sociální demokracie*^[39]. — 47

²⁴ *Ruskije vědomosti* — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence. Vycházel v Moskvě od roku 1863. V 80. a 90. letech do něj přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.); byly v něm uveřejňovány práce liberálních narodníků. V roce 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že *Ruskije vědomosti* svérázně spojovaly „*pravicové* kadetství s příchutí *narodnictví*“ (*Spisy* 19, Praha 1959, s. 127). Roku 1918 byly *Ruskije vědomosti* zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny. — 48

²⁵ *Narodovoljovci* — členové tajné narodnické teroristické organizace *Narodnaja volja*, která vznikla v srpnu 1879 rozštěpením narodnické organizace *Zemlja i volja*. V čele organizace *Narodnaja volja* stál výkonný výbor, jehož členy byli A. I. Željabov, A. D. Michajlov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, V. N. Fignerová, S. L. Perovská, A. A. Kvjatkovskij aj. *Narodovoljovci* setrvali na pozicích narodnického utopického socialismu a zahájili politický boj, neboť za jeden z nejdůležitějších úkolů považovali svržení samoděržaví a vydobytí politické svobody. Podle jejich programu měly být na základě všeobecného volebního práva zvoleny stálé lidové zastupitelské orgány, vyhlášeny demokratické svobody, půda předána lidu a továrny dělníkům. Lenin napsal, že „*narodovoljovci* udělali krok vpřed tím, že přešli k politickému boji, avšak spojit jej se socialismem se jim nepodařilo“ (*Sebrané spisy* 9, Praha 1982, s. 181).

Narodovoljovci vedli hrdinný boj proti carskému absolutismu. Protože vycházeli z mylné teorie o aktivních hrdinech a pasívním davu, chtěli přebudovat společnost bez účasti lidu, jen vlastními silami, individuálním terorem, zastrašováním a dezorganizováním vlády. Po 1. březnu 1881 vláda potlačila organizaci *Narodnaja volja* krutými represáliemi, popravami a provokacemi.

Několikeré pokusy obnovit organizaci v osmdesátých letech byly bezvýsledné. Tak například v roce 1886 vznikla skupina v čele s A. I. Uljanovem (Leninovým bratrem) a P. J. Ševyrjovem, jež navázala na tradice organizace *Narodnaja volja*. Po nezdařeném pokusu o atentát na Alexandra III. v roce 1887 byla skupina odhalena a účastníci atentátu popraveni.

Lenin kritizoval chybný, utopický program *narodovoljovců*

a jejich taktiku individuálního teroru, ale zároveň se s velkým uznáním vyslovoval o obětavém boji členů organizace Narodnaja volja proti carismu a vysoce oceňoval jejich konspirační techniku a přísně centralizovanou organizaci. V roce 1899 napsal v Protestu ruských sociálních demokratů, že „pracovníci staré organizace Narodnaja volja dokázali sehrát tak velkou úlohu v ruských dějinách, ačkoli těchto pár hrdinů podporovala jen úzká vrstva veřejnosti a hybnou silou hnutí zdaleka nebyla revoluční teorie“ (Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 187). — 50

²⁶ Srov. Marxovy Teze o Feuerbachovi^[178] (K. Marx-B. Engels, Spisy 3, Praha 1958, s. 9). — 54

²⁷ *Slovo* — buržoazní deník; vycházel v letech 1903—1909 v Petrohradě. Zpočátku byl orgánem pravicových činitelů zemstev, od listopadu 1905 se stal orgánem strany okťabristů. V červenci 1906 přestal list vycházet, avšak 19. listopadu (2. prosince) téhož roku začal vycházet znovu jako orgán „strany pokojné obnovy“, jež se v podstatě ničím nelišila od okťabristů. — 61

²⁸ *Něvskaja gazeta* — deník, legální orgán menševiků; vycházel v Petrohradě od 2. (15.) do 13. (26.) května 1906. Přispívali do něj P. B. Axelrod, F. I. Dan, V. I. Zasuličová, L. Martov, G. V. Plechanov aj. Celkem vyšlo 10 čísel. — 70

²⁹ Heslo *Práva a mocensky silné zemstvo* kritizoval Lenin v článku Pro následovatelé zemstva a Hannibalové liberalismu (viz Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 37—85). — 71

³⁰ *Trudovická skupina (trudovici)* — skupina maloburžoazních demokratů v ruských dumách, jež se skládala z rolníků a narodnických zaměřených příslušníků inteligence. Frakci trudoviků vytvořili v dubnu 1906 rolničtí poslanci v I. státní dumě.

Trudovici prosazovali, aby byla zrušena všechna stavovská a národnostní omezení, žádali demokratizaci zemstevní a městské samosprávy, zavedení všeobecného volebního práva ve volbách do Státní dumy. Agrární program trudoviků vycházel z narodnických zásad rovného užívání půdy, požadoval vytvoření celonárodního půdního fondu z veškeré státní, úřední, carské, klášterní a církevní půdy, ale také půdy statkářské, pokud výměra jednotlivých usedlostí přesahovala stanovenou pracovní normu. Za zcizenou statkářskou půdu měla být vyplácena určitá náhrada. V. I. Lenin konstatoval, že typický trudovik je rolník, kterému „nejsou cizí

snahy po dohodě s monarchií, po klidném usazení na *vlastním* kousku půdy v rámci buržoazního řádu, avšak v současné době dává svou hlavní sílu do boje proti statkářům za půdu, do boje proti nevolnickému státu za demokracii“ (Spisy 11, Praha 1956, s. 225).

V dumě trudovici kolísali mezi kadety a sociálními demokraty, což bylo podmíněno třídní podstatou rolníků jako malovýrobců. Ale protože trudovici byli představiteli širokých vrstev rolnictva, uplatňovali bolševici v dumě vůči nim taktiku dílčích dohod v zájmu společného boje proti carskému absolutismu a proti kadeťům. V roce 1917 se Trudovická skupina sloučila se stranou lidových socialistů a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci přešli trudovici do tábora kontrarevoluční buržoazie. — 71

- ³¹ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 117. — 73
- ³² *Duma* — večerník, orgán pravého křídla kadetské strany; vycházel od 27. dubna (10. května) do 13. (26.) června 1906 v Petrohradě za redakce P. B. Struveho a za spolupráce členů I. státní dumy S. A. Kotljarevského, P. I. Novgorodceva, I. I. Petrunkeviče, F. I. Rodičeva, I. N. Jasnopolského aj. — 73
- ³³ *Novoje vremja* — deník; vycházel v Petrohradě v letech 1868—1917. Patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černocotňovců. Po únorové buržoazně demokratické revoluci podporoval kontrarevoluční politiku buržoazní prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaven. Lenin označoval *Novoje vremja* za ukázkový vzor prodejných novin. — 73
- ³⁴ Míni se *menševická Jiskra*. Na II. sjezdu SDDSR byla schválena redakce ústředního orgánu strany ve složení Lenin, Plechanov a Martov. Avšak menševik Martov se nepodřídil usnesení sjezdu a odmítl pracovat v redakci bez starých menševických redaktorů (Axelroda, Potresova a Zasuličové), které II. sjezd ne zvolil, takže 46.—51. číslo *Jiskry* vyšlo jen za redakce Leninovy a Plechanovovy. Později Plechanov přešel na pozici menševismu a žádal, aby byli do redakce povoláni dřívější menševičtí redaktoři, které sjezd od-

mítl. S tím Lenin nesouhlasil, a proto 19. října (1. listopadu) 1903 z redakce Jiskry odešel; byl kooptován do ústředního výboru strany a odtud vedl boj proti menševickým oportunistům. 52. číslo Jiskry vyšlo pouze za Plechanovovy redakce. Dne 13. (26.) listopadu 1903 Plechanov svévolně porušil usnesení II. sjezdu strany a kooptoval do redakce Jiskry její bývalé menševické redaktory Axelroda, Potresova a Zasuličovou. Tak Jiskra přestala být od svého 52. čísla bojovým orgánem revolučního marxismu. Menševici z ní udělali orgán boje proti marxismu a straně, tribunu pro hlásání oportunistu. V říjnu 1905 přestala Jiskra vycházet. — 73

³⁶ *Ekonomismus* — oportunistický směr v ruské sociální demokracii na přelomu 19. a 20. století, ruská odnož mezinárodního oportunistu. Orgánem ekonomistů byl list *Rabočaja mysl* (1897—1902) a časopis *Rabočeje dělo* (1899—1902). Programovým dokumentem ekonomistů, které Lenin nazýval ruskými bernsteinovci, bylo *Credo*, jež v roce 1899 napsala J. D. Kuskovová.

Ekonomisté zužovali úkoly dělnické třídy na hospodářský boj za zvyšování mezd, za zlepšení pracovních podmínek atd. Politický boj považovali za záležitost liberální buržoazie. Odmítali vedoucí úlohu strany dělnické třídy. Podle jejich názoru má strana pouze sledovat živelný proces hnutí a registrovat události. Ekonomisté se pcddávali živelnosti dělnického hnutí a podceňovali význam revoluční teorie a uvědomělosti. Tvrdili, že socialistická ideologie může vzniknout z živelného dělnického hnutí. Neuznávali, že je nutné, aby revoluční inteligence vnašela do dělnického hnutí socialistickou ideologii zvenčí, a tím vlastně klestili cestu buržoazní ideologii. Ekonomisté obhajovali roztržštěnost a přístipkaření jednotlivých kroužků, podporovali zmatek a kolísání v sociálně demokratickém hnutí a neuznávali, že je nutné vytvořit centralizovanou stranu dělnické třídy. Hrozilo nebezpečí, že ekonomismus svede dělnickou třídu z revoluční cesty třídního boje a učiní z ní politický přívěsek buržoazie.

Lenin všestranně kritizuje názory ekonomistů v pracích *Protest ruských sociálních demokratů* (je namířen proti *Credu*; byl napsán v sibiřském vyhnanství v roce 1899 a podepsalo jej sedmáct marxistů žijících ve vyhnanství), *Zpětný směr v ruské sociální demokracii*, *K profession de foi* a *Diskuse s obhájci ekonomismu* (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 175—188, 250—281, 316—326; *Sebrané spisy* 5, Praha 1981, s. 367—374). S konečnou platností Lenin ideově potřel ekonomismus v knize *Co dělat?* (viz *Sebrané spisy* 6, Praha 1981, s. 17—203). Významnou úlohu v boji proti ekonomismu sehrála leninská Jiskra. — 73

- ³⁶ *Osvobožděníje* — čtrnáctideník; vycházel v zahraničí od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a prosazoval umírněný monarchistický liberalismus. V roce 1903 se kolem časopisu zformoval a v lednu 1904 oficiálně ustavil Svaz osvobození; existoval do října 1905. Osvobožděnci spolu s konstitucionalisty v zemstvech vytvořili jádro Konstitučně demokratické (kadetské) strany, která vznikla v říjnu 1905 jako vedoucí strana liberálně monarchistické buržoazie v Rusku. — 73
- ³⁷ *Bez zaglavija* — politický týdeník; vycházel od 24. ledna (6. února) do 14. (27.) května 1906 v Petrohradě za redakce S. N. Prokopoviče a za úzké spolupráce J. D. Kuskovové, V. J. Bogučarského, V. V. Chižňakova aj. Bezzaglavovci byli polokadetská, polomenševická skupina ruské buržoazní inteligence, která pod rouškou formální nestrannosti hlásala ideje buržoazního liberalismu a oportunistu a podporovala revizionisty v ruské i mezinárodní sociální demokracii. — 73
- ³⁸ *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých národnických skupin (Svaz socialistů-revolucionářů, Jižní strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím orgánem se stal list *Revoljucionnaja Rossija* (1900—1905) a časopis *Věstník ruské revoljucii* (1901—1905). Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Jejich názory byly eklektickou směsicí národnictví a revizionismu. Podle Leninových slov se eseři pokoušeli „trhliny v národnické ideologii vyspravit záplatami módní oportunistické kritiky marxismu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 308). Taktika individuálního teroru, kterou eseři propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.
- Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám, uplatnění „principu práce“ a „rovného“ užívání půdy a předpokládal rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který eseři vydávali za program „socializace půdy“, nebylo ve skutečnosti nic socialistického. Lenin při analýze tohoto programu poukazyval na to, že zachování zbožní výroby a soukromého hospodaření na společné půdě neodstraňuje nadvládu kapitálu, nezbavuje pracující rolníky vykořisťování a zbídačování; za kapitalismu nemohou zachránit drobné rolníky ani

družstva, neboť slouží k obohacování vesnické buržoazie. Zároveň Lenin konstatoval, že požadavky rovného užívání půdy nejsou sice požadavky socialistickými, historicky však měly progresivní, revolučně demokratický charakter, neboť byly namířeny proti reakčnímu statkářskému vlastnictví půdy.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazovala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek dočasné dohody v boji proti carismu.

Třídní nestejnorodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první ruské revoluce se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům, zatímco levé křídlo vytvořilo poloanarchistický Svaz maximalistů. Za stolypinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války se dostala většina eserů na pozice sociálšovinismu.

Po únorové revoluci 1917 byli eseři spolu s menševiky a kadety hlavní oporou buržoazně statkářské prozatímní vlády. Předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Eferská strana odmítla podpořit rolníky požadující likvidaci statkářského vlastnictví půdy a prosazovala jeho zachování; eserští ministři v prozatímní vládě vysílali trestné výpravy proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levých eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo uznali leví eseři oficiálně sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseři podvratnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějece, účastnili se kontrarevolučního spiknutí a organizovali teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v táboře bělogvardějské emigrace. — 73

⁹⁹ *Konvent* — třetí Národní shromáždění za Velké francouzské revoluce z konce 18. století. Konvent byl vytvořen jako nejvyšší zastupitelský orgán ve Francii po lidovém povstání z 10. srpna 1792, které svrhlo monarchii. Volby do Konventu se konaly v srpnu

a v září 1792. Zvolení poslanci Konventu se rozdělili do tří skupin: levé křídlo tvořili jakobíni, pravé křídlo girondisté a kolísající většinu tzv. „bahno“. Pod tlakem lidových mas ohlásil Konvent 21. září svržení královské moci v zemi a 22. září vyhlásil ve Francii republiku. Nejplodnější činnost vyvíjel za jakobínské diktatury, kdy byli z Konventu odstraněni girondisté. Konvent definitivně zlikvidoval feudalismus, nelítostně se vypořádal se všemi kontrarevolucionáři a kompromisníky a bojoval proti cizí intervenci; zároveň však hájil nedotknutelnost soukromého vlastnictví.

Po 9. thermidoru (27. červenci 1794), kdy došlo ke kontrarevolučnímu převratu, se Konvent stal nástrojem buržoazní kontrarevoluce. Po schválení takzvané ústavy III. roku byl Konvent 26. října 1795 rozpuštěn. — 80

- ⁴⁰ *Vorwärts* — deník, ústřední orgán německé sociální demokracie. Z rozhodnutí stranického sjezdu v Halle vycházel od roku 1891 v Berlíně pod názvem „Vorwärts. Berliner Volksblatt“ jako pokračování listu Berliner Volksblatt, vycházejícího od roku 1884. Engels vedl v tomto listu boj proti nejružnějším projevům oportunistu. Od druhé poloviny 90. let, po Engelsově smrti, se listu zmocnilo pravé křídlo strany a list začal soustavně uveřejňovat články oportunistů. *Vorwärts* tendenčně zkresloval boj proti oportunistu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V letech reakce otiskoval pomlouvačné články Trockého, kdežto Leninovi a bolševikům neumožňoval tyto pomlavy vyvracet a objektivně hodnotit situaci ve straně.

Za první světové války zaujímal *Vorwärts* sociálšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci se zaměřil na protisovětskou propagandu. Vycházel do roku 1933. — 84

- ⁴¹ Dne 24. října 1905 uveřejnilo vedení Sociálně demokratické strany Německa v 249. čísle listu *Vorwärts* z 23. října 1905 oznámení^[419] o změně ve složení redakce listu. Šest redaktorů, kteří patřili k revizionistickému proudu ve straně, bylo odvoláno a redakce byla doplněna novými lidmi z levého křídla strany. Značný podíl na práci listu měla mimo jiné i R. Luxemburgová.

Oportunisté se pokusili zorganizovat kampaň na obranu odvolaných redaktorů, ale řadoví členové strany schválili a podpořili rozhodnutí stranického vedení. — 84

- ⁴² *Amsterdamský mezinárodní socialistický kongres II. internacionály* se konal ve dnech 14.—20. srpna 1904. Jednal o mezinárodních zásadách

socialistické taktiky, koloniální politice, generální stávce, sociální politice a dělnickém pojištění, trastech a nezaměstnanosti aj.

Vztah k buržoazním stranám byl vyjádřen v rezoluci nazvané Mezinárodní zásady socialistické taktiky^[424]. Rezoluce zakazovala socialistům vstupovat do buržoazních vlád a odsuzovala „jakoukoliv snahu o zamaskování existujících třídních rozporů, usnadňující sblížení s buržoazními stranami“. Usnesení kongresu sice znamenala určitý pokrok, ale vcelku byla polovičatá a představovala další ústupek oportunistu. Kongres nevytyčil otázku přerůstání generální stávky v ozbrojené povstání, ani se nepostavil proti pravicovým oportunistům schvalujícím koloniální politiku imperialistických států. Slovy sice revizionismus odsoudil, ale rozchod s ním ve své rezoluci neproklamoval a mlčky obešel otázku proletářské revoluce a diktatury proletariátu. — 84

⁴³ *Celoruský rolnický svaz* — revolučně demokratická organizace, která vznikla z podnětu rolníků Moskevské gubernie. Ve dnech 31. července—1. srpna (13.—14. srpna) 1905 byl do Moskvy svolán ustavující sjezd; 6.—10. (19.—23.) listopadu 1905 se pak konal druhý sjezd rolnického svazu. Na těchto sjezdech byl vypracován program a taktika svazu. Rolnický svaz žádal politickou svobodu a okamžité svolání ústavodárného shromáždění; řídil se taktikou bojkotu I. státní dумы. Agrární program svazu obsahoval požadavek zrušení soukromého vlastnictví půdy a odevzdání klášterní, církevní, údělné, carské a státní půdy rolníkům bez náhrady. Politicky byl svaz pod vlivem eserů a liberálů, projevoval maloburžoazní polovičatost, kolísavost a nerozhodnost. Požadoval sice likvidaci statkářského vlastnictví půdy, avšak souhlasil s částečným odškodněním statkářů. Podle Leninových slov to byla „organizace, která přirozeně přejímala i mnoho rolnických předsudků, podléhala maloburžoazním iluzím rolníků (jako jim podléhají i naši socialisté-revolucionáři), ale byla to nesporně „s půdou rostlá“, reálná organizace mas, ve svém základě jednoznačně revoluční, schopná používat skutečně revoluční metody boje“ (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 349). Od samého počátku své činnosti byl svaz pronásledován policií. Začátkem roku 1907 zanikl. — 90

⁴⁴ Mínil se list *Volna* — bolševický legální deník; vycházel v Petrohradě od 26. dubna (9. května) do 24. května (6. června) 1906. Celkem vyšlo 25 čísel. Od 9. čísla redigoval list de facto Lenin. V redakci pracovali V. V. Vorovskij, A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov aj. V listu bylo otištěno asi 25 Leninových článků, mnohé z nich jako úvodníky. *Volna* bolševikům vydatně

pomáhala řídit revoluční boj mas, zvyšovat uvědomělost a organizovanost proletariátu.

Převážná část listu byla vyhrazena rubrice pro otázky veřejného a politického života. Publikované příspěvky se zabývaly analýzou a objasňováním politických událostí, propracováním a propagováním taktiky proletariátu v revoluci. Rubrika pro otázky stranického života měla dvě podrubriky: Ze života politických stran a Z oblastních organizací. V první byly uveřejňovány rezoluce a jiné základní stranické dokumenty a informace o činnosti sociálně demokratických organizací neruských národností, v druhé články o životě územních a základních stranických organizací. Velkou pozornost věnovala Volna dělnickému hnutí v Rusku, o němž informovaly rubriky Z továren a závodů, Ze života odborů a Mezi nezaměstnanými. V rubrice Státní дума byly uveřejňovány zprávy o zasedáních dumy a reportáže z jejich kuloárů. Přehled tisku přinášela rubrika Z novin a časopisů.

carská vláda Volnu pronásledovala; její šéfredaktor byl několikrát soudně stíhán a mnoho čísel listu bylo také zabaveno. Čísla 10, 18, 19, 22, 23, 24 a 25 byla na příkaz petrohradského soudního senátu z 26. června (9. července) 1913 zničena zároveň se stereotypy připravenými k tisku. Dne 24. května (6. června) 1906 carská vláda Volnu zastavila. Dělníci Koppelova závodu v Petrohradě po jejím zastavení napsali: „Sociálně demokratický list Volna, který policie zastavila, plně vyjadřoval a hájil konečné požadavky a cíle dělnické třídy a zároveň velmi jasně a srozumitelně objasňoval nám dělníkům naše třídní úkoly v nynějším období, dostupnou formou nám správně vysvětloval počínání kadetů a náš vztah k nim i ke Státní dumě; proto vyslovujeme zastavené Volně své soudružské sympatie a netrpělivě očekáváme založení nového listu, který by ji nahradil“ (Vperjod, č. 2 z 27. května 1906). Místo Volny začal vycházet list Vperjod a později Echo. — 94

- ⁴⁵ Článek *Nový rozmach* vyšel 6. května 1906 jako úvodník 10. čísla listu Volna. Petrohradský výbor pro tiskové záležitosti v něm shledal „známky trestného činu podle odstavce 1, paragrafu 129 trestního zákoníku“ a rozhodl se pohnat jejího šéfredaktora a vydavatele spolu s dalšími osobami, zodpovědnými za otisknutí článku, k trestní odpovědnosti. Zároveň 10. číslo listu zabavil. Petrohradský soudní senát 12. (25.) května 1906 rozhodnutí výboru potvrdil. — 97
- ⁴⁶ *Strana oktábristů* (neboli Svaz 17. října) vznikla v Rusku po uveřejnění carova Manifestu ze 17. (30.) října 1905. Byla to kontrarevoluční strana, zastupovala a hájila zájmy velkoburžoazie a kapita-

listicky hospodařících statkářů. V jejím čele stál známý průmyslník a majitel realit v Moskvě A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Okřabristé podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. — 99

⁴⁷ Jde o *III. sjezd kadetské strany*^[806], který se konal v Petrohradě ve dnech 21.—25. dubna (4.—8. května) 1906, těsně před zahájením činnosti I. státní dumy. Hlavní pozornost věnoval sjezd otázce taktiky kadetské strany v dumě. Referát na toto téma přednesl P. N. Miljukov, který při nástinu budoucí činnosti kadetů v dumě zdůrazňoval nutnost respektovat dosavadní carské zákonodárství. V rezoluci O taktice strany ve Státní dumě, kterou sjezd schválil, kadeti demagogicky prohlašovali, že se budou zasazovat o demokratické svobody tím, že budou „v dumě předkládat a projednávat příslušné návrhy zákonů“. Sjezd projednával rovněž Návrh hlavních zásad agrární reformy, který vypracovala kadetská agrární komise a který pak kadeti s určitými změnami předložili k projednání Státní dumě (jako takzvaný návrh čtyřiceti dvou). — 100

⁴⁸ *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany; vycházel v Petrohradě od 23. února (8. března) 1906. Jeho faktickými redaktory byli P. N. Miljukov a I. V. Gessen, jejich nejbližšími spolupracovníky M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve aj. Vydávání listu zastavil 26. října (8. listopadu) 1917 vojenský revoluční výbor petrohradského sovětu. Do srpna 1918 vycházela *Reč* pod názvy *Naša řeč*, *Svobodnaja řeč*, *Věk*, *Novaja řeč* a *Naš věk*. — 103

⁴⁹ *Naša žizň* — deník liberálního zaměření; vycházel v Petrohradě s přestávkami od 6. (19.) listopadu 1904 do 11. (24.) července 1906. — 107

⁵⁰ Legální bolševické listy *Volna*, *Vperjod* a *Echo* měly na jaře a v létě 1906 rubriku *Z novin a časopisů*, jež přinášela přehledy tisku. Autorem řady článků a noticек uveřejňovaných v této rubrice byl Lenin. — 111

⁵¹ *Millerandisté* — stoupenci oportunistického směru v sociální demokracii, nazvaného podle francouzského sociálreformisty Étienna Alexandra Milleranda, který roku 1899 vstoupil do francouzské reakční buržoazní vlády a podporoval její protilidovou politiku. Millerandův vstup do buržoazní vlády byl výrazným projevem politiky třídní spolupráce oportunistických sociálně demokratických předáků s buržoazií, znamenal odmítnutí revolučního boje

a zradu zájmů pracujících tříd. Lenin charakterizoval millerandismus jako revizionismus a renegátství a ukázal, že sociálreformisté se v buržoazních vládách nutně dostávají do role nastřčených figur sloužících kapitalistům jako zástěrka, jako nástroj klamání mas. — 111

⁵² Tato poznámka byla napsána jako dovětek k návrhu rezoluce O Státní dumě. Návrh předložil Lenin IV. (sjednocovacímu) sjezdu SDDSR a 9. května 1906 byl uveřejněn ve 12. čísle listu Volna (viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 393—394). — 113

⁵³ *Skupina hraběte Gejdena* — „levé“ křídlo frakce okřabristů v I. státní dumě, k němuž patřili také někteří pravíkoví kadeti. Na zasedání dumy 5. (18.) května 1906 při projednávání odpovědi na carovu trůnní řeč odmítla Gejdenova skupina hlasovat pro znění odpovědi zformulované kadety v konstitučně monarchistickém duchu, neboť se jí zdálo příliš radikální, a opustila zasedací síň. Po rozpuštění I. státní dumy se skupina ustavila ve stranu „pokojné obrody“, blízkou okřabristům. Lenin politicky charakterizoval Gejdenu a jeho skupinu v práci Památce hraběte Gejdenu (viz Spisy 13, Praha 1956, s. 44). — 116

⁵⁴ Uvedená slova jsou z Lermontovovy básně Duma^[162] (viz M. J. Lermontov, Stesk rozumu, Praha 1976, s. 83). — 116

⁵⁵ Tuto poznámku napsal Lenin jako redakční doslov k článku K organizační otázce. — 118

⁵⁶ Shromáždění v Lidovém domě hraběnky Paninové v Petrohradě bylo zorganizováno v souvislosti s projednáváním písemné odpovědi dumy na carovu trůnní řeč. Zúčastnilo se ho na tři tisíce lidí, mezi nimi velmi mnoho dělníků. Na tomto shromáždění Lenin (pod jménem Karpov) poprvé od svého návratu do Ruska veřejně vystoupil před tak početným publikem. Ve svém projevu oponoval předešlým řečníkům, kadetům V. V. Vodovozovovi a N. A. Ogorodnikovovi, kteří se ve svých vystoupeních pokoušeli vyvrátit obvinění, že se kadeti tajně paktují s carskou vládou, a také lidovému socialistovi V. A. Mjakotinovi a menševiku F. I. Danovi (Berseněvovi), kteří hájili blok s kadety. Demaskoval kadetskou politiku dohody se samoděržavím na úkor lidu. Jeden z účastníků shromáždění A. G. Šlichter o tom ve svých vzpomínkách napsal:

„Ale tu promluvil Iljič:

„Podle Ogorodnikova k žádné dohodě nedošlo, jen se vyjednáva-

lo. Ale co znamená vyjednávání? Začátek dohody. A co je dohoda? Konec vyjednávání.⁴

Dobře se pamatují, jakým překvapujícím, ba ohromujícím dojmem zapůsobila na všechny posluchače bez výjimky tato prostá, ale přitom tak jasná a přesná formulace podstaty sporu. Ještě několik vět, několik příkladů z dějin, jak vyjednávání vedla k dohodám a kompromisům, a v obrovském sále se rozhostilo ono charakteristické, zvláštní ticho, jaké obvykle nastává jen tenkrát, když posluchači sledují řečníka se zatajeným dechem... Iljičova argumentace si zcela podmanila celé toto obrovské shromáždění a jeho účastníci pak téměř jednomyslně, drtivou většinou hlasů schválili Leninem navrženou rezoluci“ (srov. A. Šlichter, První Iljičovo vystoupení na veřejném shromáždění v Rusku; Vzpomínky na V. I. Lenina, Praha 1957, s. 391, 392).

Leninova řeč na shromáždění 9. (22.) května 1906 vzbudila mezi buržoazií rozruch. Na útoky kadetů odpověděl Lenin článkem Rezoluce a revoluce, v němž napsal: „Obzvlášť kadety pobouřilo shromáždění lidu v domě Paninové. Projevy sociálních demokratů na tomto shromáždění zvířily zahnívajícím bahno“ (tento svazek, s. 131). Za otištění zpráv o shromáždění a rezoluce z něho pohnala vláda šéfredaktory obou listů Volna a Prizyv k odpovědnosti, oznámila, že proti účastníkům shromáždění bude zahájeno soudní řízení, a veškerá shromáždění zakázala. — 119

⁵⁷ Jde o tiskovou chybu ve Volně. Na shromáždění vystoupil Berseněv (F. I. Dan). — 120

⁵⁸ Naráží se na rozhovor I. L. Goremykina s ministrem vnitra P. A. Stolypinem o amnestii, jehož obsah byl reprodukován v lokalce pod názvem Goremykin o „znamenitých lidech“^[54], otištěné 3. (16.) května 1906 v 5. čísle listu Golos. — 122

⁵⁹ *Strana* — deník, orgán Strany demokratických reforem; vycházel v Petrohradě od 19. února (4. března) 1906 do roku 1907. — 130

⁶⁰ Informace Petrohradské tiskové agentury o volbách v Tiflisu [Tbilisi], o něž se Lenin ve svém článku opíral, byly nepřesné. V Tiflisu nebylo zvoleno 81, nýbrž 80 volitelů, z toho 71 sociálních demokratů a 9 kadetů. — 135

⁶¹ Jde o volbu volitelů v Kutaisi. Volby členů do Státní dumy se konaly později. Za Kutaiskou gubernii byli do I. státní dumy zvo-

leni tři delegáti — všichni menševici: I. G. Gormateli, S. D. Džaparidze a I. I. Ramišvili. — 135

- ⁶³ Lenin má na mysli rezoluci O poměru ke Státní dumě^[228], v níž se pravilo: „...všude, kde se ještě mají konat volby a kde SDDSR může navrhnout vlastní kandidáty, aniž by byla nucena uzavírat blok s jinými stranami, musí usilovat o to, aby prosadila své kandidáty do dumy“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 110). — 135
- ⁶⁴ Jde o menševický armavirský výbor SDDSR, který za voleb do I. státní dumy porušil usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR o zákazu bloků s buržoazními stranami a vydal výzvu s doporučením hlasovat pro sociální demokraty a v krajním případě pro kandidáty, kteří „nejsou pravicovější než kadeti“. — 135
- ⁶⁵ *Birževyje vědomosti* — buržoazní list založený v roce 1880. Vycházel v Petrohradě zprvu třikrát, později čtyřikrát týdně a posléze jako deník. Od listopadu 1902 vycházel dokonce dvakrát denně — ráno a večer. Pro bezpáteřnost, prodejnost a bezzásadovost se přezdívka listu „Biržovka“ stala hanlivým označením. Koncem října 1917 byly *Birževyje vědomosti* vojenským revolučním výborem zastaveny. — 142
- ⁶⁶ Tento článek napsal Lenin jako redakční doslov k svolání dělnických poslanců dumy pod názvem Všem dělníkům Ruska^[90]. Článek i svolání byly uveřejněny 19. května 1906 v 21. čísle *Volny*. Za jejich uveřejnění byl vedoucí redaktor *Volny* pohnán před soud. — 146
- ⁶⁷ Lenin má na mysli *Návrh základního pozemkového zákona*^[292], který vypracovali na zvláštní poradě poslanci takzvané Trudovické skupiny (trudovici). Návrh podepsalo třiatřicet poslanců (převážně trudoviků) a předložilo jej 6. (19.) června 1906 dumě k projednání. Protože na jeho sestavení měli přímý podíl eseri, obrážely se v něm jejich názory na agrární otázku. Signatáři „návrhu třiatřiceti“ se připojovali k „návrhu sto čtyř“ (viz poznámku 167), avšak s celou řadou podstatných změn. Hlavními požadavky „návrhu třiatřiceti“ bylo okamžité a úplné zrušení soukromého vlastnictví půdy, rovné právo všech občanů na užívání půdy a zásada občinového užívání půdy s novým rozdělením půdy podle spotřební a pracovní normy. Na rozdíl od „návrhu sto čtyř“, který požadoval postupný přechod veškeré půdy do vlastnictví lidu a připouštěl

její částečný výkup, „návrh třiatřiceti“ důrazněji žádal zrušení soukromého vlastnictví půdy a předpokládal konfiskaci statkářských pozemků bez výkupu.

„Návrh třiatřiceti“ narazil na prudký odpor kadetů, kteří se postavili dokonce i proti tomu, aby byl postoupen jako podkladový materiál agrární komisi dумы. Na zasedání dумы byl pak návrh většinou 140 hlasů proti 78 zamítnut. — 149

⁶⁷ *Narodnyj věstník* — eserský deník; vycházel v Petrohradě od 17. do 31. května (30. května až 13. června) 1906 jako pokračování stejnojmenného časopisu. Celkem vyšlo 13 čísel. — 149

⁶⁸ *Chudáci goremykinovci* — představitelé reakčních byrokratických vládních kruhů carského Ruska v čele s tehdejšíím předsedou rady ministrů I. L. Goremykinem. Tiskovým orgánem těchto kruhů byl černosotňovský list *Novoje vremja*. *Red.*

V Leninově textu je slovo „goremyčniki“, které v ruské lidové mluvě znamená totéž co nešťastníci, chudáci, ubožáci, a Lenin patrně záměrně využívá dvojznačnosti tohoto slova k určité pejorativní charakteristice Goremykinových byrokratů. *Čes. red.* — 152

⁶⁹ Dne 11. (24.) května 1906 se konala schůze sociálně demokratických dělníků moskevského obvodu v Petrohradě, jež se zabývala výsledky IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. Schůze se zúčastnilo na 300 lidí, za bolševiky na ní referoval Lenin a za menševiky Dan. Ke konci schůze došlo mezi bolševiky a menševiky k polemice o tom, zda je přípustné kritizovat usnesení sjednocovacího sjezdu v tisku a na veřejných shromážděních. Menševici, kteří se všemožně snažili omezit ideový boj kolem sjezdových usnesení, soudili, že kritika je přípustná jedině na stranických schůzích, a v tomto duchu navrhli rezoluci. Lenin však podal k rezoluci pozměňovací návrh v tom smyslu, že o všech usneseních sjezdu se má diskutovat nejen na stranických schůzích, nýbrž i „v sociálně demokratickém tisku a na lidových shromážděních“ (Volna, číslo 15, 12. května 1906). Rezoluce s Leninovým pozměňovacím návrhem byla schválena většinou hlasů (proti hlasovalo pouze 39 osob). Jako odpověď na Leninův pozměňovací návrh schválil menševický ústřední výbor rezoluci, kterou Lenin kritizuje v tomto článku. Proti rezoluci ústředního výboru se postavily téměř všechny stranické organizace v Petrohradě. Bolševické stanovisko ke kritice usnesení IV. sjezdu podpořily i další sociálně demokratické organizace. Tak například sociální demokraté z Permu prohlásili, že pokládají za své právo kritizovat všechna usnesení sjednocovacího sjezdu SDDSR jak na

masových stranických i lidových shromážděních a mítincích, tak v sociálně demokratickém tisku. — 154

- ⁷⁰ Článek *Špatné rady* vyšel 21. května 1906 jako úvodník v 23. čísle *Volny*. Za uveřejnění tohoto článku bylo uvedené číslo zabaveno a šefredaktor listu byl pohnán k trestní odpovědnosti. — 157
- ⁷¹ *Kurjer* — legální menševický deník; vycházel v Petrohradě od 17. (30.) května do 13. (26.) června 1906 místo dřívějšího listu *Něvskaja gazeta*. Celkem vyšlo 25 čísel. Pokračovatelem *Kurjeru* se stal list *Golos truda*. — 157
- ⁷² *Dělo naroda* — legální deník eserské strany; vycházel v Petrohradě od 3. (16.) do 12. (25.) května 1906. Celkem vyšlo 9 čísel. — 157
- ⁷³ *Pravitělstvennyj věstnik* — deník, oficiální orgán carské vlády; vycházel v Petrohradě v letech 1869–1917. — 163
- ⁷⁴ Článek *Kautsky o Státní dumě* vyšel v 6. čísle časopisu *Věstnik žizni*. *Věstnik žizni* — časopis pro vědu, literaturu a politiku, legální orgán bolševiků; vycházel v Petrohradě od 30. března (12. dubna) 1906 do září 1907. Celkem vyšlo 20 čísel, z toho 13 v roce 1906 a 7 v roce 1907. Přispívali do něho V. I. Lenin, V. D. Bonč-Brujevič, V. V. Vorovskij, A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov a jiní. Ve 12. čísle byl uveřejněn Leninův článek *Ruský radikál pozdě honí bycha!* Kromě článků na aktuální politická témata věnoval časopis mnoho místa literární kritice, umění a filozofii.
- Věstnik žizni byl neustále pronásledován policií a jeho vedoucí redaktor byl několikrát soudně stíhán. Čísla 5, 10, 11 a 12 z roku 1906 a čísla 1, 3, 5 z roku 1907 byla zabavena. Rozhodnutím petrohradského soudního senátu z 24. září (7. října) 1907 bylo vydávání časopisu zastaveno. — 165
- ⁷⁵ Míni se úvodník *Státní duma a rolničtí poslanci* [6] v 21. čísle *Volny*, 19. května 1906. — 170
- ⁷⁶ Uvedený citát je z programu *Trudovické skupiny*, schváleného na poradě 130 poslanců dumy 26. dubna (9. května) 1906 (viz *Naša žizň*, č. 430, 27. dubna (10. května) 1906). — 170
- ⁷⁷ Leninova práce *Co soudí soudruh Plechanov o taktice sociální demokracie* [128] byla poprvé uveřejněna 26. května 1906 v 1. čísle listu

Vperjod a o něco později téhož roku vyšla jako brožura. Jak proti číslu novin s Leninovou statí, tak i proti brožuře použila policie represivních opatření. Za otištění Leninovy stati, rezoluce dělníků valcířského okrsku a úvodníku bylo 1. číslo Vperjodu zabaveno a šéfredaktor tohoto listu odsouzen na rok k pevnostnímu vězení. Dne 6. (19.) října 1911 zabavil petrohradský výbor pro tiskové záležitosti také Leninovu brožuru a rozhodl, aby její vydavatelé byli pohnáni k trestní odpovědnosti. V srpnu 1912 pak petrohradský soudní senát rozhodl, aby byl náklad brožury zničen.
— 173

⁷⁸ *Kolokol* — legální sociálně demokratický deník; vycházel v Poltavě od 18. (31.) ledna do 8. (21.) června 1906. Přispívali do něho převážně menševici. — 173

⁷⁹ Viz Marxův článek Komunismus listu Rheinischer Beobachter^[177]. K. Marx - B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 205—217. — 180

⁸⁰ *Frankfurtský parlament* — celoněmecké národní shromáždění, které bylo svoláno po březnové revoluci 1848 v Německu a zahájilo své zasedání 18. května téhož roku ve Frankfurtu nad Mohanem. Hlavním úkolem tohoto parlamentu bylo odstranit politickou roztržitěnost Německa a vypracovat celoněmeckou ústavu. Pro zbabělost a váhavost liberální většiny a pro nerozhodnost a nedůslednost maloburžoazního levého křídla se však parlament neodvážil uchopit svrchovanou moc v zemi a nedokázal zaujmout nekompromisní stanovisko v základních otázkách německé revoluce 1848—1849. Neudělal nic pro zlepšení životních podmínek dělníků a rolníků, neposkytl pomoc národně osvobozenkému hnutí v Polsku a v Čechách a nedistancoval se od rakouské a pruské politiky útlaču porobených národů. Neodvážil se ani zmobilizovat síly lidu k odporu proti nastupující kontrarevoluci a k obraně říšské ústavy, kterou vypracoval v březnu 1849.

Rakouská a po ní i pruská vláda zakrátko odvolaly z frankfurtského parlamentu své poslance a poté z něho odešli i liberální poslanci dalších německých států. Poslanci levicového, maloburžoazního křídla, kteří v parlamentu setrvali, přenesli jeho sídlo do Stuttgartu. V červnu 1849 rozehnala parlament vojska württemberské vlády. — 180

⁸¹ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 5, Praha 1959, s. 30—33, 39—41, 56—60, 81, 118—119, 347—398. — 180

- ⁸² *Radikální a radikálně socialistická strana* — buržoazní strana ve Francii. Formálně se ustavila v roce 1901, de facto však existuje od 80. let 19. století. Před první světovou válkou zastupovala převážně zájmy drobné a střední buržoazie, v období mezi dvěma světovými válkami v ní zesílil vliv velkoburžoazie. Vedoucí činitelé této strany stáli nejednou v čele francouzské vlády. — 182
- ⁸⁸ *Svoboda i kultura* — týdeník, orgán pravého křídla kadetské strany. Vycházel v Petrohradě od 1. (14.) dubna do 31. května (13. června) 1906 za redakce S. L. Franka a za úzké spolupráce P. B. Struveho. Vyšlo celkem 8 čísel. Pro prudký pokles nákladu muselo být vydávání týdeníku zastaveno. — 185
- ⁸⁴ *Státní rada* — jeden z nejvyšších státních orgánů v předrevolučním Rusku. Byla vytvořena roku 1810 na návrh M. M. Speranského jako poradní orgán, jehož členy jmenoval a schvaloval car. Zákonem z 20. února (5. března) 1906 byla Státní rada reorganizována a dostalo se jí práva schvalovat nebo zamítat návrhy zákonů projednávaných předtím ve Státní dumě. Avšak právo pozměňovat základní zákony a vydávat zvlášť důležité zákony si i nadále ponechával car.
Od roku 1906 tvořili Státní radu z poloviny volení zástupci šlechty, duchovenstva a velkoburžoazie a z poloviny vysocí hodnostáři jmenovaní carem. Ze Státní rady se tak stal ultrareakční orgán, který zamítal i umírněné návrhy zákonů schválené Státní dumou. — 188
- ⁸⁵ *Prizyv* — populární deník; vycházel v Petrohradě od 15. (28.) ledna do 15. (28.) června 1906. Od konce března do něho přispívali bolševici. Rozhodnutím petrohradského soudního senátu byl list 14. (27.) června 1906 zastaven. — 189
- ⁸⁶ *Russkoje gosudarstvo* — vládní list založený S. J. Vittem; vycházel v Petrohradě od 1. (14.) února do 15. (28.) května 1906. — 190
- ⁸⁷ *Zubatovovština* — politika „policejního socialismu“, nazvaná tak podle náčelníka moskevské tajné policie, plukovníka četnictva S. V. Zubatova, z jehož podnětu byly v letech 1901—1903 vytvářeny legální dělnické organizace, které měly odvést dělníky od politického boje proti samoděržaví. Při zakládání těchto organizací podporoval Zubatova ministr vnitra V. K. Pleve. Zubatovovci se snažili orientovat dělnické hnutí na drobné hospodářské požadavky a přesvědčit dělníky, že vláda je ochotna jejich požadavky splnit.

První zubatovovská organizace byla založena v Moskvě v květnu 1901 pod názvem Podpůrný spolek strojírenských dělníků. Zubatovovské organizace vznikly také v Minsku, Oděse, Vilně [Vilnius], Kyjevě a dalších městech.

Revoluční sociální demokraté odhalovali reakčnost zubatovovštiny, zároveň však využívali tyto legální dělnické organizace, aby do boje proti samoděržaví zapojili co nejširší vrstvy dělnické třídy. Pod vlivem rozmachu revolučního hnutí v roce 1903 byla carská vláda nucena zubatovovské organizace rozpustit. — 192

⁸⁸ *Rezoluce petrohradského výboru SDDSR o vztahu ke Státní dumě* a po ní uveřejněný Leninův článek *O hesle Dumský vládní kabinet* odrážejí boj mezi bolševiky a menševiky v otázce Státní dumy, který vyústil v konflikt mezi ústředním a petrohradským výborem SDDSR.

V deklaraci z 13. (26.) května 1906 zamítla vláda požadavky kadetské dumy, vyložené v její adrese. Jako odpověď na to přijala дума rezoluci, v níž vyslovila „nedůvěru“ Goremykinově vládě a žádala, aby byla tato vláda nahrazena kabinetem, který by měl důvěru Státní dumy. Menševický ústřední výbor SDDSR rozeslal stranickým organizacím rezoluci s doporučením, aby podporovaly dumu v jejím požadavku vytvořit vládní, tj. kadetský kabinet jmenovaný dumou. Proti této rezoluci se postavil petrohradský výbor v čele s Leninem. Na zasedání dne 24. května (6. června) 1906 zamítl petrohradský výbor menševickou rezoluci ústředního výboru a schválil rezoluci Leninovu. Nato 9 menševiků, členů petrohradského výboru, požádalo, aby bylo plnění této bolševické rezoluce odročeno do doby, než ústřední výbor nebo společná konference obvodních organizací otázku vyřeší. Tento požadavek menševiků petrohradský výbor rovněž zamítl, zároveň se však usnesl svolat společnou konferenci obvodních organizací, obeznámit obvody s protokoly a dokumenty ze zasedání a uveřejnit v tisku jako diskusní materiál pro nadcházející konferenci schválenou Leninovu rezoluci i prohlášení 9 menševiků, členů petrohradského výboru. Rezoluce petrohradského výboru se setkala u dělníků s vřelou podporou. Tak například 30. května (12. června) se na Vasiljevském ostrově sešlo pětitisícové shromáždění, které uvítalo rezoluci petrohradského výboru potleskem. Téhož dne se konal mítink v Alexandrovském závodě a také zde byla rezoluce petrohradského výboru jednomyslně schválena. „Nadšený dvoutisícový zástup pak vypochoval s rudým praporem a za zpěvu Marseillaisy ze závodu a brzy se rozplynul v úzkých uličkách čtvrti Za Něvskou branou, které zaplnil hlaholem dělnické písně svobody“ (Vperjod, č. 6, 1. června 1906). — 195

- ⁸⁹ Článek byl napsán jako redakční doslov k rezolucím petrohradského a ústředního výboru SDDSR o vztahu ke Státní dumě a k zdůvodňujícímu prohlášení 9 členů petrohradského výboru, které byly otištěny v listu *Vperjod*. — 197
- ⁹⁰ Dne 24. května (6. června) 1906 přednesli trudovici na 14. zasedání Státní dumy návrh podepsaný 35 poslanci, aby byly okamžitě ustaveny místní pozemkové výbory zvolené na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného volebního práva. Těmto pozemkovým výborům měla být svěřena přípravná práce k provedení agrární reformy a měly se rovněž účastnit projednávání agrárních návrhů předkládaných dumě. Otázka místních výborů a výkupu byla podle Leninových slov „nejvlastnějším jádrem agrární otázky“, neboť rozhodovala o tom, kdo bude reformu provádět: zda rolníci, nebo statkáři.
- Kadeti podrobili návrh Trudovické skupiny ostré kritice jak v dumě, tak i v tisku. Hned příštího dne po zveřejnění prohlášení 35 poslanců se ústřední orgán kadetů Reč rozhodně postavil proti návrhu trudoviků a napsal, že takové výbory by mohly posunout řešení otázky „doleva“.
- Bolševici podporovali myšlenku ustavení místních výborů, protože v nich spatřovali jednu z forem organizace mas pro další revoluční boj. Lenin o tom napsal: „Dělnické vlády ve městech, rolnické výbory na vesnicích (přeměňující se v určité chvíli ve volené na základě všeobecného atd. volebního práva), taková je jediné možná forma organizace vítězné revoluce, tj. diktatury proletariátu a rolnictva. Není divu, že liberálové nenávidí tyto formy organizace tříd, bojujících za svobodu!“ (Spisy 13, Praha 1956, s. 394.) — 199
- ⁹¹ *Le Temps* — konzervativní deník; vycházel v Paříži v letech 1861 až 1942. Vyjadřoval zájmy francouzských vládních kruhů a byl fakticky oficiálním orgánem ministerstva zahraničí. — 201
- ⁹² Zpráva o odstoupení Goremykinovy vlády vyšla 27. května (9. června) 1906 ve večerním vydání listu *Birževyje vědomosti*, č. 9311^[198]. Dne 28. května (10. června) byla tato zpráva oficiálně dementována. — 202
- ⁹³ Slova „*trůn a oltář*“ (Thron und Altar) byla v listu *Vperjod* z cenzurních důvodů vypuštěna. — 208
- ⁹⁴ *Vperjod* — legální bolševický deník; vycházel v Petrohradě od 26.

května (8. června) 1906 místo listu *Volna*, který vláda zastavila, a jako jeho pokračování. List řídil Lenin; s redakcí aktivně spolupracovali M. S. Olminskij, V. V. Vorovskij a A. V. Lunačarskij. Vyšlo tu 15 Leninových článků. List však byl neustále perzekvován a ze 17 čísel bylo 10 zabaveno. Policejní pronásledování bolševiky přimělo, aby se už předem připravovali na vydávání svého legálního orgánu pod jiným názvem, a 2. (15.) června pak uveřejnili v listu *Vperjod* oznámení, že „v Petrohradě začnou v nejbližší době vycházet dělnické noviny *Echo*“. Toto oznámení se pak přetiskovalo ve všech dalších číslech *Vperjodu* až do jeho zastavení, k němuž došlo rozhodnutím petrohradského soudního senátu 14. (27.) června 1906. Poté vycházel list *Echo*. — 213

⁹⁵ Lenin tu cituje slova z noticky *Máme tomu věřit?*^[11], otištěné 1. (14.) června 1906 v ranním vydání listu *Birževyje vědomosti*, č. 9318^[8]. — 218

⁹⁶ Uvedená rezoluce vznikla v souvislosti s konfliktem mezi ústředním a petrohradským výborem SDDSR ohledně vztahu ke Státní dumě. Společně s rezolucí petrohradského výboru SDDSR o vztahu ke Státní dumě (viz tento svazek, s. 195–196) se stala bolševickou platformou pro diskusi o taktice a pro volby na společnou konferenci obvodů petrohradské organizace. Rezoluce byla uveřejněna v listu *Vperjod* s touto redakční poznámkou: „Redakce listu se plně ztotožňuje se základními tezemi této rezoluce a doporučuje soudruhům, aby ji předložili k projednání dělnickým schůzím a shromážděním.“ — 226

⁹⁷ Článek *Na prahu velkých událostí* napsal Lenin pro legální bolševický deník *Rabotnik*, jehož vydávání se připravovalo v Kyjevě. Článek byl redakci zaslán telegraficky a vyšel 8. (21.) června 1906 na první stránce 1. čísla tohoto deníku.

Vyšla však jen dvě čísla. První bylo zkonfiskováno, i když se podařilo většinu nákladu ještě před příchodem policie z tiskárny odvézt. Po vyjití druhého čísla 9. (22.) června 1906, které bylo rovněž zkonfiskováno, bylo vydávání tohoto listu zastaveno. — 228

⁹⁸ Lenin má zřejmě na mysli následující noticku, otištěnou 8. (21.) června 1906 v listu *Naša žizň a přetištěnou* téhož dne ve večerním vydání listu *Birževyje vědomosti*: „Dne 7. června se rozšířily zvěsti, že ministr války zaslal carovi krátké memorandum, v němž ho upozorňoval na neklid v armádě a vyslovoval obavy, zda se podaří

nepořádky zvládnout a zda není vzhledem k této situaci rozpuštění dumy nebezpečné.“ — 230

- ⁹⁹ *Slavnostní slib*^[280] byl zaveden pro členy Státní dumy 13. článkem statutu dumy. Zavazoval poslance, že budou plnit uložené povinnosti a „zachovávat věrnost“ carovi. Kavkazští sociálně demokratičtí poslanci I. státní dumy uveřejnili po podepsání tohoto slibu v tisku prohlášení^[282], které tu Lenin cituje (viz Kurjer, č. 20, 8. (21.) června 1906). — 233
- ¹⁰⁰ Názvem *hvězdná komora* se v Rusku označovala dvorská klika — hrstka reakčních hodnostářů, kteří v období revoluce 1905—1907 a v letech reakce vyvíjeli v zákulisí velký tlak na Mikuláše II. Prosazovali zájmy nejvyšších kruhů feudálních statkářů a byrokracie, nenávistně bojovali proti revoluci a hájili nedotknutelnost svých privilegií. Stejného názvu se používalo v 15.—17. století v Anglii pro nejvyšší soudní a správní úřad, jemuž král udělil rozsáhlé pravomoci a který se zabýval projednáváním politických a církevních záležitostí. — 235
- ¹⁰¹ *Volkszeitung* — deník Bundu. Vycházel v židovské řeči ve Vilně [Vilnius] od 19. února (4. března) 1906 do 19. srpna (1. září) 1907. — 236
- ¹⁰² *Období „důvěry“* vlády k veřejnosti vyhlásil na podzim roku 1904 ministr vnitra P. D. Svjatopolk-Mirskij. Carská vláda se pod vlivem vzrůstajícího se revolučního hnutí a ve snaze oklamat lid a získat na svou stranu liberální buržoazii rozhodla učinit některé nepodstatné ústupky, jako například nepatrné zmírnění cenzury, částečnou amnestii, povolení sjezdů zemstevních činitelů. Liberálové tento zdánlivě „nový“ kurs vlády uvítali a na svých banketech začali mluvit o ústavě, o nutnosti podílet se na moci. Menševici vkládali v tuto „banketovou kampaň“ velké naděje a nastílni celý plán působení na liberální buržoazii v tom směru, aby liberálové předložili jménem lidu carské vládě politické požadavky. Bolševici se však proti tomuto menševickému plánu rozhodně postavili. Poukazovali na to, že vkládat naděje v liberální buržoazii znamená octnout se ve vleku buržoazního hnutí, a vyzývali dělníky, aby se postavili do čela všech revolučních sil bojujících proti samoděržaví, odhalovali pokrytectví vládní politiky a všech řečí o období „důvěry“. Lenin o tom na podzim roku 1904 napsal: „Vláda koketuje se zemstvy, dělá jim nicotné (a téměř jen slovní) ústupky, ale lidu dosud v ničem fakticky neustoupila, vláda se ještě může docela

dobře vrátit k reakci (správněji pokračovat v reakci), jak tomu bývalo na Rusi desetkrát a stokrát po prchavých liberálních záchvattech některého samovládce“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 88). Dne 12. (25.) prosince 1904 podepsal Mikuláš II. reskript, ve kterém zdůrazňoval „neporušitelnost základních zákonů říše“ a požadoval přísné tresty „za jakékoli svévolné akce“. Reskript sice obsahoval mlhavé přísliby, pokud šlo o určité rozšíření práv zemstevních a městských správ, avšak otázku ústavy v Rusku zcela obešel. Tento carův reskript, který Lenin označil za „políček liberálům“, svědčil o tom, že se vláda rozhodla skoncovat s obdobím „důvěry“. — 241

¹⁰⁸ Dne 6. (19.) srpna 1905 byl uveřejněn carův manifest^[171] — zákon o zřízení Státní dumy^[402] a výnos o volbách do tohoto orgánu^[267]. Duma dostala název Bulyginova podle ministra vnitra A. G. Bulygina, jehož car pověřil sestavením návrhu na vytvoření dumy. Volební právo do dumy bylo poskytnuto pouze statkářům, kapitalistům a nevelkému počtu rolníků s vlastním domem. Ze 412 poslaneckých míst stanovených zákonem bylo rolníkům přiděleno pouze 51 míst. Většina obyvatelstva, tj. dělníci, chudí rolníci, zemědělství dělníci a demokratická inteligence neměli volební právo; z účasti ve volbách byly vyloučeny rovněž ženy, vojáci, studenti, osoby mladší 25 let a řada utlačovaných národností carského Ruska. Státní дума neměla právo vydávat žádné zákony a mohla jenom projednávat některé otázky jako carův poradní orgán. Lenin charakterizoval Bulyginovu dumu slovy, že je to „nestoudný paskvil lidového zastupitelského orgánu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 206). Bolševici vyzvali dělníky a rolníky k aktivnímu bojkotu Bulyginovy dumy a soustředili veškerou agitační kampaň na hesla: ozbrojené povstání, revoluční armáda a prozatímní revoluční vláda. Menševici připouštěli možnost účasti ve volbách do dumy a vyslovovali se pro spolupráci s liberální buržoazií.

Bolševici využili kampaně za bojkot Bulyginovy dumy k mobilizaci všech revolučních sil, k organizování masových politických stávek a k přípravě ozbrojeného povstání. Volby do Bulyginovy dumy se nakonec nekonaly a vládě se nepodařilo ji svolat. Zvedající se revoluční vlna a celoruská politická stávka v říjnu 1905 dumu smetly. O Bulyginově dumě viz Leninovy články Kupčení s ústavou, Bojkot Bulyginovy dumy a povstání, „Jednota cara s lidem a lidu s carem“, Ve vleku monarchistické buržoazie, nebo v čele revolučního proletariátu a rolnictva? aj. (viz Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 86–90; Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 189–197, 203–211, 219–231). — 241

¹⁰⁴ Tento článek byl napsán u příležitosti deklarace sociálně demokratické frakce^[47], přednesené 16. (29.) června 1906 na 28. zasedání Státní dumy. V deklaraci, kterou přednesl S. D. Džaparidze při projednávání návrhu zákona o svobodě shromažďování, byl nastíněn program činnosti sociálně demokratických poslanců v dumě. Při přípravě této deklarace odmítla sociálně demokratická frakce v dumě, složená převážně z menševiků, bolševický návrh deklarace, napsaný Leninem (návrh je ve zkrácené podobě ocitován v tomto článku) a schválila návrh deklarace schválený menševickým ÚV.
— 245

¹⁰⁵ Lenin má na mysli projev I. I. Ramišviliho, který na 24. zasedání dumy 9. (22.) června 1906 při projednávání otázky protižidovských pogromů a řádění policie ve Vologdě, Kaljazinu, Caricynu a jiných místech v Rusku přednesl návrh rezoluce sociálně demokratické frakce^[311]. Ramišvili se ve svém projevu zabýval zejména pogromem v Białystoku a přitom prohlásil, že tento masakr má na svědomí přímo ministr vnitra a vůbec vláda. V přednesené rezoluci sociálně demokratická frakce v dumě žádala, aby byli za spáchané zločiny pohnáni před soud všichni odpovědní vládní činitelé bez výjimky.

Později, na 35. zasedání dumy, konaném 29. června (12. července) 1906, předložila sociálně demokratická frakce rezoluci týkající se speciálně białystockého pogromu (návrh této rezoluce přednesl rovněž S. D. Džaparidze). — 245

¹⁰⁶ Dne 12. (25.) června 1906 požádal ministr vnitra P. A. Stolypin na 25. zasedání Státní dumy v odpovědi na dotazy, jakým způsobem hodlá vláda čelit hladu, dumu o schválení vládní dotace na pomoc hladovějícím. Nato trudovik A. F. Alaďjin v diskusi dumu vyzval, aby „nedala vládě ani jedinou kopějku“, ale vzala pomoc hladovějícím do svých rukou. Avšak kadet V. D. Nabokov odvedl od této otázky pozornost jiným směrem (k otázce kontroly vynaložených finančních prostředků) a podařilo se mu svým i Alaďjinovým jménem prosadit kadetský návrh, aby se přešlo k dalšímu bodu programu. Sociálně demokratičtí poslanci proti tomu hned neprotestovali a nenavrhli vlastní rezoluci. Na tuto chybu sociálně demokratické frakce v dumě poukázal Lenin v článku Pomoc hladovějícím a taktika dumy (viz tento svazek, s. 257—261). Později zaujala sociálně demokratická frakce v této otázce správné stanovisko a na 32. zasedání Státní dumy, konaném 23. června (6. července) 1906, předložila rezoluci s požadavkem nedávat peníze pogromistické vládě, ale vytvořit na pomoc hlado-

vějcím při dumě zásobovací výbor, jehož členové by se rozjeli do krajů a zorganizovali tam místní výbory přímo z hladovějcích. Lenin o tom píše v článku Kadetská дума dala peníze pogromistické vládě (viz tento svazek, s. 274–277). — 245

- ¹⁰⁷ *Mysl* — deník pro politiku a literaturu, legální orgán eserské strany. Vycházel v Petrohradě od 20. června (3. července) do 6. (19.) července 1906 místo zastaveného listu Golos. Celkem vyšlo 15 čísel. — 251
- ¹⁰⁸ *Stoupenci právního pořádku* — představitelé Strany právního pořádku, kontrarevoluční strany obchodní a průmyslové velkoburžoazie, statkářů a nejvyšších vrstev byrokracie. Tato strana vznikla na podzim roku 1905 a definitivně se ustavila po uveřejnění Manifestu ze 17. (30.) října. Pod rouškou ochrany „právního pořádku“ ve skutečnosti rezolutně bránila carský režim. Uvítala rozpuštění I. státní dumy; za voleb do II. státní dumy vytvořila blok s černosotňovským Svazem opravdových Rusů a usilovala též o připojení okřabristů k tomuto bloku. V roce 1907 se Strana právního pořádku rozpadla, část jejích členů přešla k okřabristům a část k zjevným černosotňovcům. — 251
- ¹⁰⁹ *Golos truda* — legální menševický deník; vycházel v Petrohradě od 21. června (4. července) do 7. (20.) července 1906 místo dřívějšího listu Kurjer. Celkem vyšlo 16 čísel. — 264
- ¹¹⁰ *Světloč* — politický deník, legální orgán bolševiků; vycházel v Moskvě od 11. (24.) května 1906. Celkem vyšlo 17 čísel. Členy redakce byli I. I. Skvorcov-Stěpanov, M. N. Pokrajskij, N. A. Rožkov aj. První číslo bylo zabaveno; 31. května (13. června) 1906 byl list rozhodnutím moskevského soudního senátu zastaven. Místo Světloče začal od 1. (14.) června vycházet list Svobodnoje slovo (vyšla jen 4 čísla). — 264
- ¹¹¹ *Strana demokratických reform* (SDR) — strana liberálně monarchistické buržoazie. Vznikla začátkem roku 1906 v době voleb do I. státní dumy a sdružovala politické síly, kterým se program kadetů zdál příliš levicový. Ve vedení strany se nejaktivněji projevovali K. K. Arseňjev, I. I. Ivaňukov, M. M. Kovalevskij, V. D. Kuzmin-Karavajev, A. S. Posnikov aj. Koncem roku 1907 se strana rozpadla. — 268
- ¹¹² *Pátý sjezd Sociální demokracie Království polského a Litvy* (SDKPaL) se konal 18.–24. června 1906 v Zakopaném (v Haliči). Na sjezdu

bylo přítomno 51 delegátů s rozhodujícím a 13 delegátů s poradním hlasem. Za redakci bolševického listu *Vperjod* se jednání sjezdu zúčastnil V. V. Vorovskij. Zprávu o činnosti hlavního vedení SDKPaL přednesl F. E. Dzeržinskij, který na sjezdu vystupoval pod jménem Frankovskij (viz F. E. Dzeržinskij, *Izbrannyje proizvedenija v dvuch tomach*, t. I, 1957, s. 95—117). Sjezd zhodnotil výsledky činnosti SDKPaL za půldruhého roku trvání revoluce, kdy počet členů SDKPaL prudce vzrostl, a to z 1000 členů v roce 1904 na 30 000 členů v létě 1906. Sjezd se solidarizoval s bolševickou taktikou v revoluci, vyslovil se proti oportunistickému počínání menševického ústředního výboru SDDSR a podrobil kritice menševická usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. V rezoluci V. sjezdu SDKPaL o vztahu ke Státní dumě se konstatovalo, že „sjednocovací sjezd SDDSR se mylí, jestliže v dumě spatřuje hlavní ohnisko rozvíjející se revoluce“ (*Echo*, č. 4, 25. června 1906). — 279

¹¹³ *Společná konference obvodních petrohradských organizací SDDSR*^[185] se konala 11.—12. (24.—25.) června 1906. Svě jednání zahájila v Petrohradě, ale pak je z konspirativních důvodů přenesla do Teriok ve Finsku. Svolal ji petrohradský výbor k vypracování taktiky proletariátu vůči Státní dumě. Volbám na konferenci předcházela diskuse kolem dvou taktických platform: menševické rezoluce ÚV o podpoře kadetského vládního kabinetu jmenovaného z většiny v dumě a bolševických rezolucí petrohradského výboru O vztahu ke Státní dumě a O otázce dumského vládního kabinetu, jejichž autorem byl Lenin (viz tento svazek, s. 195—196 a 226—227). Po diskusi se pro taktickou linii bolševiků vyslovilo 1760 hlasů proti 952 hlasům, jež podpořily platformu menševického ÚV.

Konference se zúčastnilo asi 80 delegátů, kteří zastupovali na 4000 členů strany. Předsedou konference byl zvolen Lenin, který pak řídil celé její jednání. Jménem petrohradského výboru SDDSR přednesl referát o taktice strany vůči Státní dumě. Leninovým oponentem, který hájil stanovisko menševického ÚV, byl F. I. Dan. Většinou hlasů byla schválena rezoluce petrohradského výboru. Lenin přednesl na konferenci také referát o jednotě strany. V rezoluci k tomuto referátu konference konstatovala, že ústřední výbor SDDSR zvolený IV. sjezdem vyjadřuje pouze názor menšiny strany, a vznesla požadavek, aby byl svolán nový sjezd strany. Konference schválila rovněž usnesení o navázání stálého spojení mezi petrohradskou stranickou organizací a sociálně demokratickou frakcí v dumě. — 279

¹¹⁴ *Moskevská oblastní konference SDDSR* (konference severních výborů) se konala v první polovině června 1906. Zúčastnili se jí zástupci moskevského, moskevského okruhového, vologedského, jaroslavského, kiněšemského, kostromského, vladimírského okruhového, ivanovsko-vozněsenského, borisoglebského, nižněnovgorodského, orelského a kozlovského stranického výboru a sociálně demokratické skupiny města Šuje, kteří reprezentovali celkem 14 000 organizovaných dělníků.

Konference odsoudila taktiku menševického ústředního výboru, který se stavěl za požadavek vládního kabinetu jmenovaného z většiny v dumě, a schválila tuto rezoluci: „Severní svaz prohlašuje, že nesouhlasí s platformou ústředního výboru, neboť má za to, že tato platforma neodpovídá směrnicím stranického sjezdu, a doporučuje podporovat krajní levicí v dumě“ (Echo, č. 3, 24. června 1906)^[76]. Konference dále vybízela krajní levicí v dumě, aby se obrátila k lidu s manifestem, ve kterém by mu „objasnila naprostou slabost dumy, její naprostou neschopnost cokoli podniknout, a vyzvala lid, aby se připravil k samostatnému vystoupení“ (tamtéž). — 279

¹¹⁵ *Echo* — legální bolševický deník; vycházel v Petrohradě od 22. června (5. července) do 7. (20.) července 1906 místo listu Vperjod, který vláda zastavila. Celkem vyšlo 14 čísel. Šéfredaktorem tohoto deníku byl fakticky Lenin; v každém čísle byl uveřejněn některý z jeho článků. Celkem vyšlo v tomto listu přes dvacet Leninových článků a noticek.

Téměř všechna čísla Echa byla postižena represivními opatřeními: ze čtrnácti vydaných čísel bylo dvanáct úředně zabaveno. — 292

¹¹⁶ *Celoruský svaz učitelů a výchovných pracovníků* vznikl na jaře roku 1905. Rozhodující vliv v něm měli představitelé eserské strany, jejichž maloburžoazní omezenost a sklon k revolučnímu fražérství se obřážely v celém programu svazu. Zřetelně se tu projevovala tendence omezit činnost svazu jen na zájmy odborového boje. Přesto se ani tato organizace nemohla vyhnout obecně politickým otázkám a pod vlivem revolučních událostí se připojila k heslům revoluční demokracie. Členové svazu prohlašovali, že se chtějí zúčastnit boje lidu za půdu, svobodu a moc, a vyzývali učitele, aby „prohlubovali uvědomělost lidu a pomáhali organizovat boj ve jménu velkých ideálů pracujícího lidu“ (Protokoly III delegatského sjezdu Vserossijského sojuza učitelů i dějatělej po narodnomu obrazovaniju, 7–10 ijuňa 1906, s. 135). Svaz podporoval požadavek svolání

ústavodárného shromáždění „na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva s tajným hlasováním, bez rozdílu pohlaví, národnostní příslušnosti a náboženského vyznání“ (tamtéž). Za jeden z hlavních úkolů považoval svaz zásadní reorganizaci školství v Rusku: zavedení všeobecného, bezplatného a povinného základního vzdělání a bezplatného středního a vyššího vzdělání, zavedení výuky v rodném jazyce a takové koordinace všech typů škol, aby všeobecně vzdělávací školy vyššího typu přímo navazovaly na školy nižšího typu aj. Za nejvhodnější prostředek k dosažení těchto cílů doporučoval svaz otevřenou kritiku stávajícího školského systému, organizování kolektivních protestů učitelstva i žactva proti zvlášť nadřazených školských orgánů, všestranné propagování idejí svazu mezi obyvatelstvem aj.

Dne 6. (19.) června 1906 přednesl Lenin pod přezdívkou Karpov skupině delegátů celoruského sjezdu učitelů referát o agrární otázce. Obsah tohoto Leninova vystoupení reprodukoval eserský list Golcs (v č. 15 z 8. (21.) června 1906). — 295

- ¹¹⁷ *Celoruský svaz železničářů* se ustavil na I. celoruském sjezdu železničářů, který se konal ve dnech 20.—21. dubna (3.—4. května) 1905 v Moskvě. Sjezd předložil řadu politických a hospodářských požadavků: zajištění politických svobod, svolání ústavodárného shromáždění, zlepšení pracovních podmínek na železnicích atd. S rozvojem revolučního hnutí v letech 1905—1907 vzrůstal ve svazu železničářů vliv bolševiků. II. celoruský sjezd železničářů, konaný ve dnech 22.—24. července (4.—6. srpna) 1905 v Moskvě, se usnesl, aby se začalo okamžitě agitovat pro celoruskou politickou stávku železničářů. Celoruský sjezd železničářů (takzvaný delegátský), který se konal na rozhraní září a října 1905 v Petrohradě, pod tlakem revolučních mas vypracoval a předložil vládě řadu požadavků: zavedení osmihodinové pracovní doby, volitelnost železniční administrativy odshora až dolů, okamžitě propuštění železničářů uvězněných za účast ve stávkách, zrušení výjimečného stavu a zesílené ochrany, poskytnutí politických svobod, amnestie a národního sebeurčení a okamžitě svolání ústavodárného shromáždění zvoleného na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasování. Lenin vyzdvihl vedoucí úlohu železničních dělníků a svazu železničářů v říjnové všeobecné politické stávce. Celoruská konference zástupců 29 drah podpořila usnesení moskevské městské konference bolševiků o vyhlášení všeobecné politické stávky a 6. (19.) prosince 1905 schválila usnesení, že se železničáři připojí ke stávce a okamžitě vyhlásí stávku v celém Rusku. Po porážce prosincového ozbrojeného povstání 1905 se svaz železničářů fak-

ticky stáhl do ilegality. V srpnu 1906 byla svolána konference železničářů k projednání otázky všeobecné stávky a přípravy povstání v souvislosti s rozpuštěním I. státní dумы (viz poznámku 143). Ke konci roku 1906 se svaz železničářů octl ve vleku eserů a ztratil svůj revoluční význam. V únoru 1907 svolal ÚV SDDSR konferenci nejdůležitějších sociálně demokratických organizací železničářů, na níž byli všichni revoluční sociální demokraté vyzváni, aby ze svazu železničářů vystoupili. — 295

¹¹⁸ Lenin má na mysli carův reskript^[396] z 8. (21.) března, uveřejněný 11. (24.) března 1906, v období voleb do I. státní dумы. Byl to zákon namířený proti bojkotu dумы, který ukládal trest vězení od 4 do 8 měsíců každému, kdo by se provinil „podněcováním k činnosti namířené proti volbám do Státní rady nebo do Státní dумы či k hromadné neúčasti v těchto volbách“ (Gosudarstvennaja дума v Rossii v dokumentach i materialach, Moskva 1957, s. 136). — 297

¹¹⁹ Míni se úvodník Provolání dумы k lidu^[397], otištěný 29. června (12. července) 1906 v 8. čísle menševického listu Golos truda. — 301

¹²⁰ V červnu 1906 začali eseri v Petrohradě agitovat za obnovení sovětu dělnických zástupců. Menševici tuto myšlenku podporovali, ale bolševici se proti ní postavili. Dne 21. června (4. července) 1906 schválil petrohradský výbor SDDSR usnesení, v němž ocenil význam sovětu dělnických zástupců pro revoluční boj, ale zároveň poukázal na to, že jeho obnovení je v dané době nevhodné, a demaskoval provokační charakter eserské agitace. Usnesení petrohradského výboru (uveřejněné 27. června 1906 v 5. čísle Echa) se široce prodiskutovalo na dělnických schůzích a shromážděních a bylo drtivou většinou dělníků schváleno. Proti usnesení petrohradského výboru a na obranu eserské agitace vystoupil menševik G. S. Chrustal'jov-Nosar, bývalý předseda petrohradského sovětu dělnických zástupců v říjnu až listopadu 1905. — 308

¹²¹ Jde o *agrární komisi I. státní dумы*, která byla ustavena pro vypracování návrhu pozemkového zákona. Dne 6. (19.) června 1906 bylo na 22. zasedání dумы do této komise zvoleno 91 členů (z toho 41 kadetů), ale později bylo schváleno usnesení, jímž byl tento počet rozšířen ještě o 8 členů (z toho 3 zastupovali Kavkaz, 3 Sibiř a 2 Střední Asii). Předsedou agrární komise byl kadet A. A. Mučanov. — 315

- ¹²² *Rossija* — reakční, černosotňovský deník; vycházel v Petrohradě od listopadu 1905 do dubna 1914. Od roku 1906 byl orgánem ministerstva vnitra. Byl subvencován z tajného (tzv. reptilního) fondu vlády, jímž měl právo disponovat ministr vnitra. Lenin označil tento deník za „prodejný policejní plátek“. — 323
- ¹²³ Leninova brožura *Rozpuštění dумы a úkoly proletariátu* vyšla v Moskvě ve vydavatelství Novaja volja. Dne 12. (25.) srpna 1906 však moskevský tiskový výbor brožuru zabavil a dal podnět k tomu, aby bylo proti jejímu autorovi a dalším osobám, jež se podílely na jejím vydání, zavedeno soudní řízení. Moskevský soudní senát 6. (19.) září zabavení brožury schválil. Brožura se však přesto rozšířila, a to nejen v Moskvě a v Petrohradě, nýbrž i na venkově. Tak například v jednom z hlášení, zaslaném hlavní správě pro tisk, podolský gubernátor sděloval, že v knihkupectvích jeho gubernie „se dostávají do prodeje brožury extrémně revolučního charakteru a dokonce otevřeně vyzývající k ozbrojenému povstání“. Jako příklad takové literatury jmenoval tuto Leninovu brožuru (viz Krasnyj archiv, 1934, č. 1, s. 195—196). — 326
- ¹²⁴ *Carský reskript o rozpuštění I. státní dумы* byl podepsán 8. (21.) července a zveřejněn 9. (22.) července 1906. V témže reskriptu bylo zároveň oznámeno, že nová Státní дума byla svolána na 20. února (5. března) 1907. — 328
- ¹²⁵ Lenin má na mysli svolání bývalých členů I. státní dумы Lidoví zástupci k lidu^[204], známé pod názvem vyborská výzva. Provolání bylo schváleno na poradě ve Vyborgu ve dnech 9.—10. (22.—23.) července 1906, na kterou se po rozpuštění dумы sjelo na 200 poslanců, převážně kadetů. Text svolání připravila komise, jež byla ustavena na této poradě a jejímiž členy byli kadeti, trudovíci a menševíci. Provolání vyzývalo obyvatelstvo, aby na protest proti rozpuštění dумы přestalo platit daně, dodávat rekruty a uznávat půjčky uzavřené bez souhlasu dумы. Těmito projevy „pasivního odporu“ se kadeti snažili svést masové revoluční hnutí do pokojného řečiště. Lenin o tom později napsal: „V první dumě žvanili liberálové o svobodě lidu, přitom potají běhali zadním vchodem k Trepovovi a bojovali proti trudovíkům a dělnickým poslancům. Vyborským manifestem se snažili zabít dvě mouchy jednou ranou, lavírovali tak, aby bylo možno vyložit si jejich postup podle potřeby — i v tom smyslu, že podporují revoluci, i v tom smyslu, že bojují proti revoluci“ (Spisy 15, Praha 1957, s. 61). V září 1906 se pak kadeti na svém sjezdu už otevřeně vyslovili proti

„pasivnímu odporu“ a zřekli se požadavků obsažených ve vybor-
ské výzvě (viz poznámku 157). — 329

¹²⁶ *Moskovskije vědomosti* — nejstarší ruské noviny. Vydávala je moskev-
ská univerzita od roku 1756 zprvu jako nevelký list. V letech 1863
až 1887, kdy je redigoval a vydával zapřisáhlý reakcionář a šovi-
nista M. N. Katkov, se staly orgánem monarchistů a nacionalistů,
mluvčím nejreakčnějších vrstev statkářů a duchovenstva. Od roku
1905 byly jedním z hlavních orgánů černosotňovců. Vycházely
až do Říjnové revoluce 1917. — 329

¹²⁷ *Graždanin* — reakční časopis; vycházel v Petrohradě v letech 1872
až 1914. Od 80. let 19. století byl orgánem krajních monarchistů.
Redigoval jej kníže Meščerskij a financovala ho vláda. Nevychá-
zel ve velkém nákladu, ale měl vliv na kruhy střední a vysoké byro-
kracie. — 329

¹²⁸ *Povstání na křižníku Potěmkin* vypuklo 14. (27.) června 1905. Křiž-
ník se vzbouřenou posádkou připlul do Oděsy, kde právě probíhala
všeobecná stávká. Příznivé podmínky pro společnou akci oděských
dělníků a námořníků však zůstaly nevyužity. Oděská bolševická
organizace byla oslabena rozsáhlým zatýkáním a navíc nebyla
jednotná. Menševici se stavěli proti ozbrojenému povstání a odra-
zovali dělníky a námořníky od útočného boje. Carská vláda vyslala
k potlačení povstání na Potěmkinu celé Černomořské loďstvo, ale
námořníci odmítli střílet na vzbouřeneckou loď, takže velitelé mu-
seli eskadru stáhnout zpět. Po jedenáctidenním bloudění po moři
byl křižník Potěmkin nucen uchýlit se pro nedostatek potravin
a zásob uhlí k rumunskému pobřeží a vzdát se rumunským úřadům.
Většina námořníků zůstala v zahraničí. Ti, kteří se vrátili do Ruska,
byli pozatýkáni a postaveni před soud.

Povstání na Potěmkinu skončilo nezdarem, avšak skutečnost,
že posádka velké válečné loď přešla na stranu revoluce, byla vý-
znamným úspěchem v boji proti samoděržaví. Lenin o významu
tohoto povstání řekl, že to byl „pokus o vytvoření *jádra revoluční
armády*“ (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 342). — 339

¹²⁹ *Povstání v pevnosti Sveaborg* u Helsingforsu [Helsinky] vzplanulo
v noci ze 17. (30.) na 18. (31.) července 1906 jako živelná a před-
časná akce, do značné míry vyprovokovaná esery. Když petro-
hradskému výboru strany došly zprávy o situaci ve Sveaborgu
a o eventuálním ozbrojeném povstání, usnesl se vyslat tam okamži-
tě své zástupce. Ti se měli pokusit povstání oddálit, a kdyby se to

nepodařilo, zúčastnit se co neaktivněji jeho řízení. Text usnesení napsal Lenin (viz tento svazek, s. 351). Když se bolševici přesvědčili, že živelnému vystoupení nelze zabránit, postavili se do jeho čela. Vůdci povstání se stali členové vojenské organizace SDDSR A. P. Jemeljanov a J. L. Kochanskij. Povstání se aktivně zúčastnilo 7 dělostřeleckých rot (z tamějších 10). Povstalci razili hesla svrhnout samoděržaví, dát lidu občanské svobody, předat půdu rolníkům. Na podporu povstalců vystoupila finská dělnická třída: 18. (31.) července začala v Helsingforsu [Helsinkách] a pak v dalších městech všeobecná stávka. Sveaborské povstání však trvalo jen tři dny, protože nebylo vůbec připraveno. Po ostřelování pevnosti válečným loďstvem bylo 20. července (2. srpna) potlačeno a jeho účastníci byli postaveni před soud. Na základě soudního rozsudku bylo 43 osob popraveno a několik set osob odsouzeno k nuceným pracím a do vězení. — 348

¹⁸⁰ V Leninově rukopisu bylo jméno města (Sveaborg) z konspirativních důvodů nahrazeno nečitelnou šifrou. — 351

¹⁸¹ Leninův článek *Před bouří* vyšel jako úvodník v 1. čísle listu *Proletarij*.

Proletarij — ilegální bolševický list, který vycházel za Leninovy redakce od 21. srpna (3. září) 1906 do 28. listopadu (11. prosince) 1909. Vyšlo celkem 50 čísel. Na redakční práci se aktivně podíleli M. F. Vladimírskij, V. V. Vorovskij, I. F. Dubrovinskij, A. V. Lunačarskij, technickou stránku vydávání listu zajišťovali A. G. Šlichter, J. S. Šlichterová aj. Prvních 20 čísel bylo připraveno k tisku a vysázeno ve Vyborgu (tisklo se z matric posílaných do Petrohradu, ale z konspirativních důvodů se v listu uvádělo, že vychází v Moskvě). Později se však podmínky pro vydávání ilegálních novin v Rusku natolik zhoršily, že byla redakce listu z rozhodnutí petrohradského a moskevského výboru SDDSR přemístěna do zahraničí, takže čísla 21–40 vyšla v Ženevě, čísla 41–50 v Paříži.

1. a 2. číslo vyšlo jako orgán moskevského a petrohradského výboru SDDSR, 3. a 4. číslo jako orgán moskevského a petrohradského výboru a moskevského okruhového výboru SDDSR, 5.—11. číslo jako orgán moskevského, petrohradského, moskevského okruhového, permského a kurského výboru SDDSR, 12.—30. číslo jako orgán moskevského, petrohradského, moskevského okruhového, permského, kurského a kazaňského výboru SDDSR a od 21. čísla (tj. od přesídlení redakce do zahraničí) znovu jako orgán moskevského a petrohradského výboru SDDSR.

Proletarij byl fakticky ústředním orgánem bolševiků. Všechny nejdůležitější práce v redakci vykonával Lenin. V listu vyšlo přes 100 Leninových článků a poznámek k nejzávažnějším otázkám revolučního boje dělnické třídy. Rozsáhle se v něm komentovaly taktické a všeobecně politické otázky, uveřejňovaly se zprávy o činnosti ÚV SDDSR, usnesení konferencí a plenárních zasedání ÚV, dopisy ÚV o nejrůznějších problémech stranické práce a řada dalších dokumentů. V příloze ke 46. číslu byla uveřejněna zpráva o poradě rozšířené redakce listu, konané v Paříži ve dnech 8.—17. (21.—30.) června 1909, a také rezoluce této porady. Proletarij měl rovněž úzké kontakty se stranickými organizacemi v jednotlivých krajích.

V letech stolypinské reakce sehrál Proletarij významnou úlohu v úsilí o zachování a upevnění bolševických organizací, při potírání likvidátorů, otzovistů, ultimatistů a bohostrůjců. Na plenárním zasedání ÚV SDDSR v lednu 1910 se však menševikům podporovaným smířlivci podařilo pod záminkou boje proti frakcionářství prosadit usnesení, jímž bylo vydávání listu zastaveno. — 352

- ¹⁸² *Celoruská říjnová stávka* — všeobecná politická stávka v Rusku v říjnu 1905, jedna z nejdůležitějších etap revoluce z let 1905—1907. Byla vyústěním celého předešlého revolučního boje proletariátu v roce 1905. Jejím prologem byly zářijové stávky v Moskvě, do nichž se zapojily všechny největší moskevské závody. Dne 6. (19.) října bylo na schůzi zástupců bolševických organizací Kazaňské, Jaroslavské a Kurské dráhy ve shodě s direktivou moskevského výboru bolševiků rozhodnuto zahájit 7. (20.) října stávku železničářů. Vzápětí začaly stávkovat všechny ostatní dráhy a připojily se i poštovní a telegrafní úřady, továrny a závody. Stávka se rozšířila po celém Rusku, k stávkujícím dělníkům se přidali i drobní úředníci, studenti, advokáti, lékaři aj. Zúčastnili se jí dělníci nejrůznějších národností Ruska. Lenin o tom napsal: „*Celoruská politická stávka* tentokrát skutečně zachvátila celou zemi a v hrdinském vzepětí nejutlačenejší a nejpokrokovější třídy spojila vjedno *všechny národy* proklaté ruské „říše““ (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 24). Počet stávkujících přesáhl 2 milióny osob. Říjnová stávka probíhala pod hesly svrhnout samoděržaví, aktivně bojkotovat Bulyginovu dumu, svolat ústavodárné shromáždění a zřídít demokratickou republiku. Stávku provázela masová shromáždění a demonstrace, které mnohdy přerůstaly v ozbrojené potyčky s policií a vojskem. Během stávky se v četných městech Ruska ustavily sověty dělnických zástupců. Tyto orgány, které vznikly z revoluční iniciativy lidu, byly zpočátku vytvářeny pro řízení hospodářských a politických stávek, avšak

v průběhu boje se přeměnily v orgány pro přípravu povstání a staly se zárodky nové moci. Vytvoření sovětů bylo obrovskou historickou vymožeností dělnické třídy .

Carská vláda polekaná rozmachem revolučního hnutí uveřejnila 17. (30.) října manifest, ve kterém slibovala „občanské svobody“ a „zákonodárnou“ dumu. Bolševici rozhodně demaskovali lživost carova manifestu a vyzývali dělníky, aby pokračovali v boji. Menševici a eseri však přijali carův manifest s uspokojením a žádali okamžité ukončení stávky. Po vyhlášení manifestu využila carská vláda podpory buržoazie i zrady menševiků a eserů a zahájila rozhodný nápor proti revoluci. Po celé zemi se převalila vlna pogromů a provokací. Pod společným náparem všech kontrarevolučních sil stávkové hnutí postupně ochabovalo. Vzhledem k této situaci se moskevská městská konference SDDSR 22. října (4. listopadu) usnesla všeobecnou stávku ukončit a soustředit se na přípravu nové všeobecné politické stávky v příhodnější dobu, kdy bude možné přeměnit ji v ozbrojené povstání.

Celoruská říjnová stávka prokázala sílu a vzrůstající politické uvědomění dělnické třídy, dala podnět k rozvinutí revolučního boje na vesnici, v armádě a loďstvu, přivedla proletariát k ozbrojenému povstání. — 354

- ¹⁸³ Jde o svolání Armády a loďstvu^[88], které vydala po rozpuštění I. státní dumy v červenci 1906 Trudovická skupina a sociálně demokratická frakce v dumě, dále Manifest ke všemu ruskému rolnictvu^[189], který podepsal výbor sociálně demokratické frakce a výbor Trudovické skupiny v dumě, Celoruský rolnický svaz, ústřední výbor SDDSR, ústřední výbor socialistů-revolucionářů, Celoruský svaz železničářů a Celoruský svaz učitelů, a svolání Všem lidu!^[90], které podepsal výbor sociálně demokratické frakce a výbor Trudovické skupiny v dumě, ústřední výbor SDDSR, ústřední výbor strany socialistů-revolucionářů, ústřední výbor Polské socialistické strany a ústřední výbor Bundu. Ve všech těchto svoláních se zdůrazňovala nevyhnutelnost ozbrojeného povstání. — 355

- ¹⁸⁴ Jde o povstání ve Sveaborgu (viz poznámku 129) a v Kronštadu. *Povstání námořníků a vojáků v Kronštadu* vzplanulo 19. července (1. srpna) 1906, když do pevnosti pronikly zprávy o povstání ve Sveaborgu. Na jaře a v létě 1906 se v Kronštadu konaly pod vedením bolševiků přípravy k ozbrojenému povstání dělníků, vojáků a námořníků. Tyto přípravy však značně zkomplikovalo zatčení značné části členů vojenské a dělnické organizace SDDSR, k němuž

došlo 9. (22.) července. Přesto zbylá část vedoucího aktivu pokračovala za pomoci petrohradského výboru a jeho představitele D. Z. Manuilského v přípravách k ozbrojenému povstání a zároveň čelila pokusům eserů vyprovokovat předčasné vystoupení. V době, kdy došlo k živelnému povstání ve Sveaborgu, nebyly ještě tyto přípravy skončeny, ale sveaborské události si vynutily, aby Kronštadt předčasně vystoupil. A tak se bolševici — v zájmu toho, aby vystoupení bylo co možná nejorganizovanější — postavili do čela povstání. Na smluvené znamení povstali téměř současně do boje miněři, ženisté a námořníci 1. a 2. námořní divize, k nimž se připojila i část ozbrojených dělníků. Vláda se však od provokatérů dověděla o době vystoupení už předem a připravila se k boji. Úspěšnému průběhu povstání bránila také dezorganizátorská činnost eserů, a tak bylo povstání k ránu 20. července (2. srpna) potlačeno.

Petrohradský výbor SDDSR schválil téhož dne usnesení o všeobecné politické stávce na podporu kronštadtského a sveaborského povstání, ale když mu příštího dne došly zprávy o potlačení povstání, toto své usnesení zrušil.

Carská vláda se s povstalcí krutě vypořádala. Víc než dva a půl tisíce účastníků kronštadtského povstání bylo pozatýkáno, z toho bylo na základě rozsudku válečného soudu 36 osob popraveno, 130 posláno na nucené práce, 316 do vězení a 935 do nápravných zařízení. — 356

- ¹⁸⁵ Lenin tu cituje slova z Gorkého Písně o Bouřlivákovi^[85] (srov. M. Gorkij, Sebrané spisy 2, Praha 1948, s. 445). — 359
- ¹⁸⁶ *Tovarišč* — buržoazní deník; vycházel v Petrohradě od 15. (28.) března 1906 do 30. prosince 1907 (12. ledna 1908). Formálně nebyl tento list orgánem žádné strany, ale fakticky byl mluvčím levicových kadetů. Úzce s ním spolupracovali S. N. Prokopovič a J. D. Kuskovová, ale přispívali do něho také menševici. — 363
- ¹⁸⁷ *Oko* — liberálně buržoazní deník kadetského zaměření; vycházel v Petrohradě od 6. (19.) srpna do 31. října (13. listopadu) 1906 místo obdobných listů, vydávaných postupně pod názvy Rus, Molva a Dvadcatyj věk. — 370
- ¹⁸⁸ *Polská socialistická strana* (PSS) (Polska Partia Socjalistyczna) — reformistická nacionalistická strana, založená v roce 1892. Vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a pod vedením Piłsudského a jeho stoupců prováděla separatistickou a nacionalistickou propagandu mezi polskými dělníky a snažila se je odvrátit

od společného boje s ruskými dělníky proti samoděržaví a kapitalismu.

Po celou dobu trvání PSS vznikaly v jejich řadách pod tlakem prostých dělníků levicové skupiny. Některé z nich se později přimkly k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí.

V roce 1906 se Polská socialistická strana rozštěpila na PSS-levici a na pravicovou, šovinistickou PSS-revoluční frakci. PSS-levice pod vlivem SDDSR(b) a Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) postupně přecházela na důsledně revoluční pozice. Za první světové války se většina členů PSS-levice hlásila k internacionalismu a v prosinci 1918 se sloučila se SDKPaL. Sloučené strany vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska).

Pravicová část PSS pokračovala za první světové války ve své nacionálně šovinistické politice. Na území Haliče zformovala polské legie, které potom bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu. Po vzniku polského buržoazního státu se pravicová PSS spojila v roce 1919 s organizacemi PSS na polském území, jež bylo předtím obsazeno Německem a Rakouskem, a přijala opět název Polská socialistická strana. Získala rozhodující vliv ve vládě a zasadila se o to, aby moc přešla do rukou polské buržoazie. Soustavně prováděla protikomunistickou propagandu a podporovala agresivní politiku namířenou proti Sovětskému Rusku, politiku anexe a utlačování západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Piłsudského v květnu 1926 se PSS formálně octla v parlamentní opozici. Ve skutečnosti však proti fašistickému režimu nikdy aktivně nebojovala a dál pokračovala ve své protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicové síly PSS spolupracovaly v těch letech s polskými komunisty a v četných kampaních podporovaly taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její pravicová, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość — WRN (Svoboda, Rovnost, Nezávislost) a vstoupila do reakční polské emigrantské „vlády“ v Londýně. Druhá, levicová část PSS, která přijala název Polští socialisté a později Dělnická strana polských socialistů, se pod vlivem Polské dělnické strany založené v roce 1942 zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a usilovala o navázání přátelských styků s SSSR.

Po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po vytvoření Polského výboru národního osvobození přijala

Dělnická strana polských socialistů v roce 1944 opět název Polská socialistická strana a spolu s Polškou dělnickou stranou se podílela na budování lidově demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily a vytvořily Polskou sjednocenou dělnickou stranu (PSDS). — 371

¹³⁹ Jde o prohlášení bolševické části ústředního výboru z 20. července (2. srpna) 1906, které vyšlo jako leták pod názvem Prohlášení tří členů ÚV v ÚV SDDSR^[75]. Tento dokument uváděl fakta o roz-
býječské činnosti menševického ústředního výboru po rozpuštění I. státní dumy a protestoval proti oportunistické taktice menševiků (viz Listovki bolševistskich organizacij v pervoj russkoj revolucii 1905—1907 gg., tom 3, Moskva 1956, s. 40—43). — 371

¹⁴⁰ Míni se druhý bod bolševického návrhu rezoluce IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR Prozatímní revoluční vláda a místní orgány revoluční moci^[111] (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 94). — 374

¹⁴¹ *Poljarnaja zvězda* — politický a filozofický týdeník, orgán pravého křídla kadetské strany. Vycházel v Petrohradě od 15. (28.) prosince 1905 do 19. března (1. dubna) 1906 za redakce P. B. Struveho a za spolupráce N. A. Berďajeva, V. M. Gessena, A. S. Izgojeva, A. A. Kaufmana, D. S. Merežkovského, I. I. Petrunkeviče, S. L. Franka aj. Vyšlo celkem 14 čísel. *Poljarnaja zvězda* se otevřeně stavěla proti revoluci a útočila na revolučně demokratickou inteligenci. — 376

¹⁴² Jde o rezoluce kurského^[321] a kalužského^[318] výboru a moskevského okruhového výboru SDDSR^[323], oblastního byra středoruské oblasti^[326] a kostromské stranické konference^[320]. Rezoluce byly uveřejněny 21. srpna (3. září) 1906 v 1. čísle listu *Proletarij*. — 379

¹⁴³ Lenin má na mysli konferenci železničářů, svolanou v srpnu 1906 k posouzení možnosti odpovědět na rozpuštění I. státní dumy všeobecnou stávkou.

Konference se zúčastnili delegáti dělníků a zaměstnanců 23 drah, představitelé ústředního byra Celoruského svazu železničářů, Trudovické skupiny ve Státní dumě, ústředního výboru SDDSR, Bundu, ústředního výboru strany socialistů-revolucionářů, Celoruského rolnického svazu aj. V přednesené zprávě ústředního byra Celoruského svazu železničářů^[52] se konstatovalo, že vyhlášen

všeobecné stávky železničářů a její úspěch jsou myslitelné jedině za podmínky, že bojová nálada pronikne do nejširších vrstev pracujících. „Jedině tehdy,“ pravilo se ve zprávě, „bude stávka železničářů oním rozhodujícím úderem, který dovrší dílo započaté pracujícím rolnictvem a městským proletariátem a přiměje vládu k úplné kapitulaci“ (Proletarij, č. 1, 21. srpna 1906). V rezoluci^[318], kterou pak konference schválila, se konstatovalo: „Nadcházející všeobecná stávka bude oním náporom lidových sil, který musí vyrvat moc z rukou absolutistické vlády“ (tamtéž). — 379

¹⁴⁴ Jde o události z 2. (15.) srpna 1906. Toho dne došlo ve Varšavě, Lodži, Radomi, Plocku a dalších polských městech k útokům na policii, které zorganizovala Polská socialistická strana (PSS), ačkoli pro tyto akce nebyly vhodné podmínky. Proti této taktice PSS se rozhodně postavila Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL). Zpráva dopisovatele listu Proletarij o událostech z 2. (15.) srpna 1906 v Polsku byla v tomto listu uveřejněna 8. září 1906 (v čísle 3). V témže čísle vyšla také Leninova redakční poznámka, v níž Lenin nepřipravené „vystoupení“ z 2. (15.) srpna odsoudil (viz tento svazek, s. 413). — 385

¹⁴⁵ Atentát na předsedu rady ministrů P. A. Stolypina uskutečnili 12. (25.) srpna 1906 eseri maximalisté. Výbuchem pumy bylo několik osob zabito a zraněno, sám Stolypin však vyvázl bez úhony.

Generál G. A. Min, který řídil represivní akce proti moskevskému prosincovému ozbrojenému povstání, byl 13. (26.) srpna 1906 zabit eserkou Z. V. Konopljannikovovou. — 385

¹⁴⁶ Myšlenka takzvaného dělnického sjezdu, kterou razil P. B. Axelrod a kterou podporovali další menševici, spočívala v záměru svolat sjezd zástupců nejrůznějších dělnických organizací a založit na něm legální „širokou dělnickou stranu“, do níž by vstoupili sociální demokraté, eseri a anarchisté. Ve skutečnosti by to bylo znamenalo likvidaci SDDSR a její nahrazení nestranickou organizací. V. (londýnský) sjezd SDDSR myšlenku dělnického sjezdu ostře odsoudil a agitaci pro tento sjezd označil za škodlivé oslabování třídního uvědomění proletariátu. Kromě bolševiků se proti dělnickému sjezdu postavili též polští a lotyšští sociální demokraté.

Lenin kritizoval myšlenku dělnického sjezdu v pracích Maloměšťácké názory mezi revolucionáři, Krize menševismu, Intelektuální borci proti panství inteligence, Rozhořčená rozpačitost (K otázce dělnického sjezdu) (viz Spisy 11, Praha 1956, s. 242–252, 336–359; sv. 12, Praha 1956, s. 305–308, 309–321). — 388

- ¹⁴⁷ *Koaliční rada bojových družin* vznikla v Moskvě koncem října 1905. Tento orgán, vytvořený zpočátku pro praktický boj proti černosotňovcům, byl zachován i v prosincovém povstání. V koaliční radě bojových družin byli zastoupeni představitelé stranických družin moskevského výboru SDDSR, moskevské skupiny sociálních demokratů, moskevského výboru eserské strany a také některých družin. Eserskomoňševická většina v koaliční radě družin vnášela do její činnosti dezorganizaci; za prosincového ozbrojeného povstání se pak rada dostala do vleku revolučních událostí a nedokázala splnit úlohu společného operačního štábu povstání. — 389
- ¹⁴⁸ Lenin tu uvádí myšlenku z Marxovy práce *Třídní boje ve Francii 1848—1850*^[176] (viz K. Marx-B. Engels, *Spisy* 7, Praha 1959, s. 31). — 390
- ¹⁴⁹ Ve večerních hodinách dne 8. (21.) prosince 1906 obklíčili vojáci a policie park Akvárium (na Triumfálním náměstí na Sadové), kde se v tu dobu konalo v divadle početné shromáždění lidu. Krveprolití se podařilo zabránit díky obětavému zásahu dělnické družiny, která shromáždění ochraňovala. Účastníkům shromáždění, kteří měli u sebe zbraně, umožnili členové družiny uprchnout přes pobořený plot, ale ostatní přítomní, kteří vycházeli ven branou, byli policií a vojskem prohledáváni, bití a mnozí byli zatčeni. — 390
- ¹⁵⁰ V budově Fidlerova učiliště (u Čistých rybníků) se pravidelně konaly stranické schůze a shromáždění. Dne 9. (22.) prosince 1905 večer byla tato budova, kde právě probíhalo shromáždění, obklíčena vojáky. Když se účastníci shromáždění, mezi nimiž převládali členové družin, odmítli vzdát a zabarikádovali se, začali vojáci budovu ostřelovat z děl a kulometů. Přes 30 lidí bylo přitom zabito a raněno a 120 lidí zatčeno. — 390
- ¹⁵¹ *Jiskra* (stará) — první celoruský ilegální marxistický list, který v roce 1900 založil V. I. Lenin. List měl rozhodující význam pro vytvoření revoluční marxistické strany dělnické třídy v Rusku. První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při vydávání *Jiskry* (zorganizování tajné tiskárny, opatření liter azbuky apod.) pomáhali němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun a jiní, dále polský revolucionář, J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace Harry Quelch.

Členy redakce Jiskry byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lemanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která také vedla veškerou korespondenci Jiskry se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku.

Středem pozornosti Jiskry byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému samoděržaví. Velkou pozornost věnovala také nejdůležitějším událostem mezinárodního života, hlavně v mezinárodním dělnickém hnutí. Lenin byl fakticky tehdy šéfredaktorem Jiskry, stál v jejím čele, psal články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly všechny síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR pracující v duchu leninské Jiskry. V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků I. V. Babuškina, N. E. Baumana, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Kraskova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenka aj.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn 1. června 1902 ve 21. čísle Jiskry) a připravila II. sjezd SDDSR, který se konal 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídicí orgán. Ve zvláštním usnesení sjezd zdůraznil mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany se za Plechanovovy podpory zmocnili Jiskry menševici. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým revolučně marxistickým orgánem. — 393

¹⁵² Jde o Engelsovu práci *Revoluce a kontrarevoluce v Německu*^[416] (viz K. Marx-B. Engels, *Spisy* 8, Praha 1960, s. 27—134). Byla uveřejněna jako série článků v letech 1851—1852 v listu *New York Daily Tribune* s podpisem Karla Marxe, který ji chtěl původně napsat sám, ale protože se právě zabýval studiem politické ekonomie, svěřil napsání článků Engelsovi. Engels si však při této práci neustále s Marxem písemně vyměňoval názory a kromě toho Marx každý článek před odesláním do redakce četl. Teprve po uveřejnění

korespondence mezi Marxem a Engelsem v roce 1913 vyšlo najevo, že Revoluci a kontrarevoluci v Německu napsal Engels. — 394

- ¹⁵³ Tuto tezi nejednou rozvíjel Engels v řadě svých prací, zejména v knize *Anti-Dühring*^[411]. — 394
- ¹⁵⁴ Podrobněji o této otázce hovoří Lenin ve své práci *Ruská revoluce a úkoly proletariátu* (viz *Sebrané spisy* 12, Praha 1983, s. 229—231). — 394
- ¹⁵⁵ Zmíněná karikatura byla uveřejněna ve stuttgartském humoristickém časopisu *Der Wahre Jacob* 8. srpna 1905. — 403
- ¹⁵⁶ *Vojenské polní soudy* byly ustaveny výnosem rady ministrů^[24] z 19. srpna (1. září) 1906 k potírání revolučního hnutí. Zřizovaly se na žádost generálních gubernátorů, nejvyšších představených nebo jejich zástupců v místech, kde byl vyhlášen válečný stav nebo stav mimořádné ochrany. Stanný soud se skládal z předsedy a čtyř přísedících důstojníků z řad pozemního nebo námořního vojska a disponoval rozsáhlými pravomocemi. Výnos o stanných soudech vládním orgánům umožňoval obviněné soudně stíhat a „v příslušných případech trestat podle zákonů válečné doby“ (*Zakonodatelnyje akty perechodnogo vremeni. 1904—1906 gg.*, Petrohrad 1907, s. 621). Zasedání soudu probíhala s vyloučením veřejnosti, jeho rozsudky nabývaly okamžité platnosti a musely být bezodkladně vykonány. — 405
- ¹⁵⁷ Jde o chystaný *IV. sjezd kadetské strany*, který P. A. Stolypin zakázal. Sjezd se však přesto konal, a to 24.—28. září (7.—11. října) 1906 v Helsingforsu [Helsinky] ve Finsku, kde na rozdíl od Ruska ještě nebyly zavedeny zákony zakazující shromažďování. Sjezd projednal taktickou linii kadetské strany a schválil činnost parlamentní frakce kadetské strany v I. státní dumě. Při projednávání vyborské výzvy nabylo vrchu pravé křídlo kadetské strany a sjezd pak většinou hlasů (89 proti 53) schválil rezoluci proti realizaci požadavků vyborské výzvy s odůvodněním, že „pasivní odpor“ je v praxi neuskutečnitelný. — 406
- ¹⁵⁸ Jde o dva výnosy carské vlády z 12. (25.) srpna 1906 a z 27. srpna (9. září) 1906^[398] o odprodeji části státních a úředních pozemků (tj. pozemků náležejících carské rodině) po skončení platnosti pachtovních smluv. Všechny transakce spojené s prodejem této půdy se měly provádět prostřednictvím rolnické pozemkové banky. — 406

- ¹⁵⁹ Jde o list *Izvěstija moskovského sověta rabočích děputatov*, který vycházel od 7. (20.) do 12. (25.) prosince 1905 za všeobecné stávky a ozbrojeného povstání v Moskvě. Byl to skutečný bojový orgán mobilizující masy do ozbrojeného boje. Uveřejňoval usnesení moskevského sovětu dělnických zástupců a příspěvky, v nichž se odrážel průběh prosincového ozbrojeného povstání. List se tiskl v různých legálních tiskárnách (Sytinově, Mamontovově, Kušněrjovově a Čičerinově) bez souhlasu jejich majitelů, bez povolení a pod ochranou členů bojových družin. Když se například tisklo první číslo, vtrhl majitel tiskárny J. D. Sytin do tiskárny v doprovodu policie, ale dělníci je odzbrojili, zadrželi a nařídili jim, aby zůstali až do skončení tisku v ředitelově pracovně. List vycházel v nákladu 5000 až 10 000 výtisků. Celkem vyšlo 6 čísel. — 408
- ¹⁶⁰ Leninova noticka *O partyzánské akci PSS* vyšla 8. září 1906 ve 3. čísle listu Proletarij jako redakční poznámka k článku *Z Polska*. — 413
- ¹⁶¹ Míni se rezoluce *O partyzánských bojových akcích*^[118], schválená IV. (sjednocovacím) sjezdem SDDSR (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 93). — 413
- ¹⁶² *Tver* — název čajovny za Něvskou branou v Petrohradě, ve které se scházeli černosotňovci. — 413
- ¹⁶³ *Maximalisté* — maloburžoazní poloanarchistická a teroristická skupina, která se v roce 1904 odštěpila od eserské strany a v říjnu 1906 na ustavujícím sjezdu v Åbo (ve Finsku) vytvořila samostatný Svaz socialistů-revolucionářů maximalistů. Maximalisté ignorovali buržoazně demokratickou etapu revoluce a kromě eserského požadavku „socializace“ půdy požadovali také okamžitou „socializaci“ továren a závodů. Za hlavní hybnou sílu revoluce považovali pracující rolnictvo, ale zároveň prohlašovali, že rozhodující význam v revolučním hnutí má „iniciativní menšina“. Hlavní prostředek boje spatřovali v individuálním teroru. Lenin demaskoval politickou nedůslednost maximalistů a konstatoval: „To, že se od eserů oddělili maximalisté, kteří se během revoluce oddělovali od eserů neustále a nemohli se od nich oddělit nadobro, to jen potvrdilo třídní nepevnost narodnické revolučnosti“ (Spisy 15, Praha 1958, s. 150). V roce 1907 se organizace maximalistů po řadě neúspěšných teroristických akcí a hromadném zatýkání začaly rozpadat.
- Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 obnovila strana maximalistů znovu svou činnost. Po Říjnové revoluci se

- maximalisté krátkou dobu podíleli na činnosti sovětů a celoruského ústředního výkonného výboru. Zanedlouho se však strana maximalistů rozštěpila a jedna její část se připojila k odpůrcům sovětské moci, zatímco druhá část uznala program bolševiků a v dubnu 1920 vstoupila do KSR(b). — 416
- 164 *Lidoví socialisté práce* (enesové) — členové maloburžoazní Lidové socialistické strany práce, která se v roce 1906 odštěpila od pravého křídla strany socialistů-revolucionářů (eserů). Enesové byli pro vytvoření bloku s kadety, a proto je Lenin nazýval „sociálkadety“, „maloburžoazními oportunisty“, „eserskými menševiky“, kolísajícími mezi kadety a esery, a zdůrazňoval, že se tato strana „velmi málo liší od kadetů, neboť odstraňuje z programu jak republiku, tak požadavek veškeré půdy“ (Spisy 11, Praha 1956, s. 223—224). V čele strany stáli A. V. Pešechonov, N. F. Anněnskij, V. A. Mjajkotin aj. Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 se strana lidových socialistů spojila s trudoviky a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu, do níž vyslala své zástupce. Po Říjnové revoluci se enesové účastnili kontrarevolučních spiknutí a ozbrojených akcí proti sovětské moci. V době cizí v vojenské intervence a občanské války se strana rozpadla. — 417
- 165 *Golos* — politický a literární deník eserské strany; vycházel v Petrohradě v dubnu až červnu 1906. Od 27. dubna (10. května) do 7. (20.) května vyšlo 1.—9. číslo; od 2. (15.) června do 10. (23.) června 10.—17. číslo. — 417
- 166 *Russkoje bogatstvo* — měsíčník; vycházel v Petrohradě od roku 1876 do poloviny roku 1918. Počátkem 90. let přešel do rukou liberálních narodníků v čele s N. K. Michajlovským. Časopis hlásal smír s carskou vládou a byl zaměřen proti marxismu a ruským marxistům. Do literární rubriky přispívali pokrokoví spisovatelé, jako V. M. Garšin, A. M. Gorkij, V. G. Korolenko, A. I. Kuprin, D. N. Mamin-Sibirjak, V. V. Veresajev, G. I. Uspenskij aj.
- V roce 1906 se stal orgánem Lidové socialistické strany práce. *Russkoje bogatstvo* několikrát změnilo svůj název (*Sovremennyje zapiski*, *Sovremennost'*, *Russkije zapiski*) a k svému původnímu názvu se znovu vrátilo v dubnu 1917. — 418
- 167 Jde o návrh agrárního zákona podepsaný 104 členy Státní dумы, který předložili 23. května 1906 na 13. zasedání dумы trudovici. Návrh zákona stanovil jako cíl agrárního zákonodárství „usilovat o nastolení takového pořádku, při němž by půda s veškerým nerost-

ným i vodním bohatstvím patřila všemu lidu, a potřebnou zemědělskou půdu by dostával do užívání pouze ten, kdo ji bude obdělávat vlastní prací“ (Gosudarstvennaja дума v Rossii v dokumentach i materialach, Moskva 1957, s. 172). Trudovici proto požadovali vytvoření „celonárodního půdního fondu“ z veškeré státní, údělné, carské, klášterní a církevní půdy. Ve prospěch tohoto fondu měly být zkonfiskovány i veškeré statkářské a ostatní soukromé pozemky, pokud výměra jednotlivých usedlostí přesahovala pracovní normu stanovenou v daném kraji. Za zkonfiskovanou soukromou půdu měla být vyplácena určitá náhrada. Údělná půda a menší soukromé pozemky měly být na určitou dobu ponechány dosavadním majitelům. Zároveň však návrh zákona předpokládal, že i tato půda později postupně přejde do společného vlastnictví lidu. Agrární reformu měly provádět místní výbory zvolené všeobecným hlasováním. Tyto požadavky vyjadřovaly zájmy zámožných rolníků, kteří se obávali okamžitého a úplného zrušení soukromého vlastnictví půdy a kteří byli pro to, aby se konfiskovaná půda vykupovala. Lenin napsal, že „návrh sto čtyř“ „je prodchnut *strachem* drobného vlastníka provést příliš prudký převrat, vtáhnout do hnutí příliš početné a příliš chudobné masy lidu“ (Spisy 11, Praha 1956, s. 466). Přestože byl „návrh sto čtyř“ nedůsledný a utopický, považoval jej Lenin za vhodnou platformu pro boj o přeměnu zámožnější části porobeného rolnictva ve svobodné hospodáře. — 420

¹⁰⁸ *Otkliki sovremennosti* — menševický legální časopis; vycházel v Petrohradě od března do června 1906. Celkem vyšlo 5 čísel. — 425

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

- [1] *Аграрная программа, [принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В листовке: Постановления и резолюции Объединительн. съезда Российской социал-демократической рабочей партии. [Спб.], тип. Центрального Комитета, [1906], стр. 1. (РСДРП). — 45, 46, 51, 53, 54, 57, 89, 104—105, 106, 127, 171
- [2] *Аграрный вопрос и Трудовая группа.* — «Курьер», Спб., 1906, № 5, 21 мая (3 июня), стр. 1. — 172
- Аграрный проект 104-х в I Государственной думе* — см. Проект основных положений земельного закона, внесенный 104 членами Государственной думы.
- Аграрный проект 33-х в I Государственной думе* — см. Проект основного земельного закона, внесенный 33 членами Государственной думы.
- [3] *Алексеевко. [Письменное заявление на 21-м заседании IV (Объединительного) съезда РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 302. — 64
- [4] *[Алексинский, Г. А.] Новый каторжный законопроект.* — «Волна», Спб., 1906, № 22, 20 мая, стр. 1, в отд.: Вопросы дня. Подпись: Петр Ал. — 159

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

- [5] *Андреев, Л. Н. К звездам.* — 409
- [6] [*Базаров, В.*] *Государственная дума и крестьянские депутаты.* — «Волна», Спб., 1906, № 21, 19 мая, стр. 1. Подпись: В. Ба—ров. — 170
- [7] «*Без Заглавия*», Спб. — 73
- [8] «*Биржевые Ведомости*». Экстренное прибавление к вечернему выпуску газеты «Биржевые Ведомости», Спб., 1906, № 9296, 18 (31) мая, стр. 1. — 142, 152, 199
— Вечерний выпуск, Спб., 1906, № 9311, 27 мая (9 июня), стр. 1. — 202, 203
— Утренний выпуск, Спб., 1906, № 9318, 1 (14) июня, стр. 2. — 218
— Утренний выпуск, Спб., 1906, № 9360, 25 июня (8 июля), стр. 1. — 280
Борисов — см. Суворов, С. А.
- [9] *В бюджетной комиссии.* — «Речь», Спб., 1906, № 106, 22 июня (5 июля), стр. 3. — 257
- [10] *В Преображенском полку.* — «Двадцатый Век», Спб., 1906, № 75, 13 (26) июня, стр. 5, в отд.: Хроника. — 304
- [11] *Верить ли?* (По телефону из Москвы). — «Биржевые Ведомости». Утренний выпуск, Спб., 1906, № 9318, 1 (14) июня, стр. 2. — 218
- [12] *Вести из армии.* В крепости Осовец. — «Двадцатый Век», Спб., 1906, № 86, 24 июня (7 июля), стр. 4. — 304
- [13] *Вечерняя хроника.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 466, 8 (21) июня, стр. 3. — 230
- [14] *Виноградов, П. Г. Политические письма.* — «Русские Ведомости», М., 1905, № 210, 5 августа, стр. 3. — 48
- [15] *Витте, С. Ю. Самодержавие и земство.* Конфиденциальная записка министра финансов статс-секретаря С. Ю. Витте (1899 г.). С предисл. и примеч. Р. Н. С. Печ. «Зарей». Stuttgart, Dietz, 1901. XLIV, 212 стр. — 71
Власов — см. Рыков, А. И.
- [16] *Водовозов, В. В. Партия мирного обновления.* — «Това-

рищ», Спб., 1906, № 32, 11 (24) августа, стр. 1. — 363

Воззвание Боевой организации при МК РСДРП — см. Советы восставшим рабочим.

[17] *[Воззвание октябристов против постановления Московского Совета рабочих депутатов и др. организаций о всеобщей политической стачке и вооруженном восстании].* — В кн.: Москва в декабре 1905 г. Изд. Кохманского. М., 1906, стр. 215—217. — 410

[18] *«Волна», Спб.* — 94, 157, 158, 185
— 1906, № 10, 6 мая, стр. 1. — 132, 158
— 1906, № 12, 9 мая, стр. 3. — 65, 67, 69, 113, 114, 115, 135, 167, 177—178, 299
— 1906 № 13, 10 мая, стр. 1. — 122, 186
— 1906, № 14, 11 мая, стр. 2. — 132, 159, 252
— 1906, № 16, 13 мая, стр. 2. — 135
— 1906, № 17, 14 мая, стр. 1. — 245
— 1906, № 18, 16 мая, стр. 1. — 157
— 1906, № 19, 17 мая, стр. 1. — 157
— 1906, № 21, 19 мая, стр. 1, 3. — 146, 152, 170
— 1906, № 22, 20 мая, стр. 1. — 159
— 1906, № 23, 21 мая, стр. 1. — 191
— 1906, № 25, 24 мая, стр. 1. — 330

[19] *[Воровский, В. В.] Игра в парламент.* — «Волна», Спб., 1906, № 18, 16 мая, стр. 1. Подпись: П. Ор. — 157

[20] *«Вперед», Женева.* — 46, 176
— 1905, № 3, 24 (11) января, стр. 2. — 417

[21] *«Вперед», Спб., 1906, № 1, 26 мая, стр. 3—4.* — 362
— 1906, № 2, 27 мая, стр. 2—3. — 197, 213, 215—216, 288
— 1906, № 3, 28 мая, стр. 1. — 203
— 1906, № 4, 30 мая, стр. 2. — 203
— 1906, № 6, 1 июня, стр. 2—3. — 197, 217
— 1906, № 9, 4 июня, стр. 1. — 236
— 1906, № 10, 6 июня, стр. 3. — 310
— 1906, № 14, 10 июня, стр. 1. — 239
— 1906, № 17, 14 июня, стр. 1. — 239

[22] *Временное правительство и революционное самоуправление.* [Проект резолюции меньшевиков к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Из-

вестия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 11. Под общ. загл.: Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры». — 374

- [23] * *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии*. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904]. 397, II стр. (РСДРП). — 29, 33, 34, 53, 155, 171, 180, 240, 248, 333, 425

Выборгское воззвание — см. Народу от народных представителей.

- [24] *Высочайшие повеления [об учреждении военно-полевых судов]*. 19 августа (1 сентября) 1906 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 190, 24 августа (6 сентября), стр. 2. — 379, 406

- [25] *Ген. Трепов о положении дел*. — «Биржевые Ведомости». Утренний выпуск, Спб., 1906, № 9360, 25 июня (8 июля), стр. 1, в отд.: Наши телеграммы и известия. — 280

- [26] *[Гессен, И. В.] С.-Петербург, 20-го декабря*. — «Народная Свобода», Спб., 1905, № 5 (9144), 20 декабря (2 января 1906), стр. 1. — 47

- [27] *Гоголь, Н. В. Мертвые души*. — 378, 424

- [28] — *Ревизор*. — 406, 423

- [29] *Головин, К. По усам потекло, да в рот не попало*. — «Россия», Спб., 1906, № 171, 6 июля, стр. 2. — 323, 325

- [30] *Голод и «политика»*. — «Речь», Спб., 1906, № 108, 24 июня (7 июля), стр. 2. — 278

- [31] «Голос», Спб. — 417
— 1906, № 5, 3 мая, стр. 5. — 122

- [32] «Голос Труда», Спб. — 267, 287
— 1906, № 2, 22 июня (5 июля), стр. 2—3; № 3, 23 июня (6 июля), стр. 4—6. — 264—266, 267, 268—270, 293
— 1906, № 5, 25 июня (8 июля), стр. 1. — 280, 281, 282
— 1906, № 6, 27 июня (10 июля), стр. 1. — 288
— 1906, № 7, 28 июня (11 июля), стр. 2. — 293
— 1906, № 8, 29 июня (12 июля), стр. 1. — 301

- [33] *Горемыкин, И. Л.* Речь И. Л. Горемыкина [на заседании Государственной думы 13 (26) мая 1906 г.]. — «Речь», Спб., 1906, № 73, 14 (27) мая, стр. 2, в отд.: Государственная дума. — 133—134, 145
- [34] *Горемыкин о «лучших людях».* — «Голос», Спб., 1906, № 5, 3 мая, стр. 5, в отд.: Хроника. — 122
- [35] *Горький, А. М.* Песня о Буревестнике. — 359
- [36] *Государственная дума.* — «Правительственный Вестник». Вечернее прибавление к «Правительственному Вестнику», Спб., 1906, № 2, 17 (30) мая, стр. 2, в отд.: Хроника. — 163
- [37] *Государственная дума.* Заседание 4 июля. — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 489, 5 (18) июля, стр. 2—4. — 319—322
- [38] *Государственная дума.* 15 мая. — «Речь», Спб., 1906, № 74, 16 (29) мая, стр. 2—3. — 138
- [39] * *Государственная дума и социал-демократия.* [Спб., «Пролетарское Дело»], 1906. 32 стр. — 47, 83, 360
- [40] *Гофштеттер, И. А.* Бюрократическая неблаговоспитанность. — «Слово», Спб., 1906, № 467, 19 мая (1 июня), стр. 2. — 152, 153
- [41] «Гражданин», Спб. — 329
- [42] *Гредескул, Н. А.* Пожар разгорается... — «Речь», Спб., 1906, № 111, 28 июня (11 июля), стр. 1—2. — 290, 291, 303
- [43] * *Дан, Ф. И.* Государственная дума и пролетариат. — В кн.: Государственная дума и социал-демократия. [Спб., «Пролетарское Дело»], 1906, стр. 9—32. — 83
- [44] — *Ответный адрес и народные депутаты.* — «Невская Газета», Спб., 1906, № 3, 4 (17) мая, стр. 1. — 71
- [45] *Два пути.* — «Курьер», Спб., 1906, № 4, 20 мая (2 июня), стр. 1, в отд.: Политическое обозрение. — 163, 191
- [46] «*Двадцатый Век*», Спб., 1906, № 75, 13 (26) июня, стр. 5. — 403
— 1906, № 86, 24 июня (7 июля), стр. 4. — 304
- [47] *Декларация социал-демократической фракции.* 16 (29)

июня 1906 г. — «Речь», Спб., 1906, № 102, 17 (30) июня. Приложение к № 102 «Речи». Государственная дума, стр. 1. — 245—246, 250

[48] «Дело Народа», Спб. — 157, 158, 418

[49] [Десницкий, В. А.] Сосновский. [Поправка к пункту 7 устава партии, внесенная на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 400. — 83

[50] «Дневник Социал-Демократа», Женева, №№ 1—5, март 1905 — март 1906. — 32, 48, 51, 75
— 1905, № 3, ноябрь, стр. 1—23. — 186
— 1905, № 4, декабрь, стр. 1—12. — 48, 51, 75, 391, 425—426
— 1906, № 5, март, стр. 32—39. — 46
— 1906, № 6, август, стр. 1—12. — 398—402

[51] [Договор Объединенного Центрального Комитета РСДРП с СДКПиЛ, внесенный на IV (Объединительный) съезд РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 24—25. — 35

[52] [Доклад Центрального бюро Всероссийского железнодорожного союза на конференции Всероссийского железнодорожного союза. Август 1906 г.]. — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 1, 21 августа, стр. 6—7. Под общ. загл.: Всероссийский железнодорожный союз. На газ. место изд.: М. — 379

[53] «Дума», Спб. — 73, 188, 200

- 1906, № 6, 4 (17) мая, стр. 1. — 98
- 1906, № 9, 7 (20) мая, стр. 1. — 117
- 1906, № 11, 10 (23) мая, стр. 2. — 73
- 1906, № 12, 11 (24) мая, стр. 1. — 130, 132, 157
- 1906, № 22, 23 мая (5 июня), стр. 1, 2. — 185, 188
- 1906, № 23, 24 мая (6 июня), стр. 1. — 199—200
- 1906, № 25, 26 мая (8 июня), стр. 2. — 199—200
- 1906, № 29, 31 мая (13 июня), стр. 4. — 217
- 1906, № 31, 2 (15) июня, стр. 3. — 222
- 1906, № 34, 7 (20) июня, стр. 1. — 231

- [54] *Дума и население.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 439, 7 (20) мая, стр. 2. Подпись: В. Г. — 107—110
- [55] *Дума о продовольственном деле.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 480, 24 июня (7 июля), стр. 1. — 276
- [56] *Думские «законы».* — «Курьер», Спб., 1906, № 21, 9 (22) июня, стр. 1. — 234—236, 239
- [57] *Diplomaticus. Иностранные державы и положение дел в России.* — «Росния», Спб., 1906, № 170, 5 июля, стр. 1—2. — 323, 325
- [58] *Ещин, Е. М. Думская помощь голодающим.* — «Речь», Спб., 1906, № 106, 22 июня (5 июля), стр. 2. — 260
- [59] *Жилкин, И. В. Организация сил.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 460, 1 (14) июня, стр. 1—2. — 218—219, 220
- [60] [Жордания, Н. Н.] *Костров. [Поправка, внесенная при обсуждении проекта резолюции об отношении к Государственной думе на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 302. — 72
- [61] [Жордания, Н. Н.] *Костров и [Лурье, М. А.] Ларин. [Поправка внесенная при обсуждении проекта аграрной программы на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — Там же, стр. 156. — 57
- [62] *За Думу против камарилы!* — «Голос Труда», Спб., 1906, № 5, 25 июня (8 июля), стр. 1. — 280, 281, 282
- Закон о Государственном совете* — см. Указ правительствующему Сенату о переустройстве Государственного совета.
- Закон против бойкота* — см. Указ правительствующему Сенату о временных правилах в связи с проведением выборов в Государственный совет и Государственную думу.
- [63] *Законопроект о печати, вносимый партией народной свободы в Государственную думу.* — «Речь», Спб., 1906, № 75, 17 (30) мая, стр. 4; № 76, 18 (31) мая, стр. 5. — 159, 187, 199, 306
- [64] *Законопроект о собраниях.* — «Речь», Спб., 1906, № 89,

2 (15) июня. Приложение к № 89 «Речи». Государственная дума, стр. 4. — 217, 245, 282, 290, 306

- [65] *Законопроект об отмене смертной казни, обсуждавшийся на заседании Государственной думы 18 мая 1906 г.* — В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. I. Заседания 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). Спб., гос. тип., 1906, стр. 421—422. (Государственная дума). — 142, 143, 152, 199

Запрос Государственной думы по поводу белостокского погрома — см. Интерпелляция о белостокском погроме.

- [66] *Заседание [Государственной думы] 24 мая [1906 г.]*. — «Речь», Спб., 1906, № 82, 25 мая (7 июля). Приложение к № 82 «Речи». Государственная дума, стр. 1—3. — 255, 314
- [67] *Заседание [Государственной думы] 26 мая [1906 г.]*. — «Речь», Спб., 1906, № 84, 27 мая (9 июня). Приложение к № 84 «Речи». Государственная дума, стр. 1—2. — 204
- [68] *Заседание [Государственной думы] 2 июня [1906 г.]*. — «Речь», Спб., 1906, № 90, 3 (16) июня. Приложение к № 90 «Речи». Государственная дума, стр. 1—3. — 222, 223—225
- [69] *Заседание [Государственной думы] 9 июня [1906 г.]*. — «Речь», Спб., 1906, № 96, 10 (23) июня. Приложение к № 96 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 237—238, 245
- [70] *Заседание [Государственной думы] 12 июня [1906 г.]*. — «Речь», Спб., 1906, № 98, 13 (26) июня. Приложение к № 98 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 245, 257—258
- [71] *Заседание [Государственной думы] 23 июня [1906 г.]*. — «Речь», Спб., 1906, № 108, 24 июня (7 июля). Приложение к № 108 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 274—275, 276
- [72] *Заседание [Государственной думы] 29 июня [1906 г.]*. — «Речь», Спб., 1906, № 113, 30 июня (13 июля). При-

ложение к № 113 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 301—302

- [73] *Заседание [Государственной думы] 4 июля [1906 г.]*. — «Речь», 1906, № 117, 5 (18) июля. Приложение к № 117 «Речи». Государственная дума, стр. 1—3. — 314—318
- Заявление кавказских социал-демократов — депутатов I Государственной думы* — см. Присяга и соц.-дем. депутаты.
- [74] *Заявление рабочей группы*. — «Невская Газета», Спб., 1906, № 6, 8 (21) мая, стр. 2. — 117, 161
- [75] *Заявление 3-х членов ЦК. В ЦК РСДРП. 20 июля 1906 г.* [Листовка]. Б. м., июль 1906. 1 стр. (Только для членов партии). Подпись: Члены ЦК РСДРП Максимов, Зимин, Строев. — 371
- [76] *Из жизни политических партий*. — «Эхо», Спб., 1906, № 3, 24 июня, стр. 2—3. — 279
- [77] «*Известия Московского Совета Рабочих Депутатов*», М., 1905, № 5, 11 декабря, стр. [2]. — 408—409
- [78] *Извещение о VII съезде Бунда*. Женева, тип. Бунда, сентябрь 1906. 17 стр. (Всеобщий еврейский рабочий союз в Литве, Польше и России (Бунд)). — 414—415
- [79] *Изгоев, А. С. «Очень умные»*. — «Речь», Спб., 1906. № 114, 1 (14) июля, стр. 1—2. — 306—307
- [80] *Инструкция ЦК о парламентской группе, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП*. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 408—409. — 72, 114
- [81] *Интервью с Д. Ф. Треповым*. — «Новое Время», Спб., 1906, № 10876, 25 июня (8 июля), стр. 4. Подпись: Reporter. — 280
- [82] *Интерпелляция о белостокском погроме*. — «Речь», Спб., 1906, № 90, 3 (16) июня. Приложение к № 90 «Речи». Государственная дума, стр. 2. — 223, 224, 225
- [83] *[Иорданский, Н. И.] Негорев, Н. Объединение российской социал-демократии*. — «Невская Газета», Спб.,

- 1906, № 1, 2 (15) мая, стр. 1—2. — 90, 91, 165, 166, 167
- [84] «Искра» (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 181, 394, 416
- [85] «Искра» (новая, меньшевистская), [Женева]. — 73
— Отдельное приложение к №№ 73—74 «Искры», [Женева, 1904, № 73, 1 сентября; № 74, 20 сентября], стр. 6. — 73
- К. П—в — см. Попов, К. А.
- [86] *К армии и флоту.* От социал-демократической фракции и Трудовой группы Государственной думы. 12 июля 1906 г. [Листовка]. Спб., тип. ЦК РСДРП, 1906. 2 стр. — 355—358, 366, 370, 371, 380, 383
- [87] *К вопросу о рабочем съезде.* — «Товарищ», Спб., 1906, № 35, 15 (28) августа, стр. 4. — 388
- [88] [*К вопросу о свободе критики.*] [Листовка]. Б. м., тип. ЦК РСДРП, [20 мая 1906]. 1 стр. (РСДРП). Подпись: Центральный Комитет РСДРП. — 154—156
- [89] *К земельной реформе.* (Новый проект Трудовой группы). — «Речь», Спб., 1906, № 94, 8 (21) июня, стр. 4—5. — 304, 314, 419
- [90] *К моменту.* — «Речь», Спб., 1906, № 125, 13 (26) июля, стр. 1. — 329
- [91] *К партии.* [Листовка]. [Спб.], тип. Объединенного Центрального Комитета, [январь 1906]. 1 стр. (РСДРП). Подпись: Объединенный Центральный Комитет РСДРП. — 298, 363
- [92] *К смене министерства.* — «Голос Труда», Спб., 1906, № 6, 27 июня (10 июля), стр. 1. — 288
- [93] *Карамзин, Н. М. Чувствительный и холодный.* Два характера. — 371
- [94] *Каутский, К. Государственная дума.* Пер. с рукописи С. и М. Левитиных. Спб., «Амиран», 1906. 8 стр. — 90—91, 165—167
- [95] *Классовые задачи пролетариата в современный момент демократической революции.* [Проект резолюции большевиков к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906,

№ 2, 20 марта, стр. 6. Под общ. загл.: Проект резолюций. К Объединительному съезду Российской социал-демократической рабочей партии. — 59, 61, 64—65

[95] *Ко всем рабочим России.* От депутатов-рабочих Государственной думы. — «Волна», Спб., 1906, № 21, 19 мая, стр. 3. — 146

[97] *Ко всем рабочим, солдатам и гражданам!* [Воззвание, принятое IV пленумом Московского Совета рабочих депутатов]. [Листовка]. [М., 6 (19) декабря 1905]. 1 стр. Подпись: Московский Совет рабочих депутатов, Московский комитет РСДРП, Московская группа РСДРП, Московская окружная организация РСДРП, Московский комитет партии соц.-рев. — 389

[98] *Ко всему народу.* [Воззвание от комитета социал-демократической фракции Государственной думы, комитета Трудовой группы Государственной думы, Центрального Комитета РСДРП, центрального комитета партии социалистов-революционеров, центрального комитета Польской социалистической партии (ППС), центрального комитета Всеобщего еврейского союза в Литве, Польше и России (Бунда)]. Июль 1906 г. [Листовка]. Б. м., тип. ЦК РСДРП, июль 1906. 1 стр. — 355—358, 371, 380, 383

[99] «Колокол», Полтава. — 173, 174
— 1906, № 85, 6 мая, стр. 1. — 173, 174, 181—182

[100] *Котляревский, С. А. Классовая борьба и классовая ненависть.* — «Дума», Спб., 1906, № 22, 23 мая (5 июня), стр. 1. — 185

[101] *Крылов, И. А. Демьянова уха.* — 41, 49

[102] *Куда ведут Думу кадеты?* — «Новое Время», Спб., 1906, № 10879, 28 июня (11 июля), стр. 2. — 291, 303

[103] «Курьер», Спб. — 173
— 1906, № 4, 20 мая (2 июня), стр. 1, 2—3. — 157, 158, 159—162, 163—164, 173—175, 176, 177, 178—179, 180, 181—188, 189, 190—194, 362
— 1906, № 5, 21 мая (3 июня), стр. 1, 2—3. — 172, 173—174, 176, 177, 178—179, 180, 181—187, 188, 189—194, 362

- 1906, № 13, 31 мая (13 июня), стр. 2—3, 5—6. — 216—217
- 1906, № 20, 8 (21) июня, стр. 3. — 233
- 1906, № 21, 9 (22) июня, стр. 1. — 234—236, 239
- 1906, № 22, 10 (23) июня, стр. 1. — 239

Л. М. — см. Мартов, Л.

- [104] *Ларин, Ю. (Лурье, М. А.) (Письменное заявление в бюро IV (Объединительного) съезда РСДРП).* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 197. — 80
- [105] — *(Поправка, внесенная при обсуждении проекта аграрной программы на IV (Объединительном) съезде РСДРП).* — Там же, стр. 150. — 57
- [106] *(Ленин, В. И.) Бойкот булыгинской Думы и восстание.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 12, 16 (3) августа, стр. 1. — 45, 360
- [107] — *(Большевистский проект думской декларации РСДРП)*¹. — 246, 249, 250
- [108] — *Борьба за власть и «борьба» за подачки.* — «Вперед», Спб., 1906, № 17, 14 июня, стр. 1. — 239
- [109] — *В хвосте у монархической буржуазии или во главе революционного пролетариата и крестьянства?* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 15, 5 сентября (23 августа), стр. 1—2. — 45
- [110] — *Вооруженное восстание.* [Проект резолюции к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 6. Под общ. загл.: Проект резолюций. К Объединительному съезду Российской социал-демократической рабочей партии. — 76, 78, 79
- [111] — *Временное революционное правительство и местные органы революционной власти.* [Проект резолюции к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — Там же, стр. 7. — 375
- [112] — * *Государственная дума и социал-демократическая*

¹ Poprvé otištěno v Leninově článku k deklaraci naší frakce v *dumě*, Echo, Petrohrad 1906, č. 1, 22. června, s. 2—3.

тактика. — В кн.: Государственная дума и социал-демократия. [Спб., «Пролетарское Дело»], 1906, стр. 1—8. Подпись: Н. Ленин. — 47, 83, 360

- [113] — *Две тактики социал-демократии в демократической революции*. Изд. ЦК РСДРП. Женевa, тип. партии, 1905. VIII, 108 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 175, 176
- [114] — *Две тактики социал-демократии в демократической революции*. Изд. ЦК РСДРП. [Спб.], [1905]. IV, 129 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 175
- [115] — *Доклад об Объединительном съезде РСДРП*. Письмо к петербургским рабочим. М. — Спб., тип. «Дело», 1906. 111 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 79, 85, 88, 93, 374
- [116] — *Доклад по аграрному вопросу на IV (Объединительном) съезде РСДРП*¹ — 36, 38, 42
- [117] — *Доклад по вопросу о современном моменте и классовых задачах пролетариата на IV (Объединительном) съезде РСДРП*¹. — 58, 59, 60, 61
- [118] — *Еще о думском министерстве*. — «Эхо», Спб., 1906, № 6, 28 июня, стр. 1. — 283
- [119] — *Заключительное слово по аграрному вопросу [на IV (Объединительном) съезде РСДРП]*. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 103—110. — 42—45, 48, 50, 51, 54
- [120] — *Заключительное слово по вопросу о современном моменте и классовых задачах пролетариата [на IV (Объединительном) съезде РСДРП]*. — Там же, стр. 201—203. — 61, 62, 101
- [121] — *Заключительное слово по вопросу об отношении к Государственной думе на IV (Объединительном) съезде РСДРП*². — 74
- [122] — *Избирательная победа с[оциал]-д[емократов] в*

¹ Text referátu se nedochoval.

² Text záverečného projevu se nedochoval.

- Тифлисе. — «Волна», Спб., 1906, № 17, 14 мая, стр. 1. — 245
- [123] — *К единству!* — «Вперед», Спб., 1906, № 14, 10 июня, стр. 1. — 239
- [124] — *Кадеты мешают Думе обратиться к народу.* — «Волна», Спб., 1906, № 21, 19 мая, стр. 1. Подпись: Н. Л—н. — 152
- [125] — *Кадеты, трудовики и рабочая партия.* — «Волна», Спб., 1906, № 25, 24 мая, стр. 1. — 330
- [126] — *Как рассуждает т. Плеханов о тактике социал-демократии?* — «Вперед», Спб., 1906, № 1, 26 мая, стр. 3—4. Подпись: Н. Л. — 362
- [127] — *Неверные рассуждения «беспартийных» бойкотов.* — «Эхо», Спб., 1906, № 9, 1 июля, стр. 2. — 312
- [128] — *Новый подъём.* — «Волна», Спб., 1906, № 10, 6 мая, стр. 1. Подпись: Н. Л—н. — 132, 158
- [129] — *О современном политическом положении.* — «Вперед», Спб., 1906, № 3, 28 мая, стр. 1. — 203
- [130] — *Особое мнение по вопросу о составе парламентской фракции РСДРП, [внесенное на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 389—390. — 72
- [131] — *От народничества к марксизму.* Статья первая. — «Вперед», Женева, 1905, № 3, 24 (11) января, стр. 2. — 416
- [132] — *Отношение к буржуазным партиям.* [Проект резолюции к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 7—8. Под общ. загл.: Проект резолюций. К Объединительному съезду Российской социал-демократической рабочей партии. — 69, 71, 85, 168, 178, 268
- [133] — *Отношение к национальным социал-демократическим партиям.* [Проект резолюции к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — Там же, стр. 8. — 82

- [134] — *Партизанская война*. — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 5, 30 сентября, стр. 3—5. На газ. место изд.: М. — 385
- [135] — *Партизанские боевые выступления*. [Проект резолюции к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 6—7. Под общ. загл.: Проект резолюций. К Объединительному съезду Российской социал-демократической рабочей партии. — 413
- [136] — *Пересмотр аграрной программы рабочей партии*. Спб., «Наша Мысль», 1906. 31 стр. — 36, 37, 38, 45, 48—50, 52—53, 55, 56
- [137] — *Победа кадетов и задачи рабочей партии*. Спб., «Наша Мысль», [апрель 1906]. 79 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 51, 73, 176, 329, 383
- [138] — *Помощь голодающим и думская тактика*. — «Эхо», Спб., 1906, № 2, 23 июня, стр. 1. — 275
- [139] — *Последнее слово «искровской» тактики или потешные выборы, как новые побудительные мотивы для восстания*. — «Пролетарий», Женева, 1905, № 21, 17 (4) октября, стр. 2—5. — 45
- [140] — *Проект большевистской резолюции о временном правительстве и местных органах революционной власти*. Временное революционное правительство и местные органы революционной власти. — В кн.: [Ленин, В. И.]. Доклад об Объединительном съезде Российской социал-демократической рабочей партии. Письмо к петербургским рабочим. М. — Спб., тип. «Дело», 1906, стр. 92—93, в отд.: Приложение. — 374
- [141] — *Проект первоначальной большевистской резолюции об отношении к буржуазным партиям*. Отношение к буржуазным партиям. — Там же, стр. 89—90. — 84
- *Проект резолюции о Государственной думе, внесенный на Объединительный съезд* — см. Ленин, В. И. Резолюция большинства о Государственной думе.
- [142] — *Пусть решают рабочие*. — «Вперед», Спб., 1906, № 6, 1 июня, стр. 2—3. — 197

- {143} — *Рабочая группа в Государственной думе.* — «Волна», Спб., 1906, № 13, 10 мая, стр. 1. — 122, 186
- {144} — *Реакция начинает вооруженную борьбу.* — «Вперед», Спб., 1906, № 9, 4 июня, стр. 1. — 236
- {145} — *Резолюция большинства о Государственной думе.* — «Волна», Спб., 1906, № 12, 9 мая, стр. 3, в отд.: Из жизни политических партий. — 65, 67, 69, 113, 114, 115, 135, 167, 177, 299
- {146} — *Резолюция II-ая ПК РСДРП.* — «Вперед», Спб., 1906, № 2, 27 мая, стр. 2—3, в отд.: Из жизни политических партий. — 197, 213
- *Резолюция ПК РСДРП об отношении к Государственной думе* — см. Ленин, В. И. Резолюция II-ая ПК РСДРП.
- {147} — [*Резолюция ПК РСДРП по вопросу о думском министерстве*]. — «Вперед», Спб., 1906, № 10, 6 июня, стр. 3, в отд.: В районах. — 310
- *Резолюция, принятая на народном митинге в доме гр. Паниной 9 (22) мая 1906 г.* — см. Ленин, В. И. Резолюция т. Карпова, принятая народным собранием 9 мая в зале Паниной.
- {148} — *Резолюция т. Карпова, принятая народным собранием 9 мая в зале Паниной.* — «Волна», Спб., 1906, № 14, 11 мая, стр. 2, в ст.: Народный митинг в доме Паниной. — 132, 159
- {149} — [*Речь на народном митинге в доме гр. Паниной 9 (22) мая 1906 г.*]. — «Волна», Спб., 1906, № 14, 11 мая, стр. 2, в ст.: Народный митинг в доме Паниной. — 252
- {150} — *Руки прочь!* — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 3, 8 сентября, стр. 2—3. На газ. место изд.: М. — 389
- {151} — *Смелый натиск и робкая защита.* — «Эхо», Спб., 1906, № 12, 5 июля, стр. 1. — 319, 320
- {152} — *Современный момент демократической революции.* [Проект резолюции к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 5—6. Под общ. загл.: Проект резолюций. К Объединительному съезду Российской

- социал-демократической рабочей партии. — 59, 60, 65, 100—101
- [153] — *Содоклад по вопросу об отношении к Государственной думе [на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 237—240. — 65, 67, 68, 69, 70, 71
- [154] — *Среди газет и журналов.* — «Эхо», Спб., 1906, № 2, 23 июня, стр. 2. — 267
- [155] — *Среди газет и журналов.* — «Эхо», Спб., 1906, № 6, 28 июня, стр. 1. — 291
- [156] — *[Тактическая платформа к Объединительному съезду РСДРП. Проект резолюций к Объединительному съезду РСДРП].* — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 5—9. — 36, 58, 59, 64, 69, 70, 76, 78, 79, 82, 85, 93, 100—101, 168, 178, 268, 375, 383, 413
- [157] — *Толки и слухи о роспуске Государственной думы.* — «Волна», Спб., 1906, № 23, 21 мая, стр. 1, в отд.: Вопросы дня. — 191
- [158] — *Уроки московского восстания.* — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 2, 29 августа, стр. 1—2. На газ. место изд.: М. — 408
- [159] — *Чего хотят и чего боятся наши либеральные буржуа?* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 16, 14 (1) сентября, стр. 2. — 48
- [160] — *«Что делаешь, делай скорее!»* — «Эхо», Спб., 1906, № 1, 22 июня, стр. 1, в отд.: Вопросы дня. — 262
- [161] *Леонов. Министерский кризис.* — «Мысль», Спб., 1906, № 2, 21 июня (4 июля), стр. 3. — 251
- [162] *Лермонтов, М. Ю. Дума.* — 116
- [163] *[Луначарский, А. В.] Дума переходит к очередным делам.* — «Волна», Спб., 1906, № 19, 17 мая, стр. 1. Подпись: А. Лун—й. — 157
- [164] — *Задачи момента.* — «Волна», Спб., 1906, № 19, 17 мая, стр. 1. Подпись: А. Л. — 157

- [165] *Любезность за любезность.* — «Вперед», Спб., 1906, № 4, 30 мая, стр. 2. — 203
- [166] *Майков, А. Н. Fortunata.* — 289
- [167] *Малишевский, Н. Г. Роль социал-демократии в русском освободительном движении.* — В кн.: Первый сборник. Спб., Карчагин, 1906, стр. 272—298. (Освободительная б-ка). — 425
- [168] *Манифест.* 17 (30) октября 1905 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 43, 99, 242, 287, 317, 331, 353, 354
- [169] *Манифест ко всему российскому крестьянству [от комитета социал-демократической фракции Государственной думы, комитета Трудовой группы Государственной думы, Всероссийского крестьянского союза, Центрального Комитета РСДРП, центрального комитета партии социалистов-революционеров, Всероссийского железнодорожного союза, Всероссийского учительского союза].* [Листовка]. Б. м., тип. ЦК РСДРП, [июль 1906]. 2 стр. — 355—356, 367, 370, 371, 380, 383
- [170] *Манифест [о роспуске I Государственной думы.* 8 (21) июля 1906 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 153, 9 (22) июля. Особое прибавление к № 153 «Правительственного Вестника», стр. 1. — 328—329
- [171] *Манифест [об учреждении Государственной думы.* 6 (19) августа 1905 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 1. — 241—242
- [172] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Признание Франкфуртским и Берлинским собраниями своей некомпетентности.* 11 июня 1848 г. — 180
- [173] — *Программы радикально-демократической партии во Франкфурте и франкфуртской левой.* 6 июня 1848 г. — 180
- [174] *Маркс, К. Демократическая партия.* 1 июня 1848 г. — 180
- [175] — *Капитал.* Критика политической экономии. Т. III, ч. 1—2. 1894 г. — 55

- [176] — *Классовая борьба во Франции с 1848 по 1850 г.* Январь — 1 ноября 1850 г. — 310
- [177] — *Коммунизм газеты «Rheinischer Beobachter».* 5 сентября 1847 г. — 177, 180
- [178] — *Тезисы о Фейербахе.* Весна 1845 г. — 54
- [179] *Мартов, Л. Быть ли новому расколу?* — «Курьер», Спб., 1906, № 13, 31 мая (13 июня), стр. 5—6. — 216—217
- [180] — *Либеральные похвалы.* — «Невская Газета», Спб., 1906, № 6, 8 (21) мая, стр. 1. Подпись: Л. М. — 111
- [181] *Маска сорвана!* — «Курьер», Спб., 1906, № 22, 10 (23) июня, стр. 1. — 239
- [182] [*Маслов, П. П.*] [*Проект аграрной программы.*] — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 12. Под общ. загл.: Проекты аграрной программы к предстоящему съезду. — 36, 37, 38, 45, 51, 52, 53, 54, 55—56, 57, 104, 127
- [183] *Материалы для оценки работ Объединительного съезда РСДРП.* — В кн.: [Ленин, В. И.] Доклад об Объединительном съезде Российской социал-демократической рабочей партии. Письмо к петербургским рабочим. М. — Спб., тип. «Дело», 1906, стр. 63—110, в отд.: Приложения. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 79, 85—86, 88, 93, 374
- [184] [*Медем, В. Д.*] *Неотложная задача.* — «Фольксцейтунг», Вильно, 1906, № 84, 8 (21) июня. Подпись: М. В. На еврейском яз. — 236
- [185] *Междурайонная городская конференция.* — «Эхо», Спб., 1906, № 1, 22 июня, стр. 2, в отд.: Из жизни политических партий. — 279
- [186] *Меньшиков, М. На левом фланге.* — «Новое Время», Спб., 1906, № 10825, 4 (17) мая, стр. 2. — 94
- [187] — *Нужна поддержка.* — «Новое Время», Спб., № 10846, 26 мая (8 июня), стр. 2. — 201
- [188] — *Сильная власть.* — «Новое Время», Спб., 1906, № 10844, 24 мая (6 июня), стр. 2—3. — 201
- [189] *Милюков, П. Н. Первый месяц думской работы.* —

- «Речь», Спб., 1906, № 86, 30 мая (12 июня), стр. 2. — 212, 218
- [190] [Милюков, П. Н.] *С.-Петербург, 6 мая.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 66, 6 (19) мая, стр. 1. — 103—104
- [191] — *С.-Петербург, 17 мая.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 75, 17 (30) мая, стр. 1. — 138—141
- [192] — *С.-Петербург, 21 мая.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 79, 21 мая (3 июня), стр. 1—2. — 173
- [193] — *С.-Петербург, 25 мая.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 82, 25 мая (7 июня), стр. 1. — 203
- [194] — *С.-Петербург, 27 мая.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 84, 27 мая (9 июня), стр. 1. — 200
- [195] — *С.-Петербург, 28 мая.* — «Речь», Спб., 1906, № 85, 28 мая (10 июня), стр. 1. — 203—204
- [196] «*Министерство Горемыкина вчера вечером подало в отставку.* Ответ пока неизвестен». [Аншлаг]. — «Биржевые Ведомости». Вечерний выпуск, Спб., 1906, № 9311, 27 мая (9 июня), стр. 1. — 202, 203
- [197] *Москва в декабре 1905 г.* Изд. Кохманского. М., 1906. 246 стр. — 389, 408—412
- [198] «*Московские Ведомости.*» — 329
- [199] «*Мысль*», Спб. — 251
 — 1906, № 2, 21 июня (4 июля), стр. 3. — 251
 — 1906, № 5, 24 июня (7 июля), стр. 2—3. — 417
 — 1906, № 8, 28 июня (11 июля), стр. 1. — 294, 299
 — 1906, № 9, 29 июня (12 июля), стр. 1—2. — 294
 — 1906, № 12, 2 (15) июля, стр. 3. — 312
 — 1906, № 13, 4 (17) июля, стр. 3. — 314, 315
 — 1906, № 15, 6 (19) июля, стр. 1. — 325
- [200] *На новом повороте.* — «Начало», Спб., 1905, № 16, 2 (15) декабря, стр. 1. — 361
 Назар — см. Накоряков, Н. Н.
- [201] [Накоряков, Н. Н.] *Назар.* [Поправка, внесенная при обсуждении проекта резолюции об отношении к Государственной думе на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного

съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 301. — 72

- [202] «Народная Свобода», Спб. — 47
— 1905, № 5, (9144), 20 декабря (2 января 1906),
стр. 1. — 47
- [203] «Народный Вестник», Спб., 1906, № 9, 18 (31) мая,
стр. 4. — 149
- [204] *Народу от народных представителей.* [Июль 1906 г.].
[Листовка]. Б. м., 1906. 1 стр. — 329, 378, 382, 398
- [205] «Начало», Спб. — 31, 80, 361
— 1905, № 16, 2 (15) декабря, стр. 1. — 361
- [206] «Наша Жизнь», Спб. — 107, 218, 251, 277, 292
— 1906, № 430, 27 апреля (10 мая), стр. 3. — 169, 171
— 1906, № 439, 7 (20) мая, стр. 2. — 107—110
— 1906, № 441, 10 (23) мая, стр. 1. — 130
— 1906, № 442, 11 (24) мая, стр. 1. — 130
— 1906, № 460, 1 (14) июня, стр. 1—2. — 218—219, 220
— 1906, № 466, 8 (21) июня, стр. 3. — 230
— 1906, № 477, 21 июня (4 июля), стр. 4. — 251
— 1906, № 480, 24 июня (7 июля), стр. 1. — 276
— 1906, № 483, 28 июня (11 июля), стр. 5. — 292
— 1906, № 489, 5 (18) июля, стр. 2—4. — 319—322
- [207] *Наша позиция в вопросе о вооруженном восстании.*
Письмо к редактору «Освобождения». — «Освобождение», Париж, 1905, № 74, 26 (13) июля, стр. 398—402. Подпись: Освобожденец. — 376, 424
- [208] «Невская Газета», Спб. — 157, 158
— 1906, № 1, 2 (15) мая, стр. 1—2. — 90, 91, 165, 166, 167
— 1906, № 2, 3 (16) мая, стр. 1. — 71
- [209] «Невская Газета», Спб., 1906, № 3, 4 (17) мая, стр. 1. — 71
— 1906, № 6, 8 (21) мая, стр. 1, 2. — 70, 111, 117, 161
Негорев — см. Иорданский, Н. И.
- [210] *Неожиданное предложение.* — «Страна», Спб., 1906, № 94, 9 (22) июня, стр. 1. Под общ. загл.: С.-Петербург, 9-го июня. — 304
- [211] «Новое Время», Спб. — 94, 201, 203, 291, 303
— 1906, № 10825, 4 (17) мая, стр. 2. — 94

- 1906, № 10832, 11 (24) мая, стр. 3. — 73
- 1906, № 10840, 19 мая (1 июня), стр. 2—3. — 152—153
- 1906, № 10844, 24 мая (6 июня), стр. 2—3. — 201
- 1906, № 10846, 25 мая (8 июня), стр. 2. — 201
- 1906, № 10848, 28 мая (10 июня), стр. 3—4. — 203
- 1906, № 10854, 3 (16) июня, стр. 2. — 225
- 1906, № 10876, 25 июня (8 июля), стр. 4. — 280
- 1906, № 10879, 28 июня (11 июля), стр. 2. — 291, 303
- 1906, № 10894, 13 (26) июля, стр. 2. — 329
- [²¹²] *Новый кабинет министров.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 477, 21 июня (4 июля), стр. 4. — 251
- [²¹³] *О вооруженном восстании.* [Проект резолюции меньшевиков к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 10. Под общ. загл.: Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры». — 32, 50, 76
- [²¹⁴] *О вооруженном восстании.* [Проект резолюции меньшевиков, предложенный на IV (Объединительном) съезде РСДРП]¹. — 32, 76, 78, 80
- [²¹⁵] *О вооруженном восстании.* [Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 416—417, в отд.: Приложение II. Постановления и резолюции съезда. — 78, 79, 81, 93, 104, 106, 383
- [²¹⁶] [*О выходе в свет книги Акимова (Махновца, В. П.) «К вопросу о работах Второго съезда Росс. соц.-дем. раб. партии».*] — «Освобождение», Штутгарт, 1904, № 52, 19 июля (1 августа), стр. [3, обл.], в отд.: Библиографический листок «Освобождения». — 73
- [²¹⁷] *О значении представительных учреждений в революционную эпоху.* [Проект резолюции меньшевиков к

¹ Návrh byl poprvé otištěn v knize Četvrtý (Objedinitelnyj) sjezd RSDRP. 23 apríla—8 mája (10—25 apríla) 1906 g. Pod red. O. A. Varcovoj. M., Partizdat, 1934, str. 589—590. (IMEL pri CK VKP(b). Protokoly sjezdov a konferencij VKP(b)).

IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 10—11. Под общ. загл.: Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры». — 360

[218] *О партизанских выступлениях.* О партизанских действиях. [Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 417—418, в отд.: Приложение II. Постановления и резолюции съезда. — 81, 385, 386—387, 413

[219] *О партизанских выступлениях.* [Резолюция, принятая на VII съезде Бунда]. — В кн.: Извещение о VII съезде Бунда. Женева, тип. Бунда, сентябрь 1906, стр. 11—12. (Всеобщий еврейский рабочий союз в Литве, Польше и России (Бунд)). — 415

[220] *О профессиональных союзах.* [Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 418—419, в отд.: Приложение II. Постановления и резолюции съезда. — 81

[221] *О современном моменте революции и задачах пролетариата.* [Проект резолюции меньшевиков к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 9. Под общ. загл.: Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры». — 36, 58, 59, 60, 63—64, 100

[222] *О создании местных земельных комитетов для разработки аграрной реформы.* Заявление 35 членов Государственной думы, внесенное на 14-м заседании Государственной думы 24 мая (6 июня) 1906 г. — В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. I. Заседание 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). Спб., гос. тип., 1906, стр. 588—590. (Государственная дума). — 199, 200, 204

- [223] *О тактике.* [Резолюция, принятая на VII съезде Бунда]. — В кн.: Извещение о VII съезде Бунда. Женева, тип. Бунда, сентябрь 1906, стр. 9—11. (Всеобщий еврейский рабочий союз в Литве, Польше и России (Бунд)). — 414
- [224] *Об объединении Бунда с Российской социал-демократической рабочей партией.* [Резолюция, принятая на VII съезде Бунда]. — Там же, стр. 5—9. — 414
- [225] *Об отношении к буржуазным партиям.* [Резолюция IV (Объединительного) съезда РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 419. — 84, 178
- [226] *Об отношении к Государственной думе.* [Первоначальный проект резолюции, внесенный меньшевиками на IV (Объединительном съезде РСДРП)]¹. — 74
- [227] *Об отношении к Государственной думе.* [Проект резолюции, внесенный меньшевиками на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 204—205. — 65, 68, 70, 71—72
- [228] *Об отношении к Государственной думе.* [Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — Там же, стр. 414—416. — 92, 104, 105, 113, 114, 119, 135, 155, 170, 177, 197, 200, 206, 213, 214, 233, 250, 362, 364
- [229] *Об отношении к крестьянскому движению.* [Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — Там же, стр. 413—414. — 82, 127, 148, 149
- [230] *Об отношении к либерально-демократическим партиям.* [Проект резолюции меньшевиков к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 10. Под общ. загл.: Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры». — 85—86, 178

¹ Návrh se nedochoval.

- [231] *Обзор печати.* — «Мысль», Спб., 1906, № 12, 2 (15) июля, стр. 3. — 312
- [232] *Обращение Думы по земельному вопросу.* — «Речь», Спб., 1906, № 117, 5 (18) июля. Приложение к № 117 «Речи». Государственная дума, стр. 1. Под общ. загл.: Заседание 4-го июля. — 314—318, 319, 320, 322, 323
- [233] *Обращение Думы к народу.* — «Голос Труда», Спб., 1906, № 8, 29 июня (12 июля), стр. 1. — 301
- [234] «Око», Спб. — 370
- [235] *Около Государственного совета.* У Н. А. Хомякова. — «Дума», Спб., 1906, № 22, 23 мая (5 июня), стр. 2. — 188
- [236] *Около Думы.* — «Слово», Спб., 1906, № 499, 28 июня (11 июля), стр. 3, в отд.: Обзор печати. — 291
- [237] *Опять съезд!* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 483, 28 июня (11 июля), стр. 5, в отд.: Дума и партии. — 392
- [238] «Ораторские выступления». — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 442, 11 (24) мая, стр. 1. Подпись: Л. Н. — 130
- [239] *Организационный устав, [принятый на VII съезде Бунда].* — В кн.: Извещение о VII съезде Бунда. Женева, тип. Бунда, сентябрь 1906, стр. 12—15. (Всеобщий еврейский рабочий союз в Литве, Польше и России (Бунд)). — 415
- [240] *Организационный устав, [принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 419—420. — 83, 155
- [241] «Освобождение», Штутгарт, 1904, № 52, 19 июля (1 августа), стр. [3, обл.]. — 73
— Париж, 1905, № 71, 31 (18) мая, стр. 337—343. — 376
— 1905, № 73, 19 (6) июля, стр. 371—372. — 376
— 1905, № 74, 26 (13) июля, стр. 398—402. — 376, 424

- [242] *От редакции.* — «Голос Труда», Спб., 1906, № 7, 28 июня (11 июля), стр. 2. — 293
- [243] *Ответ Государственной думы на тронную речь.* — «Речь», Спб., 1906, № 66, 6 (19) мая, стр. 2. — 116, 117, 126, 133, 144—145, 161, 273, 314
- [244] «Отклики Современности», Спб. — 426
- [245] «Парламентские обычаи». — «Курьер», Спб., 1906, № 4, 20 мая (2 июня), стр. 1, в отд.: Политическое обозрение. — 160
- [246] «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 5—9, 9—11, 12. — 32, 36, 37, 38—39, 45, 50, 51, 52, 53, 54, 55—56, 57, 58, 59, 60, 63—65, 68—69, 71, 76, 77, 78, 82, 85—86, 93, 100, 103—104, 127, 168, 178, 268, 360, 374, 382—383, 413
- [247] *Первый инцидент.* — «Невская Газета», Спб., 1906, № 6, 8 (21) мая, стр. 2. — 116
- [248] *Первый сборник.* Спб., Карчагин, 1906. 322 стр. (Освободительная б-ка). — 425
- [249] *Петербург, 28-го мая.* [Официальное опровержение извещения об отставке Горемыкина]. — «Русские Ведомости», М., 1906, № 140, 30 мая, стр. 4, в отд.: Телеграф и телефон. — 203
- [250] *Печать.* — «Дума», Спб., 1906, № 11, 10 (23) мая, стр. 2. — 73
- [251] *Печать.* — «Речь», Спб., 1906, № 82, 7 июня (25 мая), стр. 2. — 201
- [252] *Печать.* — «Речь», Спб., 1906, № 84, 9 июня (27 мая), стр. 2. — 201
- [253] *Печать.* — «Речь», Спб., 1906, № 115, 2 (15) июля, стр. 2. — 312
- [254] *Пешехонов, А. В. На очередные темы.* Наша платформа (ее очертания и размеры). — «Русское Богатство», Спб., 1906, № 8, август, стр. 178—206. — 417, 418, 420, 421—422, 423—424, 426
- [255] — *Хроника внутренней жизни.* — «Русское Богатство»,

- Спб., 1906, № 7, июль, стр. 164—181. — 417, 418, 421, 425, 426
- [256] *Пиленко, А. В Государственной думе.* — «Новое Время», Спб., 1906, № 10840, 19 мая (1 июня), стр. 2—3. — 152
- [257] *Письмо к партийным организациям.* [№ 4]. 14 июля 1906 г. [Листовка]. [Спб., 1906]. 5 стр. (РСДРП). Подпись: ЦК РСДРП. — 371, 373—378, 379, 380, 383, 386
- [258] *Письмо к партийным организациям.* № 5. 29 июля 1906 г. [Листовка]. Б. м., тип. ЦК РСДРП, [1906]. 4 стр. Подпись: ЦК РСДРП. — 371, 373, 379, 380, 383
- [259] *Плеханов, Г. В. Еще о нашем положении.* (Письмо к товарищу Х.). — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1905, № 4, декабрь, стр. 1—12. — 48, 51—52, 75, 391, 425
- [260] — *Наше положение.* — «Дневник Социал-Демократа», Женева, № 3, ноябрь, стр. 1—23. — 185
- [261] — *О выборах в Думу.* (Ответ товарищу С.). — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1906, № 5, март, стр. 32—39. — 45
- [262] — *«Общее горе».* — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1906, № 6, август, стр. 1—12. — 398—402
- [263] — *Письма о тактике и о бестактности.* Письмо первое. — «Курьер», Спб., 1906, № 4, 20 мая (2 июня), стр. 2—3; № 5, 21 мая (3 июня), стр. 2—3. — 173—175, 176, 177, 178—179, 180, 181—188, 189, 190—194, 362
- [264] — *Письмо Г. В. Плеханова.* — «Курьер», Спб., 1906, № 4, 20 мая (2 июня), стр. 1. — 157, 158, 159—162
- [265] *Погром в Белостоке.* (От нашего корреспондента). Белосток, 2 июня. — «Дума», Спб., 1906, № 31, 2 (15) июня, стр. 3. — 221
- [266] *Погром в Белостоке.* (Официальное сообщение). — «Новое Время», Спб., 1906, № 10854, 3 (16) июня, стр. 2. — 225
- [267] *Положение о выборах в Государственную думу.* —

- «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 2—4. — 241
- [268] «Полярная Звезда», Спб., 1905, № 1, 15 декабря, стр. 5—17. — 376
— 1905, № 3, 30 декабря, стр. 223—228. — 376
- [269] (Попов, К. А.) [Письмо в редакцию «Голос Труда»]. — «Эхо», Спб., 1906, № 8, 30 июня, стр. 4. Подпись: К. П.—в. — 292
- [270] Порядок дня (IV (Объединительного) съезда РСДРП). — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 3. — 34, 35, 36
- [271] Постановления и резолюции Объединительн. съезда Российской социал-демократической рабочей партии. [Листовка]. [Спб.], тип. Центрального Комитета, [1906]. 4 стр. (РСДРП). — 45, 46, 49, 50, 53, 54, 55, 57, 72—73, 89, 104—105, 106, 115, 127, 171
- [272] Постановления и резолюции (IV (Объединительного) съезда [РСДРП]). — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 413—420. — 91, 92, 120, 135, 216, 217, 250
- [273] Правительственное сообщение. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 137, 20 июня (3 июля), стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 254—256, 314, 316, 319
- [274] Правительственное сообщение [о продаже удельных земель]. 12 (25) августа 1906 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 183, 15 (28) августа, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 406
- [275] «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 121, 8 (21) июня, стр. 1. — 187
— 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 1—4. — 241
— 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 42, 99, 241, 287, 317, 331, 353, 354
— 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1. — 168, 361,
— 1906, № 41, 21 февраля (6 марта), стр. 1—2. — 209
— 1906, № 57, 11 (24) марта, стр. 1. — 297

- 1906, № 94, 28 апреля (11 мая), стр. 1. — 116, 126
- Вечернее прибавление к «Правительственному Вестнику», Спб., 1906, № 2, 17 (30) мая, стр. 2. — 163
- Вечернее прибавление к «Правительственному Вестнику», Спб., 1906, № 4, 19 мая (1 июня), стр. 2. — 163
- 1906, № 137, 20 июня (3 июля), стр. 1. — 254—256, 314—315, 316, 319
- 1906, № 153, 9 (22) июля. Особое прибавление к № 153 «Правительственного Вестника», стр. 1. — 328—329
- 1906, № 183, 15 (28) августа, стр. 1. — 406
- 1906, № 190, 24 августа (6 сентября), стр. 2. — 405, 406
- 1906, № 194, 29 августа (11 сентября), стр. 1. — 406
- [276] *Предисловие (к книге: «Москва в декабре 1905 г.»)*. — В кн.: Москва в декабре 1905 г. Изд. Кохманского. М., 1906, стр. 1—2. Подпись: Составители. — 408
- [277] *Прения в Государственной думе об отмене смертной казни.* — «Биржевые Ведомости». Экстренное прибавление к вечернему выпуску газеты «Биржевые Ведомости», Спб., 1906, № 9296, 18 (31) мая, стр. 1. — 142—143, 152, 199
- [278] *Приветственное слово (Николая III) Государственному совету и Государственной думе.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 94, 28 апреля (11 мая), стр. 1. — 116, 126
- [279] *«Призыв»*, Спб., 1906, № 87, 24 мая (6 июня), стр. 1. — 189
- [280] *Примечание к 1-му пункту устава (партии, предложенное большевиками на IV (Объединительном) съезде РСДРП).* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 398. — 83, 118
- [281] *[Примечание редакции «Искры» к статье С. Ростовца «Пора! (Письмо к товарищам)»]*. — Отдельное приложение к №№ 73—74 «Искры», [Женева, 1904, № 73, 1 сентября; № 74, 20 сентября], стр. 6. — 73
- [282] *Присяга и соц-дем. депутаты.* — «Курьер», Спб., 1906,

№ 20, 8 (21) июня, стр. 3, в отд.: Союзы и партии. — 233

- [283] *Программа и организационный устав партии социалистов-революционеров, утвержденные на первом партийном съезде.* Изд. центрального комитета п. с.-р. Б. м., тип. партии соц.-рев., 1906. 32 стр. (Партия социалистов-революционеров). — 418, 421
- [284] *Программа конституционно-демократической партии, выработанная учредительным съездом партии 12—18 октября 1905 г.* Б. м., [1905]. 1 стр. — 47, 98, 171, 187, 282, 306
- [285] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 52—53, 155, 171, 240, 247, 333, 425
- [286] *[Программа трудовиков, принятая 26 апреля (9 мая) 1906 г.]*. — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 430, 27 апреля (10 мая), стр. 3, в ст.: Совещание депутатов-крестьян. — 169, 171
- [287] *Программа, устав и резолюции, принятые на II очередном съезде Революционной украинской партии, состоявшемся в декабре 1905 г.* Б. м., б. г. 19 стр. Гектограф. — 30
- [288] *Проект меньшевистской резолюции о временном правительстве и революционном самоуправлении.* Временное правительство и революционное самоуправление. — В кн.: [Ленин, В. И.] Доклад об Объединительном съезде РСДРП. Письмо к петербургским рабочим. М. — Спб., тип. «Дело», 1906, стр. 91—92, в отд.: Приложения. — 375
- [289] *[Проект обращения Государственной думы к населению, выработанный думской аграрной комиссией]*. — «Мысль», Спб., 1906, № 13, 4 (17) июля, стр. 3. Под общ. загл.: Обращение Государственной думы к населению. — 314, 315
- [290] *[Проект обращения Государственной думы к населению, выработанный Трудовой группой]*. — «Мысль»,

Спб., 1906, № 13, 4 (17) июля, стр. 3. Под общ. загл.: Обращение Государственной думы к населению. — 314, 315

- [291] *Проект основного земельного закона, [внесенный 33 членами Государственной думы].* — В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. II. Заседания 19—38 (с 1 июня по 4 июля). Спб., гос. тип., 1906, стр. 1153—1156. (Государственная дума). — 304, 419
- [292] *Проект основного земельного закона.* — «Народный Вестник», Спб., 1906, № 9, 18 (31) мая, стр. 4. — 149
- [293] *Проект основных положений [земельного закона, внесенный 104 членами Государственной думы].* — В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. I. Заседания 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). Спб., гос. тип., 1906, стр. 560—562. (Государственная дума). — 419, 420
- [294] *Проект первоначальной меньшевистской резолюции об отношении к буржуазным партиям.* Об отношении к либерально-демократическим партиям. — В кн.: [Ленин, В. И.] Доклад об Объединительном съезде РСДРП. Письмо к петербургским рабочим. М. — Спб., тип. «Дело», 1906, стр. 87—88, в отд.: Приложения. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 85
- [295] *Проект программы партии социалистов-революционеров, выработанный редакцией «Революционной России».* — «Революционная Россия», [Женева], 1904, № 46, 5 мая, стр. 1—3. — 416
- [296] *[Проект резолюции думской с.-д. фракции по поводу белостокского погрома, внесенный на заседание Государственной думы 29 июня 1906 г.]* — «Речь», Спб., 1906, № 113, 30 июня (13 июля). Приложение к № 113 «Речи». Государственная дума, стр. 2. — 301, 302
- [297] *[Проект резолюции к.-д. по поводу белостокского погрома, внесенный на заседание Государственной думы 29 июня 1906 г.]* — «Речь», Спб., 1906, № 113, 30 июня (13 июля). Приложение к № 113 «Речи». Государственная дума, стр. 3. — 301, 302

- [298] *Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры».* — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 9—11. — 32, 36, 50, 58, 59, 60, 63—64, 76, 82, 84—85, 93, 100, 178, 360, 375
- [299] *[Проект условий объединения Лат. СДРП с РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 353—354. — 82
- [300] *[Проект условия объединения Бунда с РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — Там же, стр. 362—363. — 82, 414
- [301] *«Пролетарий», Женева.* — 46, 176, 360
— 1905, № 12, 16 (3) августа, стр. 1. — 46, 360
— 1905, № 15, 5 сентября (23 августа), стр. 1—2. — 46
— 1905, № 16, 14 (1) сентября, стр. 2. — 48
— 1905, № 21, 17 (4) октября, стр. 2—5. — 46
- [302] *«Пролетарий», [Выборг]. На газ. место изд.: М.* — 388
— 1906, № 1, 21 августа, стр. 4—7. — 379
— 1906, № 2, 29 августа, стр. 1—2. — 408
— 1906, № 3, 8 сентября, стр. 2—3. — 389
— 1906, № 5, 30 сентября, стр. 3—5. — 385
- [303] *[Протест тифлисских рабочих против полномочий тифлисской меньшевистской делегации, зачитанный на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 284. — 33
- Протест 3-х членов ЦК — см. Заявление 3-х членов ЦК.*
- [304] *Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907. VI, 420 стр.* — 29, 30—47, 48, 49—73, 74—86, 89, 91, 92—93, 100, 103, 104—105, 113, 114, 118, 119, 120, 124, 127, 135, 148, 149, 155, 162, 170, 177—178, 197, 200, 206, 213, 214—215, 216, 217, 233, 250, 264, 364, 383, 385, 386—387, 413, 414
- [305] *Протоколы первого съезда партии социалистов-рево-*

люционеров. Изд. ЦК п. с.-р. Б. м., тип. партии социалистов-революционеров, 1906. 368 стр. (Партия социалистов-революционеров). — 416, 417

- [306] *Протоколы III съезда партии народной свободы (конституционно-демократической)*. Изд. секретариата центрального комитета партии народной свободы. Спб., 1906. 176 стр. — 100
- [307] *Протопопов, Д. Д. Все о том же*. — «Дума», Спб., 1906, № 12, 11 (24) мая, стр. 1. — 132, 157
- [308] — *Нужно другое министерство*. — «Дума», Спб., 1906, № 6, 4 (17) мая, стр. 1. — 98
- [309] *Прямо к цели*. Спб., «Максималист», 1906. 16 стр. — 416
- [310] *Рабочий С—ч. Еще раз издалика*. — «Призыв», Спб., 1906, № 87, 24 мая (6 июня), стр. 1. — 189
- [311] *Рамишвили, И. И. [Резолюция от имени 13 членов с.-д. фракции, внесенная на 24 заседании Государственной думы 9 (22) июня 1906 г.]*. — В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. II. Заседания 19—38 (с 1 июня по 4 июля). Спб., гос. тип., 1906, стр. 1160. (Государственная дума). — 245
- [312] *Раскол в соц.-демокр. партии*. — «Дума», Спб., 1906, № 29, 31 мая (13 июня), стр. 4, в отд.: Из утренних газет. — 217
- [313] *Раскол в среде социал-демократов*. — «Речь», Спб., 1906, № 88, 1 (14) июня, стр. 2. — 219
- [314] *Рахметов, Н. К вопросу о политических задачах российской социал-демократии*. — «Голос Труда», Спб., 1906, № 2, 22 июня (5 июля), стр. 2—3; № 3, 23 июня (6 июля), стр. 4—6. — 264—266, 267, 268—270, 293
- [315] *«Революционная Россия», [Женева], 1904, № 46, 5 мая, стр. 1—3*. — 416
- [316] *Резолюции, принятые на V съезде СДКПиЛ*. — «Эхо», Спб., 1906, № 4, 25 июня, стр. 3. — 279
- [317] *[Резолюция Выборгского районного комитета РСДРП. 28 мая (10 июня) 1906 г.]*. — «Курьер», Спб., 1906,

№ 13, 31 мая (13 июня), стр. 2—3, в отд.: Союзы и партии. — 217

- [318] *[Резолюция Калужского комитета РСДРП об оценке текущего момента].* — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 1, 21 августа, стр. 4, в отд.: Из партии. На газ. место изд.: М. — 379
- [319] *[Резолюция конференции Всероссийского железнодорожного союза. Август 1906 г.].* — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 1, 21 августа, стр. 6. Под общ. загл.: Всероссийский железнодорожный союз. На газ. место изд.: М. — 379
- [320] *[Резолюция конференции представителей социал-демократических организаций Костромской губ. о политическом моменте].* — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 1, 21 августа, стр. 5, в отд.: Из партии. На газ. место изд.: М. — 379
- [321] *[Резолюция Курского комитета РСДРП об оценке текущего момента].* — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 1, 21 августа, стр. 4, в отд.: Из партии. На газ. место изд.: М. — 379
- [322] *[Резолюция меньшевиков, принятая IV (Объединительным) съездом РСДРП вместо предложенного большевиками примечания к 1-му пункту устава].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 400. — 84, 118
- [323] *[Резолюция Московского окружного комитета РСДРП об оценке текущего момента].* — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 1, 21 августа, стр. 4—5, в отд.: Из партий. На газ. место изд.: М. — 379
- [324] *Резолюция о тактике по отношению к Г[осударственной] думе в настоящий момент.* [Листовка]. Б. м., тип. ЦК РСДРП, [1906]. 2 стр. (РСДРП). — 288
- [325] *Резолюция [об отношении к Государственной думе], выработанная Центральным Комитетом РСДРП.* — «Вперед», Спб., 1906, № 2, 27 мая, стр. 2. — 197, 213—214, 215—216, 288
- [326] *[Резолюция Областного бюро РСДРП Центрального района об оценке текущего момента].* — «Пролета-

рий», [Выборг], 1906, № 1, 21 августа, стр. 5—6, в отд.: Из партии. На газ. место изд.: М. — 379

- [³²⁷] [Резолюция ПК РСДРП о несвоевременности образования Совета рабочих депутатов. 21 июня (4 июля) 1906 г.]. — «Эхо», Спб., 1906, № 5, 27 июня, стр. 2, в отд.: Из жизни политических партий. — 308, 309, 310
- [³²⁸] [Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП в дополнение к проекту условий объединения Бунда с РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 392. — 82
- [³²⁹] [Резолюция с.-д. фракции по продовольственному вопросу]. — «Эхо», Спб., 1906, № 3, 24 июня, стр. 2, в ст.: Государственная дума. (Заседание 23-го июня). — 275
- [³³⁰] [Резолюция ЦК РСДРП о взаимоотношении с.-д. фракции и Трудовой группы в Государственной думе]. — «Голос Труда», Спб., 1906, № 3, 23 июня (6 июля), стр. 3, в отд.: Союзы и партии. — 270
- [³³¹] «Речь», Спб. — 138, 139, 200, 203, 204, 260, 262, 278, 323, 329, 366
— 1906, № 55, 22 апреля (5 мая), стр. 3—4. — 100
— 1906, № 66, 6 (19) мая, стр. 1, 2. — 103, 115—116, 117, 126, 133, 144—145, 161, 273, 314
— 1906, № 70, 11 (24) мая, стр. 1. — 130
— 1906, № 73, 14 (27) мая, стр. 2. — 133—134, 145
— 1906, № 74, 16 (29) мая, стр. 2—3. — 138
— 1906, № 75, 17 (30) мая, стр. 1, 4. — 138—141, 159, 187, 199, 306
— 1906, № 76, 18 (31) мая, стр. 5. — 159, 187, 199, 306
— 1906, № 78, 20 мая (2 июня), стр. 1. — 163
— 1906, № 79, 21 мая (3 июня), стр. 1—2. — 173
— 1906, № 82, 25 мая (7 июня), стр. 1, 2. — 201, 203
— 1906, № 82, 25 мая (7 июня). Приложение к № 82 «Речи». Государственная дума, стр. 1—3. — 256, 314
— 1906, № 84, 27 мая (9 июня), стр. 1, 2. — 199—200, 202

- 1906, № 84, 27 мая (9 июня). Приложение к № 84 «Речи». Государственная дума, стр. 1—2. — 204
- 1906, № 85, 28 мая (10 июня), стр. 1, 2. — 203
- 1906, № 86, 30 мая (12 июня), стр. 2. — 212, 218
- 1906, № 88, 1 (14) июня, стр. 2. — 219
- 1906, № 89, 2 (15) июня. Приложение к № 89 «Речи». Государственная дума, стр. 4. — 217, 245, 282, 290, 306
- 1906, № 90, 3 (16) июня. Приложение к № 90 «Речи». Государственная дума, стр. 1—3. — 222, 223—224
- 1906, № 94, 8 (21) июня, стр. 4—5. — 304, 314, 419
- 1906, № 96, 10 (23) июня. Приложение к № 96 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 237—238, 245
- 1906, № 98, 13 (26) июня. Приложение к № 98 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 245, 257—258
- 1906, № 102, 17 (30) июня. Приложение к № 102 «Речи». Государственная дума, стр. 1. — 246, 250
- 1906, № 106, 22 июня (5 июля), стр. 1, 2, 3. — 257, 260, 262, 263
- 1906, № 108, 24 июня (7 июля). Приложение к № 108 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 274—275, 276
- 1906, № 108, 24 июня (7 июля), стр. 2. — 278
- 1906, № 110, 27 июня (10 июля), стр. 1. — 289
- 1906, № 111, 28 июня (11 июля), стр. 1—2. — 290, 291, 303
- 1906, № 113, 30 июня (13 июля). Приложение к № 113 «Речи». Государственная дума, стр. 1—4. — 301—302
- 1906, № 114, 1 (14) июля, стр. 1—2. — 306—307
- 1906, № 115, 2 (15) июля, стр. 2. — 312—313
- 1906, № 117, 5 (18) июля. Приложение к № 117 «Речи». Государственная дума, стр. 1. — 314—318, 319, 320, 322, 323
- 1906, № 118, 6 (19) июля, стр. 1. — 323, 325
- 1906, № 125, 13 (26) июля, стр. 1. — 329
- 1906, № 130, 19 июля (1 августа), стр. 1. — 370
- 1906, № 136, 12 (25) августа, стр. 1. — 366

[332] Розанов, В. В. Из-за деревьев не видим леса. — «Но-

вое Время», Спб., 1906, № 10848, 28 мая (10 июня),
стр. 3—4. — 203

- [335] «Россия», Спб. — 323
— 1906, № 170, 5 июля, стр. 1—2. — 323, 325
— 1906, № 171, 6 июля, стр. 1, 2. — 323, 325
- [334] «Русские Ведомости», М., 1905, № 210, 5 августа,
стр. 3. — 48
— 1906, № 140, 30 мая, стр. 4. — 203
- [335] «Русское Богатство», Спб., 1906, № 7, июль стр. 164—
181. — 417, 418, 421, 425, 426—427
— 1906, № 8, август, стр. 178—206. — 417, 418, 419—
420, 421—422, 424—425, 426
- [336] «Русское Государство», Спб. — 190
— 1906, № 47, 28 марта (10 апреля), стр. 3. — 190
- [337] [Рыков, А. И.] О поддержке кадетского министерства.
(Письмо в редакцию). — «Вперед», Спб., 1906, № 6,
1 июня, стр. 2. Подпись: Алексей Власов. — 217
- [338] Рьяншев, В. К.-д. законопроект о свободе собраний. —
«Курьер», Спб., 1906, № 13, 31 мая (13 июня),
стр. 2. — 217
- [339] Салтыков-Щедрин, М. Е. История одного города. —
315
- [340] — Письма к тетеньке. — 39
- [341] — Премудрый пискарь. — 315
- [342] — Признаки времени. — 192
- [343] С.-Петербург, 7 мая. [Передовая]. — «Наша Жизнь»,
Спб., 1906, № 441, 10 (23) мая, стр. 1. — 130
- [344] С.-Петербург, 10 мая. [Передовая]. — «Страна», Спб.,
1906, № 68, 10 (23) мая, стр. 1. — 130
- [345] С.-Петербург, 11 мая. [Передовая]. — «Речь», Спб.,
1906, № 70, 11 (24) мая, стр. 1. — 130
- [346] С.-Петербург, 20 мая. [Передовая]. — «Речь», Спб.,
1906, № 78, 20 мая (2 июня), стр. 1. — 163
- [347] С.-Петербург, 31 мая. [Передовая]. — «Наша Жизнь»,
Спб., 1906, № 460, 1 (14) июня, стр. 1. — 218, 219

- [348] *С.-Петербург, 22 июня*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 106, 22 июня (5 июля), стр. 1. — 260
- [349] *С.-Петербург, 27 июня*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 110, 27 июня (10 июля), стр. 1. — 289
- [350] *С.-Петербург, 28 июня*. Трудовая группа или партийные фракции? — «Мысль», Спб., 1906, № 8, 28 июня (11 июля), стр. 1. — 295, 299
- [351] *С.-Петербург, 6 июля*. Братская помощь извне. — «Мысль», Спб., 1906, № 15, 6 (19) июля, стр. 1. — 325
- [352] *С.-Петербург, 6 июля*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 118, 6 (19) июля, стр. 1. — 323, 325
- [353] *С.-Петербург, 6 июля*. [Передовая]. — «Россия», Спб., 1906, № 171, 6 июля, стр. 1. — 323
- [354] *С.-Петербург, 12-го августа*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 136, 12 (25) августа, стр. 1. — 366
- [355] *С.-Петербург, 19 июля*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1906, № 130, 19 июля (1 августа), стр. 1. — 370
- [356] «Светоч», М. — 363
- [357] «Свобода и Культура», Спб., 1906, № 7, 18 мая, стр. 455—458, 514—517. — 144—145, 185
- [358] [Сергеев, Ф. А.] Артамонов. [Поправка, внесенная при обсуждении проекта аграрной программы на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 137. — 56
- [359] Симбирский, Н. Дума и социал-демократы. — «Слово», Спб., № 429, 1 (14) апреля, стр. 6, в отд.: Политические беседы. — 61
- [360] «Слово», Спб. — 61, 130, 153
— 1906, № 429, 1 (14) апреля, стр. 6. — 61
— 1906, № 467, 19 мая (1 июня), стр. 2. — 152—153
— 1906, № 499, 28 июня (11 июля), стр. 3. — 291
- [361] Слухи. — «Речь», Спб., 1906, № 85, 28 мая (10 июня), стр. 2. — 203
- [362] [Смирнов, Е.] «Национальная оппозиция» и «крайние

- левые*. — «Невская Газета», Спб., 1906, № 6, 8 (21) мая, стр. 2. Подпись: Е. С. — 70, 117
- [363] — *Рабочая и Трудовая группы в Думе*. — «Невская Газета», Спб., 1906, № 2, 3 (16) мая, стр. 1. — 71
- [364] *Советы восставшим рабочим*. [Воззвание Боевой организации МК РСДРП]. — «Известия Московского Совета Рабочих Депутатов», М., 1905, № 5, 11 декабря, стр. [2]. — 408—410
- [365] *Состав [VIII] съезда [Бунда]*. — В кн.: Извещение о VII съезде Бунда. Женева, тип. Бунда, сентябрь 1906, стр. 3—4. (Всеобщий еврейский рабочий союз в Литве, Польше и России (Бунд)). — 414
- [366] *Социал-демократия и пролетарская фракция Государственной думы*. — «Колокол», Полтава, 1906, № 85, 6 мая, стр. 1. — 173, 174, 181—182
- [367] *Среди газет и журналов*. — «Новое Время», Спб., 1906, № 10832, 11 (24) мая, стр. 3. — 73
- [368] *Стенографические отчеты [Государственной думы]*. 1906 год. Сессия первая. Т. I. Заседания 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). Спб., гос. тип., 1906. XXII, 866 стр. (Государственная дума). — 142, 143, 152, 199—200, 201, 204, 233, 419, 420
- [369] *Стенографические отчеты [Государственной думы]*. 1906 год. Сессия первая. Т. II. Заседания 19—38 (с 1 июня по 4 июля). Спб., гос. тип., 1906, стр. 867—2013. (Государственная дума). — 245, 304, 419
- [370] «*Страна*», Спб., 1906, № 68, 10 (23) мая, стр. 1. — 130 — 1906, № 94, 9 (22) июня, стр. 1. — 304
- [371] *Струве, П. Б. Безумие и глупость*. — «Свобода и Культура», Спб., 1906, № 7, 18 мая, стр. 514—517. — 144—145, 185
- [372] — *Два забастовочных комитета*. — «Полярная Звезда», Спб., 1905, № 3, 30 декабря, стр. 223—228. — 376
- [373] — *Как найти себя? Ответ автору письма «Как не потерять себя?»* — «Освобождение», Париж, 1905, № 71, 31 (18) мая, стр. 337—343. — 376
- [374] — «*Князь Потемкин* и что же дальше?» — «Освож-

- дение», Париж, 1905, № 73, 19 (6) июля, стр. 371—372. Подпись: П. С. — 376
- [375] — *Корона и Государственная дума.* — «Дума», Спб., 1906, № 34, 7 (20) июня, стр. 1. — 231
- [376] — *Не в очередь.* О моей преступной привязанности к ст. 129. — «Дума», Спб., 1906, № 23, 24 мая (6 июня), стр. 1. — 199
- [377] — *Необходимое опровержение.* — «Дума», Спб., 1906, № 25, 26 мая (8 июня), стр. 2, в отд.: Последние известия. Подпись: П. С. — 199
- [378] — *Необходимый отпор.* — «Дума», Спб., 1906, № 12, 11 (24) мая, стр. 1. — 130
- [379] — *Непринятие думского президиума государем.* — «Дума», Спб., 1906, № 9, 7 (20) мая, стр. 1. — 117
- [380] — *Предисловие [к книге С. Ю. Витте «Самодержавие и земство»].* — В кн.: Витте, С. Ю. Самодержавие и земство. Конфиденциальная записка министра финансов статс-секретаря С. Ю. Витте (1899 г.). С предисл. и примеч. Р. Н. С. Печ. «Зарей». Stuttgart, Dietz, 1901, стр. V — XLIV. Подпись: Р. Н. С. — 71
- [381] — *Революция.* — «Полярная Звезда», Спб., 1905, № 1, 15 декабря, стр. 5—17. — 376
- [382] — *Снова полоса безумия?* — «Свобода и Культура», Спб., 1906, № 7, 18 мая, стр. 455—458. — 185
- [383] *Суворин, А. С. Маленькие письма.* DCLXVI. — «Новое Время», Спб., 1906, № 10894, 13 (26) июля, стр. 2. — 329
- [384] [*Суворов, С. А.] Борисов. [Проект аграрной программы].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 55—56. — 37, 54, 57
- [385] *Сфинкс. Японский дипломат о внутреннем положении России.* — «Новое Время», Спб., 1906, № 10848, 28 мая (10 июня), стр. 3. — 203
- [386] [*Тактическая резолюция по аграрному вопросу, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП.*] — В листовке: Постановления и резолюции Объединительн. съезда Российской социал-демократической

рабочей партии. [Спб.], тип. Центрального Комитета, [1906], стр. 1. (РСДРП). Под загл.: Аграрная программа. — 49, 56, 57

Телеграмма выборщика белостокских граждан Цирина — см. Погром в Белостоке. (От нашего корреспондента).

[387] *Тифлис, 11.* — «Волна», Спб., 1906, № 16, 13 мая, стр. 2, в отд.: Агентские телеграммы. — 135

[388] *«Товарищ»*, Спб. — 366
— 1906, № 32, 11 (24) августа, стр. 1. — 363
— 1906, № 35, 15 (28) августа, стр. 4. — 388

[389] *Толстой, Л. Н. Севастопольская песня.* — 267

[390] *[Торжественное обещание членов Государственной думы].* — В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. I. Заседания 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). Спб., гос. тип., 1906, стр. 2. (Государственная дума). — 233

[391] *Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905. XXIX, 400 стр. (РСДРП). — 29, 33, 34, 83, 118

[392] *III-й съезд делегатов партии народной свободы.* — «Речь», Спб., 1906, № 55, 22 апреля (5 мая), стр. 3—4. — 100

[393] *[Троицкий, А. Г.] Принципы трудовой теории.* Посвящается памяти Н. К. Михайловского и П. Л. Лаврова. Спб., 1906. 124 стр. Перед загл. авт.: Е. Таг-ин. — 416—417

Тронная речь Николая II — см. Приветственное слово Николая II Государственному совету и Государственной думе.

[394] *Трубецкой, С. Н. [Речь во время приема царем земской делегации 6 (19) июня 1905 г.].* — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 121, 8 (21) июня, стр. 1. — 187

[395] *У Рубикона.* — «Русское Государство», Спб., 1906, № 47, 28 марта (10 апреля), стр. 3. Подпись: К. Т. — 190

- [³⁹⁶] *Указ правительствующему Сенату [о временных правилах в связи с проведением выборов в Государственный совет и Государственную думу. 8 (21) марта 1906 г.]*. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 57, 11 (24) марта, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 297
- [³⁹⁷] *Указ правительствующему Сенату [о переустройстве Государственного совета. 20 февраля (5 марта) 1906 г.]*. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 41, 21 февраля (6 марта), стр. 1—2. — 209
- [³⁹⁸] *Указ правительствующему Сенату [о продаже казенных земель]. 27 августа (9 сентября) 1906 г.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 194, 29 августа (11 сентября), стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 406
- [³⁹⁹] *Указ правительствующему Сенату [об изменениях и дополнениях в положении о выборах в Государственную думу. 11 (24) декабря 1905 г.]*. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 168, 361
- [⁴⁰⁰] *[Условия слияния СДКПиЛ с РСДРП, принятые на IV (Объединительном) съезде РСДРП]*. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 345—348. — 82
- [⁴⁰¹] *Устав партии, [принятый на III съезде РСДРП]*. — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. XXVIII — XXIX. (РСДРП). — 83, 118
- [⁴⁰²] *Учреждение Государственной думы. 6 (19) августа 1905 г.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 1—2. — 241
- [⁴⁰³] *«Фольксцейтунг», Вильно.* — 236
— 1906, № 84, 8 (21) июня. — 236
- [⁴⁰⁴] *Хижняков, В. В. О местных органах и Думе.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 460, 1 (14) июня, стр. 2. — 218, 220

- [405] *Хроника*. — «Правительственный Вестник», Вечернее прибавление к «Правительственному Вестнику», Спб., 1906, № 4, 19 мая (1 июня), стр. 2. — 163
- [406] *Хроника*. — «Речь», Спб., 1906, № 106, 22 июня (5 июля), стр. 3. — 262, 263
- [407] [*Хрусталева-Носарь, Г. С.*] *Быть или не быть новому Совету рабоч. депутатов?* — «Эхо», Спб., 1906, № 11, 4 июля, стр. 2—3. Подпись: Хрусталева. — 308, 309—311
- [408] *Чернов, В. М. Вульгарный социализм*. — «Мысль», Спб., 1906, № 5, 24 июня (7 июля), стр. 2—3. — 417
- [409] — *Надпольные и подпольные*. — «Мысль», Спб., 1906, № 9, 29 июня (12 июля), стр. 1—2. — 294
- [410] [*Шаумян, С. Г.*] *Суренин. [Проект резолюции в дополнение к проекту условий объединения Бунда с РСДРП, внесенный на IV (Объединительном) съезде РСДРП]*. — В кн.: *Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г.* М., тип. Иванова, 1907, стр. 384—385. — 81
- [411] *Энгельс, Ф. Анти-Дюринг*. Переворот в науке, произведенный господином Евгением Дюрингом. 1876—1878 гг. — 394
- [412] — *Введение [к работе К. Маркса «Классовая борьба во Франции с 1848 по 1850 гг.»]*. 6 марта 1895 г. — 394
- [413] — *Дебаты по польскому вопросу во Франкфурте*. 7 августа — 6 сентября 1848 г. — 180
- [414] — *Маркс и «Новая Рейнская Газета» (1848—1849)*. Февраль — начало марта 1884 г. — 180
- [415] — *Первое деяние германского Национального собрания во Франкфурте*. 22 июня 1848 г. — 180
- [416] — *Революция и контрреволюция в Германии*. Август 1851 — сентябрь 1852 г. — 394
- [417] — *Франкфуртское собрание*. 31 мая 1848 г. — 180
- [418] «Эхо», Спб. — 292
— 1906, № 1, 22 июня, стр. 1, 2. — 262, 279
— 1906, № 2, 23 июня, стр. 1, 2. — 267, 275

- 1906, № 3, 24 июня, стр. 2—3. — 275—276, 279
- 1906, № 4, 25 июня, стр. 3. — 279
- 1906, № 5, 27 июня, стр. 2. — 308, 309, 310—311
- 1906, № 6, 28 июня, стр. 1. — 283, 292
- 1906, № 8, 30 июня, стр. 4. — 293
- 1906, № 9, 1 июля, стр. 2. — 312
- 1906, № 11, 4 июля, стр. 2—3. — 308, 309—311
- 1906, № 12, 5 июля, стр. 1. — 319, 320

- [419] *An die Parteigenossen!* — «Vorwärts», Berlin, 1905, N 249, 24. Oktober, S. [4]. — 84
- [420] *La Douma contre le ministère.* — «Le Temps», Paris, 1906, N 16412, 28 mai, p. 1. — 201
- [421] *Duma und «Kadetten».* Russische Briefe. — «Vorwärts», Berlin 1906, N 124, 31. Mai, S. 1; № 125, 1. Juni, S. 1. — 207—211
- [422] *Hegel, G. W. F. Grundlinien der Philosophie des Rechts.* Berlin, 1821. XXVI, 355 S. — 59
- [423] — *Vorrede [zum Buch von G. W. F. Hegel «Grundlinien der Philosophie des Rechts»].* — In: Hegel, G. W. F. Grundlinien der Philosophie des Rechts. Berlin, 1821, S. III — XXIV. — 59
- [424] *Internationale Regeln der sozialistischen Taktik.* [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Amsterdam]. — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Amsterdam. 14. bis 20. August 1904. Berlin, Expedition der Buchhandlung «Vorwärts», 1904, S. 31—32. — 84—86, 178
- [425] *Internationaler Sozialistenkongreß zu Amsterdam.* 14. bis 20. August 1904. Berlin, Expedition der Buchhandlung «Vorwärts», 1904. 78 S. — 84—86, 178
- [426] *Kautsky, K. Die Aussichten der russischen Revolution.* — «Vorwärts», Berlin, 1906, N 23, 28. Januar, S. 1. Unterschrift: K. K. — 394, 395
- [427] *Lassalle, F. Über Verfassungswesen.* Ein Vortrag, gehalten [am 16. April 1862], in einem Berliner Bürger-Bezirks-Verein von Ferdinand Lassalle. Berlin, Jausen, 1862. 32 S. — 231
- [428] *Lieb knecht, W. Über die politische Stellung der Sozialdemokratie insbe-*

sondere mit Bezug auf den Reichstag. Ein Vortrag, gehalten in einer öffentlichen Versammlung des demokratischen Arbeitervereins zu Berlin am 31. Mai 1869. 3-te unveränd. Aufl. Mit einem Vorwort und einem tragikomischen Nachspiel. Leipzig, Genossenschaftsbuchdruckerei, 1874. 24 S. — 299

[429] *«Le Temps»*, Paris. — 201
— 1906, N 16412, 28 mai, p. 1. — 201

«Volkszeitung» — «см. Фольксцейтунг».

[430] *«Vorwärts»*, Berlin. — 84, 207, 208, 210
— 1905, N 249, 24. Oktober, S. [4]. — 84
— 1906, N 23, 28. Januar, S. 1. — 394, 395
— 1906, N 124, 31. Mai, S. 1; No 125, 1. Juni, S. 1. — 207—211.

[431] *«Der Wahre Jacob»*, Stuttgart, 1905, N 497, 8. August, S. 4775. — 403

JMENNÝ REJSTŘÍK

AKIMOV (vl. jm. Machnovec) V. P. (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, jeden z nejkrajnějších oportunistů. V polovině 90. let se připojil k petrohradské Skupině narodovoljovců, v roce 1897 byl zatčen a v dubnu 1898 vypovězen do Jenisejské gubernie. V září 1898 uprchl do ciziny, kde se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, hájil ideje ekonomismu, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval Svaz, patřil k protijiskrovcům; po sjezdu se stal představitelem krajně pravicového křídla menševismu. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření celoruské organizace dělnické třídy, v níž měla být sociální demokracie pouze jedním z ideových směrů. S právem poradního hlasu se účastnil jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR, hájil oportunistickou taktiku menševiků, vyzýval ke spolenectví s kadety. Se sociální demokracií se rozešel v letech reakce.
— 30, 51, 73, 74, 180

A. L—ij — viz Lunačarskij A. V.

ALAŇJIN A. F. (nar. 1873) — jeden z vůdců trudoviků. Již jako student kazaňské univerzity pracoval v ilegálních kroužcích. V polovině 90. let 19. století byl zatčen a z univerzity vyloučen. Po desetiměsíčním věznění emigroval, v zahraničí strávil devět let. Po návratu do Ruska byl za rolnickou kurii Simbirske gubernie zvolen členem I. státní dumy a vstoupil do Trudovické skupiny. Byl delegován na meziparlamentní konferenci do Londýna; zde ho zastihla zpráva o rozpuštění dumy. Do Ruska se vrátil až roku 1917. Po Říjnové revoluci aktivně vystupoval na straně kontrarevoluce, později emigroval. — 142, 153, 245, 257

ALEXANDR III. (ROMANOV) (1845—1894) — ruský car (1881—1894).
— 39

ANDREJEV L. N. (1871—1919) — ruský spisovatel. V raném období své tvorby (1898—1906) se hlásil k pokrokové literatuře, mnohé jeho povídky a divadelní hry byly napsány v duchu klasických tradic ruského kritického realismu. V dílech z tohoto období sympatizoval s bojem lidových mas proti samoděržaví, ačkoliv už tehdy se u něho projevuje neschopnost orientovat se v politických otázkách a v jeho tvorbě se objevují motivy beznaděje a pesimismu. Za první světové války se stal členem redakce reakčního listu *Russkaja volja*. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky a emigroval. — 409

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z čelných představitelů menševismu; v 70. letech patřil k narodníkům, po rozkolu ve skupině *Zemlja i volja* se přiklonil ke skupině *Čornyj pereděl*; v roce 1883 se podílel na založení skupiny *Osvobození práce*. Od roku 1900 pracoval v redakci listu *Jiskra* a časopisu *Zarja*. Jako zástupce *Jiskry* se s právem poradního hlasu účastnil II. sjezdu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům. Po sjezdu se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské strany. V letech reakce patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů *Golos social-demokrata*; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zaujímal centrstické stanovisko. Na *zimmerwaldské* a *kientalské* konferenci hájil názory pravého křídla. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 30, 51, 65, 66, 67, 73, 91, 388

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály, povoláním soustružník. Do politického života vstoupil v první polovině šedesátých let, byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou. V parlamentě odhaloval reakční domácí i zahraniční politiku tehdejší vlády. Za francouzsko-pruské války zaujímal internacionalistické stanovisko, podporoval Pařížskou komunu. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „vzorem, jak je třeba hájit marxistické názory a bojovat za skutečně socialistický ráz dělnické strany“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 295). Jako talentovaný publicista

a řečník měl Bebel značný vliv na rozvoj německého a evropského dělnického hnutí. V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nedostatečný boj proti oportunistům, přecenění významu parlamentních forem boje aj.). — 207

BERNSTEIN Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881—1889 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa *Der Sozialdemokrat*. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopisu *Die Neue Zeit* sérii článků *Problémy socialismu*, jež později vydal knižně pod názvem *Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky 1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistické filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Odmítal marxistickou teorii třídního boje, učení o nevyhnutelnosti zániku kapitalismu, o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků za kapitalismu;razil oportunistické heslo *Hnutí je vším, konečný cíl není ničím*.

Teoretické názory Bernsteina a jeho stoupců položily základ mezinárodnímu revizionismu; oportunistická činnost bernsteinovců vedla k přímé zradě zájmů dělnické třídy a vyvrcholila krachem II. internacionály. Ani v následujících letech neustal Bernstein v boji proti marxismu. Vyzýval k podpoře politiky imperialistické buržoazie, vystupoval proti Říjnové revoluci a sovětskému státu. — 61, 62, 177, 183, 184, 185, 186, 375

BERSENĚV — viz Dan F. I.

BISMARCK Otto Eduard Leopold von (1815—1898) — pruský a německý státník a diplomat. „Sjednocením shora“ vytvořil z rozdrobených německých států říši pod vedením Pruska. V letech 1871—1890 řídil jako říšský kancléř veškerou zahraniční i vnitřní politiku Německa, hájil zájmy junkerských statkářů a zároveň se snažil zajistit koalici junkerů s velkoburžoazií. Ve snaze potlačit dělnické hnutí vydal v roce 1878 výjimečný zákon proti socialistům. Když nedosáhl úspěchu, vystoupil s demagogickým programem sociálního zákonodárství a vydal zákony o povinném pojištění některých kategorií dělníků. Jeho pokus rozložit dělnické hnutí drobnými ústupky byl však bezvýsledný. V březnu 1890 byl nucen abdikovat. — 139 až 140, 285, 287

BLANK R. M. (nar. 1866) — publicista, povoláním chemik. Do roku 1905 žil v zahraničí. Spolupracoval s redakcí časopisu *Osvoboždění*, orgánu ruské liberální buržoazie. Po návratu do Ruska se stal členem redakce listu *Naša žizň* a později jeho redaktorem. Přispíval do levicově orientovaného konstitučně demokratického listu *Tovariš*. V letech 1909—1912 patřil k nejbližším spolupracovníkům redakce časopisu kadetů, lidových socialistů a menševiků-likvidátorů *Zaprosy žizni*. Ve svých pracích zkresloval marxistické učení o diktatuře proletariátu. V. I. Lenin ho charakterizoval jako typického představitele konstitučně demokratické politiky a v řadě článků odhalil kontrarevoluční podstatu jeho názorů. — 51

BLJUM O. V. — viz Rachmetov N.

BORIS NIKOLAJEVIČ — viz Solovejčik B. I.

BORISOV — viz Suvorov S. A.

BOURBONI — královská dynastie vládnoucí ve Francii v letech 1589 až 1792, 1814—1815 a 1815—1830. — 40, 41

BULYGIN A. G. (1851—1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkář. Do roku 1900 byl vyšetřujícím soudcem, později gubernátorem v řadě gubernií. V letech 1900—1904 zastupoval moskevského generálního gubernátora, aktivně podporoval činnost zubatovovské tajné policie. 20. ledna 1905 byl jmenován ministrem vnitra. V srpnu téhož roku jej car pověřil přípravou návrhu zákona o svolání poradní Státní dumy, jímž mělo být oslabeno vzrůstající se revoluční hnutí v Rusku. Duma však svolána nebyla, smetla ji revoluce. Po vydání carova Manifestu ze 17. října 1905 byl Bulygin penzionován: formálně zůstal členem Státní rady, ve skutečnosti však odešel z politického života. — 208, 241, 242, 296, 313, 331, 354, 360, 361, 366

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CIRIN — volitel z białostockého volebního obvodu; poslal I. státní dumě telegram o vypuknutí židovského pogromu. — 222

CLEMENCEAU Georges Benjamin (1841—1929) — francouzský politik a státník, dlouholetý vůdce radikální strany. Do politického dění vstoupil jako levý republikán, měl negativní vztah k vládě Napoleona III. Ve dnech Pařížské komuny roku 1871 se jako starosta jed-

noho z pařížských obvodů zasazoval o smíření proletariátu s buržoazií. Později byl zvolen předsedou pařížské městské správy a v roce 1876 členem poslanecké sněmovny. V roce 1902 byl zvolen do senátu a v letech 1906—1909 stál v čele francouzské vlády. Hájil zájmy velkokapitálu a prováděl politiku krutých represí vůči dělnické třídě.

Těsně před první světovou válkou se s radikální stranou rozešel. Za války vystupoval jako šovinista. Od listopadu 1917 stál znovu v čele vlády a nastolil vojenskou diktaturu. Byl jedním z organizátorů a inspirátorů ozbrojené intervence proti Sovětskému Rusku. Na pařížské mírové konferenci v roce 1919 hájil zájmy francouzských imperialistů. V roce 1920 byl poražen v prezidentských volbách a zanechal politické činnosti. — 376

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, jeden z „kritiků Marxe“, později menševický předák, likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR; přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list *Rabočaja gazeta* a později ústřední menševický orgán, časopis *Rabočij internacional*. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. — 75

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany, v letech 1902—1905 redaktor jejího ústředního orgánu *Revoljucionnaja Rossija*. V časopisu *Russkoje bogatstvo* uveřejňoval články namířené proti marxismu, v nichž dokazoval, že Marxovu teorii nelze aplikovat na zemědělství. Po únorové buržoazně demokratické revoluci byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Užíval krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a vedl protisovětskou propagandu. V teoretických pracích Černova se spojuje subjektivní idealismus a eklektismus s revizionismem a utopickými idejemi narodníků. V emigraci se snažil nahradit vědecký socialismus reformistickým buržoazním „konstruktivním socialismem“. — 417

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič F. I.) (Berseněv) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců, povoláním lékař. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let, byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Několikrát byl vězněn a deportován do vyhnanství. V září 1903 uprchl do zahraničí, záhy se přiklonil

k menševikům. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce v čele skupiny likvidátorů, redigoval list Golos social-demokrata. Za první světové války byl horlivým obranářem. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 35, 36, 83, 120, 360

DANIELSON N. F. (Nikolaj —on) (1844—1918) — ruský ekonom, publicista, ideolog liberálního narodnictví 80. a 90. let. V 60. a 70. letech udržoval spojení s kroužky revoluční raznočinské mládeže. Danielson dokončil první překlad Marxova Kapitálu do ruštiny, který začal pořizovat G. A. Lopatin. Při práci na překladu si dopisoval s K. Marxem a B. Engelsem a informoval je o problémech ekonomického rozvoje Ruska. Podstatu marxismu však nepochopil a později proti němu vystupoval. V roce 1893 vydal knihu Očerki našego poreformennogo obščestvennogo chozjajstva [Studie o našem poreformním společenském hospodářství], která byla spolu s pracemi V. P. Voroncova ekonomickým zdůvodněním liberálního narodnictví. — 418

DĚMĚJAN — viz Teodorovič I. A.

DOLGORUKOV Petr Dm. (1866 — asi 1945) — kníže, velkostatkář, zemstevní činitel, kadet. Byl předsedou sudžské újezdni zemstevní správy. V letech 1904—1905 se účastnil sjezdů zemstev. Patřil k organizátorům Konstitučně demokratické strany a k členům jejího ústředního výboru. Byl poslancem a místopředsedou I. státní dумы. Po Říjnové revoluci emigroval. — 143, 161

DUBASOV F. V. (1845—1912) — generál-pobočník, admirál, jeden z vůdců carské reakce, krvavý katan první ruské revoluce 1905—1907. V roce 1905 bylo pod jeho vedením potlačeno rolnické hnutí v Černigovské, Poltavské a Kurské gubernii. Od listopadu 1905 byl moskevským generálním gubernátorem. Pod jeho velením bylo likvidováno prosincové ozbrojené povstání v Moskvě. Od roku 1906 byl členem Státní rady a od roku 1907 členem Rady státní obrany. — 39, 50, 53, 90, 165, 390, 392, 393

DURNOVO P. N. (1844—1915) — jeden z nejreakčnějších státníků carského Ruska. V letech 1884—1893 byl ředitelem policejního de-

partmentu; v letech 1900—1905 náměstkem ministra vnitra. V říjnu 1905 byl jmenován ministrem vnitra. Používal drastických zákroků k potlačení první ruské revoluce, podněcoval černosotňovské organizace k pogromům. Od roku 1906 byl členem Státní rady. — 130, 201, 208, 257, 290, 406

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels — Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 394

FEDOROVSKIJ V. K. (nar. 1871) — předseda jegerorjevské újezdni správy v letech 1905—1906, poslanec I. státní dumy za Rjazaňskou gubernii. Byl členem Strany demokratických reformů. — 245

FERRI Enrico (1856—1929) — jeden z vůdců Italské socialistické strany, ideolog tzv. integralistů (centristů), kteří sice vystupovali proti otevřeným reformistům, avšak v základních otázkách třídního boje zastávali reformistické stanovisko. V roce 1898 a v letech 1904—1908 redigoval ústřední orgán strany Avanti!. Za první světové války byl pro vstup socialistů do buržoazní vlády. Později podporoval italský fašismus. — 185

FIDLER — 390

GALECKIJ I. V. (nar. 1874) — levicový kadet, později eser. V roce 1896 byl jako člen petrohradské Skupiny narodovoljovců poslán na tři roky do Archangelské gubernie pod veřejný policejní dozor. Po odbykání trestu působil jako právní zástupce, později se věnoval advokátní praxi. Byl předsedou guberniálního výboru Konstitučně demokratické strany. Za Archangelskou gubernii byl zvolen poslancem I. státní dumy. V roce 1906 z Konstitučně demokratické strany vystoupil, přiklonil se k trudovikům a později k eserům. Do roku 1907 vydával v Archangelsku deník Severnyj listok. — 276

GEJDEN P. A. (1840—1907) — hrabě, velkostatkář, zemstevní činitel, oktábrista. Od roku 1895 byl újezdním maršálkem šlechty v Pskovské gubernii a zároveň zastával funkci prezidenta Svobodné ekonomické společnosti. V letech 1904—1905 aktivně vystupoval v hnutí zemstev. Pod rouškou liberalismu usiloval o vytvoření jednoty buržoazie a statkářů v boji se vzrůstajícím se revolučním hnutím. Po Manifestu ze 17. října 1905 vstoupil do strany oktábristů a přešel otevřeně do tábora kontrarevoluce. V I. státní dumě stál v čele skupiny

pravicových poslanců. Lenin hodnotil Gejdenu jako typického „kontrarevolučního statkáře“, který „uměl mazaně a chytře hájit zájmy své třídy“ (viz článek Památce hraběte Gejdenu, Spisy 13, Praha 1956, s. 44–52). — 116, 168, 193, 251, 262, 263, 277

GERCENŠTEJN M. J. (1859–1906) — buržoazní ekonom, profesor moskevského zemědělského institutu, člen I. státní dumy, vedoucí činitel kadetské strany a její teoretik v zemědělských otázkách. Po rozpuštění I. státní dumy byl zavražděn ve Finsku černosotňovci. — 251, 265

GESSEN I. V. (1866–1943) — ruský buržoazní publicista. Patřil k zakladatelům a vůdcům Konstitučně demokratické strany, dlouhou dobu byl členem jejího ústředního výboru. Spolu s Miljukovem redigoval list Konstitučně demokratické strany Narodnaja svoboda (prosinec 1905) a později Reč. Byl členem II. státní dumy a řídil činnost její právní komise. Po Říjnové revoluci aktivně pomáhal Juděničovi, později emigroval. Jako publicista vedl zuřivou pomlouvačnou kampaň proti bolševikům. — 47

GOFŠTETTER I. A. (nar. 1863) — představitel liberálního narodnictví, považoval se za stoupence V. P. Voroncova. Obviňoval marxisty ze snahy „zavádět“ kapitalismus, „připravit rolníky o půdu a zničit drobné hospodáře“. Věřil v rozumnou politiku carské vlády, která má podle jeho názoru pomocí daňové a úvěrové soustavy napomáhat rozvoji malovýroby na úkor velkovýroby. Své názory vyložil v brožuře Doktrinary kapitalizma [Doktrinári kapitalizmu] (1895), namířené proti knize P. B. Struveho Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskom razvitii Rossii [Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska]. — 153

GOMARTELI I. G. (1875–1938) — sociální demokrat menševik, povoláním lékař. Byl členem kutaiského výboru SDDSR a poslancem I. státní dumy za Kutaiskou gubernii. Po rozpuštění dumy podepsal vyborskou výzvu a byl za to odsouzen k tříměsíčnímu vězení. Po odpykání trestu už aktivně v sociálně demokratické organizaci nepracoval. Po Říjnové revoluci spolupracoval s gruzínskou menševickou vládou. Roku 1921 se s menševiky rozešel a věnoval se lékařské praxi a publicistické činnosti. — 245

GOREMYKIN I. L. (1839–1917) — ministr vnitra v letech 1895–1899, stoupenec monarchie. Snažil se oslabit a zlikvidovat reformy z 60. let (tzv. politika kontrareforem) a krutě potlačoval dělnické hnutí. Od dubna do srpna 1906 a od ledna 1914 do ledna 1916 byl předsedou

radu ministrů. — 122, 133, 139—140, 145, 201, 202, 203, 251, 252, 254, 256, 314

GREDESKUL N. A. (nar. 1864) — právník a publicista, profesor, kadet. V roce 1905 se podílel na vydávání listu *Mir*. Za uveřejňování článků namířených proti vládě byl list v prosinci 1905 zastaven. Gredekskul byl zatčen a v roce 1906 deportován do Archangelské gubernie. Jako vyhnanec byl v nepřítomnosti zvolen členem I. státní dumy, vrátil se do Petrohradu a stal se místopředsedou dumy. Po rozehnutí I. státní dumy podepsal vyborskou výzvu, znovu byl zatčen a uvězněn. Po odpykání trestu spolupracoval s mnoha liberálními listy. V roce 1916 vystoupil z Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 se podílel na vydávání buržoazního listu *Russkaja volja*, vystupujícího proti bolševické straně. Po Říjnové revoluci se Gredekskul postupně orientoval vlevo. Své názory vyložil v díle *Rossija preždě i těper [Rusko dříve a nyní]* (1926). Působil jako profesor na vysokých školách v Leningradě. — 163, 290, 291

GUČKOV A. I. (1862—1936) — velkokapitalista, organizátor a vůdce strany okřabristů. Za revoluce 1905—1907 ostře vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval státní politiku represálií vůči dělnictvu a rolnictvu. V letech reakce byl předsedou komise státní obrany a předsedou III. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního válečného průmyslového výboru a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v prozatímní vládě. V srpnu 1917 se zúčastnil organizace kornilovovského povstání, byl na frontě zatčen, ale prozatímní vládou osvobozen. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 406

GURKO V. I. (1863—1927) — reakční politik carského Ruska. V roce 1902 byl jmenován vedoucím zemstevního oddělení ministerstva vnitra a v roce 1906 náměstkem ministra vnitra. V I. státní dumě vystupoval proti návrhům agrárních zákonů, hájil zájmy statkářů. Hrál významnou úlohu v Goremykinově vládě. Později se podílel na defraudaci státních peněz a na základě rozsudku senátu byl zbaven funkce. V roce 1912 byl zvolen členem Státní rady. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky, bojoval proti sovětské moci, později emigroval. — 257, 258, 425

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — významný německý

filozof, objektivní idealista, představitel německé klasické filozofie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboké a všestranné propracování idealistické dialektiky, která se stala jedním z teoretických zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Svými sociálně politickými názory byl Hegel stoupencem konstituční monarchie.

Hlavní práce: *Phänomenologie des Geistes* [Fenomenologie ducha] (1807; česky 1960), *Wissenschaft der Logik* [Logika jako věda] (1812–1816; slovensky pod názvem *Logika*, 1961), *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* [Encyklopedie filozofických věd] (1817), *Grundlinien der Philosophie des Rechts* [Základy filozofie práva] (1821). Po jeho smrti byly vydány *Vorlesungen über die Ästhetik* [Přednášky o estetice] (1836–1838; česky pod názvem *Estetika*, 1966) a *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie* [Přednášky o dějinách filozofie] (1833–1836; česky pod názvem *Dějiny filozofie I, II, III*, 1961, 1965, 1974). — 59

HELPHAND A. L. — viz *Parvus*

CHIZŇAKOV V. V. (1871–1949) — liberálně buržoazní politik, člen Lidové socialistické strany práce. Byl spoluzakladatelem a členem liberálně monarchistického Svazu osvobození (1903–1905). Za revoluce 1905–1907 se přikláněl ke skupině menševické inteligence, která inklinovala k politice Konstitučně demokratické strany; přispíval do listu *Naša žizň* a do týdeníku *Bez zaglavija*. V letech 1903–1910 vykonával funkci tajemníka Svobodné ekonomické společnosti. V roce 1917 byl náměstkem ministra vnitra prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětských družstevních organizacích, zabýval se publicistickou činností. — 218, 219

CHOMJAKOV N. A. (1850–1925) — velkostatkář, okřabrista. V letech 1886–1896 byl guberniálním maršálkem šlechty. Od roku 1896 do roku 1902 zastával funkci vedoucího oddělení na ministerstvu zemědělství a státního majetku. V roce 1906 se stal členem Státní rady. Byl poslancem II., III. a IV. dumy a do března 1910 předsedou III. dumy. — 188

CHRUSTALJOV-NOSAR G. S. (1877–1918) — advokátní koncipient, menševik. V roce 1905 byl předsedou petrohradského sovětu dělnických zástupců, který byl ovládán menševiky. V roce 1906 byl za činnost v tomto sovětu odsouzen a poslán do vyhnanství na Sibiř,

ale podařilo se mu uprchnout do zahraničí. Zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR. V období reakce se projevoval jako likvidátor. Hájil oportunistickou myšlenku svolání dělnického sjezdu. Publikoval v menševickém listu *Golos social-demokrata*. V roce 1909 ze strany vystoupil. Za první světové války se vrátil do Ruska. Po Říjnové revoluci se aktivně zapojil do kontrarevoluční činnosti na Ukrajině. V roce 1918 byl zastřelen. — 308—311

IGNAŤJEV A. P. (1842—1906) — hrabě, státník carského Ruska. V letech 1859—1885 sloužil v armádě, 1885—1896 byl generálním gubernátorem v Irkutsku, později v Kyjevě. V roce 1896 byl jmenován členem Státní rady. Byl pro silnou monarchistickou vládu, hájil politiku nejtvrdších opatření proti revolučnímu hnutí, odmítal svolání Státní dumy. — 404, 406

IORDANSKIJ N. I. (Něgorev) (1876—1928) — sociální demokrat. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k menševikům. V roce 1904 byl státním spolupracovníkem menševického listu *Jiskra*, v roce 1905 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu. V roce 1906 se zúčastnil jako delegát s poradním hlasem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR; za menševiky byl představitelem sjednoceného ÚV SDDSR. Za první světové války patřil k Plechanovově skupině *Jednota*. Po únorové revoluci 1917 se stal komisařem prozatímní vlády pro armádu Jihozápadního frontu. V roce 1921 vstoupil do KSR(b); v roce 1922 pracoval v lidovém komisariátu zahraničních věcí a ve Státním nakladatelství, později byl zplnomocněným zástupcem v Itálii. Od roku 1924 se věnoval literární činnosti. — 90, 165, 167

Izgojev (vl. jm. Lande) A. S. (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitelem legálního marxismu a nejbližším spolupracovníkem P. B. Struveho, později se stal sociálním demokratem. Za revoluce 1905—1907 patřil k té části buržoazie, která otevřeně přešla na pozici kontrarevolučního liberalismu. Trvale spolupracoval s ústředním listem Konstitučně demokratické strany *Reč*, přispíval rovněž do konstitučně demokratických časopisů *Južnyje zapiski* a *Russkaja mysl*. Byl jedním z autorů sborníku *Věchi [Na rozcestí]*. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu dekadentní skupiny intelektuálů *Věstník literatury*. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 306—307

JAKUŠKIN V. J. (1856—1912) — soukromý docent moskevské univerzity,

zemstevní činitel, kadet. Přispíval do časopisů Věstník Jevropy, Kritičeskoje obozrenije aj., byl členem redakce listu Russkije vědomosti, v Moskvě vydával list Narodnoje dělo. V letech 1904—1905 se účastnil sjezdů zemstev. Za Kurskou gubernii byl poslancem I. státní dумы. — 321

Jaurès Jean (1859—1914) — význačný činitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, historik. V roce 1902 vytvořil se svými stoupenci Francouzskou socialistickou stranu, která se v roce 1905 sloučila se Socialistickou stranou Francie a dostala název Francouzská sekce dělnické internacionály (SFIO). V letech 1885 až 1889, 1893—1898, 1902—1914 byl členem parlamentu a jedním z vůdců parlamentní socialistické frakce. V roce 1904 založil a do konce života redigoval list L Humanité, který se v roce 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jeho boj za demokracii, svobodu lidu, proti útlaku a válkám získal velkou popularitu. Byl přesvědčen, že jedině socialismus definitivně skoncuje s válkami a koloniálním útiskem. Přesto však se domníval, že socialismus nezvítězí cestou boje proletariátu s buržoazií, ale v důsledku rozvoje demokratických idejí. Lenin kritizoval Jaurésovy reformistické názory, které ho zaváděly na cestu oportunistu.

Jaurésův boj za mír a proti válce vyvolal vůči němu nenávisť buržoazie. Těsně před první světovou válkou byl z popudu reakce zavražděn.

Hlavní dílo: Histoire socialiste de la Révolution française [Socialistické dějiny francouzské revoluce] (1901—1907). — 207

JEFIMENKOVÁ A. J. (1848—1919) — historička narodnického zaměření, profesorka, známá jako badatelka v oboru dějin Ukrajiny. Psala do vědeckopopulárního časopisu Znanije, do časopisu Dělo a jiných periodických publikací. Ve svých pracích shromáždila velké množství faktografického materiálu. Hlavní práce: Južnaja Rus, tt. I—II [Jižní Rusko] (1905), Istorija ukrajinskogo naroda [Dějiny ukrajinského národa] (1906) aj. — 40

JERMANSKIJ (vl. jm. Kogan) O. A. (1866—1941) — sociální demokrat menševik. Do revolučního hnutí se zapojil na konci 80. let. V roce 1905 pracoval v petrohradské organizaci menševiků, později v oděském výboru SDDSR. Jako delegát oděské organizace se zúčastnil IV. (sjednocovacího) sjezdu strany. V letech reakce patřil k likvidátorům; aktivně pracoval v menševickém tisku a v sociálně demokratické frakci III. státní dумы. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. V roce 1917 vystupoval jako menševik-interna-

cionalista. V roce 1918 byl členem ústředního výboru menševiků a jedním z redaktorů jejich ústředního orgánu *Rabočij internacional*. V roce 1921 zanechal politické činnosti a věnoval se vědecké práci. — 72

JERMOLOV A. S. (1846—1917) — úředník carské vlády. Od roku 1893 byl ministrem státního majetku, v letech 1894—1895 ministrem zemědělství a státního majetku, později členem Státní rady. V letech 1886—1888 byl viceprezidentem Svobodné ekonomické společnosti. Ve svých pracích o zemědělství prosazoval zájmy statkářské šlechty. V roce 1892 vydal knihu *Něurožaj i narodnoje bedstvije* [Neúroda a bída lidu], v níž se pokoušel ospravedlnit vládní politiku uplatňovanou proti hladovějícím rolníkům. — 251, 260, 262, 263

JEŠČIN J. M. (nar. 1865) — advokát, publicista, kadet. Od roku 1890 přispíval do listu *Russkije vědomosti*, v němž v letech 1894—1896 vedl rubriku *Zprávy z venkova*. V roce 1906 spolupracoval s listem *Reč*. — 260

JOHN — viz Maslov P. P.

KARPOV — viz Lenin V. I.

KAUFMAN A. A. (1864—1919) — buržoazní ekonom a statistik, profesor, publicista, jeden z organizátorů a vůdců Konstitučně demokratické strany. V letech 1887—1906 pracoval na ministerstvu zemědělství a státního majetku. Ve své knize *Pereselenije i kolonizacija* [Přesídlování a kolonizace] (1905) osvětlil dějiny kolonizační politiky carismu. Podílel se na sestavení kadetského návrhu agrární reformy, přispíval do listu *Russkije vědomosti*; hlásal třídní smír mezi rolníky a statkáři. Po Říjnové revoluci pracoval v ústředních statistických institucích. — 49

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie *Die Neue Zeit*. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: *Karl Marx's Ökonomische Lehren* [Ekonomické

učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později zcela přešel na pozice oportunistu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války otevřeným odpůrcem marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu. Lenin kritizoval teorie Kautského v dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. — 90, 91, 165—167, 185, 394

KEDRIN J. I. (nar. 1851) — advokát, účastník liberálně buržoazního hnutí v letech 1905—1906, kadet. Byl poslancem I. státní dумы. — 370

KLJUČEVSKIJ V. O. (1841—1911) — historik, profesor moskevské univerzity, člen Konstitučně demokratické strany. Napsal mnoho prací víceméně eklektických: spojoval idealismus s prvky vulgárního materialismu. Hlavní práce: Kurs ruskoj istorii (česky pod názvem Ruské dějiny, 1927—1929) v pěti dílech, z nichž poslední byl zpracován jeho žáky a vyšel po jeho smrti; Bojarskaja дума dřevněj Rusi [Bojarská дума staré Rusi] aj. — 40

KOGAN O. A. — viz Jermanskij O. A.

KOKOVCOV V. N. (1853—1943) — významný státní činitel carského Ruska. V letech 1904—1914 byl ministrem financí (s výjimkou let 1905—1906) a od roku 1911, po zavraždění Stolypina, zastával zároveň funkci předsedy rady ministrů. Za první světové války se projevil jako vlivný a obratný bankéř. Po Říjnové revoluci emigroval. — 201, 202, 274—275, 277

KOSTROV — viz Žordanija N. N.

KOTLJAREVSKIJ S. A. (1873—1940) — profesor, publicista, jeden ze zakládajících členů Konstitučně demokratické strany a člen jejího ústředního výboru. Byl zvolen poslancem I. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 se stal komisařem prozatímní vlády pro církevní otázky. Po Říjnové revoluci pracoval v různých kontrarevolučních organizacích. V roce 1920 byl soudně stíhán ve věci tzv. Taktického centra a podmíněně odsouzen na pět let. Později pracoval na moskevské univerzitě; byl členem Institutu sovětského práva. — 185, 320—321

KOVALEVSKIJ M. M. (1851—1916) — historik, politik buržoazně liberálního zaměření. Od roku 1880 přednášel na moskevské univerzitě. V roce 1887 se vystěhoval do zahraničí. Roku 1901 spolu s Robertim založil v Paříži Ruskou vysokou školu společenských věd. V roce 1905 se vrátil do Ruska. Byl poslancem I. státní dumy, později se stal členem Státní rady. Patřil k zakladatelům pravicově orientované Strany demokratických reforem. V letech 1906—1907 vydával list Strana; od roku 1909 se stal majitelem a redaktorem časopisu Věstník Jevropy. Zkoumal problémy rozkladu občinového zřízení a rodové vztahy. Jeho zásluhy v této oblasti ocenil Engels v práci Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu.

Hlavní díla: Obščinnoje zemlevláděnije, pričiny, chod i posledstvija jeho razložěnija [Občinová držba půdy, příčiny, průběh a důsledky jejího rozkladu] (1879) a Proischožděnije sovremennoj demokratii [Vznik moderní demokracie] (1895—1899), Sociologija (1910) aj. — 138, 139—140

K. P— v — viz Popov K. A.

KRASIN L. B. (Vinter) (1870—1926) — sociální demokrat bolševik, významný sovětský státník a diplomat. V roce 1890 byl členem Brusněvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradě, roku 1891 byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně, později do Nižního Novgorodu. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutsku. Po návratu z vyhnanství (1897) začal studovat v charkovském technologickém institutu, v roce 1900 jej absolvoval. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně s V. Z. Kecchovelim zřídil ilegální tiskárnu Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smířlivecký postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV; brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního legálního bolševického listu Novaja žizň; jako představitel ústředního výboru se stal členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. sjezdu SDDSR byl znovu zvolen členem ÚV. V roce 1908 emigroval. V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině Vperjod; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr v zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 pra-

coval jako chargé d'affaires v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 pracoval jako chargé d'affaires ve Francii, od roku 1925 v Anglii. Na XIII. a XIV. sjezdu VKS(b) byl zvolen členem jejího ústředního výboru. — 76

KRYLOV I. A. (1768—1844) — bajkář, dramatik a žurnalista. V prvním období své činnosti psal převážně satirické články a komedie. Zesměšňoval v nich společenské poměry, zejména život drobné šlechty, její nevzdělanost a krutost k nevolníkům. Po roce 1806 se věnoval především bajkám. Vytvořil v nich neobyčejné množství typů ze všech vrstev ruské společnosti. — 41

KUROPATKIN A. N. (1848—1925) — generál, v letech 1898—1904 ministr války. Za rusko-japonské války 1904—1905 byl vrchním velitelem pozemních a později veškerých ozbrojených sil Ruska na Dálném východě; jako vojevůdce projevilo málo talentu a rozhodnosti. Za první světové války (v roce 1916) velel Severnímu frontu, od července 1916 byl místodržitelem a velitelem vojsk v Turkestánu. Po Říjnové revoluci žil v Pskovské gubernii. — 99

KUTLER N. N. (1859—1924) — význačný představitel Konstitučně demokratické strany. Pracoval na ministerstvu financí, byl ředitelem hlavní berní správy, později ministrem zemědělství. Patřil k autorům kadetského návrhu agrárního programu, který měl získat rolníky pro samoděržaví. V. I. Lenin podal podrobnou kritiku tohoto návrhu ve svých pracích *Návrh projevu o agrární otázce* ve II. státní dumě a *Agrární program sociální demokracie* v první ruské revoluci 1905—1907 (viz *Spisy* 12, Praha 1956, s. 254—288; *Spisy* 13, Praha 1956, s. 217—431). Po Říjnové revoluci pracoval Kutler v lidovém komisariátu financí. Od roku 1922 byl členem správy Státní banky SSSR. — 49

KUZMIN-KARAVAJEV V. D. (1859—1927) — vojenský právník, generál; patřil k vůdcům pravého křídla kadetů. Byl členem Státní dumy prvního a druhého volebního období, hrál významnou politickou roli při potlačování revoluce 1905—1907. Za první světové války aktivně pracoval v zemstvu; byl členem výboru pro vojenský průmysl. Občanské války se zúčastnil jako aktivní bělogvardějec, byl členem Juděničovy politické rady. V roce 1920 emigroval. — 251, 276

LANDE A. S. — viz Izgojev A. S.

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat menševik, jeden z vůdců likvidátorského směru v ruské sociální demokracii. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1901, pracoval v Oděse a Simferopolu. V roce 1905 byl členem petrohradského menševického výboru SDDSR a v roce 1906 členem petrohradského sjednoceného výboru strany. Byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR s rozhodujícím hlasem. Na sjezdu i v tisku hájil menševický program municipalizace půdy. Byl delegátem V. sjezdu strany. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se stal aktivním šířitelem likvidátorství. Podílel se na vydávání likvidátorsky zaměřených publikací v menševickém ústředním tisku. Podrobnou kritiku Larinových likvidátorských názorů podal V. I. Lenin v článku Krize menševismu (viz Spisy 11, Praha 1956, s. 336—359). Larin se aktivně zapojil do protistranického srpnového bloku a stal se členem jeho organizačního výboru. Po únorové revoluci stál v čele skupiny menševiků-internationalistů, kteří vydávali časopis Internacional. V srpnu roku 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech a v hospodářských organizacích. — 80

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — německý maloburžoazní socialista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Od té doby udržoval styky s Marxem a Engelsem. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitací za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev, dotovaných junkerským státem, realizovat myšlenku „svobodného lidového státu“. Lassalle podporoval Bismarckovu politiku sjednocení Německa „shora“ pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečné dělnické strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků. Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v Kritice gothajského programu a Lenin ve Státu a revoluci i jiných pracích. — 237

LAVROV P. L. (1823—1900) — významný narodnický ideolog, představitel subjektivní sociologické školy. Napsal knihu Istoričeskije pisma [Historické listy] (1868—1869; česky 1903), která měla velký vliv na ruskou narodnickou inteligenci, a řadu knih o dějinách společenského myšlení, revolučního hnutí a dějinách kultury: Narodniki-propagandisty 1873—78 godov [Narodničtí propagandisté v letech 1873—1878], Očerki po istorii Internacionala [Studie z dějin internacionály] aj. Lavrov byl zakladatelem reakční narodnické teorie „hrdinů“ a „davů“, která popírala objektivní zákonitosti spo-

lečenského vývoje a pokrok lidstva pokládala za výsledek činnosti „kriticky myslících osobností“.

Lavrov byl členem organizace Zemlja i volja a později vstoupil do strany Narodnaja volja. Od roku 1870 vydával v emigraci časopis Vperjod (Curych—Londýn, 1873—1876), byl redaktorem časopisu Věstnik Narodnoj voli (1883—1886) a spoluredaktorem narodovoljovských sborníků Materiály k dějinám ruského sociálně revolučního hnutí (1893—1896). Byl členem I. internacionály, znal se s Marxem a Engelsem a dopisoval si s nimi. — 417, 418, 424

LEDNICKI A. R. (1866—1934) — advokát, aktivní činitel Konstitučně demokratické strany, člen I. státní dумы. Přispíval do časopisů Russkaja mysl, Věstnik partii, Narodnaja svoboda aj. Za první světové války byl jednou z vůdčích osobností polských buržoazních organizací v Rusku. V roce 1918 zastupoval polskou Regentskou radu v Sovětském Rusku. V následujících letech žil v Polsku, byl stoupencem panevropských snah namířených proti Sovětskému svazu. — 320, 321

LEDRU-ROLLIN Alexandre Auguste (1807—1874) — francouzský publicista a politik, jeden z vůdců maloburžoazních demokratů, advokát. Byl redaktorem listu La Réforme. Za revoluce 1848 byl ministrem vnitra prozatímní vlády a poslancem Ústavodárného shromáždění, kde vedl stranu Montagne (Hora). Aktivně se účastnil potlačení červnového povstání pařížských dělníků. Po rozeznání demonstrace 13. června 1849, organizované poslanci Hory, emigroval do Anglie, odkud se vrátil v roce 1870. Byl zvolen členem Národního shromáždění, ale zřekl se poslanceckého mandátu na znamení protestu proti těžkým podmínkám frankfurtské mírové smlouvy z roku 1871. K Pařížské komuně se stavěl negativně. — 337, 374

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov) (Karpov) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 59, 61, 62, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 80, 81, 83, 119, 120, 175, 252, 329, 348, 360, 374

LEVIN Š. Ch. (nar. 1867) — kadet, poslanec I. státní dумы. Přispíval do časopisu Novaja zarja a jiných buržoazních periodik. Po rozpuštění I. státní dумы podepsal vyborskou výzvu, obával se však pronásledování, a proto emigroval. — 224

LIEBKNECHT Wilhelm (1826—1900) — význačný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů a vůdců

Sociálně demokratické strany Německa. Účastnil se aktivně revoluce 1848—1849 v Německu, po její porážce emigroval do Švýcarska a později do Anglie. V Londýně se sblížil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se stal socialistou. Po svém návratu do Německa roku 1862 a po založení I. internacionály byl jedním z nejhorlivějších propagátorů revolučních myšlenek internacionály a organizátorem jejích sekcí v Německu. Od založení jednotné Socialistické dělnické strany Německa (1875) byl až do konce svého života členem jejího vedení a odpovědným redaktorem jejího ústředního orgánu *Vorwärts*. V letech 1867—1870 byl poslancem Severoněmeckého říšského sněmu a po roce 1874 byl několikrát zvolen poslancem Německého říšského sněmu. Parlamentní tribuny využíval k odhalování zahraniční i vnitřní politiky pruských junkerů. Aktivně se podílel na organizování II. internacionály. Marx a Engels si Liebknechta vážili, usměrňovali jeho činnost, ale zároveň ostře kritizovali jeho smířliveckou politiku vůči oportunistickým živlům. — 299

LIPKIN F. A. — viz Čerevanin N.

L. M. — viz Martov L.

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů *Vperjod*, *Proletarij* a později *Novaja žizň*. Redakce listu *Vperjod* jej delegovala na III. sjezd SDDSR, na němž přednesl z Leninova pověření referát o ozbrojeném povstání. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. sjezdu strany. V roce 1907 zastupoval bolševiky na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny *Vperjod* a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Lenin podrobil Lunačarského názory kritice v práci *Materialismus a empiriokriticismus* (1909). V roce 1911 se Lunačarskij s *vperjodovci* rozešel. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován *chargé d'affaires* SSSR ve Španělsku. Napsal řadu prací o umění a literatuře. — 49, 50, 79, 80, 81, 307

LURJE M. A. — viz Larin J.

MACHNOVEC V. P. — viz Akimov V. P.

MALACHOV N. N. (nar. 1827) — carský generál. V roce 1848 se podílel na potlačení revoluce v Uhrách. V letech 1877—1878 se zúčastnil rusko-turecké války. Od února 1905 do ledna 1906 byl velitelem vojsk moskevského vojenského okruhu. Přispěl k potlačení prosincového ozbrojeného povstání roku 1905 v Moskvě. Od roku 1906 sloužil na ministerstvu války. — 393

MALIŠEVSKIJ N. G. (nar. 1874) — sociální demokrat menševik. V letech 1894—1895 pracoval v jedné ze sociálně demokratických skupin v Petrohradě. V roce 1895 byl zatčen, uvězněn a poslán do vyhnanství. V roce 1906 přispíval do menševického časopisu Otkliki sovremennosti; prosazoval a hájil oportunistickou tezi, podle níž boj za republiku ustupuje zatím v Rusku do pozadí. V roce 1907 zanechal politické činnosti. — 416

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (L. M.) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1896 byl zatčen a vypovězen na tři roky do Turuchansku. Po návratu z vyhnanství v roce 1900 připravoval vydávání Jiskry a stal se členem její redakce. Po II. sjezdu SDDSR, kde byl delegátem za organizaci Jiskry a stál v čele oportunistické menšiny, začal pracovat v ústředních menševických institucích a redigoval menševické publikace. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list Golos socialdemokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 111, 216, 217

MARTYNOV A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z čelných představitelů ekonomismu, významný menševický činitel; později člen komunistické strany. V 80. letech byl členem různých narodovoljovských kroužků; v roce 1886 byl uvězněn a poslán do vyhnanství na východní Sibiř. Ve vyhnanství se přiklonil k sociálním demokratům. V roce 1900 emigroval a začal pracovat v redakci časopisu ekonomistů Rabočeje dělo. Aktivně vystupoval proti leninské Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, patřil k protijiskrovcům. Po sjezdu se

přiklonil k menševikům. V letech reakce byl likvidátorem a za první světové války centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V letech 1918—1920 pracoval jako učitel na Ukrajině. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu *Kommunističeskij internacional*. — 58, 124, 180

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu (viz Leninovu stať Karel Marx [Stručný životopis a výklad marxismu] — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87). — 54, 176, 180—181, 384, 390, 394

MASLOV P. P. (John) (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Přispíval do časopisů *Žizň*, *Načalo* a *Naučnoje obozrenije*. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR vystoupil z pověření menševiků s referátem o agrární otázce; na sjezdu byl zvolen do redakce ústředního orgánu. V letech reakce byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd SSSR. — 36, 37, 45, 52, 53, 54, 56, 57, 104

MICHAJLIČENKO M. P. (nar. 1872) — dělník, sociální demokrat, poslanec I. státní dumy za Jekatěrinoslavskou gubernii. V dumě byl vůdcem dělnické skupiny. Po rozpuštění I. státní dumy podepsal vyborovskou výzvu. V roce 1912 byl zatčen a uvězněn. — 115

MICHAJLOVSKIJ N. K. (1842—1904) — význačný teoretik liberálního nacionalismu, publicista, literární kritik, pozitivistický filozof, jeden z představitelů subjektivní sociologické školy. Svou publicistickou činnost zahájil v roce 1860. V roce 1868 se stal spolupracovníkem a později redaktorem časopisu *Otčestvennyje zapiski*. Koncem 70. let sestavoval a redigoval narodnické publikace. Roku 1892 začal redigovat časopis *Ruskoje bogatstvo*, na jehož stránkách ostře útočil proti marxistům. Názory Michajlovského kritizoval Lenin ve své práci *Kdo jsou „přátelé lidu“ a jak bojují proti sociálním demokratům?* (1894). — 417, 418, 424

MIKULÁŠ II. (ROMANOV) (1868—1918) — poslední ruský car (1894 až 1917). Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vo-

jenských zástupců v Jekatěrinburgu (Sverdlovsk) byl 17. července 1918 zastřelen. — 403

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — čelný představitel liberálně monarchistické Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1886 byl soukromým docentem na moskevské univerzitě. Jako historik byl subjektivní idealista a eklektik, popíral zákonitost historického procesu. Politickou činnost zahájil v první polovině 90. let; od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů Osvobožděnije, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se účastnil zakládání Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu Reč. Byl poslancem III. a IV. státní dumy. Po únorové revoluci 1917 prosazoval jako ministr zahraničí v první prozatímní vládě imperialistickou politiku války „až do vítězného konce“; v srpnu 1917 se aktivně účastnil přípravy kontrarevolučního kornilovovského povstání. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů zahraniční vojenské intervence proti Sovětskému Rusku, aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. Od roku 1921 vydával v Paříži list Poslednije novosti. — 47, 70, 100, 117, 138, 140, 212, 218, 277

MIN G. A. (1855—1906) — plukovník, velitel semjonovského gardového pluku. Byl jedním z těch, kdo řídili potlačení ozbrojeného povstání v Moskvě v prosinci 1905. Trestné výpravě, která měla zasáhnout na železniční trati Moskva—Kazaň, vydal rozkaz „jednat bez milosti“. Na jeho příkaz byla 30. prosince 1905 ostřelována z děl Prochorovova textilní továrna, kde se soustředily hlavní ozbrojené síly revoluce. Za krvavé potlačení povstání byl Mikulášem II. povýšen na generálmajora. Byl zabit eserem. — 385

MJAKOTIN V. A. (1867—1937) — jeden z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů, historik a publicista. V letech 1905—1906 patřil k vedoucím činitelům Svazu svazů, organizace buržoazní inteligence, která se pokoušela odvést proletariát od revolučního boje. Po Říjnové revoluci se podílel na založení Svazu obrození Ruska; později emigroval. — 120, 252

MUROMCEV S. A. (1850—1910) — právník, profesor moskevské univerzity, jeden ze zakladatelů Konstitučně demokratické strany, člen jejího ústředního výboru. V letech 1879—1892 byl redaktorem liberálně buržoazního časopisu Juridičeskij věstnik. V roce 1897 začal pracovat v zemstvu. V letech 1904—1905 se účastnil sjezdů zemstev.

V roce 1906 byl poslancem I. státní dumy a jejím předsedou. V letech 1908—1909 se věnoval publicistické činnosti. — 161, 255, 256, 260

NABOKOV V. D. (1869—1922) — jeden z organizátorů a čelných představitelů Konstitučně demokratické strany, člen jejího ústředního výboru. Od roku 1901 redigoval list buržoazně liberálního zaměření Pravo a časopis Věstník prava. Aktivně se účastnil sjezdů zemstev v letech 1904—1905. Byl redaktorem a vydavatelem týdeníku Věstník Partii narodnoj svobody a listu Reč. Byl členem I. státní dumy. Po únorové revoluci 1917 se stal vedoucím kanceláře prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci a stal se členem krymské krajské vlády jako ministr spravedlnosti. Později emigroval do Berlína. Podílel se na vydávání emigrantského pravicově orientovaného konstitučně demokratického listu Rul. — 142, 224, 245, 251, 252, 258, 262, 265, 287

NAKORJAKOV N. N. (Nazar) (1881—1970) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR bolševik. Do revolučního hnutí vstoupil roku 1901. Pracoval ve výborech SDDSR v Kazani, Samaře a na Uralu, spolupracoval s legálním i ilegálním tiskem. Byl několikrát zatčen a poslán do vyhnanství. Za ufskou organizaci byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR s rozhodujícím hlasem. Na sjezdu vystoupil s pozměňovacím návrhem týkajícím se složení parlamentní frakce. Tento návrh podporoval V. I. Lenin. Roku 1911 emigroval do Ameriky, kde redigoval menševicky orientovaný list Novyj mir, vydávaný ruskými emigranty. Za první světové války stál na obranářských pozicích. Roku 1917 se vrátil do Ruska. Pracoval v nakladatelství v Charkově, na Sibíři a v Moskvě. V roce 1925 vstoupil do KSR(b). Byl ředitelem Státního nakladatelství umělecké literatury. — 72

NAPOLEON I. (BONAPARTE) (1769—1821) — slavný francouzský vojevůdce; v letech 1799—1804 byl prvním konzulem Francouzské republiky, v letech 1804—1814 a 1815 francouzským císařem. — 41

NAUMANN Friedrich (1860—1919) — německý reakční politik, publicista, jeden z autorů teorie „nacionálního socialismu“. Původně byl duchovním, aktivně pracoval v křesťanskosociálním hnutí. Založil týdeník Die Hilfe a list Die Zeit, na jejichž stránkách prosazoval smíření pracujících se současným zřízením, byl pro silnou monarchistickou vládu, prosazoval „nacionální“ politiku koloniálních výbojů a vytvoření silné armády a vojenského námořnictva. V roce 1896 založil Nacionálně sociální spolek (byl rozpuštěn v roce 1903).

V letech 1907—1919 byl téměř bez přerušení poslancem Říšského sněmu. Za první světové války obhajoval expanzivní politiku imperialistických kruhů a stavěl se za anexi zemí střední Evropy. Svoje názory vyložil v knize *Mitteleuropa* [Střední Evropa] (1915). V roce 1919 založil Demokratickou stranu a stal se jejím předsedou. Podílel se na vytvoření výmarské ústavy. Některých jeho myšlenek využili později ideologové německého fašismu. — 376

NAZAR — viz Nakorjakov N. N.

NĚGOREV — viz Iordanskij N. I.

NIKOLAJ —ON — viz Danielson N. F.

NOGI MARESUKÉ KĪTEN (1849—1912) — japonský generál, účastník japonsko-čínské války v letech 1894—1895. V roce 1896 byl guvernérem ostrova Tchaj-wan. Na začátku rusko-japonské války velel třetí armádě a řídil obléhání Port Arthuru. Po dobytí města se zúčastnil bitvy u Mukdenu. — 401

OJAMA Ivaó (1842—1916) — japonský polní maršálek, v letech 1881—1904 velitel generálního štábu, v letech 1885—1891 a 1892 až 1894 ministr války. Za rusko-japonské války byl vrchním velitelem japonských vojsk v Mandžusku. — 99

PANINOVÁ — 252

PARVUS (vl. jm. Helphand A. L.) (1869—1924) — sociální demokrat; koncem 90. let a na přelomu století pracoval v sociálně demokratické straně Německa, patřil k jejímu levému křídlu. Byl redaktorem *Sächsische Arbeiter-Zeitung*. Napsal řadu prací o světovém hospodářství. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce spolupracoval v Rusku s redakcí menševického listu *Načalo*, vyzýval k účasti v Bulyginově dumě, obhajoval taktiku dílčích dohod s kadety atd. Parvus propagoval teorii permanentní revoluce, z níž později Trockij učinil nástroj boje proti leninismu. Za první světové války byl sociálšovinistou a agentem německého imperialismu. Od roku 1915 vydával renegátský časopis *Die Glocke*. — 32

PEŠEČONOV A. V. (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spolupracoval s časopisem *Russkoje bogatstvo* a roku 1904 se stal členem jeho re-

dakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvobožděníje a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. V letech 1903—1905 byl členem Svazu osvobození, od roku 1906 jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, roku 1922 emigroval. — 417—421, 423—425

PETR I. (Veliký) (1672—1725) — ruský car (1682—1725). — 39

PETRAŽYCKI L. I. (1867—1931) — jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany, právník a sociolog. Od roku 1899 působil jako profesor na petrohradské univerzitě. Byl poslancem I. státní dumy a jedním z redaktorů časopisů Pravo a Věstník prava. Po Říjnové revoluci emigroval do Polska; v roce 1930 se stal profesorem varšavské univerzity. Je autorem mnoha prací z oboru práva. — 319, 321

PETRUNKEVIČ I. I. (1844—1928) — statkář, zemstevní činitel, kadet. V roce 1904 byl předsedou Svazu osvobození. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Patřil k spoluzakladatelům a významným vůdcům Konstitučně demokratické strany, byl předsedou jejího ústředního výboru a vydavatelem ústředního orgánu Reč. Byl poslancem I. státní dumy. Veřejná činnost Petrunkeviče byla typickým projevem politické podlézavosti představitelů liberální buržoazie vůči samoděržaví. Po Říjnové revoluci emigroval. — 49, 55

PIKER A. S. — viz Martynov A.

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — marxistický filozof, literární historik a estetik, představitel mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. internacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revolučního hnutí. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval, rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Na sjezd byl delegován skupinou Osvobození práce, patřil k většinovým jiskrovcům, byl členem byra (předsednictva) sjezdu.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se přiklonil k menševikům. Za první ruské revoluce

1905—1907 souhlasil v zásadních otázkách s menševiky. V letech reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků oddaných straně. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesouhlasil.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896). O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 30, 32, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 57, 61, 62, 70, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 124, 155, 157, 158, 159—160, 161, 162, 165, 173—193, 252, 265, 298, 360, 362, 384, 391, 398—402, 425

PLEVE V. K. (1846—1904) — reakční státník; v letech 1881—1884 byl ředitelem policejního departmentu, od roku 1902 ministrem vnitra. Na jeho příkaz byly krutě potlačeny rolnické nepokoje v Poltavské a Charkovské gubernii a rozeznána řada zemstev. Pleve prosazoval reakční politiku porušování okrajových území Ruska. Aby odvrátil pozornost mas od revolučního boje, pomáhal vyprovokovat rusko-japonskou válku. Stejný cíl sledoval organizováním protižidovských pogromů; podporoval zubatovovštinu. Svou politikou vzbudil nenávisť v nejšířších vrstvách ruské společnosti. Dne 15. července 1904 byl zavražděn eserem J. S. Sazonovem. — 405

POBĚDONOSCEV K. P. (1827—1907) — reakční státník carského Ruska, nejvyšší prokurátor synodu, faktický předseda vlády a hlavní inspirátor feudální reakce za vlády Alexandra III. Hrál významnou úlohu i za cara Mikuláše II. Hájil carský absolutismus, byl nesmiřitelným odpůrcem buržoazních reforem 60. let a nepřitelem vědy a osvěty. Při vzestupu buržoazně demokratické revoluce v říjnu 1905 byl nucen odstoupit. — 280, 406

POJARKOV A. V. (nar. 1868) — pravoslavný kněz, poslanec I. státní dumy za Voroněžskou gubernii. Nebyl organizován v žádné politické straně. — 142

POPOV K. A. (K. P—v) (1876—1949) — sociální demokrat. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1899 (zpočátku patřil k ekonomistům). V letech 1901—1903 byl jiskrovcem, po II. sjezdu SDDSR menševikem a od roku 1906 bolševikem. Za revoluční činnost byl nejednou zatčen, žalářován nebo poslán do vyhnanství. V letech 1910—1917 pracoval v omském výboru SDDSR, od března do listopadu 1917 byl předsedou omského sovětu dělnických a vojenských zástupců a západosibiřského oblastního výkonného výboru, po nastolení sovětské vlády na Sibiři se stal členem omského sovětu, později předsedou omského guberniálního výkonného výboru. V letech 1922 až 1928 vedl odbor propagandy a zastupoval vedoucího oddělení agitace a propagandy ÚV VKS(b). V roce 1928 byl prorektorem Institutu rudé profesury. V roce 1929 se stal vědeckým pracovníkem Institutu V. I. Lenina. V letech 1938—1948 přednášel na vysokých školách. Napsal mnoho vědeckých prací z dějin KSSS. — 293

PORŠ N. V. (nar. 1879) — jeden z vůdců Revoluční ukrajinské strany přejmenované v prosinci 1905 na Ukrajinskou sociálně demokratickou dělnickou stranu (USDDDS). Stál na maloburžoazních nacionalistických pozicích, po vzoru bundovců se dožadoval kulturně národnostní autonomie. IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR se zúčastnil s poradním hlasem, byl pro sjednocení USDDDS a SDDSR na federativních zásadách, ale sjezd jeho návrh zamítl. V letech 1917—1918 se stal členem kontrarevoluční Ukrajinské centrální rady. — 30

PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernsteinismu v Rusku, aktivní člen liberální monarchistické organizace Svaz osvobození. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany, redaktorem a vydavatelem časopisu *Bez zaglavija* a spolupracovníkem redakce listu *Tovarišč*. Je autorem knih o dělnické otázce, napsaných z bernsteinovsko-liberálního hlediska. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost vypořázen z SSSR. — 73

ПРОТООПОВ Д. Д. (nar. 1865) — publicista, zemstevní činitel, člen ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Za Samarskou

gubernii byl poslancem I. státní dумы. Vydával čtrnáctideník Zemskoje dělo, přispíval do listu Russkije vědomosti a jiných periodik. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky. V roce 1920 byl soudně stíhán ve věci tzv. Taktického centra. — 98, 132

RACHMETOV N. (vl. jm. Bljum O. V.) (nar. 1886) — sociální demokrat menševik, později provokatér. Zabýval se publicistickou činností, přispíval do listu Golos truda. Od července 1909 byl agentem řížské tajné policie. V roce 1917 byl odhalen, odsouzen k trestu odnětí svobody a později vypovězen za hranice. — 264—266, 267, 269—270, 273, 293, 398

RAMIŠVILI I. I. (1859—1937) — sociální demokrat menševik, povoláním učitel. Za Kutaiskou gubernii byl poslancem I. státní dумы; po jejím rozpuštění podepsal vyborskou výzvu a byl za to soudně stíhán. Tbiliská organizace ho delegovala na IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR. Roku 1917 se stal členem byra výkonného výboru petrohradského sovětu, byl zvolen poslancem Ústavodárného shromáždění. V letech 1918—1920 byl členem kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii. — 237, 238, 245, 275, 320, 321—322

RJANŠEV V. — autor článku Kadetský návrh zákona o svobodě shromáždování, otištěného v 13. čísle listu Kurjer 31. května (13. června) roku 1906. — 217

RODIČEV F. I. (nar. 1856) — tverský statkář a zemstevní činitel, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany a člen jejího ústředního výboru; právník. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Byl poslancem Státní dумы ve všech volebních obdobích. Po únorové revoluci, 1917 se stal v prozatímní vládě komisařem pro záležitosti Finska. Po Říjnové revoluci emigroval. — 49, 55, 163, 164, 252, 283, 330

ROMANOVCI — dynastie ruských carů; vládli v letech 1613—1917. — 404, 406

ROZANOV V. V. (1856—1919) — reakční filozof, stoupenec idealismu a mystiky, novinář a kritik. V 90. letech spolupracoval s listy Moskovskije vědomosti a Novoje vremja a s časopisem Russkij věstník; vystupoval v nich na obranu samoděržaví. — 203

ROŽKOV N. A. (1868—1927) — historik a publicista. V 90. letech se názorově sblížil s legálními marxisty. Začátkem roku 1905 vstoupil

do SDDSR a načas se přiklonil k bolševikům. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se stal jedním z ideových vůdců likvidátorství; přispíval do časopisu Naša zarja, redigoval list menševicko-likvidátorského zaměření Novaja Sibir. V. I. Lenin kritizoval Rožkovovy názory v člancích Manifest liberální dělnické strany a Z tábora stolypinské „dělnické“ strany (Spisy 17, Praha 1958, s. 304—315 a s. 344—349). Po únorové revoluci 1917 vstoupil do ústředního výboru menševiků a několik měsíců byl náměstkem ministra pošt a telegrafů v prozatímní vládě. K Říjnové revoluci zaujal nepřátelský postoj. V době cizí vojenské intervence a občanské války bojoval proti sovětské moci. V roce 1922 se rozešel s menševiky. V následujících letech se věnoval vědeckopedagogické a administrativní práci v různých institucích. Je autorem řady prací o dějinách Ruska. — 31

RUMJANCEV P. P. (Schmidt) (1870—1925) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1891. Pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě i v jiných ruských městech. Po II. sjezdu SDDSR se stal bolševikem. Byl členem byra výborů většiny. Voroněžský výbor SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany. V červnu 1905 byl kooptován do ústředního výboru SDDSR. V roce 1905 přispíval do prvního legálního bolševického listu Novaja žizň a byl jedním z jeho redaktorů, v letech 1906—1907 spolupracoval s časopisem Věstník žizni. V letech reakce zanechal práce ve straně. Žil v cizině a věnoval se statistice. Zemřel v Berlíně. — 37

RYKOV A. I. (Vlasov) (1881—1938) — člen SDDSR od roku 1899. Moskevský výbor SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany. V letech reakce zaujal Rykov smírlivecký postoj k likvidátorům, vperjodcům a trockistům. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci a proti Leninovým Dubnovým tezím. Po Říjnové revoluci stál v čele Nejvyšší národohospodářské rady, byl místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany, předsedou rady lidových komisařů SSSR a RSFSR; byl členem politického byra ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany. V listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů. V roce 1928 patřil k vůdcům pravicově oportunistické frakce ve straně. V roce 1937 byl za protistranickou činnost ze strany vyloučen. — 217

RYZKOV S. M. (nar. 1874) — učitel, původem rolník, poslanec I. státní dumy za Jekatěrinoslavskou gubernii. Organizoval nedělní školy a vzdělávací kroužky. Po rozpuštění I. státní dumy podepsal vyborskou výzvu a byl za to odsouzen. — 224

SKIRMUNT R. A. (nar. 1868) — statkář, poslanec I. státní dumy za Minskou gubernii; patřil k frakci svazu autonomistů. V říjnu 1910 byl zvolen členem Státní rady. — 321

SOLOVEJČIK B. I. (Boris Nikolajevič) (nar. 1884) — menševik, k sociálně demokratickému hnutí se připojil v roce 1903; pracoval v jihoruských městech a později v Moskvě. Za moskevskou okruhovou organizaci byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. V roce 1909 zanechal politické činnosti. Ve třicátých letech pracoval v lidovém komisariátu lehkého průmyslu. — 61

STACHOVIČ M. A. (1861—1923) — umírněný liberál, v letech 1895 až 1907 maršálek šlechty v Orelské gubernii; hrál významnou úlohu v zemstevním hnutí. Byl poslancem I. a II. státní dumy a členem Státní rady. Zpočátku sympatizoval s kadety, později patřil k zakladatelům okřábristické strany (Svaz 17. října). Po únorové revoluci 1917 byl jmenován generálním gubernátorem ve Finsku a později zástupcem prozatímní vlády v zahraničí. — 251, 263

STIŠINSKIJ A. S. (nar. 1857) — vysoký státní úředník carského Ruska, horlivý obhájce zájmů statkářů. V letech 1873—1882 byl zaměstnán ve Státní kanceláři, později na ministerstvu vnitra. Od roku 1896 byl náměstkem státního tajemníka, v letech 1899—1904 náměstkem ministra vnitra. V Goremykinově vládě byl pověřen řízením zemědělství. Patřil k iniciátorům černosotňovského Svazu ruského národa. Od roku 1904 byl členem Státní rady. — 145, 425

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář. V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. Po porážce revoluce prováděl krvavé represálie (stolypinská reakce v letech 1907—1910). V roce 1907 car na jeho návrh rozpustil II. státní dumu a vydal 3. června nový volební zákon, který zajišťoval v dumě většinu kontrarevoluci. Stolypin byl autorem agrární reformy, jejímž cílem bylo získat na vesnici oporu carskému absolutismu. Touto oporou se měli stát kulaci. Avšak jeho pokus upevnit samoděržaví shora, v zájmu buržoazie a statkářů, ztroskotal. V roce 1911 zavraždil Stolypina v Kyjevě agent tajné policie eser Bogrov. — 258, 274, 336, 385, 400, 404, 405, 406, 407

STRUMLIN (vl. jm. Strumillo-Petraškevič) S. G. (1877—1974) — sociální demokrat, později významný ekonom a statistik, akademik. V revolučním hnutí začal pracovat roku 1897. V roce 1899 vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Často

byl vězněn a poslán do vyhnanství. Od roku 1905 pracoval v petrohradských menševických organizacích, k politickým otázkám zaujímal kompromisní stanovisko. Byl delegátem IV. a V. sjezdu SDDSR. Na IV. sjezdu SDDSR popíral nutnost agrárního programu; v řadě zásadních otázek hlasoval s bolševiky. Po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel a v roce 1923 se stal členem KSSS. Pracoval ve Státní plánovací komisi SSSR, v Akademii věd SSSR, přednášel na moskevské univerzitě a jiných vysokých školách. Napsal mnoho vědeckých prací a článků o socialistickém plánování, dějinách sovětského národního hospodářství, statistice a jiných otázkách. — 57

STRUMILLO-PETRAŠKEVIČ — viz Strumilin S. G.

STRUVE P. B. (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, představitel legálního marxismu, spolupracovník a redaktor časopisů *Novoje slovo* (1897), *Načalo* (1899) a *Žizň* (1900). Již ve své první práci *Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskom razvitii Rossii* [Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska] (1894) kritizoval narodnictví, „doplňoval“ a „kritizoval“ Marxovo ekonomické a filozofické učení, sympatizoval s představiteli vulgární buržoazní politické ekonomie a propagoval malthuziánství. Lenin ho nazval „velikým mistrem renegátství“ (Spisy 13, Praha 1956, s. 495). Na přelomu století se Struve definitivně rozešel s marxismem a sociální demokracií, přešel k liberálům a stal se jedním z teoretiků a organizátorů buržoazně liberální organizace Svaz osvobození (1904—1905) a redaktorem jejího ilegálního orgánu *Osvobožděnije* (1902—1905). Od roku 1905 byl členem ústředního výboru kadetské strany a po porážce revoluce roku 1905—1907 vůdcem pravého křídla liberálů. Po Říjnové revoluci byl členem Wrangelovy kontrarevoluční vlády; později emigroval. — 71, 73, 117, 130, 144, 145, 181, 185, 376, 377, 423, 424

SUVORIN A. S. (1834—1912) — reakční novinář a vydavatel. V letech 1876—1912 byl majitelem a vydavatelem listu *Novoje vremja*, orgánu reakčních šlechtických kruhů a úřednické byrokracie. Svou novinářskou činnost zahájil v provinciálním tisku, později psal do časopisů *Otčestvennyje zapiski* a *Sovremennik*. V roce 1876 se náhle přiklonil k reakci. — 329

SUVOROV S. A. (Borisov) (1869—1918) — sociální demokrat, publicista a statistik. Do revoluční činnosti se zapojil v 90. letech jako narodovoljovec. V roce 1900 se stal sociálním demokratem; v letech 1905—1907 pracoval v bolševických organizacích v různých městech

Ruska. Byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. Na sjezdu vystoupil jako jeden z referentů o agrární otázce a hájil požadavek, aby byla statkářská půda rozdělena a předána do soukromého vlastnictví rolníků. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se přiklonil k přívržencům machismu ve straně, kteří zahájili tažení proti marxistické filozofii. Byl spoluautorem jejich sborníku Očerki po filosofii marksizma [Nástin marxistické filozofie] (1908). Suvorovovy protimarxistické filozofické názory podrobil kritice Lenin v práci Materialismus a empiriokriticismus (1909).

Po roce 1910 zanechal Suvorov stranické práce a věnoval se statistice. V roce 1917 se přiklonil k menševikům-internacionalistům. Před Říjnovou revolucí i po ní zastával řadu volených funkcí v Moskvě a v Jaroslavlí. Zahynul za kontrarevolučního povstání v Jaroslavlí v červenci 1918. — 37, 38, 54

SVJATOPOLK-MIRSKIJ P. D. (1857—1914) — státní činitel carského Ruska velkostatkář, oktábrista. V řadě ruských měst působil jako gubernátor. Od srpna 1904 zastával funkci ministra vnitra. Ve snaze oslabit revoluční hnutí prováděl politiku lavírování; vyhlásil „období důvěry vlády ke společnosti, poněkud uvolnil cenzuru, udělil částečnou amnestii, povolil sjezdy zemstev atd. V lednu 1905 jeho politika zkrachovala a Svjatopolk-Mírskij musel abdikovat. — 241

ŠIPOV D. N. (1851—1920) — velkostatkář, význačný činitel zemstevního hnutí, umírněný liberál. V letech 1893—1904 byl předsedou moskevské guberniální správy zemstva. V listopadu 1904 předsedal zvláštní poradě činitelů zemstev. V listopadu 1905 pomáhal organizovat Svaz 17. října a stal se předsedou jeho ústředního výboru. V roce 1906 ze Svazu vystoupil a stal se členem Strany pokojné obnovy; téhož roku byl zvolen členem Státní rady. V roce 1911 zanechal politické činnosti. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky, patřil k vůdcům kontrarevoluční bělogvardějské organizace Národní centrum. — 181

ŠMIDT — viz Rumjancev P. P.

ŠUCHTAN L. F. — inženýr, náčelník Nikolajevské dráhy. V červnu 1906 byl navrhován do funkce ministra dopravy v tehdy sestavované koaliční vládě. — 251

TAG—IN — viz Troickij A. R.

TEODORovič I. A. (Děmjan) (1875—1940) — sociální demokrat. Do

revolučního hnutí se zapojil v roce 1895, byl členem moskevského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Po II. sjezdu SDDSR se stal bolševikem. V roce 1905 byl členem redakce ústředního orgánu bolševiků listu Proletarij, v letech 1905—1907 členem petrohradského výboru SDDSR. Byl delegován na IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR a zvolen do komise pro redigování protokolu. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zásobování. Hájil oportunistický požadavek vytvoření takzvané jednotné socialistické vlády za účasti menševiků a eserů; společně s Rykovem a jinými oportunisty podepsal prohlášení o odchodu z rady lidových komisařů.

Za občanské války bojoval v partyzánských oddílech proti Koločakovi. Od roku 1920 pracoval v lidovém komisariátu zemědělství. V letech 1928—1930 se stal generálním tajemníkem Rolnické internacionály a ředitelem Mezinárodního zemědělského institutu. Později byl šéfredaktorem nakladatelství společnosti bývalých politických vězňů a odpovědným redaktorem časopisu Katorga a ssylka. — 41, 42, 49

ТМІРЈАЗЕВ В. І. (nar. 1849) — průmyslník a finančník carského Ruska. Od roku 1894 zastával různé funkce na ministerstvu financí. V roce 1905 se stal ministrem obchodu a průmyslu. V roce 1906 z ministerstva odešel a soukromě se věnoval obchodu a průmyslu. Byl členem Státní rady. V roce 1909 byl znovu jmenován ministrem obchodu a průmyslu. V roce 1912 jako ředitel správní rady Lenské společnosti pro těžbu zlata ospravedlňoval střelbu do dělníků na lenských nalezištích zlata (Lenský masakr). — 251, 263

ТКАЧОВ П. N. (1844—1885) — ideolog revolučního narodnictví, publicista a literární kritik. Od roku 1861 se aktivně účastnil studentského hnutí, přispíval do četných pokrokových časopisů, byl pronásledován carskou vládou. Od roku 1873 žil jako emigrant v zahraničí. Psal do časopisu P. L. Lavrova Vperjod!, v letech 1875—1881 vydával se skupinou polských emigrantů časopis Nabat, roku 1880 přispíval do listu L. A. Blanquiho Ni Dieu, ni Maître.

Tkačov stanul v čele nového směru v revolučním narodnictví. Podle Tkačovova názoru musí revoluční menšina uchopit politickou moc, vytvořit nový stát a provést revoluční přeměny v zájmu lidu, který pak jen bude využívat dosažených výsledků. Zastával mylný názor, že absolutistický stát nemá v Rusku sociální základnu a nevyjadřuje zájmy žádné třídy. Tkačovovy názory ovlivněné blanquismem kritizoval Engels v člancích Emigrantská literatura (viz K. Marx - B. Engels, Spisy 18, Praha 1966, s. 539—584). Poslední léta života strávil Tkačov v Paříži, kde také zemřel. — 58

TREPOV D. F. (1855—1906) — vrchní policejní komisař Moskvy v letech 1896—1905. Byl to „jeden z nejnenáviděnějších přísluhovačů carismu v celém Rusku, který proslul v Moskvě svou krutostí, surovostí a tím, že se pokoušel spolu se zubatovovci demoralizovat dělníky“, charakterizoval jej Lenin (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 237). 11. ledna 1905 byl jmenován generálním gubernátorem Petrohradu, později zastupoval ministra vnitra. V říjnu 1905 vydal „proslulý“ rozkaz „slepých nábojů nepoužívat, ostrými nešetřit“. Byl iniciátorem černosotňovských pogromů. — 39, 53, 55, 90, 117, 145, 201, 206, 232, 252, 280, 283, 287, 289, 291—292, 325, 335, 404, 406

TROCKIJ (vl. jm. Bronštejn) L. D. (1879—1940) — nepřítel leninismu. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem sibiřského svazu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům; po sjezdu aktivně bojoval proti bolševikům ve všech otázkách teorie a praxe socialistické revoluce. V letech reakce byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristické stanovisko, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zahraničních věcí, lidovým komisařem vojenství a vojenského námořnictva, předsedou Revoluční vojenské rady republiky a členem politického byra ÚV. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru; v letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany; prohlašoval, že socialismus nemůže v SSSR zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypořádán z SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 32

TROICKIJ A. G. (Tag—in) — statistik. V roce 1905 se přikláněl k maximalistům. V roce 1907 zanechal politické činnosti. Po únorové revoluci 1917 se znovu sblížil s maximalisty, ale brzy se s nimi rozešel a vstoupil do strany eserů. Po Říjnové revoluci se stal členem KSR(b); v roce 1921 ze strany vystoupil a zanechal politické činnosti. Pracoval jako statistik v různých sovětských institucích. — 117

TRUBECKOJ S. N. (1862—1905) — kníže, idealistický filozof, liberál. Pokoušel se upevnit carismus zavedením umírněné ústavy. Jako člen delegace zemstev, kterou Lenin označil „za carovu buržoazní čeládku“, se v roce 1905 zúčastnil audience u Mikuláše II. a přednesl programové prohlášení. Lenin tuto politickou demarši zemstevních

činitelů hodnotil jako pokus o dohodu, jako kupčení buržoazie s carismem, jako patolizalství. V roce 1905 byl Trubeckoj zvolen rektorem moskevské univerzity. Dal souhlas k jejímu uzavření, protože se obával otevřeného revolučního vystoupení studentů proti samoděržaví na univerzitní půdě.

Ve svých filozofických pracích O přírodě čelovečeskogo soznaniija [O povaze lidského vědomí] (1889—1891), Osnovanija idealizma [Základy idealismu] (1896) aj. ostře vystupoval proti materialismu. Redigoval časopis Voprosy filosofii i psichologii. — 187

TURATI Filippo (1857—1932) — pracovník italského dělnického hnutí, spoluzakladatel Italské socialistické strany (1892); vedl její pravé, reformistické křídlo. V roce 1891 začal vydávat týdeník *Critica sociale*. V roce 1896 byl zvolen do parlamentu; stál v čele skupiny socialistů-reformistů. Prováděl politiku třídní spolupráce proletariátu s buržoazií; za první světové války patřil k centristům. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky. Po rozkolu v Italské socialistické straně (1922) se stal čelným představitelem reformistické Unitární socialistické strany. V roce 1926 emigroval do Francie. — 185

ULJANOV V. I. — viz Lenin V. I.

URUSOV S. D. (nar. 1862) — kníže, velkostatkář, stoupenec parlamentní monarchie. Snažil se upevnit carismus zavedením umírněné ústavy. V letech 1903—1904 zastával funkci místodržitele v Besarábii. V roce 1905 byl dočasně náměstkem ministra vnitra v kabinetě Vitteho. V roce 1906 byl za Kalužskou gubernii zvolen do I. státní dumy; byl členem Strany demokratických reforem. Po rozeznání I. státní dumy podepsal vyborskou výzvu, byl za to zatčen a odsouzen ke třem měsícům vězení. Až do roku 1917 se zabýval zemědělstvím. Od března do června 1917 byl náměstkem ministra vnitra v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci působil jako účetní, později pracoval ve zvláštní komisi předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady pro výzkum magnetické anomálie v Kurské oblasti. V letech 1921—1929 byl zaměstnán ve Státní bance. — 251, 252, 262

UŠAKOV M. A. — agent zubatovovské tajné policie. Zpočátku pracoval v petrohradské zubatovovské organizaci, později založil tzv. Nezávislou sociální dělnickou stranu a vydával list *Rabočaja gazeta* financovaný vládou. Jeho „strana“ nenašla podporu mezi dělníky a v roce 1908 zanikla. — 424

VINOGRADOV P. G. (1854—1925) — historik, profesor moskevské a po-

zději oxfordské univerzity. Většina jeho vědeckých prací je věnována středověkým dějinám Anglie. Svými politickými názory patřil ke kadetům. Revoluci v letech 1905—1907 hodnotil z pozic liberální buržoazie, což se odrazilo v jeho stati *Političeskije pisma* [Politické dopisy], otištěné v listu *Ruskije vědomosti* 5. srpna 1905. K Říjnové revoluci se stavěl negativně.

Hlavní práce: *Issledovanija po socialnoj istorii Anglii v srednije věka* [Nástin sociálních dějin středověké Anglie] (1887), *Sredněvěkovoje pomestje v Anglii* [Středověký statek v Anglii] (1905) aj. — 48

VINTER — viz Krasin L. B.

VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel imperialistických zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastánce samoděržaví. Snažil se zachovat monarchii malými ústupky a sliby liberální buržoazii a krutými represemi vůči lidu. Byl jedním z těch, kdo potlačili revoluci v letech 1905—1907. Jako ministr dopravy (únor—srpen 1892), ministr financí (1892—1903) a předseda vlády (říjen 1905—duben 1906) prosazoval v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství zájmy velkoburžoazie. Všeestrannou podporou zahraničních investic přispěl nejen k rozvoji kapitalismu v Rusku, ale i k větší závislosti Ruska na imperialistických státech. Lenin jej charakterizoval jako „ministra makléře“ a „burzovního agenta“. — 74, 130, 201, 208, 242, 290, 296, 313, 360, 361, 362

VLASOV — viz Rykov A. I.

VODOVOZOV V. V. (1864—1933) — ekonom a publicista liberálně národnického zaměření. Od roku 1904 byl členem redakce listu *Naša žizň*. V roce 1906 spolupracoval s levicovým kadetským listem *Tovarišč*, za volební kampaně do II. státní dumy se stal trudovikem. V roce 1912 publikoval v časopisu *Zaprosy žizni*, s nímž spolupracovali kadeti, lidoví socialisté a menševici-likvidátoři. Kritice Vodovozových liberálně buržoazních názorů věnoval ve svých pracích významné místo V. I. Lenin. V roce 1917 byl Vodovozov členem redakce časopisu *Byloje* a spolupracoval s liberálně buržoazním listem *Děň*. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky. V roce 1926 emigroval a přispíval do bělogvardějského tisku. — 363

VOINOV — viz Lunačarskij A. V.

VOLKONSKIJ N. S. (1848—1910) — kníže, reakční politik, oktábrista.

Od roku 1874 byl členem rjazaňského guberniálního zemstva, v letech 1897—1899 předsedou guberniální zemstevní správy. V letech 1904—1905 se účastnil sjezdů zemstev. Za rjazaňské zemstvo byl v letech 1906—1907 členem Státní rady, byl také členem I. a III. státní dумы. Přispíval do listu Russkije vědomosti. — 321

VORONCOV V. P. (V. V.) (1847—1918) — ekonom a publicista, jeden z ideologů liberálního narodnictví 80. a 90. let, autor knih *Sud'by kapitalizmu v Rossii* [Osud kapitalismu v Rusku] (1882), *Naši napravlenija* [Naše směry] (1893), *Očerki teoretičeskoj ekonomii* [Nástin teoretické ekonomie] (1895) aj. Tvrdil, že v Rusku nejsou podmínky pro rozvoj kapitalismu, hájil zbožní malovýrobu a idealizoval rolnickou občinu. Prosazoval politiku smíru s carskou vládou a byl odpůrcem marxismu. Voroncovovy názory kritizoval v mnoha svých pracích V. I. Lenin. — 418

V. V. — viz Voroncov V. P.

WARSKI Adolf (vl. jm. Warszawski A. S.) (1868—1937) — dlouholetý a významný činitel polského revolučního hnutí. Na konci osmdesátých let byl jedním z organizátorů Svazu polských dělníků, aktivně se podílel na založení Sociální demokracie Království polského, později Sociální demokracie Království polského a Litvy. V roce 1893 emigroval a v zahraničí spolu s R. Luxemburgovou a dalšími pracovníky začal vydávat list *Sprawa robotnicza* — první orgán polských sociálních demokratů — a později časopis *Przegląd socjal-demokratyczny*. Za sociální demokracii Polska a Litvy byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu strany s právem poradního hlasu. Po sjezdu byl kooptován do ÚV SDDSR. Na V. sjezdu strany byl zvolen za člena ÚV. V letech 1909—1910 pracoval v redakci ústředního orgánu SDDSR — listu *Social-demokrat*. Za první světové války patřil k internacionalistům, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. V roce 1916 se vrátil do Polska, ale byl zatčen Němci za protiválečnou agitaci. Po osvobození roku 1917 se stal jedním z vedoucích pracovníků Sociální demokracie Polska a Litvy. V roce 1918 byl jedním ze zakladatelů Komunistické dělnické strany Polska a členem jejího ÚV, účastnil se jejích sjezdů a konferencí. Byl zvolen poslancem Sejmu a předsedou jeho komunistické frakce. V roce 1929 emigroval do SSSR; v Institutu Marxe-Engelse—Lenina se věnoval dějinám polského dělnického hnutí. — 35

WARSAWSKI A. S. — viz Warski A.

ŽILKIN I. V. (1847—1958) — novinář, jeden z vůdců trudoviků. Byl redaktorem listu *Uravec* a tajemníkem časopisu *Nedělja*, přispíval do listu *S.-Petěrburgskije vědomosti* a později do listů levicových kadetů *Naša žizň* a *Tovarišč*. V roce 1906 byl zvolen za rolníky Saratovské gubernie do I. státní dумы. Později zanechal aktivní politické činnosti a přispíval do různých buržoazních publikací. Po Říjnové revoluci pracoval v různých sovětských institucích. Od roku 1925 se věnoval žurnalistice. — 218, 219, 320, 321

ŽORDANIJA N. N. (Kostrov) (1870—1953) — sociální demokrat menševik. Politickou činnost zahájil v 90. letech, byl členem první marxistické skupiny v Gruzii, stál v čele jejího oportunistického křídla. II. sjezdu SDDSR se účastnil s poradním hlasem, sympatizoval s menšinovými jiskrovci. Po sjezdu vedl kavkazské menševiky. V roce 1905 řídil menševický list *Social-demokrat* (v gruzínštině), vystupoval proti bolševické taktice v buržoazně demokratické revoluci. V roce 1906 byl členem I. státní dумы. Účastnil se jednání IV. sjezdu SDDSR; na V. sjezdu v roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V letech reakce se sice oficiálně k likvidátorům nepřihlásil, ve skutečnosti je však podporoval. V roce 1914 přispíval do časopisu *Borba*, v jehož čele stál Trockij; za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tífliského (Tbilisi) sovětu dělnických zástupců, v letech 1918—1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii; od roku 1921 žil v emigraci. — 45, 57, 135

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(*Květen — září 1906*)

Od května do září Lenin žije v Petrohradě, v srpnu odjíždí načas do Finska.

Nejpozději 4. (17.) května Po krátkém pobytu ve Finsku, kam přijel ze Stockholmu po skončení IV. (sjednocovacího) sjezdu, se Lenin vrací do Petrohradu.

4. (17.) května Lenin píše článek Boj za svobodu a boj o moc; článek vyšel jako úvodník v 9. čísle Volny 5. května 1906.

6. (19.) května Lenin referuje o výsledcích IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR na schůzi petrohradských stranických pracovníků;

píše článek K výsledkům sjezdu. Článek vyšel jako úvodník v 11. čísle Volny 7. května 1906.

V 10. čísle tohoto listu byl otištěn jako úvodník Leninův článek Nový rozmach.

Mezi 5. a 10. (18.—23.) květnem Lenin referuje o Státní dumě na shromáždění sociálně demokratických dělníků tkalcovského okrsku ve Vybořské čtvrti.

9. (22.) května Lenin přednáší pod jménem Karpov na shromáždění v Lidovém domě Paninové o vztahu k Státní dumě. Shromáždění přijímá rezoluci, kterou Lenin navrhl;

navštěvuje odborový svaz kancelářských pracovníků a účetních, rozmlouvá se členy jeho vedení;

píše článek Dělnická skupina ve Státní dumě. Článek vyšel jako úvodník ve 13. čísle Volny 10. května 1906.

Ve 12. čísle tohoto listu vychází Leninův úvodník Duma a lid, noticka Z novin a časopisů a redakční doslov k návrhu rezoluce bolševiků o Státní dumě, předloženému IV. sjezdu SDDSR.

10. (23.) května Lenin píše článek Rolnická čili „Trudovická“ skupina a SDDSR. Článek vyšel jako úvodník ve 14. čísle Volny 11. května 1906.

Ve 13. čísle tohoto listu byl uveřejněn Leninův redakční doslov k článku K organizační otázce.

11. (24.) května Lenin referuje o IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR na schůzi sociálně demokratických dělníků moskevského obvodu v Petrohradě. Podává pozměňovací návrh k rezoluci, kterou tato schůze navrhla, a schůze jeho pozměňovací návrh schvaluje.

Lenin mluví o výsledcích IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR na schůzi sociálních demokratů francouzsko-ruského okrsku v Petrohradě.

12. (25.) května V 15. čísle Volny vychází jako úvodník Leninův článek Otázka půdy v dumě.

13. (26.) května Lenin píše článek Ani půdu, ani svobodu! Článek vyšel jako úvodník v 17. čísle Volny 14. května 1906; v 16. čísle tohoto listu byl otištěn Leninův článek Rezoluce a revoluce.

14. (27.) května V 17. čísle Volny vychází Leninův článek Volební vítězství sociálních demokratů v Tiflisu.

- V první polovině května* Lenin píše brožuru Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR (Dopis petrohradským dělníkům). Brožura vyšla tiskem v červnu 1906.

17. (30.) května Lenin píše článek Vláda, дума a lid. Článek byl otištěn jako úvodník v 20. čísle Volny 18. května 1906.

18. (31.) května Lenin píše článek Kadeti brání dumě, obrátit se k lidu a redakční doslov k svolání dělnických

- poslanců Státní dumy pod názvem Všem dělníkům Ruska. Článek i doslov vyšly v 21. čísle Volny 19. května 1906.
19. května
(1. června) Lenin píše články Otázka půdy a boj za svobodu a Chudáci goremykinovci, oktábristé a kadeti. Články vyšly v 22. čísle Volny 20. května 1906;
- v 21. čísle Volny byl uveřejněn Leninův článek Ani smlouvat nechtějí!
20. května
(2. června) Lenin píše články Špatné rady (úvodník) a Zvěsti a pověsti o rozpuštění Státní dumy. Články vyšly v 23. čísle Volny 21. května 1906;
- v 22. čísle Volny vychází jeho článek Svoboda kritiky a akční jednota.
21. května
(3. června) Lenin referuje o jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR na schůzi sociálně demokratických dělníků narvského obvodu v Petrohradě.
23. května
(5. června) Lenin přednáší o agrární otázce na schůzi dělníků sangallského okrsku v Petrohradě; na žádost dělníků tu také hovoří o vztahu bolševiků a menševiků ke Státní dumě.
- V 6. čísle časopisu Věstník žizni je uveřejněn Leninův článek Kautsky o Státní dumě.
24. května
(6. června) V 25. čísle Volny vychází jako úvodník Leninův článek Kadeti, trudovici a dělnická strana.
- Petrohradský výbor SDDSR schvaluje většinou hlasů Leninův návrh rezoluce o vztahu ke Státní dumě.
26. května
(8. června) Lenin podpisuje smlouvu na druhé vydání své knihy Vývoj kapitalismu v Rusku ve vydavatelství O. N. Popovové.
- V 1. čísle listu Vperjod vychází Leninova stať Co soudí soudruh Plechanov o taktice sociální demokra-

cie. Stať vychází v témže roce jako brožura v petrohradském vydavatelství Vperjod.

27. května
(9. června)

Lenin píše článek O současné politické situaci. Článek vyšel jako úvodník v 3. čísle listu Vperjod 28. května 1906;

2. číslo tohoto listu přináší Leninův návrh rezoluce petrohradského výboru SDDSR o vztahu ke Státní dumě (v květnu a v červnu vydal petrohradský výbor tuto rezoluci též jako leták), dále redakční doslov k rezolucím petrohradského a ústředního výboru SDDSR o vztahu ke Státní dumě a k prohlášení devíti členů petrohradského výboru. Uvedené rezoluce a prohlášení byly otištěny v listu Vperjod.

30. května
(12. června)

Ve 4. čísle listu Vperjod vychází Leninův článek Taktika proletariátu a současné úkoly.

31. května
(13. června)

Lenin píše článek Ať rozhodnou dělníci. Článek vyšel v 6. čísle listu Vperjod 1. června 1906;

v 5. čísle tohoto listu byl otištěn Leninův článek Německá sociální demokracie o kadetech a noticka Z novin a časopisů.

V květnu

Lenin navštěvuje poslance I. státní dumy M. I. Michajličěnka, aby zjistil, jaké jsou názory a stanoviska dělnických poslanců v dumě.

Květen až
7. (20.)
červenec

Lenin rediguje legální bolševické listy Volna, Vperjod a Echo.

1. (14.) června

Lenin píše článek „Nedívat se nahoru, ale dolů“. Článek byl otištěn jako úvodník v 7. čísle listu Vperjod 2. června 1906.

3. (16.) června

Lenin píše článek Reakce zahajuje ozbrojený boj. Článek vyšel jako úvodník v 9. čísle listu Vperjod 4. června 1906.

6. (19.) června

Lenin přednáší pod jménem Karpov v sále Těniše-

vova učiliště v Petrohradě o agrární otázce skupině delegátů celoruského sjezdu učitelů základních škol.

V 10. čísle listu Vperjod byl uveřejněn Leninův návrh rezoluce petrohradského výboru SDDSR o dumském vládním kabinetu (rezoluce vyšla v červnu téhož roku také jako leták petrohradského výboru SDDSR).

8. (21.) června Lenin píše článek Nahoře váhání, dole rozhodnost. Článek vyšel jako úvodník v 13. čísle listu Vperjod 9. června 1906.

Leninův článek Na prahu velkých událostí, zaslaný telegraficky z Petrohradu do Kyjeva, byl otištěn v 1. čísle kyjevského bolševického listu Rabotnik.

9. (22.) června Lenin píše článek Buďme jednotni! Článek vyšel jako úvodník ve 14. čísle listu Vperjod 10. června 1906.

10. (23.) června Lenin píše článek Duma a lid. Článek vyšel jako úvodník v 15. čísle listu Vperjod 11. června 1906.

Nejpozději 11.
(24.) června V projevu na schůzi sociálně demokratické organizace Baltského závodu v Petrohradě kritizuje Lenin menševiky, že podporují kadetské heslo „vládní kabinet odpovědný dumě“.

11.—12.
(24.—25.)
června Lenin řídí jednání společné konference petrohradských obvodních organizací SDDSR, které muselo být po zahájení v Petrohradě přeneseno do Teriok ve Finsku. Sám na konferenci přednáší o taktice strany vůči Státní dumě a o jednotě strany.

Mezi 11. a 15.
(24. a 28.)
červenem Lenin vypracovává návrh deklarace sociálně demokratické frakce v dumě. Návrh byl uveřejněn nejprve jako součást Leninova článku K deklaraci naší frakce v dumě v 1. čísle Echa 22. června 1906 a o den později samostatně v 1. čísle listu Severnaja zemlja.

14. (27.) června V 17. čísle listu Vperjod vychází jako úvodník Leninův článek Boj o moc a „boj“ o almužny.

- V první polovině června* Lenin se setkává se zástupcem hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy V. Lederem a debatuje s ním o situaci v této straně, o jejím nadcházejícím V. sjezdu a o možnosti vyslat na tento sjezd jako hosta zástupce bolševiků.
- Nejpozději 18. června (1. července)* Lenin posílá na V. sjezd Sociální demokracie Království polského a Litvy V. V. Vorovského jakožto představitele listu Vperjod.
- 21. června (4. července)* Lenin píše článek Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek!. Článek vyšel v 1. čísle Echa 22. června 1906.
- 22. června (5. července)* Lenin píše články Pomoc hladovějícím a taktika dumy, Jednání o vládním kabinetu a noticku pro rubriku Z novin a časopisů v listu Echo. Články i noticka vyšly ve 2. čísle tohoto listu 23. června 1906;
1. číslo téhož listu otiskuje Leninovy články K deklaraci naší frakce v dumě a Prospěšná polemika.
- 23. června (6. července)* Lenin píše článek Kdo je pro spojenectví s kadety? Článek vyšel jako úvodník v 3. čísle Echa 24. června 1906.
- 24. června (7. července)* Lenin píše pro list Echo úvodník pod názvem Kadetská дума dala peníze pogromistické vládě a noticku do rubriky Z novin a časopisů. Článek i noticka vyšly ve 4. čísle tohoto listu 25. června 1906.
- 25. června (8. července)* Lenin referuje o agrární otázce na dělnické schůzi zorganizované výborem SDDSR petrohradské čtvrti Petěrburská Strana. Schůze se zúčastnilo na 200 dělníků.
- 27. června (10. července)* Lenin píše noticku do rubriky Z novin a časopisů v listu Echo. Noticka byla otištěna v 6. čísle Echa 28. června 1906.
- V 5. čísle téhož listu vychází jako úvodník Leninův článek Přitakávači kadetů.

28. června
(11. července)

Lenin předsedá schůzi sociálně demokratických dělníků narvského obvodu v Petrohradě. Referuje o agrární otázce a předkládá schůzi návrh rezoluce schvalující usnesení společné konference petrohradských obvodních organizací SDDSR. Schůze, jíž se zúčastnilo na 200 dělníků, Leninův návrh rezoluce schválila.

Lenin píše pro 7. číslo Echa noticky do rubriky Z novin a časopisů.

V 6. čísle listu vychází jako úvodník Leninův článek Ještě jednou o dumském vládním kabinetu.

29. června
(12. července)

Lenin píše pro 8. číslo Echa noticku do rubriky Z novin a časopisů.

Později než
v červnu

Lenin pročítá brožuru B. Radina První sovět dělnických zástupců ve dnech 13. října—3. prosince 1905, dělá si v ní poznámky a některá místa zaškrťává.

1. (14.) července V 9. čísle Echa vycházejí Leninovy články Nesprávné argumenty „nestranických“ stoupců bojkotu a Výtky buržoazie a výzvy proletariátu.

2. (15.) července 10. číslo Echa přináší jako úvodník Leninův článek Armáda a lid a noticku Z novin a časopisů.

4. (17.) července V 11. čísle Echa vychází Leninův článek O organizování mas a o volbě vhodného okamžiku k boji a noticka Z novin a časopisů.

5. (18.) července Lenin píše článek Strany zastoupené v dumě a lid. Článek byl uveřejněn v 13. čísle Echa 6. července 1906;

v 12. čísle tohoto listu byl otištěn jako úvodník Leninův článek Smělý nápor a nesmělá obrana.

6. (19.) července Lenin píše článek Spiknutí reakce a výhrůžky pogromistů. Článek vyšel jako úvodník ve 14. čísle Echa 7. července 1906.

7. (20.) *července* Lenin referuje pod jménem Karpov na schůzi stranických pracovníků petrohradské organizace SDDSR o taktice sociálně demokratické frakce ve Státní dumě. Na schůzi bylo přítomno asi 120 osob.
- 8.—10. (21.—23.) *července* Lenin odjíždí s N. K. Krupskou na krátkou dovolenou ke své matce do Sablina (nedaleko Petrohradu). Když se však ráno 10. července dovidá o rozpuštění I. státní dumy, ihned spolu s Krupskou a se sestrou Marií Iljiničnou Uljanovovou ze Sablina odjíždí, aby mohl novou situaci společně se soudruhy zvážit a vypracovat pro ni novou taktiku bolševiků.
10. (23.) *července* Lenin organizuje v Kuokkale (ve Finsku) poradu se stranickými pracovníky o úkolech strany po rozpuštění I. státní dumy.
- Po 10. (23.) *červenci* Lenin se setkává s představitelem luganské stranické organizace a debatuje s ním o taktice bolševiků po rozpuštění I. státní dumy. Vřele pozdravuje luganské bolševiky a přeje jim hodně elánu a vytrvalosti v revolučním boji.
- Mezi 13. a 17. (26. a 30.) *červencem* Lenin píše brožuru Rozpuštění dumy a úkoly proletariátu. Brožura vyšla v Měskvě v srpnu 1906.
16. (29.) *července* Po obdržení zprávy, že ve Sveaborgu může každou chvíli dojít k živelnému povstání vojáků a námořníků, píše Lenin návrh usnesení výkonné komise petrohradského výboru SDDSR vyslat tam neprodleně delegaci s tím, aby se ujala vedení povstání.
17. (30.) *července* Lenin posílá V. R. Menžinskou do Finska se vzkazem pro člena vojenské organizace A. G. Šlichtera, aby okamžitě odjel do Sveaborgu a ujal se vedení povstání.
19. *července* (1. *srpna*) Lenin organizuje konspirativní poradu s petrohradskými stranickými pracovníky o sveaborském povstání.
20. *července* (2. *srpna*) Na Leninův návrh se petrohradský výbor SDDSR usnáší zorganizovat všeobecnou politickou stávku na podporu sveaborského a kronštadtského povstání.

- 21. července
(3. srpna)* Po obdržení zprávy o potlačení povstání ve Sveaborgu a Kronštadtu doporučuje Lenin petrohradskému výboru SDDSR upustit od všeobecné politické stávky.
- V červenci* Lenin referuje v místnosti Pedagogického muzea (v Lidovém domě Paninové) na schůzi aktivu petrohradské organizace bolševiků o současné situaci;
- mluví na schůzi dělnic Šapšalovy tabákové továrny v Petrohradě a podporuje jejich iniciativní návrh odpovědět stávkou na odmítnutí správy továrny splnit jejich hospodářské požadavky.
- Koncem července* Lenin se účastní schůze stranických pracovníků v Petrohradě, na níž se projednává otázka taktiky strany. Zde se setkává s R. Luxemburgovou.
- Mezi 6. a 21. srpnem (19. srpnem a 3. zářím)* Lenin řídí ve Vyborgu přípravy k vydání 1. čísla listu Proletarij; vyšlo 21. srpna 1906;
- seznamuje se s okolím Vyborgu, prohlíží si staré pevnostní příkopy a další pamětihodnosti města.
- 12. (25.) srpna* Lenin píše článek O bojkotu.
- Po 20. srpnu (2. září)* Lenin odjíždí do Kuokkaly ve Finsku a žije tam ve vile, kterou si najímala rodina bolševika G. D. Lejtejzena.
- 21. srpna (3. září)* V 1. čísle listu Proletarij vycházejí Leninovy články Před bouří (úvodník), O bojkotu, Politická krize a krach oportunistické taktiky, Na okraj současných událostí a noticka O „dělnickém sjezdu“.
- 27. srpna (9. září)* Lenin předsedá stranické schůzi uspořádané petrohradským výborem SDDSR v budově divadla v Teriokách. Ve svém projevu ostře kritizuje menševické heslo „dělnického sjezdu“ a trvá na svolání V. sjezdu SDDSR. Rezoluce, kterou na této schůzi Lenin navrhl, byla jednomyslně schválena.
- 29. srpna (11. září)* Ve 2. čísle listu Proletarij vycházejí Leninovy články Poučení z moskevského povstání (úvodník) a Rozpaky nad taktikou.

Mezi 28. srpnem a 1. zářím (10. a 14. zářím) Lenin píše G. A. Kuklinovi do Ženevy a žádá ho, aby mu poslal na petrohradskou adresu balík s důležitými materiály, které zanechal v Ženevě.

V létě Lenin mluví na schůzi stranických pracovníků, konané v místnosti bolševického vydavatelství Vperjod. Doporučuje, aby se i nadále pokračovalo ve stranické práci v městech, ale zároveň aby se tato činnost intenzivněji rozvíjela i na venkově;

píše práci z oboru filozofie, kterou chce původně vydat pod názvem Poznámky řadového marxisty o filozofii a v níž podrobuje kritice knihu A. Bogdanova Empiriomonismus;

posílá F. A. Sergejeva (Arťoma) na Ural, aby tam organizoval stranickou práci;

zajíždí několikrát do Teriok za V. D. Bončem-Brujevičem, který tam pobývá na letním bytě, a navštěvuje tamtéž i L. B. Krasina.

Koncem léta Lenin se v Kuokkale setkává s představitelkou moskevského výboru SDDSR M. M. Essenovou a debatuje s ní o situaci v moskevské stranické organizaci. Při jedné cestě do Petrohradu navštěvuje G. M. Kržičanovského a debatuje s ním o taktice strany a o perspektivách ruské revoluce.

8. (21.) září V 3. čísle listu Proletarij vycházejí Leninovy články Politika vlády a blížící se boj (úvodník), Ruce pryč! a redakční poznámka O partyzánské akci Polské socialistické strany.

V první polovině září Lenin píše noticku Sloučení Bundu se Sociálně demokratickou dělnickou stranou Ruska.

19. září (2. října) Ve 4. čísle listu Proletarij vychází Leninův článek Eserští menševici.

OBSAH

Předmluva

7

1906

ZPRÁVA O SJEDNOCOVACÍM SJEZDU SDDSR (<i>Dopis petrohradským dělníkům</i>)	25—93
I. Složení sjezdu	30
II. Volby byra. Pořad jednání sjezdu	34
III. Agrární otázka	36
IV. Zhodnocení revoluční situace a třídních úkolů proletariátu	58
V. Vztah ke Státní dumě	65
VI. Ozbrojené povstání	75
VII. Konec sjezdu	81
VIII. Výsledky sjezdu	87
<i>Příloha..Materiál pro zhodnocení činnosti sjednocovacího sjezdu SDDSR</i>	93
BOJ ZA SVOBODU A BOJ O MOC	94—96
NOVÝ ROZMACH	97—102
K VÝSLEDKŮM SJEZDU	103—106
DUMA A LID	107—110
Z NOVIN A ČASOPISŮ	111—112
*K REZOLUCI BOLŠEVIKŮ O STÁTNÍ DUMĚ	113

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

DĚLNICKÁ SKUPINA VE STÁTNÍ DUMĚ	114—117
*K ORGANIZAČNÍ OTÁZCE	118
*PROJEV NA SHROMÁŽDĚNÍ LIDU V DOMĚ HRABĚNKY PANINOVÉ 9. (22.) KVĚTNA 1906	119—120
1. Stručná zpráva listu Něvskaja gazeta	119
2. Stručná zpráva listu Volna	120
*REZOLUCE SCHVÁLENÁ NA SHROMÁŽDĚNÍ LIDU V DOMĚ HRABĚNKY PANINOVÉ 9. (22.) KVĚTNA 1906	121
ROLNICKÁ ČILI „TRUDOVICKÁ“ SKUPINA A SDDSR	122—125
OTÁZKA PŮDY V DUMĚ	126—129
REZOLUCE A REVOLUCE	130—132
ANI PŮDU, ANI SVOBODU!	133—134
VOLEBNÍ VÍTĚZSTVÍ SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ V TIFLISU	135—137
VLÁDA, DUMA A LID	138—141
KADETI BRÁNÍ DUMĚ OBRÁTIT SE K LIDU	142—143
ANI SMLOUVAT NECHTĚJÍ!	144—145
NA OKRAJ PROVOLÁNÍ DĚLNICKÝCH POSLANCŮ	146—147
OTÁZKA PŮDY A BOJ ZA SVOBODU	148—151
CHUDÁCI GOREMYKINOVCI, OKŤABRISTÉ A KADETI	152—153
SVOBODA KRITIKY A AKČNÍ JEDNOTA	154—156
ŠPATNÉ RADY	157—162

ZVĚSTI A POVĚSTI O ROZPUŠTĚNÍ STÁTNÍ DUMY	163—164
KAUTSKY O STÁTNÍ DUMĚ	165—167
KADETI, TRUDOVICI A DĚLNICKÁ STRANA	168—172
CO SOUDÍ SOUDRUH PLECHANOV O TAKTICE SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE	173—194
*REZOLUCE PETROHRADSKÉHO VÝBORU SDDSR O VZTAHU KE STÁTNÍ DUMĚ	195—196
*O HESLE DUMSKÝ VLÁDNÍ KABINET	197
O SOUČASNÉ POLITICKÉ SITUACI	198—202
TAKTIKA PROLETARIÁTU A SOUČASNÉ ÚKOLY	203—206
NĚMECKÁ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE O KADETECH	207—211
Z NOVIN A ČASOPISŮ	212
AŽ ROZHODNOU DĚLNÍCI	213—217
„NEDÍVAT SE NAHORU, ALE DOLŮ“	218—220
REAKCE ZAHAJUJE OZBROJENÝ BOJ	221—225
*REZOLUCE PETROHRADSKÉHO VÝBORU SDDSR O OTÁZCE DUMSKÉHO VLÁDNÍHO KABINETU	226—227
NA PRAHU VELKÝCH UDÁLOSTÍ	228—229
NAHOŘE VÁHÁNÍ, DOLE ROZHODNOST	230—232
BUĎME JEDNOTNI!	233—236
DUMA A LID	237—239

BOJ O MOC A „BOJ“ O ALMUŽNY	240—244
K DEKLARACI NAŠÍ FRAKCE V DUMĚ	245—250
CO MŮŽEŠ UDĚLAT DNES, NEODKLÁDEJ NA ZÍTRĚK!	251—253
PROSPĚŠNÁ POLEMKA	254—256
POMOC HLADOVĚJÍCÍM A TAKTIKA DUMY	257—261
JEDNÁNÍ O VLÁDNÍM KABINETU	262—263
Z NOVIN A ČASOPISŮ	264—266
KDO JE PRO SPOJENECTVÍ S KADETY?	267—273
KADETSKÁ DUMA DALA PENÍZE POGROMISTICKÉ VLÁDĚ	274—277
Z NOVIN A ČASOPISŮ	278
PŘITAKÁVAČI KADETŮ	279—283
JEŠTĚ JEDNOU O DUMSKÉM VLÁDNÍM KABINETU	284—288
Z NOVIN A ČASOPISŮ	289
Z NOVIN A ČASOPISŮ	290—293
Z NOVIN A ČASOPISŮ	294
NESPRÁVNÉ ARGUMENTY „NESTRANIC- KÝCH“ STOUPENCŮ BOJKOTU	295—300
VÝTKY BURŽOAZIE A VÝZVY PROLETARIÁTU	301—302
ARMÁDA A LID	303—305
Z NOVIN A ČASOPISŮ	306—307
O ORGANIZOVÁNÍ MAS A O VOLBĚ VHODNÉHO OKAMŽIKU K BOJI	308—311

Z NOVIN A ČASOPISŮ	312—313
SMĚLÝ NÁPOR A NESMĚLÁ OBRANA	314—318
STRANY ZASTOUPENÉ V DUMĚ A LID	319—322
SPIKNUTÍ REAKCE A VÝHRŮŽKY POGROMISTŮ	323—325
ROZPUŠTĚNÍ DUMY A ÚKOLY PROLETARIÁTU	326—348
I	328
II	332
III	335
IV	341
V	346
VI	347
*O VYSLÁNÍ DELEGACE DO SVEABORGU <i>Usnesení výkonné komise petrohradského výboru SDDSR</i>	351
PŘED BOUŘÍ	352—359
O BOJKOTU	360—368
POLITICKÁ KRIZE A KRACH OPORTUNISTICKÉ TAKTIKY	369—384
I	369
II	370
III	373
IV	378
V	382
NA OKRAJ SOUČASNÝCH UDÁLOSTÍ	385—387
*O „DĚLNICKÉM SJEZDU“	388
POUČENÍ Z MOSKEVSKÉHO POVSTÁNÍ	389—397
ROZPAKY NAD TAKTIKOU	398—402
*POLITIKA VLÁDY A BLÍŽÍCÍ SE BOJ	403—407

RUCE PRYČ!	408—412
*O PARTYZÁNSKÉ AKCI PSS	413
SLOUČENÍ BUNDU SE SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKOU DĚLNICKOU STRANOU RUSKA	414—415
ESERŠTÍ MENŠEVICI	416—426
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (květen až září 1906)	429—435
Seznam periodik a dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	436—437
Poznámky	438—496
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	
Jmenný rejstřík	497—534
Životopisná data	535—544

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

1 3

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 13, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Marie Vondrášková. Odpovědná redaktorka Marie Husáková. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vydání II. Praha 1983. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5041. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 30,67 (text 30,46, ilustrace 0,21), VA 31,59. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 11,35 Kčs, váz. výt. 17,— Kčs. 73/202-21-8.5
25—044—83 Kčs 17,—